

ב"ה

**אור
עדיקים**

ספר

קיצור שלחן ערוך "השלם"

חלק שני

וסביב לו תקנים והוספות על הקצש"ע

מסגרת השלחן

ולחם הפנים

7

**הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשל"א לפ"ק**

קיצור שלחן ערוך צח הלכות יום טוב

צח הלכות יום טוב. וכו' ל"ז סעיפים :

א כל מלאכה שאסורה לעשותה בשבת אסור לעשותה ביום. וכמו שבשבת אסור לעשות אפי' ע"י עבדים כמו כן ביום. וכשם שאדם מצווה על שביעת בהמות בשבת כך הוא מצווה ביום. ואין בין יום לשבת אלא (ג) אוכל נפש בלבד. שגא' אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם והיינו לישא אפיה שהיטה וכישול והוצאה (ק) והבערה מותרים ביום גם שלא לצורך אוכל נפש אלא לצורך אחר. כמו שקבלו רז"ל ואמרינן בהו מתוך שהותרו לצורך אוכל נפש הותרו גמי שלא לצורך אוכל נפש והיא (ד) לצורך אחר (ה"ס). (ס) וגר של יא"צ אין להדליק ביום (ע"ש) אמרינן אף אר"י מ' וע"ל סוף סימן צ' :

ב אין עושין גבינה ביום ואין עושין חמאה ביום. וכן אין מעשרין תבואה ע"י קובה או שאר דברים שיתקבץ החלב ויפסק. וכן אסור לקלוש שומן החלב (פס' סג) מן החלב אלא שיניח מעט על החלב והתחתונה כמו בשבת. וגם זאת אינו מותר אלא ע"י שהוא צריך לכו ביום אבל לצורך סחר אסור משום הכנה. ואם חושש להפסד מותר לקלוש בענין הנזכר על ידי עבדים (קכ"ז) :

ג תבלין שאם יטחון אותם קודם יום יפוגו מעט מותר לרוכן ביום ע"י שינוי כגון שיטח את המכתשת לצדדין או שידוך על השלחן וכיוצא בו. וכן תמכא (קריין) שגורין אותו על המורג (ריב איוונק) לא יגורר לתוך קערה כדרכו בחול אלא על ספה. וקאצץ אין לטחון בריחים אלא ידוכו במדוכה ע"י שינוי. אבל טוב יותר לעשות הכל מערב יום. והדברים שאינם מפגינן מעטם ודאי צריכין לזרז לרוכן מע"מ אך אם שכח ויש לתזרז ג"כ ע"י שינוי וכל הנזכר אינו מותר אלא מה שהוא צריך לאותו היום ולא למחר. ויש להחמיר שלא לעשות אלא מה שצריך לו עתה לאותה סעודה. וגם בדיכת מצה יש לזרז בזה (ס' תק"ד וכו' י"א) :

ד (ו) אסור לבקע עצים או אפי' לשברן ביד ואסור לקטע עצים (ו) מסקים שהם מפזרין (תק"א) : י' כשהוא עורך את העצים על האבנים להבעיר אש (ה) אסור משום דעושה אהל דהו' כמו שתי מהציות וג' על גביהן. וצריך שיעשה שינוי והיינו שיאחז את העצים בידיו ויתן את האבנים תחתיהם וכן כשמעמיד קדרה על אבנים להבעיר תחתיהם צריך שיאחז את הקדרה

ד"ס הפנים

מבגרת השרתן

הנחת מבעה"מ בסתת השלחן והבערה נשאלתו אך יכולים להדליק ביום טוב לאש של עץ שיש עליו זכוכית וידוע שהנהג בחול כשדליקין אותו מושכין אחר ההדלקה הפתילה להכבד על ידי שר"ף כדי שיהמנע אורו. כי אם לא עשה כן דא יוכל להתקיים עליו הזכוכית. כהנא ריבוי השלחבת כידור. וביום טוב אפי' לעשות כן שהיו מכבה ממש מקצת השלחבת כמה שמקטין השלחבת. וסוף שכתבו בשלחן ערוך ואחרונים בא"ח ס' תקי"ד לענין גרם כיבוי אינו ענין לכאן שהוא מכבה ממש מקצת הפתילה על ידי שמושכה לפניו וס' תקי"ד השלחבת כידור : והשכחי דברים טובי קודם ההדלקה או הקייסענדיל שעליו יוכל למשוך קודם הדלקה כל הפתילה לפניו ודי שיאשר קצת שיוכל לאחז בו האור בטעם שלחבת וידקוק

צח (א) כל מלאכה שאסורה לעשותה בשבת אסור לעשותה ביום. וכמו שבשבת אסור לעשות אפי' ע"י עבדים כמו כן ביום. וכשם שאדם מצווה על שביעת בהמות בשבת כך הוא מצווה ביום. ואין בין יום לשבת אלא (ג) אוכל נפש בלבד. שגא' אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם והיינו לישא אפיה שהיטה וכישול והוצאה (ק) והבערה מותרים ביום גם שלא לצורך אוכל נפש אלא לצורך אחר. כמו שקבלו רז"ל ואמרינן בהו מתוך שהותרו לצורך אוכל נפש הותרו גמי שלא לצורך אוכל נפש והיא (ד) לצורך אחר (ה"ס). (ס) וגר של יא"צ אין להדליק ביום (ע"ש) אמרינן אף אר"י מ' וע"ל סוף סימן צ' :

ב אין עושין גבינה ביום ואין עושין חמאה ביום. וכן אין מעשרין תבואה ע"י קובה או שאר דברים שיתקבץ החלב ויפסק. וכן אסור לקלוש שומן החלב (פס' סג) מן החלב אלא שיניח מעט על החלב והתחתונה כמו בשבת. וגם זאת אינו מותר אלא ע"י שהוא צריך לכו ביום אבל לצורך סחר אסור משום הכנה. ואם חושש להפסד מותר לקלוש בענין הנזכר על ידי עבדים (קכ"ז) :

ג תבלין שאם יטחון אותם קודם יום יפוגו מעט מותר לרוכן ביום ע"י שינוי כגון שיטח את המכתשת לצדדין או שידוך על השלחן וכיוצא בו. וכן תמכא (קריין) שגורין אותו על המורג (ריב איוונק) לא יגורר לתוך קערה כדרכו בחול אלא על ספה. וקאצץ אין לטחון בריחים אלא ידוכו במדוכה ע"י שינוי. אבל טוב יותר לעשות הכל מערב יום. והדברים שאינם מפגינן מעטם ודאי צריכין לזרז לרוכן מע"מ אך אם שכח ויש לתזרז ג"כ ע"י שינוי וכל הנזכר אינו מותר אלא מה שהוא צריך לאותו היום ולא למחר. ויש להחמיר שלא לעשות אלא מה שצריך לו עתה לאותה סעודה. וגם בדיכת מצה יש לזרז בזה (ס' תק"ד וכו' י"א) :

ד (ו) אסור לבקע עצים או אפי' לשברן ביד ואסור לקטע עצים (ו) מסקים שהם מפזרין (תק"א) : י' כשהוא עורך את העצים על האבנים להבעיר אש (ה) אסור משום דעושה אהל דהו' כמו שתי מהציות וג' על גביהן. וצריך שיעשה שינוי והיינו שיאחז את העצים בידיו ויתן את האבנים תחתיהם וכן כשמעמיד קדרה על אבנים להבעיר תחתיהם צריך שיאחז את הקדרה

מצוה על כל אחד ואחד שילמוד הלכות המגל קודם הכני' עד שיכיר בקי צדק אדע כמעשה אשר יעשה (ר"ש ס' חכ"ט ועיין בהלכותיו ס' :

צח (א) כל מלאכה שאסורה לעשותה בשבת אסור לעשותה ביום. וכמו שבשבת אסור לעשות אפי' ע"י עבדים כמו כן ביום. וכשם שאדם מצווה על שביעת בהמות בשבת כך הוא מצווה ביום. ואין בין יום לשבת אלא (ג) אוכל נפש בלבד. שגא' אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם והיינו לישא אפיה שהיטה וכישול והוצאה (ק) והבערה מותרים ביום גם שלא לצורך אוכל נפש אלא לצורך אחר. כמו שקבלו רז"ל ואמרינן בהו מתוך שהותרו לצורך אוכל נפש הותרו גמי שלא לצורך אוכל נפש והיא (ד) לצורך אחר (ה"ס). (ס) וגר של יא"צ אין להדליק ביום (ע"ש) אמרינן אף אר"י מ' וע"ל סוף סימן צ' :

ב אין עושין גבינה ביום ואין עושין חמאה ביום. וכן אין מעשרין תבואה ע"י קובה או שאר דברים שיתקבץ החלב ויפסק. וכן אסור לקלוש שומן החלב (פס' סג) מן החלב אלא שיניח מעט על החלב והתחתונה כמו בשבת. וגם זאת אינו מותר אלא ע"י שהוא צריך לכו ביום אבל לצורך סחר אסור משום הכנה. ואם חושש להפסד מותר לקלוש בענין הנזכר על ידי עבדים (קכ"ז) :

ג תבלין שאם יטחון אותם קודם יום יפוגו מעט מותר לרוכן ביום ע"י שינוי כגון שיטח את המכתשת לצדדין או שידוך על השלחן וכיוצא בו. וכן תמכא (קריין) שגורין אותו על המורג (ריב איוונק) לא יגורר לתוך קערה כדרכו בחול אלא על ספה. וקאצץ אין לטחון בריחים אלא ידוכו במדוכה ע"י שינוי. אבל טוב יותר לעשות הכל מערב יום. והדברים שאינם מפגינן מעטם ודאי צריכין לזרז לרוכן מע"מ אך אם שכח ויש לתזרז ג"כ ע"י שינוי וכל הנזכר אינו מותר אלא מה שהוא צריך לאותו היום ולא למחר. ויש להחמיר שלא לעשות אלא מה שצריך לו עתה לאותה סעודה. וגם בדיכת מצה יש לזרז בזה (ס' תק"ד וכו' י"א) :

ד (ו) אסור לבקע עצים או אפי' לשברן ביד ואסור לקטע עצים (ו) מסקים שהם מפזרין (תק"א) : י' כשהוא עורך את העצים על האבנים להבעיר אש (ה) אסור משום דעושה אהל דהו' כמו שתי מהציות וג' על גביהן. וצריך שיעשה שינוי והיינו שיאחז את העצים בידיו ויתן את האבנים תחתיהם וכן כשמעמיד קדרה על אבנים להבעיר תחתיהם צריך שיאחז את הקדרה

קיצור שרזן ערך צח הלכות יום טוב

הקדמה בידו ומכנים את האבנים תחתיה אבל לא יניחנה על גבי האבנים :

אין נופחין אש במפות כדי שלא יעשה כדרך שהאומנים עושין . והעולם נוהגין היתר במפות של בעלי בתים ע"י שינוי להפכו ממעלה למטה . אבל במפות של אומנים אפי' ע"י ידי שינוי אסור (תק"ט) :

מותר לברור (ט) קמניות מה שהיא צריך לאותו היום אבל לא בנפה ולא בכנרת וגם לא יתנם לתוך המים כדי שיצוף הפסולת או האוכל . אלא יברור בידו וילקט מה שהוא נוח לו

(י) יותר אם נוח לו ללקט הפסולת וילקט הפסולת ואם נוח לו ללקט האוכל וילקט האוכל (תק"י) : קמח שכבר היה מרוקד אלא שהוא רוצה לרקדו שנית יש לרקדו ע"י עכרים או ע"י שינוי דהיינו שירקד (יא) באחורי הנפה . וכן יעשה במצות דוכות . וקמח שעדיין לא היה מרוקד

אסור לרקדו אלא ע"י עכרים ובשינוי . (יב) אסור לברור פסולת מתוך הקמח כגון שנפל תוכו צרוקות וכדומה ואפילו לברור מתוך מצות כתותות את הפירות הגדולים אסור (תק"ז) :

ליתבש מותר ביום טוב ומ"מ לא ימדור את הקמח אלא יקה באומד הדעת ואם אינו מצמצם את המדה אלא פחת או מוסיף מותר (תק"ז) :

בצק מחורק שמבשליק לאכלו עם רוטב (נודעל . פערפיל) יש ללוש בעי"ט כי הישנים יותר טובים ואם לא לש בעי"ט ירוש ב"ט ע"י שינוי . דהיינו שאם דרכו ללוש על דף ירוש על ספר

וכדומה וגם תבשיל שאינו מתקדקד כגון (יג) פירות יבשים וכדומה יש לבשול בעי"ט (תק"ח) : י"א יעשה שדשה ב"ט מותר להפריש ממנה חלה אבל אסור לשרפה דאין שורפין קדשים ב"ט

וגם אסור לאפותה משום דאינה ראויה לאכילה שהרי כלנו ממאי מתים ואסורה גם במלחול דק בעורה בידו ויניחנה במקום המשתמר עד מוצאי י"ט וישרפנה ויעשה שרש בעי"ט . אסור

להפריש ממנה חלה ב"ט אלא (יד) אופה ואוכל ומניה קצת פת שיפריש ממנו במוצאי י"ט וצריך שיניח פת כדי שיפריש ממנו וישאר עוד קצת (ע"ל סי' ל"ה ס"ט) (תק"י) :

אסור

בסגרת השרזן

לחם הפנים

הדליקו . ואחר כך יניח עליו הקיימנדרל והחוביות ולא יצטרך כלל לשפוך הסתירה לפנים וארבעה יצטרך למושכה לחוץ להאיר יותר . וזה מותר . וצריך להזהר לבני ביתו בשדליקין לאפש כזה ביום טוב שיעשו כן :

רק אחר כך בו ביום (עין ר"ש סימן תק"י)

סעיף ה' ובק"א סק"ב בסמך על מ"ש הוא ורמ"א ז"ל בס' תל"כ ושם כהנו להדיא שנתה ע"י שינוי וכ"כ הפמ"ג בל"א סק"ט להדיא בצורר ע"ש ובת"א) וה"ה בכל מלאכה אוכל נפש שהיה

לעשותה מערב יום טוב ולא יהיה זה הפסד ולא חסרון טעם אם היתה נעשית מבעוד יום אפילו כזה ולא עכאכו לו שהיה טרוד ולא היה לו פנאי לעשותה מ"מ כיון שלא היה חוסר

בדבר אסור לעשותה ביום טוב חלה אם כן ויטה קצת בעשייתה מדרך ההול (ר"ש סי' תל"ה ור"ש רמ"א שם) וע"ל סעיף י' : (י) יוהר . ואם הפסולת מרובה צריך לברור החולב אפי'

שהחולב הוא דק וטוב לו יותר לברור הפסולת (ר"ש סו"כ החי"א בשם ח"ר ע"ש) : (יא) בלחור

הנפה . כן כתב בחי' הדס וזה לשונו אם נפל בו לרור ביום טוב נ"ל דיש לרקדו ע"י ידיו או שירקד בלחורי הנפה שהוא שינוי גמור (וע"ש בנכמת הדס שהיוק דבריו) חלל בש"ע ור"ש

פסקו דבנפל בו לרור מותר לרקדו פעם שנית בלא שינוי כלל וכזה ר"ש בלא להזכיר שינוי אלא במקום שהיה אפשר לעשות מערב יום טוב וכיון שלא נפל הלרור לחובו חלל ב"ט אם כן בערב

יום טוב לא היה צריך לחזור ולרקדו . ואם לא נפל בו דבר חלל שחלל לרקדו שנית ב"ט כדי

שיהיה הפסד נלה לר"ך שינוי קצת כגון על גבי שלחן ואם דרכו כך בחול ירקד בשינוי אחר (ש"ע

ומ"א ור"ש וחי"א) כגון בנפה (חי"א) . ומה שכתב המחבר במגיל דוכות לרקדו בלחורי הנפה הוא מהי"א ונכמת הדס בשם חל"ב דעת ר"ש סימן תק"י בקוטרם לחורן סעיף קטן א'

לאסור לרקדו אפילו ע"י שינוי עין שם הטעם : (יב) אסור לברור . פי' ידיו (רמ"א ור"ש)

ועין מה שכתבתי בסמך : (יג) פירות יבשים . ואם לא ציטט בערב י"ט יבשל ב"ט ע"י שינוי קצת (חי"א כלל פ' וכלל פ"ה) כדבסמך בפנים : (יד) אופה ואוכל . ור"ש כתב דיש להחמיר

לשיר מקלסם בעודם עיסה ולא יאפה במשייר ב"ט רק אחר יום טוב יפריש מהם מן המשייר ויטעור כל העיסה שאפה ואכל ב"ט . ואם בכה ולא הפריש מהם קודם הפסח נאמנת בלחופן

קיצור שרן ערך צח הלכות יום טוב

יב אסור לגבל מים ב"ט ואפילו ע"י עכרים. ולכן אם צריך לסחוט את התנור שממנין בו לצורך שבת צריך שיכין לו מים מגובל מע"ט. גם ליקח רפש מהרחוב אסור (טו) א"כ הכינו בע"ט והניחו בקרן וית. ונכון לומר שלא למות את המים או הרפש אלא ויתבדלו בלא טיחה משום דיש אוסרין במרח אפילו לצורך אוכל נפש (ע' ת"א כל צ"ח סי' א'). (הק"י): **יג** עופות שהם בביתו או בחצר העומדים לאכילה והם כבר הורגלו בבית שאפילו יוצאין להיך באים לערב לביתו מותר לצודן אפילו חוץ לחצר לצורך י"ט לשחטן. אבל שרא לצורך אכילה אסור לצודן. ואם הם הרישים שלא הורגנו אסור לצודן אפילו לצורך אכילה אפילו בשוק בביתו (מ) אך בלילה בשוק וישבין מותר לקחתן. ובכל ענין יש לומר שיבדל מע"ט איזה שהוא רוצה לשחוט ב"ט כי שמא זה שיפיל ימצא כחוש ונמצא שפילול שרא לצורך. ועופות שאינן עומדין לאכילה אלא לביצים (יז) הן מוקצה:

יד יוני שובך (יח) ויוני עליה אע"פ שכבר הורגלו לבא לקניניהן אסור לצודן (יט) אפילו הכינן מע"ט (ע"י):

טו האגוד שעל רגלי העופות מותר לאחר שחיטה לחתכן או לשרפן. ומותר לתפור עופות שממלאין אותן אך צריך לומר (כ) להכניס את החוט בתוך המחת בע"ט. ואם לא הניסו מע"ט אסור להכניסו ב"ט. לאחר שתפרו מותר לשרוף את החוט הנשאר (קכ"ט):

טז דגים שבביבר אם אי אפשר לתפסן בידים אלא בכלי אסור לתפסן. אבל אם אפשר לתפסן בידים (כ"א) מותר לתפסן אפילו בכלי. ואם יש שם דגים הרבה צריך שיוסמין בע"ט זה שהוא רוצה לקחת ב"ט שיעשה בו איזה סימן. ואם צריך לבלוע יוסמן את כולם והיינו שיאסר בע"ט כל אלו הדגים אינו מוסמן ל"ט (סי' מ"ז ונח"ל):

יז (כ"ב) ספק צידה וספק מוכן אסור ולצורך גדול יש להקל ב"ט שני. אך לא בראש השנה: **יח** כל בעלי חיים שהם טיקצין אסור להשקותן או ליתן להם מזונות (כג) בסמוך להם א"ל ברחוק קצת:

שרש

מסגרת השרן

לפסח כיון שהיו כל המלאות מילשות מעיסה אחת לריך לעשות שאלה חכם (ע' בלחזונים סי' תכ"ז): (טו) א"כ הכינו. כן כתב בחיי אדם אבל מג"א ור"ש כתבו דדוקא צטיט בעל שפס הכהר בעדיין מחובר לקרקע לריך לנתקו מתחמול ולעשות בו סימן אבל טיט שמונה ברחוב תלוס הוא ולא צטי סימן ולכן די אם היה דעתו עליו מנעוד יוס. ומיהו דוקא צטיט שאל גיבול דומיה דעל שפת הכהר שמגובל בסהמא (ס"ט). גם לריך לומר ליעלו בענין של יעשה גומא כגון שהוא נכוד כעין הר מותר ליעלו מן ראש השיטות (עיין במה שכתבתי לעיל סי' פ"ח ס"י): (טז) אך בלילה. כן כתב בחיי אדם (וע"ש שגראה שם אינו אלא בתרגומים) וז"ל ביום אם הם במקום שיכולין לתופסן בשחייס אחת מותר לנודן לצורך אכילה (מ"א ור"ש): (יז) הן מוקצה. ור"ש סימן תל"ט פסק כדעת הי"ט להקל בזה: (יח) ויוני עליי. וכן לפריס שקמו בעפיהם (פ"י) כלו הרים הצנויים בכותל לקנן בהם העופות (ש"ע ור"ש): (יט) אפילו הזמין. עיין בש"ע ומ"א ור"ש דאם הם קטנים שאין מפריחין אלא מעט ואין יכוין לברוח מפני צי אדם מותר ליקחן ולהטיל ביו"ט אותן שהזמין מערב יו"ט: (כ) להכניס את החוט. גם לריך לומר לתקן בערב יו"ט את החוט למדו (ש"ע ור"ש) בלא יכירי ארוך יותר מדאי (ר"ש): (כ"א) מותר לתפסן. עיין בש"ע ור"ש וההדומים סימן תל"ז ומראה שאסור לתפסן מבידור או מחמה המים אף באופן זה: (כ"ב) ספק לידה. פירוש דבר שהוא ספק אם יולד היום או אחרת כגון שהיחצר לקמן סי' ק"א ס"ג דדבר שיוולד ביו"ט אפילו על ידי אינו ישראל או אפילו יולד מחליו אסור בו ביום באכילה ובטלטול ע"פ פדיו דייטס אלו. ומה שכתב להקל ביו"ט שני פירשו בבי"ט שני יש ספק אם יולד היום או אחרת כזה מקול הכי"א לנודן גדול אבל מ"א ור"ש תסרין אף ביו"ט שני וכן כתב ר"ש בפשיטות בסי' תקט"ז ס"ז: (כג) בסמוך. שמה יבטח ויקחם לחלס (ש"ע ור"ש) אבל ברחוק מהם קצת מותר ליתן מזונות או מים דכיון שהורכבו להרחיק מהם קצת יש לו היכר ולא יבטח ולא יבטח ליקח אותן (מג"א ור"ש). וכל דבר שאין ראוי להכניס בגוף בהמה טמאה ועופות טמאים כיון שאין לחוש שמה יבטח ויקחם לחלס לכן מותר ליתן מזונות לפניהם ממש ולהשקותן אם מזונותן ע"י (ר"ש וכ"י דעת המ"א) גדולה סימן פ"ז בשרף י"ה ע"י ש. כל דבר שאסור לאכלו ביו"ט או להשתמש בו מפני שהוא מוקצה אסור לשתוס

קיצור שלחן ערוך צה הלכות יום טוב

יט שחט עוף וגמלא טרפה (נד) אסור למלכלו כמו שאר טוקצה. אבל אם שחט בהמה וגמלא טרפה מותר להצניעה במקום שלא תתקלקל. ואם אי אפשר להצניעה שלא תתקלקל מותר למכרה לעכרים באופן שלא יקצוץ דמים ולא ישקול ואולי גם באוונות כפומות דעכיה בחו טרפות יש להקל (סג):

כ אין לשחוט בהמה ביום אלא לצורך גדול. ואסור למכור את הבשר במשקל ולא בקציעה דמים אלא נותן לו איהה חזק סתם ולאחר ימי ישראל (ה"ט סק):

כא השוחט בהמה טוב שלא לבדוק את הריאה עד לאחר שיפשיט את העור כי אם יבדוק יתמצא טרפה אסור ההפשיטה. מותר למלכל את העור מבהמה ששחטה היום כדי להצניעה אבל לא להטחה ע"ג יתדות. ושאר עורות אסורין במלכל וכן הנוצות מעוף ששחטו היום מותר (כז) המזכיר להצניע. אבל שאר נוצות אסור למלכל (הל"ז סק):

כב מותר למכור בשר הדבשירו מדמו. אפילו היה אפשר למכרו מאתמול. ודוקא אם יש בו לצורך היום. ואם יש לו בשר יותר והוא מתירא שלא יתקלקל מותר למכרו הכל כדמיו. (ט) וכן דמים (כ) שהיה אפשר להקל חדא מירחא הוא. אבל בשר שכבר נמלה ביהר אפילו הרבה גם מה שאינו לצורך היום הקל חדא מירחא הוא. אבל בשר שכבר נמלה מדמו. (ט) וכן דמים (כ) שהיה אפשר להקל חדא מירחא הוא. אבל בשר שכבר נמלה

כג העיסה איה ציורים בעופות וכדומה (ה"ח ל"א סק):

כד אסור למדח שום דבר ביום טוב כמו בשבת. ולכן אסור להסם נר של שעון או של חלב לדבקי במנורה או בכותל שמא יטוה. ואם השפופרת מפולא בחלב יכול לנקותו בדבר שאינו טוקצה:

כה (סג) אסור לכבות אש ביום ואפילו לגרום כיבוי אסור. ולכן אסור להעמיד נר דחוק (ב) בטקום שיכול לנשב הרוח ולכבותו ואע"פ שעתה אין הרוח מנשב וכן אסור לפתוח דלת או חלון כנגד הנה הדולק כדי לעיל ס"ו פ"ט סק (הק"ז):

כו מותר להסית את האש בביתו או באפר מוכן (ע"ל ס"ו צ"ט ס"ד) ואע"פ שאפשר שיכבה קצת ע"י הכיסוי מ"מ כיון שאינו מוכן לכיבוי (וגם הוי מלאכה שא"צ לגופה) מותר לצורך יום. ודוקא לצורך אותו היום. אבל לצורך הלילה אסור דהא הלילה שייכה ליום ב' (הק"ז):

כז אין מגעילין ואין מלבנין כלים שנאסרו. ודין מביילת כלים ע"ל ס"ס ל"ז (הק"ט):

ד"ה

מבגרת השלחן

דהם הפנים

הנהגת מבעות"ה בסגרת השלחן

(ב) במקום שיכול. ולכן צריך להזהיר שלא ילכו בנר דחוק מבית לבית ויהי החצר או רחוב. רק ישאו אותו בכרי שקרין לאמטער. וזהו שהיו הדפנות של זבובים עקורין (שאכבו) שרידים כהלאסכער באופן שלא יכבה אף אם יהיה הרחם מניב או כפבאר בפנים:

חוי למידי (מ"א וע' פנ"ג) כיון שאין ראויים לבר וכסת עד שימרוז אותם מקיים שלהם

(ר"ט ס"ו פ"ב ע"ט): (כו) וכן דגים כ"י אכור כ"י. אם הם ממין דגים שמצניחין כשבוטין

במלת (תכ"ד ע"ז נג"ח ר"ט): (כז) שהיה אפשר. דהיינו שחקרעו מערב יום טוב (ס"ט) אבל

חס לא תחקרעו ח"ל: קרען ערב יום טוב ולמלתא חלא יוכל להמתיק בקרעטן ומתיחתן עד י"ט

(מח"ס): (כח) מעשה חופה. כשהוא לאפות פת ביו"ט וגרף מקלת הגחלים שבהמור לחמר

שהסבין והאפר לאפות בלוחות מקלת אכור לגרף שחר הגחלים שבהמור אפילו אם הוא חופה

שלא ינעו הגחלים בפת ויתקד מקלתו לפי שבגריפה זו הוא מכבה מקלת הגחלים (כ"ח מנ"ל

ור"ט ס"ו חק"ז) אפילו מכבה חותם במכדת שלא טיבולת גמים. ואפילו אם בלוחות מקלת

הגרף בלוחות גחלים דקים שאין יושבין את האפיו ורואה לכבדן ליפות את הפת אכור הפיו

לא טיבול המכדת גמים מפני שהוא מכבה שלא לצורך אכול נפש (ס"ט ט"ז מח"ס סק"ז):

ואם הוסק הממור ביותר והחם שלא תשרף הפת מותר לטבול המכדת גמים ולכבד החל

הממור הע"פ שהוא מכבה (ש"ע ור"ט) כיון שהוא לזך אכול נפש שלא תתקלקל הפת (ר"ט) אבל

אחר שביד הממור אכור לטבול המכדת גמים לכבותה שלא תשרף (מ"א ור"ט): (כט) אכור

לכבות. ולכן לזך לומר שלא להכיר לגמרי מן הממור שום עץ שחמה בו האור (מ"א ור"ט

ס"ו חק"ז) אבל מותר לטבול מלד אחד של הממור ולהמיר בלד אחר של הממור (רמ"א ור"ט)

או להמירו בממור אחר דכיון שאינו מסירו לגמרי מן האש אינו דומה למכבה (ט"ז ר"ט):

שם האכילט

קיצור שלחן ערוך צח הרכות יום טוב

ד

כח דין הדין ביום כמו בשבת (בס' פ' סעיף כ"ז) ואסור להדיח מיום ראשון ליום שני (תק"ז הק"ט):

כט אסור להכין כדי לחמם את הבית אלא אם הקור גדול (ז') שהמאכלים נקרשים והיו צריך אוכל נפש אבל אם אין הקור גדול (ח') אסור. רק ע"י עכום מותר:

ל מותר לחמם מים לרחוץ ידיו אבל לא (ג') כל גופו. ולצורך תינוק אם צריך להחצו אסור גם לחמם מים בשבילו אפילו ע"י עכום. אך (ג') יכולין להרבות בשבילו דהיינו משצורבין קצת מים לבישול מותר לחמם אפילו יורה גדולה רק שיתן כל המים קודם שהעמידו על האש ולא יוסיף אח"כ. ואם התינוק חולה קצת מותר לחמם בשבילו ע"י עכום (ס') מק"א ונחיל"א):

לא אסור להוציא אש בין מאבן בין מזכוכית (ברענאלא) בין מעצים הנעשים בנפרית (צינדהעלצל) (תק"ט):

לב אין עושין מנורה דהיינו לכור מינו בשמים על הנחלים בין להריח בין לנר את הבית (ל') או ביום. דבתבין לכל נפש. ובזמן דבר השוה לכל נפש. אבל מנורה אינו נצרך אלא למפונקים ומעוננים. ובענין עישון המיטות (מאבקע הויכין) נחלקי הפוסקים. וז' להמקילים צריכין לומר (ל') שלא להדליק בנייר וז' בנחלת משום דכשצורבין ע"י הארץ נעשה כיבוי ובכל יוכל למעט דעשות כן ביום בין שרגיל לעשות כן בחור. ואם כתובים על הנייר אותיות בכתב או בדפוס הווא שורפו איכא גם אסור מהיקה (ע' במ"ג) אלא צריך להדליק משנהבת וגם אין לעשן מתוך (ו') בלי (פי"ף) חדש. גם אסור להתקך את המיטות ביום. ונראה דה"ה דאסור להסיר את הקצוות בין צינארו (תק"ט מק"א וס'ק"ט):

לד דבר שאינו מלאכה גמורה ואסור לעשותו בשבת משום רפואה דחובה (ה') שאין בו סכנה (כמבואר לעיל ס' צ"א) גם ביום ראשון של יום וכן בשני יום של ראש השנה (ע"ל ס' צ"א ס"ב) אסור לעשותו ב"א ע"י עכום. אבל ביום שני (חוק מרה) מותר לעשותו (ל') גם ע"י ישראל. אבל מלאכה גמורה אסור לעשות להוציא שאין בו סכנה אפילו ביום שני ב"א ע"י עכום (ע' ש"ע ס' תצ"ו ס"ב ויש לעשות שאלת תכנה) (ה"ו):

לז הוצאה מותר ביום אפילו מה שאינו לצורך אוכל נפש ובחבד שיהא בה איזה צורך אחר (כמ"ש בס"א) אבל (ל') שלא לצורך כלל אסור להוציא ב"א במקום שמותר להוציא בשבת וגם

מסגרת השלחן

(ז') שהמאכלים נקרשים. וז"ל אם הקור גדול כל כך עד שחצו בני אדם לריכס להתחמם (ר"ש וכן נראה דעת כחמנאים): (ז') אסור. ולאחר קטנים המאכלים יש להחיר (ע"ן רמ"א ור"ש ופמ"ג רס"י מק"א) ואם אפשר יבשל גם אחד תכבול לצורך היום: (ז') כל גופו. שזה אינו אלא למפונקים ומעוננים ואין צעון דבר הכוס לכל נפש (ט"ז מ"א ור"ש) בדבסמך סעיף ל"ב. ואפילו בחמין שחממו יום טוב אסור לרחוץ כל גופו (רמ"א ור"ש) מכה נצרך אלו חמין שחממו יום טוב (ט"ז ר"ש): (ג') יכולין להרבות. כן כתב בחי' אדם אבל מ"א ור"ש אוסרין לרובו אף בחמין שחממו בערב יום טוב ט"ש: (ג') לו כלים. ואפ"י בלא גחלים אסור להניח מיני בשמים על הצנד (רמ"א ור"ש) אם מתכוין להוליד ריח בצנד (ט"ז ר"ש): (ל') שלא להדליק בנייר. כן כתב בסערי חובב וסמך: נהג גם בזה וכן נראה מדברי הפרמ"ג וצריך לומר עכ"פ שלא תרסק כדי שלא יבוא לידי כיבוי: (ו') בלי סייף חודש. כן כתב בבאר היטב ומחליה הסקל כוף כיוון תק"ב והוא מטעם שכתבו רמ"א ור"ש שם שלא לבשל בקדירות חדשות של חרס ביום טוב משום דעל ידי ביטול הראשון כן מתחמקין ומתקשין ומתחמקין מים בטוב וזהו גמר חיקון עשייתו ונתפטר שם במ"א ור"ש דמותר לבשל בכלי חרס המלוכין שקורין גלייזרט לפי שכן מתחמקין מים בטוב ואפ"י קודם ביטול הראשון ונחל"א שאין הביטול גמר מלאכתו ולפי זה מותר לעשן מתוך כלי סייף גלייזרט אפילו בחדש: (ז') שאין בו סכנה. ולא נפל למשכב רק שיש לו מקלף חולי שאסור לפנות בעלמו שום רפואה לו שאר שבות מדרבנן רק על ידי אינו ישראל וכן אם נפל למשכב שחבד לעשות בעלמו בלא שינוי (ר"ש סימן ככ"ח וסימן ה"א) ועיין במה שכתבתי בסימן ל"א סעיף י"ז: (ח') גם על ידי ישראל. בלא שינוי (ר"ש ופוסקים): (ט') שלא לצורך כלל. כגון לשלח עמו מפתח של חביתו שיעשה מונחין בחוכה או שמונחים בחוכה שאר דברים שא"ל לו בו ביום (יב"ש מ"א ור"ש) ואע"פ שא"ל אפשר להניח בביתו שאין שם אדם נאמן לו להפסיק אסור כיון שאין בהולא

קיצור שרזן ערוך צח צט הרבות יום טוב

תם יצורך אובל נפש כגון כדיון לא ישא משא גדול כמו שהוא עושה בחול (ת) אלא ישנה ואם אין אפשר לשנות כגון שיש לו הרבה אורחים עושה כדרכו (מק"י מק"י) :

לד כל המלאכות המותרות לעשות ביום זה דוקא לצורך אדם אבל לא לצורך בהמה דכתיב יעשה לכם ודרשין דכא ולא לבהמה. ולכן אסור לבשל או להוציא איזה דבר לצורך בהמה כמו בשבת :

דו אסור לבשל או לאפות לצורך עכ"ם. אך מי שיש לו משרת עכ"ם יכול (מא) להוסיף ולבשל בקדירה אחת שהוא בה גב בשביל המשרת. אבל בשביל עכ"ם מכובד אסור אפילו להוסיף ולא עוד אלא אפילו אם בישל הישראל או אפה בשביל עצמו אסור להזמין עכ"ם שיאכל עמו (חז"ל עכ"ם) שאינו מתכבד בו מותר לתת לו איזה דבר ממה שבישל או אפה. ולאפית פת אפילו בשביל עכ"ם משרתו אסור :

דז אסור להוציא שום דבר בשביל עכ"ם כ"א במקום שמותר להוציא בשבת (מק"י) :

צט דיני מוכצה ביום ובר' סעיפים :

א כל מוקצה האסורה במלשול בשבת אסורה גם ביום. (ה) ו"א דגם מוקצה מדעת ומוקצה מחמת מיאוס אינן שמתירן בשבת אסורין ביום. ולכן פירות שהקצה אותם לסחורה אסורין ביום אלא צריך שיוכזבו ביום דהיינו שיאמר מפירות אלו אוכל למחר. ובפירות העומדין למכור מעט מעט יש להקל (מ"ס) :

ב ביצה שנולדה ביום אסורה אפילו במלשול. אבל מותר (ג) לכפות עליה כלי שלא תשבר ואם נולדה ביום ראשון כותרת ביום שני ואם יום שני הוא שבת אסורה גם בשבת. וכן אם יום ראשון הוא שבת ונולדה בו אסורה גם למחר שהוא יום שני. וכן שבת הסמוך ליום בין הפנו בין לאחריו נולדה בה אסורה בה. ובר"ה גם אם נולדה ביום ראשון אסורה גם בשני (כי שני הימים של ר"ה כיומא אריכתא דמיא והיינו לחומרא כמו הכא. אבל לענין מה שכתבתי י"ט אסור לעשות מיום א' ליום ב' דלוקמן בס' ק"א אין חילוק בין שאר י"ט לר"ה דגם ב"ה אסור (ג) דלוקלא לא אמרין כיומא אריכתא דמיא) ואם חל ר"ה ביום ה' וביום ו' אפילו נולדה ביום ה' אסורה גם בשבת. שחם תרגומה ומצא בה ביצים אפילו הן גמורות מותרות אפילו בו ביום (ד"ן החלב על ס' ק"א ס"ה) (מק"י מק"י) :

עצים

מסגרת השרזן

א ערוך י"ט כלל אכל אם מונחים בחוכה חולקין ומשקין או נגדים ומכשיטין הכריזין לו בו ביאם מותר להוליך עמו והפחתה אם אי אפשר להניחו בביתו שאין שם אדם נאמן לו (סס) וענין במה שכתבתי לעיל סעיף א' : (מ) חלה ישנה. כיצד המביא כדי יין ממקום למקום לא יביאם בסל ובקופס לתת לחוכה הרבעה או חמשה כדים חלה יביאם על כתיפואו לפניו אחד או שנים דמוכה שגורך י"ט ביאם (ש"ע ור"ש) נמש דברים אמורים כשמוליכס במקום שמעייס בו רבים כגון ברחובות או במבואות חלה אם מוליכס מבית לבית בחצר אחד טוב יותר להוליך הרבה ביחד משולין מעט מעט ויטעך להרבות בהולך ואסור לטרוח ביום טירחא שאינה לריכה (רמ"א ור"א ור"ש). הנושא מכלות שדרךן לישא חותן במוט ישא חותן על גבו מאחוריו וסדרן לישא חותן על גבו מאחוריו ישא חותן על כתיפו וסדרן להנשא על הכתף ישא חותן בידו לפניו (ש"ע ור"ש) וכל זה כשחפז לו לשנות כמ"ס בפנים : (מא) להוסיף ולבשל בקדירה אחת. ולחצה שנתן הקדירה חלה האש אסור להוסיף בה בשר בשביל המשרת. ואם יש לו מאכל אחר שיוכל ליתן להמשרת גם זה מותר אם הוא בשר או תבשיל אחר שמתוקן יותר כשיש הרבה בקדירה (ר"ש ס' הק"צ ועיי' שם בק"א שכן דעת המ"א) : (מב) שאינו מתכבד בו. כגון אם הא"י בא מאליו לבית הישראל וכן שליח שנשלח אליו מחר להכניסו (שכן ערוך ור"ש) בלי שום הזמנה והפליה חלה אסור להפזיר בו שיאכל חלה (ט"ז ר"ש) :

צט (ה) ו"א דגם. ור"ש פסק כדעת הי"ט דאין להחמיר במקרה ביום טוב יותר מבשבת רק בגולה יש להחמיר ביום כמו שיחבאר לקמן סעיף ה'. כשם שאסור לטלטל בשבת בלי שמתאכחו להיחר שלח לערוך כלל (כמו שכתבתי בס' פ"ה ס"ח ע"ט) כך אסור ביום (פרמ"צ במ"ז ר"ש סימן תקי"ח) : (ב) לכפות עליה כלי. ובלבד שלא יגע בה כלי (ש"ע ור"ש וי"ן ח"ט ס' סעיף י') : (ג) דלוקלא לא אמרין. עיי' במה שכתבתי ר"ש בקונטרס אחרון ס' הק"א

קיצור שרתן ערוך צמח הלכות יום טוב

ה

ג עצים לא הותרו בשלמול אלא לצורך הסקה אבל שלא לצורך הסקה (ד) אסורים בשלמול.
 וכן אין סומכין לא את הקדרה ולא את הדלת בבקעה (ח"ט):
ד אפר כירה שהוסק מעץ מותר לשלמול ביום טפני שהוא מוכן לכל צרכי האדם לכסות בו צואה או רוק וכדומה. (פ) ואם הוסק ביום אסור עדין חם שראוי לצלות בו ביצה מותר לשלמול לכל צרכי האדם. אבל (ו) אם נצטנן אסור בשלמול משום דהר"ל נולד. אתמול היה עצים והיום אפר וגרוע ממוקצה (ע"ל סי' פ"ה סי' ד) (פ"ט):
ה אגוזים שאכלן קודם י"ב מותר להסיק בקליפיהן. אבל אם אכלן ביום אסור להסיק בקליפיהן ואפילו לשלמן אסור. וכן שאר קליפות אע"פ שראויין לבהמה משום (ז) דהר"ל נולד דאתמול היו עומדין לאדם (פ"ט מק"א):

ק הלכות נשיאת כפים. וכו' כ"ב סעיפים:

א מצות עשר מן התורה על הכהנים שיברכו את העם שנאמר בה תברכו את בני ישראל וכל כהן שאין בו מדברים המעבדים אותו ואינו עולה לדוכן עובר בעשה. ואינו עובר אלא בשקוראין אותו שנאמר אמור להם ותרגום אונקלוס כד ימרון להון (וע"ל סעיף ח'). והמנהג במדינותינו שאין נשיאת כפים אלא ביום משום דאז שרויים בשמחת י"ב וביוה"כ יש בו שמחת מהילה וסליחה. וטוב לב הוא לברך (וע"ל סי' ט"ה סי' ט"ז) משא"כ בשאר ימים אפילו בשבתות השנה שטרודים בהרהורים על מחיתם ועל ביטול מלאכתם. ואפילו ביום אין נושאין כפיהם אלא בתפלה מוסף שיוציאין אח"כ מבה"כ וישמחו בשמחת י"ב (וע"ל סי' ק"ח סי' ט"ז) עוד נהגין במדינותינו שבי"ט שחל להיות בשבת אין נשיאת כפים אלא ביוה"כ שאפילו חל בשבת נושאין כפיהם ויש מקומות נהגין שבכל יום אפילו חל בשבת נושאין כפיהם וכן נכון יותר:

ב אין נשיאת כפים אלא בעשרה. והכהנים מן המנין לפי שגם הם בכלל הברכה שנאמר ואני אברכם:

ג קודם נשיאת כפים לא ישתה הכהן לא יין ולא שאר משקה ממשיקת המשכרין. ואם לבו חלוש ורוצה לאכול פת כוסנין קודם מ"ב ישיבע קידוש מאחר (ע"ל סי' ע"ז סעיף ט"ז):

ד קודם הדוכן צריך הכהן ליטול ידיו עד הפרק שהוא הכור היר עם הודו בדרך שהיו מקדשין את ידיהם במקדש לצבודה שנאמר שאי ידיכם קודש וברכו את ה'. ויש ספק אם צריכין לברך על גמילה זו או אין צריכין לברך כיון שצריך על גמ' בקומ' ממדתו ומספיק נהגין שלא לברך ואם נגע בינתיים במקום מטופה היה ראוי לברך על גמילה זו. אלא שלא נהגו. וראוי לכל כהן ירא שמים לשמור היטב ידיו מנמץ שחרית שלא ליגע במקום המלוכך כדי שיהא יצטרך לברך שנית:

ה הלוי יוצק את המים על ידי הכהנים. ע"ש שנאמר וגם את אחיך מטה לוי הפקר אתך וילוו עיניך וישרתוך ואם אין שם לוי יצוק פטר רחם שהוא קדוש על ידו. ואם גם בטר

בסדרת השלח

תק"א סק"ב: (ד) אסורים בשלמול. ויש חלומים דעלוי יבשים כיון שראויים להסקה בני הערבות עליוס אחרים כדי הם מוכנים ליו"ט והיו עליהם דין מוקדם ומותר לשלמול חף שאל לנזק הסקה (טור רס"ל ט"ז) ובשעת הדחק כגון בגידך לו מאוד להסתחש בעץ יבש יש לסמוך על דבריהם (ר"ם סימן תק"ב). ומ"מ אסור לייחד העץ להסתחש בו איזו דבר כגון לחותם בו האש (ש"ע ור"ם כ"י תק"י עפ"מ"ג ב"ח"ל סק"ב) או לסגור בו את הדלת (פ"י) מפני שהוא כמחלק כלי ביו"ט (מ"א ור"ם): (ה) ואם כוסך ביו"ט. ואם הסיק ביו"ט עליוס ע"ג אפר של חמול ומתערב אפר של היום נחשב של חמול בענין שחפז של היום להיסק כוסך כהפך (פ"מ"ג כפני עלמו הכי הוא בטל כרוב (מ"א ור"ם). גהלים כיון שאין חמין דגש כהפך (פ"מ"ג סי' תל"ח ב"ח"ל סעיף קטן כ"ט וכן גהלים ממה"ח ועפ"מ"ל ור"ם שם ודברי ר"ם לריך עיון דגהלים הגסים קצת רחיים והשטרים והלחות עליוס והדקים מאוד רחיים לכסות בהם כהפך וע' דגהלים חיים שכתב ש"ס הוא גהלים וליך לומר מותר לשלמן: (ו) אם נלטנן. ואם נלטנן ומוזר והוסס מותר לשלמן (מ"א סי' תק"י ור"ם סי' תל"ח): (ז) דהר"ל נולד. שייך במה שכתבתי בסי' פ"ח ס"א עוד דברים קט' להסירה ביו"ט יותר מכתבת מטעם זה. ושני עוד בסי' י"ט סעיף ד':

קיצור שלחן ערוך ק הכותב נשיאת כפים

בכד אינו מוטב שהכהן בעצמו יצוק ולא יצוק ישראל. הלוי או הכהן אשר יצוק סיים על ידי הכהנים. אם אין ידיו נקיות ישלו לרחוץ ידיו תחלה:

ג אסור לעלות לדוכן במגעלים. ויחלוץ המגעלים קודם נטילת ידים ומוטב ליהדר להצניע המגעלים תחת המסמלן שלא יהיו מגולין ונראין. מפני כבוד הצבור:

ד כשהשיץ מתהיל רצה צריבין כל הכהנים לעקור ממקומותיהם לעלות לדוכן וע"כ ישלו את ידיהם קודם לכן כדי ששמיאמר השיץ רצה יעקרו ממקום לעלות לדוכן עם ידים ראויות לברכה. ובדיעבד גם אם נשלו ידיהם אח"כ שפיר דמי:

ה כשעלו לדוכן עומדים ופניהם כנגד הארון הקודש שבמזרח ואמרים מודים דרבנן עם הצבור ואח"כ אמרים ירמ"א שתהא ברכה זו שצויתנו לברך את עמך ישראל ברכה שלמה ולא יהא בה שום טכסול ועון מעתה ועד עולם. ומאריכין בתפלה זו עד שיכלה השיץ ולך נאה להודות כדי שיענו הצבור אמן גם על תפלה זאת. השיץ אומר אורא ברכנו בברכה וכו' בלחש. ותיבת כהנים אומר בקול רם ובוה הוא קורא את הכהנים שיברכו ושוב אומר בלחש עם קדושיהם כאמור. ולאחר שקרא השיץ כהנים מתחילים ומברכים כולם ביחד בא"י אפי"ה אשר קדשנו בקדושתו של אהרן והופכן פניהם כלפי העם ומסיימים את הברכה וצונו לברך את עמו ישראל באהבה. ועונן הצבור אמן אבל השיץ לא יענה אמן משום דהוי הפסק. מה שאמרים באהבה הוא לאפוקי שאם הצבור שונאים את הכהן או הכהן שונא את הצבור לא ישא את כפיו וסכנה הוא לכהן אם ישא את כפיו וע"כ יש לו לצאת מבהכ"ז. אם אין בבהכ"ז אלא כהן א' אינו אומר השיץ כהנים בקול רם אלא הוא מעצמו כחזיר את פניו:

ו מגביהים את ידיהם נגד כתפיהם ופושטין אותם וחולקין אצבעותיהם שיהיה ביניהם ה' אוירים והיונן בין ב' אצבעות לב' אצבעות אויר אחד. ובין ב' אצבעות לאגודל ג"כ אויר א' וכן ביד השניה. הדין ד' אוירים. ובין אגודל לאגודל ג"כ אויר אחד הוי חמשה אוירים. וצריך לעשות כל משום מצוין מן ההרכים ה' חרכים. וצריך ליהדר מאוד שלא יגעו ראשי האגודלין זה בזה שלא יתקלקל החלון וצריך להגביה יד הימנית קצת למעלה מהשמאלית ויהא אגודל ימין על אגודל שמאל (ע' מג"א ולבושי שרד) ופורשין כפיהם שיהיה תוך כפיהם כנגד הארון ואחוריו ידיהם כנגד השמים:

ז בשעה שהכהנים מברכים את העם לא יביטו ולא יסוהו דעתם. אלא יהיו עיניהם כלפי מטה כמו בתפלה. והעם יכוונו לברכה ויהיה פניהם נגד פני הכהנים אבל לא יסתכלו בהם. וגם הכהנים בעצמם לא יסתכלו בידיהם ונהגו לשלשל את המלית על פניהם וידיהם חוץ למלית וגם הצבור משלשלין את המלית על פניהם שלא יסתכלו:

ח העם שאחוריו הכהנים אינם בכלל הברכה (ב) אלא אי"כ היו אנוסים. אבל העם (ג) שמן הצדדים לפניהם המה בכלל הברכה. ובמקום שהארון הקודש (ג) בולט מן הכותל אי"כ האנשים שעומדין אצל כותל מזרחית המה מן הצדדים שאחוריו הכהנים. צריכין לכתב משם ולעמוד במקום שיהיו לכל הפחות מן הצדדים שלפני הכהנים ואם אי אפשר הדין הן כמו אנוסים (ד) והם בכלל הברכה:

יב השיץ מקרא אותם (א) ברכים מלה בסלהוהם אומרים אחריו כל מלה עד שמסיימים פסוק ראשון ועונן הציבור אמן וכן אחר הפסוק השני ואחר הפסוק השלישי. לא יקרא השיץ בע"פ אלא מתוך הסידור שלא יתבלבל ויכול לומר גם הוא האמנים שלאחר הפסוקים ולא הוי הפסק שיהיו צורך תפלה. אלו תיבות שהכהנים הופכים בהם לדרום ולצפון יברכך וישמרך אלק ויהנך אליך לך משום דתיבות אלו הן לנוכח לכן הופכין א"ע גם להצדדן כדי לברך את כלם. ובך הופכין גם בתיבת שום לפי שהוא סיום הברכות. ובשעה שמאריכין בניגון של התיבות

מסגרת השלחן

ב (ה) חל"כ היו חנוסים. כגון עם שבשדות שטרדיין במלחכתן ואינם יכולים לבוא לביט הכנסת הס בכלל הכרכה אפילו הס אחורי הכהנים (ט"ע ור"ש): (ב) שמן הצדדים לפניהם. וכו"ה חס הס מזדי הכהנים ממם (ט"ז ר"ש) רק שחזירו פניהם כלפי הכהנים (ח"ט): (ג) בולט מן הכותל. והכהנים עומדים שם לפני ארון הקודש (ט"ז מ"א ור"ש): (ד) והם בכלל

להם הפנים

הנהגה שבעהמ"ח מסגרת השלחן
(א) ברכת כהנים. רש דהם לבין פרוש המדרש בשעת האסירה. והמברך והבדל כו': יברכך ה' בעושר. וישמרך מן הלסטים. יברכך בעושר וישמרך שחששה סכנו ממות. וישמרך מיעה"ז שלא יוציאן מן העולם. וישמרך ישמור רגלך מן גיהנם. יברכך בנשים וישמרך בכנות שצריכות שמירה. יאר ה' שכיבו בך בפנים מאירות ולא בפנים ועומות. ד"א יאר ה' זה מאור תורה שאיר עיניך ולבך בתורה ויחן לך בני תורה: ויחנך עדת ובכניה. יחן בכס דע"ה שיתדו חוננים זה את זה ויחנכים זה את זה. דבר אחר ויחנך יחון שחנך בנבים. דבר אחר ויחנך יחנך במשאלותיה. דבר

קיצור שלחן ערוך ק הלבות נשיאת כפים

1

התיבות שבסוף הפסוקים דיינו וישמך ויחנך שלום אומרים הצבור רבש"ע כו'. והמקרא אפילו אינו הש"ץ לא יאמר רבש"ע מפני הטירוף ומכ"ש שאם הוא הש"ץ שלא יאמרו מפני הספק בתפלה ולא ינגנו הכהנים אלא ניענו המיוחד מפני טירוף הדעת :

יג בשעה שהכהנים אומרים את התיבות אין לצבור לומר שום פסוק רק ישמעו היטב בכוונה התיבות מפי הכהנים. כי כלום יש עבד שמברכים אותו ואינו מאזין ומכוון לברכה. ואם אומרים הפסוקים אינם יכולים לכוין לברכה אך קצת נוהגין לומר פסוקים (ה) ויוררו שלא לאמרם אלא בשעה שהש"ץ או הכהנים מנגנים ולא בשעה שאומרים את התיבות :

יד אח"כ מתחיל הש"ץ שום שיום ואז הכהנים מחזירים את פניהם כלפי ארון הקודש שבמזרח ואומרים (ו) רבון העולמים וכו' ואריכו בתפלה זו עד שיסיים הש"ץ המברך את עמו ישראל בשום כדי שיענו הצבור אמן גם על תפלתם ואם אינם יכולים להאריך כי"כ יאמרו עוד אדיר במרום וכו' ובר"ה ויהי"ל שמנגנים היום תאמצנו וכו' לא יתחילו הכהנים רבון העולמים וכו' עד קרוב לסוף כדי שיסיימו בשום עם הש"ץ :

טז אין הכהנים רשאים להתחיל ברכת אשר קדשנו וכו' לא שיוכלו לגמרי תיבת כהנים מפי המקרא. (ז) ואין המקרא רשאי להתחיל ויברך עד לאחר שיוכלו אמן מפי כל הצבור. וכן

באמן יעניינם אחר וישמך ויחנך שיום. ימתין המקרא ולא יתחיל יאר ישא שום שלום עד לאחר שיוכלו אמן מפי כל הצבור ואין הכהנים רשאים לחזור פניהם מן הצבור להיכל עד שיתחיל הש"ץ שום שלום ואינם רשאים לכוף אצבעותיהן מפשימתן עד שיחזרו פניהם מן הצבור ואינם רשאים לעבור מן הדוכן עד שיסיימו הצבור אמן לאחר את עמו ישראל בשלום :

כז כשמתוורין הכהנים את פניהם בין בתפלה בין בסוף לא יחזירו אלא דרך ימין. לכן בתפלה כשעומדים ופניהם למזרח יפנו לדרום ואח"כ למערב. ואחר הדוכן כשהופכין פניהם למזרח פונים דרך צפון. וכשהם יורדין מן הדוכן יהיה פניהם קצת לנגד הארון הקודש ופסעו לאחוריהם בתלמיד הנפטר מפני רבו. כשנועלין המנעלים לא יניעו בהם ואם נגעו צריכין ליטול ידיהם :

יז משהיה הש"ץ לא יהיה כהן. ואם הוא כהן לא יעלה לדוכן וגם לא יקרא לפני הכהנים אלא (ח) איש אחר יעמוד אצלו ויקרא כהנים וגם יקרא לפניהם את התיבות ויברך וגו' . והש"ץ (ט) עומד ושותק עד שום שלום ואינו עובר במה שאינו עולה לדוכן אף שזה קרא כהנים בקול כי אין הכוונה אלא על מי שאינו עומד בתפלה ועקר רגליו ברצה. ואם אין שם כהן אחר אלא הוא אזי כדי שלא התבטל מצות נשיאת כפים יעלה הוא לדוכן וסומך (י) על

גמלת ידיו שישחרית. כיצד עושה. עוקר רגליו קצת כשאומר רצה ואומר עד ולך נאה להודות. (יא) ואחר אימר אריא ברכנו בברכה וכו' יקצת עולה לדוכן וזה האחר מקרא לו וחזור הש"ץ ואומר שום שלום ואימר רבון העולמים וכו' עד לאחר הקדיש. (יב) ואם לא עקר רגליו ברצה אינו רשאי לעלות :

יח צבור שכולם כהנים אם אין שם אלא עשרה כולם עולים לדוכן למי מברכין לאחיהם שברשות

דחם הפנים

בסגרת השלחן

דבר אחר ויחנך שנה רבי חייא הגדול יצאה ה' אצלך. דבר אחר ויחנך יתן חנו עליו בכל מקום שאתה הולך. דבר אחר ויחנך בתלמוד הורה. דבר אחר ויחנך במתנת חנם. דבר אחר ויחנך לגאול אותך. וישא ה' פניו אליך. ויכבש עמו ויהפך מפני אצלך כדכתיב ופניתי אליכם והשירתי אתכם : וישם לך שלום. שלום בביטתך שלום בביציתך שלום עם כל אדם (מדרש רבה פורשת נשא. ועיין שם באריכות) :

בכלל הברכה. ומ"מ לא יתפכו פיהם לכותל

אלא לזר הכהנים (ט"ו ור"ש) : (ה) ויזכרו.

וה"ל ופרמ"ג וסידור דרך החיים ומי"א כתבו

שלא להאמר כלל : (ו) רבון העולמים. עשינו מה

שגזרת עינינו כו' (ט"ז ור"ש) : (ז) ואין המקרא.

ואין הכהנים רשאים להתחיל בתיבה עד

שתכלה התיבה מפי המקרא ואין הציבור עוין אמן עד שתכלה ברכה מפי הכהנים (ט"ח ור"ש

ומי"א) בין בפסוק ראשון בין בפסוק ב' או ג' (ר"ט) : (ח) איש אחר יעמוד אליו. ויתחיל

אריא ברכנו כו' וקורא כהנים כו' (ר"ט) כמבואר בפנים : (ט) עומד ושותק. ובמקומות הרכה

נכנו שש"ץ כהן נושא כפיו אף אם יש שם כהנים אחרים ואין למחות בידם (מ"א ור"ש) כדעת

הפ"ח שם רק שיעקור רגליו קצת כשאומר רצה כדבסמוך בפנים : (י) על גמלת ידיו של

שחרית. ובחיי"א כתב דסומך על הגמלה שנטל קודם התפלה : (יא) ואחר אומר אריא. ור"ש

כתב דכאן יאמר הש"ץ בעצמו אריא ולא המקרא דכיון דאינו קורא כהנים (שאין קורין אלא

לשמה גדלעיל בעיקר ח') אין עמין להמקרא לומר אריא : (יב) ואם לא עקר רגליו. וזכור אין

חיתק בין ש"ץ לבין אחר כמו שכתבו הפוסקים. וכתבו האחרונים דדוקא אם לא עקר רגליו

קיצור שלחן ערוך ק קא הלכות נשיאת כפים

שבת ופי' ענה אחרים אמן נשים ומפאפילו אין נשים ומפ' עניית אמן אינו מעכב. ואם יש יותר מעשרה, היתרים מעשרה יעלו לדוכן (יג) ועשרה ושאר לענות אמן :

יט כון נשוא את כפיו ואחריהם הקד' בהכני' אחרת אם רוצה יכול לעלות לדוכן גם כן. ואם אינו רוצה (יד) אף ששומע קריאת כרנים (טו) אינו צריך לעלות כון שכבר עלה :

כ מי שיש לו מים בפניו, במדיניותו שנוהגין שכל ההנפים משלשים את המזלות על פניהם מותר לישא את כפיו, אבל מי שיש לו מים בידיו כגון שהם בזהקיות פ' מן נגנ' לבן או מוסרים בנקודות דקות או שהם נקובות או שאינו יכול לחזק את אצבעותיו לא ישא את כפיו. מפני שהם יסתכלו בו ויסתו דעתם ואם הוא רגיל בלידו שכבר שהה שם שלשים יום ומכירים אותו נושא את כפיו. ה"י ידיו (טז) צביעות לא ישא את כפיו מפני שהם מסתכלין בהם ואם רוב העיר מאתכן בכך ישא את כפיו. מי שאינו יודע לחתך האותיות היטב וקורא שון וימנית כמו שמאירות לא ישא את כפיו אם לא שכן דעיר (הקד' קד' כן. וכל כון שאינו נישא את כפיו רצח מכהב' לחוק עד שיגמרו נשיאת כפים :

כא הרג את הנפש במזיד אפילו ידע תשובה לא ישא את כפיו. ואם הרג בשגגה ונשח' תשובה נישא את כפיו וכן מותר שיעשה תשובה נישא את כפיו. נשגרושה או הנדחה או שנממא למת שאכיר לו לטמא אינו לא ישא את כפיו עד שיעשה תשובה על ת"ח. או שישאר עבירות אין מנעין מנשיאת כפים. חלל אינו נישא את כפיו :

כב אונן אינו נושא את כפיו (יה) ואבד תוך י"ב חדש על אביו ואמו או תוך שלשים על שאר קרובים אינו נושא את כפיו (יט) וצריך לצאת מכהב' קודם רצה עד אחר נשיאת כפים. ואם אין בכהב' שני כהנים אחרים מותר לאמר לישא את כפיו תוך י"ב חדש על אביו ואמו ותוך שלשים על שאר קרובים. אבל תוך שבעה כגון הקיבר מנה ברגל אפילו אם אין שם שני כהנים אחרים אינו נושא את כפיו (קכ"ט) :

קא דין הכנה כ"ט ראשון ל"ט שני או חודש. וכו' מ' עיפים :

א כל המלאכות המותרות לעשותן ב"ט זהו דוקא לצורך אותו היום אבל להכין מים א' ליום שני (אפילו ברה) ומכ"ש ליום חול אכור. אך אם הוא צריך לבשל בשביל היום מותר לו לקחת קדרה יותר גדולה (ה) והמזאות אותה בשר וכיוצא בו אע"פ שאינו צריך היום כל כך מותר גם ללילה או למחר. ודוקא בתבשיל בקדרה מותר מפני שהתבשיל מומעם יותר כשמתבשל הרבה בשר ביהר ובלבד (ג) שלא יאמר בפה שהמותר יהיה לצורך הלילה או לצורך מחר אלא יבשל סתם. אבל בשאר מאכלים אכור להוסיף בדבר (ג) שיש קצת מירחא בסת' שהוא מוסיף (קכ"ט) :

אפילו

מסגרת השלחן

קדש שמים ברכת רחל אינו רשאי לעלות : (יג) ועשרה יסארו. ויזכרו שלא לקרות כהנים בבית הכנסת שלא יעברו אלו העברה בעבד סוף שהקורא אינו מחכוין אלא להיתרים מעשרה מ"מ מי מפיה מי הם היתרים (ח"ט) : (יד) אף. שידע שימנע קורין כהנים, אכל בשעה ששומע קורין כהנים אינו יכול לעלות כון שלא עקר רגליו בברכה רחל כמו שהנחל למעלה סעיף י"ז : (טו) א"ל לעלות. וכמדותה שההגין בזה שולל מצית הכנסת קודם רחל אם אינו רוצה לעלות כדכסמוך סעיף כ' : (טז) לכונית לא ישא. אם אינו רגיל צעירו (כ"י פ"ח ח"ט) : (יח) ושאר עזירות. חוץ מחילול שבת צפרהסא שהוא כהינו ישראל לכל דבר (ח"ט) : (יח) ואכל. ואם אמרו לו לעלות או ליכנס ידיו חייב לעלות אם הוא עדיין קודם סיום ברכת רחל דמה שהאכל אינו נובא כפיו אינו אלא מחמת המנהג (מ"א ופ"מ"ג וד"ט) ולכן לא יחייב בבית הכנסת כשלאומרים לכהנים לטול ידיהם (ח"ט וכו' ב"מ"א) : (יט) והריך ללח. גם הלאה יחבר ללח (ח"ט סימן קכ"ח וחי"א ע"ש ב"הרמ"ט) :

קא (ה) והמלאכה אותה צער. ואפילו לאחר שהיה בקדירה על האש מותר להוסיף צער מפני שההבשיל מחוקן יותר כשיב צער כהב' בקדירה (מ"א וד"ט וחי"א) ועיין בט"ו ח"ט סימן הקיץ שאכור לבשל מין אחד צ"י קדירות ולפשוט מעט מכל אחד : (ז) שלא יאמר בפה. ואם אינו מוסיף טירחא מותר למר בפה שהמותר יהיה לצורך הלילה או לצורך מחר כון שצריך לקחת צער והוא מנבלו בבת אחת עם שאר הכבד וגם הוא מנחב ומתעלה על ידי שאר הכבד (ח"ט) : (ג) שיש קלף טירחא. אבל אם אין שם טירחא כגון שממלא קדירה

קיצור שרתן ערוך קא קב הלכות יום טוב

ב אפילו דבר שאינו מלאכה כגון להביא מים או אפילו יין לקידוש או להבדלה אסור להבין .
וכן אסור להעמיד את הנרות במנורה או לתתן את הפתילות והעשיות ביום ראשון לצורך
הלילה אלא אם הוא צריך (ד) להשתמש בהם גם קודם הלילה או (ה) לכבוד בית הכנסת
(הק"ג הקי"ד הכ"ז) :

ג נכרי שהביא ביום ראשון דמים או פירות שיש להושיעם ניצודו היום ונתלשו היום (ו) או
הובאו מחוץ לתחום אסורים היום בטרטול . (ז) ויערב מותרים שאם העבירם מכירו ונתנם
לו ברא קציעת דמים מותר לקחתם והאכלם ויע"ב בסי' צ"ט ס"ב ותלמוד לכאן) חוץ מים
של ר"ה שאפילו הובאו ביום א' אסורים גם ביום שני :

ד אם הביאם הנכרי בשביל ישראל הדורון או למכרם לו יש לאסור גם ביום שני . ואך אם
חל יום ביום ה' וביום ה' הביא ביום ה' אפיש צורך גדול מותר למטלין ביום ו' ולבשלם
לכבוד שבת . וביום של ר"ה גם זאת אסור (הקפ"ו) :

ה חלב (כ) שחלבה עכרים ביום ראשון וישראל ויהאיו מותרת ביום שני ואם חלבה בשבת
ויום א' הוא יום אסורה ביום א' (וע"ב בסי' צ"ט ס"ב ותלמוד גם לכאן) ובר"ה אם חלבה ביום
א' של יום אסורה גם ביום שני . וגם בשבת הסמך לו (כמש"ל בסי' צ"ט ס"ב) (הק"ס) :
ו פתירות שהדליק בהן ביום ראשון וכמו מותר להדליק בהן ביום שני אך בשני יום של ר"ה
(י) אסור להדליק ביום שבת בפתילה שבה ביום ראשון ואפילו בקצה השני . ומ"מ מותרין
במלטול להסירן ולתת הדירות . וכן ביום שלאחר שבת (מ"ז סוף סי' תק"א) :

קב דיני עירובי תבשילין . וכו' ז סעיפים :

א יום שחל להיות בע"ש אסור לאפות או לבשל בקדרה מיוחדת לשבת אלא על ידי עירוב
תבשילין

מבגרת השרתן

של מים ומוחל על האש ואלו היום אלא ללוחות אחת מותר (ש"ע ומ"א ור"ש) רק בלא יאמר
בפה שהמותר יסיה לזורך מחר (כ"ל ט"ז מ"א ור"ש) כיון שאין המים מבחינן כשים שם יותר
(ר"ש בק"א ועמ"ש בסמוך) . אכור לעשות הרעיונות וקדשליך וכו' לא בו יותר ממה שלרין
לבו ביום שאין אחד מנכירי וליך לערוך בכל אחד ואחד בפ"ע (חיי"א) : (ד) לשהחם
בבס . כגון שמדליק כמון להשיכה ואין זה כמדין לזורך הלילה שהרי אף בלוחה שבה שמדליק
כוא לרין לאור הנר כיון שכבר החסיד היום (מ"א ור"ש) : (ה) לכבוד בית הכנסת . היינו
שמדליק קודם הלילה שאין בו אכור שהרי בהדלקתו מנחה ללוחה שבה אפי' אין שם אדם
צנים הכנסת מפני שהוא כבוד המקום שמדליקין כות לפניו (ש"ע ומ"א ור"ש) : (ו) או הובאו
מחוץ לתחום . לרין עיון גדול על הרב המחבר ז"ל בהכונה בסעיף זה ובסעיף שאחר זה דבר
שהובאו מחוץ לתחום ודבר שיש בו השג' אדם או מחובר וכוא נגד הגמרא וכל הפוסקים . והפטר
שט"ס הוא חיצות אלו . וכבר ביארנו בסי' ל"ה סעיף י"ז דיני דברים שהובאו מחוץ לתחום
בשבת או ביום טוב ע"ש : (ז) ולערב מותרים . אפילו אם ידוע שחלש או נילוד היום אם ידוע
שלא חלש או לא בשביל ישראל : (ש"ע ט"ז פרמ"ג ר"ש) ועיון במה שכתבתי לעיל סי' ל"ה סעיף
י"ז דאין חילוק בזה בין יו"ט ראשון או יו"ט שני : (ח) אם הביאם . המחבר קי"ד כאן מלאך
גם לא ביאר דיני כדי שיעשו ולפי שהגילין לשאלו לחכם בדברים אלו לכן לא ביארתי הדברים על
כיון ואם יש להספק שמה חלש או לא בשביל ישראל לרין שאלו חכם אם מותרין ביו"ט או
במולאי יו"ט ובשבת בכדי שיק' האינו ישראל ויגמור המלכה ויחזר לכאן : (ט) שחלבה חוט
ישראל . ע"י במה שכתב ר"ש סי' תק"ה דבהמה שדעתו לשחט ולא הקנה לחלבה או שהיא
בהמה האינו ישראל מותר גם לישראל להובא ממנה ביו"ט לחוך המאכל להקן המאכל (ע"ש פרטי
דינים אלו) ובאופן זה גם הכב מותר בו ביום ע"ש : (י) אכור להדליק . ור"ש כתב דגם בשמי
יט של ר"ה מותר ועיון שם בקונטרס אחרון שהובא קן בהרבה ראיות . רק ביום טוב שלאחר
שבת יש לחוש לדעת האוסרין להדליק בפתילות שכתב ולא נדלקו וכבוקודם השבת גמח
פתילות חדשות . ודוקא כשעשה החדשות בערב שבת דביום טוב אכור לגדל פתילה כמבואר
בש"ע ור"ש ופרמ"ג סימן הקי"ד . ואם מולאי שבת הוא יו"ט שני של שאר יום טוב חוץ מר"ה
שבת מותר להדליקו נגד הכי שלא נדלקו עדיין (שם) :

קיצור שרחן ערוך קב הלכות יום טוב

הבשילין שעושה בערב י"ט. דהיינו שלוקח (ה) תבשיל או צל שראוי לפת בואת הפת וגם פת ומכרך אקב"ז על מצות עירוב. ואומר בהדין עירובא דהא שרא לאפוי לבשולי ולאמטוני ולאדלוקי שרגא ולמיעבד כל צרכנא מיומא טבא לשבתא. ואם אינו מבין שון זה יאמר בלשון שהוא מבין. דורך דיען עירוב זייע אינו ערלויבט צי באקקען צו קאכען די שפייע. וזאת צו ערהאלטען ליכטר אנצוצינדען אונד איבערהויפט אללעס נעטהיגע פאן י"ט אויף שבת צו פערריכטען :

ב צריך שיהא התבשיל דבר שדרכו לאכלו עם פת כגון בשר דגים וביצים אבל דבר שאין דרכו לאכלו עם פת לא מהני. שיעור התבשיל כזית והפת כביצה ויש להדר אחר מנה יפה לכבוד המצוה וגם הפת יהא שלם ויניחו בשבת ללחם משנה ובסעודה שלישית יבצע עליו.

כיון דראיתעביד ביה מצוה חדא זימנא יתעביד ביה נמי מצוה אחריתא :

ג אין עירוב תבשילין מועיל אלא להתיר לעשות כל צרכי שבת ביום בעוד היום גדול דהיינו שיש שהות ביום שאם היו מורמנים לו אורחים שלא אכלו היום היו איכילם ונהנים בו ביום קודם בה"ש ממלאכתו שעשה ביום אבל אם אין שהות ביום להנות ממלאכתו אינו מועיל הקיט ולכן נוהגין כשתל י"ט בע"ש מקדימין להתפלל ערבית של שבת מבעוד יום שיהיו זריזין לסמוך לגמור הכל קודם שאומרים מזמור שיר ליום השבת. והתבשילין שפסטיגים לשבת צריכין להטמינם בעוד יום גדול שיתבשלו קודם בין השמשות לכה"פ (א) שריש בירושן :

ד לא הותר לאפות ולבשל ע"י עירוב תבשילין אלא בע"ש אבל אם חל י"ט ביום ה' וביום ו' אסור לבשל או לאפות ביום ה' בשביל שבת :

ה צריך שיהא העירוב קיים עד שהבין כל צרכי שבת. אם נאבד או נאכל הפת אין בכך כלום ומותר אפילו לאפות ואם נאבד או נאכל התבשיל אם נשאר כזית נ"כ לא הפסיד אבל אם לא נשתתיר ממנו כזית אסור לו לבשל כאילו לא עירב כלל. וכיצד עושה מי שרא עירוב אם לא נזכר עד אחר סעודת שהרית ואין שם במקום ההוא ישראל אחר שעירב אינו מותר לו אלא לבשל קדרה אחת ולאפות פת אחת ולהדליק נר אחד לשבת ואם נזכר קודם שמתבשל לסעודת שהרית יכול לבשל מכל מין בקדרה גדולה ולהותיר לשבת ואם יש שם מי שעירב יתן לזה במתנה (ג) קמחו ובשרו וכל השייך לזה. והוא יזכה בדברים אלו בהגבחה (ד) ויבשל ויאפה עבורו. ואפילו בביתו של זה שלא עירב :

ו (ה) כל בעה"ב לעשות עירוב תבשילין (ו) בעצמו ואפילו אשה שאין לה בעל אם יודעת מהוויבת לעשות בעצמה ואסור לסמוך על העירוב של גדול העיר. ומי ששכח מחמת אונס ולא עשה עירוב תבשילין או שעשה ונאבד אם יש בעיר מי שמערב בשביל כל בני העיר (דהיינו שמוכה להם את התבשיל ואת הפת כמבואר בש"ע) יכול זה לסמוך על עירוב זה אבל מי ששכח מחמת עצלות או (ז) שסמך עצמו לכתחלה על עירוב זה לא מהני ליה ודינו כדלעיל ס"ה :
אם

מסגרת השרחן

קב (ה) תבשיל או צל : כשהוא ראוי לאכילה אבל לא כשעדיין לא נתבשל כל צרכו (פרמ"ג) :
(ב) שלים בישולן. עיין במה שכתבתי לעיל בחלק ב' מס' ע"ב : (ג) קמחו ובשרו. והכרח שצריך להדליק וכל דבר שצריך להכין מיום טוב לשבת (ר"ש וכ"י ממ"ה) : (ד) ויבשל ויאפה. ומדליק את הכנור ומכין כל צרכי שבת לזה שלא עירב (כ"ס) : (ה) כל בעה"ב. אבל בני ביתו האוכלים מתבשילו נפטרים בעירובו של בעה"ב. אבל הם אחד מבני הבית אינו אוכל מתבשילין של בעה"ב אלא בעה"ב נותן לו קמח ובשר והוא אופה ומבשל לעצמו או שמונחם לאחר לבשלו הרי זה אינו טפל לבעה"ב ולר"ך עירוב בפני עצמו (מ"ה ור"ש). ומ"מ שאר בני הבית האוכלים על שלהן בעה"ב אע"פ שלפעמים מתבשילין תבשיל אחד משלהם יכולין לסמוך על עירוב תבשילין של בעל הבית (מ"ה ע"ש ובר"ש) : (ו) בעצמו. או יעורר לאחרים שיערבו בתוך ביתו משלו ששלוהו של אדם כמומו (ר"ש). וכתלית יאמר כל הסוסה בסדין עירובא יכא שרי להבעל הבית ובני ביתו לאפוי כו' (כמזכר לעיל כטיף א') רק שגא יצרך ברכת העירוב אם אינו מלאגי ביתו של בעה"ב (שם בק"ה). אע"פ שהיה עירוב תבשילין אסור להפסד בס"ח ביו"ט מה שצריך לקרות בשבת שאין עירוב תבשילין מתיר אלא תיקון צרכי סעודה שבת אבל לא שאר סכמות מיו"ט לשבת (ר"ש ס' תק"ג וכעין זה כתב המ"ה ס' תקכ"ה בשם הר"ן) : (ז) שסמך עצמו. ואב"ה ה"ס סבור שמותר לסמוך על עירובו של גדול העיר שמזכה כדין מותר לסמוך על עירובו.

ח קיצור שרתן ערוך קב קג הזכרות יום טוב

אם חל יום טוב (ה' ויום א' ויום ב' ויום ג') שלא עשה עירוב תבשילין יכול לעשות היום ויבדק את הברכה ואח"כ יאמר (ח) אם היום קודש אינו צריך לעשות עירוב יאם היום חול בהדיק עירובא וכו' אבל בראש השנה אינו יכול לעשות כן (על ס' צ"ט ס"ב) (מק"ל):

קג דיני שמחת יום טוב ובו י"ד סעיפים:

א כיום שמצוה לכבד את השבת ולענוי כך מצוה לכבד כל ימים טובים ולענוי שנא' ולקדוש ה' סבוכד. וכל ימים טובים נאמר בהם מקרא קודש:

ב איזהו כבוד. זה שאמרו רז"ל שמצוה על האדם לגבה בשרו י"ט כדי שלא יכנס לרגל כשהוא מגול. וכן מצוה לרחוץ בהמין ולהקיף ראשו וליטול צפרתו בערב יום טוב כמו בע"ש. וכן מצוה ללושפת בכתיו בערב הכבוד י"ט כמו בע"ש. וכן (א) אכיל לאכול בערב מן המנחה ולמנוחה כמו בע"ש כדי שיאכל סעודה י"ט ותיאבוק ואם חל ע"ט בשבת יאכל סעודה שלישית (ב) קודם מנחה קטנה וכן הדין ב"ט ראשון שהוא ע"ט שני:

ג איזהו ענוי. זה שאמרו רז"ל שחייב לאכול ב"ט בכל יום שני סעודות אחת בלילה ואחת ביום אבל סעודה שלישית אין נהנין בו והיה לקדש על הדין קודם סעודה ויבצע על שתי סעודות שזכות כמו בשבת. ויברכה בבשר ויין ומגדנות כפי יכולתו (וע"ל סימן ע"ב סעיף ז' ח):

ד בכל יום טוב בקידוש שבלילה אומרים לאתרוי ברכת שהחיינו על שמחת החג חוץ מליל שבת של פסח וליד שמיני שאין מברכין שהחיינו כיון שאינו רגל בפני עצמו. והנשים בשעת הדלקת הנרות אין להן לברך שהחיינו בשום יום טוב. וקצתן נהנות לברך שהחיינו (חוץ מליל ז' וליד ח' של פסח) ולא מחיין להו (שע"ת וע"כ) (סימן דס"ג הל' מנחה מס"ט):

ה (ג) חייב לשמח את אשתו ובניו וכל הנדחים אלו. כל אחד כראוי לו. הקטנים נתן להם אגוזים ומגדנות. והנשים בבגדים ותכשיטים כפי יכולתו. והאנשים (ד) בבשר ויין. ונהנין להרבות במיני מאכלים ב"ט יותר משבת. כי ב"ט נאמר בו שמחה. ולא בשבת. וגם בגדי י"ט יהיו יקרים יותר משל שבת (מק"ל):

ו ביום שני של פסח יש לעשות בסעודה איזה דבר לזכר סעודת אכרת שהיתה ביום זה שבו ביום נתלה המן (ה"ל):

ז ביום ראשון של שבועות נהנין לאכול מאכלי חלב. ויש בהו כמה מעשים ורמז עשרה הדשה לה' בשבועותיכם ר"ת מחלב. ויש לאכול גם מאכלי דבש שני שרתתיה נמשלה להם שנאמר דבש וחלב תחת לשונך (פ"ח בשם כל בו) וכיון שאוכלים מאכלי חלב וצריכין ג"כ לאכול בשר שהרי מצוה לאכול בשר בכל י"ט. צריכין לזכר שלא יבא לידי איבוד. וע"ל ס' מ"ז סעיף ז' ר"א י"ב (ה"ל):

ח אע"פ שהאכילה והשתיה במסעדות היא מצות נטיה לא יהא אובל ושיתיה כל היום כולו. שהרי כבר נאמר עצרת לה' אלהיך. ואע"פ שנא' עצרת תהיה לכם. כבר פירשו רז"ל חציו לה' וחציו לכם. לפיכך צריכין לעסוק גם בתורה:

ט וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל גם לנר. ליתום ולא אלמנה עם שאר העניים האומללים שנא' והיו

רחם הרמנים

בוסגרת והשרהן

(א) צריך קדש רמנים יום טוב סמוך לשקיעת החמה מחויבים לסעוד חגיגות ומסוקן בטליתא האסורה ביום טוב. כמו בערב שבת. כמבואר בגמרא ויבאר פ"א עמוד ב' שסחובי חוסף מחול על הקדוש בערב יום טוב כמו בערב שבת. וזה נלמד מהפסוק השבת: שבתה. וכמבואר בפרי מגדים ור"ש סימן רמ"א ובחי אדם כלל ה'. גם יש חילוקים בשיעור בין השמחות בידוע (ע"ן העל סימן ע"ה חק' א' כל פד"ר רמ"ו) ולא

זה אכל אם הוא תלמיד חכם ונתעלמה ממנו כלכלה זו או שלא למד רחם מעולם כדי זה פוסע ואינו יוצא בעירובו של הגדול שנגנת תלמוד עולה זדון (רמ"ל מ"א ור"ש): (ח) אם היום קודש. למחר הוא חול ואינו צריך לערב כלל (ר"ש) דודאי יום אחד חול הוא (כ"ז ור"ש):

קג

(א) חסור לאכול. לכן ר"ש סימן תקכ"ט מלמנע מלקבוע סעודה בערב יום טוב משעה עשירית ומעלה. ועיין במוס שכתבה לעיל ס' ע"ב ס"ט וכו"ה כהן (ע"ל בלבן כרמנ"ס במביא ב"י ומראה מלדקו דברי ר"ש). ודיני ערב פסח וערב סוכות ע"ל סימן קי"ז סעיף כ' וכוף סימן קל"ד (א): (ב) קודם מנחה קטנה. ור"ש כתב קודם שעה עשירית. ואם שכת ולא אכלה קודם יאכלנה לאחר כך (מ"א ור"ש) וכו"ה אם עבר במזיד (ר"ש): (ג) חייב לשמח. לכן ש"ע ור"ש חייב אדם להיות שמח וטוב לב הוא ואסור וכו' וכל הנשים אליו כ"ל משמחן הקטנים בו' כמבואר בפנים: (ד) צבצר ויין. עיין בנשמת אדם שכתב שיהלחן

קיצור שלחן ערוך קג קד הזכות יום טוב

החל והגר והיתום וגו'. אבל מי שנועל דלתו חצרו ואוכל ושותה הוא ואשתו ובניו יאנו מאכל ומשקה לעניים ולמרי נפש. אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כרסו. ועל אלו נאמר זכוריהם כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו כי לחםם לנפשם. ושמחה כזאת קלק הוא להם. שנאמר וחיותי פרש על פניהם פרש חניכם :

י כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל. לא ימשוך ביין ובשחוק ובקלות ראש ויאמר כל מה שיוסיף בזה ירבה במצות שמחה. כי השכרות והשחוק וקלות הראש אינה שמחה אלא תוללות ומבלות. ולא נצטוונו על ההוללות והסכנות אלא על השמחה (* שיש בה עבודת יוצר הכל. שנאמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל. הא למדת שהעבודה היא בשמחה ואי אפשר לעבוד את ה' לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שכרות :

יא מדת החסידים אשר ה' לנגדם תמיד ובכל דרכיהם ידעוהו בעת שמחתם או יותר ויותר הם כבדין ומשברין להקב"ה אשר שמח אותם ויאמר האדם בלבו בעת שמחתו והנאתו אם קד הוא שמחת העוה"ז אשר היא הכל כיוש אחריה תוגה וצער מה תהיה שמחת העוה"ב התמידית שאין אחריה תוגה ויתפלל להקב"ה שיטה לבו לעברו ולעשות רצונו בלב שלם ושישמחנו בשמחת העולם ויוכנו לחיי העוה"ב לאור באור פני מלך חיים :

יב חייב כל אדם להשגיח על בני ביתו (וה) שלא יטיילו במקום שיבאו ח"ו לידי קלות ראש בהתערבם עם קרי הדעת. רק יהיו קדושים כי קדוש היום (מק"ס) :

יג במוצאי יום להול או לחוה"מ אומר בתפלה אתה חוננתנו ומבדיל על הכות אבל לא על הגר ולא על הרשעים (מ"ה) :

יד (ו) נזהגין להרבות קצת באכילה ושתיה ביום שלאחר החג בכל שלש רגלים והוא אסרו חג. ונזהגין שאין מתעניין בו אפילו חתן וכלה ביום היתכן ולא יאריצו. ובאסרו חג שלאחר תע השבועות גם מצד הדין אסור להזנות בו לפי שבזמן שבה"מ היה קיים אם חל שבועות בשבת היה יום טובה הקרבנות ביום שלאחריו. אבל שפמ' ושל סוכות היו מקריבין ביום ראשון דחוה"מ (מ"ט מ"ד) :

קד דיני חור המועד יובו כ"א סעיפים :

א חול המועד אסור בקצת מלאכות ומותר בקצתן דהיינו כל מה שהוא (ה) לצורך אכילה לחוה"מ או לירוש. וכן מלאכה בדבר האבוד דהיינו שאם לא יעשנה יבא לידי הפסד (ג) מותר לעשותה וצריבין לזוהר מאד שלא לעשות בחוה"מ מלאכה האסורה. כי אמרו רז"ל המחלל את חוה"מ כאילו עובר ע"ז (מק"ל קל"ג מק"ז) :

עוד

מסגרת השתתף

לחם הפנים

ולא כמו שנשתכשו קצת בני אדם שאין סוגרים את החניות בערב יום טוב עד קרוב לחשיכה. ונדמה להם דערב יום טוב קרוב מציב שבת. הש"ת יכפר בעדם. ויהיו מכאן ולהלאה לעשות כדון ומרבה המוסלג האבד"ק (ראה) :

(א) והו' דשון הרמב"ם ולפע"ד י"ל בזה ס"ש (כ"ט ראה) ושמחת בחגך וגו' והיה אך שמח ומדקדקין ה"י כבר אמר ושמחת בחגך ולמה חזר ואמר והיה אך שמח :

(ב) שלא יטיילו. ושלח יתעצרו במקום הטויל או בבית חכמים ונשים ויזוילו לידי עבירה אלא כולם יכיו קדושים (ש"ע רז"ש ומ"ה) : (ו) מוכיגין להרבות. וכל המרבה קלה בזה"ל ובה"ה ביום שלאחר החג ועשיכו ט"ל לחג מעלה עליו הכתוב כאלו כהן מזבח ודקריב עליו קרבן (רז"ש מגמרא) :

קד (ה) לאורך הכינה. ואם אינו לאורך הכינה רק שהוא לאורך המועד לריך לשנות בעשייתו מדרך החול כגון אם לריך לתקן מלבושיו ומנעליו הקדושים הרי זה עושה מעשה הדיוע דהיינו מעשה הפירות רחבות ומפירה אחת למעלה ואחת למטה כשיני הכלב. אבל מעשה לאון אסור אף שהוא לורך המועד אם אינו מכשירי אוכל נפש (ש"ע והאחרונים כי תקי"מ תקי"א) :

ודבר שאינו טורח כלל כגון ליטול גנשושים שבבית לורך המועד מותר בלא ביעוי (ש"ע). ואם כינה צמחה לעשות בחול המועד אסור אם אינו לורך אוכל נפש (פרמ"ג סי' תקל"ג) כדלקמן סעיף ד' בדבר האבוד. ושני כמה שכתבתי לקמן סי' ק"ז ס"ה : (ג) מותר לעשות. מינו בכל מה דאפשר להקל בטיורחא יעשה (רמ"א ח"ה) ולא נקרא דבר האבוד אלא כשעיקר הדבר

קיצור שרזן ערוך קד הדכות חור המועד

ט

ב עוד אמרו רז"ל המבזה את חוה"מ אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעה"ב והמבזה היינו שאינו מכבדו במאכל ובמשתה ובכסות ולכן כל אדם חייב לכבדו כפי כחו וללבוש בגדים מכובדים (הנוה פ"ג ונמ"י ח"ט וס' מק"ל) :

ג מלאכת דבר האבוד (ג) יכול לעשות גם ע"י ישראל אחר אפילו בשכר . אבל מה שאינו דבר האבוד אלא שהוא לצורך המועד אין לעשות (ד) ע"י ישראל אחר בשכר אלא ע"י עכו"ם ואם אינו מוצא עכו"ם וגם בעצמו אינו יכול לעשות מותר אפילו על ידי ישראל בשכר (ס' מק"ג ובמ"ח ונ"ח) :

ד הא דמותר לעשות דבר האבוד זהו דוקא (ס) אם לא היה אפשר לעשותו קודם י"ט . אם היה אפשר לו לעשותו קודם י"ט והניחו על חוה"מ אסור לעשותו בהוה"מ (הקל"ט) :

ה כל מלאכות האסורות לעשות ברה"ס . אם יש כאן ישראל שאין לו מה לאכול בראיו לחוה"מ וי"ט מותר לעשותן על ידו כדי שיהא לו מה לאכול . ומ"מ (ו) יעשה בצנעא ואסור לעשותן ע"י עכו"ם . אך לצורך מצוה מותר (תקל"ד תקמ"ב תקמ"ג) :

ו אפילו מלאכות המותרות אסור לעשותן בשביל עכו"ם (ח"י ח"ט) :
ז אסור לזבל שדרו . ואפילו להכניס שם צאן בשביל שיעשו שם זבל אסור ואפילו על ידי עכו"ם אסור :

ח זריעה אסורה ואם יש לו זרעים שאם לא ישקם במים יפסדו לגמרי (י) מותר להשקותם (תקל"ז) :
ט אסור לתלוש או לקצוץ שום דבר מן המחובר (י"ח) אם לא יתקלקלו הפירות עד לאחר י"ט כ"א מה שהוא צריך לאכול במועד . וא"צ לצמצם אלא תולש בהרורה ואם יותיר יותר , וכן עצים שהוא צריך להסקה במועד (ט) מותר לקצצם מחובר ואם צריך לתלוש בשביל להאכיל לבהמה (י) יעשה בשינוי (תקל"ז תקל"ח) :

ט

לחם הפנים

מסגרת השרזן

הפסד חבל בשביל מעט תוספת לקלל לא מיקרי
 דבר החבול ולכן אסור להקן מלבושיו ומנעליו
 ח"פ שיתקדעו מעט יותר (טור ט"ז מ"ח ח"י"א ס' תקמ"א) ח"פ מתקדם על ידי שינוי שאלו
 מותר לצורך המועד (רמ"א) כמו שנתבאר בסמוך . ודבר שהוא טורח גדול אסור ח"פ חס הוא
 דבר החבול (פרמ"ג ס' תקל"ז תקל"ח מדברי הש"ע ס"ט וע"ש במח"ס) ונ"מ חס הוא הפסד
 מרובה ביותר יש להחיר (פרמ"ג סימן תקמ"ב מדברי הש"ע ס"ט) : (ג) יכול לעשות גם ע"י
 ישראל . ודעת הפרמ"ג סוף סימן תקל"ח דאם אפשר ע"י אינו ישראל אסור לעשות על ידי
 ישראל בשכר ח"פ אין לו מה לאכול כדבסמוך סוף ח' (וע"ש במ"מ ס' תקל"ג שכתבתי יותר
 וע' בנ"ח כלל ק"ו ס' ג') : (ד) ע"י ישראל אחר בשכר . ומיחו חס אינו נזק לו שכר קלוב
 אלא שחובל עמו בשכרו מותר (ש"ע ח"י"א) : (ה) חס לא היה אפשר . או ששכר או שהיה
 חבול שיכול לשהות לאחר הרגל (ש"ע סימן תקל"ח וכ"כ הפרמ"ג במ"מ סימן תקמ"ג) : (ו) יעשה
 בצינעא . ואם חי אפשר לעשות בצינעא אינו מותר לעשות בפרהסיא ח"פ אין לו מה לאכול
 כלל (פרמ"ג) : (ז) מותר להשקותם . ע"ן בשלחן ערוך סימן תקל"ח פ"ט ד"ט אלו וע"ן
 כמה שכתבתי לעיל סוף ח' : (ח) חס לא יתקלקלו הפירות . אבל חס יתקלקלו הפירות מותר
 לתקנם חס הם בחור שדך שלו דכו' דבר החבול אבל חס הם בחור שדך של הפקר או שקונס
 מאינו ישראל אסור לתקנם בעצמו אפילו אינם נמלטים אחר המועד דמניעת הריח לא מיקרי
 הפסד להחיר מ"חכא גמורה (מ"ח ופרמ"ג וע' בח"י ח"ט כלל ק"ו סימן ו' וכלל ק"ב סימן ד')
 וע"ל סימן ק"ס"ג . וכשצריך לאכול במועד מותר בכל ענין כמבואר בפנים : (ט) מותר לקלס .
 ולענין ביקוע ע"ס בחול המועד יש ליזהר לבקעות קודם י"ט טוב ואם לא נקנן קודם י"ט ח"פ
 לבקעות בחול המועד רק אחר ע"ס שחי אפשר להסיקן בלא ביקוע . ובמקום שבע"ס יקדים
 ד"ס הפסד מרובה חס לנרדך להכעיר בלי ביקוע מותר לבקעות בחול המועד ח"פ הע"ס שחפשי
 להסיקן בלא ביקוע (ט"ז מ"ח פרמ"ג ר"ש סימן הק"א ח"י ח"ט כלל ק"ח) . וכל זה לבקעות
 בכלי אבל לשכר ביד אין להחמיר בו כלל בחול המועד אפילו במקומות שאין הע"ס יקדים (ט"ז
 ח"ט ח"י ח"ט) : (י) יעשה בשינוי . זה לא נזכר בגמרא ופוסקים רק כתבו שצריך לעשות היכר
 שמכין לדבר המותר כגון שקוץ ענפי האילן להכניסו לבהמתו כשהן רכים צריך לקטץ ס"ל

קיצור שרזן ערך קד הלכות תור המועד

י מי שיש לו ג אצל ג עכרם והעכרם לוקט פירותיו ואם הישראל לא ילקט בא לידי הפסד מותר לו ללקטם . ואם המה דברים שיתקלקלו בתלוש אם לא יעשה לצורכם גם מלאכה אחרת מותר לעשות הכל . אפי' לדרוך ענבים לעשות יין וכדומה לזה . ובלבד שלא יניח בכוונה מלאכתו לחוה'ם (תק"ז) :

יא (יא) אסור לגלח בחוה'ם (יב) אפי' גילה א'ע גם בעי'ש . אלא (יג) מי שיצא מבית האסורים ואפי' יצא בעי'ש אלא שלא היה לו פנאי לגלח או (וע'ע לקמן סי' ר"ב ס"ו) (תק"ח) :
יב ולקצוץ הצפרנים ג' אסור . אך אם קצצן בעי'ש מותר לקצצן גם בחוה'ם וכן אשה לצורך טבילה מותרת (סימן מקל"ג ועיין גל"ס ס"ג) :

יג אסור לכבס שום דבר אפילו לצורך המועד אלא אם לא היה אפשר לו (יד) בשום אופן לכבס קודם י"ט . וכן מטפחות שמלפפין בהן את התינוקות כיון שמשתיינין תמיד וצריכין להם הרבה מותר לכבסן (תק"ד) :

יד כל דבר שהוא לצורך רפואה מותר לעשות בין לאדם בין לבהמה (תק"ה מקל"ו) :
טו חשבוניות וכיוצא בזה שאם לא יכתבם ישכחם מותר לכתבם משום דרזי דבר האבוד . וכן מה שהוא לצורך המועד מותר לכתוב . אבל שאר דבר אסור לכתוב . ואגרת שלומים שכותב אדם לחברו נוהגין לכתוב בשינוי קצת דהיינו שכותבין (טו) שורה הראשונה עקומה . ולכל מה שמותר לכתוב מותר ג' לתקן קולמוס ודיו :

טז מי שצריך למעות (טז) אפי' שלא לצורך המועד אלא שהוא חושש פן לא ימצא ללוות לאחר המועד והמלוה אינו רוצה להלוות לו בלי שטר מותר לו לכתוב את השטר (תקט"ז) :
יז אין נושאין נשים בחוה'ם משום דאין מערבין שמתה בשמתה . אבל מותר להחזיר גרושתו . ומותר לעשות משתה לבית מילה ולפרדיון הבן . גם מותר לעשות משתה לכתובה . תנאים (תקט"ז) :

מותר

מסגרת השלחן

מצד אחד דל"ג יוכי נראה שה"ל לתקן החילוק שאסור בחול המועד (וע'י בלשון נ"י ונ"י וט"י שנראה שמוחלקין קצת מדברי המ"א ופרמ"ג סימן תקל"ז בע"פ קטן ט') . וכן אסור ללקט עצים מן השדה לפיתו לחרישה ואם ניכר שמכוין לעצור שצריך לעצים כגון שנטל הגדולים ומניח הקטנים מותר (ש"ע וע"ש עוד דברים כאלו) : (יא) אסור לגלח בחול המועד . כדי שיגלה עיר'ט ולא יכנס למועד כשכחא מנוול (ט"ז מ"א) : (יב) אפילו גילה . דמיוודע אם גילה בערב יום טוב מכ שה"ל כן יונה מצית . האסורים דבסמוך שיש לו קול (ט"ז פרמ"ג) : (יג) מי שילא . ומ"מ לא יגלה אלא צניעה ושלחן ערוך סימן תקל"א חיי אדם וע"ש עוד חיוב אופנים שמותר לגלח . מותר להוף ולסדוק הראש במועד אע"פ שמשיר שער ואין בזה משום גילוח (רמ"א ח"י"א) : (יד) בשום אופן . כגון אשה שגלחה כהן במועד (ש"ע) או אם ראה קרי על חלוק במועד (ב"י פרמ"ג) או שילא מבית האסורים ולא היה לו טהרה לכבס קודם י"ט (שלחן ערוך חיי אדם עפרמ"ג) וכן מותר לכבס בגדי קטנים וחלוקותיהן ומטפחותיהן (ב"י ש"ע) ובכל זה צריך ליזהר שלא לכבס רק הצריך להן דהיינו חלוק אחד . מיהו בגדי הקטנים ביותר דהיינו ארזן שגלפפים בהם מותר לכבס ארבעה וחמשה בפעם אחד כי צריך להרבה מהם כל רגע (ב"י רמ"א) . וכן אלו לא יכבסו אלא צניעה (מ"א עמח"ס ופרמ"ג) : (טו) שורה הראשונה עקומה . ויש להחמיר בכח בכל האגרת שורות עקומות (עיין במג"א סימן תקמ"ה ס"ק כ"א ד"ל היקף) : שורה הראשונה עקומה אלא ככתב משיט ד"א דלית כח כלל מפני שגלגלה מכתב אשורית והיו בלא גמור תיקונו כמ"ס במ"א ורז"ש סי' ש"מ אבל ככתב שלנו דהיינו עליו בשבת רק משום דלא היו מעשה אומן ככתב אשורית דס"ח די בשינוי דשורות עקומות כמבואר בפוסקים ומ"מ צריך לכתוב כל השורות עקומות כפי המנהג שכתב בד"מ ומ"א בחזו"ת דבריו כמ"ס הנ"ל שם ושינוי צנח"ט ושערי תשובה ופרמ"ג במ"א ס"ק א' ח"א דברים קטנים שמותר לתקן גם בס"ח אף אם יש להם אחרת) : (טז) אפילו שלא לצורך המועד . אלא שצריך שיהיה המעשה לדברים אחרים מותר לכתוב שטר דכ"ל לדידיה דבר האבד . ומיחו אם ה"ל שיהיה אלא לאחר המועד אסור . ואם לא ימצא אחר המועד משום לווה מותר לכתוב דהיינו דבר האבד (כ"ה במ"א והי"א . וישן המהבר ח"ו מדוקדק ע' בחי"א ונ"א כלל ק"י סי' כ"ה) זה

קיצור שדחן ערוך קד קה קו הלכות חול המועד

קד מותר לשכור פועלים ואפי' ישראלים שייעשו מלאכתו לאחר המועד (פמ"ג) :

קכ מותר ללכת חוץ לתחום בין ברגליו (ח) בין בקרון בין רכוב :

קכא אין מעלין בהמה וזכר על נקבה להרביעה משום דלא הוי דבר האבוד :

קכב אין מושיבין תרנגולות על ביצים לגדל אפרוחים. ואם הושיבה קודם המועד וברחת אם הוא בתוך ג' ימים לבריחה מותר להחזירה. אבל לאחר ג' ימים אסור להחזירי אפילו יופסדו הביצים. ולהושיב אחרת תחתיה אפי' תוך ג' ימים אסור (מקל"ג) :

קה דברים האסורים משום מירחא. וכו' ב' סעיפים :

א אסור להסיע ולישא מטלטליו וכל ביתו בחוה"מ מדינה שבחצר זו לדירה שבחצר אחרת. אפי' מדינה כעונה לדירה נאה. אבל מבית לגית בחצר אחת מותר. וכן אם שתי החצרות סמוכות ויש פתח ביניהן מותר להוציא הח' צים דרך שם. ובמקום פסידא מותר אפילו מעיר לעיר. וכן מדינה שאינה שלו לדירה שהיא שלו מותר משום שמחת יום ששמחה היא לו לרדור בדירה שהיא שלו (הקל"ג) :

ב אם צריך להכניס פירותיו או שאר סחורה מפני שהוא ירא מפני גנבים או משאר הפסד כל מה שאפשר לעשות בצנעא יעשה. ואם א"א לעשות בצנעא מותר לעשות אפי' בפרהסיא (מקל"ט) :

קו דיני מקח וממכר בחוה"מ. וכו' ח' סעיפים :

א כל סחורה אסורה בין לקנית בין למכור. רק אם נודמן לו ריוח מרובה יכול לקנות ולמכור בצנעא ויוציא לכבוד י"ט יותר ממה שהיה בדעתו להוציא :

ב אם יש לו סחורה שיש לחוש שאם לא ימכרנה עתה יפסיד מן הקרן מותר למכרה משום דהוי דבר האבוד. אבל אם אין לחוש שיפסיד אלא שלא ירווח אח"כ (ב) אסור למכרה כי מניעת ריוח לא מקרי הפסד :

ג אם חל יריד שהוא יום השוק הבא לפרקים. או יום השוק שבכל שבוע אלא שעתה הוא קודם התנאות שמתאספים קונים הרבה. מותר למכור דביון שהוא דבר שאינו תדיר חשבינן גם מניעת הריוח כמו הפסד. אבל ביום השוק (ג) שבכל שבוע אסור. וכשבאים לפעמים מוחרים

14

בסגרת הישדחן

אינו נקרא מניעת הריוח (ט) במה שכתבתי לעיל סעיף ט"ו) דמהייתן של בני חכם בכך הוא נטע זה מזה והוי פסידא (פרמ"ג). וכל זה כשאין המלוה חולט להלוות בלא שטר (ש"ע) המבואר בפנים : (ח) בין בקרון בין רכוב. ומ"מ ליסע להרווח ממון שלא לצורך המועד אינו מותר חלל לרכוב אבל לא לתקן כדילוי הסוס ולעשות שחר לרכי רכיבה (פרמ"ג) וע"ל סימן ק"ו לענין סחורה בחול המועד. אסור להסיע ממנו מעיר לעיר אם לא בשביל דבר האבד (ש"ע סי' תקל"ח) ומ"מ מותר ליסע בסחורתו על היריד שאינו שכיח דחשיב דבר האבד (ד"ט ורמ"ה סי' תקל"ט) כדלקמן סי' ק"ו סעיף ג' ע"ש. ועיין במה שכתבתי לעיל סעיף ט"ו :

קה. הבל שבהל אסור להוציא חלל יסלקנו לדדים ואם נהרס עד שנעשה החלל כרפת מוציאין אותו לאכפא (ש"ע חיי"א). מביאין מבית האומן כלים שחס לצורך המועד אבל כלים שאינם לצורך המועד אסור להביא אפילו מבית לבית בלוחו חלל שיחשדוהו שנתן להקני במועד וחפיו מלומן אינו ישראל אסור. ואם הין לאומן מה יאכל ולריך ניתן לו שכרו אם אינו מחמינו מניחין מבית הסמוך לו ואם חושש שמה יגבזו מפני נהרס אחרת אבל לא יביאם לביתו חלל בלתינע (ש"ע ומ"א סי' תקל"ד וחיי"א כלל ק"ד). ובערב פסח מותר להביא כלים מבית האומן כל ביום אף על פי שאינם לצורך המועד (ש"ע ערוך ורי"ש סימן תס"ח) עיין לקמן סימן ק"ג סעיף ג' :

קו (א) אסור למכרה. ומ"מ מן שדהוק במשה ועל ידי זה מקמן להוציא לשמחת יום טוב וא"ו היה לו משות בריוח. היה מוציא יותר מותר למכור כדי שיוציא יותר לשמחת יום"ט (ש"ע חיי"א וע' בט"ז סימן תקל"ט שמיקל יותר). ומ"מ אינו מותר רק שפסח החנות סגורה ופתוחה במקלח כשהה הקנה ליקח אבל בלאו הכי אף זה אסור (חיי"א וכ"ז דעת רש"ל וט"ז ופמ"ג) :

(ב) שכל שבע אסור. שאין זה דבר האבד שאם אינו נמכר ביום הסוק שבתוך המועד ימכר

קיצור שלחן ערוך קו הלכות חור המועד

או סמיכות שמוכרים בזול או קונים ביוקר מה שאינו שכיח תמיד ג' כ מותר לקנות מהם ולמכור להם :

ד וכן מי שצריך לקנות יין בעת הבציר שיהא לו לצרכי ביתו לשנות כל השנה ואח"כ יתייקר היין מותר לו לקנות בחוה"מ אבל (ז) למשא ומתן אסור לקנות :

ה דברים הנצרכים למועד (ז) כגון פירות ותבלין מוכרין בדרך אפי' בפרהסיא ובין שמותיהן לפתוח החנות בשביל ישראל מותרין למכור גם לעכו"ם :

ו לתבוע חובות נהגין להקל אפי' מישראל משום דחושבין (ס) לדבר האבוד :

ז להלוות ברבית לעכו"ם הרגיל אצלו מותר . מפני דהוי דבר האבוד שלא ירגיל א"ע אצל

אחר ואם מלוה לעכו"ם שאינו רגיל אצלו יוציא הרבית (ו) משבוע אחת לשמחת י"ט . ולמכור

סחורה למי שאינו רגיל אצלו אסור . (י) ולא מהני מה שיוסף לשמחת י"ט . אבל למי שרגיל אצלו

מסגרת השלחן

ביום השוק שלאחר המועד (ש"ע) : (ג) למו"מ אסור לקנות . שהרי ימלא לקנותו גם לאחר

המועד רק שיהיה ביוקר ממה שהוא עתה (חיי"א ושמחת אדם) : (ד) כגון פירות ותבלין .

המחבר לא דק בלשונו בסעיף זה גם בחיי"א יש קולר בכלן ולכן הוצרכו לברר הדברים ע"פ

דברי הגמרא וס"ע ואחרונים . מוכרי תבלין (כגון שומים וצללים) או ירק וכל דבר שאינו מתקיים

בזמנן ומוכרין בדרך בפרהסיא שכל יודעין שהם לצורך המועד (ש"ע פרמ"ג) וכן מוכרי בשמים

אע"פ שהוא דבר המתקיים לא בעי ליעטא שכיכר שהוא לצורך המועד (ב"ח מ"א פרמ"ג) . וכיון

דפותחין לצורך ישראל חפילו בה לינו ישראל לקנות מותר למכור לו (מג"א) . מוכרי פירות כסות

וכלים מוכרין בליעטא לצורך המועד כיול אם היתה החנות פתוחה לזווית או למבוי פותח בדרך

ואם היתה פתוחה לרשות הרבים פותח אחת וטעל אחת (ש"ע) . והוקף הני שאומנתם בכך כל

השנה לפיכך בעי ליעטא אבל בעל הבית המוכר לצורך המועד לא בעי ליעטא (מ"א ופרמ"ג) .

וכן כל המלאכות שהם לצורך המועד כשעושין אותם לזמניהם כגון היידין והטומאים העושים

גדים למכור בשוק לריכים לעשות בליעטא שלא יהא נראה שעושים לצורך חול כיון שעושים הרבה

(ש"ע ומ"א וחיי"א סי' תקל"ג) ועיין במה שכתבתי לעיל סי' ק"ד ס"א . ועוד יום טוב האחרון מותר

למכור חף פירות בפרהסיא (ט"ז פרמ"ג סי' תקל"ט) . אין לוקחים בתים ואבנים וכסותם אלא

לצורך המועד או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל או לצורך השכיר שמוליך הדברים הבקשים שאין

לו מה יאכל (ש"ע ופרמ"ג וחיי"א) . והוקף במו"מ מקלין לצורך השכיר שקורין טרעגור אבל

המלאכה גמורה לינו מותר אלא כשהפועל אין לו מה לאכול (פרמ"ג) כדלעיל סימן ק"ד ס"ה

ע"ש . וכן יש ליזהר שלא לקנות כלים שאינם לצורך המועד ומו"מ אם צריך להם אחר המועד

ואז יכין ביוקר מותר לקנותם בחול המועד (ע' במ"א ופרמ"ג וחיי"א) כמבואר בסמוך בסעיף

ד' . וכשאין להמוכר או להשכיר מה לאכול מותר לקנותם בכל ענין כמבואר בסמוך (פרמ"ג וע'

פרמ"ג סק"ח ולבושי שרד על המ"א סק"ז שסותרים זה את זה בדעת המ"א נעמן לפתוח

במקום החנות ולענין פסק הלכה נחבאר למעלה) ומן האינו ישראל מותר לקנות הכל דהוי כמליל

מידם (ש"ג כ"ה מ"א) : (ה) לדבר האבוד . ואם יש לו משכון בטוח יש ליזהר חובות שאסור

לחבוע בחול המועד בבית דין או במשפט הערכאות או לטרוח עבור חביעתם לעיר אחרת

והנבחרו בש"ע ואחרונים ריש סי' תקל"ט ע"ש : (ו) משבוע אחת לשמחת יום טוב . ואם הרווחים

משבוע ז' הם הרבה ורע בעיניו להוציא הכל לשמחת יו"ט יוציא עכ"פ מה דלאפשר . וכבנוכח

מעות בחול המועד להלוות (בריות) ישנה אם רגיל למנות ב' ב' ימנה אחד אחד (מהרי"ל א"ר

מח"ס באה"ט) וה"ה דמותר להלוות לישראל בריח בדרך היסר ומותר ג"כ לעשות עיסקה ליתן

לו מעות (מ"א ופרמ"ג עיין שם דלא דמי לסחורה) : (ז) ולא מהני . עיין במה שכתבתי בר"ש

הסימן . ועי' במה שכתב המחבר בלח"ס ללמוד היסר על המקומות שפותחין את החנות בחוה"מ

ובענין זה כתב המחלית השקל בחוספת ביאור ע"ש . וסיים בשם אליהו רבא דעכ"פ אין ללמוד

מלכא מה כי לינו דומה לפרקמטיא שיש לדרי קלות הרבה בפוסקים ובחז' המח"ס על זה

דל"ז עדיין לא מלאנו הקנס לחתיכת פשתן ובגד בחנות וכדומה (משאר המלאכות שצריך לעשות

בחנות ע' לעיל בהקדמה לאיסורי שבת דהמחבר הוא אחת מאבות מלאכות וע' במה שכתב

קיצור שידון ערוך קו קח חרות חור המועד

אצלו מותר משום שהיו דבר האבוד שלא ירגיל א"ע אצל אחרים (*) (מק"ס) :
 ז' (ח) חילוק מטבעות אסור (ס' ונמ"ח) :

ק' דיני חודש ניסן . ובו ג' סעיפים :

א' כל חדש ניסן אין אומרים תחנון ולא צדוק הדין . ואין אומרים צדקתך בשבת במנחה .
 נהגין מ"ח ואיך לקרות בכל יום פ' הנשיא שהקריב בו ביום . וביום י"ג קורין פ' בהעלותך
 ע"כ עשה את המנורה שהוא נגד שבט לוי :

ב' אין מתענין בו אפי' תענית יארציים . אבל תענית חלום מתענין והבכורים מתענין בע"ש
 כאשר יבואר אי"ה בס' ק"ג ותתן וכלה ג"כ מתענין בו . ואפי' ב"ר' ניסן (מ"ט) :

ג' בשבת הגדול למנחה נהגין שאין אומרים ברכי נפשי אלא עבדים היינו וכו' . לפי שבשבת
 הגדול היתה התחלת הנאולה והנסים (ס' מ"ל) :

ק' דיני החטין והקמח למצות . ובו ז' סעיפים :

א' כתיב ושמרתם את המצות מכאן שצריכין לשמור את החיטין לשם מצות מצוה שלא יבא עליהם
 מים (ב) ולדעת קצת מגדולי הפוסקים ז"ל צריכין שמירה זו מיד משעת קצירת ואילך .

אבל המנהג הוא כהפוסקים דמיני להו בשמירה משעה שמוליכין אותן למחן ואילך . ואך
 המדקדקין במצות חושדין בשמירה משעת קצירה (ג) וכן נכון לעשות . וראוי לדקדק שלא יעמדו
 השבלים במחבור עד שיתבישו כל צרכן וילבינו . כי או אם ירדו עליהם גשמים יחומצו אפי'
 במחבור כיון שאינן צריכין עוד לקרקע ע"כ ראוי ונכון לקצור בעוד שיש בהן עוד קצת מראה
 ירקות . ומי שא"א לו בחיטין שמורין משעת קצירה לכל ימי החג . ראוי לו ע"כ' להדר בזה
 למצות שעל הסדר משתי הלילות (ע' חיי אדם כלל קכ"ח סימן ל') :

ב' חטים שנמצאו בהן מבוקעות או מצומחות השאר מותר . ובלבד שיבדלו אותן או צריכין
 לדקדק היטב אם יש שם עכ"פ (ג) ששים כנגד המבוקעות והמצומחות ולכתחילה יש להדר
 לברור גם מן החטים שאכלו מהן עכבר' או שיהיה ס' כנגדן . והחטים יבאו בספינה או שהיו
 מינחים בבורות אם הן יבשות וקשות ולא נשתנה מראהן כשרות . ואם היו מונחות בעליה וירדו
 עליהם גשמים דרך הגג בקצת מקומות אסורות אבל אם נפל עליהם קצת שלג או קצת מים
 במקום אחד מסלק אותן שיש להסתפק בהן והשאר מותרות (מ"ג ס"א) :

ג' כבר נהגו ישראל לדקדק בהכשר הריחים לנקר היטב ולנקות בכל האפשרי וכיסים לוקחי'
 חדשים ובמקום שיש תלמודי חכמים המה הולכים אל הריחים להשניט שהוא להכשר כראוי
 ובמקום שאין ת"ח ראוי לכל ירא שמיים שילך בעצמו להשניט על ההכשר דמצוה בו יותר
 מכשולו ונחוצין כי הקמח הראשון שנמטן לאחר ההכשר אין אוכלין אותו בפסח . אם מוחני'
 בריחים גם תבואה לתותה צריכין (ד) להפסיק במחיצה שלא יתערבו (כ"ג) :

ד' שק עם קמח שנתלחלח סמים אם הוא במקום אחד בין שהוא עדיין לח בין שנתייבש .
 יאחזו

לחם הפנים

מסגרת השלחן

ח"ט ס"י ש"ד סט"ז) ועיין במה שכתבתי לעיל
 ס"י ק"ד ס"ט : (ח) חילוק מטבעות אסור . מקור
 זה הוא מתוספת סוף פרק קמא דמועד
 קטן ח' לבסוף אצל הלואה דשלחנות בקביעות
 וחילוף נראה דחצי פרקמטיא עכ"ל וזכרים
 אלו הכי' דב"י וס"ע בסתם לפסק הלכה אצל

בהגהות הב"ח גרים שם בחוספת נראה דלא חשיב פרקמטיא :

ק' ולדעת קצת כו' צריכין שמירה כו' . עיין בבית יוסף והאחרונים סימן תנ"ג דזכו דוקא

במצות מלוח שיואלין בכן בשתי לילות הראשונים של פסח : (ג) וכן נכון לעשות . גם
 במצות שאוכל כל ימי הפסח (ח"א) ויש לו להתנות בתחילת הנסבחו שאינו מקבל ע"ז כן בגדר
 וגם יאמר שאין דעתו לנכח כן אלא בפעם ההוא ולא לעולם (שע"ת) דלעיל סימן ס"ז בעיף
 ז' ע"ט : (ז) ששים כנגד . כל זה איירי דוקא בחטים שטומנין קודם הפסח לערך המלות של
 פסח שנתבטל בששים בשעת הטמנין (או בשעת האפי') קודם הפסח פ' בלחמנו (א) אצל
 לשהתן קד לחי' עיין ל"ה ז' וצ"ח צ"ח ז"י ק"ג : (ד) להפסיק במחיצה . מן הקדקדק גמאס

קיצור שרן ערוך קח קט הלכות פסח

יא אחת את המקום הזה בידיו (פ) ויריק השאר ומותר. רק זאת שנתלחלח אסור. ואם נתלחלח בכמה מקומות שא"ל לו לעשות בן אזי אם עדיין הוא לח ירקד את הקמח ומה שנשאר על הנפה פירוריו והו' לבד חמץ והשאר מותר. וכן (ו) אם אכלו עכברים מן הקמח ירקדו. אבל אם כבר נתייבש לא מהני ליה הרקדה וכל הקמח אסור (ה"ט):

ה ביום שטחנו את הקמח אסור לאפותו מפני שאו הקמח הוא חם ומסחר להחמיץ כשנותנים בו את המים ע"כ ישהה אחר הטחינה לכל הפחות מעת לעת: **ו** השקים שמניחים בהם את הקמח טוב לעשותן חרישים או לכלל הפחות להחמיר את התפירות ולכבם היטב היטב בחמין ובאפר ובשפשוף וחביטה: **ז** אסור להניח שק עם קמח ע"ג בהמה אלא אם יש עוד עב תחתיו דא"ל (ז) יתחמם ויתלחלח מן הדיעה. ואם אפשר יותר ג"כ שלא להניח הרבה שקים זה על זה מפני שע"ז והמתחמם ויחמיץ בלישה (ח"ג):

קט דין המים. ובו ט' סעיפים:

א אין לשין את המצות אלא במים שלנו הלילה. והיינו שישאב אותם (ה) בין השמשות ויעמדו בתלוש כל הלילה. ואפילו אם הלילה ארוכה יותר מ"ב שעות אסור ללוש בהן עד אור היום ואם הלילה קצרה ואין י"ב שעות עד אור היום צריכין להמתין עד שיעברו י"ב שעות משעה שנשאבו. ועמא דארעא נוהגין שמיד באור היום לשין עם המים שלנו אף שעדיין לא עברו י"ב שעות. ואף שיש להם על מה שיסמוכו אבל רוב הפוסקים מחמירים בזה וע"כ צריך ליותר בדבר (ע) פרמ"ג ומח"ש סימן תנ"ה:

ב אם לא יוכל לשער את הזמן בין השמשות יקדים קצת ובלבד שלא ישאב קודם שקיעת החמה. והמנהג לסנן את המים ולכסותן וצריכין להעמידם במקום קר וכשהוא נושאם ביום לבית יותר (ג) שלא יבא עליהם השמש:

ג (ג) יכול לשאוב בפעם א' לכמה ימים. אבל המצוה היא לשאוב בשביל כל יום ויום בפני עצמו ונוהגין שלא לשאוב בכלי חרס ישן אפי' הוא של פסח אפי' הוא מצופה (גלעזרים) רכלי חרס ישן שאינו מצופה אינו הידור מצוה. ואין לשנות המנהג:

ד הנהרות בימי ניסן ע"פ הרוב הן יותר קרים מן הבארות. וע"כ ישאוב מן הנהר. אך לפעמים הנהרות גדולות מהפשרת שלגים ואינם קרים כ"כ אז טוב יותר לשאוב מן הבארות: **ה** לא ישאבום ע"י עבדים אלא ע"י ישראל:

ו לא יתנם בבלי שהיה בו דבר חריף אפי' לא היה חמץ משום דע"י דבר חריף כמדר להחמיץ ואפילו בבלי (ד) שהיה בו דבר חריף אפי' לא היה חמץ משום דע"י דבר חריף כמדר להחמיץ ואפילו הגעלה לא מהני לזה. גם לא יתנם בבלי נחושת שאינו מצנן כמו שאר כלים:

ז אם רואה שא"ל יספיקו לו המים שלנו מותר להוסיף לתוכן שאר מים ובלבד שיהא הרוב ממים שלנו. ולכתחלה טוב שיהיו שני שלישים מים שלנו ויש להדר אם אפשר לשאוב את המים שמוסיפין

דחם הפנים

מסגרת השדה

שצריך לשלם להם אף אם לא יעברו עבודתו לא חשיב משום זה דבר האבוד מאחר שהמלאכה בעצמה אינה דבר האבוד ע"ש וצ"ע:

יש לרקדו אח"כ (אחרונים): (ו) אם אכלו עכברים ירקדו. המחצר לא ביאר צוה ההלכה כפי דעת האחרונים ז"ל ופי' שרגילין לעשות מלאכה חסר צוה לא העתקתי דבריהם: (ז) יתחמם. בגוף הבהמה ופי' כן הוא ממחר להחמיץ בשעת הלילה (ח"ט):

קט (ה) בין השמשות. ולכתחילה צריך להחין בבין השמשות ממנו (פ') במה שכתבתי למעלה בחלק א' מס' ע"כ סעיף א' (ב') רק אם אינו יודע לכוין לשאוב בבין השמשות ממנו

שלא להקדים ממנו לשאוב סמוך לבין השמשות (מ"א ופמ"ג וז"י ור"ט) כדבסמוך סעיף ב':

(כ) שלא יבא עליהם השמש. ואם מוליכין במקום זריחה השמש או שהוא יום המעון שנחשב כל אור הרקיע כמו נגד השמש צריך לבסותו בשעה שמוזקין (ד"מ ח"י ר"ט): (ג) יכול לשאוב.

כן פסק בש"ע ור"ט בכתום. ומה שכתב המחבר דהמלח הוא לשאוב בו זה לא מוכר שם. רק במק ישרה כחז ד"ש והגין כן. ולכן עכשיו שמוסיפין הרבה מים שלא לו טוב יותר לשאוב

הרבה כבת אחת שלא ילמדך להוסיף רק שיהיה להעמידם במקום קר כדבסמוך סעיף ב':

(ד) מביא בו דבר חריף. לא חממנו בו בורקסם וכיוצא בו לא חמית של דג מליח שקורין הערופ

קיצור שרתן עירך קמ קי הדכות פסה

שמוספין מתוך פלומפ או שאר באר מכוסה שאין השמש באה על המים :

ח כשאופין ביום ראשון צריכין לשאוב ביום ה' בערב. כי ביום ע"ש א"א לצמצם בין השמשות ובשעת הדחק ולא שאב ביום ה' ישאב בע"ש (ה) לאחר מנחה או בשבת ע"י עבדים :

ט אין לשפוך את המים מפני המה ולא מפני התקופה. שנאמר שומר מצוה לא ידע דבר רע ומ"ם לכתחלה כשיודע שהתקופה תפול יניח בתוך המים חתיכת ברזל קטן ונקי כמו מחט ויהא תלוי בחוט. שלא יצטרך אח"כ להכניס את היר לתוך המים ליקח אותו אלא ימשכו עם החוט (מ"ס) :

קי דיני הרישה ואפיית המצות. ובו טז סעיפים :

א תנור שאפאו בו חמץ כשרוצה לאפות בו מצות צריך להכשירו ע"י ליבון באור דהיינו שיסיקו כ"כ עד שהיהו ניצוצות נתיזין ממנו. כי בפחות מזה לא היה ליבון גמור וצריך ליהדר שילכו החמלים על פני כולו וטוב וישר הוא לגורפו ולנקותו היטב אתר ההיסק ולהמתין עד שיצטמן קצת. ואח"כ יתוו ויסיקהו לאפיית המצות. ולא מיד אחר הליבון :

ב יש גורגין למטה את התנור בקרקע חרשה כדי שלא יצטרכו להכשירו ע"י היסק. שהחמץ הבלוע בגנו ובקירותיו הוא נפלט ע"י ליבון מהשלהבת שמסיקין לאפיית המצות. ומגדג יפה הוא. ובלבד שיטוחו אותו בקרקע עבה (ה) בעובי אצבע או יותר על פני כולו. אבל מזה מיעוט אינו מועיל כלום (מ"ס) :

ג אין לשין ואין עושין את המצות (ג) אלא בבית מקורה. ולא כנגד חלון פתוח אפילו אם אין החמה וזריחת שמה. אבל אם החלונות געולות ויש בהן זכוכית מותר אם אין החמה וזריחת שמה. אבל אם החמה וזריחת שמה לא מזהני חלון וזכוכית אלא צריך לפרוס וילון במקום וזריחת החמה וכן צריכין ליהדר שלא יהא הבית מהומק וחם (מ"ס) :

ד אין לשין עיסה גדולה יותר משיעור הלה וטוב למעט. כי שיעור רז"ל שאם העיסה גדולה יותר משיעור חלה אי אפשר לעסוק בה בפעם אחת וחלק ממנה מונח בלא עסק ויש לחוש פן יתחמץ. אם לש עיסה רכה לא יוסף בה קמח להעבותה (מ"ו מ"ז מ"ח) :

ה לא ידחוק את הקמח הנך הכדה כי יש לחוש שלא יהא גילוש יפה וישאר בתוך המצה משהו קמח וכשיבא אח"כ בתבשיל יתחמץ. גם יזהרו שלא להניח את הקמח סמוך למים שלא יפול מאבק הקמח לתוך המים. וכן הטורד את הקמח לא יתקרב אל העיסה או אל המים וטוב ליהדר שלא להניח את היר על הקמח שלא לצורך. כי היר מחממת קצת (מ"ו מ"ז) :

ו הכלי שלשין בו צריכין להשגיח שלא יהא בה שום נקב או סדק שיוכל להשאר שם משהו עיסה ויתחמץ. ולא יניח הכלי בשעת לישה על כרים וכסותות פן יתחמם. ויותר (ג) שלאחר כל י"ח מינוטין ינקח את הכלי היטב וגם (ד) ירחוץ ידיו היטב. וכן (ה) הרפין והעצים שמגלגין בהם וישגורו עליהם שלא יהא בהם שום נקב או סדק. ולכל הפחות לאחר כל י"ח מינוטין ינקו אותם היטב. וכן הכלים (ו) שמנקבים בהם. שלא יהא עליהם אפילו משהו עיסה. וגם המרדה שמכניסין בה את המצות לתוך התנור צריכין להשגיח שלא יהא בה שום סדק. שלא יכנס בה קצת עיסה ויתחמץ (מ"ס) :

אם

מסגרת השרתן

(ח"א) ועי' בס"ז סי' תנ"א סק"ט בשם המרדכי ות"ח) ועיין עוד לקמן סי' קט"ו ס"ז ח' :
(ה) לאחר מנחה. סמוך לבין השמשות (פרמ"ג ח"י ר"ש) וזה כוונתו יותר מלפניו בשבת על ידי נכרי (ח"י ר"ש) :

קי (ה) כעובי אצבע. היינו רוחב אגודל (פרמ"ג) : (ב) חלה בבית מקורה. עיין בש"ע ור"ם סימן תנ"ט וא"ח אופן שמותר לגוש תחת חור הרקיע : (ג) שלאחר כל י"ח מינוטין כי לאחר כל י"ח מינוטין כו'. כן כתב בח"א וכן נראה מדברי החק יעקב אבל דעת מ"א ומח"ס ור"ם לרחוץ ידיו ולגרוד כל הכלים לכתחילה בין כל עיסה ועיסה אם שוכין קלח ביניהם. ואחר גמר ליבת העיסות הנאפות צריכין תנור אחד ידח כל הכלים ששימשו בעיסה וינגבם לחזור ולהשתמש בהם פעם שנית. ולא די להם בנרדיה בלבד גם אחר גמר הלישה כי לא אפשר לנקותם לגמרי ע"י נרדיה (רמ"א ור"ש) : (ד) ירחוץ ידיו. וסי' בשמ"ג שנתחממו ידיו מחמת הלישה לא מסיבה אחרת לר"ך לרחוץ במים לנגבם שלא יתחממו לא העיסה (ב"ח פר"ש פרמ"ג) : (ה) הדפין והעל"ם. והסכין שמתקין בו העיסה (רמ"א ור"ש) : (ו) שמנקבים בהם

קצור שרתן ערך קי והכות פסח

ז אם נפל לתוך העיסה איזה דבר חריף כגון מלח (ז) או תבלין או סיד חי אפילו משהו וגילש בתוכו כל העיסה אמורה משום דמתחממת שם. ואם נמצא בתוך העיסה גרעין תבואה יטול מן העיסה כעובי אצבע סביב הגרעין וישלך והשאר מותר (מ"ג ס"ז):

ח וזהו (ח) שלא להניח את העיסה אפילו רגע אחת בלי עסק ומיד כשנאמר העיסה יחלקה בזה להמגלגלים. וע"כ יש להשגיח שלא לעשות עיסה גדולה רק כפי ערך המגלגלים ואם נשאר מן העיסה ביד המחלק לישון ועסק בו שלא ינות אפילו רגע בלי עסק:

ט המגלגלים יגלגלו בזריזות ואל ישהו לעשות את המצה כדמות איזה צורה וישניחו (ס) שלא יהיו פירורין מן העיסה על הרף. וגם שלא יהא מודבק בידיהם שום עיסה. ומיד כשרואין שנדבק בהן קצת עיסה ירחצו ידיהם היטב:

י מיד לאחר שנגמרה המצה ינקבו בזריזות ולא יעשו איזה ציור במה שמנקבים אלא ימרחו בכל מה ראפשר ומיד יתנוה לתוך התנור. וזהו מאוד שלא ישהו אצורה אפילו מעט נגד

יא התנור כי שם תמרה להחמיץ. וע"כ צריכין להרח. שזה שהוא משיש את המצות להאופה יהיה בעל תורה וירא שמ"ס שידקדק בזה (מ"ג ס"ז):

יב הירא דבר ה' וזה שקודם אפיית המצות שלו יסיקו היטב מתוך את התנור ולפני את הגחלים על פני כולו. כי מי יודע אם זה אשר אפה קודם לו היה נזהר בכל הזהירות (מ"ח):

יג האופה וזהו מאוד להשגיח שלא תתבלל איזה מצה. וגם שלא תגע אחת בחברתה. כי במקום הנגיעה וכן במקום שמתכפלת אינה נאפת מהר ומתחממת ואם אירע יתכפלה וי

שנתפחה איזה מצה (א) צריכין (י) לשבור את המקום ההוא (יא) והוא חמץ והשאר מותרה אבל (יב) אם נגעה זו בזו כשהן עדיין לחות בתנור יש להחיר בדיעבד. מצה נפוחה היטב

שניכר (יג) שנתחלקה המצה בעוביה והחלל הוא כמו רוחב אנדול:

יד צריכין לזהר שלא להוציא מצה מן התנור כל זמן שלא נאפת קצת עד שאם היו פורסין אותה לא היו כעין חומין נמשכין. כי קודם שיעור זה הרי היא עדיין כמו עיסה וכשהיא

חז

מסגרת השלחן

לחם הפנים

הנהגות מבית המדרש מסגרת השלחן

(א) צריכין לשבור. עיין במה שכתבתי בספר מסגרת השלחן ס"י י"א להחמיר בזה. ולכן טוב לברוק קודם הפסח את המצות אם יש בהם איזה כחכפלה או נפוחה ולהחיר בדין. כדי שלא יצטרך לשורפם בתוך הפסח כשידמנו לו. גם יש לחוש שידמנו לזיו שלא מרע"פ לעצמם. או לקטנים. או בתוך המצות דוכות אבל כשידבק קידם הפסח יתקן הכל:

בבלין (א"י ח"י ר"ש וכן נראה דעת הפ"ג): (ח) שלא להניח. ומה שזכרנו המון עם כשרואין

מזה העשויה מונחת משפספין זה בידים אין זה מועיל כלום ואדרבה היד מחממת את הבצק וממכה להחמין ולכן יש לזהר שלא להניח היד על הבצק שלא לצורך (ר"ש ובא"ט):

(ט) שלא יהיו פירורין. היינו לבגדים משם אחר כל ע"כ ועיסה (מ"א ור"ש) עיין במה

שכתבתי בסמוך סעיף ו': (י) לשבור את המקום ההוא. ויש לאמרים דכחכפלה לריך להסיר

עוד כרוחב גודל סמוך למקום הכפל (ט"ו ור"ש סימן תס"א ולבד"י שרד) ובנפוחה כל המלה

לאסור (אחרונים) ויש להחמיר בדבריהם (ומה שכתב המחבר להחיר שאר המלה בנפוחה

הוא על פי מה שכתב בשערי תשובה בשם ק"ה פוסקים להחיר נפוחה במצות הדקין שאנו אופין

משכין עיין שם ומ"ל: מקום אשר מקום הניפוח למקום ההוא הוא כחכפלה. אך כיון דכתב

בשערי תשובה שם רק כשרואה האופה כו' וכן בקיאים כו' לכן אין לחלק ויש לאסור כל המלה

בנפוחה כסחימת האחרונים ס"י תס"א וכן המנהג): (יא) והוא חמץ. וטוב להחמיר ולשרפו

כשמיסרו בתוך הפסח או בערב פסח משעה שנאסר החמץ בהנאה (עיין ר"ש סימן תמ"ה)

לע"פ שאין זה חמץ דבור (מ"א ור"ש ס"י תס"א) ואם עבר עליו הפסח מותר באכילה (ר"ש

וכן נראה מהם יעקב): (יב) אם נגעה זה בזה. זה קאי על מה שכתב למעלה שלא חיצה אחת

בזרתה וכתב כאן דאם נגעה זו בזו מותרים לכיון שאם באש שולט בכל שטח המלה מלמטה ומלמעלה היא נאפית יפה ואינה באה ליד חמץ (אחרונים) אבל אם היו מונחים זו

קיצור שלחן ערוך קי קיא הכרות פסח

חזק לתגור תמחר להחמיץ. וגם המרדה שהוציאוה עליה ג'כ אסורה עוד למצות. ואם אי אפשר לידע אם היו חומין נמשכין ממנה או לא. יש להחמיר מספק. אך אם קרמי פניה (יד) יש להקל (מ"א):

יד ראו לכל ירא שמים שיהא הוא בעצמו עומד ומשניה בעשיית ואפיית המצות שלו להזהירם שיעשו בזריזות ובהשגחה. וכך היו עושים גדולי ישראל הראשונים דל וכן עושין גם בזמנינו (מ"ס):

מן המצות שהם לצאת בהן ידי חובת אכילת מצה בשתי לילות הראשונות נקראות מצות מצה. וצריכין לעשותן לשם מצה (מ"ו) ע"י ישראל גדול שהוא בן י"ג שנה ויום א' ואשה בת י"ב שנה ויום א'. ובכל העשיות (מ"ז) יאמר העושה לשם מצת מצוה אפילו בשאיבת המים: (כל המים שכתבו בענין אפיית המלות וכו' למסגנו שאופן הכל לפי הפסח. אבל נחקים הדמק שאופן: גם נפסח יב כזה עוד מומרות יתרות על מה שכתבו. וכן (י"ח) הנוסעין (י"ח) לאפות מלות מלות בערב פסח (י"ט) לאחר הלאת היום (כ) צריכין זהירות יתירה) (מ"ג מ"ה מ"ס הג"ס מ"ס המ"א):

ק"א הכרות בדיקת וביטול חמץ. וכו' י"ז סעיפים:

א בלילה שלפני בפסח בודקין את החמץ. וחייבין לבדוק מיד בתחלת הלילה. ואסור להתחיל

דחם הפנים

מטגרת השרחן

הגהות שהרב הגאון המפורסם הריף ובקי ומופלג במעשים טובים האבד"ק בילגורייא יצ"ו:
(ב) צריכים הרבנים להזהיר את המטגרות בבתי אפיית המצות שלא יביאו שום אחד מהעושים (ואפילו בעלת הבית שהמצות שלה) ליגע במצות אפיוה שום שחרהק ידיה הישב מן הבצק ולענין עיירתו הישב שום הנוגיע. כי מכשול זה מצוי שהעושים נוגעים בידים בלי נקיים מבצק במצות אפיוה. ומכ"ש שצריך לזהר מאוד כשהמצה עריין המה שלא ריגע בה בשום אצבע שיש ערוי משהו בצק. וכן לא יביאו ליגע העצי מגלגלין בהמצות. גם צד כים להזהיר להאופה שחליף הסרודה בכל

האפי' כדרך חמץ שמחמץ ומתנכס למעלה באמצעיית (אחרונים): (יד) יש להקל. אם שהיזהר מיד לתגור (ה"ו) וקנורא מר"ש וט"כשערי תשובה ובתשובה נחלת שבעה סימן י"א) (ב): (מ"ו) ע"י ישראל גדול. ולא על ידי איני ישראל ולא על ידי חרש דהיינו שאינו שומע ואינו מדבר ולא על ידי שומע דהיינו שמאכד מה שנותנים לו ולא ע"י קטן (ש"ע ואחרונים) דהיינו שלא

הביא ב' שערות (פרמ"ג ור"ש) רק לריך שיהיה בן י"ג שנים וידוע שהביא שתי שערות (פרמ"ג וכו' מר"ש ור"ש) ועיין כמה שכתבתי לעיל סי' ע"ז ס"ד. ועיקר קפידה הוא רק על ליסת המלות ועריכתם ואפייתם אבל שאיבת המים ומדידת הקמח וניקור המלות יש להקל לעשותם ע"י בן י"ג שנים אע"פ שאינו ידוע שהביא ב' שערות (ע' באחרונים סי' תנ"ה וסי' ת"ס) ועיין באחרונים שם דאם אי אפשר בענין אחר מותר לעשות גם הליטה ואפייה על ידי קטן או אחד מחילו שכתבאר אם ישראל גדול בן דעת עומד עליהם ומשניה שלא תחמץ העיסה. גם יאמר לומר להם לעשות לשם פסח ולשם מלות מלות: (טז) יאמר העושה. ובדיעבד י"ל דגם בחיוב סגי (פרמ"ג) ואף אם לא כיוון לשם מלות מלות רק שמרה מחמץ לשם מלות של פסח מותר (עיין ר"ש סי' תנ"ה תנ"ג ת"ס ובפרמ"ג רס"י ת"ס וסי' תפ"ב): (י"ח) הנוסעין לאפות. וראוי לעשות כן (ש"ע ור"ש) וכן עושין המהדרין במדינתנו: (י"ח) לאפות. ובש"ע ור"ש כתבו שלא ללג עד לאחר מלות היום. ואם הל ערב פסח בשבת וכו' ללג בערב שבת אחר מלות היום (ש"ס): (י"ט) לאחר מלות היום. היינו אחר חצי שעה אחר מלות היום (ט"ז ח"י ר"ש): (כ) צריכין זהירות יתירה. דהיינו שיאמר בשעת ליסה בשלשן שמבין כל פירורים שיפלו בשעת ליסה ועריכה וכן הבזק שידבק בכלים אני מבטל ומפקיר אותם אבל לאחר שיתחמץ אין בידו לבטל כיון שאסורים בהכח (ש"ע ואחרונים) כמו שכתבאר לקמן סימן קי"א סי"א. וטוב לדרסם ברגליו בעפר קודם שיבואו לידי חימוץ דאם יבואו לידי חימוץ לריך לשרפן (מ"א ור"ש) כיון שכבר הביע זמן איסור חמץ (ר"ש). ולריך לזכר במים שרוחלים הכלים ששימשו בעיסה ובמים שמתלבים בהם את הידים (ע"ל ס"ז) שלא לשפכן אלא במקום מדרון (ש"ע ור"ש) כדי שיעלו מכהר בקרקע קודם שיתחמץ ואפילו אם שופכן לרשות הרבים מ"מ כיון שכבר הביע זמן איסור חמץ לריך הוא לזכר לכתחילה בכל אשר יש לו שלא יבואו לידי חימוץ כלל (מ"א ור"ש) ולא ישפכום על גבי רפת אבנים וכ"ש קרשים אפילו הוא מדרון שהרי אינם גומרים בקרקע במכהר (ש"ס):

קיצור שרתן ערוך קיא הלכות פסח

להתחיל לאכול (ב) או לעשות שום מלאכה חצי שעה קודם הלילה (ה"א):

ב אין בודקין אלא בנר של שעוה ויחירו. ולא קלעים משום דהוי כאבוקה ובשעת הדחק שאין לו נר שזעוה יבדוק בנר של חלב:

ג (ב) בודק כל החדרים שיש לחוש שמא הכניסו בהם חמץ אפילו המרתופים והעליות וחניות ובית העצים כל שיש לחוש שמא הכניסו שם חמץ צריכין לבדוק (ג) וכן צריכין לבדוק כל הכלים שמתחזקים בהם חמץ. וקודם הבדיקה יכבדו היטב כל המקומות וינקו אותם מכל חמץ למען יהא נפל לו אח"כ לבדוק:

ד רפת של בקר שנותנים שמה תבואה לבהמות לאכול. וכן לול של תרנגולים שנותנים להם שם תבואה. אינן צריכין בדיקה. כי שמא לא נתחמצה כלל התבואה ואת"ל נתחמצה שמא אכלו הכל ולא שיירו כלום. אבל אם נתנו להם שמה תבואה חמוצה. שאין כאן אלא ספק אחד שמא אכלו הכל. אין סומכין על זה. וצריכין בדיקה:

ה צריכין לבדוק בכל המקומות (ד) בחורין ובסדקין כל מה שאפשר. וגם הכיסים שבבגדים שלו ושל הנינוקות שלפעמים נותנים בהם חמץ. צריכין בדיקה. וינערם היטב למחר (ה) בשעת הביעור (ה"ב):

ו (ו) החדרים שמוכרים לעכ"ם עם החמץ כיון שאין מוכרין עד למחר אי"כ חל עליו בלילה חיוב בדיקה והייב לבדקם (ה"א) כל ק"פ מקד מים ס' (ה"ו):

ז קודם שמתחיל לבדוק יברך אקב"ו על ביעור חמץ. ואע"פ שעתה עדיין אינו מבערו מ"מ מברך על ביעור. לפי שמיד לאחר הבדיקה יבטל את החמץ שאינו ידוע לו. והוא הביעור (ז) לחמץ שאינו ידוע לו. ולא יפסיק בין הברכה לתחילת הבדיקה ושוב שלא יפסיק עד גמר כל הבדיקה אלא במה שהוא מענין הבדיקה. ויכול לבדוק כמה בתים בברכה אחת:

ח יש נהגין שקודם הבדיקה מניחין פיתותי לחם במקומות שימצאם הבדוק (ח) כי חוששין שמא לא ימצא כלום ותהא ברכה לבטלה. ופשיטא כי מי שאינו בודק כראוי אלא שהוא מקבץ אלו הפיתותים לא קיים מצות בדיקה ועשה ברכה לבטלה (ה"ג):

החמץ

מסגרת השרתן

לחם הפנים

קיא (א) לו נעשות. או ללמוד (ר"ש) ובסידור דרך החיים ומ"י אדם כתבו שמונת ללמוד עד בין השמשות (כדברי ר"ח ש"ס). אם לאומר לחצירו שאינו ללמוד כששיניע זמן הבדיקה יחזיר אותו ויפסיקו מלימודו מותר ללמוד עד זמן הבדיקה (ע"פ ר"ש א"ר וסד"ס):

(ב) בודק כל החדרים. ואפילו אם כיבד אותם וצדקן ביום י"ג או ביום אחר וזכר שלא להכניס לשם עוד חמץ אע"פ צריך לחזור ולבדוק בליל י"ד כדינו (שלחן ערוך ואחרונים): (ג) וכן צריכין לבדוק. גם האכסדראות צריכין בדיקה (שלחן ערוך ואחרונים). ועיין כמה שכתב ר"ש ס"י ת"ג סוף טכ"ה ד"ל לבדוק ולחפש בקרקע הבית או האכסדרה אלא אחר פירורין גדולים קצת אכל פירורים הדקים שמונחים במקום דריסת רגלו בני אדם מאלוהים הם מתבערים קודם זמן איסורם ע"י דריסת הרגלים (וכו' מדברי מ"א ומ"י ס' חמ"ד). השמשים צריכין לבדוק הבתי נכסיות ובתי מדרשות כדון מפני שהתינוקות מכניסין בהם חמץ (שלחן ערוך ואחרונים): (ד) בחורין ובסדקין. כל מה שיש לחוש שמא נשתמש שם חמץ. וכן בחורים ובסדקין שבקרקעים הבית צריכין בדיקה שמא נפל ונתגלגל לשם מעט חמץ. ובכל זה אי"ל לבדוק אלא עד מקום ייחל להכניס ידו ובשאר יסמוך על הביטול (ר"ש): (ה) בשעת הביעור. וא"ל לבדוק בליל י"ד שהרי למחר כשיאכל חמץ אפשר שיחזור ויכניס בכך חמץ (לבוש ט"ו ר"ש): (ו) החדרים שמוכרים. כן כתבו בחיי אדם ובמקור חיים ולא ראיתי זכרין בזה (וע' בנזכר הסטור מכירת חמץ שכתב ר"ש בסוף הלכות פסח וע"פ באחרונים ס"י ת"ז): (ז) לחמץ שאינו ידוע לו. וגם בחמץ הידוע מתחיל עכשיו הביעור על ידי שבודק לבעור למחר (ט"ו מ"א ר"ש): (ח) כי חוששין. ובאמת אין לחוש לזה דאף אם לא ימצא שום חמץ לא צריך לבטלה שכן המנהג לבדוק החמץ ולחפש אחריו שמא ימצא נומנו מאומה ואם לא מצא אין בכך כלום וכבר קיים המנהג

יד קיצור שלחן ערוך קיא הלכות פסח

מ החמץ שהוא משייר לאכילה או למכירה ויחיד קודם הבדיקה (פ) במקום משומר היטב וכן החמץ שהוא מוצא בבדיקתו וצריך לשרפו למאן. (יג) במקום משומר ומקושר שלא יאבד ממנו. וינהנו במקום שירארו למחר ולא ישכח לשרפו :

י אחר הבדיקה מיד יבטלנו. ועיקר הביטול הוא בלב. שינמור בלבו שכל חמץ שברשותו הרי הוא כאילו אינו ואינו חשוב כלום והרי הוא כמו עפר וכדבר שאין בו צורך כלל ותקנו חכמים שיוציא דברים אלו גם בפיו ויאמר (י) כל המירא וכו'. ומי שאינו יודע פירושו ואמר (יא) בלשון שהוא מבין (אללער ווערמייג אונד אללעס געווערמע וועלכעס זיך און מיינעם רשות בעפינדעט דאז איך ניכט געזעהן אונד ניכט וועגענעשאפט האבע זאל פערניכטעט אונד דעם שמויבע דער ערדע גלייך געהאלטען זיין) :

יא אעפ"י שביטל את החמץ בלילה לאחר הבדיקה מ"ס גם כיום לאחר ששרף אותו יחזור ויבטלנו ויכלול כל החמץ ויאמר (יג) כל המירא וכו'. או בלשון שהוא מבין (אללער ווערמייג אונד אללעס געווערמע וועלכעס זיך און מיינעם רשות בעפינדעט. דאז איך געזעהן אדער ניכט געזעהן. דאס איך וועגענעשאפט אדער ניכט וועגענעשאפט האבע. זאל פערניכטעט אונד דעם שמויבע דער ערדע גלייך געהאלטען זיין) (מ"ד) :

יב חדר שצריך בדיקת חמץ. ורוצה לעשותו אוצר. פ"י שרוצה לאצור בתוכו פירות או עצים או שאר דברים (יג) שמתחת זה לא יוכל לבדקו כשיגיע ליל י"ד צריך לבדוק תחלה את החמץ שם בלילה כמו שבדקין את החמץ ליל י"ד ואפילו יש עוד זמן רב עד הפסח ואפ"י מיד לאחר פסח שערב. ובדיעבד אם לא בדקו קודם שישאו אוצר אם דעתו לפנותו קודם שיגיע זמן בדיקת חמץ. (טו) אינו צריך להטריח עתה לפנותו ולבדקו. אבל אם דעתו לפנותו בתוך ימי פסח צריך לפנותו עתה ולבדקו ואעפ"י שיש טוהר רב וחסרון כים :

יג ואם עושה את האוצר על דעת שלא לפנותו עד לאחר הפסח. אזי יש חילוק בזמן. אם הוא קודם שלשים יום שלפני הפסח אינו צריך לבדקו (אלא שאם יש שם חמץ ידוע יבערו תחלה) ויעיל לו הביטול שיבטל כל חמץ בזמן אבל אם הוא ה"ך שלשים יום שלפני הפסח חל עליו חיוב בדיקה (כיון ששואלין ודורשין בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום) וצריך לבדקו ואפ"י בדיעבד אם שכח ולא בדקו צריך לפנות את האוצר ולבדקו בלילה תיכף לאחר שנוכר : **יד** ואם עושה אוצר בבור מהמים שאינן מהומצות ואח"כ מחמת ליחות הבור נתחמצו המים שבקרקעית הבור ושבקירותיו אעפ"י שאצור בתוך שלשים יום (טו) א"צ לפנות את הבור בליל י"ד ולבדקו אלא די לו בביטול. כיון שבשעה שאצר אצר בהיתר. ואם יש ביניהם המים מהומצות. יש בזה כמה חילוקי דינים ויעשה שאלת חכם (מ"ז) :

לא

מסגרת השרדן

לכניה עברה פתיחם ע"פ סוד (בא"ט מקור חיים). ומ"מ יסדו לכניה חמץ קשה שלא יתפרד. גם יסדו לכניה במקום משומר מפני החימוק והעכברים (מ"א ור"ז ומקור חיים) : (ט) במקום משומר היטב. שלא יתגרר ממנו מהומה על ידי קטנים או עכברים (ש"ע ומ"א ור"ז) : (י) כל המירא וחמיעט דליכא ברשותי דלא חזיתיה ודלא ביערתיה ודלא ידענא ליה לבטל ולהו הפקר כעפרא דארעא (ר"ז ואחרונים) : (יא) בלשון שהוא מבין. ואותן שאין מבינים כלל וכזכרים שאומרים איך חמיה ונקבה לא ילאו ידי חובתם שהרי עיקר הביטול וההפקר הוא בלב של הפקר לר"ך להיות פיו ולבשוין (מ"א ור"ז) : (יג) כל חמירא וחמיעט דליכא ברשותי דחזיתיה ודלא חזיתיה דביערתי ודלא ביערתיה לבטל ולהו הפקר כעפרא דארעא (ר"ז ואחרונים). ויש נסתאות למר ג"כ קודם חיבת דביערתי דחמיתיה ודלא חמיתיה. ולר"ך ליכא דביטול זה בבית לאומרו קודם שנאסר החמץ כהנא (ע"ל רס"י קי"ג) דלאחר שנאסר כהנא אינו יכול לבטל (שלאן ערוך ור"ז) ולכן לר"ך לשחך החמץ קודם שנאסר כהנא ונבטל אחר כך מיד כמו כהנא (מ"א ור"ז) : (יג) שמתחת זה לא יוכל לבדקו. אם לא היה מפניו קודם ליל י"ד וחיישין במא לא ינמור לפנותו קודם ליל י"ד (ב"י ומ"א ור"ז סימן תל"ז לדעת הרמב"ם ע"ס) : (יד) לר"ך לבדוק. בלא ברכה (ח"י ר"ס) : (טו) א"צ להטריח עתה. ור"ז כתב דיש להחמיר בזה אלא י"ש שם חסרון כים לפנותו מיד ולחזור ולהכניסו דלא א"צ לפנותו עתה אם דעתו לפנותו קודם הפסח (וע' באחרונים) : (טז) א"צ לפנות. אם יש בם חמץ שאינם מהומצות כגזוז ג' טפחים (כן משמע להדיא מדברי מ"א ור"ז ועיין שם דמשמע דחמץ מהומצות כגזוז ג' טפחים) : (יז) א"צ לבדוק. כלל וימור הכל לנכח קודם הפסח כהנא עכשיו בשאר

קיצור שלחן ערוך קיב הלכות פסח

בז' לא ישלך גרעיני תבואה לתרנגולים במקום לח תוך (ח) שלשים יום שמא ישנח מלבערם (תל"ג ס"ה) :

מז (יח) היוצא לדרך קודם לכתו יסנה שליה שיבדוק ויבטל חמצו . ואמר לו בפירוש שהוא ממנה אותו לשליה על הבדיקה וגם על הביטול . והשליה יאמר בביטול חמצו של פלוני וכו' . ומ"ם גם הוא באשר הוא שם בע"פ בבוקר יבטל חמצו שברשותו (תל"ג תל"ד ס"ו) :
יז מצא חמץ בביתו בזהו"ס יוצאו וישרפו ואם יש בו כזית יבדק מתחלה על ביעור חמץ אבל על פחות מכזית לא יבדק . ואם מצאו ב"ט או בשבת חוה"מ וכן (יט) בשבת שחל בע"פ ראשון למלמלו משום דהוי מוקצה יכפה עליו כלי עד מוצאי י"ט או מוצאי שבת ואז ישרפו . ואם מצאו בימים האחרונים שאז במוצאי י"ט כבר עבר הפסח אינו מברך עליו אלא שורפו בלא ברכה אפי' יש בו כזית (תל"ג תמ"ז) :

קיב איזה חמץ אסור להשהותו בפסח ואיזה מותר להשהותו . ובו ו' סעיפים :

א כל דבר שיש בו תערובות חמץ . ואפילו אין בו חמץ בעין רק הטעם מחמץ כגון שהסירין את החמץ מ"ם אסור להשהותו בפסח . אבל דבר שלא היה בו חמץ כלל אלא שנתבשל בכלי חמץ אפילו היה הכלי בן יומו . או שנכבש בכלי חמץ מותר להשהותו בפסח . ודוקא שנתבשל או נכבש קודם פסח אבל אם נתבשל או נכבש בפסח בכלי חמץ חייבין לבערו (ס' תמ"ז ונמקד חיים ונח"ה) :

ב (ה) תבואה שיש בה גרעינים צמוחים או מבוקעים ואפילו הם מעורבים מעט בהרבה וכן תבואה שנפל עליה מים או שרחצה במים אסור להשהותה וכן כל הדברים שנעשו מתבואה זו אסור להשהותן . ומי שמוכר לחברו תבואה שנתלחלה צריך להודיע לו שלא ישהה אותה בפסח ולנכרי אסור למכרה במקום שיש חשש שימכרה הנכרי לישראל וישהה אותה בפסח (תל"ג תמ"ז ס"ה ס"ז) :

ג בנדים שנתכבסו ונתקנו בחלב חטה (שמעק) מותר ללבשן בפסח . אבל אין להציען על השלחן אם יש עליהם (ג) איזה ממשות שיש לחוש שיתפרד מהם איזה פירור . וכ"ש שאסור לתת לתוכן קמח של פסח :

ד מותר לרבץ נירות בחלון אפילו בתוך שלשים יום לפסח ובלבד שלא יהא החמץ נראה (ג) דכיון שהדבק אינו חמץ גמור וגם הוא מכוסה לא החמירו בו . אבל (ד) אם נראה בחוץ אסור וקודם שלשים יום בכל ענין מותר :

ה דיו שנתבשלה בשכר קודם פסח מותר לכתוב בה בזהו"ס כיון שנפסלה מאכילת הכלב קודם הפסח . וכן כל כיוצא בזה שנפסל ונפסד החמץ ונמרי קודם הפסח מותר בפסח בהנאה ובשהיה . אבל עכ"ס שבשל בפסח דיו בשכר (ס) אסורה לישראל בהנאה משום דחמץ של עכ"ס ג"כ אסור לישראל בהנאה בפסח (ס' תמ"ז ונח"ה) :

ו כל הכלים שאינו מבשירין לפסח . צריך לשפשפן היטב בע"פ קודם שעה ששית ולהדחין בענין שלא יהא חמץ ניכר בהן ויצניעם במקום צנוע שאינו רגיל לילך לשם בפסח . ויטב לסתם

מסגרת השלחן

חמץ : (ח) שלשים יום . כל שלשים יום לפני הפסח טוב ליזהר ולעיון בכל דבר שעושם שלא יבאר דבוק בו חמץ בחופן שלא יוכל להסירו בנקל כשיגיע ערב פסח (מגן אברהם ור"ם ס"ה תל"ז) : (יח) סיוול לדרך . ואין דעתו לחזור קודם הפסח (ר"ם) : (יט) בשבת שחל בערב פסח לאסור לטלטלו . לאחר שנאסר בהנאה (מ"א וחי' סימן תמ"ז ר"ם סימן תמ"ד ע"ל סימן קי"ג סעיף ב' :

קיב (ה) תבואה שיש בה . ע' בזהו"ס סימן תל"ג חס"ז פרטי דינים השייכים לסעיף זה והאידנא אין ר"מ בכל זה כי מהר"ן עכשיו למכור כל התבואות להאמין ישראל בתוך השטר מכירת חמץ שטושין כידוע : (ג) איזה ממשות . ור"ם אוסר אע"פ שאין נראה בהן ממשות דלפעמים יש בהן קלה ממשות ואינו נראה ויש לחוש שמה יפך לתוך המאכל : (ג) דכיון שהדבק . וחפ"ז חס' דיבך הניירות צנף אל' לגרוד מה שהוא מכוסה (ר"ם וכן דעת הש"ע סימן תמ"ז) : (ד) חס' נראה בחוץ אסור . ור"ם פסק בזה שטוב להחמיר ולגרוד מה שנראה (ע"ס ונמקד"ח) : (ה) אסורה לישראל . בפסח כיון דלא נפסל מאכילת כלב עד לאחר זמן איסורו (ר"ם עין טס יצפרי מגדים) :

קיצור שלחן ערוך קיב קיג קיד הלכות פסח

לסגור בחדר מיוחד ולהצניע את המפתח עד לאחר הפסח (מ"ט) :

קיג דיני ערב פסח • ובו ד' סעיפים :

א אין אומרים מומור לתורה ולא למנצח (מכ"ט) :

ב אסור לאכול חמץ רק שליש היום (והיום נחשב מן עלות השחר עד צאת הכוכבים) ובהנאה מותר (ב) עוד שעה אחת . ומותר למכור או לעכור . אבל אח"כ אסור גם בהנאה . וצריך לשרוף את החמץ ולבטלו כל זמן שהוא מותר בהנאה (הל"ז חמ"ז) :

ג מחצות היום ואילך אסור (ג) בעשיית מלאכה . ואינו מותר לעשות רק מה שמותר לעשות בחול המועד . וע"י עכורים נהגין להתיר . ויש מקומות (ג) שנוהגין לאסור כל היום במלאכה : להסתפר וכן לקצוץ הצפרנים צריכין קודם חצות ואם שכח יכול לקצוץ צפרניו גם לאחר חצות . אבל להסתפר אסור כ"א ע"י עכורים (מס"ח) :

ה אסור לאכול מצה כל היום ואפילו הקטנים והקטנות כל שמבינים (ד) ענין יציאת מצרים אסור לתת להם מצה . אבל תבשילין שעושין סמכות מחנות מותר כל אדם לאכול עד תחלת שעה עשירית ודריינו עד הרביעית האחרת של היום . ומשם ואילך אסור לאכול כ"א (ה) לעת הצורך מעט פירות או בשר ודגים ויזהר שלא ימלא כרסו כדי שיאכל בלילה מצה לתיאבון (מס"ט) :

ו הבכורים בין בכור לאב בין בכור לאם מתענים בע"פ אפילו חל בע"ש . וגם הבא אחר הנפלים צריך להתענות (ע' דג"ט) וכל זמן שהבכור קטן האב מתענה תחתיו . בסעודת מצוה אם מותרים לאכול . תליא במנהג המקומות :

ז בכור המתענה אומר בתפלת המנחה ענני . ואם הם כמה בכורים ומתפללין בצבור לא ירד בכור לפני התיבה . כי אין לוטר עננו בהחזרת התפלה בקול כיון שהוא חרש גיסן (מ"ט) :

קיד דין מכירת חמץ • וכו"ג סעיפים :

א ישראל שהיה לו חמץ שלו ברשותו בפסח . עובר בכל רגע ורגע על כל יראה ובל ימצא והחמץ אסור בהנאה לעולם . ואפילו ביטלו קודם פסח . ולכן מי שיש לו הרבה חמץ שאינו יכול לבערו מן העולם . צריך למכור לעכורים קודם הפסח בשעה שהוא עדיין מותר בהנאה . ולא יהא ענין מכירת חמץ אצל האדם כמו מציאת אנשים מלומדה . אלא צריך שימכור בדעתו שהוא מוכרו באמת להעכורים מכירה גמורה וחלושה . ולא ימכור ביוקר מן המחיר הראוי ולאחר הפסח יבקש מאת העכורים שישלם לו את החוב . וכאשר ישיבהו שאין לו כסף יבקש ממנו שיהווה וימכור לו את החמץ (ע"פ החרד) בעד כך וכך . ולא יהא הדבר כחובא בעלמא אלא בדרך הסוחרים ממש (מס"ט) :

ב החמץ שהוא מוכר לעכורים צריך שלא יהא בביתו של ישראל ואם העכורים לוקח את החמץ לתוך ביתו מה טוב . ואם אי אפשר שיקחהו לביתו צריך להשכיר לו (*) את החדר שהחמץ מונח בו . וצריך לכתוב בשטר שם הקונה ובכמה השכיר לו את החדר ושאוכל קרקע

הקנה

רחם הפנים

מסגרת השדה

(*) כ"כ בספר שיבת ציון בשם אביו הגאון בעל גו"צ וצ"ל . כי טוב יותר להשכיר לו את החדר מלמכור לו . והנה גם אם שוכרו לו לכאורה צע"ק בנדון המוחזק לאחר הפסח אי לא הוי תולגיה . ימכ"ש במוכרו לו שצריך לקנותו ממנו מחדש לאחר הפסח ע"ין שעה השוכה ס"י תרכ"ו ס"ק ז' לענין סוכה . ולכאורה ה"ה כאן

קיג (ה) עוד שעה אחת . היינו כעס זמנית (ע"ל ס"י ס"ט כ"ב) . ובדיעבד אם כח

למכור ממנו אם הוא עדיין יותר קלח משעה שזכ (שכן כ"ל למע"ש) קודם חלות מותר למוכרו לאינו ישראל אף שהיום חרוץ יותר מ"צ

שעה (אחרונים) . ור"ש ופרמ"ג כתבו היתר זה בהפסד מרובס דוקא : (ב) בעשיית מלאכה . ונ"מ מותר להקן כ"י יסן שנתקלקל קלח אם יש בו לורך המועד (ש"ע דר"ב) וכן בגדים שנקרש קלח רשאי למפרן ולהקן לורך המועד בין לעלמו בין לחתים בחנם (ר"ש סיון חס"ה ושי"ן שם עוד דברים להקל בערב פסח מחול המועד) : (ג) גורגין לאכור . ע' בריו"א ואחרונים : (ד) ענין וליאח מלרים . פ"י ש"ס ב"ס דעת להכין מה שמספרים להם בליאח מלרים בלילה (סכ"ה רמ"א ור"ש) : (ה) לעת האורך . זה אינו מוכר בפוסקים רק כחצי כמסם דמותר לאכול לאחר שעה עשירית מעט פירות כ"י כמ"ש בפנים . ויין לא ישמה ממנו מעט מפני שהוא כועד את הלב כמו פת אבל הרבה יין יכול לשחות מפני שכשהוא שוחה הרבה גורר מלאה המאל : (ש"ע ור"ש) ונ"מ לא ישמה הרבה כל כך עד שיהא שבע כי בודאי הוא עקלקל חלות המאל (ט"ז ר"ש) :

ושאר

מצור שרתן ערוך קיד הכות פסח

הקנה לו את החמץ המצח שם . ויפסד את כל החמץ בכמה מבר לו אבל אינו צריך למחור
סכום המדות ויכול לכתוב רק בעד כמה כל מדה עד למדידה (ע' פרמ"ג) וכל מה שכתוב
בשטר ידבר עם הקונה גם בעל פה . ויקבל ממנו ערבון (דראגנאבע) (6) ושאר המעות ויקוף
עליו במלה . ויהא הכל כתוב בשטר . וגם ימסור לו את המפתח מן החדר . חמץ שהוא
בתוך כלי הצריך טבילה (כשלווקה מעבירים) לא ימכרו עם הכלי . כי לאחר הפסח כשיחזור
ויקנה מן העכרים תצטרך טבילה מחדש (ס' ממ"מ וממ"ט ניו"ד ס' ק"כ) :

לאחר שמכר לו את החמץ אם ירא בן יקלפל שם הקונה יכול גם הוא לתלות שם מסגרת
לשמירה . או אם הקונה קוצה להפקיד אצל הישראל את המפתח רשאי (נ) אבל אסור שיניח

הישראל הותם על החמץ (עין פרמ"ג) (ממ"ט) :

ד אם אינו יכול להשכיר לו כל החדר . מפני שהוא צריך ג"כ להשתמש בו (ג) יעשה מחיצה
לפני החמץ . וישכיר לו את המקום שעד המחיצה ויכתוב בן בתוך השטר גם יכתוב שיש
להקונה דריסת הרגל ללכת כרצונו אל המקום ההוא וגם שאם יוצה העכרים הזה הקונה למכור
את החמץ לעכרים אחר בתוך הפסח או לישראל בא"ח הפסח . יש לכולם דריסת הרגל ללכת
שמה וכן אם משכיר או מוכר להעכרים חדר צעריכין ללכת שמה דרך רשותו של המוכר
צריך לכתוב בן בשטר שיש להעכרים הקונה ולכל הקונים שיבואו שמה דריסת הרגל ללכת
שמה (מ"מ ממ"ט) :

ה אם הבית הוא אצל הישראל רק בשכירות מישראל אחר . אוי אינו יכול להשכירו לעכרים
לבית דירה בלי רשות המשכיר . לכן יתנה בפירוש עם העכרים שאינו משכירו לו לדור ב
רק להחזיק בו כליו ומטלטלין אבל לא ישכירו בפירוש להחזיק בו את החמץ רק בתם להחזיק
בו כליו ומטלטלין כרצונו . ומ"מ אם המשכיר בעיר (ד) יקח ממנו רשות להשכירו וכן מי שנוסע
לדרך קודם פסח ואשתו תמכור את החמץ יתן לה רשות בפירוש שתשכיר את החדר (ממ"ט ח"ג) .
ו אסור לעשות תנאי עם העכרים שלאחר הפסח מחוייב העכרים למכרו לו . או שהישראל
מחוייב לחזור ולקנותו ממנו אבל יכול להבטיחו שיחזור לקנותו ממנו ושיתן לו ריוח :
ו אסור למכור את החמץ למוכר או למוסרת . ולא לבן טומרת אף על פי שילדתו מעכרים
לאחר שהסירה . כי לענין זה דינם כמו ישראל והו"ל חסצו של ישראל שעבר עליו הפסח
דאסור בהנאה :

ה מי שיש לו חמץ במקום אחר או בדרך (פ) בעגלות או בספינה . יכול למכרו ג"כ אגב קרקע
שבנקיטו

מסגרת השרתן

קיד (6) ושאר המעות ויקוף עליו במלה . כן כתבו האחרונים אבל רז"ש כתב בס' תמ"ח
ובסלכות מכירת חמץ (בסוף הלכות פסח) לזרף לטוב מהאילו ישראל המעות בעד כל
דמי המכירה או שיקח ממנו מעט ובעד השאר יעמיד לו ערב קבלן שיפיל לו כל המעות חמץ
פירעון שקבע לו בענין שלא יסיר לו טענה ומענה על הסכר בעד המעות כי אם על הערב
קבלן ולכן שיהא נוסח השטר מכירה נוסח שכתב המחבר בסוף הסידור ועיין שם עוד אחת
שיעיים ולא הארכתי בהם לפי שהסידור עכשיו למכור החמץ אלל הכר : (3) חבל אסור שיעים .
ובחיי"ל כתב שגם זה מותר לאחר המכירה וכן נראה דעת הפמ"ג עיין שם שכתב דהחמץ
הוא רק עד שימדוד החמץ כמה מדות הוא מחזיק . ועיין בלחריים . והמובחר שהקונה יפקיד
אחר המכירה את המפתח אלל הישראל מאלו הטוב וכן עובדין עכשיו : (ג) יעשה מחיצה .
עיין בשערי השוהב שם הכרמל שיוכל הישראל להשאיר לעצמו זווית אחד בתוך החדר ולא
זכר שם מעשיית מחיצה כלל . ואפשר שכונת המחבר בעשיית מחיצה הוא רק שיהיה היכר
ישראל שמתחמם שם שלא יבוא לטחפן מהחמץ בפסח כמו שכתבו בש"ע ורז"ש כימן ח"מ
בחמץ של אילו ישראל המונח בבית ישראל בפסח אף אם לא קיבל ענין אחריות החמץ . ולפיכך
צריך שהיה המחיצה גבוה " טפחים וגם צריך שהיה מדבר קבוע שהוסתם העוברים שם
אבל סדין וכיוצא בו שיכולין לזקק ולבוא החמץ לא יבא אלל אם כן קצר אותה גם למטה
אלל יסיר נע ונד כמובחר בש"ע ואחרונים שם : (ד) יקח ממנו רשות להשכירו . ובשערי
השוהב שם הכרמל ובחיי"ל כתבו שכתב שיוכל להשכיר להאילו ישראל את החדר ולא זכר
כלל נטילת רשות מהמשכיר גם לא זכר שצריך להתנות עם האילו ישראל שאינו משכירו לו לדור
" ימכר עכשיו שכתבם לכל אדם ענין מכירת חמץ ולא שיהא כלל משכיר כזה שלא ינים
להסוכר

קיצור שרתן ערוך קיד הלכות פסח

שבמקומו ומ'ם יפקירו ג'כ בפני ב'ד או שלשה אנשים . ואם הובא לו החמץ בפסח . העכו"ם הקונה הוא יושלם שכר הענלה ויתר ההוצאות ואם הובא לו חמץ אשר שלח לו עכו"ם סחורה והוא לא בקשה ולא ידע יקבלה ג'כ העכו"ם וישלם מה שמגיע להמביא . והישראל לא יתעסק בה כלל ואדרבה יפקירה ג'כ בפני ב'ד או בפני שלשה אנשים (תמ"ט) :

ט מי שיש לו ריחים והמחנות נותנים סכמ (ו) תבואה מחומצת צריך למכור או להשכיר את הריחים קודם פסח לעכו"ם (מ"ז) :

י בענין מכירת בהמות שיאכילם העכו"ם חמץ יש מחלוקת בין הגדולים ז'ל ומי שאפשר לו להוחר טוב לו . ואם א"א לו יעשה עפ"י הוראת חכם (*) (סמ"ח מ"ז) :

יא סותר להלות לישראל כבר חמץ קודם הפסח שיחזיר לו לאחר הפסח . ויש מקומות שנוהגין בזה איסור (מ"ז) :

יב אם חמצו של ישראל הוא ברשות עכו"ם . או בהיפקר חמצו של עכו"ם ברשות ישראל יעשה שאלה הירך יתנהג בו כי יש בזה הרבה חילוקי דינים (מ"ח תמ"ח) :

יג צריבין לזהר שלא ליהנות לאחר הפסח מחמצו של ישראל שהוא חשוד שלא מכרו ברת (תמ"ח) :

נוסח שמר מכירת חמץ

אנכי החתום למטה מכרתי להערל (פלוגי) את כל השפירטוס שיש לי במרתף (קעללער) בדירה שאני דר בה . והמרתף הוא בתוך החצר מצד צפון . השני מצד מזרח כל השפירטוס שיש לי שם הן בחביתין בינונית הן בחביתין גדולות (קיפעס) הכל מכרתי להג'ל עם הכלים בעד ר'ך והובים אעס'וו . וגם אראק שיש לי שם בצלוהית גדול לערך שבע סדות מכרתי לו בעד ה' והובים אעס'וו בלי הכלים וגם שליוואוויטץ (שאניו נקי) שיש לי שם בחביות קטן (אנטיל) מכרתי לו בעד ר'ב והובים אעס'וו וחמשים צ'ל עם הכלי . וגם מכרתי לו שש חביות ריקנות שהיה בהם שפירטוס . ושתי חביות גדולות (קיפעס) בחשוקי ברול ג'כ דיקנות משפירטוס שיש לי שם כולם מכרתי לו בעד ח' והובים וחמשים צ'ל אעס'וו . גם חמשה שקים קמח חמים שיש לי בתוך החדר הנקרא שפיוו השיך להדירה שאני דר בה מכרתי להג'ל עם השקים בעד ל'ט והובים אעס'וו . וגם כל הכלים מחמץ שיש לי שם דהיינו עריבות ותיבות מקמח מכרתי לו בעד ר' והובים וחמשים צ'ל אעס'וו . גם גרזים שעורים (נערשטל) בשק קטן שיש לי שם מכרתי לו בעד א' הוב' וחמשים צ'ל אעס'וו עם השק . וקבלתי מאתו ערבון (דראנגאבע) י' והובים אעס'וו והמותר וקפתי עליו במטה וסן הפרעון לא יאחרון מן עשרה ימים מיום דלמטה . והשכרתי להקנה הג'ל את המרתף הג'ל ואת החדר הג'ל מעכשיו עד עשרה ימים מיום דלמטה בעד ו' והובים אעס'וו וקבלתי ערבון ג' הוב' אעס'וו והמותר וקפתי עליו במלוח שישלם לי לא יאחרון מ' ימים מיום דלמטה ואגב קרקע המושכר לו דהיינו המרתף והחדר הג'ל הקנתי לו כל המטלטלין הג'ל . ואני מורה בהוראה נמוכה שהשכרתי לו המרתף והחדר הג'ל והקנתי לו כל המטלטלין הג'ל בכל מיני קנינים הטעונים באיזה מהם שיהיה הקנין חל ע"פ דתור'ק וע"פ נימוסי הקד'ה והמדינה בלי שום מ'ם . ורשות בידו לעשות בכל הג'ל ככל הפצו ורצונו . למכור וליתן במתנה ולהשכיר בלי שום מוחה . וכן יש רשות בידו ליקח מיד כל הג'ל לביתו . ואף אם ישאיר אותם כאשר המה שמה מעתה הכל הוא בנחלתו של הקונה ואין עלי שום אחריות ואפי' אחריות אונס . ונתתי לו דריסת הרגל דרך יצוא ודרך ביאתו לילך להמרתף ולהחדר הג'ל המושכרים לו . וכן אם ירצה בתוך משך ימי השכירות למכור מהמטלטלין לאיש אחר לכל הבאים מרעתו . לכולם יש להם דריסת הרגל .

לחם הפנים

(*) ואם מוכר פרה חולבה לעכו"ם שיאכילה חמץ . נראה שיש דאסור להישראל המוכר שיהיה לו רשות ללחם בדמו שאסור ליתן בהמות לעכו"ם אם יורה שהעכו"ם יאכילה חמץ כמו בן כזה אף שבהמת חבורה להעכו"ם מ"ם אם יש לרשאל איזה זכות בחלב הרי הוא נהנה מהחמץ בפסח שע"ז מה שבהמת אובלת חמץ יתרבה חלבה . וז' בשערי הש ב"ס . ה"ח ס"ק י"א מ"ש בשם ה"ס פ"י תבואה . ועוד הרי כמה שיש להישראל יד בחלב הרי הוא מוגזע בזה כח המכירה ונחשו כי מוכר וידוע כי עיקר מכירה בהמות שיאכרו חמץ היא קלות גדולה והבו דלא להוכיף . וראוי לכל מורה הוראת להשיג על זה כמאד מאור בעין פקידא . וכבר ראית כי בעתם הללו אם סתדין לע"ה איזה דבר הרי הוא

מסגרת השדה

לכסוכר להשכיר את החדר בתוך הכסוכר מכירת חמץ : (כ) צעלות כו' אגב קרקע שבמקומו . ש"ס במו"ט ס"י ר"צ . ר"צ לעשות שאלת הכס ככל מ"ם בסמך זה (ט' במ"א חס' וטע"ת) : (ו) תבואה מחומצת . וה"ה חס' ונתיים לו משום בעד שכר טמינה תבואה מחומצת בפסח מאסור לו לקבלס הפילו אחר הפסח כדי שלא ישחקר בחיבורי הכאח (מ"א ורז"ס) כלקמן סימן קי"ז סמך ט' :

קיצור שדה ערוך קיד הלכות פסח

גם מסרתו לו את המפתחות מן המרתף וכן החדר הנ"ל. נעשה בכך אופן היותר מועיל ע"פ דתוה"ק. וע"פ נימוסי הקיר"ה והמרינה :
אונגוואר י"ד ניסן תרל"ד : ראובן בר' שמעון איזדאעלאוויש :

טעם פסח מוכרזת מתן אשר יסד הנאמן בעל נודע ניהודס ז"ל בליווי פסח ז"ל כדול ז"ל (שינה פון סימן י"א) ובחוקים פ"א דעם הנאמן בעל חס"ס ספר ז"ל :

בעציוע היר מיט מיינער אונטערשריפט דאס איך אן הא"י (פלוגי) דאס צימסער (פלוגי) אויף נ"ן * נאך איינאנדער פאלגענדע טאגע פאן הייטע אן פערמיטשעט האבע . אונד האבע אויך אללע אין דיוועס צימסער בעפינדליכען צום גענוס מיינליכען זא וואהל ראהען אלס אויך געקאכטען שפיווע אונד געסר נקע אן דענועלכן רעכט מעסיג פערקויפט . אונד האבע פאן דעם אבען בענאנטען קייפער (סך פלוגי) צור דראנגאבע ערהאלטן אונד האבע מיט דענועלכען ביים עספאנג דיווער דראנגאבע פערברערעט דאס מיט דיוועס (סך פלוגי) דען איך פאן איהם יעצט ערהאלטען האבע . איהם זא וואהל דאס צימסער צו ווינעס אונבערשרענקטן געברויך אויף נ"ן דורך איינאנדער פאלגענדע טאגע פאן הייטע אן פערמיטשעט איזט . אונד זיך קראפט דעססען אויך דאס אייגענטהום אללער דארין בעפינדליכען ראהען אונד געקאכטען שפיווע אונד געטרענקע (וכל הנזכר למעלה) דאס איך איהם צו וויין אייגענטהום העמיט איבערענבע בעסמטען רעכטעס פארם ערוורבט . פערנער דאס קראפט דער בעזימטענהומע דיוועס צימסערס אויך אללע דארין בעפינדליכע אבען ערוועהנטען שפיווע אונד געטרענקע אלס ויין אייגענטהום אן איהם איבערדען אויך האבע זיך אן אבענערוועהנטען קייפער קראפט ווינס בעזימטענהומע רעכטעס דעם אן איהם פערמיטשעטען צימסערס אויך אללעס געטריידע דאס איך אויף דעם פעלדע האבע ניכט מינדער דען בראנדוויין דען איך (בסקום פלוגי) האבע צו ווינעס אייגענטהום פערקויפט . צו מעהרער בעקערפטיגונג געבע אויך אן אבענערוועהנטען קייפער גענענווערטשטען קיף קאנטראקט דאמיטער מיט עספאנג דיוועס קיף דאס אייגענטהום אויך דאס מיטסערעכט דיוועס אפגערוועהנטען צימסערס אונד דאמיט אויך דאס אייגענטהום דער דארין בעפינדליכען אינד אבענערוועהנטען שפיווע אונד געטרענקע זיך אן איינע . לעצטליך אבואהל דער אבערוועהנטען קייפער זיך דעסט געבליבענען קיף שיללינג שולדיג בלייבט אונד (לופן פלוגי) צו בעצאהלען שולדיג איז דענאך אבער ערקלעהרע איך מיך דאס דיווע אללע איהם פערקויפטען שפיווע אונד געטרענקע ניכט פערפפענדעט בייא מיר זינד אונד דאהער אללע געפאהר דיווער אפגעקטען אויף דעם קייפער אונד ניכט אויף מיר האפטען אורקונד דעססען האבע איך מיך היר אונטערשריבען . זא נעשען (במקום פלוגי וניס פלוגי) :

וכאשר ישראל מקבל את הערבון מן הקונה קודם שמוסר לו את השטר יאמר לו כדברים האלה גם בעל פה :

איך פערמיטשע איהנען דיוועס צימער אויף נ"ן טאגע פיר דאס סומא (כך וכך) אויך פערקויפט אן איהנען אללע דאס זיך דארין בעפינדליכען ראהען אונד געקאכטען עססען שפיווע אונד געטרענקע צו איהרעס רעכט מעסיגע אונבערשרענקטען אייגענטהום פיר דאס סומא (כך וכך) (ואם יש לו תבואה או יין שרף או שאר דברים ממיני חמץ במקומות אחרים יאמר לו ג"כ שמוכר לו כל התבואה שלו שבשריה פלוגי או יין שרף וכן שאר דברים שבמקום פלוגי בעד סך פלוגי) אונד איך געהעט דיוועס געלד דאס זיך מיר יעצט געבען צו דיוועס ציעל דאס איך איהנען אבערוועהנטעס צימער אום דיווען בעטראג אויף נ"ן טאגע פערמיטשע . אונד היערמיט דיוועס צימער אלא גלייך מיט אללעס מיטהונגס רעכט אן איהנען איבערעהע אונד קראפט דעם געמיטשעטען אייגענטהום רעכטעס דיוועס צימערס ערווערבען זיך זיך אויך דס אייגענטום דער פאן מיר אן איהנען פערקויפטען (תבואה ויין שרף) אונד אללען אן אינען פערקויפטען זא וואהל ראהען אלס אויך געקאכטען עסען שפיווע אונד געטרענקע וויא אבענערוועהנטע איזט . דען איבערעסט דעם קיף שיללונגס אונד דען צינס אבער פערבלייבען זיך מיר שולדיג אלו בעטראג פאן (כך וכך) דען זיך מיר אן (יום פלוגי) צו בעצאהלען שולדיג זינד . דאך האפטעט דיווע שולד ניכט הערגשטאלט אויף איהנען דאס דיווע היר אבען געמלדעטען פערקויפטען שפיווע אונד געטרענקע אלו איין פאגד איבער דיווער שולד אנגעזעהן ווערדען זאל . אונד דאהער פאן יעצט אן אויך אללע געפאהר דערוועלכן אויף איהנען אונד ניכט אויף מיר איזט :

דחם הפנים

פזיר לעצטס יאר . והמכשלה גדולה בעולם . ה' * כשהל ע"פ בשנת שמונה בערב סנה יתחב צעק יספר דעם :

קיצור שרזן ערוך קמו קמו הלכות פסח

קמו דיני ערב פסח שחל להיות בשבת וכו' סעיפים :

א ערב פסח שחל להיות בשבת בודקין את החמץ בליל י"ג דהיינו בלילה השייכה ליום ו' ואחר הבדיקה מבטלו ואומר כל חמירא וכו' . כמו בפעם אחר . וביום ו' שורפו ג' בזמן שהוא שורפו בכל ערב פסח . אבל אינו צ"ל כל חמירא אלא בשבת (ה) לאחר האכילה מבטלו ואומר כל חמירא וכו' (ת"ד) :

ב הבכורים מתענין ביום ה' ואם קשה להתענות עד לאחר בדיקת חמץ יכול למעוט איהו דבר מועט קודם הבדיקה או יעשה שליח לבדוק (ה"ט) :

ג אין מבטלים בשבת זה תבשילי קמחין וגריסין שיכולין להתדבק בקדרות ואסור להדיתן (ג) ע"כ יבשל רק מאכלים שאינם מתדבקים ואחר האכילה (ג) מנער היטב את המפה . ומצניע אותה עם כל כלי החמץ בחדר שאינו רגיל ללכת שמה בפסח ואם נשאר לו מעט פת יתנו לעכרים רק יזהר (ד) מאיסור הוצאה (ע"ל סי' פ"ב סעיף ט') ומכבדן את הבית ע"י עכרים או בדבר מותר :

ד בבוקר מתפללין בהשכמה שלא לאחר הזמן שמתרין באכילת חמץ (ס) ונכתן לחלק סעודתו לשתיים דהיינו שיבדק ברה"מ ומפסיק מעט בהליכה ובדברי תורה או בשיל . וחוזר ונוטל ידיו ואוכל קצת ומכרך שנית ברה"מ כדי לקיים מצות סעודה שלישית (תמ"ד) :

ה נוהגין להפטיר במלאכי וערבה וכו' לפי שכתוב שם הביאו המעשר אל בית האוצר וכו' . והוא מענינא . כי (לפי יא) "היה זמן הביעור בע"פ של שנה הרביעית שבשמיטה ובע"פ של שנה שביעית שבשמיטה . שכל המעשרות שהפריש כל ג' שנים מתבואתו והיו מונחים בבית מחויבים או ליתנם להלוי (ה"ל) :

ו בע"ש יזהר כל אדם במאוד מאוד לשאול אם הפרישו חלה מן החלות שאפו לכבוד שבת כי אם לא הפרישו חלה ונזכרו בשבת יש בזה מבוכה גדולה מה לעשות כי אסור להפריש חלה בשבת וגם אסור להשהות . ודעת המג"א שצריך ליתן כל החלות לעכרים במתנה גמורה קודם שעה שנאמרין בהגא' ויש חולקין וכתבו תקנות אחרות וכו'ל דחוקות וע"כ צריכין לזהר בדבר (סי' תמ"ד תק"ז וסמ"ט ניו"ד סי' ט"ג) :

קמו דיני הגערה . וכו' י"ח סעיפים :

א כל כלי חרס שנשתמש בו חמץ לא מהני ליה לא הגעלה ולא ליבוק אבל התנודים והכידות הרגומים (ה) מאבנים ולבנים מהני ליה ליבוק (וע"ל סימן ק"י סי' וס"ב) . בתנודים שהם בבית

מסגרת השרזן

קמ"ו (ה) לאחר האכילה . קודם שנאסר בהנאה כדלעיל ריש סימן קי"ז : (ג) ע"כ יבשל . ואם עבר ובישל מניחם אלו ונדבקו בכלים צעין שאי אפשר להנחם היטב מותר להדיחם מעט בשבת כיון שיש בהדחה זו אורח מלוא להטביר החמץ מהכלי כדי לבערו (רמ"א מ"א חק יעקב ר"ט) : (ג) מנער היטב . והקדרות והקערות ושאר כלים שנשתמש בהם חמץ יקנחם היטב כאלו נעו שלא יבא בהם חמץ צעין (ש"ע ור"ש) וישליך הקיטות והפירותים הדקים במקום דריסת הרגלים (מג"א חק יעקב ר"ט) : (ד) מאיכור כולא . עיין לעיל סי' ל' סעיף י"ז דמותר לומר לאינו ישראל להביא חלה לשמות במקום שאין עירוב וה"ל כאלו שמונת ללות לו להוליך החמץ אף במקום שאין עירוב לדין דליה לן רב"ר (ע"ל סי' פ"א ס"ג) כיון שהוא אורח מלוא (רמ"א ור"ש סי' כ"ה וכו' ומ"א ור"ש ומקו"ם סימן תמ"ד) . ומ"מ צריך לזהר שלא ליתן ליד האי"מ ממש כיון שאפשר שלא זה (מגן אברהם ור"ש סימן כ"ה) רק האי"מ בעלמא יקח את החפץ כדלעיל סי' פ"ב סעיף ג' ע"ש : (ה) וכוון לחלק . ע' בש"ע ור"ש סי' ר"א דלאנו יואל ידי סעודה שלישית קודם זמן מנהג גדול . ולכן יקיים סעודה שלישית בשבת ו' בזמנה במעט בשר או דגים או עכ"פ במעט פירות (רמ"א ומ"א ור"ש וע"ל סי' קי"ג ס"ה) דיש לאמרים דיואל בהנחם כשאר שבת כדלעיל סי' ע"ז סעיף ט"ז . אסור לטלטל בשבת ערב פסח כמלוא מלוא כיון דאסור באכילה מדרבנן ביום זה כיון מוקף אכל שאר מלוא מותר לטלטל כיון שיכול ליחנה לעופות או לאינו ישראל (או לחיטאות ע"ל סימן קי"ג ס"ה) משא"כ מלוא מלוא שודאי לאו רואה ליחנה להם (פרמ"ג) ועיין מה שכתבתי בסוף סימן קי"א דיני טלטל החמץ בשבת ו' :

קמ"ז (ה) מאבנים ולבנים . עיין בלחודים ריש סימן תמ"א דגם לחוד של גרם מועיל ליטן :

קיצור שרן ערוך קמו הלכות פסח

בבית החוץ נהגין (ג) דלא מהני להו הכשר ובשרוצים להעמיד (ג) על חתנור איזה קדרה
נבטח צריכין להניח תחלה טם של ברזל ועליה מעמידין הקדירה וזה מהני גם בתנור העשו
 מתרמים (קאבעלן) (מ"א סט"א) :

ב כלי עץ וכלי מתכות וכלי אבן (ד) וכלי עצים מהני להו הגעלה אך אם הוא דבר שמתקלקל
 ברותחין כגון כלים המדובקים בדבק (ליים) ואפילו אם רק (ה) הקתא מדובק באיזה דבס
 לא מהני ליה הגעלה משום דחיישינן שמא לא יגעילו יפה :

ג קודם שמגעיל את הכלי צריך לנקותו היטב מן החלודה (ראסט) וכדומה שיהא (ו) נקי
 לגמרי . אבל מראות (פלעקן) אין בהן קפידא . ואם יש גומות בכלי צריך לגרס היטב ואם
 הוא כלי מתכות (ז) ישים ע"י הגומות (ח) גחלים ללבוש שם ואח"כ יגעילו ואם א"א לנקות
 היטב הגומות והסדקים וגם א"א ללבוש שם (ס) אין לו תקנה . ולכן (י) בסכנים עם קתות
 צריכין לדרקס היטב אם מועיל להם הגעלה ומצוה מן המובחר למי שאפשר לו שיקנה לו
 סכנים חדשים לפסח :

ד כלים שמשתמשים בהם ע"י האור בלי מים צריכין ליבון . ולכן האגנות והמחבות שאופין
 בהן חמץ צריכין ליבון . והליבון צריך להיות (יא) לכתחלה ליבון חזק עד שיהיו ניצוצות
 ניתזין ממנו . והסדרה (שויפל) של עץ אין לה תקנה :

ה כלי שיש בו מטלוי אם הוא בענין שיש לחוש שמא יש תחת המטלוי משהו חמץ בעין או
 צריך מקודם (יב) ללבוש אותו מקום עד שידע בבירור שאם היה שם משהו חמץ היה נשרף
 ואח"כ יגעילו . ואם אין חשש שיהא שם חמץ בעין או אם היה המטלוי נעשה קודם שהשתמשו
 בו חמץ יכול להגעילו כמו שהוא . דכמו שיבלע את החמץ כך יפליטו בהגעלה . אבל אם
 גשתמש תחלה בהכלי חמץ ואח"כ נתנו את המטלוי או לא מהני ליה ההגעלה למקום שתחת
 המטלוי . אלא צריך ליתן גם כן קודם ההגעלה גחלים על המטלוי (יג) ללבוש את המקום ההוא .
 ואם המטלוי נתחבר בתחת ברזל או כסף וכדומה . יכול להגעילו כמו שהוא . (יד) כי בליעת
 החמץ נשרפה אז בהתכה :

מדוכה

מסגרת השרן

(כ) דלא מהני לה הכשר . עיין בחי"א ריש כלל קכ"ה וזמה שכתב רז"ש סעיף י"ה :
 (ג) על התנור . דוקא ע"י התנור מלמעלה אבל בתוך התנור קטן שבחוכו (שע"ג חנוך בית
 החורף בידוע במדינתנו) אסור להשתמש אפילו ע"י חתיכת ברזל לפי שאף גבו של תנור קטן
 זה הוא בלוע מהמחן סכרי כל הסיה מניחין בחוכו קדירות רותחות ועולם הכל מהתבטיל שבקדירה
 ונבלע בגווי ושמשימין אחר כך קדירה כפסחומיזע למעלה טפל הויזע לתוך הקדירה (רז"ש ופרמ"ג
 וכן נראה דעת המ"א רס"י חס"א) : (ד) וכלי עצים . כפי הנראה לר"ך לומר כלי עצים . וה"ה
 למח שקורין פעריל מוטער דמוציג הגעלה . אבל כלים העשויים מקרן אין הגעלה מועלת להן
 שכן מתקלקל במים רותחים (רז"ש ופרמ"ג) כדבסמוך בכלים המדובקים בדבק : (ה) הקתא
 מדובק . כגון אם הקתא של ברזל דבוקה בברזל בדבק לא מהני ליה הגעלה לכיון שהדבק
 מתקלקל במים רותחים יש לחוש שמא יחוס על הדבק ולא ירחיק את המים יפה יפה (ט"ז ח"י
 רז"ש מקו"ח) : (ו) נקי לגמרי : ולכן כלי עץ המאופים בסממנים דינים ככלי חרס (ש"ע ורז"ש)
 שאין הגעלה מועלת להן (רז"ש ע"ש) ועיין בסעיף י"א : (ז) ישים על הגומות . אם אי אפשר
 לנקותם (רמ"א ורז"ש) : (ח) גחלים ללבוש שם . ליבון קל דהיינו שיסכה אותם כל כך עד שיסכי
 קש נשרף בלד החילון (רמ"א ואחרונים) כדלקמן סעיף ו' : (ט) אין לו תקנה . ומ"מ אם הגומות
 הם בלד החילון של הכלי שרוב הפעמים אין מגיע חשמים החמץ עד לשם אין קפידא (אחרונים) :
 (י) בסכנים עם קתות . שרוב הפעמים מגיע חשמים החמץ גם להקתא (ט"ז רז"ש) :
 (יא) להתחייב . ובדיעבד אם לא ליבנס כל כך ונשתמש בהם יעשה שאלת הכס (ע' ברמ"ח
 ואחרונים) . הוצרכו שקורין דרייט פוס שיש לה ג' רגלים ומעמידין הקדירה לו המהבה עניה
 לריכה ליבון גמור לפי שלפעמים נשפך עליה עיסה כשמכשלין במהבה לביבות וכיוצא בהם ויבלע
 זה טעם חמץ על ידי האור שלא על ידי משהו (רמ"א ואחרונים) : (יב) ללבוש אותו מקום .
 ביינו ליבון קל שיסכי קש נשרף מבחוץ (מגן אברהם ורז"ש ופרמ"ג ומח"ס ד"א בחי"א) : (יג) ללבוש
 את המקום ההוא . ונד שיסכי נילוצת יתאים מומנו (מגן אברהם) ובשעת הדחק די אם קש
 נשרף עליו מבחוץ (רז"ש) וכל זה בטלוי שהוא כעין טם ומדבק בכלי על ידי מסמנים (אחרונים)

קיצור שלחן ערוך קמו הלכות פסח

ז מדוכה במקום שדרך לדרך בו דברים חריפים עם חמץ ביחד צריך ליבון קל דהיינו שפסלאן אותו גחלים בוערות שירותיה כ"כ עד שהקש נשרף עליו מבחוץ. ובמקום שאין זרזין לדרך בו רק פלפלין וכדומה סגי בהגעלה:

ז כלים שהחזיק בהם יין שרף לקיום. אין טעם וריח היין שרף נפלם ע"י הגעלה. רק אם בישל אותו היטב במים עם אפר עד שנסתלק מהם הריח לגמרי מועיל להם אח"כ הגעלה:

ח הגעלת החבית יעשה בדרך זה. ולכן אבנים ושישם בו ויערה עליהם מים רותחין מכלי ראשון ויגלגל את החבית. כדי שתגיע ההגעלה לכל מקום. והחביות שלנו שהם עשויים מכמה דפים מחוברים בחשוקים. אם עמד בהם חמץ כגון יין שרף או שהחזיק בו קמח לא מהני ליה הגעלה:

ט כל דבר שצריך הגעלה לא מהני ליה קליפה אלא דוקא הגעלה:

י (טו) כל כלי שא"ל הנקטו היטב כגון הנפה וכים של ריחים וכן סלים שמשתמשים בהם חמץ וריב אייזען. וכן כלי שפיו צרואי אפשר לשפשו מבפנים. או שיש לו קנים. לא מהני ליה הגעלה:

יא התיבות שמצניעים בהן אוכלים כל השנה ולפעמים נשפך שם מרק מן הקדרות צריכין הכשר קל דהיינו (פז) שמערין עליהן רותחין (ח) ודוקא מתוך הכלי שהתניחו בו את המים. ולא יזרוק את המים אלא ישפכם עליו בקליפה. והשלחנות ניהגין ג"כ (יח) ללכן אבנים ומנחין על השלחן וישפכין עליהם רותחין ומוליכין את האבנים ממקום למקום באופן שיהיו מים רותחים על פני כולו וצריכין לשפשפן טקודם. ואחר מעת לעת יבשירו. ומי"ש ניהגין שלא להשתמש גם אחר ההכשר בשלחנות ובתיבות אלא בפריסת מפה או ד"א:

יב ידות הכלים צריכין ג"כ הכשר. ומי"א אם אינו נכנס לתוך היורה יכול להכשיר את היד בשפיכת רותחין עליו:

יג כל כלי שתיה וכלי המדות צריכין ג"כ הגעלה. וכלי זכוכית נזהגין במדינות אלו דלא מהני להו הגעלה. וכן כלי מתכות שרין מרותכין מבפנים בחיתוך וזכוכית (שמצלץ) אין להם תקנה בהגעלה אבל סגי להו (יט) בליבון קל כמו מדוכה בס"י (עין חת"ס סיפור יו"ד סי' ק"ג):

יד אין מגעילין אלא במים ולא יהא בהם שום תערובות. אפי' אפר וכדומה. אם הגעיל הרבה כלים ביורה עד שנעכרו המים בעין ציר אין מגעילין עוד בהם:

טו אם מגעיל ע"י צבת שמחזיק בה את הכלי צריך לרפות את הכלי ולחזור ולתפסו. דאל"כ הרי לא באו מימי ההגעלה במקום הצבת. וטוב יותר לשום את הכלים במחרוה (נעמץ) או בתוך סל. ולא יניח כלים הרבה בפעם אחת לתוך הכלי שהוא מגעיל בו כדי שלא יגעו ביורה. (כ) במקום נגיעתן אין נגעילין:

טז אין להגעיל אלא כלי שאינו בן יומו. דהיינו שכבר עבר מעת לעת משעה שבשלו בו חמץ וכן היורה שמגעילין בו לא יהא בן יומו. וישגיח שבכל פעם שהוא ניתן את הכלי לתוך היורה (כא) יעלו המים רתיחות. ואם צריך להגעיל את היורה אוי כשהמים מעלין רתיחות תהא היורה מלאה ויזרוק בה אבנים מלובנות כדי שישפשו המים הרותחין על שפתה ואין להנעיל (כב) רק עד הצאת היום:

נדעץ

מסגרת השלחן

אבל אם נתחבר על ידי התכה יתבאר בסמוך: (יד) כי בליעת החמץ. ומה שהוא בעין נשרפה לא בהתכה (ט"ז) וע"ש ר"ח"ש. כלים שמחפין בדליל יש להצריכם הגעלה אח"כ לפי שהחומרים אינם מוקדקים ללבן כל הכלי כדון (פרי חדש ר"ש חי אדס) ועיין כמה סתכחתי לעיל סימן ל"ז סעיף ז': (טו) כל כלי. וימכרם להאזינו ישראל בחור הסטור מכירת חמץ כמבואר בטוסח הסטור סס (פ' כ"ט) ולאחרונים כס"י חמ"ב: (טז) שמערין עליהן רותחין. על ידי חבן מלובן כמו שכתוב בסמוך ה"ל שלחנות (ר"ש): (יז) דוקא מחוך כ"י ולא יזרוק כ"י. ולפי מה שכתבתי בסמוך שמגעילין אותן על ידי חבן מלובן ח"ל ליזהר כל כך בדברים אלו (ר"ש וחיי אדס): (יח) לזבן אבנים. לפי שלפעמים מניחים עליהם פשטידל חמה (ח"י ר"ש) או לחם חס (פרמ"צ ור"ש): (יט) בליבון קל. לר"ך עיון דכא יש לחוש דלמא חיים על הזכוכית שלא יפקע על ידי הגחלים ולא יכשירו יפה כדלעיל סעיף ז' וכמו שכתבו הפוסקים בכמה מקומות: (כ) במקום נגיעתן אינן נגעילין. וא"ע שהמים מגיעין שם מכל מקום לעין הגעלה לר"ך שרתיחת המים יגיעו בכל שטח הכלי ובמקום נגיעתן אין כרתיחה עולה יפה (ט"ז ר"ש): (כא) יעלו המים רתיחות. היינו אכזריות (ח"י ר"ש): (כב) רק עד חצות היום. פ' כ"ט ולאחרונים סימן תר"כ

קיצור שרזן ערך קטן קיז הזכות פסח

יז נהגין (כג) שאחר ההגעה שומעים את הכלים במים קרים :
יד אם אפשר יש להגדיל בפני בעל תורה הבקי בדיני הגעלה (מ"א מ"ג) :

קיז קצת דינים מדוקטים לפסח : ובו י"ג סעיפים :

א אם נמצא איזה תערובת חמץ בע"פ עד הלילה הרי הוא כמון שאר איסורין שבטל בששים ולכן אם נמצא גרעין בעוף ובתבשיל זורקו והשאר מותר לאכול אפי' בפסח אבל בתוך הפסח חמץ אסור אפילו במשהו גם בהנאה. ובכל מקום שנמצא איזה גרעין מחמשת מיני דגן או משהו חמץ צריכין לעשות שאלה :

ב באר מים שנמצאו בו (ה) גרעיני תבואה אין להסתפק מה המים אלא בדוחק גדול כגון שאין מים אחרים בנמצא. ואם נמצא בו חתיכת פת אסור אפי' אין מים אחרים וגם סינן לא מדי (מ"א מ"ז) :

ג נהגין שלא להבהב את העופות בקש שעם השבלים כי חיישינן שמא יש בהן גרעין מחומץ ולכן מטהבין בעשבים או חותכין את השבלים מן הקש ובדעיבד מותר. (ג) ויזהרו ליטול את הפסח מן העוף קודם שמהבהבין אותו (מ"א מ"ז) :

ד כל מיני (ג) קטניות אסורים וכן כל מיני פירות יבשות אסורין אלא א"כ נודע שנתבשרו בהכשר ע"ג קנים או בתנור שהוכשר לשם פסח (ע"ל סימן ק"ז ס"א וס"ב) אפילו תאנים יבשים וצמוקים בין גרועים בין קטנים אסורין. וכן קליפות פאמערנצען. ומ"מ (ז) המשקה שעושין מן הצמוקין נהגין היתר לשתינו. נהגין שלא ליתן לתוך התבשיל געגולין וזאפערן מפני שיש בהם חשש חימוץ ואפילו זאפערן הגדלה במדינתנו בנגות אסורין משום לא פלוג. ושאר בשמים שאין בו חשש חימוץ (ה) וכן המלח קודם שנותנים אותו לתבשיל צריכין לבדוק אם אין איזה גרעין תבואה מעורב בו (מ"א מ"ז מ"ח) :

ה רבש אין אוכלין אלא מה שלא נתרסק או שנתרסק ע"י ישראל לשם פסח (מ"א מ"ז) :
ו בשעת הדחק כגון לצורך חולה או זקן מותרין לאפות מצות עם מי ביצים או שאר מי פירות כגון חלב או יין וכדומה והיא נקראת מצה עשירה. ובלבד שיהיו שלא יתערב בהם אפי' מעט מים אבל בשתי לילות הראשונות צריכין לאכול מצה פסח ואין יוצאין במצה עשירה. ושלא לצורך גדול אסור לאפות מצות עשירה אפי' קודם פסח לשם פסח (מ"א מ"ז) :

ז הנותן תבואה או מורסן לפני עופות יזהר לתתם במקום יבש שלא יתלחלו אבל לבהמה אסור ליתן מורסן כי יתלחלו מן הרוק. וגם אם נותן להם תבואה יזהר לתת להם מעט מעט מעט ושאינו מלוחלוחים ואם השאירו יבערם מיד (מ"א מ"ז ונח"ל) :

ח בע"פ משעה שהחמץ נאסר בהנאה וכן בכל ימי הפסח אסור ליהנות אפי' מחמצו של עכ"ל ולכן אסור לישראל להוליד או לשכור חמצו של עכ"ל ומי"ש דאסור לקנות חמץ בשביל עכ"ל אפי' במעותיו של עכ"ל :

ט וכן (ו) אסור להשכיר או לעכ"ל בהמה שתביא לו חמץ או חרד לשום בו חמץ מפני שאסור להשתכר באיסורי הנאה אבל מותר להשכיר לו בהמה לשבוע של פסח (ו) (ח"ו)

משבת

מסגרת השיח

יש לזהר להגדיל קודם שלש הימים דהיינו כל זמן שהחמץ מותר בחליה כדלעיל ריש סימן קי"ג :
(כג) שלאחר ההגעה. חיץ ומיד שומעים את הכלי במים קרים (ש"ע וז"ש) :

קי"ז (א) גרעיני תבואה. עיין במה שכתב ח"ס סי' חס"י סעיף מ"ז לחלק בין אם נתבקעה החטה למתכבד ולכן יעשה שאלת חכם. וכן בסעיף ה' בפנים א"ח להורות ממנו דברים שהיכים למורס הארץ : (ב) ויזהרו ליטול. עיין במצ"ח ואחרונים סס"י חס"י דל"ז לזהר כל כך בזה : (ג) קטניות אסורים. לעשות מהם תבשיל אבל מותרים בשתייה ובהנאה (רמ"א ומהרש"ם) וכן מותר לעשותם לעשותם כעין מלחם ולאכלם (ח"א ד"ס) כעין שאלו עושין מלחם מקמח של טטריק. ומוכרין לברכה קודם הטהינה מגרעיני דגן הנמלאים בתבואה (עיין ב"ח סימן כ' וס"י ל"ב) : (ד) המשקה שעושין. ובמדינתנו מוכרין להחמיר גם בזה לעשותה מלחמים אחרים לפסח : (ה) וכן המלח. ובש"ע כתב לזהר המלח קודם פסח (ועיין באחרונים שם) אפילו אם מרחים מלח בפסח רק המלח ששמוהו לשם הפסח : (ו) אסור להשכיר. בתוך אספה או בערב פסח (מ"א וז"ש) אפילו קודם שנאסר החמץ בהנאה אם משכירם גם על אחר ק" (ח"ש) : (ז) חזן משבת חיוס מוז. עיין לעיל סי' פ"א וס"י ל"ח ס"א : (ח) וקנה לך

מזמנה

קיצור שרתן ערוך קי קיה חלכות פסח

משבת (י"ט) בסתם שאין העכו"ם מפרש לו שהוא צריך אותה להביא חמץ. אע"פ שהוא יודע שהעכו"ם יולך עליה חמץ אין בכך כלום דכיון שאף אם לא יולך עליה כלום יצטרך לפרוע להישראל כל שכרו משלם אין הישראל משתכר כלום מהחמץ וכן מותר להשכיר לו חדר שידור בו בפסח אף על פי שיוודע שיכנים לתוכו חמץ מ"ס הישראל אינו נוטל ממנו שכר הכנסת החמץ אלא שכר הדירה שאף אם לא יכניס לשם חמץ לא ינכה משכרו :

י אסור למסור אפי' זמן הרבה קודם פסח בהמתו לעכו"ם כשיודע שיאכלה חמץ בפסח :
יא מותר לומר למשרתו עכו"ם אפי' בשעה שהחמץ אסור בהנאה הילך מעות (ח) וקנה לך מזונות ואכול אע"פ שהוא יודע שיקנה חמץ ובשעת הדחק מותר לו ג"כ לומר לו צא ואכול אצל עכו"ם ואני אפרע לו . או לאמר לעכו"ם אחר תן למשרתי לאכול ואני אשלם לך אבי אסור להקדים לו את המעות בשביל מה שיתן למשרתו :

יב וכן מי שהוא צריך להאכיל לחינוק חמץ ישארו אל העכו"ם ויאכלוהו העכו"ם חמץ ויפרע לו הישראל אח"כ אבל הישראל לא יאכלוהו חמץ ואם התינוק מסוכן פשיטא דהכל מותר כמ"ש' סימן צ"ב ולקמן סימן קצ"ב (פ"ג) :

יג לשתית החלב מבהמת עכו"ם האוכלת חמץ בפסח יש אומרים ויש סוברים . ושומר נפשו יחמיר ובפרט במקום שנהגו לאסור חלילה להתיר * (א"ח סי' תשי"ג י"ד סי' ס') :

קיה דיני הכנת הסדר . וכו"א מעיפים :

א יהדר אחר יין יפה למצות ארבע כוסות . ואם יש בנמצא יין אדום יפה כסו חלבן . ונב הוא כשר כמו חלבן מצוה בו יותר מבלבן שנאמר אל תרא יין כי יתאדם . משמע שחשיבותו של יין הוא כשהוא אדום ועוד לפי שיש בו זכר לדם . שהיה פרעה שוחט ילדי בני ישראל . ובסדינות שהאומות מפששים ומכלים להעליל עלילות שקרים נסנעו מליקח יין אדום לפסח (סימן תע"ג) :

ב לצורך מיבול הראשון שהוא כרפס . נוהגין הרבה ליקח פעמערזעל . ושוב יותר לפסח צעללער שיש לו מעט מוב כשהוא חי . והמובחר הוא (ה) לקחת צנון :

ג לצורך מרור נוהגין ליקח תמכא (קריין) וכיון שהוא חריף מאוד יכולין לפררו בריבאיווען ר"ס שיחרו שלא יפוג לגמרי . ויש לפררי כשבאין מבה"ג (וע"ל סימן צ"ח ס"ג שצריכין לפררו ע"י שינוי) ובשבת אסורין לפררו אלא שצריכין לפררו קודם הלילה ויכסהו עד הלילה . אבל יותר טוב לקחת חזרת שהיא מעלאט ונות לאוכלי . ונקרא מרור לפי שכשהיה בקרקע נעשה הקהל מר . ויוצאין גם בלענה הנקרא ווערטמפ (עולשין וחרתבונא אינם שכיחים במדינותינו) כל המינים שיוצאין בהם מצטרפין זה עם זה לכיות . ויוצאין בין בעלין בין בקלחין אבל לא בשורשים דהיינו שרשים הקטנים המתפצלים לכאן ולכאן . אבל השורש הגדול שבו גדלים העלים אף שהוא טמון בקרקע דרי הוא בכלל קלח . וס"ס טוב יותר ליטול העלים והקלח ויחצו חוץ

מסגרת השרתן

מזונות ואכול . אכז אסור לומר לו הילך מעות וקנה לך חמץ ואכול (ר"ח סימן ת"ג ע"ס ובסוף סימן ע"ז) :

קיה (ה) לקחת לנן . או כללים רכים שברכתן בורא פרי האדמה כד'לעיל סי' י"ב סעיף ה' (עין בלהרונים ברה"י להדר אחר ירק הנקרא כרפס ובמהלית הסקל סס כחז לעללר הוא כרפס ואינו מזוי במדינותינו ופיעטערזאל אין דרך כלל במדינותינו לאכול חי עין לעיל סימן י"ב סעיף ד' ובסידור כסס ספר אור כשלמה ובמנן אברהם סימן תע"ג סעיף קטן ד' וסימן תמ"ה סעיף קטן ט' ובחיי אדם כלל ק"י) ויש מוכיזין ליקח תפוחי אדמה מבוהלים (עין במ"א ופרמ"ג שיקלין ליקח על כרפס ירק כבוש שמזכרין עליה

דגם המנים

(פ' בס' תשובה מאהבה ח"ג י"ד סי' ס') מביא כ' בהיות הגאון מו"ה רוד אענתיים זצ"ל אבד בק"ק ערא כרו יצא בפקודתו בכל בתי כנסיות לאסור את החלב בפסח . והיו מערערים בדבר . והוא זצ"ל (בעל תש"ס) הפך בזכותה דשפיר יש מקום לאסור אלא ש'סוף דבריו נשאיר גבול סבת דברי הרמב"ם בה' איסור מוכח ולכן הניח הדבר בצריך עיון וכתב דבעל פשו יחסי' . אסנכס'כ' פיר תואר סי' ס' ביאר לזכון דבר הרמב"ם ע"ש . ובתחוקו דברי בעל תש"ס לחתום גם תפרמ"ג ב"ד סי' ס' מחסיר וכן באו"ח סי' תש"ח א"א מחסיר ומוכרח שם מלשוננו דאם לא אכלה גם תבן חוי רק גורס א' דאסורא . והכי נרמז לפע"ד (ודברי תוס'ס' בא"א סוף סי' תמ"ז בענין דברי חיים שקורין קארפין וכ' אינו ענין לזה דתתם כוונתו דאם נאמר דבכ"ז שייך בליעה חרי בהסח האוכלת חמץ אי אפשר שלא תשאיר בין שיניה וכוונתה משהו חמץ בעין ותאמר כל הבהמה וחלבה משום בליעת החמץ בגופה ואפי' לא אכלה רק טקעת חמץ ביום הראשון של פסח היה לנו לאסור כל חלב מכל י"ט תשס"ח ורר אנו סוברים את החלב לאחר שחית מע"ע מאכילה (הס' ע"ד ר"ן ר"פ אין מצמידן . ולכאורה כיון החלב נכרת אינו סותר אלא משום סבה א"כ כאי כשהיה

קיצור שרתן ערוך קיח הלכות פסח

חין לקרקע כי יא שמה שהוא בקרקע נקרא שורש. העלים אין יוצאין בהם אא"כ הם לחים אבל הקלחים יוצאין בהן בין לחים בין יבשים אך לא במבשולין או כבושין :

ר תרומת צריך שיהיה עב וזכר למיט. ובשעה שהוא צריך למבול את המרור ישפוך לתוכו (ג) יין או חומץ שהיה צריך וזכר לדם וגם שהוא באוי למבול בו. יש לישות את התרומת

ממירות שנמשלה בהם כנסת ישראל כגון תאנים שנאמר התאנה חנמה פניה. ואגוזים שנאמר ואל נח אגוז. ותמרים שנאמר אעלה בתמר. ורמונים שנאמר כפלה הרמון. ותפוחים וזכר

למי ש' תחת התפוח עוררתך. שהיו הגשמים יולדות שם בגינה בלא עצב. ושקדים ילי שם ששקר הקב"ה על הקץ לעשות. וצריך ליתן בתוכו תכלין הדומה לתבן כגון קמח חננביל שאינו

נידבק הדק היטב ויש בהן חומץ כמו תבן וזכר לתבן שהיו סגבלין בתוך המים. (ג) בשבת לא ישפוך את היין או החומץ לתוך התרומת כי צריך לעשות בשינוי. ויתן את התרומת לתוך היין והחומץ. ואת המי מלח (ד) (אפילו בשלא חל י"ט בשבת) יעשה מעים ואם עושהו

בי"ט צריך לעשותו בשינוי שיתן תחלה את המים ואח"כ המלח :

ה משהרב בהם"ק תקנו חכמים שיהיו על השלחן בשעת אמירת ההגדה שני מיני תבשילין א' וזכר לקרבן פסח וא' וזכר לקרבן חגיגה שהיו מקריבין כוסן שבהם"ק היה קיים. ונהגו

שאחד מן התבשילין יהיה בשר והיה מפרק הנקרא ורוע. לזכר שנאלם הקב"ה בורוע נמזיה והיה נצלה על הגחלים. וזכר לפסח שהיה צלי אש. והשני יהיה ביצה. משום רביצה בלשון

ארמי ביצא כלומר דבעי רחמנא למיפרק יתנא בדרעא מרמסא ועושין הביצה בין צלויה בין מבשולת וצריך לצלותה ולבשלה מעי"ט בעוד יום ואם שכח או שהיה שבת יצלה ויבשל אותם

בלילה אבל צריך לאוכלן ביום ראשון. וכן בליל שני יצרכם ויבשלהם ויאכלם בי"ט שני. כי אין מבשלין מי"ט לחבירו ולא מי"ט לחול. ולפי שאין אוכלין בשר צלי בשתי לילות אלו ע"כ

צריך לאכול את הורוע דוק ביום ואף כשצולין אותן בעי"ט אין לזרקן אח"כ אלא יתנם ביום שני תוך המאכל שמבשלין ויאכלם (מעי"ט) :

ו (פ) יבין מושבו (ו) מבעי' במצעות נאות כפי יכולתו ובאופן שיוכל להטות ולהסב בשמאלו. ואמרו הוא אימור יסב בשמאל של כל אדם. (ז) גם את הקערה יבין מבעוד יום כדי שמיד

בבואו מבהכ"נ יכול לעשות את הסדר בלי עיכוב :

א"ע"פ

מסגרת השרתן

לחם הפנים

בפכ"א : (ב) יין או חומץ. ויש לרככו במשקה אחד כגון חומץ או יין אדומים (רמ"א

ור"ט) : (ג) נשבת לא ישפוך. חלף ירככו מערב שבת (אגודה מג"ח ח"י ר"ט) ואם שכח

לרככו בערב שבת ירככו נשבת על ידי שימי כו' כמ"ט בפנים (ח"י ר"ט) ולא יערבו ככף

וכדומה חלף בללכנו לו שיגענו ככלי עד שיחערב (ר"ט כדלעיל סימן פ' ס"ו ט"ט) : (ד) אפילו

כשלא חל יום טוב נשבת. ודעת השלחן ערוך ואחרונים סימן שכ"א וסימן תע"ג דלפינו

נשבת ויכל לעשות מי מלח מעט לצורך ארזה סעודה סמוך לשפחה ולפי שקשה הדבר ללמס

כל כך לכן כשלא נשבת יעשה המי מלח מערב כשלא חל יום טוב נשבת (ר"ט) חק יעקב (ר"ט). אבל כשלא חל

נשבת מלא מדבר כל האחרונים להדיא (ב"ד מחי"א) דיוכל לעשותו ביום טוב וא"ל ללמס כלל. ומי טוב ליזהר בכל זה גם כשעשה ביום טוב שלא חל נשבת (עיין ברמ"א וס"ו ור"ט

ס"י תקי' ולעיל ס"י י"ח ס"ג) : (ה) יבין מושבו. שיכב בהסיכך דרך חירות (ש"ע ור"ט) ופי

שכל דור ודור חייב אדם להכרות את עמלו כאלו הוא עמו ואלא משיעביז מפרים (גמ"ח

ר"ט) לפיכך צריך לעשות כל מעשה לילך זה דרך חירות (ר"ט) : (ו) מבעוד יום. כן כתב

מח"י אדם וכו' כל פי מה נכתב בש"ע להדיא שלחן ערוך מבעוד יום כדי למחר ולאכל מיד

פסחתיך כשכל החיטוקים שבו יבין וישאלו מה נשתנה. ומזהירו שבו ביתו מליטין מקום מושבו

פסח סכא נבית כנסת ומחלל מפרים : (ז) גם את הקערה יבין מבעוד יום. ויבשלהם ויאכלם

הוא זאת שהחייבת שרונתיהם מיניקותיך וצ"ל כי האיסור אינו רק מחמת המאכלים וכשהחייבת בבית ישראל תאכלו

דברים המותרים. וכן צ"ל לדעת הרשב"א שם. ועי' ש' ברשב"א כו' ובתוס' יור"ד ס' פ"א וכן לא

תאכל המינות אפילו ישראליות דברים האסורים. הרי כי לענין החלב המאכלים של עצה הן הגורמים ולא

תאכלות הקדמות. ובמפר' חיי אדם נאמ' אדם כלל קב"ד כתב להקל מהטעם שכתב הפלתי והיו שלא כדרך

הנאות (ובעל תש"ט דחה זאת משום דעכ"פ מדרבנן אסור) ופסע"ד אינו מבין מדוע היו שלכד"ה הרי

שרע"א דהכי זורעין את התבואות לעשות מהן י"ש ובמחר יעשו בהמות. גם יתר דברי הנ"ל בזה יש

לדחות כסובין ואבסול. גם בלברי שו"ת בית אפרים וז"ל סוף ס' ל"ה יש לפקפק. ובס' שו"ת תועפות ראם

אור"ח ס' י"ג האריך קצת בכחא דההיא ובסוף דבריו לא מלאו לבני החלוק על הפסח"ג להקל ע"כ. גם בס' שיעור יעקב אור"ח סוף ס' י"ח לא מביא לה וכתב

שלא להחיד אא"כ תאכל שתיית וערבית דברים המותרים וסיים וז"ל ואפשר להסתין מזה לעת מה טוב :

קיצור שלחן ערוך קיט הלכות פ

ז אע"פ שבכל השנה טוב למעט בכלים נאים זכר לחרבן מ"ט בי"ל הפסח פ' לחרבו בכלים נאים כפי כחו. ואפילו הכלים שאין צריכין לסעודה יסדרם יפה על השלחן לנו זכר לחירות (הע"ז):

ח סדר הקערה כך היא מניח שלש מצות על הקערה ופורס עליהם מסה נאה * ועליה מניח את (ח) הזרוע נגד הימין שלו ואת הביצה משמאל (ט) המרור לברכה באמצע. תרומת תחת הזרוע. כ"ט תחת הביצה. ומרור (י) לכריכה באמצע כזה (הע"ז):

ט הכוסות יהיו שלימות בלי שום פגומה. ומדרות יפה. ויחזיק לכל זרוע ביצה הפחות רביעית (הע"ז תע"ט חפ"ז):

י מנהיגנו להלביש (יא) את הקיסל. ויכינו ג"כ מבעור יום ומי שהוא אבל ר"ל (יב) אינו לובש (יג) אבל ברהיבה חייב. רק אם לא נהג אבילות כלל קודם י"ט כגון שקבר מתו ב"ש. נהגין שאינו מסיב והלל אומר כי ההלל הוא חיוב:

יא בן אצל אביו (יד) חייב בהסבה. אבל (טו) תלמיד אצל רבו אינו צריך (הע"ז):

קיט סדר ר"ל פסח. ובו י"ב מעיפים:

א אע"פ שבכל שבת ויום יבולין לקדש ולאכול מבעור יום להוסיף מחול על הקודש. בפסח אינו כן. לפי שמצות אכילת מצה הוא דוקא בלילה כמו קרבן פסח דכתיב ביה ואכלו את הבשר בלילה הזה. וכן מצות ארבע כוסות היא דוקא בלילה. וכיון שגם הכוס של קידוש הוא א' סדר' כוסות. לכן אין מקדשין עד שהוא ודאי לילה. ילביש את הקיסל וישב את עצמו על מושבו לעשות את הסדר. ומצוה לחלק לחינוקות שקדים ואגוזים וכדומה כדי שיראו שינוי וישאלו. וע"ז יתעוררו לשאול ג"כ על מצה ומרור והסיבה. והתינוק שהגיע לחינוך דהיינו שהוא יודע מקדושת יו"ט ומבין מה שמספרים מיציאת מצרים. נותנים לו ג"כ כוס (ה) שישתה ממנו

לחם הפנים

* כחב בספר חיי אדם ור"ל. אך מה שנהגין לכתוב המצות ומניחין המטעם בין מצה למצה הוא מכתב בורות עכ"ל. אבל חכם אחד הראני בספר קול יעקב שכתב בן שבין כל מצה ומצה יהיה הפסק במפה. ולא כמו בשבת. וכתב שם פעם דמילתא:

מסגרת השכחן

סימן תע"ג כהנו להכניח את הקערה עם כל הדברים אחר הקידוש (וכידור הקערה לבסמוך סעיף ח' לא זכר כלל בדברי טוש"ע) רק הפמ"ג כחב בסיומן חפ"ו דלנו טובגין להציא הקערה

וכל מה שזריך קודם קידוש אלל להכניח מבעור יום **פוח מסגר טבוכיק**: (ח) הזרוע. ויקח זרוע של טלה (טור ופמ"ג ס"י חפ"ז בזה"ש ור"ש סימן תע"ג בשם האר"י) ואם אין לו זרוע יקח שאר בשר אף בלא עגס (פרמ"ג ס"י תע"ג): (ט) המרור לברכה באלמע. למטה מעט כנגד אלמעט כעין כגול (ר"ש): (י) לכריכה באלמע. למטה מעט כנגד אלמעט כעין כגול ז' (ר"ש): (יא) את הקיסל. כנגד זה הוא בנגד מתים ולובשים לאורו להכניע כלב שלא חזח דעתו מחמת השמחה והחירות שעתין צליל זה (ט"ז ר"ש): (יב) אינו לובשו. וכלובש ג"כ לא הפסיד (חיי"א כדעת הט"ז ור"י ור"ש): (יג) אלל בהסיבה חייב. ומי"ט יש לשנות קל"ח דסי"ט שלא ישים רק כר אחד תחת מראשותיו וכיוצא בו אם הוא טוך י"ב חודש על אביו ואמו או טוך שלשים על שאר קרובים כגון שלא נהג שבעה לפני הרגל (ח"י פרמ"ג סידור דרך החיים): (יד) חייב בהסיבה. אפילו אם אביו הוא רבו מובהק (ש"ע ור"ש) לפי שגם בסתם האב מוחל על כבודו לבנו (מ"א ח"י ר"ש וס"ך צו"ד רס"י רמ"ז) ואם האב לאו רובע ש"ס בן אסור לו להסב ורואי ש"צקש רשות מאביו (פרמ"ג): (טו) תלמיד אלל רבו. עיין בש"ע ופרמ"ג ואלהוים פרטי דין זה:

קיט (א) שיחה ממנו. ור"ש סימן תע"ז כחב בסתם דלף הקטנים שהגיעו לחינוך חייב להביאם למתחם במלכות להשקותם כוסות על הסדר שיחצלו ומשמע דלריך להשקותם חוץ מכל כוס כנו לגדול ע"ס בסעיף הקודם ופרי"ח. ומה שכתב בעטרת זקנים בשם א"ח דכ"ס קטן שאינו מחזיק רביעית מפקה לבנו ולגמי ביתו הקטנים כבר חוץ בספר ארץ חמדכ דהעטרת זקנים מיידי בקטן שלא יציע לחינוך כמו שכתב החק יעקב שם בס"ק כ"ז שצריכים ליתן ארבע כוסות

קיצור שולחן ערוך קטן הלכות פסח

ממנו (ג) נהגין למוזג כוס אחד יותר מן המסובין וקירין אותו כוס של אליהו הנביא (מע"צ ח"פ) :
ב משרתו או אחד מבני ביתו ימוזג את הכוסות. וכן בכל פעם שמוזגין ימוזגו הם ולא הוא בעצמו כדי לראות דרך חירות ויהיה לבני ביתו שישיטו מכל כוס לכה"פ את הרוב בפעם אחת ומכוס רביעי ישתו רביעית בפעם אחת ויכנינו כולם למצות ארבע כוסות וסיפור יציאת מצרים ואכילת מצה ומרור. כי גם הנשים חייבים במצות אלו רק בהסבה אין נהגות. יעשה קידוש כפתוב בהגדה וישתה בהסבת שמאל ופזב אם אפשר לעשות כדעת הפוסקים לשותח כוס שלם כל הארבע כוסות (מע"צ ח"פ) (מע"צ ח"פ) :

ג אח"כ (ג) ירחיץ ידיו ולא יברך עליהן ומנגבן. וחוקת מן דברים לעצמו ולכל בני ביתו לכל אחד פחות מכזית וסובלין במי מלח ומברכין בפה"א ומכונין (ד) לפטור בברכה זו גם את המרור. (ה) ואוכל גם כן בהסבת שמאל. אח"כ נוטל את המצה האמצעית וחולקה לשני חלקים ומניח את החלק הגדול אצל מושבו לאפיקומן. ונהגין לזכרו במפה זכר למ"ש משאורות צדירות בשמלותם. ויש שמשימים אותו כך על שכם זכר ליציאת מצרים ולפי שהאפיקומן הוא במקום הפסח לכן הוא חושב ויהיה החלק הגדול. והחלק הקטן מחזירו להקטרה למקומו ומגדה קצת את המצות ומגביה את הקטרה והאומרים הא לחמא עניא די אכלו וכו'. עד לשנה הבאה בני חורין. האומרים כהא לחמא עניא לא יאמרו תיבת די (מע"צ ח"פ) (מע"צ ח"פ) סימן ספ"ז ונסידור) :

ד אח"כ מחזין כוס שני והתינוק שואל מה נשתנה. ואם אין תינוק ישאל בן אחר. או בתו או חברו או אשתו. ואח"כ אומרים עבדים היינו וכו'. (ו) והנכון לפרש לבני ביתו דבר ההגדה בלשון שמכנינים. ואם גם בעצמו אין מבין לה"ק יאמר מתק הגדה שהוא עם פ"א אשכנזי. ולאחר כל פוסקא יאמר בלשון אשכנזי ומכ"ש האומר רבן גמליאל היה"אומר וכו' שצריכין להבין את הטעם של פסח מצה ומרור. כשמגיע להדיא שעמדה וכו' יסבה את המצות (שלא יראה הפת בבושת שפתיחין אותו ונוטלין את הכוס) ונוטלין את הכוסות בידיהם ואומרים והיא שעמדה וכו' עד מירם. ותחור ומגלה את המצות וכשמגיע למצה זו נוטל את המחצה המצה שבקטרה ומראה לבני ביתו ואומר מצה זו וכו' וכן במרור זה מגביה את המרור אבל בשאומר (א) פסח שהיו אבותינו אוכלים וכו' לא יגביה את הוריע שהוא זכר לפסח שלא יהא נראה כאילו הקדישו לכך. וכשמגיע ללפיתך מכסה את המצות ונוטל כל א' את הכוס בידו ומגביהו עד

מסגרת השלחן

רחם הפנים

הנהגות מסגרת השלחן
(א) פסח. אעתיק. אין איה דבר בחי' לידע בענין עבודת הש"ת מספר קדושת לוי. וזה לשונו. וכן היה בסבות בכורות במצרים שנהגלה הש"ת לישראל בזה הארץ גדולה וגנופ מצרים לסל אדם ההולך בדרך ומגיד איה דבר בדרך המצוץ אותו בהליכה משליך זה י"ב או שמעך אותו בגלגל. ואם אדם גדול הולך לאיזה מקום הולכים משרתים מקדם לפניו ומספנים הדרך ומשליכים כל המניעות המונעים בהפסקת הדרך ומכל שכן מס"ה הקב"ה שהגיע הזמן לגאול לבנים והמצרים שהיו ביניהם בנמסכו. ובזה הסדה היה מכת בכורות. וזה שכתוב ובה פסח הוא לה' שהוא כבכדו היה פסח על בתי בני ישראל במצרים בגנופ את מצרים לשון יתגנופ ורגליהם נהמסכו מכת זה שיהיה הדרך מני

דכא יוכל לשותתם מיין לימקיס כדלקמן סעיף י' ועיין עוד לקמן סימן קס"ה ס"א ז'. וכח עוד ר"ש שס דלף הקטנות שהגיעו לחינוך דינס כקטנים דלין חילוק בכל זה בין אנשים לנשים כדבסמך ס"ב : (ב) נהגין למוזג. כן כתב בחק יעקב ור"ש ובמדינתנו אין נהגין כן אלא כוס ד' קודם שאומרים שפין חמץ ואפשר דלף כוונת חק יעקב ור"ש כן הוא מדכתבו זה בסוף סימן ח"פ אלא כוס רביעי : (ג) ירחיץ ידיו. לאו דוקא הוא לכדו דל בני ביתו לריכים לטו : ידוהם קודם הכרפס כדין נטילת ידים לאכילה רק בלא ברכה כדלעיל סוף סימן מ' בכל דבר שניכול הכרפס (עיין בלחזיונים) : (ד) לפטור כ"א חס אמרר. ויין במ"א ופרמ"צ סי' ספ"ב סק"י וכח שכתבתי בסימן ר"ב סעיף ח' : (ה) ואוכל ג"כ בהסבת שמאל, כמ"ש לאברהם ועיין ברכ"י : (ו) והנכון לפרש. עיין בגמרא ורמב"ם וטו"ש ור"ש דחזון גמור מל האב לפרש לכן הסגדה בלשון שמכנין כפי דעתו וחממתו של כן. אין לומר סגדה והלל וכו' כמ"ס

קיצור שלחן ערוך קט הלכות פסח

עד שחותם נאל ישראל ומברכין על הכוס בפה"ג ושיתה בהסבת שמאל (חצ"כ חפ"ג סע"ד) :
ה אח"כ רוחצין ידיהם ומברכין ענפי'. ומברך המוציא על המצות. ולפי שביט צריך לבצוע
 על שתי ככרות שלימות. ומצות אכילת מצה הוא מן הפרוסה לפי שהמצה נקראת לחם
 עוני ודרכו של עני בפרוסה. ע"כ בשעה שהוא מברך המוציא אוחו שתי המצות השלמות
 בידיו והפרוסה ביניהן ומברך המוציא. ומניח את המצה התחתונה מידיו ואוחו רק בעליונה
 וגם בפרוסה ומברך על אכילת מצה. ובוצע מן העליונה וגם מן הפרוסה מכל אחד כחית וכן
 הוא נותן לכל אחד מבני ביתו (ז) ואוכל שניהם יחד בהסבה שמאלית. ואם קשה לו לאכלם
 בפעם א' אוכל תחלה את הכזית המוציא ואח"כ הכזית מן הפרוסה רק שלא ישהה ביניהם
 כלל ויאכל שניהן בהסבה. ונהגו במדינות אלו שבילולי פסח אין מובלין את המצה במלח
 לא של המוציא ולא של מצה (הפ"ה) :

ו מי שאינו יכול ללעוס מצה מותר לשרותה במים לרככה ובלבד שלא תהא נמחר לגמרי וימי
 שהוא זקן או חולה ואינו יכול לאכלה שרויה במים יכול לשרותה בין או בשאר משקים.
 כששורין את המצה לצאת בה צריכין ליהדר שלא יפסיד דין לחם ע"ל סימן מ"ח ס"ז (הפ"ה) :
 ויוצאין בה. גם צריכין ליהדר (ח) בשאר דברים שלא יפסיד דין לחם ע"ל סימן מ"ח ס"ז (הפ"ה) :
ז אח"כ נוטל כזית מרור וכן הוא נותן לכל א' מבני ביתו (ט) ומובלו בחרוסת ומנער את
 החרוסת מעליו שלא יתבטל טעם המרור ומברך על אכילת מרור ואוכלו בלא הסבה.
 אח"כ נוטל מן המצה התחתונה גם כן כזית וגם כזית מרור ונכנן למבלו ג"כ בחרוסת ולנער
 מעליו ומניח את המרור תוך המצה ואומר כן עשה הלל וכו' (י) ואוכל בהסבה. שיעור כזית
 כתבנו בכללים שהוא כמו חצי ביצה אמנם יש אומרים שהוא קצת פחות מכשליש ביצה.
 וכיון דמרור בזמן הזה דרבנן לכן מי שקשה עליו לאכול מרור יכול לכמוך על הדעה ואת לאכל
 רק פחות קצת מכמו שלוש ביצה (עין ש"ע תניא). וס' שהוא תולדה שאינו יכול לאכול מרור
 כלל ילעוס עכ"פ קצת מהמינים שיוצאין בהם או שאר עשב מר עד שירגיש טעם מרירות
 בפיו לזכר בעלמא בלא ברכה (הפ"ג חפ"ג סע"ד) :

ח אח"כ אוכלין הסעודה. ויש לאכול כל הסעודה בהסבה. ונהגין לאכול ביצים והחכם ענינו
 בראשו שלא לסלואת כרסו למען יוכל לאכול את האפיקומן במצותו ולא לאכילה גסה. ואין
 אוכלין בשר צלי בשתי הלילות אפי' של עוף. ואפי' בשלוהו ואח"כ צלאוהו בקדירה אין אוכלין.
 יש נהגין שלא לאכול בלילות אלו שום טיבול חוץ משתי טיבולים של מצה. כדי שיהא ניכר
 שאלו הם לשם מצה. לאחר גמר הסעודה (יא) אוכלין אפיקומן. וזכר לקרבן פסח שהיה נאכל
 לסוף

דלת הפנים

פניו לפניו יתבדק ובה סמילא גניפה לצמיר. ואת בחיט
 הצלי כי זה הנהגות שבו יתבדק :
במצא השורש הבא מזה שאין אדם צריך לראות רק
 להמשיך ער עצמו היראה של היש"ת והמשכת
 כל המשוב על עצמו. וממילא ישיש כל המסמנים סמנו.
 ואין צריך לבקש על המניעות אך לדבק בו יתבדק
 בשלימות. ושורה בו השוכות. והמניעות נתמעכו ונפגשו
 בזה ההארה בעצמי שאינם יכולים לסבול ההארה
 (קדושת לוי) :

מסגרת השלחן

בהסיבה אלה ישב בצימא וצירא (שליש פרמ"ג
 ואחרונים בס"י חפ"ג חפ"ה ספ"ו). ונאמר
 לפניו שירה חדשה הללויה לרץ לומר כנון של
 ונאמר בסגול ויהיה פירושן שכבר אמרו לפניו
 משה וישראל בלחם ממנרים שירה חדשה דהיינו
 שירה היס וגם יש אומרים שמשה וישראל אמרו

את ההלל (אחרונים ע"ס) : (ז) ואוכל שניהם יחד. דהיינו שיכמיסם לפיו צבת אחת אבל חצי
 לבזעם צבת אחת אלה ירשקם בפיו ויבלע בתחילה כזית אחד מלו צבת אחת ואחר כך יבלע
 כזית השני צבת אחת (מ"א ור"ט) וכל זה כשיכול לעשות כן כמ"ס בפנים (אחרונים) :
 (ח) בשאר דברים. דהיינו לשרות כזית שלם ביחד ולא פרוסות פחותות מכזית שאין יוצאין
 בה הם נשתנים מתאר להם (עין לעיל ס"י מ"ח ס"ז אימתי נשתנית מתאר להם). גם אין
 יוצאין במלח המבושלת ולכן צריך ליהדר שלא לשרותה בחמין שהיד סולדת בזה ח"כ אם יש בפרוסה יותר
 מכזית. ואף בכלי שני יש להחמיר (אחרונים) : (ט) וטובלו בחרוסת. ולא ישהו בתוכו שלא
 יתבטל טעם מרירותו (ש"ע ור"ט) : (י) ואוכל בהסיבה. ולא ישיח בדבר שאינו זמנין בסעודה
 משבירך על אכילת מצה עד שיאכל כריכה זו כדי שתעלה ברכה על אכילת מצה וברכה על אכילת
 מרור גם לכריכה זו (ש"ע ור"ט) ויחד לכתחילה לבלע כל הכזית מזה צבת אחת עם כל הכזית
 מחר כשכן מחסקים בפיו אחר שלעסן אלה אם כן קשה עליו (מ"א ור"ט) לבלע כי הכזית
 צבת אחת שאין יכול לבלע מעט מכזית זה ומעט מכזית זה צבת אחת ואחר כך יבלע מעט
 מכזית זה ומעט מכזית זה צבת אחת עד שיאכל כל השני ויחסי (ר"ט) : (יא) לאכלין אפיקומן.

קיצור שלחן ערוך קטן הלכות פסח

בסוף הסעודה שיהא גמר כל השביעה. ויש לאכול כשני זיתים אחד זכר לפסח ואחד זכר למצה שהיה נאכל עם הפסח. ועכ"פ לא יפחות מכוית ואוכלו בהסבה ואחר האפיקומן אסור לאכול שום דבר. אח"כ מוזנין כוס שלישי לברהמ"ז. וצריך לרקק בו אם הוא נקי משורי כוסות דהיינו אם אין בו שורייין ששרה בו מצה בשעת הסעודה. כי אם אינו נקי צריך שטיפה והדחה (ע"ל סימן מ"ה ס"ד) ומצוה להדר שיהיה לו מזומן. אבל (יג) לא ילכו מבית לבית לצורך מזומן כי כל אחד צריך לברהמ"ז במקום שאכל ונהגין שבע"ה מברך בזימון שנאמר טוב עין הוא יבורך (ע"ל סי' מ"ה ס"ה) והוא מקרי טוב עין (יג) שאמר כל דכפין ייתי ויכול וכו' ואח"כ מברכין על הכוס ושותה בהסבה (יד) ואסור לשתות בין כוס זה לכוס רביעי (סימן טע"ז טע"ז טע"ז טע"ז טע"ז ק"ז) :

טז אחר ברהמ"ז מוזנין כוס רביעי. ונהגין לפתוח את הדלת לזכר שהיא ליל שמורים ואין מתיראין משום דבר ובזכות האמונה יבא משיח צדקנו. והקב"ה ישפוך חמתו על עכרים ולכן (טז) אומרים שפוך חמתך וכו'. ומתחילין לא לנו ואומרים כסדר. (יז) וכשמגיע להודו אם הם שלשה אפילו עם אחת ובניו שהגיעו להינדך יאמר הודו והשנים יענו כמו שאומרים בצבור. מן הכוס הרביעי צריך לשתות רביעית שלם ומברכים אחריו ברכה אחרונה ואח"כ גומרין כסדר ההגדה ואחר הד' כוסות אסור לשתות שום משקה (יז) רק מים. אם אין שניה חוצפתו (יח) יאמר אחר ההגדה שיר השירים (יט) ונהגין שאין קורין ק"ש שעל המטה רק פרשת שמע (ע"ל סי' ע"א ס"ד) וברכה המפיל להורות שהוא ליל שמורים מן המזיקין וא"צ שמירה (טע"ז טע"ז טע"ז טע"ז טע"ז) :

י מי שאינו שותה יין כל השנה מפני שמוזק לו אף ע"פ צריך לרחוק א"ע לשתות ארבע כוסות כמו שאמרו רז"ל על ר' יהודה ב"ר אילעי שהיה שותה ארבע כוסות של פסח והיה צריך

מסגרת השדך

אריך ליזהר לאוכלו קודם חלות לילה (ש"ע ור"ש) כמו הפסח שלא היה נאכל. ולא עד חלות (ר"ש וחיי"א) וכתחילה טוב להקדים את עולמו לגמור את הכלל שאתה ברהמ"ז קריית חנות (רמ"א ור"ש ואחרונים). ואם לא אכל מזה עד חלות יאכל מזה ומרור בלא ברכה ול הכילת מזה ועל הכילת מרור (פרמ"ג ר"ש סי' טע"ג טע"ז טפ"ז וס"ד"ה וכ"כ בדגומ"ר לענין ברכת על הכילת מזה ע"ש). גם לא יברך בפ"ג על כוס ב' וד' אחר חלות (פרמ"ג ר"ש טע"ז וסידור דרך החיים שם ע"ש שפירא מדבריהם דגם על כוס ג' לא יברך בורא פרי הגפן וזה לריך עיין דהא לאחר ברהמ"ז הוא היסח הדעת גמור מבורא פרי הגפן שקודם הסעודה ואף אם אינו עושה מזה בשתייתם לריך לברך על כוס שלאחר ברהמ"ז כמו בכל השנה עיין בש"ע ור"ש סימן טע"ד) : (יב) לא ילכו מבית לבית. אלא אם הם רואים ילכו לשם קודם הכילת אפיקומן ויאכלו שם האפיקומן ויברכו שם ברהמ"ז והלל בזימון (מ"א ור"ש) ומ"מ אין לעשות כן אלא"כ היתה דעתם של זה בשעת ברכת המוציא (ר"ש סי' קצ"ח ס"ז) כמו שנתבאר למעלה סימן מ"ב סכ"א : (יג) שאמר כל דכפין. עיין פרמ"ג סימן טע"ג באלל אברהם סעוף קטן כ"ד : (יד) ואסור לשתות. עיין פרמ"ג ור"ש סימן טע"ח טע"ט טפ"א טפ"ז דאין לשתות חייב לאחר אפיקומן חוץ מדברים שיחבאר בסעוף ט' שמוחר לשתות גם אחר ד' כוסות : (טו) אומרים שפוך חמתך. עיין במה שכתבתי לעיל סוף סעוף א' : (טז) וכשמגיע להודו. ומזה מן המזבח נומר הודו ואלל בג' אנשים שהגיעו לכלל מלות (מ"א ור"ש) ויכל לרף ליזמון לענין כלל אף אזה"ש שלא אכל עמם (רמ"א ור"ש) ומ"מ אין לריך לטרוח אחר אנשים מבית אחר אלא די באלשתו ובניו שהגיעו לחינוך (אחרונים) כמבואר בפנים : (יז) רק מים. וכיוצא בהם כגון מי זגגיל שקורין אינגבר ומי שורש שקורין לאקרין ומים שמבשלים עם תפוחים ולפת האורך יש להחיר גם כן לשתות קאווע או טייא (עיין כ"ז באתרוגים סימן טע"ח טע"ט טפ"א וע"ש דין שאר משקים שאינם מכבדים ולא שכיחי במדינתנו בפסח) : (יח) יאמר אחר ההגדה. וחייב אדם בלילה זו לעכוב בהלכות פסח וביצאת מלרים ולספר בנכסים ופלאות שעשה הקב"ה לאבותינו עד שהחטפנו מינה (ש"ע ור"ש) : (יט) ונהגין שאין קורין. אף בליל ב' (בז"ש פרמ"ג) - ועיין לעיל סי' ע"א ס"ד דאם לא קרא הק"ש על ערביה כשהיה לילה ממע לריך לקרות כל הג' פרשיות בקריאת שמע שעל המטה (מגן אברהם

קיצור שרזון ערוך קט קב הלכות פסח

כב

צריך לחנור צדעיו עד שבעות ומ"מ יכול (כ) למוחו במים או לשתות (כא) יין צמקין (על ס' ג' ס"ו) או (כב) שישתה מעד אם הוא חמר מדינה (מע"ט חפ"ג) :

יא אם נאבד האפיקומן אם יש לו עוד מצה מאלו שנעשו לשם מצת מצוה יאכל ממנה בית ואם לאו יאכל מצה אחרת כוית :

יב מי ששכח לאכול את האפיקומן אם נזכר קודם ברהמ"ז אף ע"פ שכבר גמל מים אחרונים או שאמר הב לן ונברך אוכלו וא"צ לברך ברכת המוציא ואע"ג דאסח דעתיה מלאכול לא חשיב היסת הדעת כיון שהוא מחוייב לאכול ואתכא דרחמנא קסמכין ומ"מ יש לו ליטול ידיו ולא יברך על גמ"י. ואם לא נזכר עד לאחר ברהמ"ז קודם שבירך בפה"ג על כוס שלישי יטול ידיו (כג) ויברך ענמ"י והמוציא ויאכל כוית ואח"כ יברך ברהמ"ז. ויברך על כוס שלישי וישתה אבל אם לא נזכר עד לאחר שבירך בפה"ג על כוס שלישי. ישתה את הכוס. ואם רגיל בפעם אחר לברך ברהמ"ז בלא כוס. יטול ידיו ויאכל אפיקומן (כד) ויברך ברהמ"ז בלא כוס אבל אם הוא נזכר לברך במיד ברהמ"ז על הכוס. ועתה לא יוכל לברך על הכוס משום דהו' מוסיף על הכוסות לכן (כה) לא יאכל אפיקומן ויסמך על המצה שאכל תחלה (מע"ז) :

קב הלכות ספירת העומר וימי הספירה. ובו י"א סעיפים :

א בליל שני של פסח מתחילין לספור ספירת העומר. וסופרין מעומד. המצה הוא לספור (ה) תיכף בתחלת הלילה אחר צאת הכוכבים ובדיעבד זמנה כל הלילה. בברכה בלילי שבת ויום סופרין לאחר הקידוש כדי להקדים קדושת היום. ובמוציא שבת ויום סופרין (ו) קודם הברכה כדי לאתר יציאת היום. וכשחל יום האחרון במ"ש שאומרים קידוש והבדלה על ס' א' סופרין ג"כ קודם כדי לאתר את ההבדלה :

ב מי ששכח כל הלילה ולא ספר יספור ביום בלא ברכה ובלילות שאח"כ יספור בברכה. ואם שכח גם כל היום יספור אח"כ בכל הלילות בלא ברכה ואם נסתפק לו אם ספר בלילה או לא אע"פ שלא ספר ביום שלאחריו מ"מ יכול לספור שאר הלילות בברכה :

ג השואל מחבירו בין השמשות או אח"כ כמה סניגים היום יאמר לו אתמול היה כך וכך. שאם יאמר לו כמה סניגים היום (ז) אינו רשאי לברך אח"כ על הספירה :

ובתחלה

מסגרת השרזון

אברהם (רז"ש) ועיין במה שכתבתי שם : (כ) למוחו במים. בלוח שמצרכין עליו צורה פרי הגפן (מגן אברהם ואלוהו רבא ומחלית השקל) כדלעיל סימן מ"ט סעיף ג' : (כא) יין צמקין. וכן צמקין מוחין בלוח יין מלוי יקח יין צמקין (ט"ו רז"ש) ורואי לחזור אחר יין גמור אף על ידי טורה (פרמ"ג) : (כב) שישתה מעד. אם אין לו יין צמקין (רז"ש) : (כג) ויברך על נטילת ידים. כן כתב רז"ש אבל הפמ"ג כתב וז"ל ומיהו יטול בלא ברכה ובפרט היכא שזדע שלא הסכיח דעתו שלא יברך עכ"ל ומכ"ש לפי מה שכתב המחבר שיאכל כוית וכבר נתבאר לעיל דיש סימן מ' שבפחות מכדיה אין מצרכין על הנטילה. ויש לנהוג כן לאפוקי נפשי מפונתח שיאכל האפיקומן פחות מכדיה ולא יברך בתחלה על נטילת ידים רק יטול ידיו ויברך ברכת המוציא כמבואר בפנים וכן פסק המחבר במהדורה חדשה. ובדין הראשון שמכר קודם בכהמ"ז יזכר ג"כ ליטול ידיו בלא ברכה (רז"ש) כיון שמ"מ הסכיח דעתו משמירת הידים (כמו שנתבאר למעלה סי' מ"ב סכ"ב) רק המוציא ח"ל לברך דאחכא דרחמנא סומכין כמבואר בפנים : (כד) ויברך ברכת המזון בלא כוס. וטוב שימנע כוס קודם ברכת המזון ולא ישתה מיד אחר ברכת המזון אלא יצטרך עליו הכלל והסגדה ואחר כך ישתה (רז"ש) : (כה) לא יאכל אפיקומן. עיין בשלחן ערוך רז"ש סימן הע"ז דרכים אחרים בזה ולפי שאין לנו מצרכין לברך תמיד ברכת המזון על הכוס י"א בהתקף דבריהם. ועיין עוד בפרמ"ג בסי' סעיף קטן ב' :

קב (ה) תיכף בתחלת הלילה. ומ"מ רואי להקדים חפלה עריבת לספירה (רז"ש סי' חפ"ט) וכן נראה ממ"א כמ"ש ב"ש"ע ס"א) : (ב) קודם הבדלה. אחר קידוש תתקבל (ש עור"ש) :

(ג) אינו רשאי לברך אח"כ על הספירה. לפי שיש לומר שכבר יאכל במה שאמר לה ארו היום קד וכן אפילו אחר בלשון לע"י ואף אם עדיין אינו אלא הכוכבים מתחיל רק בין השמשות מ"מ יאכל בדיעבד ואינו יכול לספור אחר כך בברכה. אבל אם לא אמר לו היום קד וכן אלא בסי' לו סתם כך וכך לעומר לא יאכל צד ייחוד ויספור בברכה. ומ"מ יותר טוב לומר לחמל

קיצור שרן ערוך קב הלכות פסח

ד לבתחלה קודם שיברך צריך שידע על מה הוא מברך. והיינו שידע כמה ימים הוא בספירה וברעבר אם לא ידע ופתח וברך על דעת שיספור כמו שישמע מחברו ג' יצא. וכן אם בירך על דעת לספור ארבעה ימים ולאחר שבירך נזכר שצריך לספור חמשה סופר חמשה וא"צ לברך שנית וכן אם טעה בספירה כגון שהיה צ"ל ששה ימים ואמר חמשה ימים אם נזכר מיד סופר כראוי וא"צ לברך שנית אבל (ז) אם הפסיק קצת צריך לברך שנית:

ה בכל יום אם הל ליל א' בשבת שאין אומרים או מערבית או בליל שני אומרים המערבית בליל א'. ה"ק יפסח שאפי' הל ליל א' בשבת מ"מ בליל שני אומרים מערבית ששיד לו מפני שמדבר מקצירת העומר שהיה בליל זו (פ"ק):

ו בימי הספירה מתו תלמידי רבי עקיבא בל"ג יום ולכן נוהגין בימים אלו קצת אבילות שאין נושאין נשים ואין כסתפרים. ויש הולכין כנהגים במספר ל"ג ימים אלו. יש מקומות נוהגין שחושבין אותן מיום א' דספירה. ולכן אסורין עד ל"ג בעומר. אך בשחל"ה אייר בשבת דיש בו שתי קדושות. קדושת שבת וקדושת ראש חודש או מתירין לישא וכן להסתפר בערב שבת. וביום ל"ג בעומר וכן משם ואילך מתירין. מפני שביום ל"ג בעומר פסקו מלמות. ולכן מרבית בו קצת שמחה. ואין אומרים בו תחנון. ואף שגם בו ביום מתו קצת אמרינן מקצת היום ככלו. ולכן אין להסתפר או לישא עד לאחר שהאיר היום ולא מבערב. אך כשהל ל"ג בעומר ביום א' מסתפרין בערב שבת שלפניו לכבוד השבת:

ז ויש מקומות שמתירין עד ראש חודש אייר ועד בכלל. שהן ששה עשר יום. ונשואים ל"ג יום באיסור עד חג השבועות (ומסתפרין בערב החג). ומ"מ (ס) ביום ל"ג בעומר בעצמו מתירין (וכשהל ביום א' מתירין בערב שבת כמש"ל). ויש מקומות שמתירין עד ראש חודש אייר וז"ל עד בכלל. וביום א' דראש חודש מתחיל האיסור. ויום א' דהגבלה הוא יום הל"ג. ואמרינן בו מקצת היום ככלו ומותרין לישא (ו) ולהסתפר בהן. וגם ביום ל"ג בעומר מותרין (וכמש"ל) * וצריכין לנהוג בכל קהלה מנהג אחד. ולא ישנו לעשות מקצהן כך ומקצתן כך: **ח** הסנדק (הוא התופס את התינוק בשעת מילה) והמזהל ואבי הבן מתירין להסתפר ביום שלפני המילה סמוך לערב קודם הליכה לבית הכנסת:

ט לעשות שידוכין אפילו בסעודה מתירין בכל הימים. אך ריקודין ומחולות אסורין: **י** נוהגים שלא לעשות מלאכה אחד אנשים ואחד נשים כל ימי הספירה משקיעת החמה עד לאחר ספירת העומר. ורמז לזה שנאמר שבע שבתות מלשון שבות. שבזמן הספירה הדיינו משקיעת החמה ואילך יש לשבות ממלאכה (י) עד לאחר הספירה (סימן תצ"ג): **יא** בליל א' דשבועות מאחרין מלהתפלל ערבית עד צאת הכוכבים. שאם יתפללו קודם יקבלו קדושת יום טוב חסר מעט ממ"ט ימי הספירה והתורה אמרה שבע שבתות תמימות תהייה (ת"ד):

קבא הלכות תענית צבור. ובו י"א סעיפים:

א מצות עשה מדברי הנביאים להתענות בימים שאירעו צרות לאבותינו ותכלית התענית הוא כדי לעורר את הלבבות לפקח על דרכי התשובה ותהי זאת זכרון למעשינו הרעים ומעשה

מסגרת השרה אבותינו

דחם הפנים

היה כך וכך (להחזיק) שיש מסתפקין לומר שאלאף אם לא אמר היום (א"י הביאו בחיי אדם) ו (ד) אם הפסיק קצת. בדברים אחרים אכל הספירה הראשונה אינה חשובה הפסק כיון שנחמסך בדבר שצריך עליו אלא שלא עלה בידו כהוגן (ח"ש ועיין בלהחזיק) (ס) ביום ל"ג בעומר:

בעצמו מתירין. ומכל מקום לריבים לאחר שלא לעשות הכשרות בליל מולד ר"ח או של ל"ג בעומר: (ו) ולהסתפר. וזכר האר"י כחצו שלא להסתפר כלל בימי הספירה עד ערב חג השבועות (שע"ה ובסידור) וכן הוא מנהגינו רק בל"ג בעומר מסתפרין קצת. וכתב בציגרות הרמ"ז ססי ב' שלפי מנהג האר"י ז"ל אף אם יודמן ברית מילה אין להסתפר בכל זמן העומר (שע"ה ב"ס): (ז) עד לאחר הספירה. ולאחר הנשים שאין סופרות אפשר שיש להן נשבות ממלאכה כל בלילה (ח"ש):

בסידור דרך הדין באות א' כתב בראש חודש אייר ול"ג בעומר וראש חודש סיון וז' ימי הגבלה מותר לישא. ואחר כך באות ד' כתב בראש חודש סיון ואילך מותר להסתפר ולישא. וכל זאת כתב בשם הרק יעקב (ואנכי במהרהורא קמא נמשכתי אחריו). והנה הוא סותר את עצמו. בהחלה כתב להחזיר ראש חודש סיון וז' ימי הגבלה. משמע דיום ב' סיון אסור ואחר כך כתב להחזיר בראש חודש סיון ואילך. ומכלל זאת קשה דאפילו

אבותינו שהיו כמעשינו עתה עד שגם להם ולנו אותן הצרות ובזכות הדברים האלה נשוב להיטיב כמו שנאמר והתורו את עונם ואת עון אבותם. ולכן חייב כל איש לשום אל לבו באותן הימים ולפשפש במעשיו ולשוב מן. כי אין העיקר בתענית. כמו שנאמר באשכנח יניח וידא האלהים את מעשיהם. ואמרו רז"ל וירא את שקם ואת תעניתם לא נא' אלא וירא האלהים את מעשיהם כי שבו מדרך הרעה ואין התענית אלא הכנה לתשובה. לכן אותן אנשים שכשמתענים הולכים במיול ומבלים את היום בדברים בטלים תפסו את הטפל והניחו את העיקר ומקמ"ס סק"ג ונח"י"ג):

ב ואלו הן הימים. שלשה בתשרי (ה) בו נהרג גדליה בן אחיקם. שלאחר שחרב ביהמ"ק השאירו נבוכדנצר בארץ ישראל וישימוהו לראש על ישראל. וע"י שנהרג גלו כולן ונהרגו מהם לאנפים ונכבה גחלת ישראל הנשאת:

ג עשרה בטבת בו סמך מלך נבוכדנצר הרשע על ירושלים והביאה במצור ובמצוק וסוף נמשך החורבן:

ד שבעה עשר בתמוז בו אירע חמש צרות. נשתברו הלוחות כשירד משה מן ההר כמ"ש בתורה וזה היה ביום בתמוז. ונתבטל קרבן התמיד. והובקעה העיר בחורבן בית שני. אף על גב דבחורבן הראשון הובקעה ב"ל לחורש דכתיב (ירמיה נ"ב) בחדש הרביעי בהשעה לחדש ויחזק הרעב בעיר וגו' ותבקע העיר וגו' אבל בחורבן השני בשבעה עשר בו הובקעה העיר וחורבן בית שני המיראין (ועוד איתא בירושלמי דגם בראשונה היה ב"ז אלא שמפני הצרות שעו בחשבון) ושרף אפוסטמוס הרשע את התורה. והעמיד צלם בהיכל ע"י רשעי ישראל וזה גרם חורבנו וגלוינו:

ה ותשעה באב. בו ביום נגזר על אבותינו שבמדבר שלא יכנסו לארץ ישראל כי אז חורו המרגלים ובכו ישראל בכיה של חנם ונקבע לבכיה לדורות ובו ביום היה החורבן הגדול שנחרב בו בית המקדש הראשון וגם השני ונלכדה העיר ביתר שהיתה עיר גדולה והיו בה אלפים ורבעות מישראל ובו ביום חרש טורנוסרופוס את ההיכל ואת סביביו ונתקיים הפסוק ציון שדה תחרש (ועוד יש תענית צבור תענית אסתר לקמן סי' קמ"א ס"ב) (תקמ"ט):

ו אם חלו תעניות אלו בשבת דרוחין אותן לאחר השבת אבל אם חל עשרה בטבת בע"ש מתעניין ומשלימין (תמ"ט סק"ג):

ז חתן שחל א' מר' תעניתים אלו בתוך שבעה ימי משתה שלו. אף ע"ז שאלו הימים המה לו כמו רגל מכל מקום חייב להתענות כיון דרגל שלו הוי רגל דיתיד אתי אבלות ותענית דרבים ודחי ליה. ועוד הא כתיב אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי (ירמיה נ"א) סוף מסכת תענית (ת"א ס' חק"ט וד"ח"י כה"ט ס' מ"ד):

ח חילוק יש בין שלשה תעניות הראשונים לתשעה באב. בשלשה תעניות הראשונים אוכלים בלילה שלפניהם עד שיעלה עמוד השחר והוא שלא יישן (ג) שינת קבע. אבל אם ישן שינת קבע אסור אה"כ לאכול או לשתות אה"כ התנה קודם שישן. ואם הוא רגיל לשתות לאחר השניה איצ' להתנות על השתיה. ובתשעה באב צריכין להפסיק מבעוד יום שלפניו. שלשה תעניות הראשונים מותרים ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשימיש המטה ובתשעה באב אסורים בכלן. ומי שהוא בעל נפש ואדם בריא (ג) יחמיר בכולן כמו בת"כ ורק בנעילת הסנדל לא יחמיר משום חוכא ושלולא ובתה"ט אם הוא ליל טבילה יקיים עונתו בג' תעניות הראשונות (הק"ט חק"ט):

ט עוד יש קולא בג' תעניות הראשונים דעוברות ומביקות (ז) המצטרפות פטורין מלהתענות וכן תולה אע"פ שאין בו סכנה לא יתענה. ומכל מקום אף מי שמותר לו לאכול לא יתענה

אח

רחם הפנים

מסגרת השרתן

ראשילי להתיר בראש חרש אייר וג' ימי הגבלת חוץ דלא כמאן. סמ"ש להתיר גם בראש חרש סיון (וכתב) יעקב לא נמצא לא זאת ולא זאת). שוב החבונתני במי ש מנדים אשל אברהם אות ה' וכפי הנראה במקומו היה המנהג להתיר בראש חרש אייר גם מראש חרש סיון ואילך. ובאמת כתב וזה לשונו וצריך ליישב מנהגינו שנהגו דיתר מראש חרש סיון לחשוב הל"ז יום עכ"ל. והנה אם המנהג כך הוא ודאי דאין לאחרי המנהג כלום. ובבב"ר יוסף הב"א כי בתשובת הרדב"ז החדשות כתב להתיר המפורת בראש חרש אייר ואינו אתי לעיין בו. אך לכאורה י"ל במשימות דבראש חרש לא קבילו עליהו להתאבל אבלות ישנה וכמו שכתבו לענין שבת וראש

קבא (ה) זו נהרג גדליה. עיין בית יוסף וט"ז סימן תקמ"ט דבראש השנה נהרג ודמה תעניתו ליום חול (ועיין ביד אפרים ס"ט):

(ב) שינת קבע. אפי' בלא על מטתו ולא מקרי ערלי אלא מהנמס (בית יוסף ט"ז פרמ"ג):

(ג) יחמיר בכולן. עיין פרמ"ג ופערי תשובה דבחי"ט אין צריך להחמיר רק ברחיצה כל גופו נחמין: (ד) המלטעות. הרבה (רמ"א ועיין לקמן

קיצור שלחן ערוך קבא קבב הלכות תענית צבור

את עצמו (ס) אלא יאכל מה שהוא צריך לבריאות גופו (מקצ' הקד') :
 י' לרחוק פיו במים בשחרית (ו) אסור בכל תענית צבור . והרוק אם אפשר לפלוט יפלוט ואם
 א"א בולעו אפילו ביהכ"ס כיון שאינו מכין להנאתו . למעט המאכל אפילו יפלוט אסור
 בתענית צבור אבל בתענית שהוא מקבל על עצמו (ז) מותר למעט ולהפליט . וכן (ח) רחיצת
 הפה מותר בתענית יחיד (מקס"ז) :

יא מצוה על כל עדת ישראל שעל כל צדה שלא תבא יתענו ויתפללו על צרתם לפני ה' ית"ש
 ואם אין העת מוכשרת להתענות כגון הגדרפים שאינם רשאים להתענות שלא לשבר כחם
 יקבלו עליהם להתענות כך וכך תעניות לכשיצלו ונחשב להם כאילו התענו עתה כדמצינו
 בדניאל דכתיב ויאמר אלי אל תירא דניאל כי מן היום הראשון אשר נתת לבך להבין ולהתענות
 לפני אלהך נשמעו דבריך (מקצ"א הקצ"ז) :

קבב דינים מן י"ז בתמוז עד ט' באב . ובו י"ז סעיפים :

א כיון שבשבעה עשר בתמוז התחילו צרות החרבין לכן נוהגין (א) קצת אבלות מיום זה עד
 אחר תשעה באב . וראוי לכל ירא שמים לעשות תיקון חצות בכל יום לאחר חצות היום .
 אין נושאין נשים אפילו מי שעדיין לא קיים מצות פרו ורבי אבל לעשות שידוכין אפילו בסעודה
 מותר עד ר"ח אב . ומר"ה ואילך אף ע"ג דמותר גם כן לעשות שידוכין מ"מ אסור לעשות
 סעודה אך יכולין לאכול מיני מרקחת וכדומה . ישראל שפרנסה שלו בכלי וזר מותר לומר
 בבית עכו"ם בכדי פרנסתו עד ר"ח . אבל מר"ה עד אחר התענית אסור . ויום י"ז בתמוז עצמו
 ג"כ אסור . וכן עשרה במבת . ויש נוהגין שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין מי"ז בתמוז עד
 אחר ת"ב אם לא בשבת או סעודת מצוה :

ב נוהגין שאין מברכין שהחיינו בימים אלו . ולכן אין קונין ואין לובשין בגד חדש (ה) משום
 דהיה צריך לברך שהחיינו . ועל פדיון הבן מברכין שהחיינו שלא להחמיץ את המצוה .
 ועל פרי ים להקל (ב) לברך שהחיינו בשבת . או אפי' בחול (ג) אם לא ימצא פרי וז' לאחר
 ת"ב . לא יכו התלמידים או הבנים בימים אלו :

יב

מסגרת השלחן

לחם הפנים

לקמן סי' קמ"א ס"ב : (ה) חלל יאכל . וכן
 קטן וקטנה אף על פי שאין זריכים להתענות
 ע"כ מקום חס יס להם דעת להסתכל רחוי
 לחנכם שלא יאכלו רק כדי קיום הגוף לחם ומים
 או שאר מאכל פשוט כדי שיסתכלו ע"ס הליבור
 (מ"א חיי אדם) : (ו) אסור בכל תענית ליבור .
 בש"ע סימן תקס"ז כתב הלשון לא כשר למיעבד
 הכי וכתב הפרמ"ג שם דבאמת אין צוה ליבור

זרש . והטעם שאסורין . לאחר ל"ג בעומר יש דומה
 טעם שכתב הס"י . ולא התמיר רק עד ראש
 חודש סיון :

הגהות מבעה"מ מסגרת השלחן
 (א) קצת אבלות . כתב בספר עבודת הקודש דבין
 המצרים יותר אסור במיעוט שחוק כשיעוט הענוה .
 ויאמר ה' ויחזק יתור על מה שנזהר (בכל
 השנה) . כי כל העולמות מצטערין בחורבן הבית .
 ויבטל חזרו בחשובה . ובעוה"ד כל דור שלא נבנה
 בימיו כאלו נחרב בימיו . ואם יתבונן בזה יקרה סגור
 לבבו ע"כ :

ע"ס ולכן יש להקל למי שיש לו ריח הפה צדקת וחי אפשר לו להזכיר כך דבר שבקדושה (עיין
 לעיל סימן ב' ס"ג) שירחוק פיו אף בתענית ליבור לבד מיוה"כ וע"כ רק שיהיה שלא יבוא לו מים
 בגרונו . ומה שכתב בחי"א דמקום לער גדול יש להחזיר רחיצת הפה אף ב"כ אף דלענין הדין
 נראה כדבריו כמו שכתב הפרמ"ג עיין שם וגם מדין רחיצת ה"ן לאסור כיון שאינו לתענוג רק
 להעביר הריחין מפיו כדעת מ"א ור"ס רס"י תר"ד וע"ס בפרמ"ג ב"מ סס"י תרי"ג מ"מ אין
 להקל בזה בתשעה באב (וכ"ס ביוה"כ) עיין שהוא פשוט נעמי העולם לליבור בתשעה באב אבל
 בשאר תענית ליבור דלא יש להקל למי שיש לו קצת ריח הפה טרם שירחוק וכו"ס בסמוך :
 (ו) מותר למעט ולהפליט . עיין בש"ע וחי"א ח"א : (ח) רחיצת הפה . צמים (שלחן ערוך
 ואחרונים ועיין שם דין רחיצת הפה בשאר משקין) :

קבב (ה) משום דהיה צריך לברך שהחיינו . אבל בגד חדש שאינו חשוב כל כך שא"י לברך
 עליו שהחיינו כגון מנעלים חדשים יחלוק ויאלפחות או בגד שהיה לו כבר ומכרו וחזר
 וקנאו כל אלו מותר לקנות וללבוש אותן מי"ז בתמוז עד ראש חודש אבל מראש חודש עד התענית
 אפי' חלי אסור לקנות וללבוש אותן (א"ל סד"ה וכן מראה מנאח החזונים) : (ב) לביך שהחיינו
 בשבת . כן כתבו הפוסקים א"ל בכתבי האר"י ז"ל אשר אפי' בשבת (מ"א) : (ג) אם לא ימצא .

קיצור שדחן ערוך קרב דיני בין המצרים

כד

ג וכן נהגין שאין מסתפרין בימים אלו לא שערות הראש ולא שערות הזקן ולא כל שעד שבגופו ואסור לנדולים לספר את הקטנים :

ד השפה העליונה שבזקן כל שמעכב את האבילה ג'ל ריש להתיר (ד) לגלותו עד השבוע שחל בה ת"ב אבל בשבוע שחל בה ת"ב יש לאסור * :

ה קציצת הצפרנים אין לאסור (ה) רק בשבוע שחל בה ת"ב . ואשה לצורך מבילחה מותרת גם אז וכן המוהל יכול לתקן צפרניו לצורך הפריעה (הק"ל) :

ו בשלש שבועות שבין שבועה עשר בתמוז לתשעה באב מפטירין ג' דפורענותא שהן דברי ירמיהו שמעו דבר ה' חזון ישעיהו . וסימנס דש"ח . ואם טעה וקרא בשבת הראשו . ההפטורה של פרשה דיומא מפטירין בשבת הבא דברי ירמיהו וגם שמעו מפני שהן סמכותא זו זו (סי' מ"ח) . חל ראש חדש אב להיות בשבת מפטירין השמים כסאי . ויש מקומות שמפטירין שמעו (סימן מ"ח) :

ז משנכנס אב (ו) ממעטין בשמחה . אין בונים בנין של שמחה או בנין שהוא רק להרוחה ואב קצץ עם עכו"ם לצייר לו את ביתו אם יכול לפייסו בדבר מועט שימתין עד אחר ת"ב נכון הדבר ואם לאו מותר . ובר ישראל דאית ליה דינא בהדי עכו"ם לשתמים מיניה משום דריע מוליה אם אפשר ישתמם כל החדש ולכל הפחות עד לאחר ת"ב . אין מקדשין את הלבנה עד לאחר תשעה באב :

ח מנהג בכל ישראל שלא לאכול בשו ושלא לשתות ויין בתשעה ימים שמן ר"ח עד לאחר ת"ב . ואסור אפילו בתבשיל (ז) שנתבשל בו בשר או שיש בו שומן ואפילו בשר עוף אסור . אך מי שמאכלי חלב מוסיקין לו יכול לאכול בשר עוף ולצורך חולה הכל מותר וס' אם אינו קשה לו להפסיק שלא לאכול בו ז' באב ולהלן . וכן נהגין קצת יחידות למנוע מבשר ויין מ' אב ואילך כי באותו היום נכנסו העכו"ם להיכל (כדלקמן סי' קכ"ד ס"כ) ובסעודת מצוה כגון מילה ופדין הבן (ח) וסיום מסכתא ג"כ מותרין בבשר ויין . וחזון מאבותיו ואחיו ובניו . וחזון מאלו שיש להם שייכות במצוה יכול להזמין עוד עשרה אנשים לריעות אבל רק אותן שגם בפעם אחר היו באין אצלו אל המשתה וכל זאת מותר אפי' בערב תשעה באב קודם חצות היום אבל לא אח"כ והסעודה שנהגין לעשות בלילה שלפני המילה אינה סעודת מצוה (ע"ל ס"ס קס"ג) ואסורין בבשר ויין אלא יש לעשותה במאכלי חלב וכוס של הברלה במצוה שבת אם יש (ט) תינוק (י) שישתה רוב הכוס נותנין לו ואם לאו יכול המבדיל בעצמו לשתות : ז' וכן אין מכבסין בתשעה ימים אלו . ואפי' חלוק או בגד שאינו רוצה ללבשו עד אחר התענית ואפילו לתתם (יא) לכובסת עכו"ם אסור וישראלית מותרת לכבס בגדי עכו"ם וס' בשבוע שחל בה ת"ב (יב) יש לה ליותר . וכן אסור בתשעה ימים אלו ללבוש או להציג אפילו

דחם הפנים

מסגרת השדחן

וגם אינו יכול לשמור הפרי עד הסבת (מ"א) (י') בש"ע כתב להחזיר עיניו בעשוק . וע' מה שהעירוהו לקמן בס' ר"א סעיף י"ב לכן נראה לפע"ד להכריע כסו שכתבתי :

ס"ה : (ד) לגלותו . עיין לקמן סימן ק"ע סעיף ז' וזמנה שכתבתי שם : (ס) : ז' בשבוע . ולכבוד שנת מנחם ח"ק חס חל תשעה באב בשנת (פרמ"ג גזר ס"ה) : (ו) ממעטין בשמחה . פירוש שאין שמחין כלל (מ"א חיי אדם) : (ז) שנתבשל בו בשר . אב' תבשיל שלא היה בו בשר או שומן ח"ק ע"פ שנתבשל בקדירה של בשר בן יומא הרי זה מותר (פרמ"ג) : (ח) וסיוס מסכתא . וחזקא חס בזמן אחר היה גם כן עושה סעודה לסיום . גם לא ימכר בנימוחו כדי להשלימה בזמן הכא (א"ר ח"מ) וע' בס' יעב"ץ . וכתב בשע"ת סי' תקנ"א דמילה שלא בזמנה שהגיע הזמן שיוכלו למוח הכינוח אסור להסבותה ע' ימים אלו בשביל אכילת בשר ויין או בשביל חגיגת כמורים בערב פסח וח"ק חס פתח"ס עב"ז ועשו כן אסור לאכול על הסעודה הכא שגרמה לאסור שהיית מלאו ע"ש : (ט) תינוק . שהגיע לחינוך דברכה ולא לחינוך דאבילות ירושלים שאין בו דעת להסתכל (לבושי שרד ומח"ס וכן נראה משאר אחרונים) : (י) שיסתה רוב הכוס . כן כתבו הפרמ"ג וסד"ה וכפי הנראה היה די בכמה לצמיו של הכינוח (עיין כמה שכתב ר"ש סימן ק"ל) : (יא) לכובסת ח"א אסור . אבל מותר ליתן לכובסת ח"א ולומר לה שלא תכבס עד אחר תשעה באב (א"ר סידור דרך החיים ולזה מוטב ק"א דעת הפרמ"ג ולבושי שרד) . וכן מי שאין לו כחוגת על שנת מנחם ליתן לכובס נכרי לכבס (מ"א ואחרונים) . וכן מי שצריך ליטע למרחקים מותר לכבס על ידי נכרי בגדי פשתן לכמה שנתות שצריך על הדך (א"ר ס"ה חיי אדם וכן דעת הב"ח וס') : (יב) יש לה לחזר . מופט

קיצור שלחן ערוך קבב קבג דיני בין המצרים

אפילו המכובסין מקודם רק לכבוד שבת מותר ללבוש בגדי פשתן ולהציע על השלחנות לבנים ולהחליף מטפחת הידים בדרך שעושין בשאר שבתות. אבל מדינים לבנים אסור להציע. ואשה שצריכה ללבוש לבנים לספור ז' נקיים מותרת לכבס וללבוש. וכן המטפחות שמלפפין בהן את התינוקות שמלכלכין אותן תדיר (יג) מותר לכבסן:

י אין עושין ב' ימים אלו בגדים חדשים או מנעלים חדשים או לארונג אנפלאות (זאקקען שטרומפף) אפילו ע"י אומן עכו"ם. ולצורך גדול כגון לנשואין שיהיו מיד אחר ת"ב מותר ע"י אומן עכו"ם (יד) אבל לא ע"י ישראל. וקודם ר"ח מותר בכל ענין לתת אפילו לאומן ישראל ומותר לו לעשותן אפי' אח"כ:

יא גשים שנהגות שלא לסדר החוטין לאריגה משום דוה נקרא שתי וכיון שבטל אבן שתיה שהיה בביהמ"ק החמירו עליהן בזה. אסור להתיר להן:

יב (ק) אין רוחצין ב' ימים אלו אפילו בצונן אך לרפואה כגון יולדת או מעוברת שקרובה ללדת שטוב לה לרחוץ וכן אדם חלוש שצוה אותו הרופא לרחוץ מותרין לרחוץ אפילו בחמין וכן גדה רוחצת וטובלת כדרכה ואם טובלת בלילה שלאחר תשעה באב (סז) ואי אפשר לה לרחוץ אז. יכולה לרחוץ בערב תשעה באב. וכן כשלושבת לבנים יכולה (ז) לרחוץ מעט כדרכה כיון שאינה עושה לתענוג:

יג ר"ח אב שחל בערב שבת. מי שרגיל לרחוץ בחמין בכל ע"ש מותר גם עתה לרחוץ אפילו בחמין. אבל בע"ש חזון אסור לרחוץ בחמין אפילו למי שרגיל בכך (יח) כ"א פניו ידיו ורגליו וכן מי שרגיל בחפית הראש כל ע"ש מותר לו גם עתה אך לא בבורית (זיף) ולא במי אפר (לויג) ומי שרגיל לטבול כל ע"ש מותר לו גם עתה לטבול בצונן אבל מי שמבטליה לפעמים אסור לו:

יד אבל שחל יום שלשים שלו בי"ח בתמוז או אחר כך עד ערב ראש חודש אב מותר לו לספר. אבל מראש חודש ואילך גם בכה"ג אסור בכבוס ובתספורת (עין א"ר סימן תקנ"א סק"ב):

טז מילה שהוא בתשעה ימים אלו נוהגין שהמחולל והסנדק ואבי הבן ואמו לובשין בגדי שבת אבל המכנים את התינוק (געפאמער) אסור. אך האשה המכנסת את התינוק נוהגת ללבוש בגדי שבת כיון (יט) שזוהו כל מצותה. וגילוח יש להתיר להם קודם שבת חזון אבל אח"כ אסור: טז כבר כתבנו בסעיף ט' כי בשבת חזון לובשין בגדי פשתן לכן דהיינו הכתונות ופוזמקאות שאינן אלא מפני הזיעה. אבל שאר בגדי שבת תליא במנהג המקומות אם להחליפן או לא. ובבית הכנסת מחליפין את הפרוכת והמפות והמעילים בשבת חזון אך לא בשבת שחל בו תשעה באב (הק"ל):

יז נוהגין בשבת חזון לקרות למפטיר את הרב שהוא יודע לקונן ולא יעלה או לשלישי (מנ"א סי' רפ"ב סי' יד):

קבג דיני ערב תשעה באב. ובו ה' סעיפים:

א ברית מילה וכן פדיון הבן שחל בערב תשעה באב (ה) עושין המעודה קודם חצות היום ועל

מסגרת השלחן

מראית העין שלא ידעו שהוא של נכרי אבל אם ניכרים שהם של נכרי מותר. (מ"א סד"ה חיי"א): (יג) מותר לכבסן. ומכל מקום לא יכבסו כרצו ביחוד. גם יש ליזהר לכבסן בזיעה ולא אם כן מכבסם על הגבר שמהכבסים שם יפה (מ"א וחארונים): (יד) אבל לא ע"י ישראל. ובמ"א כעיקר קטן ח' משמע דאם חין לו אשה וזנים דלא קיים עדיין מלת פריה ורביה מותר לעשותן גם ע"י ישראל: (טו) אין רוחצין כו'. היינו כל גופו אבל ראשו פניו ידיו ורגליו מותר לרחוץ בלונ (סד"ה): (סז) וא"ל כו' יכולה לרחוץ כו'. כן כתבו רמ"א ומי"א וסד"ה ובסדרי טכרס ניו"ד סימן ק"ע סק"ז אבל לפי מסקנת הס"ך צריך צי"ד סימן ק"ע גם כהן צריכה לחוץ בערב תשעה באב ולחזור ולחוץ במזלי תשעה באב כמו שיחבאר לקמן בסימן ק"ע ע"ש (דגומ"ר ושלחן שלמה), ואם לאו חלוצה בטענה כלה תחלש מהתענית יש להורות לה שלא תחוף כלל בעט"ז, רק במזלי ט"ז תחוף בראי ולא תמחר, ותשעה שעה אחת בעסק החפיפה (עין באחרונים ובשע"ת סי' תקצ"ד): (יח) לרחוץ מעט כדרכה. בחמין (סד"ה): (יח) כי אם פניו ידיו ורגליו. אם רגלי כבך בכל ערב שבת (חי' אה"כ): (יט) שזכו כל מלואה. שאין להם מלואה אחרת במילה רק זו לד (פרמ"ג ושע"ת) ועיין באחרונים שכתבו שלשון לפי שזו הוא עיקר מלואה:

קיצור שלחן ערוך קבג חכרות תשעה באב

וע"ל סימן קכ"ב סעיף ח' (מק"ל) :

ב לא יטויל בערב תשעה באב . ינוהגין שלא ללמוד (ג) אחר צהרים כ"א בדברים שמותרים ללמוד בת"ב (מק"ל) :

ג בענין סעודה המפסקת יש כמה דינים והמנהג הישר הוא לאכול (ג) קודם מנחה סעודת קבע ואח"כ מתפללין מנחה ואין אומרים תחנון משום דת"ב איקרי סועד דכתיב קרא עלי מתעד וסמך לערב יושבין (ד) על הארץ וא"צ לחלוץ המנעלים . (ה) ולא ישבו שלשה יחד שלא יתחייבו בדימון (ו) ואוכלין רק פת עם ביצה מבושלת קשה וקרה (ז) ושובלין קצת פת באפר ואוכלין וצריך לזוהר (ח) להפסיק מבע"י (אם מותר לאכול אח"כ עיין סימן קל"א סעיף י"ב) (הק"ל מק"ל) :

ד מי שמתענה כל ימות השנה ב' וה' ואירע בו ערב תשעה באב ישאל על גדרו . ומי שיש לו יאר צייט בערב תשעה באב יתנה בפעם הראשון שלא להתענות רק עד אחר הצות היום ויתפלל מנחה ג' ולה דהיינו חצי שעה לאחר צהרים ויאכל סעודה ואח"כ סמוך לערב יאכל סעודה המפסקת (מק"ל) :

ה בין השמשות אסור בכל מה שאסור בת"ב ולכן צריכין לחלוץ את המנעלים קודם בה"ש (מק"ל) :

קבד חכרות תשעה באב . ובו כ"ב סעיפים :

א ערבית נכנסין לבהכ"ז וחוללין המנעלים (כמ"ש בסוף סימן הקודם) ונוהגין להסיר את הפרוכת מארון הקודש . משום דר"ב בצע אמרתו . ואין מרליקין רק ג' אחד לפני הש"ץ ומתפללין ערבית בנחת ודרך בבי"א בלוי ואין אומרים נחם עד למחרת במנחה ואחר תפלת שמע אומרים ק"ש עם תהקבל (ה) ויושבים לארץ ומרליקין קצת גרות רק בכדי שיוכלו לומר איכה וקינוה ואומרים איכה וקינוה ג"כ בנחת ודרך בבי"א ומפסיק באיכה מעט בין כל פסוק ופסוק . ומעט יותר בין כל איכה ואיכה . ובכל איכה מגביה דש"ץ קולו קצת יותר ופוסק האחרון שבכל איכה אומרים בקול רם וכשמגיע לפסוק השיבנו וגו' אומרים אותו הקהל בקול רם . ואח"כ

מסגרת השלחן

קבג (ה) עושין הסעודה . אם אוכלין בשר בסעודה ז (מ"א ופרמ"ג) : (ב) אחר להרים . מחלות ואילך (רמ"א סד"ה) : (ג) קודם מנחה סעודת קבע . בלפון שמותר לאכול קודם מנחה דהיינו שאוכל קודם רביע האחרון של יום כדלעיל סימן ס"ט ס"ב ג' (עיין בחיי אדם וסד"ה שכתבו כאלו שלשון אחר חלוצי וי"ל שבינו לה) או במקום שקורין לבית הכנסת למנחה וא"כ רגיל לילך לבית הכנסת שאלו מותר לו לאכול אף אחר רביע האחרון של יום כדלעיל סימן ס"ט עיין שם (וכן משמע מלשון מהר"ל שד"מ שכתב אוכלין כו' ואחר כך הולכין לבית הכנסת ומתפללין מנחה וחוזרין כו' ורמ"א שם) יש לומר דכוונתו גם כן לה"ל . ועיין לעיל סימן ס"ב דמותר לאכול חוץ תשיל קודם מנחה ואף תשיל מחמשה המינן בשעת הדחק : (ד) על הארץ . עיין במה שכתבתי לקמן סימן קכ"ד סעיף א' : (ה) ולא ישבו . ואם אירע שאכלו ג' ביחד לא יחמנו (מ"א וה"י אדם ע"ש הטעם) : (ו) ואוכלין רק פת . ומכל מקום מותר לאכול גם בסעודה ז פת עם חמאה כדי לשנוע (ח"י אדם וכן כתב בבאר היטב דחמאה אינו נקרא תשיל וזה שכתב בחיי אדם ובבאר היטב שם גם גביה לריך עיין קל"ה דהא גביה נרתחת על האש עיין בפוסקים שהחמירו בדברים אלו) ויש לעשות כן (דב"ח יב"א נקרא סעודה ז סעודה קבע ויהיה מותר לאכול בסעודה שקודם מנחה שני חשילין אף לדעת הרמב"ן וחומרת האחרונים ובעיני אב"ד כד"מ ע"ש) רק שיחזר שלא יאכל תשיל אחר חוץ מהביצה (שלחן ערוך ואחרונים) . ומכל מקום אם ירא שימא אחר כך מותר לו לשתות קלאוה כמו שרגילין העולם (עיין בשערי תשובה הל"ה נקרא תשיל) : (ז) ושובלין . אחר אכילת הביצה קל"ה פת באפר ואוכלין על שם ויגרם נתן שני וגו' (ירושלמי רמ"א ח"י אדם) : (ח) להפסיק מבע"י יוס . דבין השמשות שלו אסור כיום הכפורים אבל א"ל להוסיף מבע"י יוס (ש"ע ונ"א וסד"ה) :

קבד (ה) ויושבים לארץ . ומ"מ מותר להשים תחתיו כר קטן או שק כיון דהשכיבה על גבי קרקע תשעה באב אינו אלא מנהג (מג"א ונח"א ופרמ"ג) ויש לעשות כן (שע"ת סי' מק"ל) דעל פי הקבלה אין ליטב על הקרקע אפי' אם בגדיו אלא אם כן מפסיק בבגד שאינו לבוש

קיצור שחן ערוך קבר הלכות תשעה באב

ואה"כ במיום הש"ץ וחזור הקהל ואומרים השינוי וגו' בקול רם וכן הש"ץ. (ג) אה"כ אוסרים ואחר קדוש וק"ש בלא התקבר לפי שאמר איכה שהם תפלתו וכן לומר בשחרית מדלגין התקבל עד לסנחה (הק"ז). גם מי שהוא ביהודית שאין לו מנחן אוסר איכה וקנינה (ח"ה): יש לאדם (ג) להצטער בענין משכבו שאם רגיל לשכוב על ב' בדים ישכוב עתה על א'. ויש נזהגין לשכוב בליל ח' על הגרן. ומושים אבן תחת ראשו וזכר דמה שנא' ויקח מאבני

המקום וגו' יראה את ההורבן ואמר מה נורא וט'. והכל לפי מה שהוא אדם (הק"ז):
ג בשחרית אין מניחין פולין משום דתפילין נקראין פאר. וגם אין לזבשין טלית גדול משום דכתיב בצע אמרתו ומתרגמי' בזע פודפירא דיליה אלא לזבשין טלית קטן בלא ברבר (ד) ומשכיבין קצת לבהכ"נ ואין מדליקין נר תפלה כלל ומתפללין ג"כ בנחת ודרך בני. ואומרים מוסור לתורה והש"ץ בחזרת התפלה אומר ענני בין גואל לרופא כמו חבר תענית צבור ואינו אומר ברכת כהנים ולאחר התפלה אומר הצי קדיש. וא"א לא תהנון וזא אל אנך אפים משום דאקרי מועד ומוציאין ס"ח וקורין כי תוליד בנים וגו' תהא גברי. ונכון שהעולה יאמר בלחש קודם הברכה ברוך דין אמת. אחר קריאת התורה אומרים חצי קדיש ומפשיטין אסוף אסיפס בנגון איכה ומחזירין את הכ"ס ויושבין על הארץ (ס) ואומרים קינות ויש להאריך בהם עד סמוך לצהריים. אה"כ אומרים אשרי וא"א למנצח אלא ובא לציון וגו' ומדלגין את הפסוק ואני זאת וגו' לפי שהיה נראה כמקיים ברית על הקינות ועוד דלא שייך לומר ואני זאת בריתי וגו' לא ימוש ספק וגו' כיון שהכל בטלים ואסורים ברברי תורה. אבל בבית האבל בכל השנה חוץ מ'ת"ב אומרים אותו שאע"פ שהאבל במל מדי' המנחמים אין בשלין ואומרים ואתה קדוש וגו' ואומרים קדיש שלם בדילוג התקבל עלינו קי'. וא"א לא שיר היחוד ולא שיר של יום ולא פיוטם הקטורות ונכון שכל אחד יקרא אה"כ מגילת איכר (הק"ז הק"ס הק"ט):

ד (ו) אם יש אבל בעיר הולך לבהכ"נ בלילה וגם ביום עד שיגמרו הקינות ומותר לו לעלות לתורה ולקרות ההפטורה שהרי כולם אבלים הם (הק"ז הק"ט):

ה דברי תורה משמחין את הלב שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב ולכן אסור בת"ב (ז) ללמוד תורה כ"א בדברים שמעציבים את לבו כגון בס' ירמיה בדברים הרעים שבו ופסוקי נחמה שבו ידלג וכן פורעניות על א"ה שכתובים שם ידלג וכן מותר ללמוד בספר איוב ומדרש איכה וגמרא פ' אלו מגלחין דמירי (ח) בדיני אבל ומנוחה. ובהגדה דפ' הניזקין וירושלמי סוף מסכת תענית דמירי מתורבן ואף באלו שהוא מותר ללמוד אסור לעיין בהם איזה קושיא ותירוק או דרוש כי משמחים את הלב וכל מה שמותר האדם ללמוד בעצמו מותר ללמוד גם עם הניזקות. מותר לקרות כל סדר היום אפי' איזהו מקומן. וסדר מעשרות אין לומר אפי' מי שרגיל לאמרו בכל יום (הק"ז):

ו אפילו עובדות ומניקות אף על פי שמצטערות הרבה צריכות להשלים התענית אם לא במקום שיש לחוש ח"ל לסכנה. אבל חולה אע"פ שאין בו סכנה יש להקפיד שלא ישלים התענית רק יתענה איזה שעות ומכ"ש אם הוא חלוש במבצע. ויולדת לאחד שבועה ימים עד שלשים יום נמי דינה כחולה שאין בו סכנה אע"פ שאינה חולה. אך אם מרגשת בעצמה שהוא בריאה לגמרי והתענית לא יזיק לה יש לה להשלים. ואלו שצריכין לל... בת"ב לא יתענגו במאכלים אלא בכדי צורך בריאת הגוף (סמן הק"ז הק"ז ונמ"ה):

רחיצה

מסגרת השרהן

זו (שס) ונסימן חק"ט צ"ס צרכי צ"ס מהר"ש: (ב) אחר כך אומרים ואתה קדוש. פי' אחר איכה וקינות (ש"ע ואחרונים): (ג) להצטער. וימנע אדם מכבודו ומכאולו נחמיה צאב צלל מה דאפשר (דמ"א סד"ה חיי אדם): (ד) ומשכימין קת. ובמקום שאין מאריכין כל כך בקינות טוב שלא להשכים כדי שישכח צלמירת הקינות עד סמוך לחלות היום וא"ל פרמ"צ ש"ח) כמבואר בסמוך בפנים: (ה) ואומרים קינות. צעפת הקינות אסור לדבר דבר וללכת לחץ כדי שלא יפסיק לצי מן האצילות (שחן ערוך וסד"ה). לאחר גמר הקינות יולחץ לביה הקבוצות (דמ"א ח"ה). ומ"מ לא ילכו על הקברים אלא לצורך הלוייה המת ופירט חס לא חיקן שון קרי ח"ו כי מתדבקין בו החלומים (מג"א וח"ה צ"ס האר"י ז"ל): (ו) חס יס אכל. ואוקינש צביון צילה (אליכו רבא פרמ"צ צא"ה) וגמחר אחר הקבוצה כולך לביה הכנכת ויחסי שס עד אחר הקימה (סד"ה צ"ס אליכו רבא): (ז) ללמוד תורה. אף ע"י סרבור (שחן ערוך ומג"א): (ח) צדיני אכל ומנוחה. ומכל מקום אסור ליכא וליתן בהלכה (מג"א ח"ה אדם): (ט) ידיו קת. כינו

מסגרת השוואה

כִּיִּם אֲלֻכְעוּתוֹ לְבַד (רמ"א ואחרונים). וכן אם הטיל מים ושיפץ בידיו הניטולות לו שהוא קודם
 התפלה (שחרית או מנחה או ערבית) אף ע"פ שזה שיפץ מותר לו גם כן לרחוץ ידיו עד סוף
 קשרי אֲלֻכְעוּתוֹ (ש"ע ואחרונים). ולשון המחבר אינו מדויק (ועיין במה שכחתי לקמן סימן קל"ג
 ס"ג : (י) בהלכותו מותר. חס"י גם המשפך הפסד ממנו (מג"א ופרמ"א ולבושי שרד) ועיין
 בשו"ת ערוך ירד"ש איזה דבר שאריך לומר ההלך ביום הכיפורים ולריך לעבוד במים לאורך דבר
 מזה או הפסד ממנו : (יא) אלא של השנוי. עיין פרי מג"א ריש סימן תר"ג ובמה שכחתי ח"ט
 ריש סימן תרי"ד : (יב) בין ה"א. ודוקא במקום שהמים בין ה"א (רמ"א) אבל ברחוב היהודים
 אם הרבה ל"י עובדים גם יש להחיר ואם לאו אסור (מג"א עיין פרי מגדים וה"א א"ד). ועיין
 לקמן סימן קל"ג. כשיף ח' וכשיף י' עוד ישתנים בענינות הסגול : (יג) אפי' בגיטע. ומכל
 מקום ביום יש להקל (מג"א וכן נראה מה"י א"ד) : (יד) ליד שחוק. ואותם אנשים שישבצים
 בבית הכנסת ועובדים שחוק עליהם נאמר כל מי שהיו מחאכל ט' וגדול עומד מנשוא ח"י א"ד) :
 (טו) ולאחר להרים מחירין. ומכל מקום לא ימשוך בעסקיו שלא יסית דעתו מן האבלות (מג"א
 סד"ה ח"י א"ד) וכל העובד מלאכה בחשעה באב בקביעות אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה
 (שכן ערוך מג"א סימן תקנ"ד וח"י א"ד עיין מח"ה) : (טז) ועל ידי ח"י. ובסד"ה כתב
 דפרקמטיא אסור לקטת ולמכור קודם חלות אפי' ב"י ח"י משום דהו פירסום אלא אם כן שיירח
 ביום או ביריד דכו' דבר האבוד (עיין לעיל סימן ק"ז ס"ג) וא מותר למכור ולקטת על ידי ח"י

קיצור שלחן ערוך קבר הרכות תשעה באב

מלאכה ודבר האבוד מותר לעשות גם בעצמו. לחלוב הפרות טוב לעשות ע"י עבדים ואם א"א מותר בעצמו (תק"ד) :

מז נוהגין שאין יושבים על ספסל לא בלילה ולא ביום עד לאחר צהריים כ"א על הארץ ולאחר צהריים מותרין אבל שאר דברים האסורים אסורים (י"ח) עד צאת הכוזבים (תק"ד תק"ז) :

יז נוהגין שלא להכין צרכי סעודה עד אחר צהריים אבל לצורך מצוה מותר (תק"ז) :

יח אם יש תינוק למול מלך אותו אחר שנמרו את הקינות ואבי הנזן ואמו והכנזק והמזול (י"ט) מותרין לברוש בגדי שבת לכבוד המילה ואח"כ מושפין אותו ומדליקין נרות לכבוד המילה. והכנס נותנים (כ) לתינוק לשחות (ס"ה) מק"ט ונח"ל וס"ד) :

יט במנחה מניחין סו"ת ותפילין בברכות ואומרים שיר של יום ושאר הדברים שחמרו בשחרית ואומרים אשרי חצי קדיש וקורין בתורה ומפטירין כמו בשאר תענית צבור ומכניסין את הס"ת ואומר הש"ץ ח"ק ומתפילין ש"ע ואומרים נחם בברכת ולירושלים ואם שכחו שם אומרו אחר עננו ולא יסיים בדרך מנחם וכו' אלא כי אתה שומע וכו'. ואם גם שם לא נזכר עד לאחר שאמר בא"י גומר הברכה ש"ת ומתפלל כסדר וא"צ להזהר (עין פס"ג) הש"ץ בחזרת התפלה אומר ברכת כהנים ואחר התפלה ק"ש עם התקבל וחולצין התפילין ומתפללין מעריב (תק"ד תק"ט תק"ז תק"ט). ואם הלכנה זורחת (כ"ה) (ס"ה) מקדשין אותה. ועל סימן צ"ז סעיף י"א שצריכין לטעום תחלה (מכ"ז) :

כ תניא בשבעה באב נכנסו העכרים להיכל ואכלו ושתו וקלקלו בו שבעי שמיני ותשיעי לעת ערב הציתו בו את האש והיה דולק והולך כל יום העשירי עד שקיעת החמה. והא דלא קבעו את התענית ליום העשירי אף שרובו של היכל נשרף בו. מפני שהתחלת הפורעניות חמור מפי. ואיתא בירושלמי ר' אבין התענה תשיעי ועשירי ר' לוי התענה תשיעי וליל עשירי מפני שלא היה בו כח להתענות כל היום העשירי התענה רק הלילה ואנו תש כחינו ואין מתענין רק תשיעי לבד. אך מחמירין שלא לאכול בשר ושלא לשחות יין בליל י' ולא ביום א' עד חצות היום כ"א בסעודת מצוה וכן אין לברך שהחיינו גם אין לרחוץ ולא להסתפר ולכבס עד חצות יום עשירי. ומי שמחמיר ע"ע בכל הדברים הנזכרים כל יום עשירי הר"ז משובח. אם יום העשירי חל בע"ש מותר לרחוץ ולהסתפר ולכבס מיד בשחרית מפני כבוד השבת : **כא** יולדת אף שמתענה לאחר ד' מותרת ליל עשירי בבשר ויין :

כב נכון שלא לשמש ממנו ליל עשירי אם לא כשהיא ליל טבילה או שהוא יוצא לדרך או בא מן הדרך (ש"ע ס"ה תק"ח) (תק"ח) :

קבר דיני תשעה באב שחל בשבת או באחד בשבת. וכו' ח' סעיפים :

א ת"כ שחל בא' בשבת או שחל בשבת ונדרה לאחר בשבת איכלין בשבת בשר ושותין יין. ואפי' בסעודה שלישית שלאחר מנחה (ה) מותר בכל. אך לא ישב או (ג) בסעודת חברים ואם חל ברית מילה יעשו הסעודה קודם מנחה. אבל פתח לאכול עם בני ביתו ויכול לברך בסומן וצריך להפסיק מבע"י כי בבין השמשות אסור באכילה ושתיה ורחיצה. אך המגעלים לא יתרחץ עד לאחר ברכי. והש"ץ חולץ קודם שמתחיל והוא רחום כדי שלא לבלבל דעתו.

ויאמר

מסגרת השירון

להם הפנים

הנהגות מבעת"ח מסגרת השירון

(א) מקדשין אותה. וכתב הרב הקובץ מהר"י צמח בהנהגותיו לאות דמרחצ"ת ז"ל נכון טעם לקדושת הלכנה בטובאי השעה באב שהוא לבשר השכינה הפסוקה לדגנה ולישראל דאף שנתחב הכית וגלו הרי הם עתידין להתחדש כמותה. וסלכותו בכל משלה. וגם כי אז התעורר סרך המשיח (ברכי וקפץ ונעין זה כתב בספר נהגה ומצוה) :

סיכר רס"י תק"ד : (יט) מותרין ללבוש. עיין במג"א וס"ד"ה סימן תק"ט ולפ"ל כס"י קב"צ ודו"ק : (כ) לתינוק. גדול קלט דשיך בחינוך דנרצה (מג"א ח"י א"ה ס"ד"ה) ועיין במה שכתב ח"ס סימן ק"ז : (כ"ה) מקדשין אותה. אין לילך יחף בשעת קידוש לבנה (פרמ"ג רס"י תק"ד שער השוכה סימן תק"ט) :

קבה (ה) מותר בכל. ומכל מקום ישב בדלצת נפש שלא ייבוג בשמחה (אמריאוס). (ב) בסעודת חברים. ויש אומרים דמי שרגיל בכל שבת לסעוד סעודה זו עם חביריו

ומיודעין

קיצור שרתן ערך קבה קבו הלכות חשעה באב

וואמר מתחלה ברכת המבדיל בין קודש לחול בלא שם ומלכות (מקליז מקליז):
ב ליל ישיבת שחל בו ת"ב אסור בתשמיש המטה אם לא כשחל או ליל מכילתו (מקליז):
ג אומרים אב הדחמים (ג) ומזכירין נשמות בשחרית. אבל במנחה א"א צדקתך צדק (מקליז מקליז):
ד ת"ב שחל בשבת יש להחמיר שלא ללמנוי כ"א דברים המותרים ללמוד בת"ב ולכן אין
 אומרים פרקי אבות אבל לקרות הסדרה שמות מותר ומכ"ש קודם חצות היום. ואם חל
 בערב ת"ב אסור לאחר חצות היום בלימוד כמו בשאר עת"ב * (מקליז מקליז):
ה קודם ערבית אין אומרים למנצח בנגינות. וא"א ויהי נועם קודם ואתה קדוש משום דנתיסו
 על הקמת המשכן ועתה נחרב. גם א"א ויתן לך ואין מברכין את הבנים (מקליז ונסד"ס):
ו משתחשך כשהוא רואה את הנר מברך בורא מאורי האש. ובש"ע אומרים אתה חוננתנו
 אבל אין מבדילין על הכוס עד מוצאי ת"ב ואז הוא מבדיל על הכוס אבל אינו מברך
 לא על הכשמים ולא על הנר אפי' לא בירך עליו במ"ש ויהי לבני ביתו שלא יעשו מלאכה
 עד שיאמרו המבדיל בין קודש לחול בלא שם ומלכות. אם שכח לומר אתה חוננתנו א"צ
 לחזור אלא גומר תפלתו (במשל סי' צ"ז) שהרי יבדיל במוצאי ת"ב על הכוס. ולא יטעום קודם
 ואם צריך לעשות מלאכה יאמר תחלה המבדיל בין קודש וכו' בלא שם ומלכות (סי' נ"ד מקליז):
ז ת"ב שחל בשבת ונדחה ליום א'. בלילה שלאחר התענית אסורין בבשר ויין כמו בשאר
 ת"ב מפני אבילות היום אבל למחר מותרין מיד בכל (מקליז):

ח אם יש מילה בת"ב שנדחה מותר לבעלי הברית דהיינו הבן ואמו והמזל והסנדק
 להתפלל מנחה גדולה היינו חצי שעה לאחר צהרים ואז מותר להבדיל על הכוס ולאכול ולרחוץ
 אבל סעודה לא יעשו עד הלילה וכן בפדיון הבן בזמנו האב והבן לא ישלימו (מקליז):

קבו לעשות זכר רחורכן. ובו ד' מעיפים:

א משחרב בית המקדש תקנו חז"ל (א) שבכל שמחה יהא בה זכר לחורבן כמ"ש אם
 אשכנח ירושלים וגו' אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי. וגזרו (ה) שלא יבנה
 לו ישראל בנן מסוויד ומצוויר. כבנין המלכים. ולא יסיר את כל ביתו בסיד אלא מה ביתו
 בטיט וסד בסיד (ג) ומניח בו אמה על אמה (ג) כנגד הפתח בלא סיד כדי לזכור החורבן.
 ומה שלא נהנו כן עתה לא ידענו מעם ברור:

ב וכן תקנו שהעורך שלחן לעשות סעודה לאורחים אפי' סעודת מצוה (ד) לא יתן כל
 התבשילין הראויין לסעודה. וכן האשה לא תתקשט בכל תכשיטיה (ה) בפעם אחת.
 והחתן קודם חופתו נותנים אפר על ראשו במקום הנחת תפילין והמכסה שמכסין בו את
 הכלה (ו) לא יהיו בה חוטי כסף או זהב גם נזהגין שבשעת כתיבת התנאים אחר קריאתן
 (ז) שוברין קדרה לעשות זכר לחורבן אבל יש ליקח קדרה שבורה. וחתת החופה שוברת החתן

בלי לחם הפנים מוסגרת השלחן

(*) נ"ל דאפי' בעיר המתוקנת בעירובין אסור לשאת
 את הקינה או את החומש בשבת לבהכ"ז שיהא לו
 מוכן למוצאי שבת לומר מהוכו איכה. משום דהוי סבין
 משבת לחול עיין חיי אדם בכל קיד' סי' י'.
 הגהות מבעה"מ מסגרת השלחן
 (א) שכלל שמחה. ובכל שמונה של אדם ידאג על חירבן
 חבית. ולא יהיה שמחה שלימה אצלו. וראה סן
 חי לן דמיתגן דגמרא ברכות. ואפילו בנין לא יהיה
 בשלמות

ומיודעיו חין למנוע כשנתן דכו' ליה כאבילות
 דפרהסיא ויד אפרים וזכרי' בשם כבור שור
 ע"ש דלה דמי למ"ש במקום לישב בדלחון נפש
 דהויל לניעה ודברים שביב): (ג) ומזכירין
 נשמות. במקום שנוהגין להזכיר נשמות בכל
 שבת (פמ"ג רס"י חק"ט):

קבו (ה) שלא יבנה כו' ולא יסיר כו'. אלא טח כו'. עיין בלחמנים סימן חק"ס שהסכימו לדעת
 הטור דעל ידי שיור אמה על אמה מותר בכל ענין: (ב) ומניח בו. ובאמה על אמה פעם
 אחת סגי לכל חדרי הבית אף ע"פ שיש לו חדרי רבים (שע"ת בשם שאלת יעב"ץ ע"ש דב"ח
 וסחפך בזה): (ג) כנגד הפתח. פי' נוכח הפתח כדי שיראה בכניסה ויציאה. וקל"ט טישין
 סמוך לפתח ולדבריהם לריך לומר כנגד הפתח בלחמנו נגמרת פירושו אלא הפתח ולריך עיין לפרש
 כן (עיין פרמ"ג וטע"ת): (ד) לא יתן. רק יחסר תבשיל הרגיל בכל סעודה (ט"ז ופרמ"ג ע"ש):
 (ה) בפעם אחת. ותשייר בכל פעם תכשיט אחר דאם תשייר בכל פעם תכשיט אחד ח"ו היכר
 כלל שיכיו סבורים שאין לה זכר התכשיט כלל והיא לריכה לעשות שיור במה שיש לה (לבושי שרד
 בפירוש דברי המגיד): (ו) לא יסיר כו'. וכוונתו להקל בזה אף לחמיה בידם ואכל מקיס אס
 סיא של כסף או זהב אף שנפך על משי אסור (עיין פרמ"ג וטע"ת): (ז) שוברין קדיש. גזי

קיצור שחקן ערוך קבו קבו הלכות תשעה באב

כלי זכויות וזה יכול להיות (ח) כוס שלם :
ג וכן גורו (ט) שלא לשמוע שום בלי שיר ואפי' שיר בפה (י) ואין לשורר בסעודה אלא הוציאות שנתקנו כמו בשבת אבל פיומים אחרים אסור לשורר (קס"ט):
ד וישמר יד מלאות קניגנאות של עובדי כוכבים וכן מחילתם או שום דבר של שמחתם יאם תשמע קולם שמחים תאנה ותצער על חורבן ירושלים ותתפלל להקב"ה עליה ואפי' לקניגנאות של ישראל אסור ללכת משום דהוי מושב לצים (כ"ח ח"א כ"ל ס"ג). וכל מיני שמחה אסור אלא לשמת חתן וכלה מותר בין בשיר בפה בין בכלים. וגם שם אין לשמוח ביותר ואסור לאדם שימלא שחוקו ביעולם הזה (לא) אפי' בשמחה של מצוה שנאמר או ימלא שחוק פינו (ס' הק"ס ונח"א):

קבו הלכות תענית יחיד. ובו י"ח סעיפים :

א כשם שמצוה על הצבור להתענות ולהתפלל על כל צרה שלא תבא. כך מצוה על כל יחיד שאם באה עליו ח"ו איזה צרה כגון שהיה לו חולה בתוך ביתו או שהוא תועה בדרך או חבוש בבית האסורים ע"י עליה מצוה עליו שיתענה (וע"ל סס' קב"א) ויתפלל אל ה' ויבקש רחמים מאתו ויחזק שיועז לו. ודבר זה מדרבי תשובה הוא. שלא יאמר האדם ח"ו מקרה היא הצרה. שנאמר והלכתם עמי בקרי והלכתי גם אני עמכם בחמת קרי. פי' כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו אם תאמרו שהוא קרי אוסיף עליכם חמת אותו קרי. אבל צריך האדם לדעת כי בחטאיו הביא עליו האלהים את כל הרעה הזאת. ויפשפש במעשיו. וישוב אל ה' וירחמנו (סיון מקס"ח ונמנ"ס ומנ"ד מסנ):

ב יחיד שהוא רוצה להתענות צריך לקבל עליו ביום שלפניו בתפלת המנחה דהיינו בברכת שמע קולנו יתרחר בלבו שהוא מקבל עליו להתענות (ח) וקודם יהיו לרצון יאמר רבון העולמים הרי אני לפניך בתענית וכו' (כמו שנדרש בסידורים) ואף על פי שאוכל ושותה אח"כ עד שיעלה עמוד השתר (ע"ל ס' קב"א ס"ח) אין בכך כלום וכן אם רוצה להתענות איזה ימים זה אחר זה אף ע"פ שיאכל וישתה בלילות שביניהם סני בקבלה אחת. אבל אם מקבל עליו איזה ימים שאינם רצופין כגון בה"ב יש לקבל עליו כל יום במנחה שלפניו (תקס"ג):
ג מי שהוא רגיל להתענות בעשרת ימי תשובה או ביום א' דמליחות וערב ר"ה א"צ לקבלם שהם מקובלים מכת המנהג. וכן תענית חלום א"צ קבלה וכן תענית בה"ב שלאחר פסח וסכות אם ענה אמן אחר הסי שבירך והיה דעתו להתענות די בכך וא"צ קבלה אחרת ומכל

מסגרת השרה

לחם הפנים

בשרימות. כי לחם פנים שירושלים ובית המקדש בחרבנו. ודע שאם לא יזכור דאגת הירבן הבית לפניו או יהיה קשרו עליו. ולא יצא השמחה אלא בערכובי שניע עליו עונש. וכן בכל סעודת מצוה אומרים דברי תורה על השלחן ומסיים הדרשה בנחמ"ס משיח ובנין ירושלים כדי שלא יהיה קשרו על שפת המשתה הזאת. וכך המצוה עצמו ודואג על חורבן הבית וגלות השכינה בכל הצרה לילה ובפרט בימי הדין שהם שני וחש"י ויבכה על

סעודה (סס): (ט) שלא לשמוע. יכן נזרז שלא לנגן בכלי ביר (ש"ט) ואפילו בפה אסור (כ"ח סלי"ח מ"א) והנשים המצורות בשעת מלאכתן שלא כדיון הם עושין (מ"א פרמ"ג ח"י אדם) ולחוד מצוה כגון בבית חתן וכלה מותר בין בפה בין בכלי (מ"א ע"ז). ומימי חין לשמוח ביותר (מ"א) להשטן מקטרג בשמחה יחידה על כן יתענה מה דאפשר (פרמ"ג): (י) ואין לשורר. וכל דיון עושין שמתורבין בשמחה חודך כי ציחתי ובה"ל נזנח כמה פיוטים לשמחה הרישית כי לא הסוד חוגרת שק ואומרים עשוי צורך כמין זמר (מהר"ל מ"א). וד"ס שיש עין גדול מה שהמאשאליק על הכהונה נזכה שחוק בפסוקים ונמנח על דרך ליטח ומוטל על פני הסעודה והיושבים הם לגורו בו (שלחן שלמה ובעין זה כתב ה"ט): (יא) אפי' בשמחה של מצוה. אסור בזמן הגלות (ט"ז פרמ"ג ע"ס). עיין באו"ח ס' תקס"א שצריך לקרוע כשרואה ע"י יחיד או ירושלים או בהמ"ק בזמן הגלות עיין שם כל פרטי דינים:

קבו (ה) וקודם יכין ללבוש. משמע שאלו לאחר אלהי נזרז וכן נראה דעת השלחן ערוך. יע"ש: וחי לחם בלבו לאומרו קודם אלהי נזרז וכפי הכרחו שלחן ימ כוס. ומכל מקום

קיצור שדחן עורך קבו הרכות הענית חיד

ומכל מקום אם מתחרט ואינו רוצה להתענות (ג) רשאי כיון שלא קבל עליו בפ"י ולא הוציא בפ"ו שהוא רוצה להתענות (ה"ז הקס"ז הקס"ג) :

ד אם לא קבל עליו את התענית בפ"ו אלא בהרהור קבל עליו (ג) ונספר בדעתו להתענות למחר ואפ"י שלא בשעת תפלת מנחה אלא קודם תפלת מנחה או אחרים בעוד שהוא יושב הוי קבלה והייב להתענות (ס"ה הקס"ז ופתי"א) :

ה כל השדחן בתענית לא יגדל עירוני בעצמו ולא יקל ראשו ולא יהא שמח וטוב לב אלא דואג ואוהב כמ"ש מה יהאונן אדם הוי גבר על חטיו (הקס"ה) :

ו בתענית יחיד מותר לרחוק את פיו במים בשחרית (הקס"ז) :

ז אם קבל עליו סתם להתענות חייב להשלים עד צאת הכוכבים (ד) אפ"י בע"ש (הקס"ז) :

ח התענית ומפרסם א"ע להתפאר הוא נענש על כך אבל אם מפציר בו לאכול מותר לגנות שהוא מתענה (הקס"ה) :

ט התענית אפ"י תענית יחיד בין תענית נדבה בין תענית חלום אוסר בתפלת המנחה בשמץ קודמו עננו כמי בתענית צביר (ואע"פ שהוא יחיד אוסרו בלשון רבים וא"י יצנה מסבבן שיבבנו הכתובים) וקודם יהיו לרצון אוסר רבין העולמים וכו' (הקס"ז הקס"ה) :

י מי שנדר להתענות יום א' או עשרה ימים ולא פרט איזה יום או ימים אלא שאמר סתם אף ע"פ שקבל עליו בשעת מנחה להתענות למחר (ה) אם אירע לו צורך גדול לאכול כיון שקורין אותו לסעודת מצוה אף ע"פ שאינו שייך להסעודה או שאדם גדול מפציר בו לאכול וקשה לו לסרב כנגדו הרי זה לוח תעניתו (ו) ויכול לאכול היום אע"פ שכבר התחיל להתענות אשתענה תחת יום זה יום אחר ודוקא בענין זה דמה שקבל עליו התענית הוה רק בשביל לקיים את הנדר אבל אם לא נדר מתחלה רק שקיבל עליו בשעת מנחה להתענות למחר אפ"י מצטער אחרת הרבה אינו רשאי ללוות תעניתו לפרעו ביום אחר (ועיין בסעיף י"ב) :

יא וכן אם בשעת נדרו פרט ימים ידועים (ז) וגם קיבל עליו בשעת מנחה שוב אינו יכול ללוות תעניתו :

יב מי שקבל עליו להתענות ומצטער הרבה בתעניתו יכול לפדותו בממון כפי עשרו ונותן את הדמים לעניים (ח) אבל בתענית שמתמת נדר לא מהני פדיון. וכן בתענית שגזרו הצבור לא מהני פדיון אלא אם התנו כן הצבור :

יג מי שנדר להתענות בה"ב מותר לו להחליף ולהתענות בה"ב אבל לא ימים אחרים כי סתמא היתה כוונתו להם מפני שהם יומי דדינא :

יד תענית בה"ב שלאחר פסח ושלאחר סוכות וכן בעשרת ימי תשובה שלא קבלו בשעת מנחה אלא שהוא מתענה מכת המנהג ואפילו כיון בשעת עניית אמן על מי שבירך (ט) כל שלא קבלו

למה הפנים

מסגרת השדחן

על זה יתקיים במה שישו אדם משיש כל המהאבלים עליה בעולם הזה. ומה גם בעולם הבא שואלים אותו צדיק לישועה שבבית על דורבן הבית ואז זוכה לראות משיח כגן עדן בכל יום. ועם כל דא החי' יתן לאו בורא יכוין היטב בבדיקת כונה ודושים ויכיר את צמח דוד עבדך ועבודת בית דמקדש הנזכר בברכת רצח (ספר עמק השלך שער י"ד פ"ק קכ"ז) :

יש לומר תחילה הפסוק יהיו לרנן כמו שכתבתי לעיל סימן י"ח סעיף י"ב עיין ס"ס : (ב) רש"י. ללא כחאון. שאינם רואים לענות אמן בשעה שמבקר השליח ליצור מי שצריך כה"כ מחשש שמא יאטרום להתענות ואם רוצה להחמיר יתנה בזה בלא להענות ועל כל פנים יענה אמן

(פרי מגדים) : (ג) וגמר דעתו להתענות למחר. אבל אם היה רק דעתו להתענות לא מיקרי קבלה (מנ"א) ולפעמים אדם מתחרט על דעתו לכן צעין קבלה גמורה (מנ"א). ועיין בלחצוים סימן הקס"ז תקס"ג למקילים אף צנמר בלבו אם הוא קודם תפלת המנחה : (ד) אפ"י בערב שבת. ודעת רמ"א ואלחצוים בסימן רמ"ט דלא יסלים בערב שבת אלא מיד שיואלים מצית כנסת יאכל דם מיקרי השלמה שמתענה עד אחר קבלת שבת (וע"ש שם דוקא בתענית יחיד) וטוב נפרש כן בשעת קבלת התענית. ותענית הלוי יסלים אף בערב שבת. ועיין שם איזה חילוקי דינים בתענית יחיד לייב וערב ראש חדש בערב שבת : (ה) אם אירע לו שמצטער (רמ"א ד"י אדם) : (ו) ויכול לאכול. ומכל מקום לריך להתענות מקלה היום זמן מועט יותר ממה שהוא רגיל (מ"א ופרמ"ג וחי' אדם) : (ז) וגם קיבל עליה. עיין ב"ש' ואלחצוים סימן תה"כ תקס"ה : (ח) אבל בתענית. לשון רמ"א ויראה דוקא בקיבל עליו תענית בעלמא אבל אם קיבל דרך דה' לקיים נדרו שכל ועיין ב"ה"כ' ומח"ה שישנו שדחן הפתוח : (ט) כל מה קיבלו

קיצור שלחן ערוך קבו קבת הלכות תענית יחיד

קבלו בשעת מנחה אם אירע ברית מילה או פדיון הבן או שאר סעודת מצוה. מצוה לאכול וא"צ התרה. כי כל המתענה בימים אלו על דעות המנהג הוא מתענה והמגרס לא נתיסר להתענות במקום סעודת מצוה :

פו במקום רמיתין לאכול בסעודת מצוה נפסק התענית לגמרי ומותר לאכול אח"כ גם בבית. אבל קודם הסעודה אסור לאכול. רק אבי הבן ביום המילה (י) והסנדק יכולין לאכול גם לפני הסעודה כיון שהוא כמו י"ט להם :

פז אבל אם אכל שלא ביום התענית בין בשוגג בין במזיד חייב להשלים את התענית גם לאחר האכילה. ויש לו להתענות אח"כ בה"ב לכפרה על מה שאכל ביום התענית ומכ"ש אם היה יום התענית מחמת נדר (יא) שצריך להשלים נדרו אח"כ (תקס"ה) :

ץ יחיד המונענה על צרתו ועברה. או שמתענה בשביל חולה ונתרפא או מת (יז) צריך להשלים כל התעניות שקבל עליו. וכן אם קבל עליו תעניות או שאר מצוה עד שיעשה בנו בר מצוה ומת הבן קודם צריך הוא לקיים את נדרו עד השעה שהיה ראוי להיות בנו בר מצוה (עין יור"ד סי' ר"ב ברמ"א סעי' ט"ז) אבל אם נודע לו שקודם שקבל עליו (יג) להתענות כבר עברה הסבה להיות קבלה במעוה א"צ להשלים (תקס"ט) :

יח יפה תענית עם התשובה לבטל חלום רע כאש לנעורת ודקא בו ביום ומכל מקום אינו מחויב להתענות דאמר שמואל החלוטות שוא ידברו. אבל מחויב לעשות תשובה ויעסיק כל היום בתורה ותפלה ולענין תענית חלום בשבת עיין בא"ח סימן רפ"ח (ר"ב) :

קבת דיני חודש אלול. ובו ט"ז סעיפים :

א מר"ח אלול עד אחר יום הכיפורים המה ימי רצון. ואף כי בכל השנה הקב"ה מקבל תשובה מן השבים אליו בלב שלם. מכל מקום ימים אלו סובחרים יותר ומוזמנים לתשובה להיותם ימי רחמים וימי רצון כי ב"ר"ח אלול עלה משה אל הר סיני לקבל לוחות שניות ונשתהה שם מ' יום ויורד ב' בתשרי שהיה אז גמר כפרה. וכן אז הוקדשו ימים אלו לימי רצון ויום עשרה בתשרי ליום הכיפורים ומנהג ברוב המקומות להתענות בערב ר"ח אלול ולעשות סדר יום כפור קמן כדי שיכנינו לבם לתשובה. ואם חל ר"ח בשבת מקדימים ליום ה' שלפניו. הארז"ל כתב ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו ונשמתי לך ר"ח אלול לומר כי חרש זה הוא עת רצון לקבל תשובה על החטאים שעשה בכל השנה. וגם רמז שגם על השגגות צריך לעשות תשובה בחדש הזה. עוד אמרו דרושי רשומות ומל' ה' אלהיך את לבבך ואת לבב ר"ח אלול וכן אני לרודי ורודי לי ר"ח אלול. וכן איש לרעהו זמנות לאבינונים ר"ח אלול. רמז לשלשה דברים שהם תשובה תפלה צדקה. שצריכין להודו בהם בחודש זה. ומל' ה' וגו' רמזו לתשובה. אני לרודי וגו' רמזו לתפלה שהיא רנת דודים. איש לרעהו זמנות לאבינונים רמזו לצדקה (י) (מ"ה) :

ב נזהגין לתקוע שופר בחדש זה. ומתחילין ביום ב' דר"ח ותוקעין בכל יום לאחר תפלת שחרית תשרית חוץ מערב ר"ח שמפסיקין בו כדי להפסיק בין תקיעות רשות לתקיעות מצוה ומעם התקיעות בחדש זה כדי לעורר את העם לתשובה. כי כן הוא המבוע של השופר לעורר ולהתריד במש"ה היתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו. עוד נזהגין במדינות אלו מיום ב' דר"ח אלול עד שמיני עצרת אומרים בבוקר ובערב לאחר התפלה את המזמור לדרו ה' אורי וישעי. והוא ע"פ המדרש ה' אורי ב"ר"ה וישעי ביוה"כ כי יצפנני בסכה רמז לסוכות. עוד נזהגין לומר תהלים בצבור בכל מקום לפי מנהגו. משנכנס אלול עד יוה"כ כשכותב אדם אגרת לחברו

רחם הפנים

מסגרת השרחן

א וכל שבט הרבו גם בתיבות איש לרעהו לומר כי מתחלה צריך לצאת במה שנוגע בין איש לרעהו. שמהא הצדקה משלו ממש :

ב פ"ט : (י) ובסנדק. ובסנדק (מח"ס סימן תקפ"א) כלעיל סעי' קכ"ה : (יא) שצריך להשלים. פ"י שצריך להתענות יום אחד אף אם פירש בשעת קבלת התענית שמקבל עליו להתענות יום זה (רמ"א ואחרונים) ודוקא אם אכל כחית ולא שכה באכילתו יותר מכדי אכילת פרס או ששתה מלא לנמנו בכת אחת (מ"א וחי' אדם) : (יב) צריך להשלים. ואם פירש דבריו כגון שאמר אם יחיה פלוני החולק אתענה כך וכך ולא חתן כך וכך לצדקה אם מת לאתו פלוני פטור מנדרו ודבריו בטלים בפיהם (רמ"א ביו"ד) : (יג) להתענות. וס"כ נדר לצדקה כהאי גוונא (פרמ"ג) :

כמ קיצור שחקן ערוך קבת דיני הודש אירוז

לחבירו צריך לרמז בו בתחלתו או בסופו שהוא מבקש עליו ומברכו שיוכה בימי הדין הבאים לטובה להכתב ולהחתם בספר חיים טובים (קפ"א) :

ג אנשי מעשה נוהגין לבדוק בחדש זה תפילין ומזוזות שלהן . וכל אשר ימצא שם בדיק (א) בשאר מצות יתקנו (תש"ה חפ"ס) :

ד משבת שלאחר ת"ב ולהלן מפטירין ב' שבחות ד' דנחמא . אם חל יום א' דר"ח אלול בשבת דוחין עניה סעודה ומפטירין השמים כסאי . מפני שיש בה ג"כ מנחת ירושלים ובשבת פ' כי תצא שאז מפטירין רני עקרה משלימין עליה גם עניה סעודה שהוא סמוכה לה אם טעה בשבת ר"ח אלול ואמר עניה סעודה אם נזכר קודם שבידך לאחריה יאמר גם השמים כסאי ויברך לאחריה . ואם לא נזכר עד לאחר הברכות יאמר השמים כסאי בלא ברכות . ואם חל ר"ח אלול בא' בשבת דוחין הפטירה מחר חדש שאין בה מנהגות ירושלים ומפטירין עניה סעודה (תש"ה חפ"ס) :

ה מיום א' שקודם ר"ה ואילך משכימין לסליחות . ואם חל ר"ה ביום ב' או ביום ג' מתחילין מיום א' בשבוע הקודמת . וכשמשימין צריכין ליטול יידיהם ולברך עני' וברכת התורה . (ה) ואחר הסליחות יטול ידיו שנית בלא ברכה :

ו הש"ץ שאומר סליחות יתעטף במלית מצויצת קודם שמתחיל אשרי . ולפי שיש ספק אם יברך ברכה על מלית שלו כשלו בשו' כלילה או לא יברך . על כן (ב) לא יטול את שלו וגם לא מלית הקהל אלא ישאל לו מלית מאחר . ואם אין בנמצא מלית כלל יכולין לומר סליחות ושלוש עשרה מדות גם בלא מלית . יש מקומות נוהגין שהתפלל סליחות מתפלל גם שחרית ומנחה וגם מעריב שלפניו והוא קודם לאבל ולמוהל וליוצא (קפ"א) . טוב לעמוד באמירת הסליחות ומי שקשה לו יעמוד לכל הפחות באמירת אל מלך יושב וגו' ושלוש עשרה מדות (פ' סי' י"ז) . דין אמירת הודיו על סימן קרא' סוף מ' :

ז ידקדקו לבחור ש"ץ שיתפלל סליחות ובימים נוראים איש שהוא הגדול בתורה ובמעשים טובים כפי מה שאפשר למצוא וגם שיהיה בן שלשים שנה שאזכר נח רתיחת הדם של בחרותו ונבנע לבו . וגם יהא נשוי ויהיו לו בנים שהוא שופך לבו ומפיל תהנונים מקירת הלב . וכן ידקדקו לבחור תוקע שיתקע שופר ברה' וכן המקרא לפני התוקע שיהיו בעלי תורה ויראה כפי מה שאפשר להם למצוא . מהו כל ישראל כשרים לכל רק שיהא מרוצה להקהל ואם רואה שיש מחלוקת בדבר ימנע עצמו אע"פ שיהיה מי שאינו הגון (קפ"א חפ"ס ונס"פ) :
ח אבל כל י"ב חדש אחר אביו ואמו לא יהא ש"ץ ברה' ויהיב"פ (ג) ולא תוקע ברה' אלא אם אין אחר הגון כמותו . ואם הוא תוך שלשים על שאר קרובים אם החזיק מכבר להתפלל או לתקוע מותר כיון שרה' ויהיב"פ מבטלין גזירת שלשים . אבל אם לא החזיק ויש אחר הגון כמותו יש להחמיר . אבל כל ימי הסליחות אפילו בערב ר"ה מותר לכל אבל להיות ש"ץ אך לא בתוך שבוע (קפ"א) :

ט יחיד האומר סליחות אינו רשאי לומר שלש עשרה מדות תוך תפלה ובקשה אלא דרך קריאה בתורה בניגון ובטעמים . וכן במקום שנזכר שלש עשרה מדות כגון וזכור לנו היום ברית שלש עשרה וברומה יש לו לדרג . וכן הבקשות שהן בלשון ארמי כגון מהני ומסי וכו' מן די בשמיא וכו' לא יאמרם אלא בעשרה (סי' ק"א חפ"ס ונס"פ) :

י אבל אסור לצאת מביתו ללכת לבהכ"נ לומר סליחות מלבד ערב ר"ה שמרבים בסליחות :
יא הש"ץ שיתפלל בימים נוראים וכן התוקע צריכין לפרוש את עצמן שלשה ימים לפני ר"ה מכל דבר המביא ירדי טומאה . וילמדו כפי יכולתם פירושי התפלות והפיוטים והלכות תקיעות (קפ"א) . וגם ילמדו ספרי מוסר המעוררים את לב האדם וייראו מפחד ה' ומהדר גאווה במקומו למשפט את הארץ . אם לא נמצא להם תוקע שהוא בעל תורה יראו עיכ"פ שהוא המקריא בעל תורה ויהא בקי בהלכות תקיעות שופר שאם יאירע איוה פתאים בתקיעות ידע מה לעשות . וגם שירע לבדוק את השופר אם הוא כשר (ע' סי' תקפ"ט ונס"פ) :

לחם הפנים הרבה

הנהגות מבעה"ט מסגרת השלוח
(א) בשאר מצות יתקנו . מי שרוצה לעשות איוה דבר מצוה לא יכריז עליה מקודם משום שהשטן שומע ויודע בדבר ומזדרז עצמו לבטלו מן המצוה והוא על דרך אמרם ו'ל מחשבת מועלת אפילו לרברבי הור"ה שאם אדם אוסר בך וכן אני לומר כו' מועלת אותה מחשבת שהוציאה לפועל לבטלו . אך יעשה בפזע פתאים המצוה שרוצה לעשות . וכיון שנעשה נעשה . כי לא חנית מקום

בסגרת השלוח

קבת (ח) ואחר הסליחות . כשיאיר היום כלעיל סימן ב' סעיף ה' עיין ס"ס :
(ב) לא יטול . עיין לעיל סימן ט' סעיף י"א :
(ג) ולא תוקע בראש השנה . לא מלאהי זה בפוסקים . ועיין במ"א סימן תקפ"ט סק"ד וקנין

קיצור שלחן ערוך קכח קבט דיני תודש אדר

יב הרבה נהגין להתענות בעשרת ימי תשובה ולפי שחסרים ד' ימים שאינם מונענים דהיינו ב' ימים ר"ה. שבת. וערב יוה"כ. ע"כ מתענין תמורתן ד' ימים בימי הסליחות שקודם ר"ה דהיינו יום א' דסליחות. וערב ר"ה ועוד ב' ימים בינתיים ובחורים ביום ב' וז' ואם אירע להם סעודת מצוה (ד) יכולין לאכול. ויתענה יום אחר תמורתו. או אם יודע שיהיה לו סעודת מצוה (ה) יתענה מקודם יום א' תמורתו על ס' קב"ז סעיף ג' וסעיף י"ד (תקס"ח תקפ"ה) :

יג נהגין לילך בער"ה אחר תפלת שחרית לבית הקברות להשתטח על קברי הצדיקים ונותנים שם צדקה לעניים ומרבים תחנונים לעורר את הצדיקים הקדושים אשר בארץ המה שימליצו טוב בעדנו ביום הדין. וגם מחמת שהוא מקום קבורת הצדיקים המקום הוא קדוש ופאור והתפלה מקובלת שם ביותר בהיותה על אדמת קודש. ויעשה הקבר' חסד בזכות הצדיקים אבל אלישים מגמתו נגד המתים השוכנים שם. כי קרוב הדבר שיהיה בכלל דודוש אל המתים אך יבקש מהשית' ש' שירחם עליו בזכות הצדיקים שוכני עפר (תקפ"ה). כשבא אל הבית הקברות אם לא ראה את הקברים שלשים יום צריך לברך אשר יצר אתכם ברין וכו' (לעיל ס' ס' ס' ס') כשבא אל הקבר יש לו לומר יהי רצון שתא מנוחתו של (פלוני) הקבור פה בכבוד וזכותו יעמוד לו. כשמישים ידו על הקבר יש לשום יד שמאלו דוקא ולא ימינו ויאמר את הפסוק ונחך ה' תמיד והושביע בצחצחות נפשך ועצמותך יחליץ והיית כגן רוה וכמוצא מים אשר לא ייכונו מימיו. תשכב בשלום ותישן בשלום עד בא מנחם משמיע שלום (וכשמישים ידו יכוין בפסוק ונחך שיש בו מ"ו תיבות כמנין קשרי הירד) (ברי' ס' רכ"ד) אין לילך על קבר א' ב' פעמים ביום א'. הקורא כתב שעל גבי המצבה אם הוא כתב בולט קשה לשכחה. וסגולה לומר אהבה רבה עד וליחרך באהבה (כ"ד) :

יד בערב ר"ה נהגו כולם להתענות עד אחר מנחה שאז מועמין איזה דבר שלא ליכנס לרש כשהוא מעונה. וכל היום יעסוק בתורה ובמצות ובתשובה. ומכ"ש בעבירות שבין אדם לחבירו. ולא יתחין עד ערב ויחלץ אלא יקדים את עצמו היום לבקש מחבירו מחילה :
טז מכבדו ומסתפרן בער"ה לכבוד י"ט ויש ליהרר לגלח קודם חצות היום ומובלים ולובשים בגדי שבת ברה"ל לראות שאנו בטוחים בחסדו ית"ש שיוציא לאור משפטינו :
טז נהגין לעשות התרת נדרים * בער"ה (והרמז לא יחל דברו ככל. ס"ח אלול) ופי' שאינו מבין מה שהוא אומר בלה"ק יאמר בלשון אשכנז כמו שהוא מבין (סימן תקפ"ח ובמ"ה) :

קבט הלכות ראש השנה. ובו כ"ז סעיפים :

א בכל הקדישים שאומרים מר"ה עד יוה"כ כופלין תיבת לעילא. דהיינו שאומרים לעילא לעילא (תקפ"ג) (ה) (ולא בויו ולעילא) וכיון שבקדיש צריכין להיות כ"ה תיבות ובכל השנה אומרים לעילא כן כל ברכתא. עתה אומרים לעילא מכל ברכתא (פ"ט סימן י"ז) :
ב יש נהגין להתפלל ברה"ל וביוה"כ כל תפלות ש"ע בכדיעה ובכפופת הראש ואמנם כחן שצריכין לכרוע בברכת מן אברהם ובמורדים בתחלה ובסוף. על כן קודם שמיניע לסקופות

אלו

מסגרת השחרן

ולקמן סימן רט"ז ס"ז : (ד) יכולין לאסול. והסויכים לברית. מלוח עליהם לאכול (מ"א) :
(ה) יתענה מקודם. ומוכל מוקדם חס ראש השנה הוא ביום ה' שאין שם רק ד' ימי סליחות לפני ראש השנה אין לר"ך להתענות יום אחד קודם שבת דמנויקרל לא קבלו עליהם חלא להתענות בימי הסליחות ולא בימים האחרים (מ"א ותי"א) :

קבט (ה) ולא לעילא. ור"ש וסרי"ה כתבו לומר לעילא ולעילא וכן הוא בנוסח הסידורים שלפנינו. גם מה שכתב המחבר דבקדיש לר"ך להיות כ"ה תיבות אין הסנה לדבריו ולר"ך

התהל עדיין נהגו בנדרות יש לו לנהדר ששון הנהר

רחם הפנים

מקום לשכן לחשוב אופן לבסלו מנחה (סדרש תלפיות אות כ') :

י בספר פתחי תשובה סימן רל"ט סק"ה כתב זה לשונו ודע דמת שכתוב בנוסח התרת נדרים שאנו נוהגין בגלוי'תו אלו לאמר בערב ראש השנה וכל מיני נדרות שקבלתי עלי ואפילו נדרות שמשון כו' נוסחא מופתת היא שהרי נדרות שמשון אלו הן התרה כלל וכו' עכ"ל. וכן בהקדמה בזה בשו"ת בני ציון ח"א סימן פ"א ע"כ. ונכד' הבחור יחזקאל בנעש ב"י כתב על זה וזה לישנו וז"ל על פי מה שמצאתי בריטב"א סבכת מכת דף כ"ב וזה לשונו בניר שמשון. פ"י שהיה על ידי מלאך ואין לו שארה. אכל במדירו בניר מן הכסנן כשמשון הא מפשר שאלה על ידי האב הסדירו. עכ"ל הריטב"א. ונראה דגם הרמב"ם בזה לזה השלש קאמר רק בקיבל על עצמו נדרות שמשון שאין לו התרה אבל בבגד זה מורה דאיתיה בשאלה. והך ואפילו נדרות שמשון (שבנוסחתינו) מיייר בבגד זה. (ועיין משנה למלך פרק ג' מהלכות נדרות הלכה י"ז דכפי הנראה אשתמיטת דברי ריטב"א אלו). או יש לומר על פי מה שראינו בספר מנחת חינוך בהשפלות בשם האב"ן מ"ג ש' דכשלא

קיצור שרתן ערוך קבט חלכות ראש השנה

אלו צריך לזקוף א"ע כדי שיכרע במצות חז"ל. (ג) גם אסור לכרוע בתחלת ברכה ובסוף ברכה במקום שלא תקנו חז"ל. ושבו יותר להתפלל באיברים וקופים ובלב כפוף ובדמעות. ומה שנוהגין להתפלל בקול רם יש לבטל. כי יש להתפלל בלחש כמו בכל השנה ויש מחזיקים להגביה קולו מעט אבל לא הרבה. ויהרר לדרקק בתפלתו היטב שלא ישנה שום קודרה ויהדר אחר מידור או מחזור שהוא מדיק היטב להתפלל מתוכו (ק"ל ק"י מקצ"ב):

כל השנה אימרים בתפלה האל הקדוש. מלך אוהב צדקה ומשפט. חוץ מן ראש השנה עד לאחר יוה"כ שצריכין לומר המלך הקדוש המלך המשפט לפי שבימים אלו הקב"ה מראה מלכותו לשפוט את העולם. אם טעה ואמר האל הקדוש. או שהוא מסופק אם אמר האל הקדוש או המלך הקדוש. אם נזכר תוך כדי דיבור ואמר המלך הקדוש ואינו צריך לחזור לראש וכן הדין בהמלך המשפט. אבל אם (*) לא נזכר (ג) עד לאחר כדי דיבור. אזי בהמלך הקדוש צריך לחזור לראש התפלה (אפי' מספיק) מפני ששלוש ברכות הראשונות נחשבות כאחת (במ"ש במ"י י"ט ס"ב) ואפילו הש"ץ בחזרת התפלה צריך לראש וצריכין לומר קדושה שנית. אבל בהמלך המשפט אפילו יתיר אינו צריך לחזור אפילו לאותה ברכה כיון שהזכיר תיבת מלך בברכה זאת. בכל השנה אם טעה ואמר המלך הקדוש המלך המשפט אינו צריך לחזור (ק"י מקצ"ב):

בשבת ערבית בברכה מעין שבע מנן אבות וכו' אימרים ג"כ במקום האל הקדוש המלך הקדוש. ואם טעה הש"ץ ואמר האל הקדוש אם נזכר (ד) מיד תוך כדי דיבור חוזר ואומר המלך הקדוש וכו'. אבל לאח"כ אינו חוזר (פ"ח ופרמ"ג):

ה אם שכח זכרנו. או יש כמך. וכתוב. בספר חיים. ולא נזכר עד שאמר בא"י. כיון שאמר את השם גומר את הברכה ומתפלל כסדר וא"צ לחזור וכן אם שכח לומר ובכן תן אחד וחתם המלך הקדוש ואפי' לא אמר עדיין רק בא"י חתם המלך הקדוש ואומר אתה בחרתנו וכו' (סימן מקצ"ב ונסד"ס וק"י):

במים הש"ע יש מסיימים עושה השלום ויש שאינם מסייגין אלא אימרים המברך את עמו ישראל בשלום. ואך בקרישים אימרים עושה השלום במרומי וכו' (מנהג אשכנז):

אם חל ר"ה בשבת יש מקומות שאומרים לבו נרננה כמו בשאר שבת ויש מקומות שמתחילין מזמור לדוד. ויש מקומות שמתחילין מזמור שיר ליום השבת. וכל מקום יחזיק מנהגיו:

ח לאחר גמר תפלת מעריב כליל ראשון נוהגין לומר כל אחד לחברו לשנה טובה תכתב ותחתם. ולנקבה אימרים תכתבי ותחתמי. אבל ביום אין אימרים. לפי שכבר נגמרה הבחיבה קודם חצות היום. ובליל שני (ה) יש נוהגין לאסרו כי לפעמים נדונין ביום שני (מקצ"ב):

ט בסעודת הלילה נוהגין לעשות סימנים לשנה טובה. מובלין פירות המוציא ברכה. (ו) ואחר שאכל כוית. אומר יהי רצון שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה. ואח"כ טובל קצת תפוח

פתוך ברכה ומברך עליו בפה"ע ואוכלו ואח"כ אומר ג"כ יהי וכו'. ונוהגין לאכול ראש של בעל חי ואומרים יהי שנה טובה לראש. ויש להדר אחר ראש כבש שקנה ג"כ וכו' לאילו של יצחק. וגם ירקות אוכלים אותן שיש להן במדינה הריא שם המורה לטובה. גם במדינותנו מעהרען. ואומרים יהי שירבו זכויותנו. ויש נוהגין ג"כ להדר לאכול דגים שיש רמז לפירות ולרבות כמו הדגים. ואין לבשל אותם בחומץ. כי אין אוכלים דברים חמוצים או מרורים ברה

רחם חפנים

מסגרת השרתן

על ידי פתח. אם כן יש לומר דקאי אבגוזה. עוד יש לומר על פי סח שכתב החתומים חלק יחד סימן כ"ז בדגודר ואומר אם לא אעשה דבר פלגו אהא נדר שמשון אז סקלין ומתדיין לו יעו"ש וק"ל. עד כאן דברי נכדי חז"ל:

(*) בספר חיי אדם כלל כ"ד אות י"ד הביא בשם הגאון מהר"ר אבלי פאסוועליץ ו"ל דין מחורש שאם טעה בליל ראש השנה ולא אמר המלך הקדוש א"צ לחזור כיון שטעה ולא הזכיר יעלה ויבוא כליל ראש חדש שא"צ לחזור מחמת שאין מקדשין את החודש בבילה ואם כן גם כליל ראש השנה הדין כן שא"צ לחזור עכ"ל הגאון הגדול. והנה יפה העירנו הרב מ"ה נחום איש מאוראקאוו ז"ל כי רבינו יונה בפרק ח"ה מביא ספק זה ומסיק דגובל לומר שאע"פ שחלוי ברה"ט, כיון שהיה יום טוב. ומסות יום טוב ארכאא מפי וכו' יותר יש לנו לדון אותו כמו יום טוב שחלון אותו כמו ר"ח ואם לא הזכיר בערבית מעין יום טוב מחזירין אותו עכ"ל. ולפיכך י"ס מסתמך לשון הרמב"ם ז"ל: כן:

וצריך לומר כוונתו מן יכא שמיכ רבא עד דלמחר צעלמא: (ג) גם אסור לכרוע. ולכן יסר לזקוף כסוף כל ברכה דכיינו כשמגיע לבדך ויסר לזקוף עד אחר שיתחיל ברכה האחרת (א"ר) סדיה ור"ש וחי' (א"ס): (ג) עד לאחר כדי דיבור. ואם התחיל בברכה שאלמריה ומכר אפי' תוך כדי דיבור חזר לראש (שע"ת בשם מטב יודל וכן דעת המטה אפרים וכו' דעת ר"ש): (ד) מיד תוך כדי דיבור. ובמידור דקך החיים כחכ דדוקא א"ס חסם בברכה אינו חזר לראש חז"ל א"ס לא חסם חזר להמלך הקדוש ולא יטע דעת הפרמ"ג סימן מקצ"ב שצ"ק קטן ד' עיין שם

קיצור שילחן ערוך קבט הלכות ראש השנה

בריה ואוכלין בשר שמן וכל מיני סתיקה. גם נוהגין שלא לאכול אגוזים ולוזים כי אנח בנימשריא ח'ט. וגם סרבים כיחה וניעה המבטלים את התפלה (מקפ"ג). ויש ללמוד על השילחן תורה. ונהגין קצת ללמוד משניות מס' ראש השנה (כ"ז).

י נכון שלא לשמש מפתו בשתי לילות דר"ה אפי' כשחל בשבת. אך אם הוא ליל מבילה אל יבטל עונתה. ויטבול א"ע בבוקר מטומאתו (מקפ"ה).

י"א ברה בשאימר אבינו מלכנו חטאנו לפניך אין להכות באגרוף על החזה כמו בחול וביוהכ"פ כי אין אומרים וידוי ברה (י) שהוא י"ט. אלא (ח) יכין הפירוש אי"מ חטאנו לפניך כלומר אבותינו חטאו לפניך שעבדו ע"ז אבל אנחנו אין לנו מלך אלא אתה לכו אבינו מלכנו עשה עמנו למען שמך (מקפ"ד).

י"ב בשעת הוצאת ס'ת נוהגין לומר שלש עשרה מדות ויש להתחיל מן ויעבור. ויאמר ויעבור ה' על פניו ויקרא ה' ה' וגו' (ע' מ"א ס' ס"ג ע"ן ג"ל ג"ל ה' ס"מ כ"ז). ובשבת יש מקומות שאין אומרים לא י"ג מדות ולא רבש"ע (מס' אהלים):

י"ג שיעור התקיעות. לכתחלה צריכין להיות כך. התרועה היא מ' כחות קצרות. והשברים יעשה ג' שברים זה אחר זה כל שבר יהא ארוך כמו ג' כחות קצרות מן התרועה. ונמצא שגם השברים היא כמו מ' כחות. ויזהר מאוד שלא להאריך בשברים עד שיהא כל שבר כמו מ' כחות. כי בזה (ט) אפילו בדיעבד אינו יוצא. והתקיעות המה הברות פשוטות. ובסדר חשירות תהא כל תקיעה ארוכה כמו (י) השברים עם התרועה דהיינו כמו ח' כחות. ובסדר תשיה תהא כל תקיעה ארוכה כמו השברים דהיינו כמו מ' כחות. וכן בסדר תר"ת. בתקיעות שקודם תפלת מוסף יש לעשות השברים עם התרועה בנשימה אחת. ולכן המקרא יקרא בפעם א' שברים תרועה. ובתקיעות שבתוך החזרת התפלה יש לעשותן בשתי נשימות. ומ"מ לא יפסיק ביניהן אלא יהיו תכופות זו לזו והמקרא יקרא ג"כ שתיהן בפעם א' (מקפ"ז):

י"ד כשהתוקע אומר את הברכות אל יאמרו הקהל ב"ה וב"ש (ע"ל ס' ו' ס"ט) אך ישמעו היטב את הברכות ואחר כל ברכה יאמרו ככוונה אמר ואסור להפסיק מכאן (י"א) עד לאחר כל התקיעות שבהחזרת התפלה (ק"ד מקפ"ג). ויג' כן (י"ב) אין להשמש להכריז שתיהן יפה בשעת התפלה אף שהוא נוהג כן בפעם אחר (מס' אהלים):

מ"ז נוהגין העולם (י"ג) לומר בין הסדרים יהי רצון וכו' כמו שנרפס במחזורים. וצריכין לומר מאוד שלא להוציא בפה שמות המלאכים הגזרים שם. ובהרבה קהלות אין אומרים כלל את היה"ר. (יד) וכן נכון יותר. והעיקר רוא (טו) להתעורר או בתשובה בלב שלם (מקפ"ג מקפ"ד ונמ"ה). ובס"ש הרמב"ם ז"ל (בה' תשובה פ"ג ה"ד) וז"ל אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה

גוררת

מסגרת השילחן

וכן דעת המטה אפרים ע"ש באלף למטה: (ה) יש נוהגין לאמרו. ובמדינותינו אין נוהגין לאמרו רק בליל א' ולאחר הכוה"גין לאמרו בליל ב' יוכלו לאמרו גם כן בי"ט א' אחר חלות דמחפלי עליו שיכתב למחר לחיים טובים אם ידעו בו (פרמ"ג ולבושי שרד דעת הט"ז וכ"ז נודע ר"ש): (ו) ואחר שאל כית אומר. זה אינו מבוחר בפוסקים ולפי מה שכתבתי לעיל כי נ"ח ס"ה יוכל לומר יהי רצון קודם שאל כית אחר שכל מעט מפרוסת המזל: (ז) שהוא יום טוב. ור"ש כתב הטעם שלא ליתן פתחון פה למקטרג: (ח) יכין הפירוש. ור"ש וח"י אדם לא הכריזו מזה כלל ודעתם נראה ללנו ולא לאמרו כלל בראש השנה וכן רש"י בסידור שלו וכמדותה שכן המנהג: (ט) אפי' בדיעבד אינו יוצא. עיין בש"ע ופירושים סימן תקפ"א ח"ה אופן דיואל בדיעבד וגם נחבאר ברכה דיני תקיעות שצריך התוקע להיות בקי בהם: (י) השברים עם התרועה. אבל השברים נבדן או התרועה לבד צריך ליזהר מאוד לעשות בנשימה אחת (ע' ר"ש וח"י אדם דה מעבד אף בדיעבד): (יא) עד לאחר כל התקיעות. ולצורך התפלה והתקיעות מותר להפסיק לאחר שגמר התקיעות שקודם התפלה (רמ"א מ"א ור"ש ופמ"ג): (י"ב) אין להשמש להכריז. דאין לז"ך תפלה כל כך בהכרח זו ואין לו להפסיק בין התקיעות (מטה אפרים וכן צריך לומר לפי מה שכתבתי בסמוך בשם הפוסקים וכיוצא בזה כתב ח"ש רש"י סימן ש"ט ע"ש): (י"ג) לומר בין הסדרים. וצריך ליזהר מאוד שלא להתחיל להכריז עד לאחר שסיים התוקע הקריש שמועד זה כדי שישמעו כל הקהל התקיעה עד סופה ולצ"ך שמוע כל תקיעה מרחש"י עד סופה הק' אם היא ארוכה ברכה (פ"ד מגדים סימן תקפ"ה ח"ש ס' קל"ג וכ"ז דעת הט"ז והחריזים סימן תקפ"ז תקפ"ח וע"ש בלבושי שרד): (יד) וכן נכון יותר. שגם

ההפסיק:

קיצור שרן ערוך קבץ הכרות ראש השנה

גירת הכתוב רמזיש בו כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם ותפשו במעשיכם ותזו בתשובה וזכו בוראכם אלו השוכחים את האמת בהבני הזמן ושונים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל הביטולנפשותיכם ותמיטו דרכיכם ומעלליכם יעווב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה וכו' עכ"ל :

מן בתורת התפלה בשאמר השי' ואנחנו כורעים נהגין שנה הצבור ואמרים עמו וגם כורעים ומשתחווים אבל (טו) אין נופלים על פניהם רק ביוה"כ בסדר העבודה. וגם השי' כורע על ברכיו אבל אסור לעקור ממקומו בשעת התפלה ולכן נהגין שיעמיד קצת רחוק מן העמוד כדי שיוכל לכרוע על ברכיו בני עקירה ממקומו והעומדים אצלו מסייעים אותו לעמוד שלא יצטרך לעקור רגליו. התקיעות שבתוך החזרת התפלה אין להשי' לתקוע אלא אם הוא בטוח שלא תתבלבל דעתו ע"י כך (קל"א מקצ"ס מהל"א) :

ין בתקיעות שבתוך החזרת התפלה יש מנהגים שונים כמה תוקעין. וכל מקום יחזיק מנהגו וכן בתקיעות שלאחר התפלה יש מנהגים שונים. ולאחר שגמרו כל התקיעות כפי מנהג המקום יש להצניע את השופר ולא יתקעו יותר. אפילו מי שרוצה להיות תוקע ביום שני אין לו לתקוע ביום ראשון להתלמד (מקצ"ס מקצ"ו) :

יח אם יש מילה מלין לאחר ההפטורה קודם תקיעת שופר והרמז וזכר ברית אברהם (זו מילה) ועקידת יצחק (זה שופר) ובשבת מלין אחר אשרי ואם צריכין למול אצל דולדות מלין אחר היציאה מבהכ"ז (מקצ"ד) :

יט מי שיצא בתקיעת שופר וצריך לתקוע (א) בשביל אחרים (יו) יכול ג"כ לברך את הברכות וס"ט יותר נכון שיה' צריך לצאת הוא יברך את הברכות. והתוקע בשביל נשים אם הוא כבר יצא לא יברך את הברכות אלא האשה תברך. כיון דמצד הדיון נשים פטורות מתקיעת שופר משום דהוי ס"ע שהזמן גרמא. וי"א דמי שיצא לא יתקע כלל בשביל נשים. והרצת לתקוע בשביל נשים יתקע קודם שישמע התקיעות בבהכ"ז ויברך על התקיעות ויכין שיצא בהן. ובלבד שלא יהיה בשלש שעות הראשונות על היום כי או אין לתקוע ביחידות. או שיתקע להן בשעה שתוקעין בבהכ"ז. או לאחר התקיעות שבבהכ"ז אלא שיכין שלא לצאת בתקיעות אלו. אלא בתקיעות שהוא יתקע לפני האשה ויברך עליהן. ואע"ג שהולך אח"כ לבהכ"ז להתפלל מוסף ולשמוע התקיעות שבתפלה אין ההפסק מצריכו לברך שנית גדולתו תקיעות חדא מצוה ניהו. ואם האשה חלושה וצריכה לאכול קודם התקיעות יכולה לאכול (מקצ"ס מקצ"ט) :

כ כשיוצאין מבהכ"ז יש ללכת בשובה ונתת שמח וטוב לב בבטחון כי שמע ה' בקול תפלתנו ותקיעותינו ברחמים ואוכלים ושותין כיד ה' הטובה וס"ט יותר שלא לאכול אכילה נסה ותהא יראת ה' על פניו וצו ללמוד תורה על השלחן. לאחר ברה"מ אין לישן אלא רולכין לבהכ"ז ואמרים תהלים בשבוע עד תפלת מנחה. ואך מי שראשו כבד עליו יכול לישן מעט קודם שהיך לבהכ"ז (מקצ"ס מקצ"ז) :

כא לאחר תפלת מנחה הולכין אל הנהר (לזכור זכות העקדה דאיהא במדרש כשהלך אברהם אבינו עם יצחק בנו לעקידה עשה השמן א"ע כמו נהר לעכו ועבר א"א ע"ה בנהר עד צואר ואמר הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש. ועוד יש טעם מפני שאנו ממליכים היום את הקב"ה עלינו והדרך הוא למשוך את המלכים אצל הנהר לרמז שתמשוך מלכותו) וטוב שיהיה מרוץ לעיר ויש בו דגים (זכור שאנו משולים כדגים חיים הללו שנאחזים במצודה כך אנו

להם הפנים

מסגרת השרון

הנהגות מהרב הגאון הפוסק האבד"ק בילגוריא (א) וס"ט לכתחילה אם יודע שיצטרך לתקוע בכמה בתי תפלות יכוין לתקוע שלא יצא רק במקום האחרון. כדי לזכור לאח שבת בשמחה איהו סימן י"ג בשם כמה גדולי ראשונים דבמצוה דאורייתא אינו יכול לחוצא אחר שיצא ידי חובתו :

להפסיק בין הצרכה עד סוף התקיעות שקודם התפלה (סד"ה) : (טו) להסתער או כהסוכה. וסמך היום כחזו כסס הא"י וס"ט דכון להסתודות ולפרש הטמיו בלחש בין התקיעות בין

סדר נסדר וכן כרסם כסידורים (ולריך עיין ד"ה) הוי הפסק בין הצרכה להתקיעות ומכ"ל לדעת הרמב"ם וס"ע רבי' תקצ"ד דהג' סדרים שתוקעין הוא מחמת ספיקא ואם כן יש לימר דמפסיק בין הצרכה להתחלת התקיעות דאסור להפסיק להסתכל אף לערך התקיעות כמבואר במ"א ור"ס סימן תקצ"ב) : (טז) חין נופלים. כן כחז במ"א סוף סימן קל"א אבל מדברי רמ"א ור"ס סימן תרכ"א נראה דנופלים על פניהם בעלמא לשכח כמו צענודה וכן המנהג במדינתנו גם כר"ס כסנה ושיין לקמן ס' קל"ג סכ"ז ח"ך יתבאר : (יז) יכול גם כן כו' יתבר נכון כו'. כן כחז בהי"א

קיצור שו"ת ערוך קכט קג הלכות ראש השנה

אנו נאחזים במצוות המות והדין ומתוך כך נהרדד יותר בתשובה. עוד טעם לסימן שלא ישרוט בנו עץ הרע כמו בדגים ונפרה ונרבה כדגים. ויא המעט כי לדגים אין גבינים ועיניהם פקוחות תמיד כדי להתעורר עינא פקחא (דלעילא) ואם אין שם נהר שיש בו דגים הולכין לנהר אחר או לבאר ואומרים הפסוקים כי אל כמדך וכי ככתוב בסידורים מדר השלך ומגדלים שולי הבגדים והוא לרמוז בעלמא ליתן לב להשלך את החטאים ולהפיש ולחקור דרכיו מהיום והלאה שיהיו בגדיו לבנים ונקיים מכל חטא. אם חל יום א' בשבת הולכין ביום שני (הקפ"ז ונסינו):
כב לאחר שחזרו לבב"נ ועדיין לא הגיע זמן ערבית יורד מתכרת מרעים שלא יבא ח"ו לדברים בטלים אף יעסוק בתורה או בתהלים או בס' מוסר. כי קדוש היום לאדונינו (שם נכס מעט אפרים):

כג שני ימי של ר"ה כיום א' ארוך הן חשובים וקדושים אחת הן (ע"ל סי' צ"ט סי' ב) ולכן נחלקו הפוסקים אם לברך כליל ב' בקידוש וכן בהדלקת הנרות וכן בתקיעות של יום ב' שהחיינו או לא כי יא כיון קדושה אחת הן וכבר בירך שהחיינו בראשון אינו צריך לברך עוד בשני. וע"כ נוהגים שבקידוש ליל ב' מניחין על השלחן פרי חדשה שתהא ברכת שהחיינו שבקידוש גם על הפרי ואי שולבש בגד חדש ואם אין לו אינו מעכב ואומר שהחיינו בקידוש (כי אנו תופסין העיקר כהפוסקים שאומרים שצריך לברך שהחיינו). וכן האשה בהדלקת הנרות ליל ב' (אם נוהגת לברך שהחיינו אזי עכ"פ) אם אפשר תלבוש בגד חדש או תניח (יה) פרי חדשה שתהא ברכת שהחיינו גם ע"ז ואם אין לה אינו מעכב וכן התוקע ביים ב' אם אפשר יש לו ללבוש (יג) בגד חדש. ואם חל יום א' בשבת אינו צריך דהא עדיין לא ברכו שהחיינו על השופר (סימן ס"ז):

קל דיני עשרת ימי תשובה. ובו סעיפים:

א עשרת ימי תשובה שמם מורה עליהם שהם מיוחדים לתשובה. וכל אדם מחייב אי (א) לשוב בתשובה שלימה לפני ה' ית"ש קודם בא יום הגדול והנורא יום הכיפורים שנא' לפני ה' תטהרו. ונאמר דרשו את ה' בהמצאו וארזל אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליהכ"פ. לכן צריך האדם בימים אלו לפשפש במעשיו ולשוב ממעשיו הרעים. ופסק עבירה צריכה יותר תשובה מעבירה ודאית כי יותר מתחרט האדם כשהוא יודע שעשה עבירה מאם אינו יודע. ולכן קרבן אשם תלוי צריך להיות יותר ביוקר מקרבן חטאת. וירבה בתורה ובמצוה ובצדקה וימנע בעסקים. וכתב הרמ"ק ז"ל שיהיו ימים אלו כמו חוה"מ שלא יעשה בהם אלא מלאכה הכרחית וביותר צריך האדם לתקן דברים שבינו לבין תבורו אשר עליהם אין כפרה עד שיחזיר את הגול ואת העושק ויפייסו שימחול לו:

ב ראוי לאדם שיתנהג בימים אלו גם בחומרות שאינו נוהג בהם כל השנה כי גם אנו מבקשים מאת ה' ית"ש שיתנהג עמנו בהסדרות והאיכל כל השנה פת פלטר לא יאכל בימים אלו כ"א פת ישראל וכדומה לזה (סימן מ"ג ונמיי"ט):

ג בברכה מ"ז יש נוהגין לומר הרחמן יחדש וכו' כמו ברה:

ד נוהגין שלא לעשות נשואין בימים אלו (מטה אפרים):

ה בשבת שובה יש לקרות למפטר אדם חשוב (מ"ז):

ו יש נוהגין שאין מקדשין את הלבנה עד מוצאי יוה"כ שאז שמחים ומקדשם היו בראגה. ויא דאדרבה טוב לקדשה קודם כדי להוסיף בזכות והכל לפי הזמן (מ"ז מ"ז). במקום שמצוי לקנות אתרוגים לולבין והדסים נוהגין אנשי מעשה להיות זריזין מקדימים לקנות בימים אלו כדי שתצטרף גם המצוה היקרה הזאת לזכויותינו (מטה אפרים):

נוהגין

מסגרת השרה

לכל דעת מ"א ור"ס וסד"ה דלח השומע יכו לבדך בעלמא יבדך בעלמא ולא החוקש: (יה) פרי חדשה. עיין במה שכתבתי לעיל סימן י"ב סעיף י"ב לענין לקחת ענבים על הסהחיינו: (יג) בגד חדש. בענין שצריך לבדך שהחיינו כש"כ הלבישה (מ"א ור"ס) כמו שכתבתי למעלה סימן י"ט סעיף ח' עיין שם:

ואפשר בינו לסתות באחרים ולא ידעה. והאיכל ש"כ עניים

להם הפנים

הנהגות מבעת"ה מסגרת השלחן

(א) לשוב בתשובה. כ"ז דברים מעכבין את החשובה: ואלו הן רבילות. ולשון הרע. ובעל חסד. ובעל מחשבת רעה. והמתכבד לרשע. והאוכל מסעודה שאינה חסדית לבעלות. והמסתכל בעריות. והחולק עם גנב. והאומר אחמא ואישוב או אחמא יום הכיפורים מכפר. והמתכבד בקבלת סודות והפזר שן הציבור והמבזה אבותיו. והמבזה רבותיו. והמעכב את הרבים מעשות דבר מצוה. והמספה את חבריו מדרך טובה לדרך רעה. והמשתמש בעבוסו של עני. והמקבל שוחד להפזר דין. והמוצא אכילה ואינו מכיר עולה עד שיחזירה כעולה. והרואה בג' צא לדרך הרע ואינו מודה בידו. ובכלל זה כל

קיצור שלחן ערוך קרא הלכות יום כפור

כב

קרא דיני ערב יום כפור • ובו י"ז סעיפים :

א נזהרין לעשות כפרות בעוה"כ באשמורת הבוקר שאז הרחמים גובר . לוקחין תרנגול שאינו ססורס לזכר ותרנגולת לנקבה ולאשה מעוברת תרנגול ותרנגולת . תרנגול שמא הולד הוא זכר ואם הולד היא נקבה די לאמה ולבתה בתרנגולת אחת ואפילו שאר בנאי יכולין שנים ליקח כפרה אחת ובותרים בלבנים ע"ש שנא' אם יהיו תאביכם כשנים כשלג ילבינו . אבל אין לחזור בפ' בשעת קנין אחר לבנים ולקנותם ביוקר כי זהו כעין דרכי אמורי אלא כשיזדמן לו לבן (או) שקנה אותו בין אחרים יבחר בו . לוקח כל א' כפרתו בידו הימנית ואומר הפסוקים בני אדם וכו' ומסבבה סביב ראשו ואומר זה חליפתי וכו' שלשה פעמים . אם מסבב לאחרים אומר זה חליפתך ויש לו לסבב תחלה לעצמו ואח"כ לאחרים . וטוב שתהא השחיטה ג"כ באשמורת הבוקר תיכף לאחר הסיבוב . ואל יחשוב האדם שזהו כפרתו ממש אלא יחשוב כי כל מה שעושים כעוף הזה היה ראוי לבא עליו בעינותיו ויתאנין על חטאיו . והקב"ה ברחמיו יקבל תשובתו . ונזהרין לזרוק בני מעיהם (ה) מפני שאכלו גזל כרי שיתן האדם אל לבו להרחיק א"ע מן הגזל . אם אין תרנגולים מצויים יכול ליקח אחד או שאר בעל חי שאינו ראוי להקרבה ורא אפילו דגים אך לא תורין ובני יונה שהן ראויין להקרבה ויהא נראה כאילו מקדיש קדשים בחוץ . יש נזהרים ליתן את הכפרות לעניים אבל יותר טוב לפדות את הכפרות במסון וליתן את המסון לעניים (מ"ה) :

ב אי"א מומר לתורה ולא תחנן ולא למנצח . גם אי"א אם רק בשחל יוה"כ בשבת או אומרים עוה"כ בשחרית א"ס (מ"ה) :

ג מצוה להרבות בסעודה לאכול ולשתות . וכל האוכל ושותה בעוה"כ לשם מצוה נחשב לו כאילו התענה גם היום . ומצוה לאכול דגים בסעודה הראשונה (מ"ד מ"ה) :

ד עבירות שבין אדם לחברו אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חברו . שנאמר מכל חטאתיכם רפני ה' תפדני . כלומר חטאתיכם שהם לפני ה' לבד יוה"כ מכפר . אבל אם שבין אדם לחברו אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חברו . לכן צריך כל אדם לדקדק שאם יש בינו מסון של אחרים שלא כדון יחזור לו ויפייס אותו . ואם יש בידו מסון שהוא מסופק בו אם הוא שלו ע"פ דין או לא . ויודיע לחברו שהוא רוצה לעמוד עמו מיד לאחר יוה"כ לדין תוה"ק ויקבל עליו באמת לקיים כאשר יצא מפי ה"ב"ד . וגם אם לא חטא כנגד חברו אלא בדברים צריך לפייסו ומחויב ללכת בעצמו לפייסו אך אם קשה עליו או שהוא מבין כי יותר קרוב שיתפייס ע"י אמצעי יעשה ע"י אמצעי . והאיש אשר מבקשן מסנו מחילה (ג) ימחול בלב שלם ולא יהא אכזרי כי אין זה מדרת ישראל אלא ממדת עשו שעליו נאמר ועברתו שמה נצח וכן הוא אומר על הגבעונים לפי שלא מחלו ולא נתפייסו והגבעונים לא מבני ישראל המה אבל דרכן של דוד ישראל הוא להיות קשה לבקשם ונחל לרצות וכשהחטא מבקש מסנו למחול ימחול בלב שלם ובנפש חפצה ואפילו הצד לו הרבה לא יקום ולא יסור . ואדרבא אם החוטא אינו מתעורר לבא אליו לבקש מחילה יש לו להאיש העלוב להמציא את עצמו לאותו שחטא כדי שיבקש ממנו מחילה ומי שאינו מעביר שנה ביוה"כ אין תפלתו נשמעת ח"ו . וכל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו (ס' מ"ז ונמנה ונמ"ד ס"ז יבמות ד' ט"ט) :

ה אם מת זה האיש אשר חטא כנגדו . מביא עשרה אנשים ומעמידן על קברו ואומר חטאתי לאלהי ישראל ולזה האיש (פלוגי) שחטאתי לו . והם ישיבו לו מחול כך מחול לך מחול לך ויש לו לילך יחף גם יש לו לפרט את החטא אם אינו בזיון להמת . אם קבר המת הוא חוץ לשלש פרסאות ממקום שדר בו החוטא א"צ לילך בעצמו לשם אלא ישלח שליחו והשליח יקח שם עשרה אנשים וילך על קברו ויאמר הנני שליח של פלוני מודה ברבים ששלחתי פלוני לבקש מחילה על מה שחטא וכו' . אם חרף אדם לאחר מותו א"צ לילך על קברו אלא יבקש ממנו מחילה במקום שחרפו ואם הוציא עליו שם דע צריך לקבל על עצמו תשובה על שעבר חרם הקדמונים שלא להוציא שם רע על מתים :

מצוה

לחם הפנים

עניים יתומים ואלמנות . ותחולק על דברי חכמים . והתושר בכשרים . והשונא את התוכחות . והמלעיג על המצוה (רפב"ם הלכות תשובה פרק ד' ושערי תשובה דרכינו יונה) :

מסגרת השלחן
קרא (ח) מפני שחבלו . וכוונתו ורמ"א ור"ש וסידור דרך החיים כתבו דאזקין הכני ממים על הגנות או בחצר מקום שבעופות יכולים נקמה ממש . והטעם הוא כי ראוי לרחם על הבריות כדי שירחמו עלינו מן השמים (כ"ה מ"ז ד"ה) : (ג) ימחול בלב שלם . ואם ח"ו ח"ו למחול נחמאל נשיע ואחרונים סימן תרי"ב הכנס

פרמי

קיצור שרן ערוך קרא הלכות יום כפור

ן מצוה על כל אדם לטבול את עצמו בעייה"כ לסהר מטומאת קרי ועוד משום תשובה וכמו
גר שנתנייר שצריך טבילה. ולכן גם (ג) נערים ובתולות יש להם לטבול. ויש לדקדק
שלא יהא עליו (ד) שום חציצה (ע"ל סימן קס"א) ועיקר זמן הטבילה היא לאחר חצות היום.
(ס) אשה ששמה מטתה יכולה לפלוט ש"ז בתוך ג' ימים לאח"כ חרי היא כמו בעל קרי
לא הועילה לה הטבילה לענין זה. והתקנה היא שקודם הטבילה (ו) תרחוץ הישב בחמין ולא
תפלוט אח"כ עוד ואמנם אם שמה סמך לטבילה או (ז) סמך לתוכה (*) שאז רגילה
להתעבר אסור לה להשחית זרע הריון לכן לא תרחוץ בחמין ומ"מ יש לה לטבול בצונן.
פי שהוא אבל ר"ל אפילו בתוך שבעה (ח) יכול לטבול א"ע כמו שעה או שתי שעות קודם
הלילה אפילו קודם מנחה אבל שאר כל דיני אבלות כגון ישיבה ע"נ סרקע ובלא מנעלים נודע
עד הלילה (** (מ"ו) :

ן נזהגין שכל בעל הבית עושה גר לביתו מפני שביה"כ ירד משה עם הלוחות השניות והתורה
נקראת גר. ועוד גר אחר בשביל נשמות אביו ואמו שמתו לכפר עליהם. ונזהגין שמדליקין
אחת בביתו שידלוק עד שעת הברכה ויבדיל עליו (ע"ל סימן קל"ג סעיף כ"ח) (ט) ואחת
מדליקין בבית הכנסת. ולא יעשו נרות אלו משעוה של בתי עובדי כוכבים. ומזהות שקצת
מקפידים אם אירע שכבה גרו ביה"כ אף כי באמת אין בזה (י) שום חשש מ"מ טוב למנוע
מזה. ויתן את הגר להשמש שהוא יעמידו במקום שירצה. והאיש לא ידע כלל מקום גרו.
ויש לישא הגר לבה"כ כשהולך לתפלת מנחה להעמידו על מכניו. ולהדליק אח"כ קודם
בה"ש כי בעת שבאים אח"כ לבה"כ לערבית הזמן בה"ל (ס"י קל"ג מ"ו ונמ"ל וסידור) :

ן כשהולכין לבה"כ לתפלת מנחה נזהגין ללבוש בגדי שבת. בתפלת המנחה אומרים לאחר
הש"ע את הידיו דהיינו קודם אלהי נצור אומרים את הפסוק יהיו לרצון וגו' ומתחילין
אלהינו ואלהי אבותינו תבא לפניך עד וחללים רעים ואח"כ אומרים אלהי נצור וכו' ואומרים
עוד הפעם הפסוק יהיו לרצון וכו'. אם בעוד שהוא אומר את הידיו חזר הש"ע את התפלה.
כיון שהוא כבר אמר את הפסוק יהיו לרצון יכול (יא) לענות אמן ולומר קדושה ומורים
(ע"ל ס"י י"ח סעיף ט"ז). (ס"י קכ"ג מ"ו) :

צ"ל

מסגרת הש"ת

רחם הפנים

פרמ"ו דינים עד כיון זה לרץ לפייסו. ועיין
פרמ"ג דרואי למחול אף אם ירד שלא יניס
לו חיוך החק מזה: (ג) נערים ובתולות.
שכס בני מזל (מ"א ור"ש): (ד) שום חליה.
אבל בעל קרי או מי ששימש מטתו בטובל את
עלמו בשאר ימות הכנה (כמו שכתבו בספרי
מוכר ליכר מאוד בזה) א"ל לדקדק וליכר
מחליה (שע"ת בל"ח סימן פ"ח והגהות יד

(א) כן כתב המג"א. ובעל מטה אפרים ז"ל השמיטו.
ואולי מפני קושיית הדרשה שהקשה אהא דקיימא לן
דצריכין לפרוש מן האשה סמוך לוסתה. ועיין מה
שכתבתי בספרי רחם ושאלה סימן קס"ד שפלה סק"ב.
וסוף סימן קצ"ז ס"ק כ"ז :

(** בס' שערי תשובה ס"י תר"ו מבא בשם הס' דברי
יוס"ט ס"א דהמבטל לטבול מעודה המספקת ע"ג
מטה או פסל לא חסיד. ואין הס' הוה אתי ולא ידעתי
פעם. שוב מצאתי בספר שש"ס צדקה סימן י' שחקר
בזה ומי"ם דעביר כמר עביר כמר עביר. ויש
לעשות כפי המנהג :

מאל ביו"ד רס"י קל"ח בשם ספר מאמר מרדכי וכ"כ בספר מטב אפרים) : (כ) אשה
ששמה מטתה. חוץ ג' ימים לטבילה זו (מ"א ור"ש) אבל אם שילשה קודם ג' ימים אף
אם חפוט אחר הטבילה כרי הוא כפולטת מים צעלגא מפני שהוא מסריח אחר כג' ימים
(עיין ביו"ד סימן קל"ז וגשון המחבר א"ט מדוקדק) : (ו) תרחוץ הישב בחמין. כדי להפליט
כל ה"ש שבמקורה שלא חפלוט אחר הטבילה (ר"ש כמ"ש ביו"ד סימן קל"ז) : (ז) סמך
לסכתה. עיין במ"ח ובתו"כ ביו"ד ס"י קפ"ד סק"ו : (ח) יכול לטבול. אף בחמין (אחרונים) :
(ט) ולאחת מדליקין צבית הכנסת. גר נשמה מואין לבית הכנסת וגר החיים צביתו (סידור) :
(י) שום חשש. דלפעמים נכבה מחמת רוח או מחמת חום (חיי אדם) וכחצו רמ"א ור"ש וסד"ה
בכס מנכבים דמי שכבה גרו ביום הכפורים יחזר וידליקו במזל"א יתב"ש ולא יכבט עוד אלא
ימחנו לדלוק עד גמירא וגם יקבל עליו שכל ימיו לא יכבט גרו במזל"א יום הכפורים לא הוא ולא
אחר : (יא) לענות אמן. המחבר א"ל לשטת"י דלעיל בסימן י"ח סעיף ט"ז. ועב"מ"ש שם דעת
הרב"ב"ה וכו' וכו' ופיר"א סימן קכ"ב דלדין דרגילין לומר אלהי נצור אע"פ דאמר יהיו לרצון
א"ט מפסיק בהפאת אלהי נצור או קודם לט רק לקדים וקדושה ולחן אמן שמתר לענות בהמ"ט

קריאה

לג קיצור שחן ערוך קרא הלכות יום כפור

מ צ"ל את הידיו מעומד (יג) וישחה כמו במורים . וכשמוכיר את החטא יכה באגרוף (יג) על הלב כלומר אתה גרמת לי שחמתי . סדר הידיו ככתוב בסידורים אומרים כולם כשזה . ומי שהוא יודע בעצמו חטא שלא נזכר בידיו כיון שהוא אומר את הידיו בלחש נכון שיפרט את החטא שהוא (א) ויתורה עליו במרירות הלב ובדמעות שליש . וכן אם החטא הוא אחד מהמפורשים בהידי או כשמיניע אליו יתמרמר עליו ביותר . עונות שרתודה עליהם ביום הכפורים שעבר אף ע"פ שהוא יודע שלא עשה אותם יותר . מכל מקום יוכל לחזור ולהתנדות עליהם והרי זה משובה שנאמר וחמאתי ננדי המיד (ה"ז) :

י לאחר תפלת מנחה א"א א"מ בין שחל יוה"כ בחול בין שהל בשבת (ה"ז) :
 יא אחר תפלת המנחה נוהגין להלקות . ואע"פ שאין מלקות זה הוא מלקות ממש מ"מ מתוך כך ישים אל לבו לשוב טעבירות שבידו ויש ליקח רצועה (יד) של ענל אף ע"פ שאינה רחבה מפת . הנלקה יאה מטה ושוחה על ברכיו פניו לצפון ואחריו לדרום ונוהגין לומר וידויים בשעה שנלקה והמלקה אומר והוא רחום ונ"י פ"עמים שהם ל"ט תיבות כנגד ל"ט מלקות (ה"ז) :

יב לעת הערב אוכלין סעודה המפסקת ונוהגין לשבול פרוסת המוציא בדבש כמו ברה"י . ואין לאכול אלא דברים שהם קלים להתעכל כגון בשר עוף . ונוהגין שאין אוכלים דגים בסעודה זו . ולא יאכל ולא ישתה (טז) דברים המחממים וצריך ליהדר מאוד להוסיף מחול על הקדוש דהיינו שיפסיק מלאכול בעוד יום קצת (יז) קודם בין השמשות וזרזין מקדימין להפסיק כמו שעה קודם הלילה ואם מפסיק מלאכול בעוד יום בחרו דעתו לאכול או לשותות אח"כ צריך שינהג קודם ברה"מ ויאמר בפירוש או לכה"פ ירהדר בלבו שאינו מקבל עליו עדיין את התענית (הק"נ מה"ס) :

יג המנהג במדינות אלו שאין מסמינין בעיוה"כ לצורך מוצאי יוה"כ בדרך שמטמינין מע"ש לשבת משום דהוי כמכין מיוה"כ לחול . וגם משום דמיוה"כ כרעבתנותא (ה"ט) :
 יד כתיב לקדוש'ה' מכבוד . ודרשינן זה יוה"כ שאין בו אכילה ושתייה מצוה לכבדו בכסות נקיה ובנרות לכן מציעין גם בבה"כ מצעות נאות ומרכיין בנרות שנקראו כבוד . שנאמר באוה"י כבדוה' ומתרגמי' בפנסיא יקרו ד' . קודם בין השמשות פורסין מפות על השלחנות . ומדליקין נרות בבית כמו בערב שבת . ויש להדליק נר בחדר שאשתו שוכנת שם כדי שלא יבא לידי תשמיש ומברכין על הנרות להדליק נר של יום כפור . ואם חל בשבת מברכין להדליק נר של שבת ושל יום כפור (ס' מה"י ומה"י) . (ולענין נרצה (יז) סממינו עיין ס' ק"ג ס"ד) :
 נהגין

מסגרת השחן

הנהגות שבעה"מ מסגרת השחן
 (א) ויתורה עליו . בשם שצריך לשוב כעצמות שיש בתו מעשה כך צריך להפסיק ברעיונות שיש בו ולשוב מן הכעס ומן האבה וכן הקאה ומן ההיתול ומרדיפת השכונ ויחבד ומרדיפת המאכלות וכיוצא בהן . מן הכל צריך לחזור בהשיבה . ואלו העונות קשים מאותן שיש בהן מעשה . שיבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש מהם . וכן הוא אינו יעזוב רשע ורבו וגו' (רמב"ם הלכות תשובה פרק ז' ספר חמידים סימן כ"ז) . ועיין בספרי לקושי שונשים סוף הל' ו' הרבה עניני תשובה מספרים הקדושים . וה' יתברך יתירנו בתשובה שלימה ויטהר מחשבותיו ולבנו לעבדו באמה :

קריאת שמע כדלעיל סימן ט"ו . ולא לשאר אמונים . וע"פ עוד מזה : (יב) וישחה . עיין בלשון רז"ה שכתב וטוב לשתות כו' דליונו היוב כל כך ולכן אם מתבייש בפני אחרים שאינם נוכחים לשתות ועל ידי זה מתבלבל כמנהגו אין לרין לשתות כל ע"פ דודלי העיקר הוא כוונת הלב בדברים אלו : (יג) על הלב . ויש מהגין להכות על החזה מטעם סידוק להט (הארי"ל והבא בלחמים) : (יד) של ענל .

זעור בחשוכה על דרך שנאמר ידע שור קוואו (רמ"א מ"א וז"ש) : (טז) דברים הכוחמים . כגון צמחים וכרכוס (מ"א וז"ש) שלא יבא לידי קרי בלילה (רמ"א וז"ש) ועיין לקמן ס' קריא ס"ד : (טז) קודם בין השמשות . עיין במה שכתבתי לעיל בחלק א' מסיון ע"ה : (יז) שחמינו . עיין בשערי תשובה סימן רס"ג סקכ"א בשם שאלת יעב"ץ דמה שנוהגים לדרך זמן בשעת הדלקת נר יו"ט אין לה יסוד ע"פ ואם כן עכ"פ ציזכ"פ אין צורך וקודם לזכרה זו שהרי יש מקומות שאין מדליקין כלל בבית ציזכ"פ שלא חל בשבת ולדעה הרבה פוסקים גם המדליקין אין להם לדרך כלל כמבואר בב"י וש"ע סימן תר"י ואם כן אף למנהגינו שמרכיין להדליק נר יוה"כ"פ כמי"ס רמ"א מ"מ שחמינו מנלן . ואף על הכוי אדם שכתב לדרך שחמינו ציזכ"פ שחל בשבת קשה דודלי משום שבת לחוד אין לדרך שחמינו ול"ע . וי"ל ע"ל ס' ה"כ ס"ב : (יח) הקיטיל . ואם הולך (ח"ב)

קיצור שרתן ערוך קרא קרב הרבות יום כפיר

מן נהגין ללבוש את (יט) הקיטל שהוא בגד מתיים ועיניו לכ האדם נכנע וגשבר וגם האבל יכול ללבושו (יט) גם הנשים לובשות בגדים לבנים ונקיים לכבוד היום אך לא יקשמו א"ע בתכשיטין מפני אמת הרין (סי' תרי' ונע"ט סי' תק"א) :

מן המנהג שהאב והאם מברכין את הבנים ואת הבנות קודם שנכנסין לבהכ"נ שאז כבר הלך קדושת היום ושערי הרחמים נפתחו ומתפללים בברכה זו שיהתמי להיום טובים ושהיא לבם נכון ביראת ה'. ומתחננים בבכי ובדמעות שיקבל תפלתם . וגם הבנים והבנות מתעוררים שילכו בדרך טובים וארחות צדיקים ושמרו . ויש שהולכים גם לקרוביהם שהם ת"ח וצדיקים שיברכו אותם ומבקשים מהם שיתפללו גם בעדם ביום הקדוש והנורא . ויש להקדים לעשות כן בעוד היום גדול כי לעת ערב ראוי שיהיו נכונים לקבל קדושת היום בהשקט וישוב הדעת. נוסח הברכה ישימך וגו' . יברכך וגו' . ועוד מוסף כ"א כפי צחות לשונו וי"ל תפלה זאת . ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים שיתן בלבך אהבתו ויראתו ותהא יראת ה' על פניך כל ימי חייך שלא תחטא . ותהי חשק בתורה ובמצות ענייך לנכח יבטיש פיך ידבר חכמות ולבך יגה אמות ירך יהיו עוסקים במצות רגליך ירוצלו לעשות רצון אביך שבשמים ויתן לך בנים ובנות צדיקים וצדקניות עוסקים בתורה ובמצות כל ימיהם . ויהי מקורך ברוך . ויומין לך פרנסתך בהיתר ובנחת ובריות מתחת ידו הרחבה ולא ע"י מתנת בשר ודם פרנסה שתהא פנוי לעבודת ה' . ותכתב ותחתם לחיים טובים וארוכים בתוך כל צדיקי ישראל אמן (מס' אר"ס וסידור ומ"י תש"ס) :

ין נהגין ללבוש את הטלית . ויש לזהר ללבוש בעוד יום ויברך עליו : ואם נתאחר עד בין שמשות (כ) לא יברך עליו (סימן י"ח) :

קלב מדר ליל יום הכפורים . ובו ה' סעיפים :

א במדיניות אלו נהגין קודם כל נדרי מוציא הגדול שבקהל ס"ת ומסבב עמי סביב הבימה . והאנשים מחבקים ומנשקים את הס"ת ומבקשים מחילה וסליחה על מה שגזמו בכבוד התורה ומקבלים עליהם מהיום ואילך ללכת בדרך . ואומרים כמה פעמים הפסוק אור זרוע וגו' ועומד (ה) עם הס"ת אצל הש"ץ מימינו ועוד אחד מחשובי הקהל עומד אצלו משמאלו ג"כ בס"ת ואומרים שלשתן בישיבה של מצלה וב' . והש"ץ אומר כל נדרי ג"פ בנינו הירוע ויש לכל אדם לומר עם הש"ץ בלחש . ויש להתהלך כל נדרי בעוד יום ולהמשיך בו עד הלילה . ולאחר שאמר הש"ץ ברכי וגו' מהזירין את הס"ת להיכבד וחזקין למקומו . ובשבת יכולין לחזור למקומו בתחלת מנחה שיר ליום השבת (סי' תרי"ט ונסינו נס' ת"א) :

ב כשהש"ץ אומר ברכת שהחיינו יכוין להוציא את הצבור . ומכל מקום נכון שהשומע יכוין שלא יצא בברכת הש"ץ אלא יברך בעצמו בלחש וימחר לסיים קודם הש"ץ כדי שיענה אמן . והנשים שבירכו בהדלקת הנרות שהחיינו וכן איש אם הדליק ובידך או שהחיינו לא יברכו עתה שהחיינו (ס"ט) :

ג ליל יוה"כ ויומו אומרים בשכמ"ו בקול רם :

ד יש שעומדים על רגליהם בכל סדר תפלת ערבית וכל היום . ואם נחלשו יכולים לסמוך לאיזה דבר וטעם העמידה להיות דוגמת המלאכים ולכן הנשים לא יעמרו . מי שעמד פעם א' על דעת לעשות כן כל ימיו ואח"כ רוצה לחזור צריך התרה :

ה יש נהגין ללון בבהכ"נ ולומר שירות ותשבחות כל הלילה . וכשצריך לישן ירחיק את עצמו מן

מסגרת השרתן

לעשות ארכיו לריך לפשוט הקיטל כיון שבגד זה מיוחד להסתפלל בו (ט"ו) ור"ס סימן כ"א ופרמ"ג סימן תר"י : (יט) גם הנשים . עיין במ"א ור"ס שכתבו להסיון לכל המנהג הוא כמ"ס המהבזר זכעין זה כחצב בשערי חסוכה סימן תקפ"א : (כ) לא יברך עליו . ודעת מ"א ור"ס וכד"ס דיכול לברך עליו עד אלה הכוכבים וכן נראה דעת הפרמ"ג ט"ס . יש אומרים דלף על פי בלחש סווידי במנהג לריך לחזור ולהסודות בבין השמשות (רמב"ן) וראוי להחמיר כדבריהם (ש"ס מ"א ור"ס סימן תר"י) :

קרב (ה) עם הס"ת כו' גם כן בס"ת . אין מנהג זה אצלנו וגם לא מלאכיו בפוסקים . ומנהגינו שמתחזירין את הס"ת להיכל תיכף אחר אמירת הפסוק אור זרוע וגומ' (כמ"ל בסידור בשם מט"ה אר"ס) :

תצור שדכן ערוך קרג הככות יום כפור

ס' ב'א ובס' ערוך החדש קינמרס יוסף בסדר ס' א' ועיין בהנחות הגאון מהרש"ם וז"ל לארח
ס' (תרמ"ז) (ס"ג חז"ל קמ"ז) :

ז סיכה אסירה אפילו בשביל להעביר הוזהבא ואפילו על מקצת גופו . אך חולה אפילו אין בו
סכנה סך בדרבנן . ומי שיש בו חטמין במדינותינו שאין נותנין הבריות לסך בחיל אסור
לו לסוך משום דמוכח שהוא משום רפואה (כ"כ בדה"ח) וע"ל ס' צ"א :

ח געילת הסנדל'יש אסורין אפילו בסנדל של עץ שאינו חפוי בעור . אבל של גבי או קש או
בגד מותר . ויש להחמיר בגעילת הסנדל אפילו במקום רפש ומים וגשמים ואפילו הולך בן
עפרים אסור . (ו) ואם הוא מצטער הרבה לילך במקום רפש ומים וגשמים בלי סנדל יגעול
סנדל'ין שהם בלי עקב . או מנעלים שהם עם עקב אלא יחליפם של שמאל לימין ושל ימין לשמאל
אם יש חילוק ביניהם . ולענין פתח בה"ב יחליץ אותם (ז) ויצינעם . ויהיה (ח) שלא ליגע
בהם לא בגעילה ולא בחליצה שלא יצטרך לרחוץ ידיו (תרי"ד) :

ט מותר לעמוד על כרים ובסתות אפילו הן של עור אבל בתפלת ש"ע אסור לעמוד (ס) על
שום דבר . אך מי שהוא איש מצונן מותר לו לעמוד על קצת עשבים (ס"ז) תרי"ד ובמ"א (ה) :
י כל חולה אצ"פ שאין בו סכנה או מי שיש לו מכה ברגלו וכן היולדת כל שלשים מותרין
בגעילת הסנדל (תרי"ד) :

יא אסור ליגע באשתו אפילו ביום ויחזיקה כל יוה"כ כמו נדה (קמ"ז) :
יב מעוברת ומניקה ומשלימית ככל אדם . ומניקה שלדה חולה ומסוכן ואינו רוצה
לינק כ"א ממנה ואם תתענה תהא סכנה לולד . לא תתענה :

יג מעוברת שהריחה אינה מאכל ונתאזה לו וידוע שאם אין נותנין לה משה שהוא מתאזה
היא וולדה מסוכנים לכן אם אמרה צריכה אני לאכול אצ"פ שאין פניה משתנים או שרואים
שפניה משתנה אצ"פ שאינה אומרת כלום לוחשין לה באונה שהיום הוא יוה"כ כי לפעמים
מתיישבת דעתה בכך ואם לא נתיישבה דעתה מאכילין אותה בענן זה . מתחלה נותנין לה
דבר מועט ומטבילין אצבע ברוטב וכדומה ונותנין לתוך פיה כי לפעמים במפה אחת מתיישבת
דעתה (ו) ואם לאו נותנין לה פחות מכשיעור (ע"ל סעיף ט"ו) . ואם עדיין לא נתיישבה
נותנין לה די צרכה וכן כל אדם שהריוח מאכל ונשתנה פניו מסוכן הוא (וע"ל ס' ל"ג מ"ד)
ונותנין בו כמו שכתבנו . אבל כל זמן שלא נשתנה פניו אין מאכילין אותו אצ"פ שאומר צריך אני :
יד יולדת וכן חולה שיש בו סכנה לענין אכילה ושתיה אפילו כמה רפואים ואומרים שאינו
(ע"ל ס' צ"ב וסימן צ"ג) . אלא דלענין אכילה ושתיה אפילו כמה רפואים ואומרים שאינו
צריך ואפי' אומרים שהאכילה או השתיה תזיק לו והחולה אומר שהוא צריך ואפילו הוא אומר
שעדיין אינו מסוכן אלא שאם לא יאכל תכבד עליו החולי ויסתכן שומעין לו ומאכילין אותו .
כי לענין אכילה ושתיה הוא יותר מבין על עצמו ולב יודע מרת נפשו (תרי"ד מ"ח) :

טו כשמאכילין את המעוברת או את היולדת או את החולה (יא) מניחין לפניהם את המאכל
ואומרים

מסגרת השדכן

ומתקין שדריך לזהר שלא לשפך קנה מים על הבגד שנתלכך מש"כ כמו שכתבתי לעיל סימן ה'
סעיף ב' עיין ס' : (ו) ואם הוא מלשטר . וכן הכולך במקום שמלויים עקרבים או שאר דברים
הנזכרין מותר לו לגעול בלא יסכנו עקרב וכו' ואלא בו (ש"ח ערוך ור"ש וסד"ח) . וכן אם רוצה
לילך לבית הכסא יודע שילכך שם רגליו במקום מטופח מותר לגעול מעליו אבל חיפק כשיואל
ממש לרץ להסיר אותם (סידור דרך החיים וכן כתב רמ"א וגם המג"א יש לומר דמורה בזה)
ובכל זה עוג שיתלך מנעל של שמאל בימין ושל ימין לשמאל (ר"ש) כמ"כ בפנים : (ז) ויצינעם .
ואל יניחם בדיח הכנסה בגלוי לפי שכלוף שג"ג הננעלים הוא זולא לבית הכנסת ביום קדוש
כזה שמייבים לכבדו בכסות נקייה ובכל דבר טהרה (ר"ש) : (ח) שלא ליגע . ולא יגע בזה
כי אם ע"י בגד אבל אם נוגע במגעו של ע"י בגד לרץ ליטול ידיו (סידור דרך החיים ופרמ"ג) :
(ט) על שום דבר . ויש מחזיקין לעמוד על שאר דברים (חן מן כרים ובסתות) אם אינן גבוהים
ג' טפחים מן הארץ (ר"ש ס' תרי"ד וכן דעת הב"ח וט"ז כה"ל וע"ש עוד פרטים שהייכים
לדינים אלו) : (י) ואם לאו מזהינן . עיין באחרונים שהביאו מסקנת הבית יוסף לפסק הלכה ולפי
שדבריהם ל"ג דלענין יוה"כ מאי ל"מ בין רוטב לבשר כמו שכתב הבית יוסף בתחילה לך
לא הבאתי דבריהם : (יא) מניחין לפניהם . היינו כשיודעים בעצמם שצריכים לאכול אבל אם
לינעם אומרים שצריכים לאכול רק שמאכילים אותם ע"פ בקיאים או שאר אופנים מאכילין אותן
פניה

קיצור שרתון ערוך קגג הרכות יום כפור

(ג) ואומרים להם אם יודע אתה שאפשר שתסתכן אם לא תאכל די מחסורך תאכל כסדר עד שתבין כי דרך . אבל אם אפשר לך שלא תאכל בפעם אחת כשיעור עשה כך . ויאכל בפעם אחת כשיעור שני שלישי ביצה (כי שיעור אכילה להתחייב ברת ביוה"כ היא ככותבת הגסה שהוא פחות מעט מכביצה בינונית בלא קליפתה) וישהה קצת ושוב יאכל כך וישהה בין אכילת פרס וכן יכול לאכול אפילו הרבה פעמים רק שלא יהיו שתי אכילות בתוך שיעור אכילת פרס אם אפשר ודי לו (כי שתי אכילות שהן בכדי אכילת פרס מצטרפות ונחשבות כאכילה אחת) ובשתייה ישתה בפעם אחת קצת פחות ממלא קוגמיו וישהה ג"כ קצת ויחזור וישתה . ושהיות אלו יהיו ג"כ לכה"פ כדי אכילת פרס או עכ"פ לפחות כדי שתיות רביעית ויש לשער קודם יוה"כ שיעורים אלו על כלי שעות (אוהר. זו"ע) כדי שידעו על נכון * (מרי"צ מרי"ט) : מן מי שאחזו בולמוס והוא חולה מחמת רעבון וסימניו שעיניו כהות ואינו יכול לראות מאכילין אותו עד שיאורו עיניו :

יין בכל אלו שמאכילין אותו שום סכנה אם אין שם מאכל היתר מאכילין אותו מאכל איסור . ועיין בש"ע ס' הדיח . ואם מאכילין אותו דבר איסור נראה דיש להאכילו פחות פחות מביית אם די לו בכך :

יח אם דעתו מיושבת סביר לפניהם ולאחריהם אבל קידוש לא יעשה ובכרהמ"ז אומר יעלה ויבא . ואם חל בשבת אומר גם רצה ואם שכח אינו צריך לחזור ולברך שאין חיוב היום לאכול פת (מרי"ט) :

יט קטן וקטנה פחותים מט' שנים אפילו אם רוצים להתענות קצת אין מניחין אותן שלא יבאו ח"ו לידי סכנה . אבל משיש להם תשעה שנים שלמות (יג) והם בריאים מחנכין אותן שיתענו קצת ולא יאכלו עד לאחר (יד) איזה שעות מסה שהם רגילים לאכול (טו) ובנעילה הסגול ורחיצה וסיכה יש לחנכם גם קודם ט' שנים (מרי"ט) :

כ טוב להריח איזה פעמים בבשמים ולתוך עליהם כדי להשלים מאה ברכות ואמנם כל זמן שלא הסית דעתו אסור לברך שנית רהוי ברכה לבטלה ע"כ צריך להפסיק בינתים וכן גדול שיהא היסח הדעת בינתים . וטוב יאריך בכל פעם בשמים אחרים אף שיהיו מין א' . ומכ"ש אם יש לו ג' מינים כגון עצי בשמים עשבי בשמים ומיני בשמים . ואם יזכין (ז) לכל ברכות

דהם הפנים

* בספר שו"ת בני ציון ח"א סימן ל"ד צדד לומר דאם הוצרך לאכול ביוה"כ מפני הסכנה אינו צריך ע"ז הסכנה יש לומר דיותר לו לאכול עוד כי מאחר דהוציא חטאו את נפשו והכח הוא מערב עד ערב וכיון שלא יכול לקיים מצות זאת מפני הסכנה שוב אין קפידא אם יאכל וישתה באותו יום גם כלא סכנה . ושוב כתב לחוש לדבר ויעי' . ועיין בשו"ת שו"א ומשיב מהרורא רביעאה סימן כ' . ובכדי הבחור יחזקאל כנעני ג"ל הראני כי הדבר מבואר להיפוך כיוודשו הרשב"א קידושין דף כ"א ע"כ שכתב וזה לשונו אבל יפה תואר לאו מצוה היא שלא דברה תורה אלא נגד צד הרע . ולא דמיא אלא למי שאחזו בולמוס שמאכלין אותו עד שיאורו עיניו ומשם ואילך באיסוריה קאי עכ"ל :

מסגרת השרתון

פחות פחות מכשיעור ואם חמדוכו שאין שיעורים כללנו מספיקים או שנשתפקו בדבר מאכילין ומשקין אותן כל לרצון מיד כפי מה שיאמרו הבקיאים (ר"ט) : (יב) ואומרים להם . יום הכפורים הוא ואם יודע אהב כו' (אחרונים) : (יג) והם בריאים . ואם הם כחוסים ותשע כח מחנכין אותם מבין י' שנים שלמות (ר"ט) : (יד) איזה שעות . לשון ש"ע ור"ש כיצד היה רגיל לאכול ב' שעות על היום מאכילין אותו ב' :

כ"י רגיל לאכול ב' מאכילין אותו ב' לפי כח הכן מוסיפין לענות אותו בשעות וכו' לקטנה עכ"ל (וע"ש ברו"ט סימן תרט"ז) . בן י"א שנים שלמות בין זכר בין נקיה מחנכין ומשלימין מדברי סופרים כדי לחנכן במצות (ש"ע) ויש אומרים שאין לריכים להשלים מדרכן כלל עד שנתמלאו י"ב שנים לנקיבה וי"א לזכר שלא משלימין מדאורייתא ויש לסמוך עליהם בנער שהוא כחוס ואינו חזק להשתעמו (רמ"א ור"ט וחי' אדם) וכו' לקטנה הנמושה (חי' אדם וסד"ה) ובזמן הזה שירדה חולשה לעולם וגם הכל לומדים עכשיו והתורה מתשת כוחם מן הסתם קטן בכמה י"ב אינו נחשב כבדאי לענין זה (ב"ח ור"א ור"ט וסד"ה עיין בדגומי"ה) אלא"כ ידוע שהוא בריא וחזק לסבול (ר"ט) : (טו) ובנעילה הסגול . אסור לגדול לנעול את הסנדל לקטן שאין הקטנים מוכשין כל כך אם לא ינעלו לפיכך גזרו בזה חכמים . ואם הקטן טעל מעלמו דרך אביו למחצה בידו כמו שמצוה להפרישו מכל מצוה לא תעשה כלקמן כי קס"ה סעיף ב' עיין סם (גמרא ורמב"ם ונגיד משנה ור"ט ולשון הטוב"ע אינו מדויק כ"כ) : (טז) לכל ברטח כש"כ כי

קיצור שלחן ערוך קנן הלכות יום כפור

ביטח חשיך והקוראים בתורה והמפטירין לא יחסרו לו רק שלש ברכות לתשלום סאת וישראלים באלו של הבשמים (כ"י מ"ז הרי"ז) :

כא מזכירין נשמות ביוה"כ משום דזכות המיתים משבר ומכניע לבו של אדם . ועוד לפי שגם המיתים צריכין כפרה כדאיתא בכפרי כפוי לעמך ישראל אלו החיים אשר פדית אלו המיתים מלמד שהמיתים צריכין כפרה ונוררים צדקה בעבודתם (ועיל סי' מ"ז סי' מ"ז שיש לומר בלי גדר) ומסך לזה בסוף פ' תצוה התיב אותה בשנה יכפר ויטמך ליה ונתנו איש כופר נפשו לה' ומועילה הצדקה ב'בור המיתים כי ה' בוחן לבבות שאם היה זה המת חי (וי) ג"כ היה נותן צדקה . והחי יכול לבקש להקל דין המת כמו דוד שהתפלל על אבשלום (סוטה דף י' ע"ב) והמתים הצדיקים (ית) מליצים על צאצאיהם (מכיל"א) . גם ביום אחרון של פסח וביום ב' דשבועות ובשמיני עצרת מזכירין נשמות לפי שקורין בהם כל הבכור וכתוב שם איש במתנת ידו לכן נודרין סתנות לצדקה וביום שנודרין לצדקה נהגו ליתנה בעבור הנשמות שיזכור אותם אלהים לשובה וגם אותנו יזכור עמם לטובה בזכותיהם . ונוהגין כי מי שיש לו אב ואם יוצא מבהכ"ג בשעת הוכרת נשמות . גם נוהגין שבתוך שנה ראשונה למיתת האב או האם יוצא גם כן מבהכ"ג (ועיין הטעם בס' ברכ שלמה אורח סימן תרס"ח ובס' שערי אפרים פתחי שערים שער י' אות ד"א) :

כב אם יש תינוק למל מוהלן קודם אשרי . ומברכין ברכת המילה בלא כוס . ובמדינותינו נוהגין לברך על הכוס ונוהגין סמנו מעט להתינוק הניכול סידר מה שנותנים לו כשואמרים בדמיון חיי . אבל לתינוק אחר (יש) אין ליתן למעום מן הכוס (דחמיר פט"ב) הנוהג למצוץ ביין לא יזלו . בפה"ק ביד ומוצץ בפה בדרבנן (הרי"ז מהכ"א) :

כג נוהגין לשטוח עשבים בבהכ"ג והטעם הוא לפי שנוהגין להשתחוות ולפולח על הפנים בשעת העבודה וזכר למקדש ומקום שהקרקע מרוצף באבנים אסור להשתחוות כן ואפילו במקום שאינו מרוצף יש קצת איסור ע"כ שומחין עשבים להפסיק בין הקרקע . ואם אין שם עשבים יפסיק במליתו או בדיא (ק"ל מהכ"א) :

כד זמן תפלת נעילה היא כשהחמה היא בראש האילנות כדי שישלום אותה עם צאת הכוכבים . ולפעמים נמשכת קצת בתוך הלילה ואפ"ה אומרים התכנו לפי שאין הדין מסתלק עד שיגמרו ישראל את סדריהם למטה . והחרוז היום יפנה וכו' אם יצאו הכוכבים לא יאמר כן משום דהוי דובר שקרים אלא יאמר היום פנה השמש בא ופנה . הש"ץ אומר ברכת כהנים ושם שלום אע"פ שהוא לילה :

כה יש לבטל (כ) המנגנן שהנכרי מדליק נרות לצורך אמירת הפיוטים בנעילה אלא הנרות הרולקות יפזרו בכל הבהכ"ג דזה הוי שבות דשבות :

כו לאחר תפלת נעילה אפי' חל בשבת וגמרו ביום מ"מ אומרים אבינו מלכנו ואומרים שמע ישראל פעם א' . בשמל"ז ג"פ . ה' הוא האלהים ז"פ (ה"א) ללוות את השכינה שבתעלה למעלה משבעה רקיעים . ואמר הש"ץ קדיש שלם בניגון של שמחה . ואח"כ תוקעין תקיעה אחת והוא סימן לסילוק שכינה למעלה כמו שהיה במתן תורה שכשעלתה השכינה נאמר במשך היוכל וגו' ונאמר עלה אלהים בתרועה . וגם הוא זכר לתקיעת יוה"כ היוכל . ויכולין לתקוע אע"פ שעדיין לא יצאו כוכבים אלא שהוא בין השמשות ואפילו הוא שבת אבל בעוד יום אין לתקוע (מהכ"א) . לאחר התקיעה אומרים כולם ג"פ לשנה הבאה בירושלים (סידור) :

כז (כז) לאחר צאת הכוכבים מתפללין מעריב ויש להעמיד ש"ץ הגון ויתפללו בנחת ובכוונה ויש

מסגרת השלחן

רק שלש ברכות כו' עיין במגיל סימן מ"ז דחשבון זה הוא חס אינו מסוין לברכת הש"ץ רק לברכת הקוראין בתורה והמפטירין . ועיין שם דאם חולא להשלים בשמינית הברכות לריך לשמוע הברכה ולפזר אמר (אבל אמר עונה אף חס לא שמע הברכה רק שידע אינו ברכה היא כמו שכתבתי לעיל סימן ו' ס"י) : (ח) גם כן היכ נותן דלקה . ואם היכ עני יס לומר אלו היכ חי היכ טובה לב ויהי נוחן חס היכ לו (רוקח ב"י פרמ"ג) אבל חס מודר דלקה בעבור מי שהיכ רשע אינו מועיל (רוקח ב"י מ"א וד"ש) : (יח) מליצים . לכן נוהגין דלקה להבדל (רוקח ב"י) : (יט) חין לחן לטעום . נזירה שמא יהיכ התינוק גיל' בשמים זו של מלוא ויזכר היתר לעלמו לשמות אף לכשיגדיל (ט"ז ח"ט סד"ה) ומ"מ הכוכבים להטעים לחינוק אחר חין למחות בידם (לבוש מ"ה ד"ש) : (כ) המכה שהנכרי . עיין בשערי תשובה סימן תקי"ד וסימן תרכ"ג : (כא) ללות . שבעת המעלה היכה השכינה שריה ביטוי ועכשו חטלה למקומה (לבוש ד"ש) : (כב) לאחר חל

קיצור שרן ערוך קרג קלד הלכות יום כפור

יש לגעור בהחוטאים. אומרים בתפלת ש"ע אתה הונתנו. אם הל בשבת אומרים ויתן לך אבל אין אומרים ויהי נועם ואתה קדוש. ולאחר התפלה מקרשין את הלבנה ופוקרין איש את רעהו בשמחה וטוב לב כמו ביום (מלכ' מלכ') :

כח בהבדלה של מוצאי יוה"כ צריכין לברך דוקא על גר ששבת ולא על גר שהוציאו עתה מן האבנים וכדומה ולא במה שהודלק ממנו. והמובחר הוא להו"ל גר אחד מן הנר שהדליק אתמול בביתו ולברך על שניהם. ואם אין לו גר בביתו יביא את הנר הדולק מבהכ"נ ולהדליק עוד א' מזה הנר ולברך עליהם. ובשעת הדחק מברכין על הנר שהודלק מנר שג' עכ"ס או מהאור שהוציאו מאבנים וכדומה. ואין מתחילין הנה אל ישועתי אלא מברכין על הכוס ועל הנר והמברל ואין מברכין על הבישמים. ואם היה שבת מברכין גם על הבישמים. גם מתחילין הנה אל ישועתי כמו בשאר מ"ש :

כט אוכלים ושותים (א) ושמיים במוצאי יוה"כ דאיתא במדרש במוצאי יוה"כ בת קול יוצא ואומר לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב וינך כי כבר רצה אלהים את מעשיך :
ל המדקדקין במצות מתחילין מיר במוצאי יוה"כ בעשיית הסוכה לקיים ולכו מחיל אל חיל :
לא ביום שלאחר יוה"כ נוהגין להשכים לבהכ"נ. ובימים שבין יוה"כ לסוכות אין מתענין אפילו תענית יאר צייט. ואין אומרים תחנון לפי שהם ימי שמחה שהיו מחנכין בהם את המוכח בימי שלמה. וגם אנתנו (ב) עוסקים במצות בנין סוכה והכנת אתרוג ושאר המינים. לכבוד ארון האדונים. מקרש ישראל והומנים (מלכ' מלכ') :

קלד הלכות סוכה. ובו מ"ז מעיפים :

א מצוה לבנות את הסוכה מיד ביום שלאחר יוה"כ ואפי' הוא ערב שבת דמצוה הבאה לדיו אל יתמיצנה ויבחרו מקום נקי להעמידה שם. ומצוה על כל אדם שיעסוק בעצמו בעשיית הסוכה ובהנחת הסכך ואע"פ שהוא אדם נבדר זהו כבודו שעוסק בעצמו במצוה. ומן הראוי היה לברך שהחיינו על עשיית הסוכה אלא שאנו סומכין על שהחיינו שאומרים בקידוש. ויהיה לפות את הסוכה ולהנאותה בכלים נאים ומצעות נאות כפי כחו (ר"ל נל"ס מלכ' מלכ') :

ב בענין רפנות הסוכה יש הרבה חילוקי דינים ואין הכל בקיאים ע"כ צריכין לעשות רפנות שלמות וחוקית שלא יהא הרוח מניע אותם. וגם שלא יכבה הרוח את הנרות. ומי שאין לו די צרכו לרפנות מוטב שיעשה שרש שלמות מארבע שאינן שלמות. ומי שידו משגת מצוה לו ישהיה לו סוכה בנדר עכ' גבית שנפתחים ונסגרים ע"י צידים *) לסגור בשעת הגשמים. וכשפסקו הגשמים נפתחים הנגות והסכך הוא נגוב ויכול לקיים מצות סוכה כראוי * *) (מלכ' מלכ') :

גם

לחם הפנים

הנחות מבערב"מ מנחת השחר
(א) ושמיים. ויאכל בשמחה ובטוב לבב כי שמו אלהים כחמו לו את יום הקדוש הזה שעבר עליו ובו נמחלו עונותיו כו' ויפאנו ולהלאה ישמחו עצמו מכל שגיא ווען. ובכל עת יהיו כנדין לבנים (סדר היום) :
(ב) עוסקים במצות. כי בחמלת ה' עלינו רצה לזכות את ישראל והרבה לנו במצות בימים אלו כדי להשיגם נשגותנו עד יום ד' לחג שהוא יום הושענא רבה ובו נגמר הדין אם לטוב כו'. וצריך כל אדם להיותו ירא וזהו לבבו שאם עדיין לא נגמר דינו ומשפטו תלית וישלח להריגות צדקה ויפאנו ויט' לז' חסדים כדי שיצא משפטו לאור ויחתם לחיים טובים ביום הגמר דין. וירדוף אחר המצות באהבה ויחבה בכל לב ובכל נפש. כי שמת המצות והנחתה היא עיקר עשייתה (סדר היום) :

(*) בשער השוכה מ' חרבו' סק' מביא דברי הממ"א בסוכה שהגם נפתח בענין זה שיש לו באמצעותו משני הצדדים צירים וכשנפתח עומד למעלה מן הסכך כאמצע הסוכה. וכתב דשומר נפשו ירחק מסוכה זו. משום דגם זה הוא נסר הרהב ויהי מ' אלא שחלו בצדו. והיו נכרים הרחבים ד' אע"פ שהפכו על צדן פסולים משום דנעשו כשפודין של מתכות ע"ש. ולפע"ד במחכ"ת דבריו מוקמים מאד שהרי רש"י ז"ל ביאר לנו הדבר (ברק"ד ע"ב) דפסול מאי דס"ד למימר כשהפכו היינו שהפך כולו על צדו וסוכך כל הסוכה כחן ולמסקנא ראנחא וכו' כחב ונסר א' דוקא קאמר. והדבר מוכרח כדלשון הגמ' שהרי בברייתא איתא שנתן עצה נסר וכו' בלשון יחיד וכנסתא אמר' מאי לאו שהפכו על צדו וסוכך כל הסוכה רבים. ומוכח להדיא דבהפכו על צדו אף שהוא פסול מ"מ אינו חופס רק כשיעור צדו שהוא מונח בו ולא שנאמר שנחשב כאילו מונח בכל רהבו ובר מן דין י"ל לפע"ד דכיון שהוא ענינה מעשה כדורים שהפכו את הגג ומסכך בסכך כשר. תו לויבא משום גזירת תקיה. ע"ן מנ"א מ' הרמ"א סק'. והנה במדינתנו יש הרבה סוכות כאלו. ולפע"ד אין להפסק בהם אלא שצריכין להשיג שיחא הגג עומד כישור ולא באדקסון. שוב הראינו כי הנאון בעל פס"א ז"ל בעצמו הדיו בו שם בקונטרס אחריו אות ב' :

()** כתב המדליח מ' חרמ"א סק' דגם בשער יחיד הגשמים שהנחת נסגרים עדיף פ"י לאכול ולישן שמה לאכול ולישן בתוך הבית ע"ש מילהא כמעטא :

קיצור שחן ערוך קדר הלכות סוכה

ג גם בסך יש כמה דינים וכיון שאנו נוהגין לסכך בענפי אלנות או בקנים כיון (ה) שהם גידולי קרקע והמה תלושים ואינם מקבלים שומאה ואינם קשורים יחד. אין בהם שום חשש :
ד רכתחלה ראוי להחמיר שלא להניח על הסוכה דבר המקבל שומאה שיניח עליו את הסכך כגון סלמיות שיש בהן (ב) בית קיבול השליובות וכ"ש שאר (ג) כלים כגון (ד) מרה ומנרפה ואפילו ליחן אותם על הסכך להתחמיר יש להחמיר. ובדעבד או שאין לו שאר דברים הסך מותר (ה) דקיל דמות להעמיר את הסכך בדבר המקבל שומאה (המל"ס) :

ה צריך להניח סכך עד שתהא צלחה מרובה מחמרה שאם היה חמרה מרובה מצלחה פסולה מן התורה. ולכן צריכין ליותר להניח כל כך שאפילו לאחר שיתביש תהא צלחה מרובה. גם צריכין ליותר שיהא במקום א' או ב' מפרדים ולכתחלה צריכה שיהא אויר קצת בין הסכך כדי שיהא הכוכבים וכו' אם היתה מעובה שאין הכוכבים נראים בשורה. אבל אם היתה מעובה כ"כ שאף אם יורדים גשמים הרבה אינם יורדים בתוכה איך הוי כעין בית ופסולה (המל"ס מל"ב) :
ו בסוכות הבנויות לפעמים בולמים דפים למעלה על הכותלים ועל הדפים אלו מניחים הכונסאות שעליהם הסכך. ומאחר שאין הדף רחב ארבע אמות (ו) אינו פוסל את הסוכה משום סכך פסול. כי הסכך למשה משני הוא בדפחות מר' אמות אפריקן דופן עקומה. פי' שנחשב אל הדופן וחשבוניו ליה כאילו הדופן נתעקס שם למעלה. אלא שאין יושבים ואין יושבים תחת הדף כי שם אין לו דין סוכה ואפילו אינו רחב (ו) אלא ד' מפרדים. אבל יתר הסוכה בשורה אף אם סונחים אצל הדופן דפים ברחב ד' אמות או יותר והו' נקרא סכך פסול ופוסל את כל הסוכה. וסכל מקום אם אינו כן אלא בצד אחד כמו שהדריך הוא בקצת סוכות בנויות שעושים קצת תקרה מצד אחד (כדי לפנות לשם את הכלים תיכף בהתחלת העשיה) זה אינו מוסק. דכיון שאינו אלא מצד אחד הרי יש כאן עוד ג' דפנות שצדן שמונה עליהם סכך בשור. וסוכה מ' דפנות נ"כ בשורה וכלבד שיהא שם שיעור מבה דהיינו לכל הדפנות ז' מפרדים על ז' מפרדים במרובע ולא ישוב תחת התקרה (המל"ס מל"ד) :

ז העושה סוכתו תחת ענפי אינו הרי היא פסולה. ואפי' אם מחמת הענפים כלבד היתה תחתה מרובה מצלחה ואם כן בסכך שהניח עליה עשה את הסוכה (ח) מכל מקום פסולה. ואפי' אם יקצוץ אה"כ ענפי האילן מ"מ הסוכה נשארת בפסולה דכתיב חג הסוכות תעשה לך ודרשינן תעשה ולא מן העשוי (ע"ל סימן ט' ס"ז) ולכן לאחר שקצץ הענפים צריך הוא להגביר כל ענף מן הסכך ויחזור ויניחנה לשם סוכה וכן אמרו להניח את הסכך (ט) קודם שעשה את הדפנות דבעינן שבנהנת הסכך תהא סוכה בשורה (מכ"ז מל"ה) :

ח וכן העושה העשוי בננות הנפתחים צריך לפתוח את הנגות קודם שמוניח את הסכך ואף שאח"כ סוגר את הגג וחוזר ופותח אינו מוסק דהוי כאילו פורס עליה סדין וחוזר ונוטלו ומ"מ יש להחמיר שיהא הגג פתוח בהכנסת ההג (מטה אפרים). עוד צריכין ליותר באלו סוכות שיהא הגג פתוח הויכב עומד בשורה עם דופן הכניסה שאם אינו עומד בשורה אלא נוטה קצת על הסכך אפי' אינו שיעור גדול שתפסול הסוכה בכך מ"מ צריך ליותר שלא יושב במקום הזה שהגג משופע שנמצא יושב תחת הגג. ע"ל סיף ו'. אע"פ שסוכות ההג בתג פסולין מן המזוזה. מ"מ אלו סוכות הבנויות שמשמששים בהם כל הימנה ונתחייבו במזוזה (י) גם בתג לא

מסגרת השחן

קדר (ה) שהם גידולי קרקע. פי' שזמנים מן הארץ (עכ"ז ופרמ"ג סימן תרכ"ט סעיף קטן ג') : (ב) בית קיבול השליובות. ומכ"ש לזמן סלמיות של עגלות או הכחוברים נכוחל להניח עליהם מאכל לבהמה (אחרונים) : (ג) כלים. ואפי' נשברו כיון שהיו ראויים לקבל שומאה טעה אחת (אחרונים) : (ד) נזר ומגריפה. ושלחן (ר"ש) ואפי' אין להם בית קיבול מקבלין שומאה כיון שהם קצת וראוי להניח עליהם דבר (מ"א ור"ש עיין מה"ס ור"ש ס"ח) : (ה) דקויל דמות. הנשון אינו מדוקדק דה"ל להחמיר אסור כמבואר בל"ח אחרונים : (ו) אינו פסול. ומ"מ אינו מותרץ להסלים ביעוץ הסוכה שיתבאר בסוף הסעיף אף אם אינו רחב אלא ג' טפחים (ש"ע ואחרונים) : (ז) אלא ד' טפחים. ויש חומרים דים להחמיר שלא ליטב תחתיו אף אם הוא פחות מ' טפחים (ח"י ארס) : (ח) מ"מ פסול. עיין בשלחן ערוך ואחרונים איך חופנים שסכך : (ט) קודם שיעשה. ואם עשה תחילה מחמיר רוחב טפח בלורך כל הסוכה ונתן עליה הסכך ואח"כ גמר הממילות הרי זה כבר (רמ"א ט"ז ח"י ארס) : (י) גם בתג לא נפטר. כן כתב מה"ס ארבעה טורי א"ת אבל יצאנו מ"מ כמ"א תרמ"ג כתב דאף עפ"כ פטורה כח דב' ימים

קיצור שדחן ערוך קדר קדה הרבות סוכה

לא נפסרו ואין צריכין אחר התג לקבוע את המזוזה מחדש (מל"ז מל"ז ופ"ט נ"ד ס' רפ"ז) :
ט יוצאין בסוכה שאולה אבל לא בסוכה (יא) נוולה ולכן אסור לעשות סוכה (יג) ברה"ד ובשעת
 הדחק שאין לו סוכה אחרת בשום אופן יושב בה (יג) ומברך עליה (מל"ז) :
י יש לזהר שלא יקצוץ (יד) הישראל בעצמו סכך לסוכתו אלא יקנה מאחר . ובשעת הדחק
 יכול לקצוץ בעצמו אלא שיטול רשות מבעל הקרקע (מל"ז מל"ז מל"ז ונמ"ל) :
יא מותר לעשות סוכה בחול המועד (מל"ז) :

יב עצי סוכה בין מהרפנות בין מהסכך אסור ברגאה עד לאחר שמחת תורה כיון שהקצוץ
 למצוה ואפי' ליטול מהם קיסם לחצוץ שיניו אסור . ואפי' אם נפלו אסורין ולא מהני בהו
 תנאי ואם חל ש"ת בע"ש אסורין גם בשבת וכן נוי סוכה אסורין בהנאה אפילו נפרו וכן
 שאסורין בהנאה לכן בשבת ובי"ט אסורין במלמול משום מוקצה . ומ"מ אחרונג התלו בסוכה
 לנוי מותר להיות בו (טז) דלא הוקצה מריח . ובנוי התלוי בסכך נוהגין שאפי' תנאי לא מהני
 אבן בנוי התלוי בדפנית מהני תנאי . והסריגים המצויירים שתי'לים בסוכה לנוי נהגין
 למלטמן שלא יתקלקלו מן הגשמים ואפי' לא התנה בפ' . כי מסתמא מתחלה אדעתא דהכי
 תלאן . ומ"מ מ"כ להתנות תחלה בפ' דהיינו קודם כיון השמשות הראשון יעמוד שם ויאמר
 אני מתנה שאהא מותר לאכול (כז) ולהשתמש בנוי סוכה זו מתי שארצה וצריך לזהר בנוי סוכה
 אשר ברעתו ליטלו בתוך י"ט שלא לקשרו בקשר אלא בעניבה (ע"ל סימן פ' סעיף ס"ה מ"ז)
 (מל"ז מל"ז) :

יג גם לאחר התג בשמחת את חסוכה . לא יפסק על העצים ולא ישתמש בהם לדבר מגונה
 משום דתשמישי מצוה נינהו כמו ציצית (ע"ל סימן מ' סעיף ד"ט) :
יד אסור לחקוק פסיק בסוכות תשובה וגי' או שאר פסיק עד דלעת ויוצא בו לנוי סוכה . משום
 דביא אח"כ לירי ביוון ועוד ראשון לכתוב בסוכ פסוק לצורך (מל"ז) :
טז ערב סוכות לאחר הצאת היום לא אכל (ז) פת כדי שיאכל בסוכה לתיאבון ויש להרבות
 בצדקה בערב סוכות (סימן מל"ז ונש"ט סימן מל"ז) :

קדה דיני ישיבת סוכה . ובו כ"ב סעיפים :

א כתיב בסוכות תשובו שבעת ימים פי' תדורו בסוכות . אמרה תורה שידור בסוכה שבעת
 ימים כמו שהוא דר בביתו כל השנה כן תהא עתה עיקר דירתו בסוכה שיכנים לתוכו כליו
 הנאים ומצעות הנאות ואוכל ושותה (ה) ולומר (ז) ומטייל וישן בסוכה ואפילו אם מספר עם
 חבירו

מסגרת השדחן

לאו קבע מיקרי . ומ"מ העולם נהגין שלא להסיר אחר התג ולקבעה מחדש ואפשר שסמס
 על טעם השני שכתב בחסוכה שם שאין צוה משום טעמה ולא מן העבוי כיון שמחמיה נקבעה
 בהכשר בחדר שהיב צמחה ואף חת"ל שכתב המדר המדר כך מ"מ כשנתקן אחר כך כשירס
 (וכמ"ס בפת"ש סימן רפ"ו ראה לזה מדברי הכד"ה לענין קביעת הדלת והביתו לעיל בסי'
 י"א סי"ג אף דנש"ט סימן תרכ"ו מפסק בזה ע"ש) ולפי זה אם נפלה בערב התג או שהסירה
 כדי לבדקה ומוזר וקבע אותה לריך להסירה אחר התג ולקבעה מחדש . דלעת הפרמ"ג לא היס
 לריך לקבעה כלל לאורך התג : (יא) גזלה . ע' נש"ע ואחרונים סי' תל"ז : (יב) ברה"ד . שהרי
 יש לכל העולם הילוך בזה הכרס אינם מוחלים חלקם (אחרונים) : (יג) ומברך עליה . כן כתב
 בחליהו רבא והביאו בפרמ"ג וחי' אדם חבל דעת מ"ל ור"ש וסד"ה שלא לברך : (יד) הישראל
 בעצמו . עיין לקמן סימן קל"ז ס"ז : (טו) דלא חוקק מריח . ע' בט"ו ופרמ"ג סימן תל"ז ור"ש
 וסידור דרך החיים ובהי' אדם כלל ס"ז חס מותר להריח בהדם או עשבים המריחים החלויים
 בסוכה לנוי וע' לקמן סי' קל"ז ס"ז : (טז) ולהשתמש . לפי דעת הס"י ור"ש דתשמים שאינו
 מפקיע קדושתן כגון להניח עליהם חפציו מותר בלא תכלי (וכ"ז מגמורא כמ"ס הפרמ"ג ע"ס וכו')
 תרמ"ג לריך עיון קל"ח חס מתנה בסמס להשתמש בהם אי מהני כלל ולכן טוב יותר לומר להסחפק
 מהם כמו שכתב ר"ש : (יז) פת . ולענין חכילת שאר דברים או שהיית יין דינו כמו בערב פסח
 שנתבאר לעיל סימן קי"ג כ"ה (פרי מגדים וחי' אדם) :

קדה (ח) ולומר . ואם אין דעתו מיושבת עליו כסוכה לומר בביאו (אחרונים) : (ז) ומטייל .
 טייל הוא כמו שהיך אדם לפעמים איך ואיך ולפעמים הוא יושב אף שלא בשעת חכילה

ת קיצור שלחן ערוך קרה הלכות סוכה

תלא ישמעו היטב את הקידוש. על כן טוב יותר שיקדשו בזה אתר זה. ואם מקדשין ביתר כגון אם אין שם מי שצריך לצאת בשמינית, קידוש אם קדם אחד וסיים ברכת בפה"צ או ברכה אחרת ואח"כ סיים חברו אין להראשון לענות אמן אחר ברכת חברו משום דאמן הוי הפסק בין ברכת בפה"צ לשתיה והעולם נוהגין להמתין זה על זה ועונין אמן וזהו שלא כד"ן אלא יש להם לומר הכל ביהרד (מגמ"צ) :

בשאר הלילות וכן בכל הימים (ח) אין חיוב לאכול בסוכה אלא שאם הוא רוצה לאכול אכילה קבע או לישן. צריך לאכול או לישן בסוכה. ומהו אכילת קבע. פת יותר מכביצה אפי' לא קבע עליו ואפי' היא (ט) פת כיסנין (י) וכן תבשיל העשוי מחמשת מיני דגן יותר מכביצה וקבע עליו חייב בסוכה ולברך עליו לישב בסוכה אבל פירות אכל הרבה וקבע עליו מותר לאכול חוץ לסוכה וכן יין או שאר משקים או בשר וגבינה מותר לאכול ולשתות חוץ לסוכה ודוקא כשלא קבע עליו. אבל אם רוצה לשתות יין או שאר משקים בדרך קבע או שרצה לאכול בשר או גבינה דרך קבע צריך סוכה ולא יברך עליהם לישב בסוכה. ושוב שיאכל קודם פת כדי שיברך וכל זאת מדינא אבל מי שמחמיר ע"ע שאפי' מים אינו שותה חוץ לסוכה הרי זה משובה :

ה שינה אפי' ארעי מדינא צריך סוכה. וכן עושין (א) המדקדקין במצות שאפי' שינת ארעי אינם ישינים חוץ לסוכה. ועתה שנוהגים הרבה להקל בשינה כתבו האחרונים ז"ל כמה טעמים ללמד קצת זכות עליהם אבל כל ירא שמים ראוי לו להחמיר ולעשות סוכה שיכול לדור שם עם אשתו כמו שהוא דרך כל השנה כולו אם אפשר לו. ולכל הפחות שתהא ראויה לישן שם הוא לבדו ואם אינה כן אפי' בדועבר היא פסולה :

ז ירדו גשמים פטור מן הסוכה. באיזה גשמים פטור אם ירדו כ"כ שהוא משער שאם היו גשמים כ"כ (ה) לתוך התבשיל היה מתקלקל אפי' אין לפניו התבשיל או שהוא משער שאם היו גשמים לתוך ההדר שהוא בו היה יוצא משם להדר אחר. או יוצא גם מן הסוכה לבית ואם התחיל לאכול בסוכה ואח"כ ירדו גשמים ונכנס לתוך הבית. והתחיל לאכול גם בבית. או שמחמת הגשמים התחיל מתחלה לאכול בבית ואח"כ פסקו הגשמים גומר סעודתו בבית ואינו מחוייב ליכתב באמצע הסעודה מביתו לתוך הסוכה. וכן צ"ע שחזקת קר (י) והמאכלים נקבעים בתוך הסוכה פטור מן הסוכה ואוכל בבית :

י לענין שינה בסוכה גם גשמים מועטין היו צער לישן ויכול לצאת. ואם יצא לביתו והשכיב א"ע לישן ואח"כ פסקו הגשמים או שמתחלה שכב בביתו לישן מפני הגשמים ואח"כ פסקו אף מפריוחין איתו לילך לסוכה כל הלילה אלא ישן בביתו (יג) עד הבוקר :

יא כשהוא פטור מן הסוכה ואינו יוצא משם נקרא הדיוט ואינו מקבל שכר עליו ואינו רשאי לברך משום דז"י ברכה לבטלה. וכשיצא מן הסוכה בשביל הגשמים לא יבעט בסוכתו יוצא אלא יצא בהכנעה. כעבד שמוג כוס לרבו. ושפך לו רבו קיתת על פניו (הל"ס) :

יב נוהגין שאין מברכין לישב בסוכה אלא באכילת קבע ונוהגין שמברכין (יד) תהיה המוציא ואח"כ לישב בסוכה קודם שמועם. ושאר הדברים שהוא אוכל בסוכה כל היום וכל מה שהוא

רחם הפנים

מסגרת השלחן

הנהגות שבעהמ"ח מסגרת השלחן (א) המדקדקין במצות. וצריך כל אדם ליהדר שלא יסיר מראש שמים מעליו גם בימי החג. ויזכור כל אדם שרח בעשרת ימי תשובה ועוד כי יום הושענא רבה לקראתו ועדיין הוא בספק. וגם אחר החג וחדש חשוון ואח"כ באמצע בראת שמים ותלמוד תורה דשמה כי הוא תחלת חשנה והוי סימנא טובא לכל חשנה. כנגד כי קרוב הוא לעשרת ימי תשובה צריך להראות כי זה מה שצריך

הסוכה ט' עיין בלחרונים דליתו חיוב כל כך ומ"מ לענין מעשה אין לזה מדברי המהדר : (ח) אין חיוב. ט' במג"ה ומהלכות השקל וד"ש סימן ר"א וזה"ל וזכר"ה ומו"ל כלל ז' דבשנת וי"ט צריך להתחיל לאכול פת יותר מכביצה מעט חם אפש. לו וממילא דבטי כוכה רק בשעת הגשם

ח"ל לאכול בסוכה חוץ מגילה הראשונה ובמים כמבואר בפנים : (ט) פת כיסנין. ומ"מ אין לברך על פת כיסנין אח"כ קבע עליו (ספר זכור לאברהם ח"ג אות ט') וכ"כ בח"ק א' שם ובשע"ת בשם מחזיק דרכה וע"ש דבשע"ת. ועיין במה שכתבתי לקמן כי"צ : (י) וכן תבשיל כ"י וקבע עליו כ"י. ומ"מ אין לאכול חוץ לסוכה אף חם לא קבע עליו (שע"ת בשם גור"י וכן דעת מ"א ע"פ פירוש לבוש שדר ומח"כ וכ"ע דעת רז"ס) : (יא) לתוך התבשיל. של פול שדרכו למכר להתקלקל : במים מועטים (ש"ע וט"ז וד"כ) : (יב) והמאכלים. השמימים נקראים כ"י (אחרונים וע' במח"כ) : (יג) עד הבוקר. ואם הקיץ משנתו לאחר שעלה עמוד השחר ורואה לחזור ולישן צריך לילך לתוך הסוכה ולישן שם (ש"ע ואחרונים) : (יד) תהיה המוציא. ואפי' בסעודת שבת ויום טוב שחורים

קיצור שלחן ערוך קלה הכרות מוכה

שהוא יושב ועושה שם ואפי' אם ישן שם נפטר הכל בברכה שביד בשעת אכילה קבע עד שיאכל שנית בקבע. ואם לא יצא מן הסוכה לעסקיו או לבהכ"נ בין סעודה לסעודה כיון שביד פעם אחת שוב א"צ לברך בסעודה שניה שאוכל ואפי' כל שבעת ימי החג אם ישב ואכל ולמד והתפלל וישן תוך סוכתו א"צ לברך רק פעם א'. כיון שלא הסיח דעתו מן הסוכה. ואפי' יצא יציאת ארעי ודעתו לחזור מיד לא הוי הסיח הדעת וא"צ לברך בסעודה שניה רק כשיצא לעסקיו או לבהכ"נ וכדומה ואפי' הלך לתוך ביתו ללמוד שם או לעשות שם ציזה דבר שהוא שורה בו ג"כ (טו) הוי הסיח הדעה וצריך לברך בסעודה שניה (פליט חמ"ג):

יג מי שהולך אפי' באמצע סעודתו לסוכת חברו (טז) ואוכל שם שיעור החייב בסוכה צריך לברך גם שם לישב בסוכה:

יד מי ששכח לברך לישב בסוכה וזכר באמצע סעודה. או אפי' לאחר שנמר אכילתו צריך לברך כי גם הישיבה שיישב שם אח"כ היא מצוה (פרי"ג):

טז נשים פטורות מסוכה ואעפ"כ רשאין לברך. קטנים ג"כ פטורים. ומ"מ כל שהוא מבן השש שנים ולמעלה חייב אביו לחנכו שיאכל בסוכה. ואפי' אין אביו בביתו (יז) אין להחיותו שיאכל חוץ לסוכה:

טז חולה ומשמשיו פטורים מסוכה. אם הוא חולה שאין בו סכנה אין המשמשין פטורין אלא בשעה שהוא צריך להם. אם הוא חולה שיש בו סכנה פטורין גם בשעה שאין צריך להם כ"כ:

יז מצטער ג"כ פטור מן הסוכה בשאר הדיעות וכן בכל היבטים. והיינו שמצטער מחמת צנה או מרות או מריה רע וכיוצא בו. וכן אם כבדו הנרות בסוכתו בשבת ויש לו מורה גדול לילך לסוכת חברו יכול לילך לביתו במקום שיש לו נרות דולקות ודוקא אם מתחלה עשה סוכתו כראוי ואך במקרה בא לו הענין שהוא מצטער לישב או לישן בתוכה אבל אם מתחלה עשאה במקום רחוק רע וכדומה או במקום שיתירא לישן בה אינו יוצא בה אפי' באכילה ביום. אם בא הרוח לכבות הנרות דרך הרפנות צריך לפרוס שם סדין או בגד:

הולכי

מנהגת השכחן

רחם הפנים

שקבל עליו בעשרת ימי תשובה לא היה לפניו ח"י. ולכן ירוח כגבור בעסק התורה והמצוה כיד ה' המובהק עליו (עבודת הקודש):

יום טוב או שבת אינו מברך לישיב בסוכה קודם שהיית הכוס רק אחר ברכה המוילא כשאר ימי החג (ט"ז ר"ש) דבר שמואל הובא בשע"ת). ומ"מ אם מקדש ואין דעתו לאכול הסעודה מיד ואוכל אחר הקידוש פת כיסוין לכיזת נחשב כקידוש במקום סעודה יש לברך מיד לישיב בסוכה אם אוכל יותר מככילה דכיון שאוכלו בחורט סעודה הנריכה לקידוש יוכל לברך ברכת סוכה דמחשבה זו משו"ל ליכ' כקבע (שע"ת סימן תרל"ט וסי' תרמ"ג וכן דעת הסד"ה סט"ו ושיין במ"א סי' תרל"ט סעיף קטן י"ז וכו"י אדם סימן י"ג). וכיון שכל עיקר הברכה מנחם קביעות הקידוש יש לברך ברכת לישיב בסוכה תיכף אחר כפי"ג או שהכ"ג ש: קידוש ונא ימחין עד אחר ברכת במ"מ על פת כיסוין (שע"ת) שם כדעת השכנה"ג שנוציא בנא"ט סי' תרס"א וזה נותה ה"ה דעת הפמ"ג).

וכשחזר אחר כך לסוכה (אחר ששהה הרבה בחוץ כמבואר בפנים) לאכול הסעודה צריך לחזור ולברך לישיב בסוכה (סד"ה). ואם מקדש ודעתו לאכול הסעודה מיד רק שיוכל אחר הקידוש להשתחו' או לעשות דבריו ואוכל פת כיסוין שיהיה קידוש במקום סעודה יש לאכול פחות מככילה שלא להכניס את עלמו בפלוגתא (ע' בשע"ת ובאחרונים) ואולי יברך ברכת לישיב בסוכה אחר המוילא כמו שנחבאר למעלה: (טו) כיו הסיח הדעת. ואפי' אם חזר לאלתר צריך לברך בסעודה שניה כיון שצטער שו"א מן הסוכה היה דעתו לשהות הרבה חוץ לסוכה (ר"ש): (טז) ואוכל שם. ואפי' אם אינו רוצה לאכול בסוכה זו הלא שוכנע לתוכה ליכ' ונעיל צריך לברך לישיב בסוכה שאין שיהיה טיול בסוכה זו נפטורין בברכה שצריך בסוכה אחרת (ר"ש והוי"ח). ומ"מ אם נכנס לאכול בתוכה מיימי מאלכלים שמוחר לחובלן חוץ לסוכה א"ל לברך (ר"ש) כיון שאין דעתו ע"י ישיבה הסוכה רק לאכול דברים אלו בתוכה (שע"ת בשם גור"ע ע"ש). ועל קביעת שהיית יין ושאר מפרקין יש ספק אם יברך עליהם בסוכה שאינו אוכל בה שאינו מברך שם על האכילה לכן נכון הדבר שלא לקבוע את עלמו בשתייה רק בסוכה שאוכל בה היום (ר"ש וע"ש ובט"ו וכו"י אדם ונבוכי סד"ה): (יז) אין להניחו. ע"ל סימן קס"ה ס"ד: (יח) סוכה ליכ' בתוכה. ולאכול בתוכה

ב"ב

קיצור שרחן ערוך קלה קלו הלכות סוכה

ח הלכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום כיון שאין להם שהות לטרוח אחר סוכה כיון שצריכין לילך היכף לדרך אבל אם יכול לישב בסוכה בלי טורח חייב לישב בסוכה. ובלילה כשהוא במלון שהוא רוצה ללון שם צריך לטרוח א"ע לישב בסוכה אפי' הוא במקום שאין שם סוכה אם יכול לעשות סוכה במעט ממון חייב להשתדל שיהיה לו (ח) סוכה לישן בתוכה ואם תולך גם בלילה דינו כמו ביום וההולכים בכפרים לגבות חובות בחוה"מ (יג) אם אין יכולין לעשות להם סוכה יחמירו על עצמם לחזור רבתייהם בכל לילה לקיים מצות סוכה :

יט שלוחי מצוה אפילו בלילה כשהם במלון אם צריכין לטרוח אחר סוכה. או שאינו נוזח להם לישן בסוכה ואם ישנו יהיו למחר יגיעים ויהעכבו מן המצוה פטורין מסוכה אבל בלא"ה חייבים: **כ** שומר גנות ופרדסים ותבואה וכיוצא בו אם אפשר לשמור כילו במקום אחד יעשה לו שם סוכה וישב בה :

כא העושים יין אצל העכ"ם פטורין מן הסוכה בין ביום בין בלילה משום דצריכין לשמור שלא יגיע בו עכ"ם ואם הוא בענין שא"צ שימור חייבין :

כב היושבים בחנות אע"פ שהם דרים חוץ והחנות הוא בעיר ורגילין כל השנה ברוב פעמים לאכול שם ביום מ"ם בסוכות חייבים לאכול בסוכה (פ"מ) :

ק"ו הלכות לוכד ושאר המינים. ובו י' סעיפים :

א כבר נהגו ישראל שמי שהוא קנה אתרוג וכו' ויהא אינו מכין מראה אותן למורה הוראה אם הם כשרים או לא כי יש בהם הרבה חילוקי דינים. ויש להדר לקנות לולב חדש כי לולב היבש אינו כשר אלא בשעת הדחק. וי"א דכל שכלה הירקות שבו הוי יבש. שיעור הלולב שיהיה השדרה חוץ מן העלין העליונים ארבעה טפחים ובשעת הדחק י"ג גודלין ושליש נדול סגי (ה"מ"ה ה"מ"ג ט"ז) :

ב ההדס צריך להיות משולש דהיינו שיוצאין בו מכל ק"ן וק"ג עלין בשורה א' בשורה שלא יהיה א' גבוה או נמוך מחביריו. וצריכין שיהיו העלין חופין את עצו דהיינו שראש כל עלה יגיע למעלה מעוקצה של העלה שלמעלה. ובתוך אלו הדסים המובאים מסרחק בדוחק שימצאו כשרים. וצריכין לבדקם. והירא דבר ה' יהדר לקנות הדסים רחים ירוקים משולשים ומהודרים. והגדלים כבדינתניו צריכין לדקק בהם אם אינם מורכבים ואם לא גדלו בעציץ שאינו נקוב. וכן צריכין לדקק בהם גדולים כבדינתניו. אם אינו בנמצא הדסים משולשים יטול שאינם משולשים ולא יבדק (פ"י חמ"ז ונח"מ"א) :

ג שיעור ההדס שלשה טפחים ובשעת הדחק סגי בעשרה גודלין. ויהיה כל ההדס ממטה עד למעלה משולש ובשעת הדחק (ה) אם למטה המועט אינו משולש הרוב שלמעלה משולש ג"כ כשר. צריכין לדקק שלא יגשרו העלין מן ההדס. כי אם נגשרו (ב) אפי' מקצת עלין יש כסח חילוקי דינים וצריכין לעשות שאלת הכס (פ"מ"ז ח"ג) :

צריכין

מסגרת השרחן

בלילה אם יש פנאי לעשות סוכה משהגיע לשם עד עת האכילה והסניע של עונת דרכים המכונים ביום ולגין בישוב ומנהגין לאכול ולשן בחתומה הלילה בענין שיוכלו לקום בהסכמה לילך לדרכים (ח"ט) וכתב בשערי חסידים הימן ח"מ"ג שם אליהו רבא דאם נתאכסן בין האי ואין האי מתיחין לעשות סוכה דפטור וכו' כשדך דנסמך וא"ל לכניה בשביל זה עסקיו ע"ש. ואם לאו יטען על פני הסדה במקום שאין שם ישוב כלל אפי' של נכרים ח"ל לטרוח ולעשות שם סוכה (מ"א ח"ט) לפי שהסדה היא כעין דירה ביתו בכל הסדה ואין אדם קובע דירתו במקום שאין שם ישוב כלל (ח"ט) : (יט) אם אין יכולין. דברים אלו מועתקים מדברי הסידור דרך החיים ועיין במ"א ח"ט"ג שלא כתבו כן ולכן אעתיק דברי ח"ט"ג שהם פ"ט דעת המ"א וח"י"א כמו שכתבו ביד אפרים ולבוכי כרד. אותן ההולכים לכפרים לחבוע חובותיהם ולמים שם בכפר כיון שמן הדין הם חייבים לעשות שם סוכה כיון ששם שוהים ומתעכבים הרבה בכל כפר לכן אם אינם עושים שם סוכה סור להם לאכול ולשן שם וארזים לשוב לבתיהם בכל לילה לאכול ולשן בסוכה עכ"ל (ועיין בכסף סעוף כ"א שם ור"ך עיון) :

ד (ה) אם למטה המועט. וי"א אם למעלה המועט אינו משולש והרוב שלמטה הוא משולש גם כן כשר (ח"מ"א ע"ז וכ"ז מהאר חתומים) : (ב) אפי' מקצת עלין. וח"מ"א אם לא

היצור שדחן ערוך קנו הלכות לרוב

ד צריכין להשגיח שלא יהא נקטם ראשו דהיינו ראש העץ . (ג) ואם אין לו רק קטומים יעשה שאלת חכם אבל הענפים רקטומים (ד) שיוצאין בין הקנים צריכין לקטום אותם שלא יפסיקו בין הקנים (הנ"ל) :

ה הערבה ידועה . (ו) העלה משוך (ז) ופיה חלק והקנה אדום . ואפילו בעורו ירוק כשר כיון שכשהוא שוהה באילן מתאדום ורוב מין זה גדל אצל הנחלים וע"כ נקרא ערבי נחל . ואפילו הגדלים במקום אחר כשרים אלא שאם אפשר יש להדר ליקח מאותן הגדלים אצל נחל . שיעור הערבה כשיעור ההדס (מנ"ל מנ"ל) :

ז ערבה (ז) שיושבה או שנשרו רוב העלין שלה או שנקטם ראש העץ שלה פסולה. וי"א דגם (ח) אם גדלדלו העלין מן הקנה ותלוים למטה פסולה . וצריכין להשגיח מאוד גם בערבה כי לפעמים סחבת שתוחבין אותה אל הלולב או ע"י הנענועין נושרין העלין ואז פסולה (מנ"ל) :

ח צריך ליותר (ט) שלא יקצוץ הישראל בעצמו מן האילן א' מר' טימנ"ל כי א"ל כהנ"ל בעל הקרקע רשות . אלא העכו"ם אישיראל אחר יקצצם ורקח מהם (מנ"ל מנ"ל) :

ח לוקחין שלשה בדי הדס ושני בדי ערבה (אין להוסיף) ואוגרין אותם עם הלולב שיהיו כולן אגודה אחת וצריכין להשגיח שיהיו כולם בדרך גדילתן דהיינו מקום החתך למטה שאם נתהפך אפי' (י) רק בד א' גם בדיעהד אינו יוצא . ויש לאגוד (יא) את ההדס מימין השדרה אל הלולב ואת הערבה משמאלו דהיינו שכשיטול את הלולב והשדרה נגד פניו יותה ההדס נגד ימינו והערבה נגד שמאלו ויהיו למטה כולם שוים כדי שכשיטול את הלולב יאחזו כולם ומ"ם יש לראות שיהיה ההדס מעט גבוה יותר מן הערבה . וצריך להשגיח שתצא השדרה מן הלולב למעלה מן ההדס לכל הפחות טפח . קושר כולם ביחד בקשר גמור דהיינו שני קשרים זה ע"ג ה' . ומלבד מה שקשר אלו המינים ביחד יעשה עוד בלולב שלשה קשרים רק (יג) טפח אחד מן הלולב למעלה יהיה בלי קשר כדי לשכסס בו בשעת הנענועים . אם יש חוט כרוך על ההדס צריך להסירו קודם האגוד שלא יהא חציצה . אם הותרה האגודה בי"ט אסור לאגדה בי"ט בקשר (יד) אלא בעניבה או (יד) כמו שנהגין שכורבין מביבתם ותוחבין ראש הכרוך לתוך העטל הכרוך (מנ"ל מנ"ל) :

ערבה

מסגרת השדחן

נשח רק במיטוט אורך ההדס והרוב נשאר שלם ודלי כשר (אחרונים) : (ג) ואם אין לו רק קטומים . נוטלין בצרכה (מנ"ל סימן תרמ"ח ר"ש סימן תרמ"ז פרמ"ג רס"ו תרנ"א וכ"ל דעת רמ"א וט"ו וחיי' אדם) ואם נקטם ראש הלולב יעשה שאלת חכם (עיין בלוח"ס סימן תרמ"ח) : (ד) שיואלים בין הקנים . והן נפסיקין בקיני ההדס דלא כוי תלמא בחד קינא (כן הוא בדין ובי"ט וט"ו ולשון המחבר שהוא מחיי' אדם אינו מדוקדק) : (ה) העלה משוך . פי' שאינו עגול אלא משוך כנחל (ש"ע ור"ש) : (ו) ופיה חלק . דהיינו חודק הוא חלק ואינו עשוי פנימות פנימות (רש"י ר"ש) ואם אין פיה חלק וגם אינו כחבר חלל יש בו תלמים קטנים עד מאוד כמו פי מגל קטן גם כן כשר (ש"ע ור"ש) כיון שיש בו שאר סימני ערבה (טור ט"ו פרמ"ג ר"ש) . אבל יש מין אחד דומה לערבה שעלה שלו עגול וקנה שלו אינו חדוק ופי' העלה הוא דומה למסר (פי' מגירה) חבו הנקרא לפספה והוא פסולה (ש"חן ערוך ור"ש) : (ז) שיכסס . דהיינו שהלבינו פני העלין (ר"ש) אבל אם לא הגיעו לשיעור היבשות אף ע"פ שכבר כמשה כדי זו כשיהיה (ש"ע ור"ש) : (ח) אם גדלדלו . רוב העיין (ר"ש) : (ט) שלא יקצין . אבל אם ישראל זה קולץ כדי למכור או ליתן לאחרים שיאלו בו ידי חובתם בזה הרי זה מותר (ר"ש מגמרא ופוסקים וע"ש עוד מדברים אל) : (י) רק בד אחד כ"י אינו יוצא . עיין ברמ"א ואחרונים ר"ס סימן תרנ"א ובשערי תשובה שם ובסוף הסימן : (יא) אם הכדס מימין . והא"ר ז"ל כתב לאגוד ג' הדסים אחד בלד ימין ואחד בלד שמאל (והביאו דבריו במ"א ור"ש ובא"ח וכו"כ ר"ש בהדור למעשה) : (יב) טפח אחד מן הלולב . ור"ש כתב שהוא שדרו של לולב יאל למעלה מקשר העלין טפח כמו שכתב בש"חן בפ"ט אלל ההדס . וכחכ בשערי תשובה בשם משה בשם מהר"ל שכל ששה ימים לא יהיה פתוח לולבו למעלה רק טפח וביום הכובעא רבה יתיר אגודו עד חצי (כמ"ס בש"ע ס' תרכ"ד) : (יג) חלל בעניבה . דהיינו שעושה ב' עניבות זה ע"ג זה אבל אסור לעשות עניבה ע"ג קשר כיון שאינו חושב להסירו עולמים (ר"ש) כמו שכתבנו למעלה סימן פ' סעיף מ"ה : (יד) כמו שכתבנו

קיצור שחן ערוך קרו קרו הזכות לרב

מ ערבה שנתלשה ב"ט בין ב"ט ראשון בין ב"ט שני אסורה היום אפילו במלמול בעלמא כי הוא מוקצה גמור . ואם נתלשה ב"ט ראשון כשרה ב"ט שני אך אם זה יום ראשון בשבת נתלשה אסורה גם ביום שני . אם הובאו מחוץ לתחום אתרוג או שאר מינים מותרין למלמול וצאת בהם . אך אם אין העיר מתוקנת בעירובין אסורין למלמול לחוץ מן הבית שהם שם . וילכו כולם שמה לצאת בהם (מנ"ח) :

י מי שאין לו כל הארבע מינים מבחורים . (טו) טוב לו יותר לצאת בשל חברו (ועין סימן שלאח"ז ס"ח) ומכל מקום מצוה לו שיהיו לו ג' ארבעה מינים כפי השנה ירו . לעשות בהם הנענועים בהלל והקפות (הרמ"א) :

קרו דיני נטירתן ומדר ההקפות . ובו י"ג סעיפים :

א נוטל את הלולב עם האגור ושדרת הלולב כנגד פניו בימינו ואת האתרוג בשמאלו . וכוין שבכל הסעות צריכין לברך עליהן קודם עשייתן . וגם האתרוג צריכין להחזיק בדרך נדילתו דהיינו שהעוקץ שבו נחתך מן האילן יהיה למטה והשושנתא למטה . ע"כ כשהוא נוטל את האתרוג קודם שמברך יטלוהו בהיפך העוקץ למעלה והשושנתא למטה שלא יצא בו ומברך מעומד על נטירת לולב (כפי שהלולב נבזה מכוח חשבו הוא ונקראת כל האתרוגה על שמו) וביום ראשון מברך גם שהחיינו . ואם הל יום ראשון בשבת שאין נוטלין בו לולב אזי מברך שהחיינו ביום שני . ולאחר שבירך מהפכו בידו (ה) ומקרבו אל הלולב שלא יהיה פירוד ביניהם ומנענע לארבעה רוחות כסדר הזה מזרח דרום מערב צפון מעלה מטה . וכן בנענועים שבהלל וכן בהקפה יותר לקרב את האתרוג אל הלולב שלא יהיה פירוד ביניהם . אם היפך ונטל את האתרוג בימין ואת הלולב בשמאל יחזור ויטלם בלא ברכה (הרמ"ז מנ"ח מנ"ח סמ"ג) :

ב (ג) איסור נוטל את הלולב בימינו שהוא שפאל כל אדם . ואת האתרוג בשמאלו . ואם היפך חוזר ונוטלם בלא ברכה . ומי שהוא שולט בשתי ידיו הרי הוא בכל אדם :

ג נכון שיחלוץ את התפילין קודם נטילת לולב . ולכל הפחות יסיר את הרצועה מעל ידיו שלא תהא חצוצה . גם נכון להסיר המכנעית שבאצבעותיו :

ד סדר הנענועים בהלל כך הם . בהודו יש ששה תיבות חוץ מן השם (ג) וינענע בכל תיבה לרוח אחר ובשם לא ינענע . בהודו למזרח כי לדרום טוב למערב כי לצפון לעולם למעלה חסדו למטה . (ד) הש"ץ אינו מנענע אלא בהודו וביאמר נא ישראל . והצבור בכל פעם שאומרים הודו . ובאנא הש"ץ גם הצבור מנענעים רק באנא ה' הושיעה נא . וכיון שמלכד השם יש בו שלש תיבות מנענעים בכל תיבה לשתי רוחות . ובהודו שבסוף הלל ג' מנענעים הש"ץ והצבור . כשמנענע למטה ישפיל רק ידיו למטה והלולב עם שאר המינים ישארו כדרך נדילתן . ויש נוהגין שמהפכין את הלולב לצד מטה . ואל ישנה אדם מן המנהג . אינו צריך להפוך פניו להצד שהוא מנענע רק ראש הלולב יטה . והנענוע אינו צריך להיות בחזק אלא כסכים מעט כדי שיתנענעו העלין מני (סימן מנ"ח וצמ"ח) :

אסור

מסגרת השרחן

שמוהנין שכורכין . וכן נהגין אף בחול (רמ"א מנ"ח סד"ה) : (טו) טוב לו יותר . לא מלאחי דבר זה בפוסקים ומדברי החי"א נראה להיפך חזק לשנוי כיון שאין הכל יודעין להקנות (כמבואר בס' סלח"ס"ח) לכן מוטב על שלו אס"ס לו כל ד' מינים כשרים בלא פקפוק אע"פ שאינם מחזירים כמו של חבירו עכ"ל :

קרו (ה) ומקרבו כו' ומנענע כו' . וצמדינתינו יש הרבה אנשים שאינם מנענעים כלל מחמת שאין להם בעלמם ארבעה מינים רק ילאים בשל חביריהם ואותם אנשים יולאים ידו נטילת הד' מינים בנטילתן לצד אצל לא מלאת נענוע דרבנן (עיין במג"א ופרמ"ג ס' תרנ"א ס"ק כ"ב) . ומ"ם המהדר בסדר הנענועים מזרח דרום כו' כן הוא ע"פ ש"ע ואחרונים אצל בבאר סיני ושערי תשובה הביאו בשם האר"ל לעשות הנענועים כסדר הזה דרום לפני מזרח מעלה מטה מערב וכתב בשע"ת שם בשם מח"ב בשם מורו הרב דקן נהגו בעירי' יושבים ומינה לא חזע עכ"ל וכן כתב ר"ש בסידור וכן נהגו צמדינתינו וכבר כתב רמ"א דבאזה דרך שנתנע ילא בדיעבד : (ב) איסור . עיין בשערי תשובה מה שכתב בזה : (ג) וינענע . וכלל הנענועים יציא סוף הולב נגד החום (כזהים מנ"ח סד"ה) ור"ש בסידור כתב בלשון זה ובכל הובאה יגיע סוף הולב ומיניו והאחרים לחזק עלו ממנו (וכעין זה מוטין דברי הט"ס"ה ילא ע"ש) : (ד) כש"ץ

קיצור שרחן ערוך קצו הלכות לולב

ה אסור לאכול קודם נטילת לולב. מי שהוא בדרך ומצפה שיבא למקום שיש שם אתרוג ולולב וכן הדורים ביושבים ומשלחים להם אתרוג ולולב צריכין להמתין עד חצות היום ולא יתיר (ה) כי אסור להתענות ביום ובחג'ם יותר. ומי שחלש לבו להמתין עד חצות יביל לטעום איזה דבר קודם. אבל מי שאין לבו חלש יש לו להחמיר אפי' בטעימה (הר"ב ומה"ר):
ו מותר להתחזיר הלולב ביום למים ולהוסיף עליו מים. אבל לא יחליף. ובחג'ם מצוה להחליף את המים כדי שישאר הלולב לח ומתדיר. ונוהגין ליקח בחג'ם בכל יום ערבה חדשה ללולב והוא הידור מצוה (הר"ב):

ז הדם של מצוה אסור להרית בו (ו) כל שבעת ימי החג אפילו בשבת אבל באתרוג מותר להרית בו בשבת ומברכין עליו הנותן ריח טוב בפירות. ובשאר ימי החג אין להרית בו אפילו שלא בשעת נטילתו לצאת בו משום דיש ספק ברכה. הלולב אסור לשלשלו בשבת אפי' לצורך ניוט ומקיסו משום דהוי מוקצה. אבל האתרוג כיון שיכולין להרית בו אינו מוקצה ומותר לסלסלו. ומותר ליתנו לתוך המוכן שהיה בו קודם יום שכבר קלט הרית. אבל לא יתנו לתוך מוכן חדשים או לבגד משום דמוליד ריחא (הר"ב מה"ר):

ח ביום הראשון אין יוצאין בלולב ושאר מינים שאולים אלא צריכין שיהיו שלושמש דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון ודרשין לכם משלכם (ו) להוציא את השאול. ולדין בני חו"ל שעושין שני יום מספיק גם ביום שני אין מברכין עליו. ואם אחר נותנם לו במתנה (ה) על מנת להחזיר הוי מתנה ויוצא בהם. ואפי' נותנם לו סתם לצאת בהם (ט) מיתשב כאילו אמר לו בפירוש שהוא נותנם לו במתנה ע"מ להחזיר. אם אין האיש בביתו והאשה רוצה ליתנם לאחר לצאת בהם הליא באומדן דעת הבעל אם הוא גברא דקפיד או לא:

ט שותפים שקנו להם אתרוג ושאר המינים מסתמא אדעתא דהכי קנאום דבשעת מצותו כל א' מקנה חלקו לחבירו. ולכן המנהג שהקהל קונים אתרוג וכל הקהל יוצאין בו. וכל מי שידו משנת מחליף לתת דמי אתרוג. ועם כל זאת מוטב לצאת באתרוג של יחיד אשר לו כל המינים מהדורים. כי מה שהיחיד מקנה לחבירו עדיף מפי:

ביום הראשון לא יתנו להקטנים ליטול לולב ואתרוג עד לאחר שיטלו הגדולים כי הקטן קונה ואין מקנה מן התורה (הר"ב):

יא בכל ימי החג (ו) לאחר תפלת מוסף נוהגין להעלות ס"ת על הבימה ומניחין את הארה"ק פתוח עד לאחר אמירת ההושענות שמחזירין את הס"ת וכל מי שיש לו אתרוג ולולב מקיף את הבימה שעליו הס"ת בשעת אמירת ההושענות. בכל יום מקיפין פעם א' וביום ז' שהוא הושענא רבה מוציאין כל הס"ת ומעלין אותן על הבימה ומקיפין ז' פעמים. וזכר למקדש שבבבל יום היו מקיפין את המזבח פעם א' וביום ז' ז"ל. ההקפות צריכין להיות לצד ימין. ולפי שהס"ת על הבימה וכל הצבור צריכין להפוך פניהם כלפי ס"ת שעל הבימה קודם שיתחילו להקיף ואז הוי צפון ימין שלהם. לכן מקיפין דרך צפון. כל מי שיש לו אתרוג ולולב ואינו מקיף דעה הוא עושה. בקצת מקומות נהגין בהושענא רבה ובשמחת תורה לאחר שהוציאו כל הס"ת מן הארה"ק מעמידין לתוכו נר דולק (לרמז תורה אור. שכשאר שם תורה צריכין לאור אחר) ואין זה מנהג יפה ויש לבטלו כי אסור להשתמש בארה"ק תשמיש חול אפילו לפי שעה (פ"ז) סי' קנ"ד סק"ז) (אבל בא"ר סי' תרס"ט מביא מנהג זה בשם ה"ס פ"ז):

יב בשבת אין מקיפין שנים במקדש לא היו מקיפין. ולכן אין מעלים ס"ת על הבימה אלא פותחין

מסגרת השרחן

כי והלצור ככל פעם כי. כן הוא על פי דעת רמ"א ומהרש"ם אבל מהנהגו הוא כמו שכתב ח"ט בסידור דהס"ן והלצור אין מנענעין כהלל רק ד' פעמים דהיינו פעם אחת בזהו לה' שבתחילה וז' פעמים בלמיתא אחת פעמים אחרת כה' הושיע נח ופעם אחת בזהו לבסוף:
(כ) כי אסור להתענות. עיין לעיל סימן ע"ז סעיף כ': (ו) כל שבעת. עיין באורח חיים סימן תרס"ב דכחן לארץ אסור אף בשמיני עצרת: (ז) להוליך את השאול. ואפי' אמר לו יהא ש"ך עד שחלל בו ואח"כ יהא ש"י כבתחילה לא ילא דהוי כמו שאול (ש"ע): (ח) ע"מ להחזיר. ט' במחנה (פרנ"ג סימן תרנ"ה סעיף קטן ו' וס"ק י"ב) ולדין דהיינו לחזור ולהתנס לבטלו במחנה אחר שאל בהם כדי שיהיה אח"כ של צעלים ויכול ללכת בהם (רמ"א ומה"ר) ואם לא החזירם לא ילא (ש"ע): (ט) מיתשב כאלו. דמסתמא על דעת כן נהגו לו כיון שצריך ללכת בהם (ש"ע):
(י) לאחר תפלת מוסף. כן כתב הטור אבל בשערי תשובה סימן תרנ"א הביא בשם קרבן הגיגה שמנכג ירושלים תנ"כ לומר בהושענות אחר הכלל הוא מנכג ומיקין עד כאן לשונו. וכן הוא אנכגו

קיצור שדחן ערוך קצח הלכות דודב

פותחין את הארון הקודש עד לאחר אמירת ההושענות :
י' מי שאיננו לו אבל בחג וכן אבל (י"א) כל י"ב חדש על אביו או אמו נוהגין שאינו מקיף .
יש לו לכבד באתרוג ולולב שלו את מי שאין לו שיקף הוא (מ"ס) :

קלח דין הושענא רבה. שמיני עצרת ושמחת תורה. ובו י סעיפים :

א ביום חמישי של חוה"מ הוא הושענא רבה. נוהגין להיות נעורים בלילה. שלפניו לעסוק בתורה כמו שנתפס הסדר. לפי שבחג נידונין על המים שכל היי האדם תלויים במים. והיום הוא יום האתרוג של חג והכל הולך אחר החיתום. בשחרית מרבין קצת בגרות בברכ' כמו ביוה"כ. והש"ע דובש את הקיטל. אומרים למנצח כמו ביום טוב ואומרים גם מזמור לתורה. ואין אומרים נשמת. אומרים אין כמוך. שמע ישראל כמו ביו"ט. בקדושת מוסף (א) נעריצ' :
ב מנהג נביאים שכל אחד ישול ביום זה הערבה מיוחדת מלבד הערבה שבלולב (ג) וכל הפוסל בערבה שבלולב פוסל בערבה זו לכן (ג) לא יקצצה הישראל בעצמו לצרכו (כמ"ל סי' קל"ז ס"ז) אלא שאם נשדו אפילו רוב עליה כשרה ואפילו עלה אחת בכר אחת כשרה. וס"מ הירור מצוה הוא שיהיו בה עלין הרבה והרבים ארוכים והמנהג היפה לקחת ד' בדין ואוגדין אותם בעלי לולב (המ"ל) :

ג אין יושבין אותה עם הלולב ביהד. אלא (ד) כשמגיע לתענה אמונים מניחין את הלולב והאתרוג ונוטין אותה לפי שאז מתפללין על המים. ולאחר גמר ההושענות מנענין עמה ואח"כ חובטין אותה בקרקע (ה) חמשה פעמים ודי בזה אפילו לא נחסרו עליה ולאחר ההבמה לא יורקנה על הקרקע משום ביומי מצוה. וטוב להצניעה להשליכה בתוך האש שאומץ מצות הוואל ואיתעבד בה אדר מצוה ליתעבד בה מצוה אחרת (מ"ס תר"ס ונחמ"ה) :

ד ליל שמיני עצרת יש להסתין שלא לקדש עד הלילה ומברכין בקידוש שהחיינו לפי שהוא רגל בפני עצמו. ואין מברכין לישב בסוכה לפי שבתפלה ובקידוש אומרים (ו) יום השמיני חג העצרת הזה ואם היו מברכין לישב בסוכה היו תרתי דסתרי (מ"ס) :

ה ליל שמיני עצרת וכל היום אוכלין בסוכה אלא שאין מברכין כמו שכתבנו ולאחר הגמר אומרים יהי' וכו'. ובענין השינה בסוכה (ז) יש מקילין וכן נוהגין. אבל הנכון להחמיר * (מ"ס תר"ס) :

בשמיני

דחם הפנים

מסגרת השרון

(*) כ"כ בס' חיי אדם בשם הגאון מהר"א ווילנא זצ"ל כפשוטו לישנא דגמ' מיהב יתבין. והוא דאמרינן אלא מפתח הישן בשמיני בסוכה ילקח פורש"י ואין מפתח יתבין. אלא דבבבלי מיהב יתבין גם שניה. ולפע"ד גם לישנא דרב יהודה ביה דרב שמואל כ"ש משמיה דרב דאמר סתם שביעי לסוכה. הכי מוכח דלכל דני סוכה (לבר סביבה) דין שביעי יש לו. ודברי הג"ח בקמא אור"ח סי' ט' במחכ"ח ספוקסקים מאד ואכמ"ל. וכל המדקדק בלשון רש"י ותוס' ושאר הראשונים ז"ל ראה שכן הוא דעתם שאין חילוק רק בבירכה. גם בס' ברכי יוסף כתב שצריכין לישן בסוכה בשמיני ספק שביעי והביא שם"ל בס' אלי' רבה בשם האגודה. שוב הראנו כבוד הגאון מו"ה חיים צבי ס"ה אב"ד דפ"ק יצ"ו שכן מביא גם בחידושי הרשב"א דיה רק ס"ז ד"ה למה תקיעין ויברעין וכו'. שכתב וז"ל ותחן לך רחם שמיני של סוכה בזמן הית מצוה של דברית ואוכלים וישנים בה למצוה וכו' עכ"ל :

מנהגינו : (י"א) כל י"ב חדש. וכ"כ חס האו חוק שלשים על שחר קרובים שאינו מקיף (ט"ט פרמ"ג) וכדנול מרבבה סימן תר"ס כתב דזה להקיק עיין שם כעטס ויש להקל כדבריו (עיין חיי אדם שמיקל לגמרי בזה) :
קידוש (א) נעריצ'. כו' כבודו מלא עולם כו' (מ"א סד"ה) וכ"כ משערי תשובה) :
(ב) וכל הפוסל. וכיעור ארכה גם כן כשיעור אורח ערבה שבלולב (ש"ע פמ"ג) כדלעיל סימן קנ"ז סעיף ה' : (ג) לא יקלח. נשדה ח"י אפי' ברשות הא"י (ש"ע) ועיין בזה שכתבתי לעיל סימן קל"ז ס"ז : (ד) כשמגיע לתענה. כן כתב בשל"ה והביאו במחמ"ה סימן תרכ"ד וכבאר היטב סימן תר"ס ובסידור וחי' אדם חלל ככתבי האר"י ז"ל כתב שלא לוקח הערבה בידו עד אחר קדים שתקבל והביאו גם כן בצח"ס"ט שם ובסידור וכן רש"י ח"ס בסידור שלו. ומ"מ לרי"ן נגעטס דה קודם הכתבה כמו שכתבנו רמ"א וחי' אדם : (ה) חמשה פעמים. ולא יותר (סידור בשם האר"י ז"ל) : (ו) יום השמיני חג. ובסידורים נרשם הטבחא יום שמיני עשרת החג. הזכ כמו שכתבנו רש"י וט"ו ופרמ"ג סימן תרס"ח עיין שם הסעס : (ז) יש מקילין. דכשלמ"ה גבי חכילה חכילה הכירה דלחין מנכך לישב בסוכה ככל ז' ימים ולא די כמוסוף על המצוה חלל לישן בסוכה אסור משום דמחוי כמוסוף (מרדכי מ"א סד"ה) ומטעם זה אין לאכול בשמיני עשרת בסוכה פת פתוח מכנייה או שאר דברים שא"ל ברכת לישב בסוכה שכתב לא יכיר שם סיכר (סד"ה) וכן נטעם דעת המחמ"ה נ"ע) . וכן שאר דברים שצריכין בסוכה

82 קיצור שלחן ערוך קלח קרט דיני הושענא רבה שמעץ ושת

בשמיני סמוך לחשיכה (ח) יכול לפנות את הכלים מן הסוכה לתוך הבית. אבל לא יסדרם ביום משום דהוי כמבין מ"ט לחברו (מס"ז מס"ז):

ו יום אחרון של החג שהוא ג' שמעץ נקרא שמחת תורה לפי שמסיימין בו את התורה ושמחים בה. ערבית לאחר התפלה עושין הקפות ואח"כ מכניסין הס"ת ומשיירין אחת שקורין בה תלתי גברי ב"פ וזאת הברכה. ויש מקומות שנוהגין לקרות ב"פ גדרים. אחר קה"ת אומרים ח"כ ומכניסין את הס"ת ואומרים עלינו:

ח ביום שמחת תורה נוהגין בהרבה מקומות שהכהנים נושאים כפיהם בתפלת שחרית ולא במסוף משום דבמסוף יש חשש שכרות. ואין אומרים והערב בתפלת שחרית:

ט ביום אחר ההקפות משיירין ג' ס"ת וקורין הרבה בס"ת א' פ' וזאת הברכה כמה פעמים עד מעונה. ובמסוף קוראין כל הנערים והנכנס שהם יברך והשאר ישמעו וקורין להם פרט המלאך הנואל וגו' אח"כ קוראין לחתן תורה וקורא מן מעונה עד גמירא ובס"ת ב' קורא חתן בראשית ואומרים ח"כ וקורין בשלישי מפטיר (וע"ל סי' ע"ט ס"א) ונוהגין בהרבה מקומות להקריק לקרית לחתן תורה אדם חשוב ואפילו מי שעלה כבר ב"פ וזאת הברכה (ג) ס"ס עולה לחתן תורה אי לחתן בראשית. במקום שאין להם ס"ת קורין בראשונה וזאת הברכה ובשניה בראשית וחזרין ולקחין את הראשונה למפטיר:

י נוהגין שהחתן תורה וחתן בראשית נודרין גדרות וקורין לכל מרעיהם ועושין שמחה ושמחה לסיומה של תורה ולתחלתה. דאיתא במדרש (תחלת קהלת) ויבא ירושלים ויעמוד לפני ארון ברית ה' וגו' ויעש משתה לכל עבדיו. אמר ר' יצחק מכאן שעושין סעודה לגמרה של תורה (מס"ע):

קרט הלכות חנוכה. ובו כ"ז סעיפים:

א בבית שני כשמלכה מלכות וין גזרו גזירות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות. ופשוט ידיהם בממונם ובבנותיהם. ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וסמאו את המהרות. וצר להם לישראל מאוד מפניהם ולחצום לחץ גדול עד שרחם עליהם אלהי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום. והושיעו את ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות ישראל יתר על מאתים שנה עד החרבן השני. יסגברו ישראל על אויביהם ואבדום בכ"ה בחדש כסלו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן מהור במקדש אלא פך אחד שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן מהור. ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונה ימים האלו שמתחילין כ"ה כסלו וימי שמחה והלל. ומדליקין בהם הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה בשמונה הלילות להראות ולגלות הנס. וימים אלו נקראים חנוכה ר"ל חנו כ"ה שביום כ"ה חנו מאויביהם. ועוד מפני שבימים אלו עשו חנוכה הבית שהצודרים ממאורו ולכן יש אומרים (ה) שמצוה להרבות קצת בסעודה בחנוכה. ועוד מפני שמלאכת המשכן נגמר בימים אלו. ויש לספר לבני ביתו ענין הנסים שנעשו לאבותינו בימים אלו (עין יוסיפון) ומ"ס לא היו סעודת מצוה אא"כ אומרים בסעודה שירות ותשבחות. ומרבים בצדקה בימי חנוכה כיהם מסוגלים לתקן בהם פגמי נפשו ע"י הצדקה וביחוד ללוואי תורה העניים להחזיקם (סי' מפ"ד ונמנ"ס ומי"א ובמידות):

ב אין מתענין בימי חנוכה. אבל ביום שלפניהם וביום שלאחריהם מותרין בהפסד ובתענית (* (סמן מפ"ד מס"ז):

חנוכה

מסגרת השלחן

כ"י ימי חג אין עושין בשמיני עשרת צסוכס מטעם שנתצאר ולכן ילך לזביתו אחר האכילה ויעשה סס כל עניניו (מ"א ומח"ס): (ח) יכול לפנות. מפני שהוא כבוד יום טוב שלא יבא הבית מלא כחורב (פרמ"ג וכ"ג ממ"א): (ט) מ"מ עולה. ומיכו חתן תורה לא יעלה לחתן בראשית דליכא הפסק אחר (פרמ"ג ומד"כ):

קרט (ה) שמונה להרבות קצת. לשון רמ"א ויש אומרים שיש קלח מזה בריכו

הספדוקס

רחם הפנים

י כן פסק השו"ע בסיון הרפ"ז. והנצי"א הביא פ"ש הכ"ז דבחנוכה אמור להתענות לפני והנכנס הגדולה כהן דגם ביום שלאחריו אמור (עין מס"ז יר"ח). וכן כתבנו מתחלה. ותעה דקדקתי בדבר. ובלפע"ד תיקן בדעת השו"ע שהיא דעת חסב"ן במלחמות שכתב רבינו ירוחם. וכן היא דעת הרב הנשיא ר"י אברגליו דקיימא לן ברשב"ג וזוהי דעת הרב הנשיא ר"י אברגליו ז"ל וכפני זה לא נזכרו שמעונית הללו בהלכות וכו' עכ"ל והנה גם הרשב"ם ז"ל כתב רק דבחנוכה נזירים אמורין בהפסד והענית. הא לפנינו ולאחריו מותרין. וכן כתב להראי בפירוש המשנה דלפניהם ולאחריה מותר. וכן נראה דעת חסב"ג וברושלמי שילוח שמעונית ר' שמעון בר אבא ספק למפרא אינן אחת איתא מי שאל

מכן

מצ קיצור שיהן ערוך קטש הלכות חנוכה

ג תצוה מותר בעשיית מלאכה אך הנשים נזהגות שלא לעשות מלאכה כל זמן שהנרות בבית דולקות ואין להקל להם. והמנעם שהנשים מחמירות יותר מפני שהיתה נזרה קשה על בנות ישראל שגורו בתולה הנישאת תבעל להנמן תחלה. יעויו מפני שהנע נעשה ע"י אשה. בת יוחנן כהן גדול היתה יפת תואר מאוד ובקשה הס"ך הצורר שתשכב עמו ואמרה לו שתמלא בקשתו והאכילתו תבשילי גבינה כדי שיצא וישתה יין וישתכר ויזנין וירדו וכן היה ותתכב את ראשו והביאתו לירושלים. ובראותו שר צבאם כי אבר מלכם וינוסו ולכן קצת נזהגין לאכול מאכלי חלב בחנוכה וזכר לנס שנעשה ע"י חלב (מנע"י חרע"ג):

ד כל השמנים בשרים לנר חנוכה. ומ"ם מצוה מן המובחר ליקח שמן זית דומיא דנס שבמקדש שזיה בשמן זית ואם אינו מצוי יבדור שאר שמן שאורו דך ונקי או נרות של שעווה שג"כ אורו דך. ולא יהיו שנים קלועים ביחד משום דהוי כמדרה אלא כל נר יחיד ולא יעשה משעווה של בתי עובדי כוכבים משום דמאס וכן כל הפתילות כשרות לנר חנוכה ומצוה מן המובחר ליקח צמר נטן (בית וואל) ואינו צריך בכל לילה פתילות הרשות אלא מדליק גם בראשונות עד שיכלו (הרע"א חרע"ג):

ה אם מדליק בנר של חרס כיון שידליק בו לילה אחת נעשה יסן ואין מדליקין בו בלילה שניה משום דמאס. וע"כ יהיה לו מנורה נאה (ג) של מיני מתכות ומי שידו משנת יקנה מנורה של כסף להיחוד מצוה (הרע"א):

ו מנהג פשוט במדינותינו כמ' דרין מן המהדרין שמדליקין (ג) כל אחד ואחד מבני הבית בלילה הראשונה נר אחד ובשניה שתי נרות וכן מוסיפין עד שכלל שמיני מדליק שמינה. וצריכין ליהדר שיתן כל אחד ואחד נרותיו במקום מיוחד כדי שיהיה היכר כמה נרות מדליקין ולא ידליקו במקום שמדליקין נרות כל השנה כדי שיהיה היכר שהם נרות חנוכה (הרע"א):

ז מצוה נר חנוכה להדליק בפתח הסמך להרד משום פרסמי נסא וכך דר עושין בזמן המשנה והגמרא. וכוסן הזה שאנו דרים בין האומות מדליקין בבית גיהא דר בו. ואם ישלו חלקן להרד ידליקם שם ואם לאו מדליקין אצל הבתח. ומצוה שיניחנה במפתח הסמך לפתח משמאל שיהא סוזה מימין ונר חנוכה משמאל ונמצא שהוא מסובב במצות. ויותר טוב להניחם בחלל הפתח (הרע"א חרע"ג):

ח מצוה להניחם למעלה מ' מפתח מן הקרקע ולמטה מעשרה מפתח ואם הניחם למעלה מ' יצא. אבל אם הניחם למעלה מעשרים אמה לא יצא משום דלמעלה מעשרים לא שלמא עינא ומי שהוא דר בעליה יכול להניחם בחלק אע"פ שהוא גבוה למעלה מעשרה מפתח. אבל אם החלק למעלה מעשרים אמה מקרקע הרד. דלא שטא בהו עינא מהרובים ברה"ר אוי טוב יותר להניחם אצל הפתח:

ט הנרות יהיו (ד) בשורה אחת בשנה לא א' גבוה וא' נמוך. ויהיה הפסק בין נר לנר שלא יתקרב הלחב של זה לזה ויהיה כמו מדרה. ובנרות של שעווה יהיה הפסק שלא יתחמם זה מה ויטוף השעווה ויתקלקלו. מלא קערה שמן והקיפה פתילות אם כפה עליה כלי כל פתילה עולה בשביל נר א' לא כפה עליה כלי אפילו לנר אחד אינו עולה לפי שהוא כמדרה. נר שיש לו שתי פיות או יותר לא ידליקו בו שנים בלילה הראשונה משום דליכא היכר כמה נרות מדליקין (הרע"א):

י זמן הדלקתן מיד בצאת הכוכבים ולא יאחר. ואסור לעשות שום דבר קודם הדלקה אפי' לזמור. רק אם לא התפלל מעריב יתפלל תחלה ואח"כ ידליק וקודם שידליק יקבץ כל בני ביתו לפרסומי מילתא. וצריך לתת שמן שידליקו לכל הפחות חצי שעה ובידיעבר אם לא הדליק מיד יכול להדליק בברכה כל זמן שבני ביתו נעורים. אבל לאחר שבני ביתו ישנים תו

ליכא

דחם הפנים

מסנת השדרן

מכון איסרון לה בכל סענין חץ משכחות ויסים טובים וראשי חדשים ותולו של מועד חנוכה וסורים ע"כ. ומינה דבימים שלפניהם ולאחריהם מותרין דהענות. שור ראיתי בחשובת הרמ"ע מימן י"ב העלה גם כן דהענות לפניהם ולאחריהם:

הסעודות משום כו' וכן כתב במי' ארס: (ב) ט' מיני מתכות. ושל זכוכית דוט כמתכת דלין גריק חרס (ט"ע): (ג) כל אחד ואחד מבני הבית וצריך כל אחד לכיין ט'א ללחם כשל הכיור

כדי שיהיה לזכך על מה שמדליק כי מן כדין די נר אחד לאיז וכו' (פרי מגדים) ולחם וכו' כינוי לחם ולחם ועבדו וכו' גדול (ומכ"ס קטן) הסמוכים על בלחנו (ס"ס) וזין אורח יתבאר בסעיף י"ט: (ד) בשורה אחת בשוכ. ולא בעינול דכוי כמדורס (רמ"א סידור דרך החיים). ומטעם זה ית' לחבר גם כן ט'א יסיח אחד נכנס ואחד יוצא (מהר"ל מנן) אכרסס סמן חרע"א ועיין ס"ס בפני

קיצור שלחן ערוך קדש הלכות חנוכה

לכא פרטטי נימא וידליק בלא ברכה. אם לא ידע לו פנאי להדליק בלילה ופול להקדים את עצמו ולהדליק מפני המנחה ולמעלה דהיינו שעה ורביעית קודם צאת הכוכבים (דהיינו שעה ופניית לפי ערך היום על סימן ס"ט ס"ב ובימי חנוכה שהימים קצרים אם היום ארוך רק עשר שעות על האורך אזי פלג המנחה הוא שעה אחת ושתי מינוטין וחצי). ובלבד שיתן שמי כדי שהיו דולקות עד חצי שעה לאחר צאת הכוכבים ואם אינן דולקות כך לא קיים המצוה (ס' תע"ז ונח"ל):

יא מדר הדלקתן כפי פנהנו. בלילה הראשונה מדליק הנר שכנגד ימינו ובלילה שני מוסף עליו נר כנגד שמאלו וכן בכל לילה מוסף כנגד שמאלו וזה שהוא מוסף (ס' מדליק בראשונה ופונה והולך לימינו (תע"ז):

יב בליל הראשון מברך המדליק קודם הדלקה שלש ברכות. להדליק. ששעה נמים. שהחיינו. ובשאר הלילות אינו מברך שהחיינו. לאחר שבירך הברכות מדליק נר א' (ו) ובעוד שמדליק האחרות אומר (א) הנרות הללו וכו'. נר אומר ששעה נמים לישראל ואם אמר לאבותינו יצא. אונן ר"ל אם יש אחר ידליק האחר בברכות והוא יענה אמן. ואי ליכא אחר ידליק הוא בלא ברכות (תע"ז תע"ז ונח"ל):

יג קיים'ל הדלקה עושה מצוה. פ"ה הדלקתה היא המצוה ובשעת הדלקה צדיקין להיות הנרות במקומן הראוי וכשיקור הראוי. לאפוקי אם הדליק (ו) למטה מנ"פ או למעלה מכ' אמה ואח"כ כשהן דולקות הניחן במקומן כסולן. וכן אם בשעת הדלקה לא היה שמן כשיקור ואח"כ הוסיף לא מהני. וכן אם העמידן במקום שהרוח שולט ועומדין לכבות. לא קיים המצוה וחייב להדליקן שנית אבל לא יברך. אבל אם העמידן בראוי וע"י מקרה כבו. כבר קיים המצוה. ומ"מ נהנין שחזור ומדליקן. ונהנין להחמיר שלא להדליק נר מנר אלא מדליק מן השמש או מנר אחר (תע"ז תע"ז תע"ז):

יד כל זמן מצותן (ח) דהיינו חצי שעה (ס) אמיר ליהנות מאורן. ולכן נוהגין להניח אצל

את

מסגרת השלחן

רחם הפנים

הנחות כמנהג"ם מסגרת השלחן
(א) הנרות הללו. כתבו הספרים תוכחת מגולה על האנשים שמשחקין בקצתן. והשובה על זה איתא ברוקח וברכינו יונה ובתורת אשם לצום מ"ט. והרב המקובל המחבר אור ישראל האריך מאוד בענין הירא מה דבר ה' וירחי מעון זה ויקים בתו ה' עליהם יחיו (נח"ל). ובספר קדושת לוי בדרושים לחנוכה כתב וזה לשונו חזו וידעים שבכל קארוי (מסגרת) גרולה אשר לא ראו להכיר. דעו אחר וראו כמה פכחולות יש בשחקן הזה. אחר שבודאי בעת הזאת נשכח ממנו יראה ה'. והב' שבודאי נראה בעיני שהוא גזל. הב' שמשמאים את עצמם כו' אשר אין ראוי להביא חוק יחזק. ככן אחי ורעי בקשתי מאוד שאיקל בעיניהם דבר זה. הלא יותר טוב שבעת הזאת יתמזר ביהות ה' יתברך או לילך אל תלמיד חכם הקרוב לו לבקש תורה מפני אז כורא יאיר עליו הארת הנס. ועשה לנו ה' נסים ונפלאות בתורתו יתברך כמנהג בימינו אמן עכ"ל הקדושה לו שם. וזה שמעתי אית אנשים בארסם הלא דאינו כמח לומר ששקעו כזה הרע שבהנהגת הדת בעיקבהא דפשיטא שנתחיל שחם והדעת אין להביא יא"ו משום אדם לעשות כמותו. וזה דבר שהוא נגד תורתנו הקדושה ע"פ חכמי הש"ס ובעלי הש"ע וצדיקים האמתיים. ואף אם האדם עושה דבר זה הוא מומח דחזיר מ"מ אפסר שטעה עצמו בדרך זה שהוא נגד תורתנו הקדושה אף מ"מ מועיר. והיה את דבר ה' יקוד סכל אדם רק המעלות טובות שלו. כי כל אחד יש לו מעלה מיוחדת ידוע. ופי' שלמד מאחרים מידת גרועות ומחזיק לעצמו טוה הגרועות שלו בודאי הוא שובב ופתי. וקצרים ילמוד סכל אדם מעלות הטובות שלהם. ולהחזיק לעצמו מעלות הטובות שלו. עד ירחיק לעיני ה' יתברך ברוב דמיון והדיון. וישלח לנו מורה צדק כמנהג בינ"א:

האחרים בסיון מרע"ב ובסיון מרע"ה לא הזכירו איסור זה רק מוך החצי שעה):

(ב) איסור ליכנס מ"צדן. לא דוקא דכא גם כשמיא אלץ השמש ומשתמש שם יש לו כלא

קיצור שלחן ערוך קטן הלכות חנוכה

את השמש שהדליק בו. כדי שאם ישתמש אצלן (וא) ישתמש לאור השמש. וצריך
להניחו קצת למעלה מן הנרות שיהא ניכר שאינו ממנין הנרות (הענין הענין):
ו מדליקין נרות בביתו משום פרסומי ניסא ומברכין עליהן. ומניחין בכותל דרום ומדליקין
בין מנחה לפעריב. ואין אדם יוצא בנרות של ברכין וצריך לחזור ולהדליק בביתו. וסי
שא אבל ר"ל לא ידליק גולה הראשונה בביתו משום דצ"ל שהחיינו אבל אין לו לומר
שהחיינו בצבור. אבל בביתו מברך שהחיינו (הענין):
מן (יב) גשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס (ע"ל ס"ג). ויכולה אשה להדליק בעד
כל בני ביתה. וקטן שהגיע לחינוך ג"כ חייב. סומא אם יכול להשתתף עם אחר בפרומת
מוטב ואם יש לו אשה היא מדלקת בשבילו. ואם אין לו אשה ויש לו דורה מיוחדת שאין לו
במי להשתתף מדליק ע"סיוע אחר (הענין):

יין בע"ש מדליקין תחלה נר חנוכה. ואח"כ נר שבת. וברבר שיהא לאחר פלג המנחה
(יג) ויפתח לין תחלה מנחה. וצריך שיתן שמן כדי שידליקין עד חצי שעה לאחר צאת
הכוכב. ואח"כ ה"ל (יד) ברכה לבטלה. ואם הדליק אצל הפתח צריך ליתור להפסיק באיזה
דבר בינו לבין הדלת שלא יכנס הדור (טו) בפתחית ונענית הדלת (הענין הענין מ"ט):
יין (טז) מצינו שבת מדליקין ואח"כ מדליקין נר חנוכה ובביתו מדליקין קודם ויתן ק"ר (מ"ט):
יין מי שהוא אינו בביתו אלא במקום אחר אם יודע (יז) שאשתו מדלקת בביתו ידליק הוא
במקום שהוא בלא ברכות. וטוב אם אפשר שישמע תחלה א. הברכות ממי שמדליק שם
יבין לצאת בברכותיו ויענה אמן. ואח"כ ידליק הוא בלא ברכות. ואם אין אשתו מדלקת
בביתו (יח) הבחורים באכסניא שלחן צידקין להדליק בברכות או ישתתפו עם הבה"ב שיתנו
לו איזה פרוטה שיהיה להם ג"כ (יט) וילק בשמן והבע"ב יוסף קצת שמן על השיעור בשביל
השותף. אבל יש להם להדיר שירדקו כל א' בפ"ע. (כ) ומי שהוא בעירו אלא בבית אחר
בשהגיע ומן הדלקה צריך לשוב לביתו ולהדליק:

השמן

מסגרת השלחן

מסס דודאי יש אור גדול טפי כמים הרבה נרות אלה ר"ל לאסור להשתמש (לחן) (ס"ז) פרס
פרמ"ג ע"ש שכן דעת המ"א וז"ל בלבוש שרד וכן נראה דעת הפוסקים שהיה נשערי חנוכה
סימן הרמ"ג סק"ג ע"ש): (י) את השמש. ומ"מ יש להדליק גם כן נר על השולחן הן מן השמש
(מ"א) סידור דרך החיים עיין מח"ס: (יא) ישתמש לאור השמש. ויש לו להטות עיניו בדבר
שנשתמש שם אל נר השמש שיהיה ניכר שאין לו חפץ להשתמש בנרות של מלוא ולא אף ע"פ שהם
גורמים יתרון ראות עיניו לית לן בה (שע"ת): (יב) גשים חייבות. ואשה שאינה יכולה לבדוק ולהדליק
וגם אין לה בעל שמדליק בשבילה (עיין מח"ס ס"י הרע"ב) יכול אדם אחר להדליק בשבילה
ולגבוק אף שכבר הדליק בעצמו ובלבד שהיה עומדת אלא נשעת הדרכה (ב"ח מנן) אכרסם סימן
תרע"ו וס"ד) ובשעת הדלקה (ס"ד): (יג) ומתפללין תחילה מנחה. אם אפשר (פרמ"ג) אבל
אם הוא כהזמן קלר ידליק קודם מנחה (ס"ד): (יד) ברכה לבטלה. עיין פרמ"ג סימן תרע"ב
תרע"ג דאין זה צורך כל כך: (טו) כפתיחת ונעית הדלת. עיין פרמ"ג סימן תר"ס ור"ס סימן
רע"ז: (טז) במולאי שבת מדליקין. ומצינו להדין מיד אחר סדר קדושה וידליק ואח"כ יאמר ויתן
לך להקדים נר חנוכה מה דאפשר רי פסוקי ויתן לך הס דק לסימנא טובא. ובזית הכנסת מדליקין
מיד אחר קדים חתקבל קודם ויתן לך וקודם הכדנה (פרמ"ג וס"ד): ולחן המחבר הוא שלא
צדקדוק: (יז) שאשתו מדלקת. ואם אין אשתו מדלקת צדוק רק שמדליקין שם בני ביתו שהם
אלל אשתו המכה פשוט שמדליק במקום שהוא בצרכה דהני בית ודלי אינם מכוונים להוציא את
כבע"כ (ס"ז) סימן תרע"ז עיין שם שמיך יוחד: (יח) הבחורים בלכאנא. ואם הם סמוכים
על שלחן בע"כ יש לומר דכן בכלל בני ביתו ופסוקין מן הדון מלדליק או להשתתף (מ"א חיי"א
יבס"ד) ור"ס סימן רס"ג כחצי כן בפשיטות) אם הוכיז בנית בע"כ אח"כ הולין להיות מן המכדרין
שעשין נר לכל אחד (מ"א ס"ד) ח"י אדם) ועיין במה שכתבתי לעיל סוף ו' דאסדרין לריכין כן
אחד לשון שלא יאחד בשם חצירו: (יט) חלק בשמן. ופתיח (פרמ"ג סימן תרע"ח) או שילחם סתם
שיהיה לו חלק בנרות (ס"ד) ולחן המשתתף לשמוע בברכות מבע"כ (ב"ח שכנ"ג) פרי מגדים
באר (כ) ומי שהוא. מי שאוכל בקביעות בנית אחד אף שהוא לחדר אחר לישן מדליק
במקום

קיצור שנתן ערוך קטש קם הלכות הנוכה

א השמן שנשאר במנורה לאחר הנוכה וכן הפתילות עושה להן מדרה ושורפן משום דהקצו למצותן (ב) ואסור להנות מהם אלא התנה מתחלה שאינו מקצה מה שישאר (הע"ז) :
בא כל שמונת ימי חנוכה אומרים בשמונה עשרה על הנסים ואם שכח ולא אמרו. אם נזכר קודם שאמר את השם מן ברכת הטוב שמך וכו' חוזר ומתחיל על הנסים אבל אם לא נזכר עד לאחר שאמר את השם נוסד את הברכה ואינו חוזר (ובברכת המזון ע"ל פ"ל מ"ד סעיף ט"ז) (הר"פ) :

בב כל שמונת ימי חנוכה נוסדן אל ההלל. וא"ל לא תחנון ולא אל ארך אפים. ולא למנצח ולא צדקתך צדק (ד"ן הלל בבית האכל ר"ל ע"ן בס"י ר"ז מ"ו) (הר"פ) :

בג קורין בכל יום תלתא גברי בקרבנות הנשיאים שבפ' נשא. ביום הראשון מתחילין לטון מן ויהי ביום כלות משה עד לחנוכה הטובה. ללוי ויהי המקריב ביום הראשון וגו' עד בלאת קמורת. ולישראל פר אחד וגו' עד כן עמינרב. ביום השני לכהן וללוי ביום השני וגו' ולישראל ביום השלישי וגו' וכן בכל יום לכהן וללוי היום שעומדין בו ולישראל היום שראדיו. וביום השמיני לכהן וללוי ביום השמיני ולישראל מתחילין ביום התשיעי ונוסדין כל הסדר וגם בפרשת בהעלותך עד כן עשה את המנורה :

בד בשבת הניכה מוציאין שני ס"ת בא' קורין פ' השבוע ובשניה הפטיר בשל חנוכה יומו ומפטירין רני ושמחי. ואם יש עוד שבת א' מפטירין בו במלכים בנרות דשלמה. ב"ח שבת בחול מוציאין שני ס"ת בראשון קורין תלתא גברא בשל ר"ח ואח"כ הרביעי בס"ת שניה בשל חנוכה יומו. משום דר"ח תדיר ספי וק"ל תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם. ולכן מקדימין ראש חודש. ואם מעו והתחילו לקרות בשל חנוכה ואפילו עדיין לא התחילו לקרות אלא שכתב בירך העולה. אין צריכין להפסיק אלא העולה נוסד קריאתו. ואחר כך קורין להנשארים בשל ראש חודש. אם קראו ראשונה בשל ר"ח כראוי אלא שמעו וקראו גם את הרביעי בשל ראש חודש אפי' נזכרו מיד לאחר שביד הקורא. אם לא הוציאו רק כפר תורה אחת אין צריכין לשנות יותר אבל אם הוציאו שני ספרי תורות שיש כאן חשש משום פגמי של ס"ת שלא יאמרו פסול הוא צריכין לקרות בו חמישי בשל חנוכה. ואחר החמישי יאמרו ח"ק :

כה חל ראש חודש שבת בשבת מוציאין ג' ס"ת. בראשון קורין ששה גברי בפרשת השבוע. בשני שביעי בשל ר"ח ומתחילין וביום השבת (וע"ל סימן ע"ח ס"א וסימן ע"ט סעיף א'). ואומרים ח"ק. ובשלישי מפטיר בשל חנוכה יומו. ומפטירין רני ושמחי. ואפי' תדיר קודם זהו בקריאה שקורין שניהם. אבל ההפטרות שאין מפטירין אלא אחת דוחין של ראש חודש קורין של חנוכה משום פרסומי ניסא (תוס') :

כו בחמשה עשר בשבט בשבט השנה לאילנות. אין אומרים בו תחנון. וגדעין להרבות בו במנין פירות אילנות (סימן קל"א) :

קכ סדר ארבע פרשיות. ובו ג' סעיפים :

א שבת שלפני ר"ח אדר הסמך לניסן הוא שבת פרשת שקלים. ואם חל ר"ח בשבת אזי הוא שבת שקלים. ומוציאין ג' ס"ת בראשונה קורין ששה ב' השבוע. בשניה קורין השביעי בשל ר"ח ומתחילין ביום השבת. ואומרים ח"ק (ע"ל סי' ע"ח ס"א וסי' ע"ט ס"א) ובשלישית קורין מפטיר ב' שקלים. ומפטירין ופסורם שקלים. אם מעו והתחילו לקרות תחלה ב' שקלים נוסרים. והמפטיר קורא בשל ר"ח ומפטיר ג' הפטרת שבת ור"ח :

ב שבת שלפני פורים הוא פרשת זכור. והשבת שלפני ר"ח ניסן הוא פרשת החודש. ואם חל ר"ח בשבת אז הוא פרשת החודש. ודינו כמור"ח אדר שחל בשבת. והשבת שלפני פרשת החודש הוא פרשת פרה :

ג יש אומרים כי פרשת זכור ופרשת פרה חייבים לקרותם (א) מדאורייתא. ואין קורין בהם קמן

מסגרת השנה

במקום שחולל (רמ"א וחמורניס) חלל מי שחולל חלל חביו בחקראי לריד ליק לבית ולסדניק (ט"ז וחמורניס) : (כא) ואסור ליסעו מכס חל"כ סתה. כן דעם ככ"ה חלל דע"ה ככ"ה וחמורניס לסמיר ליסעו מן הסמן ששאר לאחר שדלקו שיטור ח"י שסח (ודין הפתילות לא זכר כשיט כלל וליט

דחם הפנים

הנהגות מנעם"ח מסגרת חשלקן

(א) נדאורייתא. ולכן צריך ליהר לקרותם מתוך ספר תורה שצירב באחרית שחורים. ולא באותם פלוקים בחד' פרשיות ספ' תורה ישנת לספסיר. ולפעמים קצת אחרות שבה נקלף השורות ונשאר אודב ולפעמים באות אחרות נשאר רק חלורה סודיו. ואותם שאין בקיאים בהדין סוכרים דכל זמן שניכרים האחרות קותר לקרות. אבל בנחמ"י יש בזה חשש פסול ונכחה ונפילה ח"כ בליטל עינן כ"ד סעיף ר' ע"ש. ולכן צריך ליהר

קיצור שרתן ערך קמ קמא הרכות מגילה מד
 (א) קמן למפטיר . ובני הישובים שאין להם מנן צריכין שיבאו למקום שיש מנן . ואם
 אי אפשר להם לכהן יקראו אותן בנגינות כראוי (הרפ"ס) :

קמא הרכות מגילה . ובו כ"ג סעיפים :

א משנכנס אדר מרבין בשמחה . וישראל שיש לו דין ודברים עם עובד כוכבים ישפוט עמו
 בחודש זה :

ב בימי מרדכי ואסתר נקהלו היהודים בשלשה עשר לחודש אדר לעמיד על נפשם ולהגןם
 מאויביהם . והיו צריכין לבקש רחמים מאת ה' ית"ש שיעזרם . ומצינו שכאשר היו ישראל
 במחמה התענו שיעזרם ה' וגם משה רבינו ע"ה ביום שנלחם עם עמלק התענה . וא"כ
 מסתמא גם אז בימי מרדכי ואסתר התענו ביום י"ג אדר . ולכן קבלו עליהם כל ישראל ויום
 זה לתענית צבור ונקרא תענית אסתר כדי לזכור שהבורא ית"ש רואה ושומע תפלת כל איש
 בעת צרתו כאשר יתענה וישוב אל ה' בכל לבבו כמו שעשה לאבותינו בימים ההם . ומ"מ
 אין תענית זה חובה כל כך כמו ארבעה תעניות שכתובים במקרא (ע"ז ס"ו קכ"א) . ולכן יש
 להקל בו בעת הצורך כגון מעזיבות ומניקות או אפילו חולה קצת בכאב עינים שאם מצטער
 הרבה לא יתענו . וכן יולדת כל שלשים יום . וכן חתן בתוך שבועה ימי משתה שלו אי"צ
 להתענות (ה) ויפרעו את התענית אחר כך . אבל שאר הבריות לא יפרשו את עצמם מן
 הצבור . ואפי' מי שהולך בדרך וקשה עליו התענית מ"מ צריך להתענות :

ג ביום י"ד אדר הוא פורים ואם חל פורים ביום א' מקדימין להתענות ביום ה' . ואם יש אז
 ברית מילה יעשו את המעודה בלילה . אבל (ג) הסנדק ואבי הבר מצוה יתענו ביום . ואין
 צריכין להתענות ביום ו' . אבל אדם אחר ששכח ואכל ביום ה' יתענה ביום ו' (הרפ"ס) :
 ד לכבוד המגילה יש ללבוש בגדי שבת מבערב . ובשבת משהכ"ג ימצא בביתו נרות דולקות
 ושלחן ערוך ומטה מוצעת . ערבית לאחר ש"ע אומרים על אומרית קורין את המגילה .
 אח"כ אומרים ואתה קדוש (שהוא במסמור למנוחה על אילת השחר שנא' על אסתר . ושם נאמר
 אלהי אקרא וגו' דנאמר על מקרא מגילה דאמר ר' יהושע ב"ל חייב אדם לקרות את המגילה
 בלילה ולשנותה ביום שנא' אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי . וסמך ליה ואתה
 קדוש וגו') ואח"כ קיש בלא התקבל . ובכ"ז יודי נועם ואתה קדוש קיש בלא התקבל ויתן לך
 ומברלין על הכוס (*) עלינו (מגיל' מגיל' :

ה נוהגין ליתן קודם פורים מחצית מן המצבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן . וזכר למחצית
 השקל שהיו נוהגים באדר לצורך קריבות הצבור . ומהנה ליתן (ג) נ' מחצית משום דבפ"י כי
 תשא כתיב ג'פ תרומה . ונותנין בערב (ד) לפני קריאת המגילה ומחלקין אותה לעניים . קמן
 פטור ואם אביו נתן בשבילו פעם אחת (פ) חייב לעולם . כג"ל שנה יא דחייב י"א דפטור צד
 שיהא בן עשרים (הרפ"ס) :

ו בפורים (דהיינו ביום י"ד) ערבית שחרית ומנחה אומרים על הנסים ואם שכח דינו

כמו

לחם הפנים

ליהר שלא להוציא ספר תורה כזה . רק יקראו בספר
 הראשון זה המפטיר . ולא שייך בזה מרחא דציבורא
 שמימינו בגלילת הספר . כי בכל מקום שיש חילול השם
 ח"ו אין חולקין בכור לרב . וה"ל שצריך ליהר בזה
 בכל מקום שקורין בספר תורה שצונו י"י קריאה .
 ויברכו בהרכות בהכשר :

(*) כ"כ הרמ"א וכן מהרש"ג . אבל בב"י כתב הכל
 דברך בורא מאורי האש קודם קריאת המגילה שלא
 יהנה מן האור בלא ברכה ולזה הסכים המפרש ע"ש .
 ועיין בבב"י . וחתמי מ"ה גרשון ונ"ל כנעס ג"י אמר
 ד"ל דעת הרמ"א ומהרש"ג שאפי' אם היה איסור גמור
 ליהנות מן האור בלא ברכה היה מותר לקרות את המגילה
 משום דמצות לאו ליהנות בזה :

מסגרת השלחן

וא"ע דינס לפי פסק זה עיין בית יוסף ומ"מ
 לכתחילה מוצ' להתנות שאינו מקלה רק כפי
 השיעור (מנן אברהם חיי אדם) :

קמ (ה) קמן למפטיר . עיין במה שכתבתי
 לעיל סימן ע"ט סעיף ט' :

קמא (ה) ויפרעו את התענית אחר כך .
 ובשערי תשובה סימן תרפ"ז כתב דהתן

א"ל לפיזע אח"כ (ומה דנראה מדברי רמ"א
 לעזיבות ומניקות לריכות לפיזע אחר כך עיין

מחצית השקל סוף הכימן א"ע דהא"ס פטורים מלהתענות אף כג' זמנות כמבואר בדברי רמ"א כ"י
 תק"י) : (ב) הסדק ט"ו . עיין סוף סימן קכ"ה : (ג) ג' מחצית . פירוש ג' מטענות ששם
 מחצית עליהן (רמ"א סימן תרל"ד עיין שם) : (ד) לפני קריאת המגילה . וברמ"א ופרמ"ג
 כתבו קודם שמתפללים מנחה . ויש מקומות שנותנין בשחרית קודם קריאת המגילה (מ"א) :
 (ה) חייב לשלם . ואם מת האב הקטן פטור אם לא ירש מאביו וכס"ס (תו"ט מח"ס ע"ט) :

קיצור שרחן ערוך קמא הברכות מגילה

במו בחנוכה (בסימן קל"ט סעיף כ"א) (מ"ג):

ז היות כל אדם בין איש בין אשה לשמוע קריאת המגילה בלילה וביום ולכן גם הבתולות יש להן לכת לבהכ"ה. ואם אינן הולכות צריכין לקרות לפניהן בבית וגם את הקטנים חייבים להגיד אותן שישמעו קריאת המגילה. ומכל מקום לא יביאו לבהכ"ה קטנים ביותר ששכלבלבים דעת השומעים (מ"ג סעיף מ"ט):

ח מגילה של לילה אסור לקרות קודם צאת הכוכבי' אע"פ שמצטער הרבה מחמת התענית אך יכול (ו) לשמוע קצת קודם המגילה כגון קאפע וכדומה כדי להתחזק מעט מחילשת התענית (מ"ג):

ט מצוה מן המצוות לשמוע קריאת המגילה בבהכ"ה במקום שיש רוב אנשים משום דברוב עם הדת סוף. ולכ"פ יראה לשמוע אותה במגן עשרה ואם אי' לקרותה במגן יקרא אותה כל יחיד מתוך מגילה כשרה עם הברכות שלפניה. ואם אחר יודע לקרותה והשאר אינם יודעין יקרא זה שהוא יודע והם ישמעו ויוציא אע"פ שאינם עשרה אבל ברכה שלאחריה אין אימרום רק בעשרה ואך בלא שם ומלכות יכול גם יחיד לאומרה (מ"ג סעיף מ"ג):

י מגילה בכל ישראל שהקראת אגרת הפורים. (ח) אבל השומעים אינם צריכין לפשטה (מ"ג):

יא הקורא את המגילה בין ביום בין בלילה מברך לפניו שלש ברכות. על מקרא מגילה שעשה נסים. ושהחיינו. ולאחר קריאתה כורכה כולה ומניחה לפניו ומברך ברכת הרב את ריבנו ומ'. אם אבל קורא את המגילה יברך אחר את הברכות (ס) משום ברכת שהחיינו (מ"ג סעיף כ"ב):

יב בברכת שהחיינו של יום ויומו גם על מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים וסעודה פורים וכי' השי' צריך שיוכין להוציא את הצבור גם על מצות אלו (מ"ג):

יג הקורא את המגילה צריך לבין להוציא את כל השומעים. וגם השומע צריך לבין לצאת ולשמוע כל תיבה ותיבה שאפי' אם רק תיבה אחת לא שמע אינו יוצא. ולכן צריך הקורא להשגיח מאוד שבשעה שמרעישין ומבלבלין בהכאת המן ישתוק עד יעבור הרעש לגמרי. ומ"מ ראוי ונכון שיהיה לכל אחד (י) מגילה כשרה כדי שיאמר בעצמו מלה במלה בלחש. פן לא ישמע תיבה אחת מן הקרא. וכן כל אשה חכמת לב ששומרת בעזרת נשים אם אפשר מה טוב להיות לה מגילה כשרה לקרות מתוכה. כי שם קשה לשמוע. והנשים חייבות כמו האנשים (מ"ג סעיף מ"ג). (אם לא קדשו את הלבנה וגראתה בשעת קריאת המגילה על סוף סי' צ"ז):

יד הקורא צריך שיאמר את עשרת בני המן וגם תיבת עשרת הכל בנשימה אחת להודיע שכולם נהרגו ונתלו כאחד. ונהגין לבחלה לומר מן חמש מאות איש הכל בנשימה א' ודע' עבד אפי' הפסיק בין עשרת בני המן יצא. ומה שנהגין בקצת מקומות שכל הקהל אומרים עשרת בני המן אינו מנהג נכון אלא הקורא לבד יאסרם והקהל ישמעו כמו המגילה כשאמר הקורא בלילה ההוא נדרה וגו' יגביה קולו כי שם מתחיל עיקר הנס. וכשאומר האגרת הזאת יענע את המגילה:

טו מי שיש לפניו מגילה פסולה או חומש לא יקרא עם השי'. כי אם הוא קורא אינו יכול לבין לשמוע מן השי' ואפי' אם הוא יכין שמא ישמע אחר מה שהוא קורא ולא יכין לקריאת השי' וכן רא' ישי' שם אדם בעל פה להשי' ולכן אותן ארבעה פסוקי גאולה שאומרים הקהל

מסגרת השרחן

(ז) לטעם קלה. כמו שמוחר לטעם קודם ק"ש של ערבית (עין כמה שכתבתי לעיל סימן ע"י ס"ז). ומ"מ אין להקל כזה אלא לצורך גדול (מ"א סעיף ז): (ז) כמו אגרת. שאינה כורכה אלא פשוטה. ומה שמפלה דף על דף הוא מפני שאינו יכול לפשטה כולה שלא תהיה תיבה מעל כשלאן (פרמ"ג סימן מ"ג ע"ש): (ח) אבל השומעים. שיש בידם מגילה כשירה לעין זה: (מ"א): (ט) משום ברכת שהחיינו. שאין האכל מברך להוציא רבים בברכה שהחיינו (סעיף מ"ג) ע"ל סימן קל"ט סעיף ט"ז: (י) מגילה כשירה כדי שיאמר. ללכתחילה צריך לקרוא או לשמוע כלה מכתב ואותן שאין להם מגילה כשירה צריך להיות לפניהם חומש שאלו לא ישמע אחר תיבה מן הקורא יקרא על פה מתוך החומש ויאלץ עכ"פ דיעבד (מ"א ופרמ"ג) כמבואר לקמן סעיף י"ט דדעבד יולא אם קורא בלחש המגילה מיעוט על פה ע"ש. ואם בעוד שאומר התיבה שלא שמע מתוך החומש קורא הקורא תיבת שאחר כך צריך למכר ולומר גם תיבות אלו קל פה עד שיכיר כזה עם הקורא ולא ישתוק וישמע ממנו כדכסמך סעיף ט"ז. אבל לא

מצה קיצור שרחן ערוך קמא הלכות מגילה

הקהל בקול רם צריך השיץ לחזור ולקרותם מתוך המגילה הכשרה (מ"ז):
מז מי שכבר יצא בקריאת מגילה וקורא להוציא אחר. אם זה שהוא צריך לצאת יודע
 בעצמו לברך את הברכות יברך בעצמו ואם הוא יותר שחקורא יברך ואומר
 אקבץ (י"א) לשמוע מגילה (הק"ס חפ"ס חל"ב):

י בשבת (שאינו פורים) מותרין לשלש את המגילה. ומכל מקום אם חל פורים ביום א'
 אין להביא בשבת את המגילה לבית הכנסת ואפי' בעיר שהיא מתוקנת בעידובין משום
 דהיו סבין משבת לחול (מ"ח וזח"ס ס' חפ"ס ופ"ס ס' חל"ב):

יד ציבור שאין להם שיץ שיכול לקרות את המגילה עם המעשים כראוי. יכול לקרות גם בלא
 מעשים רק שיקרא את התיבות כראוי שלא ישתנה הענין שאם קרא במקום ומדרכי
י"ב יישוב או במקום והמן **נזפל נפל** וכדומה אפי' בדיעבד אינו יוצא ויכולין לעשות
 במגילה נקודות ומעשים שיקרא כהוגן כיון שהוא שעת הדחק

הכי עדיף מפי משה שיקרא אחר מתוך החומש בלחש דכיון שזה הקורא מתוך החומש אפי'
 הוא קורא בלחש אינו יכול לכוין דעתו שישמע בהשיץ ובמצא שקרא רק מתוך החומש ואינו
 יוצא ואם אירע כך צריך לחזור ולשמעה מתוך מגילה כשרה:

יז ציבור שאין להם מגילה כשרה כדירה. מ"ס אם היא כתובה בלף בהלכה רק שחסרים
 איזה תיבות באמצעה. כיון שלא חסר בה ענין אחד שלם יכולין לקרות מתוכה עם הברכות
 והמעוץ יקרא הקורא בעל פה או יאמר לפניו בלחש מתוך החומש אבל אם אין להם מגילה
 כלל או שחסר בה ענין אחד שלם או שחסר בה (יג) בתחלה או בסוף (יג) קורין (יד) מתוך
 החומש כל אחד בפני עצמו ואין כבדכן. ויהיה שאין לו רק מגילה פסולה קורא בה בלא
 ברכות (מ"ז חל"ב ונפ"ס חפ"ס):

כ אבל תוך שבעה, נוהג בכל דיני אבלות. ואסור לראות כל מיני שמחה אך בנעילת הסנדל
 חשיבה ע"ג ספסל (טו) מותר מפני שהן דברים הנראין לכל. בגילה אם יכול לאסוף מנין לביתו
 לקרות המגילה כגשם. ואם לאו יתפלל בביתו וילך לבהכ"נ לשמוע המגילה ואם הל' במוצאי שבת
 ילך לבהכ"נ לאחר סעודה שלישית בעיר יום. וביום הולך לבהכ"נ לתפלה ולמגילה:

כא מי שעת לו מת בתענית אסתר ובגילה הוא אונן קודם הקבורה (טו) ישמע קריאת המגילה
 מאחר ולא יאכל בשר ולא ישתה יין כי בגילה אינו חייב במשתה. וביום לאחר יציאה
 מבהכ"נ קיבצין את המת ואח"כ יתפלל ויקרא את המגילה או ישמע מאחר ואם שמע קריאת
 המגילה קודם הקבורה יצא. וי"ס נכון שיחזור ויקראה בלא ברכות. ותפלין לא יניח אפילו אחר
 הקבורה כיון שהוא יום ראשון באבלו ואונן בפורים ביום (י) מותר בבשר ובין (י) (חל"ב):

הם הפנים

מסגרת השרחן

מכאן נראה החיוב של שמוע לזכר אחר שקרא
 הקורא החיוב שאלו שמוע לזכר אחר שקרא
 (י) שמוע מניין. ד"ס לומדים דלשה אינה חייבת בקריאת רק בשמיטה (בכ"ז חל"ב) עיין
 ב"י וחמרו"ס). יש לקרות לשמוע אחר יולדת בית הכנסת דלמטה שאלו ב"י בקריאת הציבור (מג"א
 וסד"ה) ואם לר"ך לקרוא קודם ימיו של לילת בלחש קריאה (פ"מ"ג סד"ה): (יב) בתחילה לא
 בסוף. או ביותר מחלייה אפי' האוחזות כתובות אלה שכן מטושטשות ואין רשומן ניכר (ש"ס
 ח"י חל"ב) וז"ל אם האוחזות נפסקין משיב כחצר (ח"י חל"ב): (יג) קורין מתוך החומש. ומדברי
 המ"א סימן תרל"א סק"י נראה דקורין מתוך מגילה הפסולה בלא ברכות ד"ס לומדים דלמטה זה
 בשעת הדחק (עיין סימן קמ"ג ולבושי שרד כאן) וזה שחצר וקרא בע"פ זה אינו מתוך החומש
 כדרכם דפנים וזה שכתב שם דיחמר לפיו בלחש מתוך החומש אינו יודע מה לומר לזכר עיין
 במ"א ופ"מ"ג סימן תר"ל): (יד) מתוך החומש. ולא שאלו בקריאת מתוך החומש אלא לזכר כנס
 בלזכר (שערי אפרים וטעין זה כתב בפ"מ"ג): (טו) מותר. גם בטי"ו (מ"א סד"ה): (טז) ישמע
 קריאת המגילה. גם לר"ך להשתלל מעריב (מ"א ח"י חל"ב ועיין במ"א). וחייב גם כן בכל המלות
 בלילה וזוהן מדברים שבמיטה (סד"ה בדיני אונן) אכן לפי פסק המחבר לקמן סימן קל"ז סעיף
 י"ד בליל יום טוב שני נראה דגם כאן פסוק אף בלילה (עיין במ"א סימן תקמ"ח סק"ה וס' תרל"ז
 סק"ד): (יז) מותר בשבת ובין. עיין בחממת חל"ב בקונטרס מלכת משה א"י שכתב דלמ"צ
 שחסר

מכאן נראה החיוב של שמוע לזכר אחר שקרא
 הקורא החיוב שאלו שמוע לזכר אחר שקרא
 (י) שמוע מניין. ד"ס לומדים דלשה אינה חייבת בקריאת רק בשמיטה (בכ"ז חל"ב) עיין
 ב"י וחמרו"ס). יש לקרות לשמוע אחר יולדת בית הכנסת דלמטה שאלו ב"י בקריאת הציבור (מג"א
 וסד"ה) ואם לר"ך לקרוא קודם ימיו של לילת בלחש קריאה (פ"מ"ג סד"ה): (יב) בתחילה לא
 בסוף. או ביותר מחלייה אפי' האוחזות כתובות אלה שכן מטושטשות ואין רשומן ניכר (ש"ס
 ח"י חל"ב) וז"ל אם האוחזות נפסקין משיב כחצר (ח"י חל"ב): (יג) קורין מתוך החומש. ומדברי
 המ"א סימן תרל"א סק"י נראה דקורין מתוך מגילה הפסולה בלא ברכות ד"ס לומדים דלמטה זה
 בשעת הדחק (עיין סימן קמ"ג ולבושי שרד כאן) וזה שחצר וקרא בע"פ זה אינו מתוך החומש
 כדרכם דפנים וזה שכתב שם דיחמר לפיו בלחש מתוך החומש אינו יודע מה לומר לזכר עיין
 במ"א ופ"מ"ג סימן תר"ל): (יד) מתוך החומש. ולא שאלו בקריאת מתוך החומש אלא לזכר כנס
 בלזכר (שערי אפרים וטעין זה כתב בפ"מ"ג): (טו) מותר. גם בטי"ו (מ"א סד"ה): (טז) ישמע
 קריאת המגילה. גם לר"ך להשתלל מעריב (מ"א ח"י חל"ב ועיין במ"א). וחייב גם כן בכל המלות
 בלילה וזוהן מדברים שבמיטה (סד"ה בדיני אונן) אכן לפי פסק המחבר לקמן סימן קל"ז סעיף
 י"ד בליל יום טוב שני נראה דגם כאן פסוק אף בלילה (עיין במ"א סימן תקמ"ח סק"ה וס' תרל"ז
 סק"ד): (יז) מותר בשבת ובין. עיין בחממת חל"ב בקונטרס מלכת משה א"י שכתב דלמ"צ
 שחסר

קיצור שלחן ערוך קמא קמב הלכות מנילה

בב שחרית משכימין לבהכ"נ. לאחר ע"ע אומרים ח"ק וקורין בתורה ב' ויבא עמלק תלחא נברי ואח"כ ח"ק ולאחר שמכניסין את הס"ת קורין את המנילה. לאחר ברכה אחרונה (יח) אין אומרים בשחרית אשר הניא ולאחר שסיים האל המושיע אומרים שושנת יעקב וכל אומרים אשרי ובא לציון. ק"ש עם תתקבל. ואין להלוץ את התפילין עד לאחר קריאת המנילה משום דכתיב בה ויקר ודרשינן אלו תפילין. אם יש מילה מלין קודם קריאת המנילה משום (יט) דכתיב וששון זו מילה (מג"ז הל"ג):

בג עיר שהיא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון קורין בה בחמשה עשר ולא שכיחי במדינותינו (מג"ס):

קמב הלכות משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים וסעודת פורים. וכו' סעיפים:

א חייב כל אדם לשלוח לכל הפחות לאדם אחד שתי מתנות דכתיב ומשלוח מנות איש לרעהו. משמע שתי מתנות לאחר. וכל המרבה לשלוח מנות לרעים הרי זה משובח. וס"מ מוסב להדבות במתנות לאביונים מהדבות בסעודתו ובמשלוח מנות לרעים כי אין שמחה גדולה ומפוארת לפני הקב"ה אלא לשמה לב עניים ויתומים ואלמנות והמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה שנא' להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים (מג"ז הל"ג):

ב לא נקרא מנות אלא דבר שראוי לאכול כמות שהוא בלי תיקון. (ה) כגון בצר ודגים מבושלים ולא חין. או מיני מתיקה או פירות או כוס יין ומי דבש וכיוצא בו (מג"ז):

ג כל אדם אפי' עני שבישראל המקבל צדקה חייב ליתן לכל הפחות שתי מתנות לשני עניים דהיינו מתנה אחת לכל אחד. דכתיב ומתנות לאביונים משמע שתי מתנות לשני אביונים ואין מדרדקין במעות פורים אלא כל הפושט יד ליסוף נותנים לו. ומי שהוא במקום שאין שם עניים יעקב את המעות אצלו עד שיודמנו לו עניים או ישלחם להם (מג"ז):

ד גם הנשים חייבות במשלוח מנות ומתנות לאביונים משלוח מנות תשלח אשה לאשה ואיש לאיש. אבל מתנות לאביונים יוכלו גם אשה לשלוח לאיש וכן בהיפוך. קצת נשים סומכות על בעליהן שכן שולחים גם בשבילן ואינו נכון אלא יש להחמיר (מג"ז):

ה חייבין לאכול ולשתות ולשמוח בפורים. גם בליל י"ד ישמח וירבה קצת בסעודה וכשחל ב"ש אף שצריך לעשות כעבודת סעודה שלישית ימנע קצת באכילתו ביום ליתן מקום לסעודת ליל פורים. וס"מ בסעודה שעושין בלילה אין יוצאין ידי חובתן דעיקר הסעודה מצוה שנתא ביום דכתיב ימי משתה. ויש להדליק נרות דרך שמחה וי"ט גם כשעושין הסעודה ביום וגם בליל ט"ז (ג) צריך לשמוח קצת. גם מתנות לאביונים ומנות לרעהו צריך להיות ביום. ומשום דסרידי במשלוח מנות עושין מקצת סעודה בלילה. ומתפללין מנחה בעוד היום גדול ועושין את הסעודה לאחר מנחה וצריכין לעשות עכ"פ רוב סעודה ביום וכשחל בע"ש עושין אותה (ד) בשחרית מפני כבוד שבת. וטוב לעסוק קצת בתורה קודם שמתחיל הסעודה ומסך לדבר ליהודים היתה אורה ודרשינן אורה זו תורה. י"א (ס) שיש לאכול מיני דרעונן בפורים וכו' לזרעונן שאלו דניאל וחביריו בבבל חזר לזרעונן שאכלה אסתר דאיתא בגמרא וישנה ואת נערותיה לטוב שהאכילה ור"י (ד) הגמ' בברכת הסוּחן עיין סימן מ"ד סעיף ט"ז (יח) (מג"ז):

בין

מסגרת השרח

מאמר בחפז ובשאר נרכות (כדן לזון דלקמן סי' קצ"ז) מ"מ כיון דלכילא זו היא חובב וכתחית בפירוש לאכול מותר לו גם כן לנכד על האכילה והשחיתים לפניה ולאחריה: (יח) חין אומרים. שכבר אמרו פיוטים (מ"א): (יט) דכתיב וששון. עיין במחלית השקל מה שכתב בזה:

קמב (ה) כגון נשר. ולריך סיכא ראי' להסככד כפי המקום והזמן (פרמ"ג וכו' מחיי אדם): (ב) גם הכשים. ומתאכזין גם הקטנים כמו שמאכזין לזון בשאר מלות (פרמ"ג): (ג) לריך לשמוח ק"ח. עיין פרמ"ג ולבושי שרד סימן תרל"ב שלא כתבו כן: (ד) בשחרית. ומי שחלש למסותה חמיר בשחרית הרבות בידו (רמ"א) ויש אומרים שיש לעשות כן (שלי"ח פרמ"ג) ויש לקבץ לגבי ביתו וחביריו דאי אפשר לשמוח כראוי ביחוד (סדכ"י בלח"ט פרמ"ג) ומי יכיר שמחש ע' דברי תורה (פרמ"ג): (ה) שיש לאכול מיני זרעונן. בליל י"ד (ח"מ מ"א פרמ"ג): (ו) חייב לחם

קיצור שרתן ערוך קמב קמג הלכות פורים

א כיון שכל הנס היה ע"י הין . ושתי נמרדה במשתה דין ובאה אסתר במקומה . וכן ענין הנס ומפלתו היה ע"י יין . לכן חייבו דרל להשתכר ביום . ואמרו (י) חייב אינו לבטומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי ולפחות ישתה יותר מהרגלו כדי לזכור את הנס הגדול הישן . ומתוך שיטת אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי . ואולם מי שהוא חלוש במבטו וכן מי שיודע בעצמו שע"כ יולול ח"ו באיזה מצוה בברכה או בתפלה . או שיבא ח"ו תכלית ראש מוטב שלא להשתכר וכל מעשיו יהיו לשם שמים (כ) הל"ג הל"ז ונח"ל :

האבל אפי' תוך שבועה חייב במתנות לאביונים וגם לשלוח מנות לרעהו ומ"מ לא ישתה דבר של שמחה . אבל להאבל אין שולחין מנות (ז) כל י"ב חרש אפי' דבר שאינו של שמחה . אם הוא עני מותר לשלוח לו מעות או שאר דבר שאינו של שמחה . ואם אין במקום ההוא רק האבל עם אחר חייב לשלוח לו כדי לקיים המצוה משלוח מנות (ד) האונן על ס' קמ"א סעיף כ"א) :

ח (ה) אין לעשות מלאכה בפורים . ומי שקושה בו מלאכה אינו רואה מאותה מלאכה ס' ברכה לעולם . הע"י עזרים מותר . ומותר לעסוק בפרקמטיא וכן מותר לכתוב אפי' אגרת שלום וכן חובותיו וכל דבר שא"צ עיון גדול . יכ"ש לכתוב דבר מצוה או לעשות שאר דבר מצוה . וכן (ט) לצורך פורים מותר לעשות אפי' מלאכות גמורות (מנ"י) :

ט י"ם ט"ז אדר נקרא שנתו שושן פורים . אין אומרים בו תחנון ולא א"א ולא למנצח ואסור ג"כ בהכנסו ותענית . ונזהרין בו קצת משתה ושמחה אבל א"א על הנסים . ומותרין לעשות בו נישואין כגון שאין אנו קורין בו את המגילה . אבל ביום שקורין את המגילה שאז עיקר השמחה אין עושין נישואין משום דאין מערבין שמחה בשמחה (מנ"י הל"ג הל"ז מנ"י) :

י י"ז י"ד ומ"ז שבאדר הראשון ג"כ אין אומרים לא תחנון ולא א"א ולא למנצח ואסורין בהספד ותענית . וביום י"ד מרבין קצת במעודה (מנ"י) :

קמג הלכות כיבוד אב ואם . ובי כ"ב סעיפים :

א צריך ליהדר מאור (ה) בכבוד אביו ואמו ובמוראם . שהושה אותן הכתוב לכבודו ולמוראו י"ש כתיב כבוד את אביך ואת אמך . וכתיב כבוד את ה' מהונך . באביו ואמו כתיב איש אמו ואביו תיראו . וכתיב את ה' אלהיך תירא כדרך שצוה על כבוד שמו הגדול ומוראו כן צוה על כבודם ומוראם שלשה שותפין הם באדם הקב"ה ואביו ואמו (איש מוריע לזבן שבו . אשה מוריקת אודם שבו והקב"ה נופח בו נשמה כראה עין ושמיעת אוזן ודיבור) בזמן שאם מכבד את אביו ואת אמו אמר הקב"ה מעלה אני עליהם כבוד דרתי ביניהם וכבודני (*) :

ב איזה מורא לא יעמוד במקומו המיוחד לו לעמוד שם בסוד וקנים בביתו (ג) ולא סוהר את דבריו המיוחד לו להתפלל ולא יושב במקום המיוחד לו להטב בביתו (ד) ולא סוהר את דבריו (ג) ולא מכריע את דבריו בפניו אפילו לומר נראין דבריו אבא . עד היכן מוראם היה הבן לבוש המדות ויושב בראש הקהל ובאו אביו או אמו וקדעו את בגדיו והכירו על ראשו וירקו בפניו לא יכלים אותם ולא יצער בפניהם ולא יכעוס כנגדם אלא ישתוק ויירא מן מטה הקב"ה שצוה בך . אבל יכול לתבוע אותם לדין על ההפסד :

איה

לחם הפנים

מסגרת השרתן

איש . עיין במת יוסף וחמוראים כמה פסמים על א' : (י) כל י"ב חולש . עיין פרמ"ג וכו"ל סיומן הל"ז להלכה ל' י"ב להקל לפנות לו דבר שאינו של שמחה : (ח) אין לעשות . ומימי בלייל מותר עד הכן כחמה (פרמ"ג) : (ט) לצורך פורים . וי"ה אם אין לו מה לאכול דנוהר לעשות מלאכה דשמחה הוא לו . וי"ה אם יש כפסד בדבר דשירי דכל דבר שמחה מותר בפורים (פרמ"ג) :

(יבדים) קמג (ה) בכבוד אביו ואמו . וכל המבקש ימים וטנים ועושר וכבוד וחיים אחרים בעוה"ז ולעוה"ב חיים שאין להם סוף וקץ ותכלית יעשה את רצון אביו שבשמים ואלה רצון אביו ואמו . וכל ימיו שיהיה מכבד את אביו ואת אמו אין שום חטא בל על ידו (תנח"א פכ"ז) : (ג) ולא סוהר את דבריו . אף שלא בפניו (פריש"ט ש"ך וגם ה"ט"ז יש לומר דמודה בזה ובמ"ס בסיומן רמ"ג סק"י ברבו מונכח ומ"ס בסיומן ר"מ סק"ג הוא לענין פסק דין כמו שמח"ל בסיומן רמ"ג שם בזה) ואם מותר לחטק עליו שלא בפניו בפסק דין עיין בחמוראים ר"ס סיומן ר"מ שם בסיומן רמ"ג : (ג) ולא מכריע . שזה צלוחא לאכיל שמראש שדעמו מכרעת ויהר מדעת

אביו

(*) כשחפץ על אביו או על רבו אין לומר בתחנתו רפא נא לאדוני אבי או אבא מארי או רבי ואלוסי כי שלמה אמר בדבריו ע"ה דוד אביו כן אלישע אסר אלתי אליהו שאין גבהות לפני חמקם ואוריה נתתיב הריגה למלכות על שאמר בפני דוד אדוני יואב . ברכי יוסף בשם ספר חסידים :

קיצור שלחן ערוך קמג הלכות כיבוד אב ואם

ג איזה כבוד (ז) מאכילו ומשקהו מלביש ומכסה (ה) מכניס ומוציא (וע"ל סי' ל"ד פ"ו) יתנו לו בסדר פנים ופות שאפי' מאכילו בכל יום פטומות והראה לו פנים וזעפות נענש עליו :
 ד היה אביו או אמו ישנים ומפתח חנותו של הבן תחת ראשיהם אסור להקציע משנתם (ו) אפי' שיפסיד ריוח הרבה . אבל אם יניע ריוח לאביו אם יקיצו ואם לא יקיצו יצטער על מניעת הריוח מצוה להקיצו כיון שישמח בזה . וכן מצוה להקיצו ללכת לכהכין או לשאר דבר מצוה שיהיו שכולם חייבים בכבוד המקום ב"ה (ח"א בשם ס"ח) :
 ז היה צריך לאיזה דבר בעיר (ו) יודע שישלמו הפצו בשביל אביו אפי' שידע שגם בשבילו יעשוהו לו לא יאמר (ח) עשוי בשבילי אלא יאמר עשוי לי בשביל אבא כדי לתלות הכבוד באביו :
 ח אמרה לו אמו עשה זאת ועשה . ואח"כ בא אביו ושאל אותו מי אמר לך לעשות זאת . והוא מרעיש שאם יאמר שאמר אמרה לו יכעוס אביו על אמו אל יאמר לו שאמר אמרה לו לעשות הדבר אפי' שיעיר יכעוס האב עליו (ח"א בשם ס"ח) :

י (ט) חייב לעמוד בפני אביו ובפני אמו :

יא חייב לכבדם גם לאחר מותם . ואף מוכרים בתוך י"ב חדש * בפה או בכתב אומר או כותב הריני כפרת משכבו (פי' עלי יאחזק רע ודראוי לבא על נפשו) או משכבה ולאח"כ י"ב חדש (כבר קבל מה שקבל שאין נושפט רשעי ישראל בגיהנם אלא י"ב חדש) אומר או כותב וכוונתו לבררה לחיי העוה"ב או זכרונה לברכה לחייה (וע"ל סימן כ"ז סעיף כ"ב) :

יב אפילו אביו רשע ובעל עבירות מכבדו ומתיירא ממנו . ואפי' מסור חייב בכבוד אביו תפוצצו . וי"א דאינו מחויב לכבד אביו רשע כל זמן שלא עשה תשובה ואף לצערו אסור ויש להחמיר כסברא הראשונה ** :

יג ראה לאביו שעובר על דברי תורה לא יאמר לו עברת על דברי תורה אלא יאמר לו אבא כתיב בתורה כך וכך כאילו הוא שואל ממנו ולא כמזהירו והאב יבין מעצמו ולא יתבייש :

אמר

מסגרת השלחן

לחם הפנים

י"ד כן הוא בגמרא קדושין דף ל"א ע"ב והקשה מה הש"ס בורה דעה סימן ר"מ ס"ק י"ב אהא דכתב הרמ"א שנהגין שאין אומרים קדיש רק י"א תד"ט שלא להתקין ברשע והא' אומרים הכ"ס כל י"ב תד"ט . ונראה דלענין משום דבאמירת הכ"ס אם לא יאמרו כדד"ס י"ב לא יהיה מוכח שאינו אומר משום מחויב ברשע כי יש מקום לומר אדרבה מפני שמתקין ברשע אינו אומר . והיינו שאינו רוצה עוד לקבל עליו הרין שראוי לבא על אביו . ולכן צריך לאמרו שגם אם יש עליו דין הוא מקבל עליו . אבל באמירת קדיש כשאינו אומר כדד"ס ה"ב מוכח כי מה שאינו אומר זה רק משום שאינו מחויב את אביו ברשע . דאם היה מחויב ברשע מה דתת איכפת ליה אם היה אומר ולכן אינו אומר :
 ** שהוא דעת הר"ף והרמב"ם והרא"ש . וראוי להחמיר בדבריהם בשל תורה . ומה שחקקה הטור עיי' פ"י ב"ק דף צ"ד ע"ב :

לכיו (חיי"ח) חלל אם יש לו תשובה להשיב על החולקין ישיב (טור ט"ז חיי"ח) : (ד) מאכילו ומשקהו . ודוקא משל אב אבל משל אמו חייב לכבדו ולכן אם אין לחזק לכן אינו חייב ליתן לו רק מה שמחויב ליתן לדקה (רמ"א ט"ז וכ"ז דעת הס"ך) ומי"א אם ידו משנת חבול מאכיל למי שמפרנס אביו ממעות דדקה שלו (רמ"א) :
 (ה) מכניס ומוציא . וישמשנו בשאר דברים שהשמש משמש רבו (רמ"א) : (ו) חף ע"פ שיפסיד ריוח הרבה . כיון דלא יסיה לו היזק מכיון דק הטעם ריוח בעלמא חבל אם יסיה לו היזק כגון אם חבל רוצה לצוק כיסו של הבן לים יכול למונעו

שלא יחזק אם אין לאב לשלם אחר כך דהא אינו מחויב לכבדו רק משל אב ולא משל בן (רמ"א ט"ז חיי' אדם) כדלעיל סעיף ג' . ויש אומרים דאף אם יש לאב לשלם יכול הבן למונעו כדי שלא לטרוח למיזק דדינא ודיינא (ס"ס) וכל זה קודם שזרק דאפשר דממנע ולא עבד חבל אם כבר זרק אסור להכלימו חבל יכול לתובעו לדין (רמ"א חיי' אדם) . (ז) יודע שישלמו . ויש אומרים דכלל גזרי יבאש בשביל אביו חלל אם כן יש בנפשו מקום שנאלץ על אביו וממילא כשיזכיר שנאלץ תעורר מדנים וגם בשביל עצמו לא יעשה או יבקש בשביר עצמו (ט"ז) : (ח) עשוי בשבילי . ודוקא כשלאמר עשוי לי בשבילי בזה יש קפידא שצריך לתלות הכבוד באביו ולא בעצמו חבל אם אינו אומר ג"כ כן עשוי בשבילי חלל מבקש סתם אי"ל שיאמר עשוי בשבילי חבל (נחלת צבי) : (ט) חייב לעמוד . כמלוא קומתו . וחייב לעמוד משראם מרחוק מלוא עיניו עד שיחבשו ממנו ואם הם בעליהם והבן למנע ע"ג קרקע אי"ל לעמוד בפניהם כיון שהם ברשות בפני עצמו (חיי' אדם) . ואינו חייב לעמוד חלל בשעה שמחלבים או עומדים לפוש עד שיגיעו למקומם הראוי חבל אם הם במקום הראוי כגון שאביו קורא בתורה וכדומה אי"ל לעמוד אף אם הם ברשות אחת (ויד

מצוה קצוור שלחן ערוך קמג הלכות כיבוד אב ואם

יא אמר לאביו לעבור על דת בין על מצות עשה בין על מצות לא תעשה אפי' על מצוה של דבריהם (י) לא ישמע לו דכתיב איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה' אלהיכם. סמך שבת למורא אב ואם לומר אע"פ שהוררתיך על מורא אב ואם אם אמר לך חלל את השבת אל תשמע לו וכן בשאר כל המצות. אני ה' אלהיכם אתה ואבך חייבים כבודי לפיכך לא תשמע לו לבטל את דברי וגם מצות דרבנן דברי השית"ש הן דכתיב לא תסור וגו'. אמר לו אביו שהא דבר עם פלוני ושלא ימחול לו. והבן היה רוצה להתפייס. אין לו לחוש לפקדנת אביו כי (יא) אסור לשנוא שום יהודי אם לא כשרואו שהוא עובר עברה. ונמצא שהאב צוהו לעבור על דבריו תורה.

יב אם הבן רוצה ללכת לאיזה מקום ללמוד תורה מפני ששם יהיה לו הועלת יותר מבכאן. והאב מוחה בידו מאיזה טעם אינו חייב לשמוע לאביו (יב) דתלמוד תורה גדול מכיבוד אב ואם (ברמצינו ביעקב אבינו ע"ה כשהלך מיצחק נממן בבחמ"ד של עבר י"ד שנה ועסק בתורה ואח"כ הלך לבית לבן ונשתאה שם ובדרך כ"ב שנה. ונענש על אלו כ"ב שנה שלא קיים כיבוד אב ונעלם ממנו יוסף כ"ב שנה ועל אלו י"ד שנה שעסק בתורה לא נענש) וכן אם הבן (יג) רוצה לישא אישה והאב אינו מתירנה אין הבן חייב לשמוע לו :

יג אחר האיש ואחר האשה (יד) חייבים בכיבוד אב ואם. אלא שהאשה הנשואה לבעל כיון שהיא משועבדת לבעל לפיכך היא פטורה מכיבוד אב ואם ואך אם בעלה אינו מקפיד עליה מחוייבת בכל דבר שאפשר לה (י"ד סימן קמ"ה) :

יד כל המבזה אביו או אמו אפי' בדברים ואפי' ברמיזה הרי זה בכלל ארור מפי הנבורה שנא' ארור מקלה אביו ואמו :

טו היה קוין תחוב לאביו או לאמו לא יוציאנו שמא יעשה בהם חבורה (שהוא באיסור חיוב חנק) וכן אם רבן הוא רופא לא יקח להם דם ולא יחתוך בהם אבר. אף ע"פ שהוא מכון לרפואה. ברא' בשיש אחר לעשות אבל אם אין שם אחר לעשות והן מצטערין הרי הוא מקו והותך כפי צורך הרפואה (קמ"ה) :

טז מי שנמרפה דעתו של אביו או של אמו משתדל לנהוג עמהם כפי דעתם עד שירחם ה' עליהם. ואם א"א לו לעמוד מפני שנשתנו ביותר יניחם ויך לו (טז) ויצוה לאחרים לרנהגם כראוי להם :

יז אסור לאדם להכביד עולו על בנו ולדקדק בכבודו עמהם שלא יביאם לידי מכשול אלא ימחול ויעלים עיניו מהם שהאב שפחל על כבודו (יז) כבודו מחול :

אסור

מסגרת השדה

סימן רמ"ב רפ"ב ובחידושי רמב"ם כס ובפרמ"ג צל"ח במ"א ס"י קמ"א לעין ס"ח ודנו מזהב וכו' בלבו כמבואר בפוסקים). י"ב לאמרים דבוא הדין השומע קול הליכה חביו או חמו חל"פ חליו חואל אותם חייב לעמוד (גליון רמ"א נגמרא רב יוסף כד הוי שמע קל כרעא דחליו חביו כמו שלמדו הפוסקים מהל"ס"ת כמ"ל סימן כ"ח סק"ח) : (י) לא ישמע לו. אם אמר לו חביו השקוני מים ויש לפניו לעשות מלוא עוברת כגון קבורת מת או לויח אם אפשר למלוא שחיעשה על ידי חמרים יעסוק בכבוד חביו (ש"ע) ואם התחיל במלוא החילה יגמור דכעוסק במלוא פטור מן המלוא (רמ"א). ואם אין שם חמרים לעשות יעסוק במלוא (אף אם לא התחיל בה) ויח. כבוד חביו (ש"ע) מיהו אם אין זמן למלוא עוברת יעסוק בכבוד חביו וחל"כ יעשה המלוא (רמ"א) : (יא) אסור לשנוא. עיין לעיל סימן כ"ט סעיף י"ג פריי דינים אלו : (יב) דתלמוד תורה גדול. דוקא בכח"י גוגל חזק ל"ך חוק נעיר חביו אם הוא צעיר לריך לשרת את האב ונחמד לתורה (פח"ש בשם פרי"ח בליקוטים) : (יג) רוצה ליכא חשה. לשון רמ"א וכן אם האב מוחה בן לישא חזק חשה בחפץ בה הבן חל"ל לשמוע אל האב וכן כח"כ בחיי אדם ועיין פתחי השוכה שם : (יד) חייבים בכיבוד. ובמורא של אב ואם (ש"ע) כד"ל סעיף ח' ב'. אם חביו לומר לו השקוני מים וחמו לומר שחייבים מים מיהו חמו ועוסק בכבוד חביו (ש"ע) שגם חמו חייבת בכבוד חביו (ש"ך). ואם היא מגורשת מחביו שחיסב ביום ולחיה מהם שיראה יקדים (ש"ע) וע"פ בפח"ש סעיף לכל הכעוף. ולבגלם אין חילוק בכל דבר בין אב לאם (חיי אדם) : (טז) ויליח לאחרים. קן כתבו הרמב"ם וכו' וחי אדם חלל בט"ו כח"כ שברא"ד השיג על זה דממ"א חיי מחיי נח"ס חמירה למח"ך ויניחם ואם חל"ל לבגלם מה מחיי חיוו לאחרים בשמירה וכן כח"כ בדריש וכן עיקר עד כאן דכ"י : (טז) כבודו מחול. ואין הבן נענש אם חל"ל מכבודו ומ"מ אם מכבודו שח"כ

קיצור שו"ת ערוך קמנ קמד הלכות כיבוד אב ואם

יח אסור להכות את בנו הגדול. ואין גדלות זה תלוי בשנים אלא הכל לפי טבעו של הבן. כל שיש להוש (י) שיתרם כנגדו בדיבור או במעשה אפילו אינו בר מצוה אסור להכותו. אלא יוכיחו בדברים. וכל המכה את בנו גדול מגדן אותו שהרי הוא עובר על לפני עור לא תתן מכשול :

יט חייב אדם לכבד אשת אביו אע"פ שאינה אמו כל זמן שאביו קיים. וכן חייב לכבד בעל אמו כל זמן שאמו קיימת. ודבר הנק' לכבדם גם לאחר מיתת אביו ואם :

כ חייב אדם בכבוד אחיו הגדול סמנו בין שהוא אחיו מן האב בין מן האם. וחייב אדם (ית) בכבוד חמיו וחמותו (כדמצינו ברוד המלך ע"ה שתלק כבוד לשאול המלך שהיה חמיו וקראו אבי שאמר לו אבי ראה גם ראה) והייך בכבוד אבי אביו אלא שכבוד אביו גדול מכבוד אביו אביו (כ"י ר"מ) :

כא מי שהוא פתה באמת לכבד את אביו ואת אמו יעסוק בתורה ובמעשים טובים שווה הכבוד הגדול להאבות. שאומרים הבריות אשרי לאב ואם שנדלו בן כזה. אבל אם אין הבן הולך בדרך הישר הרי אבותיו ישאו הרפה עליו והוא מבייש אותם בכושה שאין גדולה הימנה וכן האב שרוצה לרחם על בנו באמת יעסוק בתורה ובמעשים טובים ויהא נוח לשמים ונוח לבריות. ויתכבדו בניו בו אבל משיאינו הוקד בדרך הישר גם זרעו מגונה אחריו וגם בעק אבות בניו מתים כדכתיב פוקד עון אבות על בנים. ואין אכזריות גדולה מזה שהיא נורם בהמאיו שימותו בניו. ואין לך מרחם על בניו יותר מן הצדיק כי זכותו עומד לאלף דור (ומה דף ס"ז ע"פ סוף ספרה נחמתי) :

כב נר אסור לקלל אביו הגוי ולא יכוהו שלא יאמרו (ע"ה) באנו מקדושה חסודה לקדושה קלה אלא נוהג בהם מקצת כבוד (רמ"א) :

קמז הלכות כבוד רבו וזקן ות"ח וכהן. ובו ש' סעיפים :

א חייב אדם (א) בכבוד רבו ויראתו יותר מבשל אביו כי אביו מכיאו לחיי העוה"ו ורבו הביאו לחיי העו"ט הבא (רמ"ב) :

ב כתיב מפני שיבה תקום והדרת פני זקן. וכן זה פירושו תלמיד חכם כמ"ש אספה לי שבעים איש מזקני ישראל. (והתם בודאי בהכמה תלוי מילה כדכתיב אשר ידעת כי הם זקני העם ושיטתו) לכן מצות עשה (ג) לקום מפני ת"ח מופלג בתורה אפי' אינו זקן בשנים ואינו רבו וכן

מסגרת השו"ת

מלות כיבוד (חידושי רעק"א ופה"ש בשם רדב"ז). אם האב חלש לשרת את הבן מותר לקבל ממנו חלף אם כן האב בן חורק (ש"ע) : (יח) שיתרם כנגדו בדיבור. כ"י שיכור את אביו לו יקלנו (עין בש"ע ופה"ש וחי' אדם) : (יח) בכבוד חמיו וחמותו. לכבדם כמו שאר זקנים חשובים (כ"ף) : (יט) באלו מקדושה חמור. סיינו בנימוכיהם (חידושי רעק"א בשם פורת יוסף) :

קמז (א) בכבוד רבו ויראתו יותר מבשל אביו. ודוקא אם הוא רבו מובסק דהיינו שרוב חכמתו ממנו אם מקרא מקרא אם משנה משנה אם גמרא גמרא אבל ברבו שאינו מובסק כיבוד חב קודם לכל דבר (ד"מ והביאו בש"ך וכן הוא ברמ"א וש"ך שם סעיף ל"ד וע"ש מ"ש בשם ס"ח) ועיין בחזק דעס סימן רמ"ב כל דיני רבו מובסק : (ב) לקום מפני ת"ח. כמחבר קולר מלמד בסעיף זה לכן לעתיד דברי החי' אדם כלל ס"ט ע"פ דברי הש"ע וש"ך סימן רמ"ד. מלמד עשה לקום מפני כל חכם אפי' אינו זקן ואפי' אינו בן י"ג שנים ואפי' אינו רבו ואפי' אינו מופלג מחכמים שגדול חלף שהוא מופלג בחכמה משאר העם וכו' גדול ממנו וראוי ללמוד ממנו. וכן מלמד עשה לקום מפני שיבה דהיינו בן ע' שנים אפי' הוא עס כח"ך ובלבד שלא יהיה רבש ואפי' זקן א"י מהדרים אותו בדברים וטומים לו יד לכוממו. מלמתי חייב לקום מפניס משגישי להוד ד' חמותיו דלו מוכח מילתא שממנו הוא עומד אבל קודם ד' אחות אין סיכר ואין כח' הדיור. ויקום כך עד שיעבור מכנגד פניו ויש לומרם עד שיעבור ממנו ד' אחות. ולריך לקום מלוא קומתו ודוקא בסמס בני אדם או בשוין בחכמה חלף שסמס הוא זקן חלף חכם אפי' הוא ילד חלף לעמוד בפני הזקן מלוא קומתו חלף יקום מעט כדי לחדרו כיון שהוא חכם יותר מהזקן אין לו להחכות לקום מפני הזקן וכן ב' חכמים וב' זקנים חלף לקום אחד מפני חבירו חלף יעשה ט הדיור ואפי' רוב לחמלדו יעשה לו הדיור קלם. אסור להעלים עיניו ממנו קודם

מצות שמחן ערך קמד הלכות כבוד רבו וזקן

וכן מאה לקום מפני שיבה ודינו בן שבעים שנה ואפי' הוא עם הארץ ובלבד שלא יהא יושע. ואפי' זקן גוי מהדרים אותו בדברים ונותנים לו יד לסמוכו (מ"ז) :

ג שלשה שהיו מהלכין בדרך: הרב באמצע. והשנים לאחוריו וכל א' מצדד עצמו לצדדיו הגדול לימין והקטן לשמאל (מ"ח) :

ד עון גדול הוא (א) לבנות תלמידים חכמים או לשנאותן. לא חרבה ירושלים עד שבזו בה תלמידי חכמים שנא' ויהיו מלעבים במלאכי האלהים ובזו' דבריו ומתעיתים בנביאיו כלומר בחזים מלמדי דבריו וכן זה שאמרה תורה אם בחקותי תמאסו מלמדי חקותי תמאסו. וכל המבזה את החכמים אין לו חלק לעוה"ב והוא בכלל כי דבר ה' בזה ואסור לשמש במי שהוא שונה הלכות : ה ה"ת שיש לו סחורה למכור אין מניחין לשום אדם למכור מאותה סחורה עד שימכור הוא תחלה את שלו. ודוקא ברליכא עכ"ל דמוכני אבל אי איכא עכ"ל דמוכני לא דהא לית ליה רווחא לת"ח ואפסודי דהנך בכדי לא מפסדינן :

ו מי שהוא מוחזק בת"ח בדורו דהיינו שיועד לישא וליתן בתורה וסבין מדרתו רבוב מקומות הש"ס ופוסקים ותורותיו אומנותיו. ואפי' יש לו מעט אומנות או מעט משא ומתן לרפרנס בו כדי צרכי בני ביתו ולא להתעשר ובכל שעה שהוא פנוי מעסקיו הוא עוסק בתורה. מצד הדיון הוא פטור (ג) מכל מיני מסים ומכסים ואף ע"פ שהוא עשיר. ואפי' מס המוטל על כל איש בפרטות חייבים בני העיר לשלם עבורו (ד) והכל תלוי בראות עיני טובי העיר :

ז ה"ת המולול במצות ואין בו יראת שמים דרי הוא כקל שבצבור (מ"ט) : ח כהן וישראל שהם שוים בחכמה. מצות עשה מן התורה להקדים את הכהן שנא' וקדשתו ודרשו רז"ל לכל דבר שבקדושה כלומר בכל דבר שיראה גדול הוא מקדשו. להיות ראשון לקראת התורה ולהיות ראש המדרשים בכל קיבוץ עם לדבר ולדרוש תחלה וכן בישיבה ידבר בראש וכן בסעודה הוא קודם לברך המוציא (ס) וברהמ"ז וליתן לו מנה יפה בתחלה לכל המסובין אא"כ יש ישראל גדול ממנו בחכמה אי יתנו להחכם המנה היפה תחלה. אבל בשהדקן חולק

מסגרת השלחן דתם הפנים

הנהגות מבעה"ט מסגרת השלחן (א) לבנות איחא כוה"ק פרשת תזריע וזה לשונו ועל דא ארייתא אכריתא ואמרת נצור לשונך מרע וגו' וכתוב שונר פיו ולשונו וגו'. בגין דאי שפוטתיה ולישני' סמללן מילין בושין אינון מילין סדקין לעילא. ובשעתא דסדקין כלל מכוירין ואמרין אסתלקן מסותרניה דמלא בישא דמלכא. סגון אחר לאחור' דחורא הקיפא. כדון נשחקא קרישא אהעברתה בניה ואסתלקת ולא יכלה למלכא כמה דאת אמר נאמרי דומיה חשתי משוב. והוא נשחקא מלכא כמסוכא בעקא דכורא ולא ידבין לה אחר כמלקדמין. ועל דא כתוב שונר פיו ולשונו שומר מצות נפשו. נפשו דהאי הויה דתחת סמללא אהעברתה מלכא בגין מלכא בישא. וכדון הויה אדומן כו'. וכד הויה מילא בישא מלכא בארזין דירען ושארית כל' כמה רוחין חסידין בעלימא. ויהא נהא מנהא ספרא ואשתכח דההוא כר נש אשתר ליה במלכא בישא. והא רוחא סמללא קרישא אהעברתה מיניה. כדון שריא עליה וסאבי ליה עכ"ל. ובתנא דבי אליהו רבא פרק י"ח כתב וזה לשונו כשם שהרשעים מספרים לשון הרע ועולה עד כסא הכבוד. כמו כן יורדין מראבים ספי הגבורה ונושרין אותן הרשעים ונשלכין אותן להוך עווקה של גיהנם. באויה שעה משיב גיהנם ואומרת לפני הקב"ה רבונו של עולם אין לי יכולת לפרוע להם דיי כפי עונש שלהם כו'. והלא בעל לשון הרע הזה חסא מהארץ עד לקעץ אלא שגזר בו חזין סכסעל'. ואח"כ יקבל טבגי גחלי רחמים סלספה שגאסר סה יתן לך ומה יוסף לך לשון רמיה חצי גבור שנונים עש גחלי רחמים ואין גבור אלא הקב"ה כו' עכ"ל. ועיין במה שכתבתי לעיל במסגרת השלחן סימן כ"א פק"ג בשם הרשב"א ז"ל גידל קיש הנהגת ר"ל. והענין אינה מספקת לעונשו של לשון הרע והיא רואה גם היתכנות הדבר. וכן עיין לזהר להרחיק טאז מהו וטבא שכתבתי לעיל סימן כ"א במסגרת השלחן ובספרי תפסח חיים על ההלכה במזמור י"ב ל"ד נ"ב ע"ש :

שיגיע לתוך ד' אמות כדי שלא יטערך לקום מפניו כשיגיע לתוך ד' אמות ועל זה נאמר ויראה. אין עומדין מפניהם לא צבית כסכא ולא צמרחן בחדר שכולם עומדים ערומים שאסור ליתן שם בלום דכתיב תקום וקדרת קימה שיש בה כידור הכל צבית אמלעי של מרחץ וכ"ש צבית סחיטון חייב. אין בעלי אומנות חייבים לעמוד בפני תלמיד חכם בשעה שעוסק צמלכתו דמקשיין קימה להידור מה כידור אין צו חסרון כיס כ"ל קימה שאין צו חסרון כיס. ואם הוא עוסק צמלכתו אחרים אכיר להחמיר על עלמו לעמוד הכל בשעה שהוא עוסק בתורה חייב. החכם מוחזק שלא יכחול לעבור בפני הכבוד כדי שיעמדו מפניו ואם נריך להסריחם חס אפסר לו להקיף ימות סיה לו. גדול הדור ומפורסם דדורו למופלג בחכמה יותר משאר חכמי דדור דיו כאילו הוא רבו מוצק ונריך לעמוד מפניו כמלא עיניו ואינו יחשב עד שיהכנס מעיניו לו עד שיבט (ועיין במה שכתבתי לעיל סימן קמ"ג ס"ז) (ג) מכל מיני מסים. חזן ממה שנובים ממון לדבר שצריך לחיי האדם כגון בהירות מים וכיוצא בזה שחייב לתת הלקי (כ"ט) : (ד) וכלל פלי. עיין בש"ך ופסחיה תשובה סימן קמ"ג :

ובכרמ"ז

קיצור שרן ערוך קמד קמה הלכות אישות

אשה שותפות עם זכרו ישראל איצ' ליתן לו החלק חיפה שאין זה דרך כבוד שיטול חלק חיפה שכל הנותן עיניו בחלק חיפה אינו רואה סימן ברכה לעולם. במקום שאין כהן מוצא להקדים הלוי לישראל בכל אלו אם הם שוים בחכמה (ח'ט' ט' ר"ט) :

א אסור להשתמש בכהן אפי' בזמן הזה וכמועל בחדש הוא ענאי וקדשתו כי את לחם אלהים הוא מקריב. ואף עכשיו שאין לנו קרבנות בקדושתו הוא עומד ואם הכהן הוא מוחל על יבדו מותר כי הכהונה שלו היא ויכול למחול כבודה וליתן רשות לישראל להשתמש בו ומכ"ש שיכול לחלוק כבוד לישראל (ו) להקדימו בדברים הנאמרים לעיל (ט' ק"ח ר"ט) :

קמה הלכות אישות. ובו כ"ז סעיפים :

א חייב כל אדם לישא אשה כדי לפרות ולרבות. ומצוה זו חל על האדם משנכנס לשנת שמונה עשרה. ועכ"פ לא יעבור מעשרים שנה בלא אשה רק אם עוסק בתורה בהתמדה ומתירא לישא אשה כדי שלא יתבטל ע"י כך מלימודו מותר לו להתאחר והוא כשאין יצרו מתגבר עליו :
ב כיון שהוליד בן ובת קיים מצות פריה ורביה. והוא שלא יהא הבן סרים או הבת איילנית נולדו לו בן ובת ומתו אם הניחו בנים הרי זה קיים מצות פריה ורביה. במד"א כשהיו בני הבנים בן ובת ונולדו מן הבן ומן הבת אף ע"פ שבנו הוליד בת ובתו ילדה בן. הואיל ובאים מבנו ובתו קיים מצות פריה ורביה. אבל אם אחד מהם לא הניח הרי זה אע"פ שהשני הניח כמה בנים ובנות לא קיים המצוה :

ג אע"פ שקיים מצות פריה ורביה אסור לו לעמוד בלא אשה. וצריך שישא אשה בת בנים (א) אם אפשר לו. אך אם הוא מבין בעצמו שאינו ראוי עוד להוליד טוב לו יותר לישא אשה שאינה בת בנים. וכן אם יש לו בנים הרבה ומתירא שאם ישא אשה בת בנים יבא קטמות ומריבות בין הבנים ובין אשתו מותר לו לישא אשה שאינה בת בנים אבל אסור לו לישב בלא אשה כשום חששא זאת (ה"ט ט' ר"ט) :

ד נשא אשה ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה. יש לו לגרשה. ויש בזה כמה חילוקי דיונים (ק"ד) :
ה אשה אינה מצוה על פריה ורביה. ומ"מ לא תעמוד בלא בעל משום חשדא (ט' ר"ט) :
ו ישתדל כל אדם ליקח אשה הגונה ממשפחה הגונה. שלשה סימנים יש לזוהי לישראל ביישנים. רחמנים. גומלי חסדים. ומי שאין לו סימנים אלו אינו ראוי לדבק בו :

ז אשה כשרה אע"פ שהוא נושא אותה בשביל הממון שיש לה מותר. ודוקא כשנתנים לו את הממון ברצון טוב אבל אם מעגן את עצמו ומסתין עד שימצא אשה עם ממון כחפצו או שעשה שידוכין ופסקו לו ממון הרבה וחזרו בהם והוא מעגן את כלתו בשביל זה או שהוא מתקומם בעבור זה. כל העושה כן מקרי נושא אשה לשם ממון דהיינו לו בנים שאינם מהוגנים ואינו מצליח. ואין עולה יפה. כי הממון שהאדם רוקח עם אשתו אינו מסין של יושר. אלא כל מה שיתן לו חמיו וחמורתו יקח בעין טוב ואז יצליח :

ח עם הארץ לא ישא בת כהן שאין זונים עולה יפה (ט' ז'). ומאן דקפיד יש לו לדקדק שלא לישא אשה ששמה כשם אמו (**) :

ט מצוה לישא בת אבותיו או בת אחיו. אבל שאר קרובה בין שהיא קרובה לו או לאשתו שמתה או שגרשה. או שהיא קרובה להאשה שחלץ לה לא ישא בלי שאלת חכם (ט' ז' ק"ז ע"ד). לעולם יהא אדם והיר (ח) בכבוד אשתו שאין ברכה מצויה בביתו של אדם אלא בשביל אשתו. וכך אסרו חכמים לבני דורים כבדו את נשותיהם כדי שתתעשרו (עין ט' ס"ג ס"א) (ר"ט נמו"מ סוף ר' חננאל) :

אסור

מסגרת השרח

דוח הפנים

(ה) וזכרנו. עיין במה שכתבתי לעיל סימן מ"ח ס"ה (ו) להקדימו עיין לעיל סימן כ"ג סעיף ט' :
קמה (ה) כבוד אשתו. וכן כאשר לריכה לזכר לעשות רצון בעלם חס איתו ח"ו

לדבר ענינה. וחמור חכמים ח"ו לך אשה כמורה נביאים חלל אשה שכיח עושה רצון בעלם

(תנאלי פ"ט) וכיותר לרין להזכיר על זה נשים של לומדי תורה שאינם יכולין ליתן להם פריהם כד"ל וכן מנצחין אותם תמיד ומנצלים אותם מחורב ומפלה בעבור זה. ולרין להודיע להם מה שחמור חכמים נשים במלי זכין בלקריוי בנימו לבני כניסתא ובהתניי נבדריכו כי רבין יצחק

(במסכת יבמות דף ל"ד א"ר יוחנן כל ששהתה אחר בעלה עשר שנים ובשאת שוב אינה יוריתה אמר ר"ג יש אלא שאין דעתה להנשא אבל דעתה להנשא מהעברת. ובמסכת ג"ב דף ק"ט א"ר רב חסדא נימא מחמתה סבת כ' יולדת עד ששים בה כ' יולדת עד ארבעים בת כ' ילד אינה יולדת :

(א) בשות דברי חיים ח"א אה"ל ט' ח' ח"ל אך מחמת שדבר זה ספק אם לרעה הוא או לא לזה נאמר כהנ"ל

קיצור שדה ערוך קמה הלכות אישות

מס

יא אסור לשווא עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה. ואם נאבדה הכתובה צריך לחתך מאור שילך מיד (א) להבדל לכתוב לה כתובה אחרת (אס"ט ס"ז) :

יב כהן אסור בגרושה. בזונה. בחללה. ובחליצה. זונה היינו אפי' נבעלה באונס (ג) בעילת איסור געשה זונה ואסורה לכהן. וחללה היינו שגולה מכהן שנשא אשה האסורה לו (ס"ז ו' ז') :

יג כל אשה שנתאלמנה או שנתגרשה לא תנשא לאיש אחר עד שתמתין תשעים יום חוץ מיום הגירושין או מיתת בעלה וחוץ מיום הנישואין. ואפילו אם היא אשה שאינה ראויה לדרת. ואפי' היה בעלה הראשון במדינת הים או חבוש בבית האסורין אין חילוק. ואפילו הפילה נפל בינתיים לא מהני לה. ואפילו להתקשר בשידוכין אסורה אפי' ישבע המשורד שלא יכנסו לתוך ביתה תוך הזמן. אבל המחזיר גרושתו אפי' להמתין :

יד אם היא מעוברת או מניקה (ג) לא תנשא לאיש אחר עד שיהא לולד (ד) כיצד חדש. ואפילו ילדה (ס) לאחר שנתגרשה או שנתאלמנה ולא התחילה להניק צריכה להמתין. ואם יש איזה ענין גדול בדבר יעשה שאלת חכם (י"ג) :

טו אשה שמתו לה שני אנשים לא תנשא לשלישי בלי שאלת חכם (ט"ז) :

טז אשה ששמעה שמת בעלה במקום אחר. אפילו שמעה מכמה אנשים כשרים לא תנשא בלי שאלת חכם (ט"ז ס"ה) :

יז הנחשד על אשת איש וגירשה בעלה או שמת הרי זו אסורה ליה הנחשד. שכשם שנאסרה לבעל כך נאסרה לבעל. ואפילו גירשה בעלה רק מחמת דבר מכוער שנשמע עליה עם הנחשד. אסור להנחשד שישא אותה :

יח הנחשד על הגברית ונתגיירה לא ישאנה :

יט נכרי הבא על בת ישראל ואפי' נתגייר לא ישאנה (ס"ה) :

כ המגרש את האשה כדי שישא אותה חברו. אפילו לא התנה עמה בפירוש אלא שניגרש שמתגרשת בשביל זה אסור לו שישא אותה (קמ"ג) :

כא אותן שאמרו גדול שלא ישא אותן אפילו באותו מבוך שהוא דר לא תדור הוא (י"ח) :

כב מי ששטע על אשתו שזינתה אע"פ שאין הדבר ברור לו צריך לעשות שאלת חכם אם מותר לו לדור עמה (ס"ב) :

אשה

לדום הפנים

ככה"נ אם הלכה רופפת בדרך צא וראה איך העולם נוהג. והנה בסדינתנו אין מדקדקין רק באשה ששמה כשם המפתח. ודבר זה מבואר להחמיר גם בספר משנת חסידים (מסכת חתונה ומילה ס"א ס"ה) ובשאר הדברים אין מדקדקין במדינתנו. וגם כמובא שלא היה כוונתו בזה רק לזרוע כי האחרונים בעלי הקבלה כמו המשנת חסידים אין מביאין רק שמה כשם אמו. אלא דבשאר הדברים לא היה רק לזרוע וכו' עכ"ל :

הנהגות מסכה"מ מסכת השרה :

(א) להבדל. והפי שקצת אנשים מתביישים בדרך לבד לרבות כתובה אחרת. ויען כי בספר נחלת שבעה מצוה הנוסחא דבתולה ולאמנה ולגרושה. ולא רבים יחבמו דרמתיק שם הנוסחא שצריך להם. העתידים מספר הנ"ל עם קצת חקונים מכסה רבנים בלשון על פי הנהגה בסדינתנו בחיבת הכתובה דאירכאם לאין שהיתה כתובה בשעת הגשואין. שה שבת לרוב. והן יעשה : יקח שני אנשים כשרים. והיו גם כן קצת בעל חורה. ולא יהיו קרובים כלל לו ולזוגתו. גם לא יתא קרובים זה לזה כמבואר כל זה בתו"מ סימן ל"ג ליד יעשה עמו קנין מודר בהסך שלהם על הכתובה. ומבואר בתו"מ סימן קצ"ה דצריך שיאחו ממנו כשיעור. היינו כשקנין במודר (שקדוקין פאדפשיילע) צריך שיאחו הבעל ממנו שיעור ג' אצבעות על ג' אצבעות. ואחר כך יכתוב נוסח זה ויחתמו החתני השני עדים. ויהיה לכתוב הזמן דקדאי : זה הנוסח :

מה יהיה קדמא בשלישי בשבת שבעה ימים לחדש אלול (מערשה ואילך יכתוב יום. אחד עשר יום. שנים עשר יום כ"ו. אחד ועשרים יום כ"ז) שנה מסכה אלשים ושש :

ערוך וחזקה מחזקה וביה שמואל סימן י"ג ספ"ט

מסגרת השרה

אמרו לגביהם עד דלתי מבי רבנן (ברכות דף י"ז). וז"ל כהמב"ס פרק ט"ז מהלכות אישות ליוו חכמים ז"ל אדם מכבד את חשמו יותר מגופו ולחובבם כגופו ואם יש לו ממון מרבה בטובתו כפי ממנו ולא יטיל עליה חומה ויחיר ויחיה דיבורו עמה ביחוד ולא יחיה ע"ז ולא רגן. וכן ליוו על הכסף שחכים מכבדו את בעלה ביותר מדלי ויחיה עליה מורא ממנו והעשה כל מעשים על פיו (ס"ב) : (ג) בעילת איסור. עיין בש"ע וביה שמואל סימן ו' ס"ה. גיורת אסורה. כהן נשוי אדם אפי' נתגיירה בקטנותה (ש"ע וע"ש כס"י ז') : (ג) לא תנשא. וגם לא תתקשר בשידוכין רק בלפון שנחבא כסעוף י"ג (ח"ט כ"ב) : (ד) כיצד חדש. הן מיום שגולד אחר מיום השואה (נמרה ש"ע) ואם יש נתינים חודש הסיפור יש להחמיר שלא לזרז למקן ככ"ד חדש (רמ"א ט"ז כ"ב) ואם מת בנה מותרת לנשא (ש"ע) : (ס) לאחר שנתגרשה או שנתאלמנה. ואם ילדה קודם והינה מניקה יש לזכור ש"ל להמתין ונגרשה יש סברא להקל אף אם ילדה אחר כך ונחבא כל זה בשלחן

קיצור שדחן ערוך קמה קמו הלכות אישות

כג אשה שנתגרשה משום פריצות אין ראוי לאדם כשר שיאנה :
כד אשה רעה בדעותיה שהיא בעלת מריבה ושאנה צנועה כבנות ישראל הכשרות מזה
 לנרשה אפילו בזוג ראשון (ק"ס) :

כה מצות חכמים שישא אדם בניו ובנותיו סמך לפירקן שאם יניתן יבאו לידי זנות או לידי
 הרעור ועל זה נאמר ופקדה נדך ולא תחטא . וכן מצות חכמים על בני ישראל שמי שרואה
 שאשתו אינה הלכת בדרך ישרה ויש לה איזה קרבות עם אנשים אחרים שיוכיח אותה ויזהיר
 אותה בינו לבניה בנחת ובדרך טהרה כדי להסיר את המכשול וההרעה בדרך ישרה . אבל
 אל יאמר לה בפירוש אל תסתרי עם פלוני ואפילו בינו לבניה (מאחר שעכשיו אין לנו מי
 סומה ויש בזה מבוכה) וכל מי שאינו מקפיד על אשתו ועל בניו ועל בני ביתו ומהירין ופוקר
 דרכיהם תמיד עד שידע שהם שלמים מכל חטא ועון הרי זה חוטא שנאמר וידעת כי שלום
 אהלך ופקדת נדך ולא תחטא (מגלה"ל ד' פ"ז דמכ"ס פכ"ה מהל"כ ח"כ"ט ס' ה' קמ"ח) :

כו אסור לעשות שתי חופות לשני אחים או לשתי אחיות ביום אחד משום דאין מעדיין
 שמתה בשמחה . וי"א דאפילו בשבוע אחת אין לעשותן וראה מיעקב אבינו דכתיב שלא
 שבע ואת (עין מו"ז ובאה"ט א"ח ס' תקס"ו קמ"א) :

קמו מנהגי תענית חתן וכלה . ובר"ד מעיפים :

א נזהגן שהחתן והכלה מתענין ביום חופתן . מפני שבאותו יום מוחלין להם עונותיהם .
 ואוסרים בתפלת המנחה עננו כמו בשאר תענית . ונהגין במדינות אלו שאין מתענין (ב) אלא
 עד לאחר החופה (א"ח ס' הקס"ג הקע"ג א"כ"ט סימן ס"ה) :

ב בראש חודש (ג) ובאסרו חג דשבועות ובמ"ז באב ובמ"ו בשבט וכן בחנוכה ובשושן פורים
 אין מתענין . אבל בניסן אפילו בר"ח ניסן מתענין . וכן (ג) בל"ג בעומר ובימים שבין
 סוף לשבועות ובימים שבין יוה"כ לסוכות מתענין (תקע"ג הל"ז) :

ג בימים שאין מתענין צריכין ליהרר שלא לרדוף את מותרות מאכל ומשתה ומכ"ס שיהירו
 מאוד ממשקה המשכרת (כי י"א מעם התענית משום דחיישינן שמא ישתכרו ולא תהא
 דעתם מיושבת (א"כ"ט ס' ס"ה) :

צ"ב

מסגרת השלחן

י"א י"ג י"ד ע"ש :

(ובאתחנן) **קמו (ה) אלא עד לאחר החופה .**

וה"ס להיפוך כשמאחרים

החופה איזה פעוט בלילה יש להחיר להם לטעום

בלילה קודם החופה רק שלא לשמות משקה

המשכר (חכמת אדם כלל קכ"ט) : (ג) ונאסרו

חג דשבועות . ור"ש סימן סכ"ט כתב דאין

מתענין אף באסרו חג שלאחר פסח וסוטה :

(ג) בל"ג בעומר . וקל"ה מקילין שלא להחטט

בל"ג בעומר ועיין פרמ"ג סימן תקע"ג בשם

אליהו רבא דמקיל בזה לא הפסיד :

נכנסין

מן קדמת דנא הוי לי לאנתוכרת משה וישראל ואנא אפלת ואוקיר ואיזון ואפרנס יתיבי (לי"ב) בהלכות גוברין

היהאין דלחין וסוקרין וזנין וספרין לנשיון בקוששא . ויהיבנא לבי טהר בתולייכי כסף זוזי מאן דחוי ליכי

מדאורייתא ונכתיבי ונכתיבי וסופקו וימעל לותיבי באורה כל ארעא וצביאט סרת (פלגית) כה הרבני מוה' (פלגין)

דא דהוית בתולהא מן קדמת דנא הוית ליה לאנתו . וזן נדוניא דהנעלה ליה מבי אבוי (ואם

הוית יתוסה בשעת נשואין או שהכניס הנדוניא משלה וכתוב . מבי נשי) בין ככסף בין בזהב בין

בזהבשין במאני דלבושא ובשימושיו דיהי ובשימושי דערסא הכל קיבל עליו הרבני מוה' (פלגין)

כספה זקיקים כסף צירוף . וצבי הרבני מוה' (פלגין) והוסף לה מן דיליה עוד מאה זקוקים כסף צירוף אחרים

נגדן מן הכל מאתים זקוקים כסף צירוף . וכך אמר הרבני מוה' (פלגין) בן הרבני מוה' (פלגין) אחריות שר

בתוכהא דא ונדוניא דן והוספתא דא קבלת עליו ועל ירהי בתראי להתפרע מכל שער ארג נכסין וקנינין דאית לי

תחת כל שמיא דקנאי ודעתיך אנא למקני . נכסין דאית להון אחריות ודלית להון אחריות כלהון וזון אחרין

וערבאין לפרע מגדון שר בתוכהא דא ונדוניא דן והוספתא . במאי ואסילן מן גלגלן דעל כתפאי בחיים

ובמתא מן יומא דנן ולעלם . ואחריות שר בתוכהא דא ונדוניא דן והוספתא דא קיבל עליו הרבני מוה' (פלגין)

בן הרבני מוה' (פלגין) הכומר כל שרי בתוכהא והוספתא ונהגין בבגדי ישראל העשויין בתיוקן הכתבים ול

דחם הפנים

ויש סאה

שאנו מנין כאן עיר (פלגין) איך שהרבני מוה' (פלגין)

בן הרבני מוה' (פלגין) אתא לקדמא ואמר לנא הדא

ויתתא סאה (פלגית) כה היבני מוה' (פלגין) כה הית

בתולהא אנסיבת לי לאנתו מן קדמת דנא בפה עיר

(פלגין) בהלכות בתי ישראל דמכסבין לגזירותין בתוסה

וקידושין ובכתובה . וכדו אייכס לה שטר כתובהא דהוא

כתב לה מאי מימא דאתנסבת לי . ואסרו כבן דאסור

לכר ישראל לשהוי עם אנתתיה בלא כתובה אפילו

שעתא חדא . ובען בעינא למיכתב לה כתובהא אחריתי

בחזיקא דכתובהא קטייתא נדוניא והוספתא דיליה . ובכך

אנחנו מהדי דחייבו לתת קניא מיניה השתא כיסדרי

קמאי דחייבו חתונ כתובהא קטייתא דאירכסא . ומן

כתובהא קטייתא לא ידענא וכתבנו לה כתובהא דא חלוסי

כתובהא קטייתא מימא דנן ובלישא דאסר לא דהוית

כתובהא קטייתא דאירכסא . איך הרבני מוה' (פלגין)

(פלגין) בן הרבני מוה' (פלגין) אמר לי להדא אנתתיה

סרת (פלגית) כה הרבני מוה' (פלגין) כה הוית בתולהא

מן קדמת דנא הוי לי לאנתוכרת משה וישראל ואנא אפלת ואוקיר ואיזון ואפרנס יתיבי (לי"ב) בהלכות גוברין

היהאין דלחין וסוקרין וזנין וספרין לנשיון בקוששא . ויהיבנא לבי טהר בתולייכי כסף זוזי מאן דחוי ליכי

מדאורייתא ונכתיבי ונכתיבי וסופקו וימעל לותיבי באורה כל ארעא וצביאט סרת (פלגית) כה הרבני מוה' (פלגין)

דא דהוית בתולהא מן קדמת דנא הוית ליה לאנתו . וזן נדוניא דהנעלה ליה מבי אבוי (ואם

הוית יתוסה בשעת נשואין או שהכניס הנדוניא משלה וכתוב . מבי נשי) בין ככסף בין בזהב בין

בזהבשין במאני דלבושא ובשימושיו דיהי ובשימושי דערסא הכל קיבל עליו הרבני מוה' (פלגין)

כספה זקיקים כסף צירוף . וצבי הרבני מוה' (פלגין) והוסף לה מן דיליה עוד מאה זקוקים כסף צירוף אחרים

נגדן מן הכל מאתים זקוקים כסף צירוף . וכך אמר הרבני מוה' (פלגין) בן הרבני מוה' (פלגין) אחריות שר

בתוכהא דא ונדוניא דן והוספתא דא קבלת עליו ועל ירהי בתראי להתפרע מכל שער ארג נכסין וקנינין דאית לי

תחת כל שמיא דקנאי ודעתיך אנא למקני . נכסין דאית להון אחריות ודלית להון אחריות כלהון וזון אחרין

וערבאין לפרע מגדון שר בתוכהא דא ונדוניא דן והוספתא . במאי ואסילן מן גלגלן דעל כתפאי בחיים

ובמתא מן יומא דנן ולעלם . ואחריות שר בתוכהא דא ונדוניא דן והוספתא דא קיבל עליו הרבני מוה' (פלגין)

בן הרבני מוה' (פלגין) הכומר כל שרי בתוכהא והוספתא ונהגין בבגדי ישראל העשויין בתיוקן הכתבים ול

קיצור שלחן ערוך קמו קמו קמח הלכות אישות

ד צריכין החתן והכלה להתקדש עצמן במאוד מאוד בהכנסם לחופה ויעשו תשובה ביום ההוא ויפשוטו במעשיהם מיום הולדם עד היום הזה ויתודו ויבקשו מחילה וסליחה וכפרה מהשם יהיה מידם ועוזבם ויתחרטו חרטה גמורה בשברון לב ויעשו הסבמה חזקה מהיום והלאה לעבוד את ה' באמת ובתמים ולהיותם קדושים וטהורים ואח"כ יכנסו לחופה ויתפללו שרקב"ה ישרת שכינה ביניהם וכמו שאמרו חז"ל איש ואשה שכינה ביניהם (שליה דק"א ע"ב וע"ש עוד) . ונהגין שאומרים הידיו בתפלת מנחה כמו בערב יורה"כ (סיוור) :

קמו כנהני החופה . וכו' ה' סעיפים :

- א** נהגין לעשות החופה תחת השמים לסימן ברכה כה יהיה ויעד בבוכבי השמים וכן נהגין שאין נושאין נשים אלא במילוי הלכנה לסימן טוב (וע"ל סי' קס"ז סי' קס"ח סי' קס"ט) :
- ב** כשר הדבר שלא תנשא עד שתטהר . ועשו המנהג שלא לרקדק (וע"ל סי' קנ"ב סי' קנ"ג סי' קנ"ד) טוב להודיע להחתן קודם החופה שהוא נדה (וע"ל סימן כמ"ט סעיף י"א) (סי' ס"א) :
- ג** המנהג במדינות אלו בנישואי בתולה שהשובי העיר פורסין פודה על ראש הכלה ומברכים אותה ואומרים לה אחותינו את הוי אלפי רבבה . והופה קורין מהשאח"כ פורסין ורועה ע"ג כלונסאות ומכניסין תחתיה החתן והכלה בברים ומקדישה שם ומברכין יש ברכות אירוסין ונישואין . אבל עיקר החופה הוא היחוד שיתבאר א"ה בסימן שאחר זה (נ"ה) :
- ד** השושבינים מלבישים את החתן בקיטל כדי שיוכר יום המיתה ויהעורר בתשובה . גם נהגין לתת אפר בראש החתן במקום הנחת התפילין (וע"ל סי' קכ"ז) . גם נהגין שהאבות והקרובים אנשי צורה מברכים את החתן ואת הכלה ומתפללים עליהם שזווגם יעלה יפה :
- ה** אח"כ מוליכין את החתן תחת החופה . (שפורסין ורועה ע"ג כלונסאות שאנו קורין חופה) ומעמידים אותו פניו למזרח והש"ץ מנגן כמנהג המקום והשושבינות מוליכות את הכלה . והשושבינות ואנשים חשובים הולכים לקראתה ובשמתקרבין אליה חוזרים לאחוריהם לחופה והשושבינות מביאין את הכלה ומסבבין עמה ופ' את החתן והש"ץ מנגן ג"כ כפי המנהג . אח"כ מעמידין את הכלה ליסין החתן והמברך מצידו א"ע ופניו למזרח (סיוור וע"ש עוד דיעם גלגלים) :

קמח יחוד שאחר הקידושין . וכו' ד' סעיפים :

- א** עיקר החופה היא מה שאחר הקידושין מוליכין את החתן והכלה לתוך מיוחד ואוכלים שם יחד במקום צנוע ויש למנוע שלא יכנס לשם שום אדם כדי שיהיה יחוד גמור וזהו החופה הקונה ועושה נישואין (כ"ה כ"ט סי' נ"ה) :
- ב** בבתולה קונה יחוד זה אע"ג דאינו ראוי לביאה כגון שהיא נדה או שבני אדם נכנסין ויוצאין שם (וכשהיא נדה בע"כ צריכין שיהיו בני אדם נכנסין ויוצאין שם דאל"כ אסורין להתיחד קודם ביאה ראשונה) :
- ג** אבל באלמנה אינו קונה אלא יחוד הלאה לביאה . דהיינו שהיא טהורה ואין אדם נכנס לשם :
- ד** אין עושין קנין בשבת . ולכן אם הנשואין בע"ש צריכין לזוהר מאוד שיהיה יחוד הקונה קודם שבת . ואוי כשנעשה היחוד הקונה מבעוד יום מותר לבא עליה ביאה ראשונה בשבת בין בבתולה בין באלמנה . אבל אם לא נעשה היחוד הקונה מבע"ש או אסור לבא עליה בשבת

לחם הפנים

מסגרת השלחן

דלא כאסכתא ודלא כפוסטי דשטרי . וקניא מן הרבני מוה' (פלוני) בן מוה' (פלוני) לש"ח (פלוני) בת הרבני מוה' (פלוני) דא רהוי בתולהא כד אהנסבית ליה בקריתא . ככל מה דכתבו ומפורש לעיל בסגן דבשר למקניא ביה . והכל שרידי וקיים :

(והחמין בעדים)

נאום פלוני בן פלוני :
ונאום פלוני בן פלוני :

קמח (ה) נכנסין ויוצאין שם . ומ"מ יש למנוע ח"ה זמן שלא יכנס לשם שום אדם לחם לדברי האומרים שיחוד גמור הוא הנקרא חופה (כמ"ש בסעיף א') . ובדברי המחבר יש סתירה עיין בבית שמואל ובמ"ש בסמוך) . וכן יש לזהר גם בבתולה כשהביאה ראשונה בשבת ליחוד יחוד הראוי לביאה קודם השבת (עיין סעיף ד') . ואם היא נדה שא"ל לעשות יחוד גמור קודם השבת אם היא ברה"ב מותרת לטבול בליל שבת רק שיש לזהר להודיע להחתן קודם החופה שהיא נדה שא"ל נעשה הקנין בשעת החופה על שם לטון כשהטכר (כל זה מבוואר בבית שמואל סימן כ"ה וסימן ס"א וסימן ס"ד ובמג"א ור"ש בתי"ח סימן של"ט . וגם באלמנה אין להסמך יותר כשנעשה יחוד גמור קודם השבת כמו שכתבו האחרונים בלבן העור . ומה שכתב

קיצור שלחן ערוך קמח קמט הלכות אישות

כשבת ביאה ראשונה משום דהביאה עושה הקנין ואין קונן בשבת (סי' ס"א ס"ד יג' ונ"ח סי' פ"ט). דין בעילה בתולה על סי' קנ"ז :

קמט דיני ברהמ"ז בנישואין. ומצות שמחת חתן וכלה. ובו י"ג סעיפים :

א קודם ברכת המזון בעשרה אומר המברך דיו הסר וכו'. ואומרים שהשמחה במעונו ח"ל שאכלנו משלו בלא וא"ז. ולא שאכלנו משלו. ואחר בהמ"ז לוקח כוס שני ואומר עליו ששה ברכות ואח"כ מברך על הכוס של בהמ"ז בטוב וטוב שלא למלאות את הכוס לששה ברכות עד לאחר בהמ"ז (*) צריכין לזוהר שלא יאכלו אנשים ונשים בחדר א' שאם אוכלים אנשים ונשים בחדר א' א"א שהשמחה במעונו כי אין שמחה כשיצר הרע שולט :

ב בחור שנשא בתולה או אלמנה וכן אלמן שנשא בתולה כמברכן כן בסעודה הראשונה שאחר הנישואין אפי' לא אכלה ביום רק בלילה שלאחר יום הנישואין או אפי' ביום שלאחריו (משום דסעודה ראשונה הוי כפנים חדשות) אבל אחר סעודה הראשונה וכן בכל ו' ימי המשתה אם באו פנים חדשות מברכין כן (**):

ג וכשאין פנים חדשות אם סועדים עם החתן אנשים שאינם מבני ביתו מחמת שמחת מריעות אין אומרים דיו הסר וכו' ואומרים נודה לשמך וכו' והשמחה במעונו. ואחר בהמ"ז לוקח כוס שני ואומר ברכת אשר ברא ששין ושמחה וכו' ואח"כ לוקח הכוס של ברהמ"ז ואומר עליו בפה"ג. וזה אי"צ עשרה רק גם בשלשה מברכין. אבל אם אינו סועד רק עם בני ביתו לבד אינו אומר כלום מזה :

ד אלמן שנשא אלמנה אם אכלו סעודה הראשונה ביום הנישואין אפי' שנמשכה הסעודה גם בלילה מברכין כמ"ש בסעיף א' אבל אם לא אכלו עד הלילה אי איכא אנשים שאוכלים מחמת שמחת מריעות מברכין כמו שכתבתי בסעיף ג' (ה) (ואפי' איכא פנים חדשות) וכן בכל המעודות ג' ימים הראשונים :

ה פנים חדשות מקרי (ג) אם בא לשם אדם מחמת שמחת מריעות (ג) ורוצים להרבות בשבילו ואפי' שאינו אוכל. שבת ויום ראשון ושני הוי כפנים חדשות ודוקא סעודת הלילה וסעודת שחרית אבל סעודה שלישית לא הוי כפנים חדשות אלא אם החתן דורש :

ו אם אדם מוסין את התתן ואת הכלה לאכול שם אם מייחדין להם שם הדר בפ"ע שיכולין להיות ביחד לבד ולשמוע שם הוי שם כמו חופה וידרה (ד) ומברכין שם שבע ברטות ואם לאו אין מברכין אפי' אשר ברא וכו' שהשמחה במעונו :

ז בני התופה שנהלקי לחבורות הרבה אפי' לבתים שאינם פתוחים למקום שהחתן שם מכל מקום (ס) מברכים בכל חבורה וחבורה ברכות אלו ביום שאוכלים בסעודה שהתקינו לתופה אבל השמשים האוכלים אחר סעודת נישואין אין מברכין ברכות אלו :

מחזור

מסגרת הישרה

דחם הפנים

י עיין סי' ס"א סימן קמ"ז ס"ק י"א חס"ש בפני אדם בלל כ"ח סימן ג' אות ב' :

י"א מברכי יוסף אור"ח סימן קפ"ח אות י"ד לא נחלקי תוספות אי אולין בחר התחלת הסעודה אלא לעין זמנה. אבל ב' ברכות דחתן שנמשכה סעודת יום ו' עד ליל ח' ודא' אין לברך ו' ברכות הרב ג"ז וכו' עכ"ל :

קמט (ה) ואפי' איכא פנים חדשות. אף ע"פ כן אין מברכין כל ה' ברכות רק ברכה אשר ברא ושהשמחה במעונו ומדע לשמך כדכמור סעיף ג' דבאלמן שנשא אלמנה

אין י"מ בפנים חדשות (אחרונים). ומ"מ אם לא נתייחד עמו ויחד הראוי לביאח עד הלילה י" להקל לברך ו' ברכות בסעודה הראשונה בלילה אף אם היתה ההופה ביום (סידור עיין שם בטעם ואף שיש לדמות זה עיין באתרוגים סימן ס"א וסימן ס"ד מ"ג יש לברך גם כן מ"ש בט"ז בשם מהר"ל מפראג ולזה נוטה גם דעת החכמ"א מדברי המג"א סימן תקמ"ז עיין שם בשם סבית שמו"ל עלמו וסתפק בזה כמבואר בדבריו) : (ב) אם בא לבס' אדם. שלא אכל שם עד פסח (ש"ע חמ"ח אדם) : (ג) ורוצים להרבות בשבילו. ובב"ח ובח"מ סימן ס"ז כתבו הלשון ערוך להרבות בשבילו והואיל וראוי להרבות בשבילו אף שלא הרבו מ"מ איכא שמחה יתירה (ודברי כ"ש שם הם מקושי ההבנה עכ"ל אה"כ נזכר איזה חובות בדבריו) : (ד) ומברכין שם. ודוקא אם עושין שם סעודה לכבוד החתן וכלה ושומרים שם (ט"ז וכו' לאו הכי שמו"ל ועיין שם שיש לסבך נ"ח אף אם אין מייחדין להם שם חדר לסיוע ביחד לבד) : (כ) מברכים בכל המעודות

קיצור שרן ערוך קמט קנ הלכות אישות

א מהיר גרשתו אין אומרים שהשמה במעונו . ובסעודה הראשונה ביום הנישואין אומרים שבע ברכות . ומכאן ואילך אין אומרים כלום (סי' ס"ב) :

ב מצוה לשמח חתן וכלה ולרקד לפניו ולומר שהיא נאה וחסודה (מלשון ותשא חן וחסד לפניו) ומצינו שרבי יהודה בר אילעי היה מרקד לפני הכלה :

ג אסור להסתכל בכלה אבל מותר להסתכל בתכשיטין שעליה ובפריעת ראשה (סי' ס"ג) :

ד יש נוהגין שאם הכלה היתה ממאה בשעת הנישואין או אח"כ לבילי מבילתה עושין סעודה ומכניסין גם אנשים אחרים . ואין זה נכון . ויש לבטל מנהג זה מפני הצניעות . אך אם עושים קצת סעודה לאנשי הבית ואומרים שהשמה במעונו אין למחות אבל שבע ברכות אסור לברך רק באופן שנתבאר לעיל (עיין תשובה מאהבה ח"א סימן ס"ב) :

ה הנושא בתולה צריך לשמוח עמה שבעת ימים ונקראים שבעת ימי משתה . לא יעשה מלאכה ולא ישא ויתן בשוק אלא אוכל ושותה וישמח עמה בין אם הוא בחור או אלמן ואפי' היא מוחלת (ו) מ"מ אסור בעשיית מלאכה . ואסור לצאת יחיד בשוק . והנושא בעולה אם הוא אלמן לבע' א"צ שמחה אלא שלשת ימים . ואם הוא בחור י"א דצריך לשמוח עמה שבעת ימים כיון שמברכין בשבילו שבע ברכות . (ז) ומ"מ בזה אשה יכולה למחול על שמחתה (חתן שחל תענית צבור בשבעת ימי משתה שלו על סי' קכ"א מ"ז וסימן קמ"א ס"ב) (ס"ד) :

ו (ח) הנושא אשה (ט) צריך לעמוד בעירו שנה תמימה לשמוח עמה שנא' לא יצא מצבא נקי יהיה לביתו שנה אחת וישמח את אשתו . אבל האשה (י) יכולה למחול (ספר סמטך נזכרת ח"א וכו') :

קנ הלכות צניעות . וזו י"ז מעיפים :

א ראוי לאדם (ב) להרגיל את עצמו בקדושה יתירה ובמחשבה טהורה ובדעת נכונה בשעת תשמיש לא יקל ראשו עם אשתו ולא ינבל פיו בדבריה הבאי אפי' בינו לביתה היה הכתוב אומר ומגיד לאדם מה שיתן . ואמרו ר"ל אפי' שיתן קלה שבין איש לאשתו מניח לו בשעת הדין (ג) לא יספר עמה בשעת תשמיש ולא קודם לכן אלא מה שהוא צריך בענין תשמיש ואם היו בכעס שאסור לשמש אז עמה יכול לדבר עמה לרצותה שחתתים . וישמש (ד) בהצנע האפשרי . הוא למטה והיא למעלה זהו דרך עזות שמשו שניהם כאחד זהו דרך עקש אסור עליהם

על חם הפנים מסגרת השרון

הנהגות מבעה"מ מסגרת השלחן (א) בהצנע . כל המקדש עצמו בשעת תשמיש היין לו בנים זכרים (שכונות דף י"ח ע"ב) . וכוה"ק מפריז מאוד בהרבה מקומות גדול החיוב לקדש עצמו בשעת היווג . וכוה"ק על ידי זה לבנים טובים צדיקים וחסידיים . ויש ללמוד קודם היווג בבור ושי' אורח חיים סימן ר"ט ובראשית חכמה שער הקדושה פרק מ"ז . ושם מביאר באריכות עניני קדושה זו בכל פרטיו . ועיין בשערי ציון הפלה מהרמב"ן ז"ל קודם היווג . ועיין עוד בספר לקוטי שושנים חלק ו' סוף ס"ק מ"ז :

מחוקק וזית שמואל סימן ס"ד דיש להחמיר גם כאן דלוינו מועיל מחילתה להחמיר עשיית מלאכה כל ז' ולעת האורח יש להקל גם לענין השמחה שדי בג' ימים אף בלא מחילתה כיון שהיא בעולה (כדע"ה הראשונה שהביא בש"ע בסה"ס) . וכל מקום שהחתן אסור בעשיית מלאכה אסור אפי' בדבר האבוד ואפי' במלאכה קלה שאינה מלאכתו . אמנם ע"י אחר מותר אפי' בדבר שאינו אבוד ואם יש מנהג לא יסנו ממנהגם (ספר זכור לאברהם בשם הפוסקים) :

(ח) הנושא אשה . והמחזיר גרושתו אינו חייב במלוה זו (ספר החינוך) : (ט) לריך לעמוד . ומ"מ הרוצה ללכת לדבר מלוה לו לשמוח עם רעיו על דעת שישוב לימים מועטים נראה שח"י בזה ביטול המלוה (שם) : (י) יכולה למחול . כן כתב בחכמה אדם ועיי' שם צבינת אדם חז"ל בספר החינוך כתב בחיילי' בסה"ס שאינו מועיל מחילתה יאחר כך הביא יש אומרים שמועיל ע"ש :

ב (ה) להרגיל את עצמו בקדושה יתירה וביחשבה טהורה ובדעת נכונה . דברים אלו לקושים מדברי הרמב"ם וטו"ש"ע וכוה"ק שם משמע להרגיל את עצמו תמיד בזה כדי להכיל מלהכנס בדבר ערוה . ומ"מ גם דברי המחבר מיושבים ליזהר בזה גם כן בשעת תשמיש כמו שכתב הפוסקים וספר יאסר : (ג) לא יספר עמה : כדי שלא יחן דעתו בלשון אחרת (ש"ע) :

קיצור שרזן ערוך קנ הרבות אישוע

על ר' אליעזר שכל כך היה משמש באימה ובידאה עד שזיה דומה כאילו כפא שד (אסר) סי' כ"ה א"ח סי' ר"ח :

ב בשעת החזון יש לו להדרר בדת ובשאר דבר שבקדושה ואע"פ שאסור לקרות בפיו דהריו מותר ומצוה. כי הרהור אינו כדבור לענין זה אע"פ דבמבואות המטונפות אסור אפי' להרהר בדבר שבקדושה זהו משום דבעינן ודויה מחניך קדוש. אבל היכא דהאיסור הוא ממש ערוה מדרבנן ערוה דבר דרש"ל דיבור אסור דההור מותר (סנה' ד' ק"ל א"ח סי' ע"ה רמב"ן ור"א מנ"י) :
ג אסור לששש לאור הנר אע"פ שמאפיל בטליתו. אבל אם עושה מחיצה נבזה עשרה טפחים לפני הנר (ג) מותר (וע"ל סי' פ' ע"ו) וכן אסור לשמש ביום אלא בבית אפל. ובליילר אם הלבנה מאירה עליהם להדיא אסור אבל אם אינה מאירה עליהם אע"פ שמאירה לתוך הבית מאפיל בטליתו ומותר וכן אם יש נר בחדר אחר ומאיר להדר זה צריך האפלת טלית :
ד אסור לאדם לשמש מטתו בפני כל אדם אם הוא נעור ואפי' ע"י הפסק מחיצה עשרה ובפני תינוק שאינו יודע לדבר מותר :

ה אסור להסתכל באורו מקום שכל המסתכל שם אין לו בושת פנים ועובר על היצנע למת ומועבר הבושה מעל פניו שכל המתבייש אינו חוטא דכתיב ובעבור תהיה יראתו על פניכם זו הבושה לבלתי תחטאו. ועוד דקא מגרר יצר הרע בנפשיו וכל שכן הנושק שם שעובר על כל אלה ועובר גם על בלתישקצו את נפשותיכם (א"ח סי' ר"ח א"ח סי' כ"ה) :

ו בית שיש בו ספר תורה אסור לשמש שם. אלא צריך שיוציאו לחדר אחר ואם אין לו חדר אחר יעשה לפניו מחיצה גבוהה עשרה טפחים ותהא מחיצה כתומה שלא יראה הס'ת הידועה (ע"כ) המטהל המחיצה כיון שהיא נדה אלא אם כן קשר אותה מלמטה (וע"ל סי' פ' ע"ו) ובתפלין והומשים ישאר כתבי קודש כגון גמרא ומדרשים ומברשמים. בין שהם בכתב בין שהם בדפוס יכול להניחן בכלי תוך כלי (ד) ודוקא כשכלי השני אינו מיוחדת להם אבל כלים המיוחדים להם אפי' הם עשרה כולם כחד חשיבי ואם פירש איזה מכסה (ס) על הארגו שהמפרים בו חשוב ככלי בתוך כלי. וכן המזוזה אם היא קבועה בפנים החדר צריכין לכסותה בשני כיסויין שתהא בכלי תוך כלי. והשם יהא ג"כ מכוסה (ו) וכיסויי זכויות לא מהני דצריך שלא יהא נראה (א"ח סי' מ' ר"מ סק"ו) :

ז לא יהא רגיל ביותר עם אשתו אלא בעונה שהוא חייב לפרוע לה עונתה דכתיב ועונתה לא יגרע. האנשים הבראים והמעוננים שפרנסתן במקומם ברוח ואין פורעין מס עונתן בכל לילה. הפועלים שעושים מלאכה בעירם עונתן ב' פעמים בכל שבוע. ואם עושין מלאכה בעיר אחרת עונתן פעם אחת בשבוע וכן הסוחרים שיוציאין לכפרים עם חמורים להביא תבואה למכור וכן כיוצא בהם עונתן פעם אחת בשבוע. והמכויאין הבילות על הגמלים ממקום רחוק עונתן פעם א' בשלישים יום ועונת ת"ח מליל שבת לליל שבת וצריך לקיים העונה גם כשהיא מעוברת או מניקה ולא יבטל עונתה אלא מדעתה כשהיא מוחלת לו וכבר קיים מצות פריה ורביה ואם מונע עונתה כדי לצערה עובר בלא תעשה שנא' ועונתה לא יגרע (א"ח סי' ר"מ וע"ל סי' ע"ו) :
ח כל אדם צריך לפקוד את אשתו בליל תעשה שנא' ועונתה לא יגרע (א"ח סי' ר"מ וע"ל סי' ע"ו) :
ט דבר צורך וכל שרואה שאשתו משדלתו ומרצה אותו ומקשטת עצמה לפניו כדי שיתן דעתו עליה חייב לפקדה אפי' שלא בשעת עונתה והיוין ליה בנים הגונים. אבל אם תבעתו בפה ממש היא חצופה והרי היא בזונה ואסור לקיימה :

י ואף כשהוא אצלה לא יכין להנאתו אלא כאדם שהוא פורע חובו שהוא חייב בעונתה ולקיים מצות בוראו שיהיו לו בנים עומקים בתורה ומקיימים מצות בישאל וכן אם הוא מכין לחיקון הולד דאמרו רז"ל שלשו' חדשים הראשונים (מהר"ן) תשמיש קשה לאשה וקשה לולד. אסמעינים קשה לאשה ויפה לולד אחרונים יפה לאשה ויפה לולד שמתוך כך יצא מלובן וממורו שמי רמי ואם הוא מכין לגדור עצמו בה כדי שלא יתאוה לעבירה כי רואה יצרו גובר ומתאחז אל

מסגרת השלחן

(ג) מותר. ואם האור נראה דרך המחיצה כגון שהפסיק צדדין או שגראה למעלה מהמחיצה צריך להאפיל בטליתו (ט"ז מ"א) : (ד) ודוקא כשכלי השמי כ"ו. או שהפנימי אינו מיוחד לכם והחיצון מיוחד לכם וא"ל אם שניכם אינן מיוחדין לכם (רמ"א ור"ס) : (ה) על הארגו. ואם הארגו גדול שמחזיק מ' כהא שכאז אמה על אמה ברום ג' אמות חולקת רשות לעצמה ואין צריך לכסותה (מנ"י) חכמת אדם וכן כתב בספר שלחן שלמה וכמדומה שכן במנהג : (ו) וכיסויי זכויות ל"ו מחמי. סייע שמי זכויות זכ על זה אצל אס פירש א"ח מכסה על הזכויות חשיב כלי נמנך

נב קיצור שלחן ערוך קנא הלכות אישות

אל הדבר ההוא גם בזה יש קיבול שכר אך יותר טוב היה לו לדחות את יצרו ולכבוש אותו כי אבר קפן יש באדם מרעיבו שבע משביעו רעב. אבל מי שאינו צריך לדבר אלא שמעוד תאותו כדי למלאות תאותו זו היא עצת יצר הרע (ר"ע) :

י' מי שנות לו יש לו ליהדר שלא לשמש לא בתחלת הלילה ולא בסופה אלא באמצעה. לא יגע באמה אפי' לצורך זיווג עד שיטול ידיו כראוי דהיינו ג' בסירוגין כמבואר בס"י ב' (ס' ד' ר"מ) :
יא אסור לשמש בשוקים וברחובות ובגנים ובפרדסים אלא בבית דירה שלא יהיה כדרך זנות (הס"ע ס' כ"ה) :

יב כשיש ח"ו רעב במדינה שהוקרה התבואה בכפל אע"פ שהוא יש לו תבואה בתוך ביתו או שיש ח"ו שאר צרה (י) אסור לשמש ממנו כ"א בליל טבילה ונחשוכי בנים מותר בכל עונה (לוח' ס' ר"מ הקט"ד ה"ע ס' כ"ה) :

יג לא ישמש עם אשתו אלא מרצונה אבל כשאינה מרצה לא ישמש עמה ומכ"ש דאסור לאנסה וכן לא ישמש (ח) כשהיא שנואה לו או שהוא שנוא לה דאמרה ליה (ט) לא בעינא לך ואפ' ע"פ שרצויה בתשמיש. וכן אם גמר בלבו לגרשה (י) היא אינה יודעת אע"פ שאינה שנואה לו אסור לשמש עמה. גם לא ישמש עמה (יא) כשהיא ישנה ממש גם לא ישמש כשהוא שכור או היא שכורה (לוח' ס' ר"מ ה"ע ס' כ"ה) :

יד אכסנאי אסור לשמש ואסידורו ולאשתו בית מיוחד מותר ובלבד שלא ישעל סדין של בעה"ב: מן מדרגי הרפואה שלא לבעול לא כשהוא שבע ולא כשהוא רעב אלא כשיתעכל המזון שבמעיו ולא יבעול מעומד ולא מיושב ולא ביום שנכנס למרחץ ולא ביום הקזה ולא ביום יציאה לדרך או ביאה מן הדרך כשהולך ברגליו. ולא לפנייהם ולא לאחריהם :

טו לא ישמש ע' כמה שיש שם תינוק רגליהם כשאין התינוק בן שנה. כשיצא מבית הכסא קבוע לא ישמש (יז) עד לאחר שעה. אשה מניקה לא תשמש ארא בשעה שהתינוק ישן. ואח"כ לא תניקה עד לאחר שעה. אם לא כשהתינוק בוכה :

יז שכבת זרע היא כח הגוף ומאור העינים וכשתצא ביותר הגוף כזה וחיוו אובדים וכל השמוף בבעילה זקנה קוצצת עליו וכחו תיש ועיניו כחות וריח רע נודף מפיו ושאר ראשו ונבות עיניו וריסיו עיניו נושרים ושער זקנו ושחיו ושער רגליו רבה ושיניו נושרות והרבה כאבים חוץ מאלו באים עליו. אמרו חכמי הרופאים אחד מאלף מת משאר חללים והאלף טרוב תשמיש לפיכך צריך האדם ליהדר (לוח' ס' ר"מ) :

קנא איסור הוצאת זרע לבטלה ותיקונים למי שנכשר בו ובו ז' סעיפים :

א אסור להוציא שכבת זרע לבטלה. ועון זה חמור מכל עבירות שבתורה ואלו שמנאפים ביד ומוציאים זרע לבטלה לא די להם שאיסור גדול הוא אלא שהעושה זאת הוא בנדוי ועליהם נאמר יריכם דמים מלאו וכאילו הורג את הגפש (הס"ע ס' י"ג). וראה מה שכתב רש"י ב"ב וישב בער ואונן שמתו בהמא זה. ולפעמים בעונש זה חזי בניו מתים כשהם קטנים או שיהיו רשעים והוא בא לידי עניות (ספר יסוד יוסף) :

ב אסור לאדם שיקשה א"ע לדעת או שייבא א"ע (ה) לידי הרהור אשה. ואם בא לו איזה הרהור

מסגרת השלחן

נחקר כ"י (מג"א ור"ש וחכמת אדם) : (י) אסור לשמש. ואם יצרו תוקפו ביותר יש ללקח (ח"ד) פרמ"ג שערי תשובה : (ח) כשהיא שנואה לו. בשעת תשמיש חבל אם היא ראויה בשעת תשמיש אף ע"פ שהיא שנואה שרי (טור מג"א חכמת אדם) : (ט) לא בעינא לך. זו נקראת מורדת ואסור לשמש עמה אף ע"פ שראוי בשעת תשמיש (ס"ס) : (י) והיא אינה יודעת. לפי חירון האחרון שכתבו הפרישה וצ"ח שמואל בלכן העזר סימן כ"ה אסור אף ע"פ שמודיע לה וכן נראה מדברי צ"ח שמואל ריש סימן קי"ט ומג"א בלוח' סימן ר"מ וחכמיה כלל קצ"ח : (יא) כשהיא ישינה. משום שדומה לאנוסה שאין לך חוש גדול מזה (ר"ש צ"ח סימן קפ"ד) : (יב) עד לאחר שעה. לא דוקא דדי בהמנחת שיעור מהלך חצי מיל (גמרא חכמה אדם ועיין ביד אפרים סימן ר"מ דגם דעת הוצ"ח יש לפרש כן) ועיין כמה שכתבתי לעיל בסימן ע"ה חלק א' דשיעור חצי מיל הוא חשט מוטין ולכל כיוון י"ב מוטין ע"ש ובלח"פ. וכן מה שכתב בסמוך דלא תליקא עד לאחר שעה הוא גם כן לאו דוקא דהשיעור הוא מהלך שני מילין (כמ"ס בזהר לכה"ל וכן כתב בחכמת אדם ועיין ביד אפרים). ובמהדורה חדשה כגיה המחבר בסיפא שני שלישי שעה : **קנא** (ה) לידי הכבוד אשה. וה"ל דאסור לכבד זכר ואין שום חיוב בזה (ספר תרדים).

קיצור שררן ערוך קנא הרכות אישות

הרהור (כ) יסיע את לבו מדברי הבאי (ג) לדברי תורה שהוא אילת אהבים ויעלה חן ואין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פגור מן החכמה * ויהר סאור שלא ובא לירי קישוי. לפיכך אסור לאדם לישן על ערפו ופניו למעלה או לישן (ד) ופניו למטה אלא יישן על הצדדין שלא ובא לירי קישוי. ולא ישנו שני רוחקים יחד. ולא יסתכל בבהמה חיה ועוף כשמודקקין זכר לנקבה. ואסור לרכוב על בהמה בלא אוקף (מכ"ס ח"ע סי' כ"ג כ"ד כ"ה):

ב כשמשותין אסור לאחוז במילה להשתין. ואם הוא נשוי ואשתו עמו בעיר והיא טהורה. מצד הרק מותר לו. דכין שיש לו פה בסלו אינו בא לידי הרהור ותימום. אך מדת הסירות להחמיר (ס) ושלא לצורך השתנה גם מצד הרק אסור לו (אורח סי' ג' ח"ע סי' כ"ג):

ד כמעודת הלילה לא ירבה באכילה ובשתיה: ולא יאכל דברים המחמשים את הגוף כגון בשר שמן וכל מאכלי חלב וגבינה וביצים (י) ושום. גם לא ישתה משקה המחממת. כי דברים אלו גורמים להטא זה (פ' יסוד יוסף):

ה מי שראה ח"ו קרי בלילה כשיגיעור משנתו (ז) יטול ידיו ויאמר בשברון לב רבשעי עשיתי זאת שגא בכוונה רק בהרהורים רעים ובמחשבות רעות. לכן יהי רצון מלפניך ה' אלהי אלהי אבותי מחוק כרחמך הרבים עון זה ותצילני מהרהורים רעים וכיוצא בהם לעולם ועד. אם וכן יהי רצון (יסוד):

ו הרוצה לשמור א"ע מחטא זה ישמור את פיו מניבול פה. משקרים מרכילות. ומלשון הרע. ומליצנות וכן ישמור את אזנו משמוע דברים כאילו. גם יהא זהיר לקיים נדריו. ולא ירבה בדאגה. וגם יהא זהיר מהרהורים רעים וקורם שהולך לישן (א) יעסוק בתורה. או יאמר ד' מזכירי תהלים הראשונים (על סי' קל"ב ס"ה) ויהר שרא לישן בחדר יחידי (יסוד יוסף):

תיקונים

מסגרת השררן

וגם לנקבות אסור להכריז אחר האכזבים (ספר חמינון סימן קפ"ח): (ג) יסיע את לבו. בחינת החושב בדבר ערוה חגבר החפץ ותשליטנו ברעון ולא יושג נלחון החפץ (פ"י) שלא יוכל לנחם ההכרוזים) אלא דוקא בלמאנש החקת הדבר מדעתו וממחשבתו לכל ראות הכיעור ולא יתחשב בו אלא אם עיניו יביטו בדבר הנח הוא מסתכן ולא יתחכם שלמה המלך ע"ה ואמר בני אדם יפתוך חטאים פ"י בחינת החטא אל האכזב פ"י לא תכנס עם פתוויך בטוען וגטען כי אריכות הרגשת החושב חפ"י לבחינת השולל תפגיל הגברת החפץ ותחפץ הרעון אליה (ואר החיים פרשה אחרי): (ג) לדברי תורה. ואפ"י אם נכנס הרהור רע בלבו כשהוא צדיק הכסא לו צדיק המרחץ מותר לחשוב שם בדברי תורה להסיע מלבו ההכרוזים רעים (ספר חסידים מג"א פרמ"ג ר"ע בלח"ס סימן פ"ה): (ד) ופניו למטה. עיניו צמח שכתבתו לטיל סוף סי' ע"א: (ה) ושלא לצורך השתנה כ"י. וז"ל על ידי מטלית עבה שחיה מהנמנה כלל מותר (ש"ך ביו"ד סי' קפ"ב מג"א ר"ע בלח"ס ססי' ג'): (ו) ושום.

דחם הפנים

(י) וג"ל בה מש"ה החכמה תורה בעליה על פי בה שכתבתי בסוף סימן הקודם בשם חכמי הרומאים דרובי סתם סוכס שמיש. ומהנה החכמה סעלה מהרהורים רעים ונחיה בעלי: הגהות מבעה"ס מסגרת השררן

א יעסוק בתורה. איתא בספרים דלימוד משוגל לשמח בדלדיל סימן א' ס"ה ועיין לעיל בסמן כ"ז ס"ג דסוכס ללמד בספר חק לישראל דבריו כינוי. והנה עמדנו למנון בשווא סדרי משינה וראינו כי משנית אלו חסדים בהספר חק (סדר זרעים) מעשרה מעשר שני. חלה. ערלה. בכורים. (סדר מועד) שקדים. יובא. ראש השנה. תענית. מגילה. מועד קטן. תענית. (סדר נשים) נדרים מן פרק ד' ולהלן. נזיר. (סדר נזיקין) מכות. עדות. אבות. הוריות. (סדר קדשים) בכורות מן פרק ד' ולהלן. ערכין. תמורה. כריתות. מעילה. המיד עד פרק ד'. (סדר טהרות) כלים. נגעים מן פרק י"א ולהלן. טהרות. נדה. שבטין. זבים. מבל יום. עוקצים: והם עולים בס"ה שני מאות פריקים. והנה עצה היעוצה פסיים בכל שנה לימוד שיחא סדרי משינה בשלמד בספר חק לישראל דבר יום כינוי. ואם לא יהיה לו שניא באותו יום ישרים בלילה לו ביום שאח"כ (שליש שנה שאינה מעוברת ומשנה) של הסדרות החשובות הכתובים נחק. וחשני מאות פריקים הנחפשים הנ"ל לימוד בכל שבוע ד' פריקים. היינו בכל לילה לימוד חצי פרק משינה קודם השינה. ובש"ק לימוד פרק אחר: וכתב בספר שערי הקדושה חלק א' שער ו' וזה לשונו ולמנון תורה שלחך מכות בשנה לכפר עונותיך בהמעים מאכלך להחיות חקריה השורה במנון שנפשוך ניונות בו העוסק בתורה אינה משינה לו דעיונו עיקר זה השלחן אשר לפני ה' ותשבת חזקה"ר מעליך

ואליהו דבא ופרמ"ג בלח"ס סימן ר"פ כתבו בשם ספר חסידים דשומים מכללים התאור רק שומים אלוים מרבים הרע. אבל יתר אחרונים כתבו בסמן ר"פ וסימן תר"ח בסחם דשומים מרבים הרע. ואם אכל מנוחלים אלו חזר עכ"פ שלא לילך לישן חייב עד שיטעבל המנון קנה ויעסוק בתורה צנחיים (עיין בספר יסוד יוסף) כדכסמון סעיף ו': (ז) יטול ידיו ויאמר. עיין לעיל סימן קל"ב ס"ה. ועיין צמח שכתבתו לעיל סימן ה' סעיף ג' וסומן קל"א סעיף ו':

קיצור שרתן ערוך קנא קנב הלכות אישות

ז תיקונים למי שנכשל בחטא זה כתובים בספר יסוד יוסף אשר ליכתב ואסף מספרים קדושים וקדמונים . ואכתוב פה קצת מהם בקיצור . להדר להיות סגור שיכולו ילדים על ברכיו ובפרט להיות סגור אצל עניים . להרבות בצדקה לעניים . לשמור שבת כהלכתו ולענוג ולהדליק נרות הרבה . לבבד ולאחוב לומדי תורה . להתפלל בכוונה ובבכי . לבחור במדת הענוה ואשר ישמע שמחפרין אותו ישתוק וימחול . כאשר יעשה איזה מצוה יעשה בבח ובזיווה עד שיתחמם בה ובפרט (ח) בעשיית המצות לפסח . לגדל בניו לתלמוד תורה ולהדריכם ביראת שמים . לגדל יתום בתוך ביתו ויתנהג עמו כמו עם בנו . לעסוק במצות הכנסת כלה . לעלות לתורה לכל הפחות פעם אחת בכל חדש . ויברך את הברכות בקול . גם יסתכל בתורה ויקרא בלחש עם הקורא . להיות סן העשרה הראשונים בבהכ"נ . לעמוד בחצות לילה לעשות תיקון חצות בבכי . ואם אי אפשר לו לקום בחצות הלילה יעשה אח"כ תיקון חצות . לאחוב שלום ולרדוף שלום (ע"ל בסימן קצ"ח ס"ז) (סס) :

קנב איסור יחוד ושאר קרבות בנשים . ובו י"ז סעיפים :

א אסור להתיחד עם שום אשה בין ילדה בין זקנה בין ישראלית בין עכ"ם . בין קרובתו בין אינה קרובתו . (א) חוץ מן האב שמותר להתייחד עם בתו והאם עם בנה . והבעל עם אשתו אע"פ שהיא גדה . וכלה שהיא גדה על ס' קנ"ז :

ב אם היה אשתו שמה כוהן לו להתייחד גם עם אחרת מפני שאשתו משמרתו אבל ישראלית לא תתיחד עם עכ"ם . אפילו אשתו עמו . ואפילו הם הרבה עכ"ם וגשותיהם עמהם לא תתיחד עמהם :

ג אשה אחת מתייחדת (ג) עם שני אנשים כשרים ודוקא בעיר וביום (ג) אבל בשדה (ד) או

מסגרת השרתן לחם הפנים בלילה

מקלד והתחזק נפש השכלית שבו על ידי התורה שהיא מוון אל הנפש הוון גם היא עכ"ל . וכן כחבן בהרבה מפרים . ולכן טוב להשלים ה"י פרקים הג"ל שבכל שבוע בדרך זה . שילמוד בכל סעודה של ימות החוד עכ"ם שני מיצנות . ובבילה קודם השינה ג"כ עכ"ם ב משניות . ומסילא וישרמו ה"י פרקים במשך השבוע . וזה יוכל להחזיק לנהוג גם באמצע השנה מתי שירצה . כי א"צ ללמוד המשניות בסדר דוקא . וכל אמת שיתחיל לנהוג יעשה בשנה הבאה בעה זה הסיוע על המשניות כג"ל . רק שצריך לזיזר להנהיג בתחילה שאינו מקבל עליו כן כבדר . וגם יאמר שאין ברעו לנהוג כן ללמוד באופן זה אלא בפעם ההוא . או בפעמים שירצה . ולא לעולם . וכמו שכתבאר לעיר סימן ס"ז סעיף ו' בכל מנהג של מצוה :

(ח) בעשיית המצות לפסח . שיטרח עלמו במצות של מצוה עד שיתחמם ויזיע וזכה יזכר הקליפות שגולדו מש"י לבטלה (ט"ז) והק יעקב בל"ח ס"י ת"ס נשם האר"י"ל וכן כתב בספר יסוד יוסף (סס) גם יזהר לקרות ק"ש בעל מטתו בכוונה עמומה שזכר מוציא הדעות שבטיפות ז"ל מן הקליפות (ר"ש) בלקוטי אמרים סוף פרק ז' בשם האר"י"ל) ובספר יסוד יוסף כתב לקרות ק"ש של האר"י"ל כנדפס בשערי יוון ובסידור ר"ש . וכתב עוד שם ובספר חרדים בשם הירושלמי

וספר המנהיג לישן בלילה מתוך דברי תורה או ק"ש ולא יפסיק בדיבור חול . וכתב בספר יסוד יוסף שם שאף זה תיקון קרי להגל מחטא זה . ועיין במה שכתבתי לעיל סימן ע"א סעיף ד' : (עקב) **קנב** (א) חוץ מן האב . ויש מחזיקין להתייחד עם אחותו יחוד ערלי אבל לדור עמה ביחוד בקציעות אסור (ר' אחי בגמרא) וכן עיקר (תוספת רמ"ש יס של שלמה

פרישם חלקת מחוקק חכמת אדם משנה למנך פרק א' מהלכות כוטה והביא כן בשם הירושלמי עיין שם שכתב על הבית שמואל בלחן העזר ריש סימן כ"ב שאין דבריו מחוורין) והמחמיר אף ביחוד אמו ובתו חבוה עליה ברכה (רמ"ש סמ"א יט"ט) . ועיין במה שכתבתי לקמן סעיף ו' : (ב) עם שני אנשים כשרים . וחסם אנשים כשרים הם כל שלא הוחזקו בכ"יאות (ר"ן רמ"א חכמ"א) ואם אחד כשר ואחד פריץ מותר גם כן שכתב יתבייש מן הפריץ וכן הפריץ לא יעשה כוס דבר בפני הכשר (יט"ט) ועיין לקמן סוף סק"ה שיש חולקין על זה : (ג) אבל בשדה . או בדרך (גמרא ופוסקים) . והטעם לדורך שלשה הוא שמה ילטרך אחד לנקבו וי"ך ממנה וחשאר היא עם אחד (סס) . ודוקא בשדה או בדרך חיישינן לכדי שרירך להרהיק עד שלא יראה חבירו פירושו וגם כשיחזור יראה זה אימת בא וידע לשמור עלמו לפיכך מהאשה מכא"כ כשהוא בעיר בביחוד דלא יש לו לחוש במה הוא עומד אחורי הכותל ויבוא מיד (פרישה) . ולפי זה נראה להדיח דבית האכסניא שעל הדרך דינו כבית שבעיר : (ד) או בלילה אפילו בעיר בעין שלשה . הטעם לחיישין

קיצור שלחן ערוך קנב איסור יחוד

בלילה אפילו בעיר בעיני (ס) שלשה אנשים כשרים. ועם פריצים לעולם לא ותתייחד אסור
תפ כמה (י) אא"כ נשותיהם עמהם. ואיש א' עם שתי נשים (ז) אסור להתייחד. ועם שלוש

א

מסגרת השרתן

שמה בחוך שיטן אחד מהם יעשה השני איסור (ראב"ד). אבל בשלשה לא חיישין דהשלישי יעשה
 איסור בחוך שיטנו השנים דמירתת מפני השנים שלא יקין אחד מהם (כן לר"ד לומר למנהיגי
 עיין דרישה וסברה דמירתת כתב גם הפני יהושע בלשון עמו. ועוד יש לומר כיון דהראב"ד
 כותב דין זה דבלילה מנדרך אין להחמיר בלילה יותר מנדרך: (ה) שלשה אנשים כשרים.
 וז"ל דמותר בשנים כשרים ושלשים פריץ ומשום הכי סמכו האידנא ליטע עם עגלון איי חס"י
 שני אנשים כשרים הללה (יס של שלמה) אבל חד כשר עם שני פריצים אסור שמה יאסר
 הכשר לנקבו וכוונא האשה מתייחדת עם הפריצים. ולפי זה אם האשה והפריצים אינם משגיחים
 על איסור יחוד וגוסעים יחדיו נראה דמותר לכשר ליטע עמהם לדעת זו לדלדידי אין ח"מ בין
 אם השנים הם פריצים בין אם אחד כשר ואחד פריץ (בשגם שיש לנרף גם כן סגרת רבינו ירוחם
 שבוטא דבריו משה ובנים שמואל לענין דרך). אכן בפתיחת חסודה סק"ד כתב וזה לבנו עיין בחשבות
 שב יעקב סימן י"ט בענין לשלוח אשה בדרך עם עגלון ערבי ועמו שני אנשים כשרים לכאורה
 הוא נגד הדין דבדרך צעיק שלשה כשרים. והחכם השואל ראה לומר דכוונת הרמ"א שכתב
 בעיני ג' אפילו בכשרים היינו דשני כשרים לחוד לא מהני. אבל אם הם ג' מותר אפילו בלילה
 מהם פריץ. והוא ז"ל חוגק עליו. אך למד היתר דבא דבעין בעיר שני כשרים דוקא ובשדה
 שלשה כשרים היינו לאסוקי אם אחד ישראל פריץ. אבל אם אחד ערבי לית לן בה. משום דערבי
 מופעל פעה. ונביא ראינו לזה מהש"ס. והיינו דאין איסור לשלוח אשה ובפרט פטויה שהיא
 דרבנן עם ב' אנשים כשרים ועגלון ערבי בדרך ע"ש (ובן כתב בספר זכור לאברהם בשם שב
 יעקב להחיר בלילה מהם עכו"ם). אכן דעת הגאון בעל נודע ביבולא ז"ל אין נראה כן כמבואר
 מדבריו בנודע ביבולא קמא סימן כ"ט כמה שכתב שצדקה על איסור יחוד שהרי בשדה ומה
 גם בלילה הפילו בכשרים צעיק שלשה ואפילו אם ימא שהיה עגלון עמהם מסתמא העגלון הוא
 אינו יהודי ע"ש עכ"ל הפתחת תשובה: (ו) אלא א"כ נשותיהם עמהם. ואפילו אין שם רק אשתו
 של אחד מהם אין שייך שם איסור יחוד בין כשים שם נשים אחרות או לא בין בדרך בין בלילה
 דאשה ז' בעלה משמרה והיא לא חוצה ואז השניה בזה גם כן מלמדת (בית שמואל חכמ"א
 ופני יהושע סוף קידושין ומשנה שם וגמרא צ"ע דף כ"ה ע"ב) אבל בנכרי לא שייך אשתו
 משמרתו כדלעיל סעיף ב'. ומ"מ מה שהחליט שם המחבר דגם בהרבה נכרים עם הרבה
 נשים שייך איסור יחוד עיין בחתומים דלא ברירא להו אם שייך איסור יחוד בהרבה פריצים עם
 הרבה נשים רק שדעתם נוטה להכור: (ז) אסור להתייחד. ומ"מ מותר להתייחד עם אשה
 וחמותה או עם אשה ובת חמותה או עם אשה ובת אשה ובת אשה וכו' שוגאות ז' את זו
 ואין מחפזת זו על ז' (שלקן ערוך חכמת אדם ועיין בצ"ש סימן י"ז ס"ק י"ד) ואף מי שאומנתו
 בדברים המיוחדים לנשים מותר להתייחד עם אלו (לבוש צ"ש) ואף בדרך מותר להתייחד עם
 אלו (יב"ט ט"ו) ואין לחוש שמה חלק אחת לנכרה כי דרך הנשים לילך יחד כי האי דלמחרת נשים
 מהפירות בבית הכסא (י"ט"ש). ומ"מ עם אשה וחמותה שאינה אם בעלה אלא אשת אבי בעלה
 אסור להתייחד ודינם כשאר שתי נשים (כפר זכור לאברהם ע"ש שהוכיח כן בהרבה ראיות אף
 שז' בוגלא לכתוב מן הכתוב יתיר מהמורה שהיא אם בעלה ממנו). מותר להתייחד עם אשה
 שיש עמה חתונות קמנה שידעת מה היא בזה לספר דברים בזק ואינה מוסרת עמלה נביאה
 מחמת קטנותה שאינה מזה לפניה לפי שהיא חגלה כודה (ס"ט חכמ"א). ושיעור קטנה זו הוא עד
 פ' שנים (כפר זכור לאברהם בשם הב"ח). ומ"מ עם הקטנה לבדה אסור להתייחד כג' שהיא
 יתירה מבנה ג' שנים דחיישין שמה יבוא עליה בלילה אלא בלילה ליכא חשש חוסר דבא גדולה
 עמה ולפיתוי לא חייבין דאינה מוסרת את עמלה נביאה (ב"ח צ"ש). ומ"מ בדרך לא מהני
 קטן או קטנה שמה הך עמו למקום ללכת וחוצה. (רש"י ב"ח ח"מ צ"ש). יש מחזיקין בשומר

קטן

קיצור שרזן ערוך קנב איסור יתוד

נד

או יתוד (ח) יש מתירין אם אין אומנתו או סחורתו בדברים המיוחדים לנשים ויש אוסרין בכל ענין ד' אשה שבעלה בעיר אין חוששין להתייחד עמה מפני (פ) שאימת בעלה עליה: .
ה' בית שפתחו פתוח לרה"ר אין שם איסור יתוד ביום ובתחלת הלילה כל זמן שבני אדם עובדים ושבים ברחוב. ואם היה זה רגיל בה כגון שגדלה עמן או שהיא קרובתו או שבעלה הזהיר אותה שלא תתייחד עמו. הר"ז לא תתייחד עמו אפילו בעלה בעיר (י) ואפילו בבית שהפתח פתוח לרה"ר :

י' תינוקות שהיא פחותה משלש שנים מותרין להתייחד עמה. וכן תינוק פחות מתשעה שנים מותר לאשה שתתייחד עמו (א"ע סי' כ"ג) :

י"א מי שאין לו אשה לא יהא מלמד תינוקות מפני שאמנותיהן באות לבית הספר ונמצא מתייחד עם אשה. ואינו צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר אלא שחגא עמו בעיר אפילו דא בביתה והוא מלמד במקומו. אבל אשה לא תלמד תינוקות אפילו יושל בה בעל בעיר אלא אם הוא דר עמה באותו בית (ט"ז י"ד סי' רמ"ה) מפני אביהם שמביאים בניהם (י"ד סי' רמ"ה א"ע סימן כ"ג) :

י"ח צריך האדם להתרחק מן הנשים מאוד מאוד. אסור לקרוע בידי או ברגליו ולרמוז בעיניו לאשה. (י"ג) ואסור לשחוק עמה להקל ראשו כנגדה או להביט ביופיה. ואסור להריח בבשמים המיוחדים לאשה וכ"ש כשהיא אותן בידה או שהן תלוין עליה. ואסור להסתכל בבגדי צבעונין של אשה שהוא מכיר אותה. אפילו הבגדים אינם עליה שמא יבא להרהר בה. פנע אשה בשוק אסור להקד אחריה אלא רץ שתשאר לצדדן או לאחוריו. ולא יעבור בפתח זונה אפילו

מסגרת השרזן

קטן או קטנה אף בדרך (ט"ו) ובשעת הדחק יש לסמוך על דבריהם (כן נראה דעת החכמ"א בשם ש"תפ"ט המנהג כן עיין ב"הרמ"ם) : (ח) יש מתירין. ומ"מ לזון עמם בחדר אחד ודאי אסור אם אין אחת מהם אשתו (משנה סוף קידושין ופני יאשע שם) : (ט) שאימת בעלה עליה. ודוקא בזיבה אין בה משום יתוד דחשש שמא יבוא בעלה לכל כשתלך היא לבית אחר א"כ אין אימת בעלה עליה כהרי בעלה אינו יודע היכן היא. וכן אם הלכה בנשות בעלה אסור להתייחד עמה בבית האחר ד"ל ש"ך לומר אימת בעלה עליה כיון שהלכה בנשות (חכמ"א וזיבה חדש) : (י) ואפילו בבית שהפתח פתוח לנשות הרבים. ויש לומר דכפתח פתוח לנשות הרבים מותר להתייחד אף ברגיל עמה (ט"ז) וכן נראה דעת החכמ"א דאם וע"ש בזיבה דאם סימן י"ז שנראה להדיח דעתו כן) ויש לסמוך על דבריהם בשעת הדחק. וזה לשון ספר היראה לרבינו יוסף ולחזקו יתוד פתח ועל במפתח או במנעל מבגדים וטוב לו ליחזר כפתח הפתוח לנשות הרבים שיבא הפתח פתוח לגמרי עד כאן לשונו. וכן כתב בפתיח תשובה סק"ח בשם תשובה הרשב"א והרדב"ז דאין יתוד עד שיבא הבית ועל במנעל. אכן דעת רעק"א וזיבה מלאך דט"ס הוא תשובה הרשב"א וגם בפתיח סהם אפילו אינו נעול והוא פתוח לר"ה או פתוח לחצר והוא עמה ביחוד בבית כיו יתוד וזיבהם בפתיח תשובה שם ובסימן י"א סק"ח ולכן לר"ך להחמיר היבא דאפשר. שמעתי שם יש כס חלון של זכוכית לר"ה באופן שבני ר"ה יוכלו לראות תוך הבית כיו כפתח פתוח לגמרי. ומילתא דמסתבר הוא : (יא) מי שאין לו אשה. דברי המחבר בסעיף זה אינו מדויק וכן העתקתי דברי ר"ם בלכות תמיד תורה סוף פירק א' שם מיוסדים על פי ש"ע ואחרונים ב"א"ע סימן כ"ב וי"ד סימן רמ"ה. מי שאין לו אשה או שאשתו בעיר אחרת לא ילמד תינוקות מפני שאמנותיהם מביאות את זיבהם לבית הספר ויתגברו בוירו מבא"כ כששמו עמו בעיר יש ט"פ בסוג דיוכל לבוא אל אשתו ויש מחירין למי שיש לו אשה אפילו היא בעיר אחרת וכן אין למחות ביד המקולל (ועיין ב"ז"ו וא"ע שם אם אשה מותרת ללמד תינוקות מפני אביהם שמביאים זיבהם ולא שכיחי במדינתנו). לא נחשדו ישראל על משכב זכר ועל הכהמה לפיכך אין חיבור להתייחד עמה ואם נהנה אפילו מיוחד זכר וכמהם כ"ז זה משונה (ט"ע סי' כ"ד והחמ"א). ומ"מ במדינה שרבו הכריתים יש להתרחק מלהתייחד עם כהן (שם ובח"מ וב"ש). וכל זה ביחוד בעלמא לאל לישכב יחד לר"ך להתרחק בכל מקום וכ"ש שני רוקין אסורין לישכב יחד ויש נחות ביד העושין כן (ח"מ ב"ש חכמ"א חדש) : (יב) ואסור לשחוק עמה. גם לר"ך ליחזר מלאך למעט דיבורו עם אשה בכל מה דאפשר (עיין בעירובין דף י"ג סוף עמוד ב') כמו שאמרו החכמים

קיצור שרזן ערך קנב איסור יחד

אפי' ברחוק ר' אמות (א) והמסתכל אפילו באצבע קמנה של אשה ונתכוין ליהנות ממנה עונן גדול מאוד. ואסור לשמוע קול זמר אשה (וג) או להסתכל בשערה (אז"ח סי' ר"ו חס"ע סי' כ"ה): וכן אין שואלין בשלום אשה כלל. ואפי' ע"י בעלה אסור לשלוח לה דברי שלומים. ולכן בשכונת אגרת לחברו אסור לכתוב ותאמר שלום לזונתך. אבל מותר לשאול לבעלה (יד) או לאחר איך שלומה. וכן מותר לכתוב לחברו הודיעני משלום זונתך:

המתבקש או המנשק אפי' אחת מן הקרובות שאין לו שום הנאה הרי זה עושה איסור שאין קרבים לערוה כלל. חוץ מן האב (טו) עם בתו. והאם עם בנה שהם מותרין בחיבוק ונישוק: י"א אין לנהוג אפילו עם אשתו בדברים של חבה כגון לעיין ברישיה וכדומה בפני אחרים שלא יבא הרואה לידי הרחוק (כ"ה):

יב אסור לאיש שידור בבית חסיו אלא כשיש לו חדר מיוחד לשכיבה (*) (כמנ"ס ונחמ"ד ס' חסדיו צ"ח פכ"ה):

יג כבר האריכו גדולי ישראל ז"ל בספריהם הקדושים בתוכחות מוסרים על המנהג הרע באיזה מקומות שאינן בני תורה ויראה. שמתקרבים היתר עם הכלה בחיבוק ונישוק וכן עושין ריקודין בחורים עם בתולות יחד. ומלבד האיסור הגדול איסור נדה שדרי כל הבתולות מסתמא נדות הן. ואין חילוק באיסור נדה בין פניה לנשואה. וכל הנוגע בה דרך חבה חייב מלקות: עוד מנהג יצר הרע בנפשיה ומביא א"ע לידי קישוי לדעת והוצאת זרע לבטלה ר"ל. ובודאי כל מי שיש בידו למחות צריך להתאמץ בכל כחו למחות. ולכל הפחות צריך כל איש אשר יראה ה' בלבבו להיות שורר בביתו ולהשגיח על בני ביתו שיתרחקו מן הכיעור הגדול הזה. וכל מי שיש בידו למחות ואינו מודה ח"ו הוא נתפס בעון זה. וכל המציל את אחרים מן החטא הציל את נפשו וטוב לו (ויד' סי' קפ"ג קל"ה ונפ"ך וז"ל שם עשין צ"ח ס' כ'): יד אשה שהוא רוצה לישא אותה מותר לו וראוי לו להאותה אם היא לרצונו. אבל לא יסתכל בה דרך זנות. ועל זה נאמר ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה (חס"ע סי' כ"ה ל"ה): מן מי שגירש את אשתו מן הנישואין לא תדור עמו בחצר. ואם הוא בן וכן אפילו אם הוא ישראל והיא נישאת לאחר ונתגרשה גם ממנו. וכן מי שגירש את אשתו משום שהיא אסורה לו. כל אלו צריכין הרחקה תירה ולא תדור עמו במבוי אם הוא מבוי סתום. אבל במבוי מפורש שדרך הרבים עובר ביניהם (ז) מותרים לדור. וגרשה שנישאת ודרה עם בעלה השני אלו צריכין עוד הרחקה תירה ולא תדור עם בעלה ראשון בכל השכונה. בכל אלו הרחקות (י) היא נדחית מפניו. אך אם היה (יח) החצר שלה הוא נדחה מפניה:

סותר

מסגרת הש"ח

דחם הפנים

הנחות מבעה"ח מסגרת השלחן

(א) והמסתכל. המסתכל בעייתו נעלה על דעתו שאין בכך כלום שהוא אומר וכי בערה או קרבתו אצלה והוא אינו יודע שראיית העינים עון גדול שהוא גורמת לגוסס של עריות שנאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם רמב"ם הלכות חשוכה פרק ר'). בשם שםביא לידי מקרה ר"ל שהיא עכירה החמורה ביותר. ויגריל את עצמו לצמצם ראייתו שלא להסתכל חוץ לד' אמות ב' יבדורסן לפניו אשה אפי' אשה ובנותיו הקטנים וכיוצא בזה לפני עיניו השם אר"י (נעום אלימלך). כשיבוא ח"ו לידי בהודמנות כנגדו בהסתכלות רעה ח"ו כגון בשהיה חיה או עוף שנוקקוה לזה או טפח מגולה באשה במקום ערוה או בצורת אשתו נדה וכיוצא בהן יאמר חי"ק ומיד הפסוק ולא תתור אחרי לבבכם וגו'. ולא ישמא את שכלו ח"ו (שם):

ואגב דאחי רי"ן ותיירת הראייה העתקתי פה איזה דברים נחמ"ס מספר גנדי ומצוה ח"א פ"ה שם. צריך האדם להסתכל בצניעות בכל דבר כמ"ש וראיתם אותו וברכתם. והוא תועלת אל הנשמה שלא תזדמן חטא לידה. גם להשיג תועלת גדול בו. עוד אמר מורי ז"ל שטוב לאדם שידור בבית שיש בו חלונות כדי שיסתכל תמיד לשמים כענין שאמר דוד המלך ע"ה כי אראה שמים וגו'. וזהו מחבים את האדם ונותן בו יראה וקדושה. ולכן יהיו עיניו הללו השמימה (גנדי ומצוה): י"ב הראב"ד דבחרד מיוחד מותר. ואולי גם הרמב"ם מלבד ממש אכל חם רחוק לסגסא למי שיש לו שם בית אף שאין לבעלה שם בית אפי' היא והבעל השני נדחין מפני כהאשון (ח"מ בית שמאל חכמם תרס): וז"ל

נה קיצור שלחן ערוך קנב קנג הלכות נדה

מז מותר לאדם לזון גרושתו ומצוה היא יותר מבשאר עני שנאמר ומבשרך אל תתעלם ובלבד שלא יהא לו עסק עמה רק יזונה ע"י שליח (ק"ס) :
ז אמר רב ברונא אמר רב כל הישן בקילעא (בחדר) שאיש ואשתו שרויין בה עליו הכתוב אומר נשי עמי תגרשן מבית תענוגיה (שבושין הן ממנו) . ואמר רב יוסף אפילו באשתו נדה (שירובין דף ס"ג ע"ג) :

קנג הלכות נדה . ובו מז מעיפים :

א כל אשה שנעקר ממקורה טפה דם אפי' כל שהוא . יהיה באיזה אופן שיחיה בין במבעה בדרך הנשים לראות בזמנים ידועים או שלא בזמנה . ואפי' אירע לה איזה אונס אשר מחמת זה יצא ממקורה דם הרי היא טמאה נדה . עד שתספור שבעה נקיים ותמבול כראוי . וכל הבא עליה בטומאתה חייב כרת . וכן היא חייבת כרת . ועל הנגיעה דרך חבה חייבים מלקות (ו"ז סו' ק"ז קפ"ג ק"ס) :

ב אפי' לא הרגישה שיצא דם ממקורה אלא שמצאה כתם דם בבשרה או בחלוקה או בסדינה או בשאר מקום (ה) ואין לה לתלות שבא ממקום אחר אלא שבא ממקורה הרי היא טמאה . וכל אשה שמצאה איזה כתם אפי' אינו אדום ממש אלא שאינו לבן ממש צריכה לעשות שאלת חכם . כי יש בזה הרבה חילוקי דינים בענין גדלות וקטנות הכתם . וגם בענין ההל' במה יכולין לתלות ובמה אין יכולין לתלותו . וגם יש חילוק באיזה זמן שמצאה אותו . אם בימים שהיא טהורה או בימים הראשונים משבעה נקיים (קפ"ח ק"ז ק"ז) :

ג אשה שהרגישה שנפתח מקורה אפי' בדקה את עצמה מיד ולא מצאה כלום (ז) הרי היא טמאה (וצריכין להודיע זאת להנשים כי הרבה נשים אינן יודעות זאת) אבל אם מצאה שיצא ממנה איזה ליתא לבנה בלי שום תערובת אדומות הרי היא טהורה (קפ"ח ק"ז) :

ד כתיב ואל אשה בנות טומאתה לא תקרב . מדכתיב לא תקרב . דרשינן שכל מיני קריבה אסור . שלא ישחוק ולא יקל ראש עמה (ז) אפי' בדברים המרגילין לעבירה . אבל מותר להתיוחד עמה . דכיון שכבר בא עליה וגם יש לה היתר לאחר שתמבול לא תקף יצירה ולא חיישין שמא יבא עליה באיסור :

ה (ז) לא יגע בה אפילו באצבע קטנה ולא יושיט מידו לידה אפי' דבר ארוך וכן לא יקבל מידה . וכן זריקה מידו לידה או מידה לידו אסור :

ו לא יאכל עמה על השולחן אלא אם יש איזה שינוי . (ה) דהיינו שיהיה איזה דבר מפסיק בין קערה שלו לקערה שלה . דבר שאין דרכו להניחו שם פעם אחר . או שתשנה את מקומה . ואם דרכן שכשהיא טהורה אוכלין מתוך קערה אחת ועתה אוכלין כל א' מתוך קערה אחרת סגי בהכי :
ז לא ישתה משוורי הכוס ששתתה היא . ואם הפסיק אדם אחר ביניהם (ו) או שהוריק אל כוס אחר שרי . ואם שתתה והוא אינו יודע ירצה לשתות מכוס זה אינה צריכה להגיד לו ששתתה

דחם הפנים

מסגרת השלחן

טובה . ועיין חס' קידושין דף י"ב בכולהו וכו' שכתבו ואפי' וכו' . ואולי גם הם מיירי בחדר מיוחד . ולפום רהיטא הוקשה לי על הראב"ד מסוגיא דב"ב דף צ"ח דהתם מיירי בחדר מיוחד . אך י"ל כי אדרבה משם למדו . דקשה מאי ס"ד דמקשה וכו' לא ידע מתוך איפרא . א"ו דבחדר אחת באחת איפרא ליכא ומתוך ליה דעכ"פ לאו אורח ארעא הוא :

קנג (ה) ואין לה לתלות . ואם נמצא על בשרה

לבד אינה חולה שבה ממקום אחר אף

אם יש לתלות בזה ונתבאר דמים חלו

באריות ביו"ד סימן ק"ל : (ב) הרי טהור

דודאי יאל טיפת דם ונתקנה לו נימוק (הכ"ד

ט"ז ר"ס ועיין פתחי תשובה סק"י) . ונשים שכן

בחזקה מסולקת דמים כגון מעוברת ומתיקה אפילו הרגישה שנפתח מקורה ובדקה ולא נמצא כלום

טהור (מני ר"ס סדרי טהרה חכמת אדם שאלת יעב"ץ) דכיון שכן בחזקה מסולקת דמים

חלין דמה שנפתח מקורה סיו להוציא ליחה לבנה או ירקה ונימוק או נאבד (סדרי טהרה

חכמת אדם) . וה"ס נשים שרגיל בכן ליחה לבנה ומוחזקות בזב אפילו הרגישה יצת דבר לח

אלא בדקה טהור כיון שמוחזקות בכך ורגילה בכך חלין גמלי (חכמת אדם ועי' צב"א שמשחק

באת צה) : (ג) אפי' בדברים . אם מרגילין געזס לח ידבר בהן עמה (טור ש"ך) : (ד) לא

יגע בה . ולפע בבגדים צעוד לבוש יש להסרחק אבל כשלין עליה מותר (פתחי תשובה בשם

אשכנזי) : (ה) דכיון שיהיה . או שיאכל כל אחד במפה שלו (ש"ע) או שתחלש מיטתו מן השלחן

אחמן קערה של עליו (רבינו יונה ש"ך חו"ד) : (ו) או שחורק . אפילו כחומר לבסם רחשין (רמ"א

קיצור שיחן ערוך כנגד הלכות נדה

שאינה היא מפני (אבל אם ידע ששתתה אלא שלא ידע שהוא נדה כתבתי בל"ש כי נראה הצריכה להגיד לו) היא מותרת לשתות משיווי כוס שלו. י"א דבשם שאסור לשתות משיווי כוס שלה (י) כך אסור לאכול משיווי מאכל שלה :

ח לא יישן עמה במטה אחת אפי' אין המטה מיוחדת לה. ואפי' כל א' בבגדו ואין נוגעין זה בזה. ואפי' יש לכל א' סצע בפני עצמו. ואפי' אם שוכבים בב' מפות והמפות נוגעות זו בזו אסור. ואם שוכבין על הארץ לא ישכבו פנים נגד פנים אלא א"כ יש מרחק רב ביניהם. וה"ה אם ישנים (ח) בשתי מפות סמוכות זו לזו באורכן באופן שלפצעים הם פנים כנגד פנים אע"פ שיש הפסק בין המפות יש לאסור אלא א"כ יש מרחק רב ביניהם (*). ואסור להבער (פ) אפי' לישב (י) על המטה המיוחדת לה ואפילו שלא בפניה והיא אסורה לישן על המטה המיוחדת לו. אבל לישב עליה אין להחמיר :

צ אסורין לישב על ספסל ארוכה שהיא מתנרנדת. ואם אדם אחר מפסיק ביניהם מותר. ולא ילכו בעגלה אחת או בספינה אחת אם הולכין רק דרך טויל כגון לגנות ולפרדסים וכיוצא בזה. אבל אם הולכין מעיר לעסקיהם מותר אע"פ שהן לבדם ובלבד שישבו באופן שלא יגעו זה בזה : לא יסתכל בשום מקום מנופה במקום שדרכה לכסות. אבל במקומות הגלויים מותר לו להסתכל אע"פ שהוא נהנה. אסור להריח בבשמים המיוחדים לה. ואסור לשמוע קול זמר שלה : י"א ראוי לה שתיחד לה בגדילימי נדותה כדי שיהיו שניה זוכרים תמיד שהיא נדה. ובקושי רתירו לה שתכחיל והפקים ורתקשט בבגדי צבעונין בימי נדותה. אלא כדי שלא תתנגה על בעלה : יב (ח) לא תמוגז לו כוס יין בפניו או להביאו לו ולהניחו לפניו על השלחן ולא תציע לו סמטה בפניו. אבל שלא בפניו הכל מותר. אע"פ שהוא יודע שהוא עשתה. ואסורה ליצוק לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו ואפילו מים צוננים :

כשם

מסגרת הישרחן

דחם הפנים

(*) עיין בספרי לחם ושמלה סי' קצ"ה דחם ס"ק י"ז כתב החשב"ן וכו'. ונדרש שם בפירושו וסוק"מ בס"ק י"ח :

מטות כו' יש לאסור כו'. ג"ה מלאכי זה בפוסקים והש"ס שכתבנו בספר לחם ושמלה נראה דלא חייבי בשתי מטות (עיי' שם ודו"ק) ודלית הרבה מוכנין להחיר כזה מחמת שיש להם חדרים קטנים מאוד. וכן נראה קצת דעת הש"ך וסדרי טהרה וחכמ"א וטעם פוסקים. ולריכס להיזהר עכ"פ שיהיה באופן שלא יגעו לפעמים הכרים זה זה או במטה האהרה (עיי' בסידור בהכנה ליל שבת במעשה שהביא מה שכתב בשם הארי"ל) : (ט) אפילו לישב. ויש לאומרים דבישיבה בעגלה אין זו אסור אפילו בפנים (ש"ך ס"ט) ויש להקל כזה עכ"פ שלא בפנים (חכמ"א) : (י) על המטה המיוחדת לה. וכו' על כרים המיוחדים לה דאסור (חכמ"א) אבל מותר ליגע בהם אפילו בסדינים המלוכלכים בדם נידותה (ט"ז סדרי טהרה חכמ"א) : (יא) לא תמוגז. המחבר לא ביאר דיני סטיף זה כל המורה בשם שקי"ר מאוד ולכן אשת"ק כל הדינים האלו באריכות קצת ע"פ דעת הש"ע ואחרונים. אסורה למזוג כוס בפניו ולהניחו לפניו על השלחן (חכמ"א ש"ך ס"ט חכמ"א) אלא"כ חשש שום היכר כגון שתניחנו על השלחן ביד שמאל או תניחנו על הכר או על הספסל אפילו ביד ימינה (ש"ע חכמ"א) וכן להחמיר אף בהנחה על השלחן לבד כשאין זו הסיני שכתבאר (ש"ך סימן קל"ה סטיף קטן י"ג וכן משמע מש"ך סקי"ח וכמו שפירשו הס"ט ס"ק כ"ב והחמ"ח דבריו ועיי' במחל"ה השקל שמה שכתב הש"ך בסקי"ד הוא מדינה אבל נכון להחמיר גם בהוסטה בלא מניחה כדמשמע ממו"ב בסקי"ג וסקי"ח). וכן דין לענין להניח לפניו קערה עם מאכל שאם הנתינה מן הקדירה לקערה הוא שלא בפניו מותר לה להניחה על השלחן (סדרי טהרה) ואם היא בפניו יש לאסור כמו מניחה הכוס שכתבאר (ב"ח ש"ך חכמ"א אבל כ"ח מחיר במחל"ה) וכן להחמיר אף בהנחה על השלחן לבד כמו שכתבאר בכוס (כן נראה מש"ך סקי"ג וסקי"ח וכמו שפירש המח"ס דבריו וכו' חכמ"א). כמה דברים לאומרים בקערה המיוחדת לבעלה אבל להניח הקערה על השלחן ככל בני הציט אוכלים ממנה הרי זה מותר אף ע"פ שגם בעלה אוכל ממנה (ב"ח ש"ך חכמ"א). אסורה להניח מטתו בפניו ודוקא פריסת סדינים והמכסה שהוא דרך חיבה אבל הניחת הכרים והכסחות שהוא טורח ואינו דרך חיבה שרי (ש"ע חכמ"א) יש מחמירין גם כזה (לחם ושמלה) ושלא בפניו הכל מותר אפילו הוא יודע שהיא מניחה אותה

קיצור שרחן ערוך קנג קנד הלכות נדה

יג כשם שהיא אסורה למזוג לו את הכוס כך הוא אסור למזוג לה . ולא עוד אלא אפילו לשלוח לה כוס יין (יג) המיוחד לה אפילו הוא כוס של ברכת אסור :
יד אם הוא חולה ואין לו שישבש אותו וזולתה מותרת לשמשו שיטוש שאין בו גניעה רק עי' ד"א אפי' להקטין ולהשכיבו ולתוסכו (יג) רק שתזהר ביותר מדרך צמצום פניו ידיו ורגליו והצעת המטה בפניו . ואם האשה חולה אסור לבעלה לשמשה אפי' בלא גניעה אפי' (יד) בשעת רחק גדול שא"ל למצוא מי שישמשנה . ואם הבער הוא רופא ואין שם רופא אחר מוסתת כמורה (טו) מותר לו למשש לה (טז) את הדפק בין שאינו עושה דרך תאוה וחבה :
מז בכל הרחקות הנזכרות (יז) צריכין לזהר גם בימי ליבונה דהיינו בימי ספירת שבעה נקיים וגם אח"כ אם נתאחזה מלמבול בזמנה אסורים בכל הנזכר עד לאחר שתמבול (ק"ג) :
מח אשה נדה בימי ראייתה קודם ימי ליבונה נזהגין (יח) שאינה נכנסת (יט) לבית הכנסת (כ) ואינה מתפללת . אך בימים גוראים דהיינו מיום ראשון דסליחות ולחלן שריבים מתאספים בבית הכנסת ויהיה לה עצבון גדול אם לא תלך מותרת ללכת ולהתפלל וכן כל כיוצא בזה כנוקשמיא את בנה או את בתה או כשהיא יולדת שהגיע זמנה ללכת לבהכ"נ מותרת (ל"ח מ"ט) :

קנג סדר קביעת הוסת. ודין בדיקה לפני תשמיש ולאחר תשמיש. ובו ד' סעיפים :
א כל יסת נקבע בג"ס רצופים . שאם ראתה ג"ס רצופים בזמן שזה הפעם בפעם או זמן זה הוא לה לוסת קבוע . יש נשים שהן קובעות וסתן בימים שיום בחדש כגון שראתה ג"ס רצופים כל פעם בר"ח והיו לה וסת קבוע בר"ח . וכן אם ראתה ג"ס בחמשה ימים בחדש או יום ה' בחדש הוא יום וסת קבוע שלה . וזה נקרא וסת הימים שקבעה ביום ידוע בחדש . ואעפ"י שמספר הימים אשר בין ראייה לראיה אינם שווים כי יש חודשים שאין להם רק כ"ט יום . ויש משלשים יום . מ"ט כיון שהיא למודה לראות ביום קבוע בחדש הו"ל יום זה וסת קבוע :
ב אבל רוב הנשים דרכן קבוע וסתן בהפלגות ימות . דהיינו שהיא מפגנת ומחלקת בין ראייה לראיה ימים שווים במספר . כגון שהיא רואה פעם אחת ומפסקת כ"ה יום או ל"ב יום וכדומה

מסגרת השרחן

{ש"ע חכמ"א} . אסורה לזקק לו מים לתוך פניו ידיו ורגליו (ש"ע) ואפילו ליתן לפיו הקיחון עם המים וכלי שירחון בו אסור (ש"ך) בשם הר"ר יונה וזנב"כ שם חו"ד חכמ"א) ואפילו כס מים זוננים (ש"ע חכמ"א) : (יב) המיוחד לה . עיין בזה יוסף בשם הרשב"ה שממנו מקור דין זה דדוקא במיוחד לה כוס ומשלח לה אסור בין שהוא כוס של ברכה או כוס אחר ועיין בל"ח סי' קפ"ב ק"ל רע"א ועליל סימן מ"ח סעיף ה' ד: כיון להיות בים לפני כל אחד מהמסובין בקידוש או בברכה מ"ו והם נקראים כולם כוס של ברכה וכנגד זה נראה דמיידי הרשב"א ח"ל לשלוח לה מכוס של ברכה שקידש או בירך עליו נראה דעתו דמותר . אכן מקיים לשון הרשב"א שם וכביא בש"ע וחכמת אדם נראה דגם זה אסור . ולכן יש לזהר להעמיד הכוס של קידוש לאחר שתייתו על השלחן ונא יאמר כלום . והיא תקחנה מעצמה . וזה מבורר לעיל בסעיף ז' דהיא מותרת לשתות משוירי כוס ש"ל . כמ"ס רמ"א סעיף ד' . וזה לשון הפרישה ומשמע שם (ברשב"א) דה"ל דמותה לשתות ג"כ מיד אחר בעלה ואפילו אין לו בני בית שיטשו ג"כ מלואו כוס . ולא אסור אח"כ מיוחד לה כוס דלא נותן דעתו עליה . ובכל מקום שהשווה אשתו עם בני ביתו לשתות מכוס של ברכה או מכוס אחר מותר לשתות אחריו עכ"ל : (יג) רק שתיכר ביותר . שחולק להיזהר מכחלת פניו כו' (ש"ע חכמ"א) ועיין בזה יוסף : (יד) בשעת דחק גדול . שצריכה הרבה לכך (רמ"א) חכמת אדם) דכשהיא חולה וכואב בריא יש לחוש יותר שמא יתגבר יארו עליו ויפייסנה (ש"ך חכמ"א) : (טו) מותר לו למשש . אם יש סכנה בחלייה (רמ"א ואחרונים) : (טז) את הדפק . ויש להגיד בגד דק על הדפק וכואב ימשש הדפק על אוחו בגד המפסיק (פתחי תשובה בשם מקור חיים) : (יז) צריכין לזהר . ואין חילוק בכל אלו בין רואה ממש למולאח כחם (ש"ע) : (יח) שאינה נכנסת . כהג"ר שחזר ש"ל לראות בספר תורה בשעה שהחזן מראה לעם (ט"ו) : (יט) לבית הכנסת . ואין רואה ספר תורה וגם כשהתפללים אין עומדות בפני חצרותיהם . ומשום מנהג וכבוד שש"ן כן ולא משום אסור (מנ"א ור"ם) : (כ) ואינה מתפללת . ודעת הפרי חדש ופרי מגדים ור"ם דצריכות להתפלל בימי נידותן (וב"ש בדברי ח"ם עוד מדברים אלו) :

קיצור שדה ערוך קנר קנה הלכות נדה

ובדומה וחזרת ורואה אם עשתה ג' הפלגות שוות ורצופות הוי לה וסת קבוע . וזה נקרא וסת הפלגות . ולאחר שהפליג שוב ימים במספר אלו או יום הבא הוא יום וסת קבוע שלה . וכיון שכל יום אינו נקבע בפחות מג' הפלגות אינה ניכרת אלא בשתי ראיות . לכן וסת הפלגות צריכות ארבע ראיות כגון שראתה היום והפליגה כ"ה יום וראתה . ושוב הפליגה כ"ה יום וראתה . ושוב הפליגה כ"ה יום וראתה . הרי ראתה ד' פעמים אשר ביניהן שלש הפלגות שוות וקבעה וסת :

ו' ויש נשים שאין להם יום קבוע לראות לא בימי החדש ולא בהפלגות שוות אבל יש להן סימנים בגופן כגון שדרבה היא שקודם ראייתה היא מפקדת דהיינו כאדם שפושט זרועותיו מחמת כובד או כאדם שפותח פיו כחמת כובד או כאדם שמוציא קול דרך הגרון מחמת המאכל שאכל . כל אלו ענייני פיהוק הן . וכן אם מתעמשת דרך מטה או דרך מעלה או מרנשת איזה מיהוש נגד סיבורה או בבית הרחם או שאחזה צירי הקרחת . או תסמרי שערות בשרה או שראשה ואיבריה כבדים עליה . כל שהחזקה ג' רצופים שבא לה א' ממקריים הנזכרים ואח"כ ראתה דם הרי זו קבעה וסת . וזה נקרא וסת הגוף . ודוקא פיהוק ועימוש כמה פעמים זה אחר זה הוי סימן וסת וקבעה בהם אבל משום פיהוק ועימוש פעם א' אין הוסת נקבע כי זה דרך כל האדם . ודוקא שקבעה כל השלשה פעמים ע"י מקרה אחד . אבל אם פעם במקרה זה ופעם במקרה זה לא הוי קביעות :

ד' ויש שקובעות לימים או להפלגות שוות בצירוף פיהוק ועימוש ובדומה . דהיינו שבכל ה' ימים בחדש היא מפקדת או מעמשת ואח"כ היא רואה או כשהיא מפלגת מראה כ"ה יום היא מפקדת או מעמשת ואח"כ היא רואה . וזה נקרא וסת המורכב דהיינו שהוא מורכב מיום שוה עם ס' הגוף אם קבעה כן ג' . אינו כשמיניע היום המונבל והיא מפקדת או מעמשת חוששת לו . אבל ביום גירדא או בפיהוק ועימוש גירדא אינה צריכה לחוש כיון שלא קבעה אלא בתרומיהו כהדרי * :

ה' כל אשה שיש לה וסת קבוע הרי זו שלא בשעת וסתה בחזקת טהרה ובעלה בא עליה ואינו צריך לשאול אותה כלום . ואפילו היא יושנה קצת יכול לבא עליה ואינה צריכה בדיקה לפני תשמיש ולא לאחר תשמיש ואדרבה אין לה לבדוק א"ע בפני בעלה שלא יהא לבו נוקפו לחשוב מסתמא הרגישה שאם לא הרגישה לא היתה בודקת . ולכן אם תבדוק בפניו לפני תשמיש איכא למיחש שמא מחמת שהיה לבו נוקפו יפרוש א"ע ממנה ואם תבדוק בפניו לאחר תשמיש איכא למיחש שמא תהא לבו נוקפו לחשוב דמסתמא הרגישה בשעת תשמיש ויפרוש א"ע בפעם אחר וע"כ לא תבדוק בפני בעלה . אבל שלא בפני בעלה כל אשה שמרבה לבדוק את עצמה הריוז משובחת :

ו' אשה שאין לה וסת קבוע כלל יש לה לבדוק א"ע לפני תשמיש ולאחר תשמיש וגם הבעל יש לו לקנח את עצמו לאחר תשמיש ולראות אם לא נמצא איזה טפה דם ואך כשהיא בחזקת מסולקת מדמיה כגון מעוברת לאחר ג' חדשים או מניקה או זקנה אלו אינן צריכות בדיקה : ו' ויש נשים שאין להם וסת קבוע ממש . אבל יש להן עכ"פ מספר ימים ידועים שבהם אינן רואות כגון אשה שהיא מוחזקת שבכל כ"ה יום לאחר ראייתה אינה חוזרת ורואה אלא אח"כ . ואז אין לה יום קבוע שלפעמים היא מאחרת יום או יומים או ג' ימים . אשה כזו עד כ"ה יום כיון שהחזקה ג' שבימים אלו אינה רואה . דינה בימים אלו כמו אשה שיש לה וסת קבוע ובימים שלאח"כ שהיא נבוכה בהם ואין לה בהן חזקת טהרה אסורה לבעלה (ועין יו"ד סי' קפ"ד סי' ס"ב ברמ"א ובס' לחם ושמלה סי' קפ"ז לחם סק"ו) (קפ"ז קפ"ז קפ"ט) :

קנה דין פרישה סמוך דוסת . והתילוקים שבין וסת קבוע לאינו קבוע .
ובו י"ב סעיפים :

א' תנו רבנן וחזרתם את בני ישראל מטומאתם אמר רבי יאשיה מכאן אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן וכמה אמר רבא עונה ועונה היא או יום או לילה שאם זמן וסתה היא ביום אע"פ שרגילה לראות בסוף היום מ"מ נאסרה מתחלת היום וכן אם רגילה לראות בבוקר ולא ראתה מ"מ עדיין היא אסורה כל היום עד הלילה וכן אם וסתה בלילה אע"פ שהיא רגילה לראות

לחם הפנים

י' יש עוד מיני וסתות וסת הדילול וסת הסרת וסת מאמר שאינם שכיחים אין לה עסק בהם פה הכות מחמת אונס או מחמת אכילה דברים הרעים אבל מבוטאים בעז"ה בספרי לחם ושמלה :

קיצור שחן ערוך קנה הלכות נדה

נראות בתחלת הלילה או שהיא רגילה לראות בסוף הלילה מ"מ היא אסורה כל הלילה.
ולדבר פוסקים לא לבד בחשמיש היא נאסרה אלא גם בשאר מיני קריבות היא אסורה
יכן יש יחזמיר ;

ב יש אומרי דעונה זו שהוא צריך לפרוש א"ע והו עונה שלפני העונה שהוסת בה דהיינו אם וסתה
בלילה אסורה גם כל היום שלפניה ואם וסתה ביום אסורה גם כל הלילה שלפניה וכן יש
לנהוג ואך כשהוא יוצא לדרך או שהוא בא מן הדרך או שחל מבילתה בלילה שלפני עונת
הוסת לא יחזמיר ;

ג אשה שאין לה וסת קבוע . אזי תמיד יום שלשים שלאחר יום ראייתה הוא לה כמו וסת קבוע
ונקראה עונה בינונית כגון שראתה ביום ב' פ' נח אזי יום ד'פ' תולדות הוא לה כמו וסת
קבוע ומלבד זאת עוד צריכה לחוש לכל ראייה שתראה אם להפלגות או לימי החדש כאשר
יבואר אי"ה וכל זמן שהיא צריכה לחוש שמא תראה צריך הבעל לפרוש ממנה בעונת
הפסוקה כאמור ;

ד כל אשה שראתה דם צריכה היא לחוש שמא גם בפעם אחר תראה ביום ההוא ובוה"ז לא
מיבעי' אם אין לה עתה וסת קבוע שמיאם שהיא צריכה לחוש שמא תראה עוד בזמן כזה
ותקבע וסת אלא אפי' אשה שיש לה וסת קבוע אם אירע לה ששינתה וסתה וראתה שלא
בשעת וסתה צריכה היא לחוש גם לראיה הזאת כי שמא תשנה וסתה לזמן אחר . אבל אם
לא שינתה וסתה אלא שאירע לה גם ראייה אחרת שלא בשעת וסתה אז אינה צריכה לחוש
לראיה הזאת דכיון דיש לה וסת קבוע אינה צריכה לחוש לוסת שאינו קבוע ;

ה נקוט דוגמא באשה שאין לה וסת ראתה (יום ב' של) ר"ח אייר וביום כ"ה בו צריכה היא
לחוש לר"ח סיון כי יש לה לחוש שמא תקבע וסתה לר"ח (וגם ביום ב' סיון צריכה לחוש
משום עונה בינונית) בא ר"ח סיון (וגם יום ב' סיון) ולא ראתה צריכה היא לחוש שמא תקבע
ההפלגות וכיון שהפלגה בין ראייה לראיה כ"ג יום (מלבד יום הדיאה הראשונה ויום הראית
השניה) צריכה גם עתה למנות כ"ג יום ואח"כ תחוש . והיינו בחדש אייר יש לה ארבעת
ימים תוסף י"ט יום מחדש סיון ותחשבת ליום כ' בו . בא יום כ' סיון ולא ראתה חוששת
ביום כ"ה בו שמא תקבע יום כ"ה בחדש (וגם ביום כ"ז צריכה לחוש משום עונה בינונית)
אבל לר"ח תסוף אינה צריכה לחוש כי ראיית ר"ח אייר כבר נעקרה ע"י מה שלא ראתה בר"ח
סיון (דכל שלא קבעה בשלושה פעמים נעקר בפעם א' כדלקמן) ;

ו ודוגמא לאשה שיש לה וסת . היה לה וסת קבוע לראות בהפלגה ליום כ"ה ושינתה פעם א'
ולא ראתה עד יום כ"ח צריכה היא לחוש ליום כ"ה מראיה זו משום וסתה ואם בא יום כ"ה ולא
ראתה צריכה לחוש ליום כ"ח משום ראייה שעברה . ראתה גם עתה ביום כ"ח עדיין היא
אסורה גם ביום כ"ה לראיה זו משום וסתה לא ראתה גם עתה ביום כ"ה אלא ביום כ"ח הוקבע
יום כ"ח לוסתה ויום כ"ה נעקר (דהא עקרתיה שלשה פעמים) והותר . ואם לא השוה ראייתה
האחרונה כגון שראתה לכ"ז לכ"ט ל"א עקרה וסתה הראשון ואין לה וסת חרש
וצריכה תמיד לחוש מראיה האחרונה ולהפלגה וליום החדש ולעונה בינונית עד שתקבע
וסת חדש ;

ז הכלל הוא לכל ירא שמים . אם האשה אין לה וסת קבוע יש לו לכתוב תמיד יום ראייתה
ויראה איזה יום בחדש הוא וכמה ימי' הם בין ראייה לראיה ויחוש תמיד להבא ליום הפלגה בהפלגה
האחרונה וכן ליום החדש כמו שהיתה הראיה האחרונה . וגם צריך לחוש לעונה בינונית .
בזה יצונו עד שתקבע לה וסת קבוע . ולאחר שתקבע וסת אם יארע שתשנה וסתה צריך
ג"כ ליותר לחוש לראיה החדשה הן להפלגה הן לימי החדש וגם צריך ליותר לזכור יום וסת
קבוע שלה כי הוסת הקבוע אינו נעקר אלא בשלושה פעמים כדלקמן ;

ח אשה שיש לה וסת קבוע . אף אם הגיע פעם אחת או שתי פעמים יום וסתה או ס"ל וסתה
ולא ראתה אע"פ שברור לה בבירור נמור שלא ראתה כגון שהיה לה כל משך הוסת כיון דחוק
מ"מ עדיין לא נעקר וסתה וצריכה עדיין לחוש גם לפעם השלישי . אבל אם הגיע גם פעם
השלישי ולא ראתה . אם ברור לה בבירור נמור שלא ראתה בכל השלושה פעמים כגון שבכל
פעם היה לה מוך דחוק כל משך הוסת מעתה נעקר וסתה ואינה צריכה לחוש לו עוד כי כל
וסת נעקר בשלושה פעמים אפי' היה קבוע כמה שנים . אבל וסת שאינו קבוע דהיינו ראתה
שלא קבעתה רק פעם אחת או שתי פעמים אם הגיע פעם אחת היום הזה או הסימן הזה ולא
ראתה ואע"פ שלא בדקה א"ע אלא שלא הרגישה שום ראייה שוב אינה צריכה לחוש לה כי
כל מה שלא נקבע בשלושה פעמים נעקר בפעם אחת ואפילו בלא בדיקה ;

אשה

קיצור שולחן ערוך קנר הלכות נו ה

מן אשה שיש לה וסת קבוע . קודם שבא לה השעה שהיא רגילה לראות יש לה להכניס טוך דחוק למען תדע בבירור כי יש לחוש שמא יצא ממנה איזה טפה דם ותאבד והיא לא תדע . ואם לא עשתה כן ועבר זמן וסתה אסורה לבעלה עד שתבדוק א"ע היטב . ואם בתוך הזמן רחצה א"ע שוב לא מדני לה בדיקה ויש לה להחמיר ולהחזיק א"ע ממאה כי חזקה היא שהדם בא בזמן הקבוע אבל אם אין לה וסת קבוע אלא שהיא חוששת לוסת שאינו קבוע אם עבר הזמן ולא הרגישה אף ע"פ שלא בדקה א"ע הרי היא אח"כ בחזקת טהרה . אך עונדו בינונית שהוא יום השלשים דינה כמו וסת קבוע וכמש"ל :

י אשה שראייתה נמשכת ב' או ג' ימים שהיא שופעת או מזלפת . יום התחלת הראיה הוא העיקר ויא' דמ"מ צריכה היא לחוש תמיד לכל הימים עד שיעקרו :

יא כשם שהאשה חוששת לוסת הימים ולוסת הפלגות בפעם אחת כמו כן חוששת גם לוסת הגוף ולוסת המורכב בפעם א' וכשם שיוסת הימים ווסת הפלגות שאינן קבועין נעקרין בפעם א' כמו כן וסת הגוף ווסת המורכב נעקרים בפעם א' וכשם שיוסת הימים ווסת הפלגות הקבועים אינן נעקרין אלא בשלושה פעמים כך ווסת הגוף ווסת המורכב הקבועים אינן נעקרין אלא בשלושה פעמים דהיינו אם היה לה וסת הגוף גירא כיון שפיהקה אח"כ שלשה פעמים ולא ראתה שוב א"צ לחוש כאשר פהק . ואם הוא וסת המורכב כשהגיע שלשה פעמים יום זה ופיהקה ולא ראתה או הוסת נעקר אבל הימים כלי פיהוק או פיהוק בלא ימים אינן עוקרין את הוסת המורכב דבעינן עקירתו דומיא דקביעתו :

יב מעוברת לאחר ג' חרשים מתחלת עיבורה וכן מניקה הן בחזקת מסולקות מדמים ואינם חוששות לוסתן א"ע שהיה להן וסת קבוע . ומ"מ חוששת לראיה שתראה בדרך שהחוששת לוסת שאינו קבוע . עברו ימי מניקתה חזרת לחוש לוסתה הראשון כגון אם היה לה וסת לראש חרש צריכה לחוש מיד לראש חודש הראשון . אבל אם היה לה וסת להפלגות אינה חוששת עד שתראה פעם אחת ואז חוששת להפלגה שהיתה רגילה לראות (קפ"ד קפ"ה) :

מסגרת השולחן

א"ח יען כי האחרונים ויל' הארכי הרבה דיניי הסתמי . והסתבר בקיצור ש"ע קיצר מאוד בתכנת דבריהם . מלבד שלא כיון ההלכה כל הצורך גם במה שכתב לכן היכרחתי לחזור שני סימנים אלו ולבאר היטב דיניי הסתמות פתרה ברורה על פי שולחן ערוך ואחרונים בהעמקת כל דבריהם הנצרכים ולכוין תהלכה לאמתה על פי דעת השולחן ערוך ואחרונים :

קנר דין פרישה סמוך לוסת . ודין בדיקה לפני תשמיש ודאחר תשמיש . ובו י"ח סעיפים :

א ח רוב הנשים יש להם וסתות (פי' זמן קבוע אורח כנשים) לראות בזמן ידוע כגון מכל' ל"ח יום או מכל' ל"ל יום (ועיין בס"י קנ"ה שיש עוד וסת החדש ווסתות אחרות) ז ובשעת יסתה צריך לפרוש ממנה ג' עונה אחת ד' שמא ע"י תשמיש תראה בעונה זו שרגילה לראות בו . ס' אם הוא ביום פורש ממנה אותו היום כולו ומותר בלילה שלפניו ושלאתרו וכן אם הוא בלילה פורש כל הלילה ומותר ביום שלפניו ולאחריו (עיין לעיל סימן קנ"ט סעיף ג') בין שיקבעה וסת בג' פעמים או בפעם אחת :

ב וראוי ונכון להחמיר ! כהאומרים שבכל זה צריך לפרוש גם כן עונה הסמוכה לוסת דהיינו אם הוא ביום צריך לפרוש כל היום וכל הלילה שלפניו ואם הוא בלילה צריך לפרוש כל הלילה וכל היום שלפניו :

ג ס וצריך אדם לזהר מאוד בפרישה זו של סמוך לוסת כי מלבד האיסור שעושה אם אינו פורש יש בו גם כן הפסד גדול כי אם אינו פורש וראתה דם בשעת תשמיש חטאו קרוי לבעול גדה במזיד (עיין ברמ"א ופתחי תשובה סימן קפ"ה) :

ד והפרישה שפורש ממנה אינה אלא ע' תשמיש המטה בלבד אבל לא טשאר קריבות . ויש מהמורים לאסור בהיבוק ונישוק משום שמביאים לידי השק ושמא יבוא עליה והמהמיר :

ה ש"ע סימן קפ"ד . כ' ש"ע . ג' ש"ע וזה דעת רי"ף ורמב"ם ראב"ד רא"ט ראב"א רבינו יונה סמ"ג וסמ"ק וסור ופ"ז ומנחת יעקב כולם ר"ש חו"ד וכן נראה דעת המריי טהרה להלכה וכן כתב הבית לחיבה . ור"ש סמ"ג . כ' ש"ע . ו' ב"ח ומשמעות החו"ד בחידושים ובאורים . ו' אור ידוע ראב"ן ומהש"ד מהר"ל ש"ך נכדושי שו"י וע"ש בנה"כ ובש"ך סמ"ג ובחו"ד . מ' נכדושי שו"ר סוף יורה דעה . ס' ש"ע . י' הירושא ידן

מסגרת השלחן קנה הלכות נדה

נח

יח והבחימר תבוא עליו ברכה :

יג ענתה הוסתות יב סחשבין סחבין החמה עו שקיעת החמה ליום ומשקיעת החמה עו
הגץ החמה של בוקר ללילה כי תישו הוסתות תמים במהלך החמה והלכנה והגץ החמה
או שקיעת החמה גורמים הראיה :

יד ובשניע הוסת יז צריכות בדיקה יז אפילו הוא וסת שלא נקבע עדיין בשלשה פעמים
ז והבדיקה צריך שתהיה בכנר פשתן לבן ישן או בצמר גפן או בצמר לבן נקי ודף
תכניסנו באותו סקום מן לחורים ולסדקים ותשים ז המוך דחוק שיהא שם כל העינה יח ואחר
כך תראה אם יש בו שום מראה אדמסיות או שחרות (ע' לקמן סי' קנ"ה סעיף ג') ולא שתכניסנו
מעט לקנה עצמה אלא לחורים ולסדקים כמו שנתבאר יט וצריך אדם ללמוד זה הוך ביתו :
יז ואשה שאין לה וסת קבוע מלבד כ שצריכה לבדוק לכתחילה בהוסת שאינו קבוע כדלקמן
סימן קנ"ה צריכה גם כן לא לבדוק עצמה ביום ל' לראייתה שיתבאר בסימן קנ"ה שאשה
שאין לה וסת קבוע אסורה ביום ל' לראייתה שהיא עונה בינונית רסתם נשים ושם יתבאר
שבעונה בינונית כז אסורה כל הלילה והיום ולכן צריכה לבדוק עצמה באופן שנתבאר כג שיהיה
המוך דחוק שם כל המעת לעת כל כדי להחזירה לאחר ל' :

יח כס עבר הוסת ולא ברכה ולא הרגישה אם הוא וסת קבוע או שהוא יום ל' אף על פי
ט שאינו קבוע אסורה עד שתברוק ואם ברכה אחר כך מ' אפילו אם לא ברכה עד אחר
סן מריבה מותרת ואם נח רחצה את עצמה בחוך זמן זה שוב לא מהגי לה בדיקה ויש
לה להחמיר ולהחזיק את עצמה סמאה כי חזקה היא שהדם בא בוטנו הקבוע :

יט כס אשה שיש לה וסת לימים והגיע שעת וסתה אסור לבוא עליה אחר הוסת עד שישאלנה י
ואם אין לה וסת יום ל' לראייתה היו כהגיע שעת וסתה ייש אומרים ל' ראפילו אם היא
ערה ושובכת אצלו אעפ"י צריך דקא שישאלנה ותוציא ספיה שהיא טהורה וכן לא האשה
שהיא בחזקת סמאה יש אומרים דאסור לו לבוא עליה אפילו אם שוכבת אצלו עד שתאמר
לו בפירוש טברתי :

י לא אשה שיש לה וסת קבוע אינה צריכה בדיקה כלל שלא בשעת הוסת לא לפני תשמיש
יל לאחר תשמיש ואדרבה לא אין לה להחמיר ולברוק עצמה לו בפני בעלה גם לא לפני
תשמיש ולא לאחר תשמיש שלא יהא לכו נקפו ופורש יט אבל שלא בשעת תשמיש כל
הסוכה לבדוק תרי זו משוכחת :

יא לו אשה שאין לה שום וסת קבוע לא ג' פעמים הראשונים (אחר שכלו בתוליה הדיין
לס שמשמשת פעם אחת ולא תראה דס מחמת תשמיש או שאין לה צער כלל בשעת
תשמיש) צריכים לבדוק קודם תשמיש ואחר תשמיש מ מיד לידע אם הוא רואה מחמת תשמיש
וצריכים לבדוק מה הוא בעד שלו (פי' סמריט שמקנה בו) והיא בעד שלה ואם הוחזקה
באותם ג' פעמים שאינה רואה דס מחמת תשמיש שוב אינה צריכה בדיקה כלל לא לפני
תשמיש ולא לאחר תשמיש :

יב ויש מנ אומרים שכל זמן שאין לה וסת קבוע צריכה היא בדיקה לעולם קודם תשמיש
ואחר תשמיש י ויש אומרים ששנים הבכל יברוק עצמו אחר תשמיש :

יג ויש מד חולקין ואומרים שאף אשה שאין לה וסת כלל אינה צריכה בדיקה כלל לא הוא
ולא היא אפילו בג' פעמים הראשונים :

הענין

הדין ס"ז יח ב"ח ש"י מנחת יעקב ר"ש בקונטרס אחרון סק"ב ובפנים ס"ק ל"ח יט ב"ח ר"ש חו"ד י
וגראה מדברי הכ"ז וסדרי טהרה ומסירות שאר פוסקים דהגץ החמה ר"ל עליית גוף חשמש על הארץ וכן
שקיעת החמה ר"ל תחילת השקיעה כמו שכתב הכה"ק הדע"ר השמש והחיות חשמש גורם הראיה עיין בסמ"א
והאחרונים סימן נ"ח פ"ט ר"ל ר"ס"א וביטן שלא וסימן תע"ב דרו"ק יג ש"ע יד ב"ח ר"ש מ' ש"ע
סימן קצ"ז יט ש"ע שם וחז"ל סימן קפ"ד יז חו"ד יט ש"ע סימן קצ"ז יט חו"ד יט סימן קפ"ד יז חו"ד
סימן קפ"ד קצ"ז וסימן קפ"ט סק"א יח ש"ע יז כז ב"ח סימן קפ"ד ור"ש שם סק"א יז כז שמונה הוא
שליש דעת כ"ח ור"ש רעננה בינונית הוא כל המע"ל סמילא צריך שיהיה גם מוך דחוק כל המע"ל לפי רב"ר
החז"ל שצריכה מוך דחוק כל העינה יז חו"ד יט ש"ע סימן קפ"ד יט חו"ד יט ש"ע סימן קפ"ד יט חו"ד
קפ"ט יז עיין במ"ש ר"ש סימן קפ"ט סק"ז וחז"ל סק"ב ועיין לקמן ר"ש סימן קנ"ה יז כז בית יוסף ס"ז ב"ח
ר"ש חות דעת יז כח כ' זכ המהיר במסין קנ"ה סעיף ט' כס ש"ע ורמ"א סימן קפ"ד וכן פסק בש"ע סימן
וזה הגוף שאינו תלוי במעשה כגון פירוק יעשרש והוא מורכב בוטס הימים יז חות דעת יז לא חות דעת סימן
קפ"ה סעיף קטן א' ובספר להם ושמואל הולך ע"ז יז ש"ע סימן קפ"ד יז רמ"א סימן קפ"ד יז ש"ע סימן
קפ"ד ר"ש סימן קפ"ד יז רמ"א יז ש"ע יז ש"ע סימן קפ"ד יז חו"ד יט ש"ע יז ש"ע שם כדעת הר"ף (אליבא
דכל המפרשים חוץ מש"ך) והרמב"ן והרשב"א יז ש"ע ורמ"א סימן קפ"ד לענין רואה דס מחמת
תשמיש ומשפט דהוא הדין כאן דהוא הדין כי בדיקה זו רמב"א עיין במה שכתב קצ"ו סימן קפ"ד ורמ"א יז
יז רמב"א ר"ש סימן קפ"ד יז ש"ע יז ש"ע בשם רמב"א ור"ש וזי דעת ר"ח יז ש"ע בשם רמב"א יז

מסגרת השלח קנה חלבו

יד ולענין הלכה מס במקום שנהגו להקל יש להחזיק על מה שיסמכו אבל במקום שאין מנהג יש להחמיר בסברה השניה והשלישית. ועל"פ זה אין להקל יותר מסברה הראשונה שצריכה בדיקה בנ' פעמים הראשונים כמו שנתבאר למעלה :

מז מה והאשה צריכה להבטיח העד גם להורין ולספקין. מע ויש אומרים שיש על פי ששאר הברייתות של אשה צריך בדיקה חורין וספקין מ"ס כאן שיש לה חזקת טהרה גמורה וגם אינו בשעת וסתה הילכך אינה צריכה בדיקה חורין וספקין אלא די בקינות ולהשהות העד על טעה מעט. והקינות צריך להיות בשעה שאינה שוכבת אפרקיר שבויתלי בית הירחם מעמידן הדם בשעה ששוכבת אפרקיר :

מז וכי זה הוא באשה שאין לה קבע כלל לראייתה אבל נ' אשה שאינה רואה למשל בנחות מ"ד יום אחר טבילתה אבל לאחר י"ד ימים אין לה קבע נא אע"פ שלכל דיני וסתות אינו נקרא וסת קבוע אלא ראתה ביום ידוע וקבוע כמו שיתבאר בסימן קנ"ה מ"ס לענין בדיקה לפני תשמיש ולאחריו יש להקל ולומר שרינה נז ער י"ד ימים כדן אשה שיש לה וסת קבוע שנתבאר למעלה שאינה צריכה בדיקה כלל שלא בשעת הוסת :

יז נ' מעוברת לאחר נ' חרשים לעיבורה ומונקה כל כ"ד חדש אחר לידת הודר אינם צריכים בדיקה קודם תשמיש ולאחריו אף אם אין להן וסת קבוע כלל נז מפני שדמיהן מסולקין מהן ואפי' שופעות ורואות דם אינו אלא במקרה כמו שיתבאר בסוף סי' קנ"ה ע' שם כל פרטי דינם :

יח נס אשה ילדה שלא ראתה מעולם בחזקתה קאי ואינה צריכה בדיקה לבעלה :

קנה פרטי דיני הוסתות ודין אשה שאין לה וסת קבוע. ובו קל"ב סעיפים :

א כל נ' אשה שאין לה וסת קבוע חוששת ליום נ' לראייתה שהיא עונה בינונית לסתם נשים נ' שרוב נשים דרכן לראות מל' לל' . ול' יום אלוהם מתחילת ראי' לתחילת ראי' דוב' ימי הראיות בכלל הל' רהיני כשראתה באחד בשבת דרכה לחזור ולראות בב' בשבת בסוף ד' שבועות . הילכך חוששת ליום ל' לפרוש מבעלה נ' מתחילת החילת עד סוף היום אפילו אם ראתה עכשיו בלילה וגם נ' צריכה לברוק עצמה בו ביום . ויש אומרים ז' דעונו בינונית היא ביום ל"א :

ב ואפילו אם לא ראתה ח' הרבה פעמים בעונה בינונית אע"פ צריכה לחוש לו כל זמן שלא קבעה וסת שאשה זו הואיל ואין לה קביעה לראיות אנו אומרים שדרך נשים לה כרוב נשים מעונה לעונה ולכן צריכה תמיד לחוש זו :

ג אבל נ' אשה שיש לה וסת קבוע וקובעתו באופן שיתבאר חוששת לוסתה וא"צ לחוש לעונה בינונית (ע"י קבן) מסעיף ע"ד עד סעיף ע"ח פרטי דין זה) ועוד יש חילוקים בין וסת קבוע לשאינו קבוע כמו שיתבאר בסימן זה :

ד כיצד קובעת וסתה . שש עשרה ימי וסת יש והם י' וסת הפלגה י' וסת החדש י' וסת החדש בריוג י' וסת הפלגה בריוג י' וסת החודש בסירוג י' וסת השבוע בסירוג י' וסת השבוע בסירוג ובדילוג . וסת השבוע בשוה י' מן וסת השעות י' וסת שעי' אונם קפציה וכיוצא בו והוא לזמן ידוע . י' וסת הגוף שאינו לזמן ידוע י' וסת הגוף המורכב בזמן ידוע . י' וסת שעי' אכילת דברים חריפים . מלבד עונה בינונית שנתבאר בסעיף א' :

ה כיצד קובעת וסת הפלגה כל כוון שתראה ד' פעמים ובניהם ג' זמנים שיש בהן שראתה היום ולסוף כ' יום פעם אחרת ועוד למסוף כ' יום ועוד למסוף כ' יום . וזה נקרא וסת הפלגה ולכך צריכה ד' ראיות שראתה הראשונה אינה מן הסגנון לפי שאינה בהפלגה :

ו וסת ההפלגה כנ' אינם הולכים אחר תחילת הוסת לשער ההפלגה מתחילת ראייה לתחילת ראייה :

פר רש"י תוספת וסייעתם וכן כתב חש"ן לדעת הר"ף והביא שם כן בשם הגה"מ ומדרכי בשם רשב"א ור"י חת"ת וס"ג ודוק ושערי דורא ואגור בשם מהר"ל וכן מסק הוא שם . מנ' מנחת יעקב ר"ש . מו ר"ש שכתב שחשלתן עורף לא הביא דעת הרשב"א והרא"ש אלא שראוי לבעל נפש לחוש לדעתם . מנ' מנחת יעקב כו"ט ר"ש . מנ' ר"ש בשם רשב"א ור"ן . מנ' חוות דעת . נ' שעי' . נא ר"ש בשם תרומת הדשן . נ' שעי' . נ' ר"ש וזכמ"א אדם פתחי תשובה . נ' ר"ש . נ' סדרי טהרה חכם צבי תכסת אדם :

סימן קנ"ה
נ' שעי' סימן קפ"ט . נ' רמב"ן רשב"א ר"ש . ד' ב"י ב"ח פרישה לבוש שלה מ"ז ח"צ ב"ח ר"ש . נ' כו"ט ס"ק מ"ו ר"ש סק"א . נ' ר"ש שם וסימן קפ"ד סק"ל . ז' חו"ד . מ' כו"ט סימן קפ"ט סק"א חור"י . נ' סוף סק"ב בבואורים . נ' ר"ש חו"ד . י' שעי' . יא שם . יב שם . יג שם . יד שם . טו שם . שנתבאר וסת השבוע בסירוג קודם וסת השבוע בשוה וזה מפני שכל האחרונים מירשו הש"ע שכתב וסת השבוע ביום וסת השבוע בסירוג ע' חו"ד ור"ש ור"ף ופ"י . וכן וסת השבוע בסירוג . ובדילוג כתר נ"ש כב"א

ביצע

[illegible]

וְכָתוּב יִהְיֶה לְךָ רֵמֶז וְרָמְבַּן בִּלְפִי מִקֵּץ סוּדוֹ וְהָרָה רִוִּשׁ דְּלֵא כְבִּי' וְשֵׁךְ כּוֹפֵי שְׂמֹאן אֶת
 בְּרֵמְבַּן שְׂנֹדֶם מִחֵשֶׁן וְעֵינַי לִקְטֹן שִׁכְחָה שְׂאֵן מִחֲשִׁבוֹת הַהַפְלָגָה רַק מִרְאִיהָ אַחֲרֶיהָ מִסְּקוֹ בְּכִי' וְשֵׁךְ כְּנֶהֱכִי
 לֵב שִׁי' וְכִשְׂמֹאֵל הוּא דַעַת הָרַמְבַּם וְכֵן מִסְתַּכֵּר לְרֵמְבַּן וְכִי הַמּוֹר בְּשִׁמְם וְשִׁכְחָה מִסְתַּכֵּת הָרֵא"ש ז"ל וְעֵינַי
 בְּכִי' וְאַחֲרֵיהֶם וְכֵן נִרְאֶה דַעַת הָרַמְבַּא וְכֵן אֲבִיר רִוִּשׁ וְכֵן רִוִּשׁ ז"ל תְּהִי' סִקְה' לֵב בִּיח מִי' וְעֵינַי
 רִוִּשׁ חוֹדֵד וְעִי' שִׁי' מִי' וְעֵינַי שֶׁם וְכֵן אֲבִיר לְדִיעָה רֵאשֻׁנָה שְׂמֵם הִנֵּי אֵין צִדִּיק דּוֹמֵר שְׂמֵה לְהֵט
 קִבּוֹת מִי' ע' הַמֶּעַם בְּרִוִּשׁ סִקְ לֵב בִּשְׁם רֵאשִׁי וְהַחֲכָמָא אֲדָם בָּבֶל מֵעַם אַחֵר שְׂאֵין דְּרִיךְ שְׂמֵה לְהֵט
 בּוֹחֲסֵן וְכֵן עֵינַי יוֹשֵׁף סִקְ לֵב וְרִוִּשׁ סִקְ בִּשְׁם רֵמְבַּן מִי' וְהוּא דַעַת רַב עֵין מִסְקִי רִוִּשׁ
 וְהָרַמְבַּא בְּשִׁמְם וְשִׁי' לְחֹשֶׁן לְרִבְרִיהֶם וְלַחֲמִידִי מִד רֵשֶׁת מִי' צִדִּיק שֶׁךְ סִקְ כִּי' מִנִּי
 רִוִּשׁ מִי' רֵאשִׁי שִׁי' עִי' בִּיח מִי' שֶׁךְ רִוִּשׁ חוֹדֵד וְעֵינַי חֲמִידִי שְׂכָתָה לְשׁוֹן צִדִּיק וְכֵן שְׂמֵעַת מִכִּי' וְכֵן
 וְשֵׁךְ מִי' שִׁי' מִי' בִּיח מִי' שֶׁךְ רִוִּשׁ חוֹדֵד דַּעַת מִי' עֵינַי כִּי' יִי' וְעֵינַי לִקְטֹן כּוֹסֵת חֲשִׁבֶת
 חֲמִידִי נֵא שֶׁךְ רִוִּשׁ עֵי' שֶׁךְ מִי' רִוִּשׁ רִחוּת דַּעַת עֵי' שֶׁם מִי' שִׁי' וְשֵׁךְ

מסגרת השקן קנה הלכות נדה

8

שבסעיף יד אבל לסברא האחרונה שבסעיף יו קבעה הוסת תיכף בליל שוב חוששת ליל ואח"כ ליום וכן לעולם שבכל ענין שתהא משהו ראיתה קבעה לה וסת ט אבל אם דילגה יום אחד ואחר כך ב' ימים או איפכא לא קבעה לה וסת :

כד וה' מ אם דילגה למפרע כגון שראתה תחילה לסוף ל' ואחר כך לכל' ושלשית לכל' בכך ענין שהיא משהו דילגה קבעה לה וסת לדילוג זה :

כה וכבר נהבאר למעלה שוסת הדילוג אינה חוששת לו עד שתקבענו ולכן נח אינה חוששת כאן לדילוג בהפלגה עד שתקבענו אבל חוששת להפלגות שוות כל זמן שלא תקבע דילוג כגון נס שראתה באחד בטיס ובכ' בו חוששת להפלגה זו בט' באייר מדבר חושש ראש הרש אייר משום וסת החדש (ועיין לקמן סעיף ס"ו דין עונה ביננית של אשה זו) דילגה יום כ"א דהיינו שראתה ב' באייר ולא ראתה מקודם חוששת להפלגה כ"א שהוא כר"ח סין מלבד חששת כ' באייר משום וסת החדש :

כו מ הגיע יום הפלגת כ"א ולא ראתה מותרת לשמש ביום כ"ב ואין צריכה לחוש להפלגה בדילוג כיון שלא קבעה אותו עדיין . דילגה ליום כ"ב שראתה בכ' בסיון לסברא האחרונה שבסעיף יז קבעה לה וסת לדילוג בהפלגה ומכאן ואילך אינה חוששת אלא לדילוגה אבל לסברא הראשונה שבסעיף יד צריכה שראתה עוד ראייה בהפלגת כ"ג לראיתה ואז תקבע לה וסת לדילוג ולא לחוש אלא לדילוגה :

כז כיצד קובעת וסת החדש בסירוג סא ראתה באחד בסיון ובאחד במסין ובאחד באב קבעה לה וסת לר"ח דילוגים סכ וחזו וסת הסירוג . כגון סכ שראתה באחד בשבת וחזרה וראתה לאחר אפילו לסברא הראשונה שבסעיף יד סד שכאן כיון שראויותיה שוין לעולם באחד בחדש קבעה ב' ראיות לכולי עלמא כמו מחדש לחדש בימים שוין דמה לי מחדש אחד לב' או מאחד לג' :

כח ומ"ס סס לענין חשש וסתה בתחילה היא שזה לדילוג שאינה חוששת אלא מראש חדש לראש חדש הסמוך לו ולא יותר סו משום שסתם נשים וסתן כז ל' :

כט כיצד קובעת וסת השבוע בסירוג . כגון סכ שראתה באחד בשבת וחזרה וראתה לאחר ג' שבועות באחד בשבת וכן פעם ג' קבעה לה וסת בכל ג' שבועות באחד בשבת אף שאין כאן אלא שתי הפלגות של ג' שבועות כיון שיש כאן ג' ראיות של ג' ימים שוין שהם אחד בשבת קבעה לה וסת וכן הדין סח כשראתה באופן זה ג' פעמים בה' בשבת או באחד משאר ימות השבוע :

ל וזה סס נקרא וסת השבוע בסירוג ולכן קובעת אותו בג' פעמים כמו שנחבאר למעלה בוסת החדש בסירוג . פ ואפילו ראתה בנתיים בימים אחרים אע"פ קובעת וסתה בג' פעמים בסירוג ואין הראיות שבתיים סבטלים הראיות אלו כמו בוסת הפלגה שיתבאר בסעיף ס"ו מפני שוסת השבוע הוא כמו וסת החדש שלא נתבטל על ידי ראיות שבנתיים :

לא ומה שנחבאר בקביעות וסת השבוע הוא דוקא כשלא קבעה לה עדיין וסת הפלגה כגון שלא ראתה עדיין רק שלש ראיות של ג' שבועות בין ראייה לראייה ואין כאן אלא ב' הפלגות או אפילו ראתה ר' ראיות בהפלגות אלא שהפסיקה בנתיים בראיות אחרות באופן שלא קבעה עדיין וסת הפלגות כמו שיתבאר בסעיף ס"ו ס"ח על אבל אם קבעה לה וסת הפלגות אין לחוש לימי השבוע כלל ואינה תולה כלל בוסת ליום השבוע רק בוסת הפלגה ואם אחד שנקבע להפלגה הריחקה ראיותיה מונה הפלגתה מיום הראייה השנייה כמו שיתבאר בסעיף צ"ז ואינה חוששת כלל לוסת השבוע ולומר כיון שנקבע גם כן לוסת השבוע בסירוג ובוסת הסירוג אע"פ שהריחקה ראיותיה ענ סירוגין אחד או ב' חוששת לאותו יום הראוי לראות כמו בוסת החדש שיתבאר בסוף סעיף צ"ח בכאן לא הרישני לזה כיון שכבר נקבע וסת הפלגת אינה תולה רק בוסת הפלגה ולא בוסת השבוע כלל מפני ענ שדרך לקבוע יותר בתפלגה רק במקום שנקבע וסת השבוע ווסת הפלגה לא נקבע אז היששה לוסת השבוע :

וקרם

חז"ל ר"ש . ט שם . מ שם . נח רמ"א ס"ז . ש"ך ר"ש חז"ל . נח רמב"ן ש"ך ר"ש חז"ל . פ שם . סא ש"ך . סג ר"ש ע' . ש"ך וחז"ל בחידושים . סג ש"ך וע"ש שכתב שכ"כ הראב"ד בספר בעת"ז ישיב"ט תב"א ובד' המנ"י ובד' החז"ל בחידושים סק"ד וע' כ"א וע' ר"ש ק"ב שחזק ספ"א זו משה לא העתיקי דעת הפרשה שהביא ר"ש שאף לדבריו אינו אלא כעין ספק ספקא שמה אינו כפרשה אלא כש"ך שהביא תחילה ושם הלכה קרב ובפ"ס שרוב האחרונים וחזו"ת דעת מכללם סבירא לה כש"ך . ועיין בחז"ל בבאור"ם סק"ס דר"ק ומשם תלמוד לוסת השבוע בסירוג וקצת דבריו רמזתי בסעיף לא . סד ש"ך ר"ש . סס ש"ך ס' ש"ך ר"ש . סו ב"ח ש"ך סנ"י כ"א ר"ש חז"ל . סז שם . סז ר"ש מ"ק כ"ב וחז"ל סק"ד וסק"ד . פ מ"ח סק"ד משה חז"ל . זה חז"ל וכן משמע מר"ש סק"ק כ"ב במה שכתב ואין ל"ס כ"י ואף שהב"ב ספקו מספקא לה כשיום מ"ס אין ספקו של הב"ב מוציא מיד חז"ל של הוות דעת . עב ע' חז"ל סק"ס בבאור"ם וס"ך ס"ך

מסגרת השתתף קטב הככות נרה

לב. וקדש תקבע וסת השבוע בסידור אין חובשת כמו שנתבאר למעלה בוסת החרש בשבת שאין חוששין לוסת הסידור עד שנקבע רק שחוששת לוסת הפלגה ולחלופה חוששת חיכה אחר הפלגה אחת של ב' ראיות למשל של ב' יום בין ראיה לראיה חוששין חיכה גשיני' כל יום מראה זו שסא תקבע לה וסת רכ' יום - פד ואין נקמא מינה בוסת השבוע בסידור רק כשוסת השבוע נקבע וקמא וסת הפלגה עדיין לא נקבע אז חוששת לוסת השבוע בכל הימים שנחבא למעלה :

77 כיצד קבעה וסת השבוע בסידור וברילוג - עס כנן שראתה היום ולבסוף כ"א יום חודש וראתה ולבסוף כ"א יום חודש וראתה קבעה לה וסת השבוע בסידור וברילוג למשל כשראתה ראשונה היתה ביום א' לסדר נח נמצא שראתה השנייה ביום כ"א היא בשבת פ' ודא והשלישית ביום כ"א מראה זו היא ביום ו' פ' ויצא והר"ז נקבע וסת השבוע לסידור ולחילוק וחוששת אחר כך ביום ה' פ' מקץ ויינו כוסת קבוע וכל דבר לסברא האחרונה שבסעיף יז ולבריהם נקבע וסת ורילוג בשלש ראיות ושני רילוגים וכבר נתבאר שם שצריך להחמיר בבריהם ולכן כאן חוששין לחומרא שמא כבר נקבע וסת השבוע ברילוג בג' ראיות אלו - וכן כשראתה שלש פעמים בב' הפגנות של כ' יום נדע זה וסת קבוע של שבוע לסידור ולרילוג של שני ימים וכן כל כיוצא בזה :

ד וכבר נתבאר למעלה החילוקים שבין וסת שבוע לוסת הפלגה וגם נתבאר שושת הסידור אין חוששת לו עד שהקבענו וגם נתבאר שאם תקבע וסת הפלגה אינה חוששת כלל לוסת השבוע ואין נ"ם בוסת השבוע לסירוגן אלא כשיטת השבוע נקבע דוקא ווסת הפלגה עדיין לא נקבע כמו שנתבאר למעלה :

לד ויש ע חולקים ואומרים שאין קובעת כלל וסת השבוע בסירוג וכדילוג אלא או בשנה כמו שיתבאר או בסירוג לבד כמו שנתבאר למעלה אבל לסירוג ולדילוג אינה קובעת כלל ספני שלא אמרו חכמים שאשה קובעת אלא בסירוג לבד או בדילוג לבד אבל להוסיף וסת המורכב בסירוג ודילוג אין לנו להוסיף :

77 כיצד קובעת וסת השבוע בשנה : אם מן ראשה ג' פעמים רצופים באחד בשבת קבעת לה וסת ואינו נעקר אלא בג' פעמים :

אבל עת קודם שנבקע אי אפשר שתחוש לו שהרי הוא יום מביולתה (ומכ"ש לפי מנהגי
שאינה מתחלת לסנות ה' נקים עד יום הששי לתחילת ראייתה כמו שנתבאר בי"ד סימן
קצ"ו ע"ש) וכלא"ה מסאה היא ואם לא ראתה פעם אחת ושכלה נעקר בפעם אחת :

לה עם אין האשה קובעת לה וסת אפילו ראתה ג' פעמים באופן שנהבאר אא"כ ידיו כולם בעונה אחת ביום או בלילה אבל אם ראתה בל"ח אום בשבוע אחד בלילה ובכ' ביום ובג' בלילה או ביום לא קבעה לה וסת פז ואין באן וסת קבוע כלל וכל וסת שאינו קבוע נעקר בפעם אחת היולד, אינה חוששת אלא לאחרון שבהם שעקר את כולם :

וְכַפְנֵי חֲשֵׁשׁ הַשָּׁנִי שֶׁהוּא הָאֲחֵרוֹן כְּמוֹ שִׁיתְבָּא רָקֵמָן כְּעִיף עִ"ה שֶׁאֵינוֹ אִשֶּׁה שֵׁשׁ לֹה וְסֹת קְבוּעָה וְשִׁנְתָּה פֶּעַם אֶחָד הַחֲשֵׁשׁ ג' לִסּוֹת שִׁשִּׁנְתָּה ע"ש כֹּל פֶּרֶט דִּין זֶה :

וְהָעֵלֶף שֶׁנִּתְבָּר שֶׁאֵין הָאִשֶּׁת קוֹבֵעָה לָּהּ וְסֵת אֶפְסִיו רָאִתָּה לִּי פַעֲמִים אֲלֵא אִלֵּךְ יְהִיו מִיָּד
בְּעוֹנָה אַחַת בְּיוֹם אוֹ בְּלִילָה אֶבֶל אֵל אֶבֶל רָאִתָּה בְּרֹאשׁ חֹרֶשׁ לִי שֶׁבְּשׁוּב אַחֲרֵי בְּלִילָה וּבִנִּי
בְּלִילָה אוֹ בְּיוֹם לֹא קִבְּעָה לָּהּ וְסֵת אֶבֶל בּוֹסֵת הַפְּלִטוֹת אֵין הָדִין כֵּן וְהַמַּעַס בְּכֹחַ
זֶה סָפְנִי שֶׁאֵין הָאִשֶּׁת קוֹבֵעָה לָּהּ וְסֵת אֵינָא בְּעוֹנֹת וְכִל מְקוֹם שֶׁאִמְרָה יוֹם בְּעֵנִן זֶה אֵין
שֶׁשִּׁמְעִינוּ אֲלֵא עוֹנָה אוֹ יוֹם אוֹ לִילָה וְלֹכֵן צָרִיק שִׁיחֵי כֹלָם בְּעוֹנָה אַחַת וְכִשְׁתֵּרָאֵת בְּשׁוֹלֵשׁ
נְתוּת שׁוֹת בְּיוֹם הַחֹרֶשׁ הַשּׁוּב אוֹ בְּלִילָת שׁוֹה קִבְּעָה לָּהּ וְסֵת וְהַמַּעַס זֶה עֲצוֹם אִף בּוֹסֵת
הַפְּלִטוֹת כִּי מַחֲשָׁבִין מְעוֹנָה לְעוֹנָה וְלֹא מִיּוֹם לְיוֹם כִּנֵּן אֶרְאִתָּה בְּלִילָה בְּכֹחַ כִּי עֲצוֹם שֶׁנִּשְׁמָעוּ
לִי עוֹנָת סְרָאִית לְרֵאִיָּה עִם עוֹנֵית הָרֵאִיָּית עֲצָמִן לְמַשָּׁל שְׂרָאִית פִּי נָה אֵין וְהַחֲסִיד רָצִיתָּה

[illegible]

מסגרת השלדן קנה זלכות ברה

סא

כח ר' פ' ורא ביום ואח"כ ראתה פ' ויצא בליל ה' ואח"כ ראתה פ' סקץ ביום ג' הרי קבעת לה וסת למ' עונות עם עונות הראיות עצמן וחוששת אח"כ בליל ב' פ' שמות ובשבת ביום פ' בא וכן לעולם אבל אין מחשבין בימים מטעם שנתבאר שאין האשה קובעת לה וסת אלא בעונות : **מא** וכבר נתבאר למעלה שאפילו קודם שקובעתו רק שראתה פעם אחת בהפלגה חוששת לו שפא תקבענו ולכן תיכף כשראתה בליל א' פ' נח וביום ו' פרשת וירא חוששת אחר כך לליל ה' פ' ויצא וכשראתה בו חוששת ליום ג' פ' סקץ שפא תקבענו בהפלגת מ' עונות עם עונות הראיות עצמן כמו שנתבאר למעלה שחוששת לוסת שאינו קבוע שפא תקבענו : **מב** מן אם היה לה וסת למ' עונות אפילו אינו קבוע ואחר כך שיתנה והקרימה לראות למ' עונות לא נעקר הוסת הראשון שהיה למ' עונות (וגם צריכה לחוש לוסת זה של מ' עונות) כמו שנתבאר למעלה סעיף יג' ויתבאר עוד דקמן סעיף ס"ו שאינו נעקר הוסת במה שהקרימה לראות אלא עד שיבוא עת הוסת ולא הראה בו ולכן לא נעקר כאן הוסת הראשון שהיה למ' עונות עד שיעברו מ' עונות מראית האהרונה והיא בכלל ולא הראה :

מג אבל בוסת החדש אינו כן כגון שראתה פעם אחת בראש חדש ניסן ביום ואחר כך ראתה באחד באייר בלילה השיך לו אינה צריכה לחוש ברי"ח סיון אלא בלילה ולא ביום מטעם וסת החדש (אבל צריכה לחוש לו מטעם הפלגת מ' עונות וג"מ אם ראתה בנתיים) אע"פ שוסת החדש גם כן (וכ"ש הוא) אינו נעקר במה שהקרימה לראות לפניו מ"מ הרי כלל הוא אם מניע עת הוסת ולא ראתה בו הרי זה נעקר אם הוא וסת שאינו קבוע וכאן הרי נעקר במה שהניע ר"ח אייר ביום ולא ראתה אלא בלילה :

מד אבל פה אם ברי"ח אחד הוא ביום ושוב הקרימה לראות בליל ר"ח השני ונמשכה ראיתו בתוך היום לא נעקר במה שהקרימה בליל כמו שנתבאר :

מה ויש פה חולקין ואומרים שאין מחשבין ההפלגות לעולם אלא בימים ולא על העונה בין בוסת קבוע בין בוסת שאינו קבוע וכן אם ראתה בליל א' פ' נח וביום ג' פ' וירא ביום צריכה לחוש ביום ד' פ' ויצא ביום ולא בליל ה' . ואם ראתה בו צריכה לחוש ליום ב' פ' סקץ וכן לעולם :

מז וכן יהאפוך אם ראתה ביום א' פ' נח ביום ובליל ו' פ' וירא צריכה לחוש אחר כך בליל ר' פ' ויצא שהוא יום הכ' מהראיה : ואינה צריכה לחוש ליום כלל כפני שהראיה השנייה שהיתה בלילה עקרה להראשונה שהיתה ביום בפעם אחת כיון שלא נקבעה כמו בוסת החדש שנתבאר למעלה :

מו ואינה קובעת לה וסת הפלגה גם כן אלא אם כן יהיו כולם בעונה אחת ביום או בלילה הכל כמו וסת החדש :

מח ואע"פ שאינה קובעת אח"כ והיו כולם בעונה אחת ואם לאו אפילו ראתה ג' פעמים בהפלגות שוות אע"פ לא הוקבע כיון שלא היו בעונה אחת וגם לאחר שהוקבע כדינו אינה צריכה לחוש אלא לעונה שהוסת בה אם כן הרי אינו רואים שלענן וסחוח לא חשבינן יום ויליה כהה"ק רק אינו חולקים אחר העונות אח"כ אם ראתה ראה אחת בלילה ואחת ביום או להפוך היה לנו לילך גם כן אחר העונות לחוש אח"כ לפי העונות ואף שבימים אינה שוה מ"מ בעונות שוה (כמו שנתבאר למעלה לפי סברא הראשונה) מ"מ יש מטעם וחילוק בדבר שדוקא לענן ההפרשה שיכרוש באותה עונה לא דינינן ליה כיסת קבוע אלא אם היו בעונות חלוקים אין אחד מהם נחשבת קבוע אבל לענן חשבון ההפלגה חשבינן יום המופלג לפי כספרו בין אם היה הראיה שמכנו מופלגה ביום ובין אם היה בלילה אין משגיחים בזה ואומרים שזה דרכה כשמיניע יום המופלג מראיה ראשונה כך לכספר חזקים דרכה לראות שעל דבר שהוא מופלג ממנו אין אנו משגיחין רק על מספר הימים ולא על כספר העונות . וזה וראי אף היתה דרכה להפלת איוה דבר (כגון אם היה רואה עשרה ימים אחר איוה דבר) אין אנו משגיחים בדבר אחר הנה שממנו נמשכת ההפלגה אם היה ביום או בלילה ואף אם אירע שדבר זה נעשה לה ביום ומפלג ממנו כך מספר הימים ראתה ביום שוב כשיאירע לה דבר זה אפילו אירע לה דבר זה בלילה כשיניע ימים מספר הפלגה ממנו מבראשונה צריכה לחוש ביום כיון שראתה בראשונה ביום :

ולענין

ר"ש : פו ר"ש : פו סעיף זה וסעיף שאח"כ ויצא מר"ש סק"מ כשהדקדק עם בכל תיבה ואילו לשיטתו שחשבין בעונות ותיבה כדלקמן קאי על סק"מ מ"ג ובפנים דחבתי בבוא ר' רבינו : מה ר"ש שם סק"ל פס כל הסעיפים אלו מכאן עד ולענין הלכה הוא כשיטת גר"מ הניבא סיון פ"ג כשהדקדק שם בבב תלשובת הראה כל אל והדברים הלוא במש והפח"ש סק"ה דעה לומר שיש על דבריו ג"מ אבל דבריו אינם סבירים שהרי כל כיון הנזכר הוא על זה שהראב"ד שטמנו מקור דין זה איירי ג"כ בוסר הפלגות וגר בוסת הפלגות

מסגרת הישלוחן קנה זלכות נדה

מב ולענין הלכה (*) צריך להחמיר בחומר שני הסברות ולכן כל מה שנתבאר למעלה לסברא זו ולסברא זו צריך להחמיר בחומר שניהן. וגם לענין קביעת וסת אם נקבע הוסת לסברא אחת ולסברא השנית עדיין לא נקבע צריך להחמיר כל החוסרות שיש בוסת קבוע והחוסרות שיש בוסת שאינו קבוע כמו שיתבאר בסופן זה שיש חוסרות לזה ולזה :

והחופרות שיש בויתם שאינו קבוע כמו שיתבאר ויש להשיב עליו שזהו חזק
כל מה שנתבאר בסמוך זה שקבועות וסת הקבועות ויש להשיב עליו שזהו חזק
בראיתא שמשא או שברקה בעד (פירוש סמרטוט) הברוק דה ומצאה עליו דם שהוא כפז ראה
סממ אכל אין בתמים משום וסת כיצד מצאה כהם ברה אמר לו נ' פעמים לא קבעתי
ומכ"ש שאין חוששת לו בפעם אחת שכל החששות הן שמה הקבענו כפז שנתבאר לה עליו
ולא עקרתו (יתבאר פירושו לקמן סעיף ק"ד ברין עקרת הוית) לא ואמלו בישה ואח"כ מצא
בתם ג"כ אין בו משום וסת כיון שלא הרגשה אין אם ברכה עצמה בעד שאינו ברוק לח
אמלו מצאה עליו דם אין בו משום וסת :

נא זכ איזוהי עד הכרוק כל שבירתו בין היא בין חברתה ולא נודע שנכתם בו בדם ולא העבירתו בשוק של סבחים ולא בצד הסתעסקים בכתיבים הרי זה בחוקת ברוק :

[illegible]

22 ועוד צריך לידע שכל מה שנתבאר במסין זה שקובעת וסת או שחוששת לוסת הוא דוקא לראיית דם שהוא אדום במראיתו או שחור במראיתו ו שזה הדם הוא טמא וכן חוששת להוסת אבל מראה לבן או מראה ירוק וז' שקורין געל או נח גריץ או נח בל"א אלו המראות מהורים וכווראי אין בהם משום וסת כלל:

נֶדָּה וּמִפִּלּוֹ אִם תִּרְצֶה לְהַחֲמִיר שְׁתִּיהִי טַמְאָה נֶדָּה וְלֹא תִשָּׂאֵל דַּחֲכֶם כֻּלָּ אֶעֱפֹכָה צִרִיךְ הַבֶּעַל לִידַע דְּבָרִים אֵלּוֹ לַעֲנִין הַיּוֹסֶתוֹת שֶׁנֶּאֱמַר מִזֶּה חִזֵּי אִיזִיה קִימוֹת לַעֲנִין הַיּוֹסֶתוֹת כִּנּוּן לַעֲנִין וְסֵת הַהִפְלָנָה שֶׁמִּמֶּשְׁכֵּן מֵרְאִיהָ הָאֲחֻרֹּנָה וּבִבְרִיקָהּ שֶׁל הַסֶּסֶק מִתְרַאֵה אִם תִּרְאֶה מֵאִלּוֹ הַכְרָאוֹת

[illegible]

מסגרת השלחן קנה הלכות נרה

המראות (שאו שביח שידכן מראות כאילו) או שתמצא בעד הכרוק לה שנתבאר למעלה אפר
אם תרצה להחמיר להסתכן על סחר לפסוק במהרה ס"מ ההפלה צריך לחשוב מהרואה של
דס טמא וכן אם נקבע לה וסת יש אופנים שאינה חוששת לוסת שאינו קבוע וכן לענין עונה
בינינית שמבואר כל זה בסימן זה הקילות של וסת קבוע וסאילו המראות שהם מהור בודאי
אין קובעין וסת :

נר וצריך מידע שמראה אדם ושחור אפילו הם ע כהים הרבה טמא שבסמן הזה שאין בקיאות
במראות מטמאין כל מראה שחורות ואדמוניות אבל מראה לבן מהור אפילו אינו לבן
דנפריס אלא כמראה כנר לבן שנפל עליו אבק והוכחה לבנוניתו מהור וכן מראה ירוק
שקדין גע"ל אפילו הוא כמראה א השעוה או הוהב או נ אתרוג או חלקן ביצה שיש בהם
נטייה לאדמוניות * מהור :

נר כבר נתבאר בסעיף ט' שאשה שראתה פעם אחת צריכה לחוש בחרש השני ביום זה
שטמא תקבע לה וסת החרש וגם לעונה בינונית שנתבאר בסעיף א' ולאחר שראתה פעם שנית
סופל איזה ימים מראה זו צריכה לחוש גם לוסת הפגנות וגם לוסת החרש שטמא תקבע לה
וסת להפלה או לחרש חוץ מעונה בינונית :

נר ונקוט דוגמא ע"פ אופנים השכחים עתה כנון אשה שראתה בראש חדש ניון והמשיכה
ראייתה ז' ימים ולא ראתה שוב בכל החדש (וכשראתה שוב יתבאר לקמן) הרי אשה זו
נ צריכה לחוש אחר כך ביום הראשון של ר"ח אייר שהוא ל' בניסן משום עונה בינונית
ד לפרוש כל המע"ל ולענין בדיקה ס ביום הוסת (עיין לקמן סעיף ע') ואם לא בדקה ביום
הוא ו אסורה עד שתברוק ז' וגם צריכה לחוש אח"כ ליום השני של ר"ח שהוא אחר באייר
משום וסת החדש לפרוש מ העונה שראתה בו שטמא תקבע לה וסת באחר לחדש ולבדוק
לכתחילה ובכל דברים אלו מחשבין מהנץ החמה עד שקיעת החמה ליום וספקת החמה
עד הנץ החמה של בוקר ללילה כמו שנתבאר בסימן קנ"ד סעיף ה' :

נח ושבעה ימים אלו שאשה זו ראתה בהן הם נקראים ימי נדה והמעין פתוח בהם והיא
עולה לראות כל ז' מחמת ראייה הראשונה וכן אינה חוששת להששה ימים שלאחר יום
הראשון לחוש להם בחרש אייר בימים אלו אלא אם כן יש בו ז' תנאים אלו :

נח (א) י רוקא אם פסקה בנתיים מלראות או חוששת גם לראייה שנייה אם היא ביום אחר
לפרוש בחרש השני בעונה זו אבל יא אם וסתה נמשך ב' או ג' ימים או יותר ששופעת
או מולדת יז סוף אחר סוף יא א"ל לפרוש אלא עונה ראשונה של חוסת כמו שנתבאר בסעיף
נ"ז עיין שם וכיון שעברה העונד (שנתבאר בסעיף נ"ח) ולא ראתה חוסת ואינה צריכה
לחוש לימים אלו ששופעת בהן מולדת בהן לפרוש בחרש השני בימים אלו יד שהחולמים
אחר תחילת חוסת :

ס (ב) (ג) אפילו אם פסקה בנתיים מלראות שנתבאר שחוששת גם לראייה שנייה אם הוא
ביום אחר לפרוש בחרש השני בעונה זו היא זו רוקא כשהימים שבתחילת ראייתה אינן
וסת והימים שראתה בהן בתוך נדות זו נעשו וסת כנון שראתה ב' פעמים ב"ח ובחמשה
לחדש ובפעם ג' לא ראתה ב"ח רק בחמשה לחדש או בפוסקת חוששת לחמשה בחדש
משום וסת קבוע ושופעת לא . אבל כשהימים שבתחילת ראייתה הן וסת קבוע כנון שראתה
ג' פעמים ב"ח אע"פ שראתה באילו ה' פעמים גם בחמשה בחדש או בשאר הימים של ז'
ימי נדתה אע"פ יז אינה חוששת שוב להראיות שבתוך נדתה :

סא וכן יח כשהראיות שבתוך נדתה לא הוקבעו עדיין אינה חוששת להם כלל אף אם הראיות
שבתחילת נדתה ג"כ לא הוקבעו אף שלשאר וסת שאינו קבוע חוששת אבל הימים
שבתוך נדתה כל שלא הוקבעו אינה חוששת להם יס ולא לעונה בינונית מהם אפילו לסברא
האחרונה שיתבאר בסעיף ס"ז שמחשבין העונה בינונית מראה האחרונה :

ואפילו

ואחרונים : ה כ"ז ש"ך ר"ש : א ש"ע : ז ש"ך ר"ש הור"ד מנ"י והחכם"א הביא ג"כ הא דהלמן ביצה ונעוה
והב שמהור : *) ע"ת"ש שהביא בשם של"ה שאין להקל במהירות אם הוא כמראה השעוה ומכ"ש כמראה הוהב
מא"כ יש בו גם צדדים אחרים ע"פ כל המס"ק : ג ש"ע : ד כו"ס מס"פ ר"ש סעיף קטן א' : ה ר"ש סימן קנ"ד
סק"ל (וה"ש בס"ק כ"ח) וס"ל קט"ס סק"א : י ש"ע : יז ש"ע : ח עיין בסימן קנ"ד סעיף ב' שראוי ונכון דפ"ש
גם כן עונה הקודם והזמן ככל סימן זה ויהא הכלל זה בידך וע' בסימן זה ס"א שדעת התו"ד שיענה בינונית
והיא ביום ל"א ולפי זה צריכה לפרוש מדינא ביום השני של ראש חרש שהוא אחר באייר כל המע"ל וגם לאחרי
מסורה עד שתברוק אם לא בדקה ביום ההוא בין עונה בינונית אלא לפי שדעת רוב האחרונים : עונה בינונית
תוא ביום ל' (הבאתים לעיל ס"א) לכן לא התקדתי בדברי החוות דעת אלו רק בסעיף א' שם בלשון יש אומרים
ז' ר"ש סימן קט"ס ס"ק ק"כ : י חוות דעת ור"ש סימן קנ"ד : יא ש"ע : יב ר"ש : יג ש"ע : יד ר"ש :
טו חוות דעת סימן קנ"ד עיין שם שתייבב מנהג העולם : טו חוות דעת ור"ש סימן קנ"ד ור"ש סימן קט"ס

מסגרת השלחן קנה הלכות נדה

סב ואפילו אם יש בו תנאים המזכירים כ אינה קובעת וסת בתוך ימי נדתה להקל אלא להחמיר
 וכן כל אותן הקילות שיחבאר לקמן בוסת קבוע אם נקבע הוסת בתוך ימי נדתה
 באופן שנתבאר אין לו קילות אלו רק יש לו החימרות של ימי קבוע :

סג כמה דברים אמורים בשני הראיות הראשונות היו מסען פתוח כמו שנתבאר שראתה בראש הדש ובהמשכה בחרש אבל כל אם שני ראיות הראשונות היו מסען פתוח כגון שראתה בראש הדש ניסן ובראש הדש אייר ובבבא באייר ובראש הדש סיון היה קבעה לה וסת בריה ויש לו דין וסת קבוע בן ליהודים בן חלקי : ולענין אם חוששת גם ליום הקדשם יתבאר לשמן בדיני וסת קבוע :

סדר וכל זה בשבעה ימים הראשונים שהם ימי נדה והסעין פתוח בהם כמו שנתבאר אבל לאחר שבעה ימים לראיתיה הראשונה (והיא כמלה) כג אפרו שפעת כל י' הרי זו כגן קובעת וסת כשאר הנשים ויש לו כל דיוי וחסרות דהיינו כשלא ראתה אלא פעם אחת תוששת לו בכל וסת שאינו קבוע ואם קבעו שלש פעמים באופן שקובעין הוסת יש לו כל דיוי וסת קבוע כד בין לחלל בין להחמיר :

סח וצריך לזהר בכל זה לידע הכל שנתיבאר למעלה סעיף ג' ששכחקה בעד (פי' סמרטוט) הברוק לה ומצאה עליו דם (אדום או שחור אבל לא ירוק שקרין נעיל גרין בלי"א שמראות אלו טהורים ואין בהם משום וסת כלל כמו שנתיבאר למעלה סעיף ג' ג' נ"ה עין שם פרטי דברים אלו) שהיו כמו ראייה כמש אבר אין בכתמים וזה בעד שאינו ברוק משום וסת כמו שנתיבאר למעלה סעיף ג' נ"א ג"ב עין שם :

סו האשה זה שראתה ברה"ט ניסן וכו' בו חוששת לאחד באייר מפני ר"ח ניסן שהוא וסת
החורש וגם בו כיום הראשון של ר"ח שהוא ל' בניסן חוששת גם כן משום עונה בינונית
אם אין לה וסת קבוע עדיין. ויש חולקין על זה ואומרים שאינה חוששת ברה"ט אייר לעונה
בינונית כלל (אף לסכרא האחרונה שבסוף א' אינה חוששת לאחד באייר מטעם עונה בינונית
לפרוש כל המעיל) כי שכיון שראתה בכ' בניסן אין מחשבה העונה בינונית אלא לאחד ל' יום
מראית הסמיכה דהיינו שתספור ל' יום סב' ניסן ואז תחשוב לה אם לא תראה בנתיים שמעם
של עונה בינונית הוא משום וכו' לעולם לא תראה ולכן חוששין שמה תראה בעת ההוא שהוא
עונה בינונית לסתם נשים ומטעם זה מחשבה תמיד לעונה בינונית מראית הסמיכה רק
כח להראות שבתוך שבועה ימי נדה אינה חוששת לעונה בינונית מהם :

סד ואם נע ראתה באייר אינה צריכה לחוש לט' באייר שהוא הפלגת כ' סב' בניסן
אע"פ שאם נעקר הפלגת כ' שהייתה ס"ח ניסן עד כ' בו במה שהקדימה לראות כ"ח
באייר מ"ט אינה מנחה כ' אלא סיום שהתאחה שנות רהינו ס"ח אייר - והחוששת גם ל"ב באייר
הואיל ושינונה הפלגתה סב' בניסן לאחד באייר שהוא הפלגת י"ב ימים ושמו הקבוע זה וסת
להפלגת י"ב ימים והחוששת גם לכ' בו אם לא ראתה ב"ב בו משום הפלגת כ' מאחד באייר
אע"פ שהיא חוששת לו בלא"ה אפילו אם ראתה ב"ב בו משום וסת החדש דכ' ניסן. מ"ט הוא
ל' ג"מ אם המשיכה ראייתה באחד באייר איזה ימים אוי חוששת להפלגת כ' סיום האחרון (כמו
שנתבאר למעלה) מפני ההפלגה של ר"ח ניסן עד כ' בו ואינו נעקר ההפלגת כ' שד' ניסן במה
שהקדימה

סעיה קטן ק"ב • זו הנה דעת • זה הנה דעת ור"ש • יש הנה דעת סימן קס"ד כחידושים • כ ר"ש סימן
קס"ה סעיה קטן ק"ב • כה גמרא טור • ור"ש בקונטרס אהרן סימן קס"ד כתב שישאל א"ל הביא
האחרונה דין זה משום דלדון אין חילוק בין נדה ליומם אחרים אף לקולא עד כמה לשנוא להי' מה
שסמך ב"ה בסי' ה' וז"ל: שאר זה אבל בפנים ס"ק ק"ב כתב להראי שבוים נדה דקא לחחור קובעת
וסמך אבל לא להקל וכדבריו שיש לפסוק יותר וסמך מני שיש כתב לפסוק הלה בהרה שבוים ב"ה
שהוא פולטול ועל כספיק ס"ק אם תקבע לה וסמך פלגה באופן שכתב ר"ש • כן שלשנו ק"ב וזהו שכתב
אין ג"ס בזה כמ"ש בפרהיה בהלכות נדה בשם הרמב"ן • כן רובצין ר"ש ס"ק קס"ה ס"ק ק"ב • כן רמ"א
בר"מ בהגהה סי' ג' ס"ז סק"ס מ"י סריי פהרה סעיה קטן ל"ד הכתב איה סעיה כ"א • כן ר"ש ב"ה ס"מ
קס"ה סק"ד • כן שהיה להראי שדעתו ק"ב כד"ס ומנ"י וז"ל בפנים ס"ק ק"ב ור"ש א"ל לחחור עכ"ל
בהרי"ב וז"ל סמך ה"ט לא ש"ך א"ל כימי זיבה אבל בימי נדה • ולא תקבעו לה להקל אלא לחחור עכ"ל
ק"ש • מה פשוט שהחתות דעת כס"מ קס"ד סעיה קטן ד' וז"ל • א"ל אייתי אלא ביומי נדה וזהו דעת כלל
ר"ש • כתב שא"ת ויחשבת אלא אם כן קבעו וזה אינו בימי זיבה וזהו דעת ור"ש האיות שהחתות דעת לא אייתי • בימי
זיבה ביומיים וכתבם שם להראי שחוששין בימי זיבה בפנים א"ת ועוד ר"ש האיות שהחתות דעת לא אייתי • בימי
זיבה ור"ש • כן רמ"א ס"ז • כן מ"ז ר"ש ועין ב"ה ס"ל ר"ש • סימן קס"ד סק"ד שכתב ג"ס שאף שלשנו
וסמך פלגה מוכיח מראי השנים • כן לענין עונה ביומיה • שהיא וסמך לזיבה גמיש ויחיות • כ"ס י"ט ל"ה • כן
וסמך פלגה כמ"ל • כן מחלוקה ראיה • כן • כ"ז כ"ה ס"ק מ"ז סריי פהרה חו"ד • כן חו"ד סימן קס"ד כחידושים
ס"ק ס"ז • כן רמב"ן ב"ה ס"ק מ"ז וס"ק י"ח וס"ק ור"ש • ע"ש שסמך בדבר אחר כמ"ל ורמ"א • וכדבר אחר כמ"ל
וס"ק מ"ז • כן רמב"ן • כן פת"ש • כן ר"ש • כן שכתב הלה מ"ז שכתבן וראה כל • וכתב •
וס"ק מ"ז • כן רמב"ן • כן פת"ש • כן ר"ש • כן שכתב הלה מ"ז שכתבן וראה כל • וכתב •
וס"ק מ"ז • כן רמב"ן • כן פת"ש • כן ר"ש • כן שכתב הלה מ"ז שכתבן וראה כל • וכתב •

מסגרת השלחן קסב הלכות נדה

שהקדימה לראות לפניו בריה אידי שהוא הפלגת יב שכלל הוא לא שאשה שראתה ב
בהפלגה פרוכה וחזרה וראתה בהפלגה פועטת וחזרה וראתה בהפלגה פועטת מחשבת
כמה פעמים במיעוט אחר מיעוט שלא בסדר השהו בענין שאין כאן וסת הדילוג בהשלחת
שנתבאר מסעף כ"א עד סעף כ"ה צריכה לחוש לכל ימי ההפלגות (וכן היא חוששת יב'ל
ימי החדש של כל הראיות מלבד עונה ביננית שנחבאר) כי לא נעקר במה שהקדימה לראות
אלא עד שיבוא יומן ולא תראה וכוונת אוהה מראה האחרונה ולכן באינן שנחבאר לא נעקר
לעולם הפלגת כ' עד שיבוא יום ה' מראה האחרונה ולא תראה בו אף שהוא וסת שאינו
קבוע וקורם שנעקר באופן זה חוששת תמיד ליום כ' מראה האחרונה כמו שנחבאר :

סח אם לא ראתה בראש חדש ניסן ובכ' בוובט' באייר ובכ' באייר ובכ"ה בו לא קבעה לה
וסת בפני שהפסיקה בהפלגה השלישית ובכ' נתבאר שאין מונין ההפלגה אלא מראה
האחרונה ויש חוקקין על זה לג ואומרים שכיון ששני הפלגות הראשונים היה בלי שום הפסקה
בנתיים אע"פ שהיה הפסקה בהפלגה השלישית אע"פ חשיבון לה כשני ראיות הראשונים שהם
הרוב ומחשבין לראיית ההפסקה של אמצע ראייה השלישית להוסיפת דמים בעלמא וקובעת
וסת לשיעור ימי הפלגה דראשונים :

סח לו אשה שפסגתה וסתה להקדים ב' או ג' ימים או דאחר בשמיני זמן וסתה לו צריך
לפרוש מנה ב' או ג' ימים קודם או אחריו שמא תראה בהם ויש אימרים לו השעם
משום שכיון שהוא משנית וסתה ב' או ג' ימים פעמים מקדמת ופעמים מאחרת לכן חוששין
שמה הוא באופן ששלשתן הוקבעו כמו שיתבאר לקמן סעף ע"ה שאשה קובעת וסת בתוך
וסת משום הכי חוששת לישלשתן :

ע לו וצריך שיהיה לה מוך דחוק בין עיני' כד ימי משך השנינו כמו למ שצריך שיהיה לה מוך
דחוק כל עונת הוסת כן צריך שיהיה כאן מוך דחוק בין עיניה כל ימי משך השנינו :

עא ומ"מ אינה אסורה כל אותן ה' ימים אלא אם לא רגילה בכך לפעמים מקדמת ולפעמים
מאחרת אבל אם אינה רגילה בכך אינה חוששת אלא כדיון שאר כל וסת שאינו קבוע
שנעקר בפעם אחת ואם הוסת האחרון הוא מרוחק מהראשונים הרחק נעקר אותו אבל אם הוסת
האחרון הוא מקורב מהראשונים כבר נתבאר למעלה סעף ס"ז שאין הוסת נעקר במה שהקדימה
לראות עד שיבוא יומו ולא תראה בו ו' ואם אחד מהימים הוא וסת קבוע צריך שיעקר בנ'

עב ויש מ' הולקין ואומרים שאפילו אם רגילה בכך להקדים או לאחר אינה ימים אע"פ לא
נשתנה דין אשה זו משאר נשים שאינה חוששת אלא לאחרון שבהם שעקר את נולם אם
הוא מרוחק מהימים מוסתות הראשונים והם מה אינם וסת קבוע ו' ואם מן אחד מהימים הוא
וסת קבוע הרי וסת הקבוע אינו נעקר אלא בנ' פעמים ושאינו קבוע נעקר בפעם אחת :

עג אשה שיש לה וסת קבוע מן לימים כגון שקובעתו ביום ידוע לחדש או מכל' ל' יום או
בשאר וסתה הימים כבר נתבאר בסעף ג' שא"צ לחוש לעונה בינונית :

עד ובין שהוסת דחוק מעונה בינונית כגון שהוסת הוא מכל' יום ללילה וכן וסת שהוסת קרוב
מעונה בינונית כגון שהוא מכל' יום לכל' יום (*) ואפילו הגיע הוסת ולא ראתה בו אע"פ

ארי שמיר : לא ר"ש שם סק"ד : לא ר"ש שהוא סובר שבהפלגה מונין תמיד מראה אחרונה ובראה
שבס"ק מ"ד מודקן וכתב שם ראתה בו (באחד באייר) ולא ראתה בנ' בו בלא"ה חוששת לנ' בו כל תראה
שדקדק וכתב ולא ראתה בנ' בו וכן בהפלגה האחרונה כתב וחוששת ג"כ לנ"ה בו משום הפלגת כ' שמונין
אותה מיום ראייה האחרונה שהיא בנ' בו לא אם לא ראתה שוב כ' מזה תראה להדיא שדעתו שאפילו בהפלגת
האחרונה מונין גם כן מראה אחרונה ובע"כ צ"ל מה שמים אחר כך קבעה לה וסת מיידי כה"ל שלא הפסיקה
בנתיים עיין ר"ש ותראה בהרבה מקומות כן שכתב מונין הפלגה מראה אחרונה : לא חולד והוכיח כן
מסמכין בחידושו ר"ן שפירשו הגמרא דחזאי ריש ירמיה וכו' בירחא בוסת הפלגות : לא רמ"א סימן קס"ד
בשם הגה"מ : לא רמ"א שם וכו' הש"ן ומנ"י וכו' וכו' וכו' וכתב אדם : מ שך ר"ש סימן קס"ט : מ ר"ש : מנ"י
לא חולד : לא רמ"א מנ"י סרי מדרה חכמת אדם : מ שך ר"ש סימן קס"ט : מ ר"ש : מנ"י : מנ"י
בשלחן ערוך ואחרונים כס"י קס"ד ולקמן סעף ק"י קכ"ב : (*) אפילו הוסיף הוסת ולא ראתה בו כו' רש"י
הביאו הפ"י סימן קס"ט סעף קנן לא והב"ב בסור סכ"ד דעת הש"י בנתיב שם במה שהביא הרשב"א
וחסכים לה ע"ש אלא דאזיל לנעמיה דכ"ל בסק"ל דוסת החדש הוא עונה בינונית : וכו' דעת הש"י בסעף
קס"י יב ובסעף קנן ל"ו ובסימן קס"ד סעף קנן יב משמע להדיא שדעתו כן וכו' להדיא דעת ר"ש סימן
קס"ט סכ"ב עיין שם שכתב שא"צ לחוש לעיני' וקאי על המחבר שיש לה וסת מכל' ללילה ובדואי אידי
בלא ראתה בב"ד דאל"כ בלא"ה ביום ל' הוא בתוך ל' ימי' נדה ואחר כך כתב אפילו שינה ולא מבעיא בלא
שינה ודוק שהיה הביא כן בשם אחרונים ושם כס"י לא כתב שינה : והרשב"א בחידושו הביא בשם רש"י
שם לא ראתה ביום הוסת צריכה לחוש לעיני' ודוקא : ווסת מקורב מעיני' (דלא במנ"י ר"ש בשם רש"י
אפילו אם הוסת מרוחק) וכתב הרשב"א על זה שהוא חומרא גדולה וכן משמע להדיא מהרשב"א שהביא
הנדה בסימן קס"ט חזר בוסת הקפידות כו' עיין בב"ה שם שכתב שאידי דוקא אם לא ראתה ביום הוסת

מסגרת השלחן קנה הלכות גדה

א"צ לחרש לעונה בינונית : וי"א שאם הניע הוסת ולא ראתה בו מד צריכה לחוש לעונה בינונית שכיון שלא ראתה ביום הוסת חוששין שמא תראה בעונה בינונית :

עה אשה שיש לה וסת קבוע ושנינה אותו אע"פ מה שחוששת נם כן ליום השינוי נוסח החדש ולהפלה אע"פ זו א"צ לחוש לעונה בינונית סמנו כל זמן שלא נעקר הוסת הקבוע אבל זו אם נעקר הוסת הקבוע כגון שלא ראתה שלש עונות או שנינה אותו שלש פעמים אפילו לא קבעה זה עריון וסת אחר שיבאר לכמן שלא נעקר הוסת הקבוע לנסח ואם תחזור ותראה בו תחזור לקביעותו אע"פ כל זמן שלא ראתה בו הרי נעקר לע"ע שא"צ לחוש לו לע"ע ולכן הושטת לעונה בינונית :

עז מה וכש: מחזור ותרמא ביום וסמך הקבוע לה באופן שיתבאר לקמן הרי הור וסמך הראשון לקביעותו וא"צ לחישוב לעונה בינונית:

עו וכן מס' אשה שיש לה וסת קבוע ויש לה גם כן וסת שאינו קבוע באופן שיחבאר לסמן סעיף פ"ב שלסכברא האחרונה דלשם צריכה לחוש גם כן להוסת שאינו קבוע לוסת החדש אע"פ א"צ לחוש לעונה ביננות כיון שיש לה גם כן וסת קבוע :

עת : פעמים שהאשה קובעת לה וסת בתוך וסת כיצד ראתה שלש פעמים ב'ר"ה ורביעית בעשרים לחודש ובר"ח וכן בחמישית ובששית דרי קבעה שתי וסתות :

עמ : לא אבל כל זמן שלא קבע וסת השני בעשרים לאחר אינה צריכה לחוש רואע"פ שרא נעקר שכיון שכבר קבעה לה וסת לר"ח שוב אינה חוששת ויסת שלא נקבע אם יבנה חזרה וראתה ביום וסתה הקבוע :

פ אבל נג אם שינתה וסתה הקבוע דהיינו שהגיע יומו ולא ראתה בו אלא אחר כך או אפילו
 עד הקריסה לראית קודם שהגיע יומו נה ולא ראתה ביום וסתה עדיין היישון שמא תקבע
 לה וסת אחר ביום זה שראתה בו עכשיו והילכך מילכד מה נח שחוששת מוסתה הקבוע כל
 זמן שלא עקרתו בל' פעמים נח חוששת בל' ליום זה ששינתה בו דומה הרחש ולהפלתה
 אבל לא לעונה בינונית בין שלא עקרה עדיין וסתה הקבוע כמו שנחבאר למעלה :

[illegible]

[illegible]

מסגרת השלחו קנה זיכרות נדה

אם שינתה פעמים ליום ל' זה וזה אסורים: שינתה נ' פעמים ליום ל' הותר יום כ' מה שאנחנו וישששת לו כלל ואם חזרה וראתה בו נעקר בפעם אחת כדון כל וסת שאינו קבוע ונקבע יום ל' באיסור עד שתעקרנו נ' פעמים:

מִסְקִי וְהוֹתֵר ל' וְאֵעִ"פ שֶׁנִּהְבָּא לְמַעֲלָה שֶׁהוֹסֵת אֵינִי נֶעֱקֵר בִּמְהָ שֶׁהִסְבִּיחַ לְרֵאוֹת אֲבִינִי אֵעִ"פ שֶׁהָיָה קְבוּעַ אֵעִ"פ כִּי כִּיּוֹן שִׂיּוֹ ל' הוּא וְסֵת שֶׁאֵינִי קְבוּעַ וְיוֹם ב' הֵיךְ וְסֵת הִקְבֹּעַ לֹכֵן עַ סֵּת שֶׁחֹזֵר וְסֵת הִקְבֹּעַ לְמַסְקִי נֶעֱקֵר שֶׁאֵינִי קְבוּעַ שֶׁהוּא יוֹם ל' שֶׁלֹּא נִבְרָא עֲרִידִין ב' נִבְרָא :

צ' אבל מ' אם היה להוסיף קבוע לל' ואחר כך קבועה להוסיף להוסיף ל' לא נעקר יוס' ל' במה שהקדימה לראות לפניו והולך אם חזרה וראתה ביום ל' אפילו פעם אחת חזר הוסיף של ל' למקומו וצריכה ג' ל' לעקר כדן שאר וסת קבועי שלעולם ענ' אין הוסיף נעקר לגמרי לענן שלא יהיה לו דין וסת קבוע כלל ואף אם תחזור ותראה בו נעקר בפעם אחת א"כ עקרו ג' פעמים שהגיע יוס' ולא ראתה וקבעתו ביום אחר כמו שיתבאר אבל במה שהקדימה לראות לפניו אינו נעקר בזה לגמרי אפילו קבעה להוסיף הוסיף הוסיף וכן אם קבעה לראות ביום ל' אפילו פעם אחת חזר למקומו וצריכה ג' פעמים לעקר כדן וסת קבוע ענ' שניע יוס' ולא ראתה ג' פעמים או שתחזור ותראה ג' פעמים מ' ל' ויהיה דינו כבתחילה :

[illegible]

צב וכל זה בשקבעה לה וסת אחר אבל אם עס שינתה ראיותיה ב' פעמים ולא השיה אותה כנון ששינתה הוסת קבוע של כ' פעם אחת ליום כ"ה ופעם ליום כ"ו ופעם ליום כ"ז הרי לע"ע נעקר וסת הראשון ואין לה וסת כלל וא"צ לחוש לוסתה הראשון רק לוסת שאינו קבוע לחדש ולהפגנה חוץ מעונה בינונית כמו שנתבאר למעלה :

צנחני ש. אבלי אדם חזרה לראות ביום וסתר הראשון כנח עז שראתה כהפלגה הראשונה שהיא בסוף כל ימים כל שראתה בו חזר הוסת הקבוע לקביעותו הראשון והושיטת לו תמיד עד שיעקר סמנה בג' פעמים עם שמכיוון שלא קבעה לה וסת אחר חזר הראשון למקומו בפעם אחת :

צד עם וכן אם פסקה מלראות ג' עונות פ' כגון שררה לה וחת קבוע כב' לב' ועכשיו הפסיקה ולא ראתה עד שעבר עליה ג' פעמים כ' וז"ל דראייתה נעקר דע"ע וכת הראשון ואינה חוששת עוד ליום כ' דראייתה שחזרה אחר שעברו ג' עונות שלה אלא לוסת החדש בלבדו שלכך עונה בינונית שנתבאר למעלה ג' ויש אומרים פ"א שחוששת גם כן להפלתה גדולה של ג' עונות שהפסיקה :

צה אבל אם חזרה וראתה ביום הוסת הראשון כגון כן שראתה שנית להפלות כ' מראה ו' שאחר ג' עינות שלה חזר וסתה הראשון למקומו וא"צ לחוש לוסת החדש ולא לעונת בינונית ואינו נעקר אלא בג' פעמים מאחר שלא שינתה וסתה לוסת אחר :

צד וכל זה כשהפסקה ג' עונות או אין הוסת חודר למקומו עד שתחזור ותראה בהפלת ל' כבראשונה אבל אם לא הפסקה מלראות ג' עונות שלה רק פחות מזה לא נעקר הוסת שלה כלל פ' ובפעם אחת שהיא רואה בתוך ג' עונות שלה חוששת ליום ל' מראה זו עד שתעקרנו ג' פעמים אלא שהיא צריכה לחוש לוסת החדש ולהפלתה ששנינה ג' מאחר ששנינה וסתי הקבוע אבל לא לעונה בינונית כמו שנחבאר למעלה :

צו אבל מד קודם שראתה אפילו פעם אחת בתוך נ' עונות מיד שעברה עינה אחת שלה שהוא סוף כ' ולא ראהה בו שוב אינה חוששת לרוב כ' הב' או הג' וכן לעולם שהרי א"צ לחוש אלא להפלת כ' יום ולא להפלת מ' או ס' יום שלעולם מזנין ההפלה מיום שראתה ולא מיום שהיתה ראויה לראות בו :

צִת סה וכמו שאינה עוקרת לגמרי וסת הפלגה עד שתקבע לה וסת אחר וכמו שבוסת הפלגת אס

רשב"ן וע"ש בק"א סק"ד • ענ ק"א שם וע"ש שמשמע שאם שינתה הרמלגה מועסת לראיות שאינן שוות באופן שלא קבעה לה וזת אחר שרא נעקר הוכח כלל • ענ ר"ש שם בפנים • עד שם עיין רשב"ן ועק"א שם • ענ ש"ע • ענ ש"ע • ענ מ"ז ר"ש • ענ ר"ש • ענ ש"ע • ענ ר"ש • ענ חו"ד • ענ רשב"ן משמעות הש"ע להראות נתיב ב"מ רשל הדרי פה"ד ר"ש ב"ח חר"י ב"מ • ענ נתיב ר"ש ב"מ ב"מ • ענ רשב"ן ב"ח ש"ע ב"מ

037

מִנִּי כֹהֵם רַחֲשׁ וְכֹהֵם דַּעַת הַחַיִּידִי. סָכִי שִׁעַי. מוֹ שִׁעַי וְרוֹשׁ. מוֹ שִׁעַי. עַתָּה רוֹשׁ. סָכִי שִׁעַי. מִנִּי כֹהֵם
 רַחֲבִידִי. רַחֲבִידִי. לֹא עַתָּה רוֹשׁ. לֹא עַתָּה רוֹשׁ. קָפִידִי. סָכִי. וְכֵן מִכּוּלָּא אַחֲרֵי דְרַבִּי רַסְבִּין
 בְּדִין עֲקִירַת הוֹסֵת דְּלֵי (כֹּהֵם) וְסָכִי מִשְׁכַּבְרֵי עֲלִית יוֹם עֲשִׂים וְכֵן וְלֹא רַחֲמָה כו' שְׁעִים לִירֵד אֲמִידָה וְעַד
 שִׁחְבֹּק הָרִץ כֵּן כֵּן כָּל סָכִי. וְהוּא בִשְׁעַי וְרוֹשׁ סָכִי. לֹא שִׁעַי. לֹא גִמְרָא רַחֲבִידִי. רַחֲבִידִי. לֹא שִׁעַי
 בְּחִירוֹתִים. לֹא שִׁעַי. לֹא שִׁעַי מִיִּמִּי. לֹא שִׁעַי. קָפִידִי. רוֹשׁ. עַתָּה דַּעַת. כִּי שִׁעַי. עַתָּה דַּעַת. לֹא שִׁעַי

מסגרת השלחן קסב הלכות גדה

ק"ה : ואם לא קפצה בסוף כ' העלמה א"י מ"ז בחדש א"צ לחוש לוסת החדש והעלמה רכ"ז
 וראייתה היתה ע"י אונס תלוינ לקולא לוסר דמה שראתה מתחילה היה מחמת הקפיצה
 מ ומ"ם חוששת לעונה ביעוניה כמו שאר נשים שאין להם וסת קבוע :

קמ ח קצצה ביום ידוע כגון ב"ח או באחד בשבת ורואה בו ויודע כן ב' ער שחוקקת
בג' פעמים שחוקקין בו ולא תראה אז נעקר שא"צ יהיה לו ל"ע ומכל מקום נ' אם אחר כך
יורה וקצצה ב"ח ורואה חור הוסת למקומו כמו שנתבאר בסעיף ק"א ברין עקירת וסה
המים ע"ש כל יוני עקירת הוסת:

כִּי אִם אַחֵר שִׁקְבַּעַה הוֹסֵת לִיכִים וּלְקַבְּלָהּ בְּאוֹסֶן שֶׁנִּתְבָּאָר ד' הֵינֵנּוּ יוֹם הוֹסֵת וְלֹא קִבְּלָהּ
 אִם שִׁקְבַּעַה בְּיוֹם אַחֵר אֵינָה חוֹשֶׁשֶׁת שֶׁחַי לֹא קִבְּעָה אֵלָּא לְקִיּוּצוֹת שֶׁל יוֹם ה' וְסִבְלָה
 מִקּוֹם חוֹשֶׁשֶׁת לַעֲיֹנָה בִּינוּתָהּ וְכִרְוֵן אִשָּׁה שֶׁאֵין לָהּ וְסִת קִבְּעוֹ שֶׁאֵין שׁוֹן קִבְּעָה לָהּ וְסִת לִיכִים
 וּלְקַבְּלָהּ כָּל כּוֹס כִּיִּן שֶׁתְּחִי בִּסְעֻשָׁה שִׁאֲרֵיהּ דֵּה אִינוֹת חֹשֶׁב כָּל כֶּךָ וְחוֹשֶׁשֶׁן צִמָּא יִבְנֶה
 הַמֹּרֶה מִצְטוֹב בְּעוֹנָה בִּינוּתָהּ :

קצת: יש קובעת וסת ע"י סקרים שיאמרו בגופה כגון שמסתה רהיניו כאדם שפושט ורועות מסתם כוכר או כאדם שפותח פיו מסתם כוכר או כאדם שמיציא קול דרך הגרון מ מחזק המאכל שאכל וכן אם סתעששת דרך סתה י או דרך מעלה יא אי' שחוששת בפי' כריסת וכו' יב בבית הדרום יג אם שאחווה יצרי הקדחת או שראשית ואבריו' כבדוס עליה בכל אחד מאלו אם יארע לה ג' פעמים וראתה קבעה לה וסת אף אם אינם באים לזמן ידוע:

[illegible]

קצת אם אחר סאלו הוסחות ואם בא לזמן ידוע כגון כ"ח ר"ח או ס"ב יום ל"ב יום קבעה דת וסת לזמן וסחיטת הוסת יום בא המיחוש בלא עתו אינה חוששת כ"ב ואם הגיע העת ולא בא המיחוש אינה צריכה בריקה אפילו להחזירה אחר העונה אבל כל כל העונה אסורה ברלקמן סיפ"ק כ"א :

קיד וכל זה כשכבר נזקקו לה וסת' לשיטתם ביהו' אבל מתחילה חוששת לכל אחר בפני עצמו כי אינה יודעת איזה מהן תקבע כגון נז' שפיהקה ב"ח ראותה וחזרה ופיהקה בתוך יס' החדש חוששת לאותו פיהוק כל ואסירה לשמש בעת הוסת (כמו שיתבאר בסעיף ק"פ ק"כ) כס' שיש לחוש שמה תקבע וסת' לפיהוק בלא זמן ידוע . ואם בדיקה ונסצאת שלא ראתה אינה חוששת עוד לפיהוק גרידא אבל חוששת לזמן ט' מתחילת העינה עד סופה אף בלא פיהוק שמה תקבע ד"ח לבדו בלא פיהוק :

קמץ מן הדין בימים של הפלגה אם פיהקה היום וראתה ופיהקה לסוף ל' וראתה אם תפיק אפילו שלא ביום ל' חוששת לאותו פיהוק שם אבקע לפיהוק גרידא. פיהקה בתוך ל' ולא ראתה א"צ לחוש עוד לפיהוק גרידא אבל צריכה לחוש דסוף ל' אף בלא פיהוק שם אבקע להפלגה ל' גרידא וכן צריכה לחוש ליום הקבוע בחדש שפיהקה בו שם אבקע לסת' לימים שכן בימי החדש רכל זמן שלא נבקע לה וסת זה בנ' פעמים חוששת לו לסת' וחדש ולהפלגה מלבד עונה בינונית כמו שנבאר דמעלה בסימן זה אלא שכאן נוסף חשש פיהוק גרידא.

קמץ כח פיתקה ב' פעמים ב"ח וראתה ווא"כ פיתקה שלא ב"ח וראתה הובר הרבר שאין ר"ח
גורם אלא הפיתוק וקבעה וסת לפיתוק לבדו וכן אם בפעם חנ' ראתה ב"ח בלא פיתוק
הובר הרבר שאין הפיתוק גורם אלא הר"ח וקבעה וסת לר"ח לבדו אבל קודם שנקבע אחד
מהם כפ צריכה לחוש לר"ח לבדו בלא פיתוק ולפיתוק לבד בלא ר"ח עד שיעקר כל אחד
מהם בפעם אחת בדין ודין וסת שאינו כול :

ל פיהקה ב' פעמים ב"ח וראתה ובפעם ה' פיהקה בכ"ח ולא ראתה ובר"ח ראתה בלא פיהוק קבעה לה וסת לפיהוק של ר"ח שפיהוק של אמוול גרם לראיה של ר"ח:

[illegible]

קיצור שרן ערוך קנו הלכות נדה

ובקושי נדול ימצא לה היתר שתשאר אצל בעלה (קפ"ז) :

ג אשה שהרגישה בשעת תשישי שנמסרה מחויבת לומר מיד לבעלה נטמאתי ולא יפרש
אח עצמו (ד) מיד באבר חי כי גם זאת הנאה היא לו . (ס) אלא יסמך על ידיו ורגליו ולא
עליה וימלא פחד ורתת על העבירה שבאה לידו . וכשימסר האבר יפרוש את עצמו וישאל
למורה והרואה שיוורה לו השובה על העבירה (קפ"ט) :

קנו דיני כלה הנכנסת לחופה • וכו' ח' סעיפים :

א אשה שהיא ככינה את עצמה לנישואין צריכה לספור תחלה שבעה נקיים בין שהיא קטנה
שעדיין לא ראתה דם מעולם בין שהיא זקנה שכבר פסקה מלראות מ"ס חיישין ששא
מחבת חימוד יצא ממנה איזה טפה דם ונאבד לכן מחויקים אותה כמו נדה ממש וגם לאחר
ספירת שבעה נקיים יש לה לברוק את עצמה בכל יום עד הטבילה וכן לאחר הטבילה עד
בעילת מצוה :

ב אם נדחו הנישואין מחמת איזה סיבה ואח"כ שוב נתפשרו לעשות הנישואין אע"פ שספרה
ז' נקיים בראשונה מ"ס צריכה לספור מחדש כיון שנולד לה חימוד חדש . ואפי' ברקה
עצמה בכל הימים שבינתיים לא מהני לה . ואם לא היה דיחוי גמור אלא שלא יוכלו להשוות
בפסק הנדוניא וכדומה ומחמת זה נתעכבו הנישואין עד שנתפשרו או שמתרצנים דחו הנישואין
מיום שקבעוהו והנבילו יום אחר יעשו שאלת חכם אם שבעה נקיים הראשונים מהני לה . אם
נתקוטמו בשעת הנישואין ונכנס חתן אחר תחת הראשון פשיטא דלא מהני לה שבעה נקיים
שספרה על דעת חתן אחר אלא אפילו אם לא נהנינו להם עד שנתרצו להם אחר שוב נתפיים הראשון לא
מהני לה שבעה נקיים הראשונים כיון שהסיחה דעתו ממנו אלא צריכה לספור מחדש (קצ"ג) :

ג יש ליהרר שלא תנשא אשה עד שתטהר בטומאתה (וע"ל סימן קנ"ט ס"י וס"י קס"ב ס"ב
וסימן קפ"ז ס"ג) . ואם העת דחוק וצריכין לעשות הנישואין בעודה בטומאתה או אם אירע
שפירסה נדה לאחר החופה קודם שנבעלה . לא יהיחדו בלי שמירה עד שתטבול . ונוהגין
ליקח קטן אצל החתן וקטנה אצל הכלה ואין מתייחדין אפי' ביום בלא קטן או קטנה . וצריכין
שיהיו גדולים קצת שיודעין עניני ביאה ולא גדולה ממש שכבר לבשה יצרא שיש לחוש
שתתפתה אלא בינונים . ואין חילוק בזה בין בחור לאלמן ובין בתולה לאלמנה שכל שלא
בעל אשה זו מימיו חיישין דתקף יצרי' ואסורין להתיחד בלי שמירה (ס"י קצ"ג ונכס"ע ס"י ס"ב) :
ד מחזור גרושה צריכה לספור שבעה נקיים . אפי' גירשה כשהיתה מעוברת והחזירה כשהיא
מעוברת או גירשה כשהיא מינקת והחזירה כשהיא מינקת ואם עבר ונכנס קודם מותרין
להתיחד דכיון שכבר בא עליה חו' דא תקף יצריה כ"כ (קצ"ג) :

ה צריכין ליהרר במאור מאוד שלא ישכב החתן אצל הכלה עד הלילה שהוא רוצה לבעול
(עיין מהמ"ל ונא"ל כגולה) :

ו הכונס את הבתולה בועל בעילת מצוה ואף ע"פ שהדם שותת ויורד גומר ביאתו כרצונו
ואינו חושש אבל לאחר שגמר ביאתו פורש א"ע ממנה והיא טמאה . ואפי' לא נראה שום
דם חיישין ששא יצא טפה דם ונחפה בשכבת זרע . וע"כ מחויקין אותה (ה) בנדה גמורה (קצ"ג) :
ז (ב) בתולה שלאחר בעילה הראשונה טבילה וגם בבעילה שניה ראתה דם . וכן בפעם
שלישי ורביעי יש בזה שאלה אם מותרת להשאר אצל בעלה (קפ"ז) :

מותר

מסגרת השלחן

לשכת לרין זכ"ע"ש : (ג) רמ"פ . עיין במה שכתבו רמ"ש ואחרונים בסימן קפ"ז סעיף י" : (ד) מיד
באבר חי . ואם פירש מיד חייב כרת . שיניחוהו הנאכל לו כניחוהו (ש"ע) : (ה) ח"ל יסמוך .
וטובה בלא דישה עד שימות האבר (ש"ע) :

קנו (ה) בנדה גמורה . ולריכה שתפסוק בטכרה (ע"ל רס"י קנ"ט) ותבדוק כל ז' ולא תחזיל
נמנות כז' נקיים עד יום כ' לשימוש (ש"ע) ואף ע"פ שעכשיו מוכנין דהנדה מתחלת
נמנות מיום השני מ"מ במתנות למנות אחר ביאה ראשונה של בחולים מתנות : נמנות מיום
כ' אם לא פירסה נדה נכתיים (מהר"ל מפראג ט"ז ס"ט חו"ד חכמת אדם) . וטוב עמה בכל
דני נדה לענין הרחוק אלף שנה גמורה אכור לו לישן על מטתה אפילו כשהיא במטה או אם
לא פירסה נדה מותר לו לישן באוה"מ מטה לאחר שעמד מאלו ואפילו בחדר שבהם עליו (ש"ע) :
(ב) בחולס . המהגר כתב זה כעין פשר ולכן אעתיק דברי הש"ע ואחרונים . הכוונה את הכתולה
היה פשוט והיתה דם מתחת השמים לשום מחזיקין שהם דם בחולס נדה שכתב פס"מ אדם

קיצור שלחן ערוך קנז נגה קנמ הלכות נדה

ה' יותר לבעול בתולה בשבת אע"פ שהוא עושה חבורה. וע"ל סימן קס"ה ס"ד (א"ח ס' ר"פ) :

קננה דין יולדת ומפלת. ובו ד' סעיפים :

א יולדת בין לידה ולד חי בין וולד מת ואפי' נפל אפי' לא ראתה דם הרי היא ממאה שומאת לידה. ומצד הדין אם היה הולד זכר היא ממאה שבעת ימים משום לידה ואח"כ יכולה לספור ו' נקיים ותמבול ואם היה נקבה היא ממאה י"ד יום משום לידה (ה) אח"כ סופרת ו' נקיים וטובלת ויש מקומות שנוהגין שאינן טובלות תוך ארבעים יום לזכר ו' יום לנקבה ובמקום שהמנהג הזה הוא מוסכם אצל כולם אין להקל כי יש קצת טעם בזה. ועל כזה נאמר שמע בני מוסר אביך ואל תמוש תורת אבך אבל במדינותינו אין בזה מנהג קבוע ומה שיש בקצת מקומות מנהג שלא למבול עד לאחר ששה שבועות לזכר והשעה שבועות לנקבה וכדומה. למנהגים כאלו אין להם שום טעם וכבר נתבטלו בקהלות קדושות ע"י גאונים ז"ל :

ב יש אומרים שצריך לפרוש מאשתו ליל מ"א לזכר וליל פ"א לנקבה מפני שאז איכא חששא שמא תראה דם כמו בשעת וסתה. ויש חולקין ובעל נפש יחוש לעצמו. ואם הפילה ספק זכר ספק נקבה יפרוש ליל מ"א וליל פ"א :

ג אשה שהפילה איזה דבר אפי' אין בו צורת ולד כלל אלא כמו חתיכת בשר או עור וכדומה צריכה להחמיר ולהחזיק א"ע בטומאת לידה נקבה. או תעשה שאלת חכם כי לפעמים יש להקל. וכן אם הפילה ולד ואחר כך שליא אע"פ שהולד היה זכר צריכה לחוש לשומאת לידה נקבה משום השליא או תעשה שאלת חכם :

ד אשה (ב) שברור לה שאינה מעוברת ומבילה לבעלה ובתוך ארבעים יום הפילה אינה חוששת ללידה כי אין הולד נוצר בפרות מ"י יום אבל ממאה נדה ואפי' לא נראה דם מסתמא היה קצת דם אלא שנאבד כי אי אפשר לפתחת הרהם בלא דם (ו"ד סימן קנ"ד) :

קנמ דיני רבישת הלבן ומפירת הנקיים. ובו י' סעיפים :

א כל אשה שראתה דם בימי מהרתה צריכה לכנות חמשה ימים עם יום זה דהיינו יום הראיה ועוד ארבעה ימים ואפי' ראתה בסוף היום לאחר שהתפללו הקהל וגם היא ערבית או קבלו שבת אם עדיין הוא יום עולה לה יום זה למנין. וביום החמישי לעת ערב קודם בין השמשות תברוק א"ע היטב ותרחץ לכה"פ פנים שלמטה ותלבש כתונת לבן ונקי וגם שאר בגדים יהיו נקיים וזה נקרא הפסק שהרה וכלילה תציע על מטהה גם כן סדין לבן ונקי וגם הכרים והכסות כולם יהיו נקיים ומיום המתרת מתחלת לספור שבועה נקיים. ואין הילוק בין ראייה מרובה לראיה מועטת שאפי' לא ראתה אלא שפה א' או שמצאה רק כתם בימי מהרתה לעולם צריכה להמתין ה' ימים וכן אפילו ראתה דם כל החמשה ימים אלא שפסקה קודם בה"ש מיד לאחר שפסק הדם יכולה להפסיק במהרה :

ב בשעת הרחק כגון שהיא בדרך ואין לה מים כלל אפילו לרחוץ פנים שלמטה אינו מעכב רק שהתקנה

מסגרת השלחן

ולא תראה דם מחמת השמיים (ש"ע) ואם לא בדקה עלמה פעם אחת אחר החמישים שזו אינה חולה בדם בתולים (חוו"ד ועיין פתחי תשובה סימן קפ"ו ס"ק נ' נ"א). ואפילו אם לא פסקה לראות פעם אחת אם אין לה לער כלל בשעת תשמיש הרי היא ככל הנשים ולא תליך בדם בתולים (רמ"א וחרמונים) ועיין לעיל ריש סימן קצ"ד דין רואה דם מחמת תשמיש :

קננה (ה) אחר כך סופרת. וזו דוקא לאותן שמתקין בילדת ולד גמור שאין טובלות תוך ארבעים יום לזכר ופ"י לנקבה (שהמש"ש לדעת ר"ת) מחמירין גם כן במפלת שהריכה לספור ה' נקיים אחר ה"ד יום (כן כתב בסדרי טהרה סימן קל"ד סוף סעיף קטן ו' לתוך דברי הש"ך סק"ד ע"ש טעם הדברים) אבל מעיקר הדין נכתבאר בשלחן ערוך ואחרונים דבין יולדת ולד גמור בין מפלת תוכל לספור ה' נקיים תוך ה"ד ימי לידה ולטבול בליל ט"ו רק אם טבלה קודם ליל ט"ו לא עלתה לה טבילה (ועיין במחצית השקל שכתב דגם כוונת הש"ך סק"ד כן הוא) :

(ב) שברר כו' וטבילה. היינו שטבילה אחר הלידה דודאי לא נתעברת מקודם או שלא בעל אותה זמן רב קודם הטבילה. אבל מזה שפירסה נדה קודם טבילה זו אין ראיה שאינה מעוברת מקודם דלפי משערת בחזקת מסולקת דמים רק אחר הכרת העובר שהוא ג' חדשים לעיטרה (כר"י ופנתי סדרי טהרה חו"ד) כדלעיל סוף סימן קנ"ה :

קיצור שלחן ערוך קנ"ט הלכות נריה

סח

שתקנה את עצמה היטב היטב בכל מה דאפשר ואם יכולה לרחוץ במי רגלים שפיר ודמי ואם אין לה כתונת לבן יכולה ללבוש גם כתונת ישן רק שיהא ידוק שאין עליו כתמים : ג' י"א דאם התפללי הקהל ערבית אע"פ שעוד היום גדול אינה יכולה עוד להפסיק במהרה שהמנה מיום המחרת מאחר שהקהל כבר עשו אותו לילה ויא' דמותרת ואפילו עשו הקהל שבת ויש לזהר לכתחלה ובדיעבד אין להחמיר ויכולה להפסיק במהרה (א) כל שעדיין אינו בין השמשות אבל אם גם היא התפללה ערבית ומכ"ש כשהדליקה נרות לשבת או ליום אף ע"פ שעדיין יום גדול אינה יכולה עוד להפסיק במהרה . בקיץ אשר בהרבה קהלות מתפללין ערבית בעוד היום גדול שהיא צריכה לכתחלה להפסיק במהרה קודם לכן כמ"ש . אוי כשיגיע מסד לבין השמשות יש לה לבדוק את עצמה עוד הפעם כי עיקר הפסק מהרה הוא בעת היותר מסד לבין השמשות (ה) ובדיעבד אם לא בדקה את עצמה שנית אין להקפיד ואפילו לא בדקה א"ע אלא שחרית ומצאה שהזדה בדיעבד סגי בכך :

ד' לעולם ילמד אדם בתוך ביתו (ז) להחמיר לכתחלה שיהא בדיקת הפסק מהרה במדק דחוק ושיהא שם כל בין השמשות שבדיקה זו מוציאה מידי כל פסק (ק"ז) : ה' יש מקומות נוהגין שלא זמן לבישת לבנים הוא בשבת או ביום"ט דוחין עד לאח"כ מפני שאין כל אשה יודעת לזהר באיסור רחיצה ואיסור מחיטה . ובמקומות שנוהגין להקל אם רוחצת בצונן יכולה לרחוץ אפילו כל גופה . אבל בחמין צריכה לזהר שלא לרחוץ אלא באותו מקום ובין ירכותיה ודוקא בחמין שהוחמו בע"ש ובע"ט גם צריכה לזהר מאיסור מחיטה שלא לרחוץ בבגד רק בידים . וביוה"כ (ג) לא לרחוץ כלל רק תקנה א"ע יפה יפה (דהוי שעת הרחץ כמ"ש בס"כ דהא אסורה ברחיצה) ותלבוש כתונת לבן . ובס"כ ובן ב' ימי אכלה ג"כ לא לרחוץ רק תקנה וגם כתונת לבן לא תלבוש רק כתונת ישן שהוא ברוך שאין עליו כתמי דם (עין א"ר סימן תקנ"א סק"ט) אבל לאחר שבעה אע"פ שאסורה ברחיצה כל שלשים ימים יכולה לרחוץ קצת לצורך לבישת לבנים ותוכל ללבוש כתונת לבן (ו"ד ס' ק"ט ספ"א ח"א ס' תקנ"א) : ו' בכל יום משבעה ימי הספירה צריכה לכתחלה (ז) לבדוק את עצמה שני פעמים בכל יום אחרי שחרית ואחת סביב לבין השמשות ובדיעבד אפי' לא בדקה רק פעם אחת ביום הראשון ופעם א' ביום השביעי יש להקל ודוקא ביום א' וביום ו' אבל אם בדקה יום א' ויום ח' אין לה אלא יום ח' בלבד וצריכה להוסיף עוד ו' ימים (ק"ז) :

ז' כל בדיקות אלו בין בהפסק מהרה בין בשבעת ימי נקיים צריכין להיות כבוד פשתן לבן ישן או בצמר גפן לא בצמר לבן גפרוד וחכמיםנו בעומק לחורים ולסדקים עד מקום שהשמש דש ותראה אם אין בו איזה מראה (ה) אדמומית ואם אי אפשר לה להכניס כל כך בעומק תבדוק עכ"פ (ו) כפי כחה האפשרי ויב' שלכה"פ (ז) בדיקה אחת תהיה עד מקום שהשמש דש (וצריך כל איש ללמד את אשתו דין הבריות כי הרבה אינן יודעות) ובתולות

מסגרת השלחן

רחם הפנים

שבדיקות

תהיה מבעה"מ מסגרת השלחן

(א) כל שעדיין אינו בין השמשות . ואם לא בדקה עצמה כדון קודם בין השמשות אפילו בדיעבד לא עלה לה אותו יום . ואפילו בדקה עצמה בין השמשות ומצאה פהורה אינו עולה לה אותו היום . דכיון דדחתה בחזקת רואה שזאת ראתה סיפת דם כחדל בהחלת בין השמשות ונאבד נחמת אדם כלל ק"ו . ולכן צריך להזהר בתוך ביתו שחששה בדיקת הפסק מהרה קודם שקיעת החמה ועיין במה שכתבתי לעיל במס' ע"פ חלק א' בשם גדולי הפוסקים דבין השמשות הוא חיוב אחר שקיעת החמה וראוי להחמיר כדבריהם ע"ש :

בטהרה בלוח יום כולקמן סעיף ט' ונתן ממשל לפני המעיינים) : (ב) להחמיר לכתחילה . עיין באחרונים דמחמירין לפעמים אף בדיעבד ולקנאין לח ממה שכתוב בסמוך סעיף ד' שתהא בדיקת הפסק טהרה צנון דחוק ושיהא שם כל בין השמשות (והמחבר הקי' בהסמך ולא חילק בין אם ראתה בו ביום או לא או אפילו אם ראתה ביום אחד מימי ספירה דפוסקת בטהרה בלוח יום כולקמן סעיף ט' ונתן ממשל לפני המעיינים) : (ג) להחמיר לכתחילה . עיין באחרונים דמחמירין לפעמים אף בדיעבד ועיין מה שכתבתי בסמוך : (ג) לא לרחוץ כלל כו' גם כן לא לרחוץ . ודעת האחרונים ביורה דעה סימן קל"ט וסימן שפ"א ובאורח חיים סוף סימן תרי"ג דמותרת לרחוץ בין ירכותיה ובלוחות מקום כיון שהוא עורד מלח ואיט לחענוג : (ד) לבדוק את עצמה . וחלוקה (רא"ש ס"ט חידושי רעק"א) : (ה) אדמומית . לא שחרות . ולא כוא כמראה גע"ל כשעור או כחצ חטטה שאלת חכם (עיין בהכחם אדם כלל קי"י סימן פ' ועיין במה שכתבתי לעיל סימן קנ"ה סעיף כ"ג י"ב) : (ו) כפי כחה האפשרי . בחזקין ובסדקין (רמ"א חכמה אדם) : (ז) בדיקה אחת תהיה . ובש"ע כתב להחמיר בזה בבדיקת של הפסק טהרה בבדיקה

קנ"ט (ה) ובדיעבד כו' אין להקפיד כו' סני

בכך . עיין בסדרי טהרה וחזון דעת סימן קל"ו וחכמת אדם דמחמירין לפעמים אף בדיעבד ולקנאין לח ממה שכתוב בסמוך סעיף ד' שתהא בדיקת הפסק טהרה צנון דחוק ושיהא שם כל בין השמשות (והמחבר הקי' בהסמך ולא חילק בין אם ראתה בו ביום או לא או אפילו אם ראתה ביום אחד מימי ספירה דפוסקת

בטהרה בלוח יום כולקמן סעיף ט' ונתן ממשל לפני המעיינים) : (ג) להחמיר לכתחילה . עיין באחרונים דמחמירין לפעמים אף בדיעבד ועיין מה שכתבתי בסמוך : (ג) לא לרחוץ כלל כו' גם כן לא לרחוץ . ודעת האחרונים ביורה דעה סימן קל"ט וסימן שפ"א ובאורח חיים סוף סימן תרי"ג דמותרת לרחוץ בין ירכותיה ובלוחות מקום כיון שהוא עורד מלח ואיט לחענוג : (ד) לבדוק את עצמה . וחלוקה (רא"ש ס"ט חידושי רעק"א) : (ה) אדמומית . לא שחרות . ולא כוא כמראה גע"ל כשעור או כחצ חטטה שאלת חכם (עיין בהכחם אדם כלל קי"י סימן פ' ועיין במה שכתבתי לעיל סימן קנ"ה סעיף כ"ג י"ב) : (ו) כפי כחה האפשרי . בחזקין ובסדקין (רמ"א חכמה אדם) : (ז) בדיקה אחת תהיה . ובש"ע כתב להחמיר בזה בבדיקת של הפסק טהרה בבדיקה

קיצור שלחן ערוך קנט קס הלכות נדה

שבודקת קודם הנישואין ויבדקו ג' כפי כחן האפשרי (ק"נ ק"ז) :

א הבדיקה צריכה להיות לאור היום ולא לאור הנר . ויש מחמירין אפי' בדיעבד אם לא היה להם בדיקה אחת ביום הראשון ובדיקה אחת ביום השביעי לאור היום :
ב אם מצאה כתם בימי ספירת הנקיים או אפי' ראתה דם ממש יכולה להפסיק במהרה וללבוש לבנים גם ביום זה כל שפסקה קודם בין העששות וסיום המחרת הספור שבעה נקיים מחדש :

ג וכן כלה שראתה דם קודם הנישואין ואם תחתין חמשה ימים יהיה יום הנישואין קודם וכן טבילתה . וקשה להם לרחות הנישואין או תוכל להפסיק במהרה מיד ביום שפסקה קודם בה"ש ולספור ממחרת שבעה נקיים כדי שתוכל למבול קודם החופה וזה עדיף מפי' מלעשות החופה בעורה נדה (ק"ז) :

קס הלכות חפיפה . וכו' סעיפים :

א ביום השביעי בעוד יום קודם בין השמשות תרחוץ בחמין כל גופה היטב ובפרט במקומה הקמטין ובבית הסתרים תרחוץ היטב ותבדוק כל גופה במקום שיכולה לראות ולמשמש בידה היטב שלא תשאר עליה שום חציצה או שום לכלוך וגם תחוף (ה) והסרוק היטב במסרה כל שערוניה ותפספסן שלא יהיו מדובקות או קשורות וזאת נקראת חפיפה וצריכה לעסוק בחפיפה עד שתחשך שתמבול מיד לאחר החפיפה . כי לבתחלה צריכה להיות חפיפה מסך לטבילה וגם שתהא החפיפה ביום . ע"כ הכנהג הכשר הוא שתתחיל בחפיפה בעוד היום ותמשוך עד הלילה :

ב חפיפה שבמקום השערות לא ההא ברבר שמסבך את השערות . ובבורית שאנו קורין זיף נוהגין להקל שהוא מנקה היטב ואינו מסבך :

ג במקום שאין סרוך בבית הטבילה אלא שחופפת בביתה ואח"כ הולכת למבול תשא עמה מסך ותסרוק שמה שערוניה עוד הפעם :

ד בשעת הדחק שאי אפשר לה לעשות החפיפה ביום תוכל לעשותה בלילה רק תזהר לחוף בראוי ולא תסתר . וכן אם אי אפשר לה לחוף גם בלילה (ג) תוכל לעשות כל החפיפה ביום (ק"ט) :

ה חל טבילתה בליל שבת תעשה החפיפה ביום ותזהר מאוד לנמור כל החפיפה קודם בין השמשות שלא תבא ח"ו לידי חילול שבת . ולענין הדלקת הנרות המובחר הוא אם אפשר שתלך לביתה לאחר החפיפה או שתעשה החפיפה בביתה ולאחר החפיפה קודם בין השמשות תדליק את הנרות ואח"כ תמבול ואם אי אפשר ידליק הבעל ואם גם זאת אי אפשר תדליק ותבדק על הנרות (ג) בעוד יום גדול (ד) ותאמר קודם הדלקה שאינה מקבצת שבת בהדלקה זאת . כי במקום הצורך מהני תנאי (כדלעיל סימן ע"ה ס"ד) אבל מה שקצת נוהגות לבדק אחר הטבילה על נרות דולקות צריכין לבטל כי היא מברכת ברכה לבטלה (לוח סי' נס"ג ויד סימן ק"ט) :

ו במקום שנוהגין למבול בסוצאי שבת ובסוצאי יום טוב (ה) צריכין לשאול למורה הוראה איך יתנהגו בחפיפה (ק"ט) :

צריך

מסגרת השלחן

ובדיקה יום ראשון מהשפעה . ואם לא עשה כן בבדיקה יום ראשון מעשה כן פעם אחת מבדיקה שאר הימים (רמ"א) מיכה בדיעבד די בבדיקה חורין ודקין כפי כח כח כמו שנבחר (רמ"א ואחרונים) :

קס (ה) והסרוק כו' ותפספסן כו' . ועכשיו נהגו לסרוק שער ראשון במסרק ושאר שער שבת מפספסת אותן בידים יפה יפה (ט"ז סדרי טברה חכמה אדם) : (ג) תוכל לעשות כו' ביום . ומ"מ צריכה שנים עיון ובדיקה בכל גופה בלילה קודם הטבילה (ט"ז סדרי טברה) כמו שנבחר בסעיף ו' בכל מקום שמרחיקין הטבילה מן החפיפה עיון שם יתאר הדברים שצריכה ליכר (ט"ז) : (ג) בעוד יום גדול . ודוקא כשהוא אחר פלג המנחה שהיו שעה ורביע אמונה קודם הלילה (ט"ז ור"ז וסד"ה) כמו שנבחר למעלה בחלק א' מסימן ע"ה סעיף ד' ט"ז ט"ז מ"ן שם : (ד) ותאמר כו' שאינה מקבלת כו' . ומ"מ אין לה לפשות בן אלא אם כן הבעל יקבל עליה שבת בהדלקה (ח"ט) כיון שמדלקת קודם שיעור החסופת שבת שנבחר בחלק א' מסימן ע"ה שם ע"ה : (ה) צריכין לשאול . ובמדיניות המנהג למבול בסוצאי שבת ובמדיניות שבת ל"ט ובל"ט י"ט ב' ונע"ט

קיצור שרן ערוך קסא הלכות נדה

קסא דיני חציצה . ובו כ' סעיפים :

א צריכה שתטבול כל גופה עם כל שערותיה בפעם אחת ולכן צריכה להשגיח בסאוד סאוד שלא יהא עליה בשעת טבילה שום דבר החוצץ . שאפילו אם הוא משהו לפעמים הוא חוצץ ולא עלתה לה טבילה לא מיבעיא על גופה מבחוץ . שצריכין המים לבא שמה וכיון שיש חציצה הרי אין המים באים שמה . אלא אפילו בבית הסתרים שאין המים באים שמה מ"ם צריכין (ה) שיהיו ראויים לביאת מים דרך משל השינים אע"פ שאין צריכין שיבואו מים לתוך פיה מ"ם אם יש חציצה בין שניה לא עלתה לה טבילה כאשר יבואר אי"ה וצריכה כל אשת לדעת כלל זה שכל המקומות שבגופה צריכין שיהיו נקיים וראויין לביאת המים בשעת טבילה : ב צואת העין שחוצץ לעין חוצץ אף ע"פ שהוא לח ושבתוך העין לח אינו חוצץ ויבש שהתהיל כהוריק חוצץ :

ג דם היבש שעל המכה חוצץ ודיר שבתוכה אינו חוצץ יצא הריר אם לח אינו חוצץ יבש חוצץ לפיכך אשה בעלת המטות צריכה לחוף אותה במים עד שיתרכבו וכן גלד שע"ג המכה אפי' אם היא מצטערת להסירו או אבעבועות שחין צריכה להסירן או לרכן היטב במים : ד רטיה שע"ג המכה חוצצת וגם רטיות שמניחין אותן לזמן ג' או ד' חדשים ואחר כך גופלן מעצמן ובתוך הימן אי אפשר להסירן אלא בקריעת העור עמה והאשה אומרת שהורגלה עמה (ו) ואינה מקפרת מ"ם חוצצין . וכן אשה שיש לה מכה ופתוחה ונותנים בתוך הנקב תחת הרטיה גדר מבגדים עירים פשתן ואף כששסירין את הרטיה אינן נראין כי המה בעומק מכל מקום חייצי (תשובה מאהבה) :

ה לכלוכי צואה שעל הבשר שנעשה מחמת זיעה אם נתיבשו חוצצין . מלמולין שעל הבשר והוא מה שלפעמים ידיו של אדם מלוכלכות בטיט או בבצק או בזיעה וטולל ידיו אחת על הברתה ונעשה כעין גרגרין חוצצין :

ו הריו החלב והדבש שרף התאנה ושרף התות ושרף החרוב ושרף השקפה (הוא מין תאנה) יבשים חוצצין (ז) לחים אינן חוצצין . ושאר כל השרפים אפילו לחים חוצצין . וכן תרם אפילו

מבגרת השרחן

ובעו"ה כל אשה עושה כרונה לכן אעתיק כל הדינים הנלכדים לה וצריך לה להסיר עליהם בנחן ביתו . חל טבילה במולאי שבת תרחן ותחוף בערב שבת ובמולאי שבת תחמוז ותרחן ותחוף וכן הדין אם חל טבילה במולאי יום טוב (ש"ך) ולא נטה דעת הרמ"א וחכמת אדם וכ"ל הס"ס עיין שם) . חל ליל טבילה במולאי שבת והוא יום טוב שאי אפשר לחוף אז תחוף בערב שבת וכן אם חלו ב' ימים טובים ביום חמישי וששי וחל טבילה בליל שבת תחוף ביום ד' בשבת ותקטור שערותיה כדי שלא יתבללו (ש"ע) . וצריכה גם כן לעיין ולדקוק בכל גופה בשעת החפיפה (ש"ך וס"ט) . גם תזהר בימים שזין החפיפה לטבילה מכל טיטופת וטנאידנק כה שום דבר גם מגניעת תבשילין או מנחיתהן לבני' הקטנים תיזהר אם אפשר לה ליזהר אם הם דברים הנדבקים . ואם אי אפשר לה ליזהר כגון שאין לה מי שיעשה במקומה או שצריכה ליגע בהן בשעת אכילה אין לחוש ומכל מקום תרחן ידיה כל פעם שלא תצוא ידיו חליצה (רמ"א וחמוריים) . ובשעת טבילה תענין ותדקוק היטב פעם ב' כל גופה ושערות ראשה שלא יבא דבר חוץ (ש"ע וחמוריים) ותדית בית הסתרים במים חמים שהוחמו מערב יום טוב אם יש לה (עיין ש"ך וסדרי טהרה) וכן תחנך שמים בטוב בשעת הטבילה שלא ישתר פירוין ולא בשר ולא עגס (ש"ע) וכן תתקד לראות אונקו וחוטמה דבר שמותר לעשות בשבת ויום טוב (חכמת אדם) . אם נתעסקה בין חפיפה לטבילה בדברים החולצין או שמתנה לבנה תבשיל הראוי לידבק בה ולא בדקה עומה קודם טבילה לראות שלא נדבק בה שום דבר אף דיעבד לא עלתה לה טבילה וצריכה טבילה אחרת . ואפילו אם בדקה מיד אחר טבילה ולא מאלה עליה שום דבר תצן לה מכי טבילה אומר בעליהם מהמים נפל ממנה (ש"ע וחמוריים) :

קסא

(תצא) (ה) שיהיו ראויים . ולכן אם נכנסו לרשות וקסמים בסדקי תגליה מלמסס חולצים (ש"ע סימן קל"ח סעיף מ"ב) : (ב) ואינה מקפדת בו כי המה בשמק מ' . דברים אלו צריך עיין מדברי הסדרי טהרה וחמוריים סעיף י' י"א ולפי שאין הספר לפני ולא ידעתי טעמו לא הארכתי בו : (ג) לחים אינן חולצין . ואם היא מקפדת אפילו בדבר לח חולצ

קיצור שרזן ערוך קסא הרבות נדה

(ד) אפילו לח חוצץ :

ז צבע שצובעות הנשים פניהן וידיהן ושער ראשן אינו חוצץ . וכן אשה שאומנות שלה לצבוע בנגדים וכדומה . ואחזת זה ידיה צבועות . וכל הנשים שיש להן אומנות זו דרכן שלא להקפיד בכך . אינו חוצץ :

ח בצואה שתחת הצפורן יש חילוקים . וכבר נתנו לחתוך צפרני ידיהן ורגליהן קודם הטבילה ותוהר לשרפן כ' אם ידרוך עליהן בעלה או אדם אחר מסוכן . ובשבת וי"ט אם שכחה לחתוך קודם (ס) יש פתרון לחתוך על ידי עכו"ם . אם יש לה נפש על מקום הצפורן ואינה יכולה לא לחתכו ולא לנקר תחתיו . אם נפוחה כ"כ (ו) שאין הטיט שתחתיו נראה אינו חוצץ . אשה ששכחה לחתוך צפורן וטבלה כך אם נזכרה קודם שנוקקה לבעלה צריכה טבילה אחרת . ואם לא נזכרה (ז) עד לאחר שנוקקה לבעלה תעשה שאלת חכם :

ט תוהר להסיר קודם טבילה הנזמים והטבעות :

י צריכה לנקר שיניה קודם טבילה משום דמצוי הוא לימצא בין שיניה שורי מאכל . ואם טבלה ונמצא איזה דבר ביניהם או דבוק בהן לא עלתה לה טבילה . ויש נוהגות שלא לאכול בשר ביום לכתן לבית הטבילה מפני שהבשר נכנס בין השיניים יותר משאר איכל ויש לחוש שאפילו הנקר שיניה שמא תשאר סמנו ומנהג יפה הוא . ובשבת וי"ט שאוכלין בשר תוהר לנקר ביותר וצריכה כל אשה ליותר שלא מאכל בין החפפה לטבילה . וכל יום הטבילה לא תעסוק בבצק או בנרות של שעווה שלא ידבק בה שום דבר . אך בע"ש אם דרכה ללוש בעצמה לכבוד שבת אל תסנע . רק תוהר לרחוץ אח"כ ידיה יפה יפה :

יא אשה שיש לה שן תותבת תשאל למורה הוראה איך תתנהג בטבילה (עיין בס' נידולי טהרה שו"ת סי' כ"ב ושו"ת אמרי אש סי' ע"ה ע"ו ובספר חכמת אדם ועיין שם באשה שיש לה סתימת אבר (פלאמברין) בנקבי שיני' . ועיין בספר מי נדה סימן קצ"ח ובספר שו"ת בנן ציון החדשות סימן י"ז) . וכן אשה שהיא מוכה בשבר ונושאת טבעת ברהמט תעשה שאלה (עיין נו"ב קסא סימן ס"ד ותנינא סימן קל"ה ושורי טהרה סי' קצ"ח ס"ק כ"ג) :

יב לא תאחז בה חברתה בשעת טבילה לפי שלא יבאו המים במקום האחיזה . ובשעת הדחק (ט) תטבול האשה שהיא רוצה לאחוז אותה תחלה ידיה במקוה ואחר כך תאחוז אותה לא בכח ובדיבוק חזק אלא בדיבוק בינוני בדרך כל האדם :

יג היכא דאפשר אין לטבול במקום שיש בקרקעיתו טיט משום חשש חציצה . (ט) ובשעת הדחק נוהגין להקל משום דסתם טיט שבמים אינו עב כ"כ . אבל הטיט שעל שפת הנהר שמתדבק ברגליה הוי חציצה . ולכן צריכה ליותר שכבואה אל תוך הנהר קודם שתטבול (א) תדחף היטב רגליה מן הטיט שנדבק בה בשפת הנהר . אם תרצה להניח בתוך הנהר תחת כפות רגליה איזה דבר שתעמוד עליו בשעת טבילה . צריכה לשאול למורה הוראה כי יש הרבה דברים שאסור לעמוד עליהם בשעת טבילה :

יד לא תטבול בקומה זקופה מפני שיש מקומות שמסתתרים בה ע"י כך . ואל תשחה הרבה עד שידבקו סתריה זה בזה . אלא שוחה מעט עד שיהיו סתרי בית הערוה נראים בדרך שנראית (י) בשעה שהיא לשה את הפת ששפסקת רגליה מעט להתחזק וללוש בחוץ . ותחת ידיה

מסגרת השרזן

לחם הפנים

הנהגות מהרב המו"ל והמפורסם בקש"ת מוה' אלימלך חכון שלישי"א האבד"ק ראווב :

(א) תדחף היטב . ונראה דה"ל בנשים שיש להם חציצה על המצח ועל המצחיות . ולפעמים יש שם עפר וצורות וסין הסתם לטבולן כמות הרגלים

ברש"י שלפנינו שלא כתב (ב) : (ס) יש מחזירין לחתכן . עיין בלחזרונים מה שכתבו בזה : (י) שאין כטיט שתחתיו נראה . וא"ל שיהא נקדס עור ובשר על הטיט הלא כל הטיט כל כך בעומק

שאינו נראה כזה לבשר אינו חוץ לכל שאינו נראה כזה וכשר נוקרי אינו נראה (לחזרונים) :

(ז) עד לאחר שמקקה לבעלה . או טענה כלילה עם בעלה אף ע"פ שלא שימשה תעשה שאלת חכם (עיין בלחזרונים) : (ח) תטבול כ"י ואחר כך תאחז כ"י . ואם עקרה ידי' מן מי המקוה קודם

שלאחזה שוב אין המים שעל ידיה נקראים מי מקוה כיון שכבר נתלשו מן המקוה ויש להחזיר שחזיתו ידיה למטה מן המים ותאחז אותה שם ולא אף אם תאחז למטה מן המים ככה ק"ל

שפיר דמי כיון דהמי מקוה מקדימים ליד (כ"ט ע"ס) : (ט) ובשעת הדחק . תעשה שאלת חכם (עיין פתחי תשובה סיק ט"ז) :

(י) בשעה שהיא . שורכת את הכת כ"י להתחזק ולערוך

קיצור שלחן ערוך קסא קסב הלכות גדה

ע

רביה **יחא** **נראה** **כדרך** **שנראה** **בשעה** **שהיא** **מניקה** **את** **התינוק** . **ואינה** **צריכה** **להרחיק** **ידכותיה** **ו** **מזו** **יותר** **מדאי** **וגם** **לא** **להרחיק** **ורועותיה** **מהגוף** **יותר** **מדאי** **אלא** **יהיו** **כדרך** **שהב** **בעת** **הילוכה** . **ואם** **שהחזק** **ביותר** **או** **זקפה** **ביותר** **לא** **עלתה** **לה** **טבילה** . **מפני** **שעשים** **קמטים** **בגופה** **ואין** **המים** **באים** **שמה** . **ולכן** **צריכין** **להשניה** **שיחיו** **המים** **(יא)** **לבעלה** **משיכורה** **שלשה** **מפחים** **דבענן** **זה** **יכולה** **לטבול** **כראוי** **ובשעת** **הדחק** **שאר** **המים** **נבזים** **כל** **כך** **(יב)** **השב** **מהחלה** **לאט** **לאט** **במים** **עד** **צוארה** **ואח"כ** **תטבול** . **באופן** **שלא** **יתהווה** **תחלה** **בגופה** **שהיו** **למים** **שום** **קמץ** . **ומה** **שנעשה** **אח"כ** **איזה** **קמץ** **בגופה** **שבתוך** **המים** **אינו** **מוזק** **מפני** **שכבר** **קדמו** **המים** **שם** . **ואם** **המים** **נמוכים** **מאד** . **בשעת** **הדחק** **תטבול** **בשכיבה** **כמו** **דג** **רק** **שתתכסה** **כל** **גופה** **עם** **שערותיה** **בפעם** **אחת** **במים** :

מן **אינה** **צריכה** **לפתוח** **פיה** **כדי** **שיכנסו** **המים** **ולא** **תקפוץ** **אותו** **יותר** **מדאי** **ואם** **קפצה** **לא** **עלתה** **לה** **טבילה** **אלא** **תשיק** **שפתותיה** **וז** **לזו** **דיבוק** **בינוני** . **נהנה** **שערה** **בפיה** **ושבלה** **לא** **עלתה** **לה** **טבילה** **מפני** **שלא** **באו** **המים** **על** **שערה** :

מן **לא** **תעצם** **עיניה** **ביותר** **כי** **ע"י** **זה** **נעשים** **קמטים** **למטה** . **וגם** **לא** **תפתחם** **ביותר** **כי** **נעשים** **קמטים** **למעלה** . **אלא** **המגרם** **ברפיון** :

ין **צריכה** **להסיר** **הצואה** **משפת** **החוטם** **גם** **מבפנים** . **אבל** **מה** **שהוא** **למעלה** **בתוך** **החוטם** **לא** **חייץ** . **וכן** **צריכה** **להסיר** **צואת** **האוזן** . **י"א** **שהאשה** **צריכה** **להטיל** **מים** **קודם** **טבילה** **אם** **היא** **צריכה** **לכך** **גם** **צריכה** **לברוק** **עצמה** **בגדולים** **ובקטנים** **שלא** **תהא** **צריכה** **לעצור** **עצמה** **ולא** **יהיו** **ראויים** **לביאת** **מים** . **ובדיעבד** **אינו** **מעכב** :

ית **לא** **תטבול** **באבק** **שעל** **רגליה** . **(יג)** **ואם** **טבלה** **אם** **היה** **אבק** **רק** **שהעבירוהו** **המים** **עלתה** **לה** **טבילה** :

יז **סתם** **כנים** **ופרעושים** **אינן** **נדרקים** **בגוף** **והמים** **נכנסים** **שמה** **ולא** **חייצי** . **אבל** **מין** **כנים** **שדבוקים** **בבשר** **וגושכים** **בעור** **במקום** **שער** **ונדרקים** **בחזק** **בבשר** **צריכה** **להסירן** **ע"י** **חמין** **ולגוררן** **בצפורן** . **(יד)** **ואם** **אינה** **יכולה** **להסירן** **אינן** **חוצצין** **ואותן** **כנים** **קמטים** **שדבוקים** **בשערות** **צריכה** **להסירן** **משום** **הריוץ** **הציצה** :

כ **אשה** **שיש** **לה** **(טו)** **קליעות** **שערות** **דבוקות** **וז** **בוו** **שקורין** **בל"א** **מאד** **רעע** **או** **מאד** **לראקען** **וב"שון** **פולין** **ורוסאי** **קאמטים** . **ויש** **סכנה** **לגלחן** **לא** **חייצי** . **ואפי"ו** **יש** **בתוכן** **איזה** **חומץ** **שא"י** **אפשר** **להסירן** **אם** **אינן** **נראין** **מבחוץ** **לא** **חייצי** **(ק"ס)** :

קסב הלכות טבילה . ובו יד סעיפים :

א **אם** **בעלה** **נעיר** **מצוה** **על** **האשה** **שתטבול** **בזמנה** **שלא** **לבטל** **מפריה** **ורביה** **אפילו** **לילה** **אחת** **שהרימצינו** **ביוהשע** **שנענשעל** **שביטל** **את** **ישראל** **מפריה** **ורביה** **לילה** **אחת** . **ואשה** **שמהארת** **מלטבול** **כדי** **לצער** **את** **בעלה** **עונשה** **גדול** **מאד** **ר"ל** :

ב **אסורה** **לטבול** **ביום** **השביעי** **עד** **צאת** **הכוכבים** . **ואפילו** **לטבול** **סמוך** **לחשכה** **באופן** **שלא** **תבא** :

דהם הפנים

מסגרת השלחן

בחזק **(ע"י ו"ט)** : **(יא)** **למעלה** **מטיבורה** . **ואין** **מבערין** **זאת** **בחדש** **ביומי** **רק** **בכל** **אשה** **לפי** :

מה **שהיה** **אם** **היה** **גדולה** **או** **קטנה** **(לנשי** **שרד** **סוף** **יורה** **דעה)** : **(יב)** **השב** **מתחילה** . **בסדר** **טובה** **לא** **כהב** **לסמוך** **על** **זה** **כשאין** **המים** **נבזים** **כל** **כך** **ח"ל** **דרך** **אפשר** **בעלמא** . **ובזבזי** **שרד** **שם** **כתב** **לכדי** **דכל** **שאר** **המים** **עמוקים** **שיעור** **הראוי** **לא** **מהכי** **לה** **טבילה** **ח"ל** **אם** **כן** **השכב** **בחזק** **המים** **כמו** **דף** **(ג)** . **שכסמוך** **בפנים** **והם** **לא** **שטוח** **יש** **חשש** **פסול** **אפילו** **בדיעבד** **ע"י** **שם** **שכן** **דעת** **הש"ך** **סעיף** **קטן** **מ"ט** **וכן** **נראה** **ממה** **שכשיג** **בה"כ** **שם** **על** **הט"ז** **(ח"א)** **לדבריו** **בה"כ** **דחוקין** **כמבואר** **למעין** **וכן** **נראה** **דעת** **ר"ם** **בחינוכי** **המקום** : **(יג)** **ואם** **טבול** . **יש** **מי** **שאומר** **שאינו** **חוצץ** **מפני** **שהמים** **משפשפין** **אותו** **ויש** **מי** **שאומר** **שהוא** **כפי** **שהחבך** **נעשה** **טיט** **כשיורד** **למים** **וחוצץ** **ח"ל** **אם** **כן** **שפשפה** **או** **שטבול** **בחמין** **שכחמין** **מעבירין** **הכלתוך** **כאלו** **שפשפה** **(כ"י** **ש"ט** **סדרי** **טובה** **ומ"ם** **המחבר** **אם** **היה** **אבק** **דק** **ט"ו** **לא** **מנאחיו** **בפוסקים**) : **(יד)** **ואם** **אינה** **יכולה** . **ח"ל** **אם** **יכולה** **להסירן** **אפילו** **בדיעבד** **חולצין** **(ט"ז)** . **(טו)** **קליעות** **מפרות** . **ואם** **קליעות** **האלו** **נעשו** **בידי** **אדם** **ח"א** **ע"פ** **שנעשו** **על** **פי** **רופא** **מומחה** **אין** **להסיר** **לח"כ** **נשאר** **חצ"ש** **עדות** **שלא** **נקלטו** **(פמ"א** **סדרי** **טובה** **ע"פ** **ונחמנו** **חדש)** :

מסגרת השלחן קסב הרבות נדה

תבא לביתה עד שתחשך נמי אסור . ואפילו נתאחרה שלא טבלה כלילה שלאחר יום השביעי וטובלת אח"כ אסורה ג"כ לטבול ביום . וגם בענין זה יש להחמיר שלא הטבול אפי' סמוך לחשכה ושלא תבא לביתה עד שתחשך אלא הטבול הוקא כלילה . והכלות הטובלות קודם החופה (ה) יכולות לטבול ביום השמיני או אח"כ ביום . ובשעה הרחוקה אפילו אם טובלת ביום השביעי כולה גם כן לטבול ביום ואפילו בבוקר לאחר הנזן החמה אבל (ג) לא יעמידו את החופה עד צאת הכוכבים . אבל אם טובלת לאחר החופה אף ע"פ שהיא טבילה הראשונה לבעלה דינה כמו שאר אשה (ה"א) :

ג היכא דאיכא אונס כגון שיראה לטבול כלילה מחמת צינה או פחד או שביט הטבילה הוא חוץ לעיר ושערי העיר ננעלים כלילה (ג) יכולה לטבול בשמיני בעוד יום . אבל בשביעי לא לטבול ביום (ד) אפילו במקום אונס . והא דמותרת לטבול במקום אונס בשמיני ביום דוקא שתעשה גם החפיה או סמוך למבילה אבל אם יום השמיני הוא שבת או יום טוב שתצטרך לעשות החפיה ביום שקודם הטבילה וגם לטבול ביום . והו אסור ששים דתרו קולי כהדרי לא מ"קלינן (רהיגו טבילה ביום וגם הרחקת חפיה מטבילה) (ק"ז ק"ח) :

ד לא תעמיד על שום רבר בשעת טבילה . ואם מי חסקה עמוקים וצריכה לעמוד על שליכה העשה שאלת חכם :

ה לא הטבול במקום שיש חשש שיראו אותה בני אדם מפני שמתוך כך היא ממהרת לטבול וחיישין שמא לא תטביל יפה . ובדיועבד אם טבלה וידעין בבירור שטבלה כראוי עלתה לה טבילה (ק"ח) :

ו כשהיא טובלת צריך לעמוד אצלה אשה יהודית נזולה יותר מ"ב שנה ויום א' שתראה שלא ישרא משער ראשה צף על פני המים . ואם אין לה אשה יכול גם בעלה לעמוד אצלה לראות שתטבול יפה (סימן ק"ח ונפחם סימן ק"ט) :

ז מותרת לטבול כליל שבת (וע"ל סי' פ"ז) אם עתה הניע זקן טבילתה שלא יכולה לטבול מקודם ובעלה בעירו אבל אם אין בעלה בעיר או שהיתה יכולה לטבול קודם אסורה לטבול כליל שבת . ואם הוא אחר לידה יש חילוקי דינים אם מותרת לטבול כליל שבת או לא ותעשה שאלת חכם . ואשה שזמן טבילתה בא קודם אלא שלא טבלה מחמת שלא היה בעלה בעיר ובא בע"ש . יש מקומות שמחמירין שלא לטבול כליל שבת . ובמקום שאין מנהג קבוע אין להחמיר ובמקומות שנוהגין להחמיר כליל שבת (פ) גם כמ"ש לא הטבול . וא"כנה שנשאת אסורה לטבול טבילה הראשונה כליל שבת דהא אסור לבא עליה ביום הראשונה בשבת (ע"ל סימן קמ"ח) ובמ"ש (ו) יש מקילין שתטבול (ק"י) :

ח לאחר שטבלה כראוי בעודה עומדת הך המים תבדק אב"ו על הטבילה ויש להחמיר שקודם הברכה (ז) תכסה א"ע למטה באיזה מטפת או לכח"פ תחבך ורועותיה על גופה להפסיק ולא תסתכל הך המים בשעה שהיא מברכה ואם טבילה במקום שתוכל לעבור את המים ברגליה טוב לעשות כן קודם הברכה . יש נוהגות שלאחר הברכה טובלת עוד פעם א' ומנהג נכון הוא רק תשניה שגם הטבילה השניה תהיה כהוגן (כ') :

לאחר

מסגרת השלחן

דלת הפנים

הגיה ובין האצבעות שהיה הכל נק' בלי שום חשש חיציה . (וע"ל לקמן בספרות השלחן סי' י"ג) :

אדם : (ב) לא יעמידו . אבל להעמיד החופה ביום ולסמוך שאין מיוחדין אותן עד כלילה לא מהני כח (דגול מרובב) : (ג) יכולה לטבול . ומ"מ לא תשמש עד כלילה והסמך טבילה מבעלה עד כלילה (רמ"א סדרי טהרה) : (ד) אפילו במקום אונס . ע"ן בסדרי טהרה והכמת אדם מה שכתבו בזה : (ה) גם במזלי שבת לא חטבול . אם הוא מהמקומות שמחמירין גם כן שלא לטבול במזלי שבת אלא בזמנה ממנו (ש"ך סדרי טהרה) : (ו) יש מקילין . אפילו במקום שנהגו להחמיר שלא לטבול במזלי שבת אלא בזמנה מ"מ כגון מקילין כיון שלא טבלה בשבת מבוס תשם חיסור (רמ"א סדרי טהרה) : (ז) תכסה כ"י לעשות כן כ"י . ע"ן בלחמנים ביו"ד דעה סימן ר' ובח"מ סימן ע"ד דמקילין בכל זכ ולכן אעתיק דברי החכמת אדם שהם בנינים ג"פ דבריהם ז"ל . לכתחילה תדביק ידיה למטה מלבה כדי להפסיק בין ערוהה ללבה ואם לא עשהה ק אין נכך כ"ס ימיו ע"פ ליידיה שתסתכל למזן ולא תסתכל למים אם המים ללו"ס מבוס לא יראה שיהיה דבר (ובין דע"פ ערוהה מבוסה נמים די בזה להוציא מפ"ל חיסור דלא יראה

קיצור שרזן ערוך קסב קסג הלכות נדה

א לאחר שמבילה במקוה כראוי מותרת ליכנס לבית המרחץ לחמם את עצמה ואפילו הוא מרחץ של יעה. אבל להזור ולרחוץ באמבטי יש אוסרים וכן נהנו (ר"ל). (ח) ולשפוך עליה מים המים לחמם את גופה יש להקל. אך במקום שנהנו לאסור גם זאת אין להקל :
י יש לאשה להיות צנועה במבילתה להסתיר ליל מבילתה ולא חלך בפני הבריות שראו ירגישו בה בני אדם ומי שאינה עושה כן נאמר עליה ארור שוכב עם בהמה. עוד יש לה ליותר כשתצא מן המבילה שתפגע בה חברתה (ט) ותיגע בה שלא יפגע בה תחלה דבר שחא כגון כלב או חמור או חיר (י) או סוס או מצורע. וכיוצא בזה (יא) או ע"ה. ואם פגעו בה דברים אלו אם היא יראה שמים תחזור ותמבול. מי שפגע באשה שיצאת מן המבילה איכא למיחש ח"ו לתפלה. והתקנה הוא שיאמר ב' פסיקים אלו. שופך בוו על נדיבים ויתעם בתוהו לא דרך (תהלים ק"ז). שופך בוי על נדיבים וכו' ואפיקים רפה (איוב י"ב) (קל"ח) :
יא להחם את מי המקוה יש אוסרין ויש מתירין וכבר נתפשט המנהג בהרבה מקומות להיתר אבל במקום שאין מנהג אין להקל (ר"ל). ובמקום שנוהגין להקל צריכין להשגיח שכליל שבת כשמוכחין לא יהיו המים המין ממש אלא פושרין (ע"ל סי' פ"ו) (סיון ק"ז ונחמ"ל) :
יב בענין המבילה בנהרות לדעת הרבה גדולי הפוסקים ז"ל אין מבילה מועלת בנהר אלא בזמן שהוא קצן כל"כ שידוע בבירור (יג) שלא נהגדל מחמת מי גשמים או מי שלגים. כי מי גשמים ומי שלגים אינם מטהרין אלא בזמן שהם נקיים ועומדים במקוה אבל כשהם ווחלים על הארץ אינם מטהרין. אלא מי מעין מטהר גם בווחלין. ואך בשעת הדחק במקום שאין מקוה נוהגין להקל ולסמוך על הפוסקים דכ"ל כמ"ד דאפ"י וראים שהנהר מהגדל מן הגשמים מ"מ עיקר גידולו הוא ממקורו מן הההום. כי בעת הגשמים האויר מלוכלך ומקורי המענות הברבים ומתגברין ונמצא רעולם שהמים שבנהר רובם כמעין. ומי הגשמים מתבטלים בתוכם. ומטהרין גם בווחלין. אבל במקום שיש מקוה חלילה להקל. וגם במקום שאין מקוה אם באפשרי יש להסתיר שאם הנהר נתרבה ממי גשמים תסתין במבילתה ב' או ג' ימים עד שישוב לאהלו. (יד) ושבו אם באפשרי שלא תמבול במקום שנהררח אלא במקום שהולך תמיד. רבוה יש קצת להקל טפי :
יג ובנהר שמתהווה לגמרי ע"י גשמים ולפעמים מתיבש אע"פ שבשעת הגשמים גם שאר נהרות שופכים לתוכם מכל מקום היאיל ולפעמים פוסק לגמרי אין שום היתר למבול בו כשהוא ווחל עד שיקור המים ויעמדו :
יד דיני המקוה רבים הם מאוד. ובכל מקום שעושין מקוה אין לעשותה כ"א ע"י רב מומחה לרבים גדול בתורה וביראה. וכאשר יתהווה בה איזה שנוי גדול או קטן יעשו מיד שאלת הכס. וכן כאשר יצטרכו לשאוב אותה לנקותה ישאלו איך יתנהגו (ר"ל) :

קסג הלכות מילה. ובו ח' סעיפים :

א מצות עשה על האב לכויל את בנו (ה) או לכבד ולעשות שליח לישראל אחר שימול אותו. ויש לו לזאב לתת את הילד על ברכי הסנדק (ע' שע"ת סי' תקנ"א סק"ג) ולהושיט את האוימל לידי המהיל ולעמוד אצלו בשעת המילה להראות שהוא שלוותו. (ב) ובין היתוך לפריעה

מסגרת השרזן

גוי (אחרונים וע"ל ססי' ה') : (ח) והשפך בוי יש להקל. לא ידעתי מאין כולל דבר זה ועיין בתוספות יום טוב פרק ח' דשבת ובגיטין דף ט"ז בתוספת דבור המתחיל כבא דיותר יש לאסור בשפיכת מלחין (פי' שטת השב"ט שלמד מגזירה י"ח דבר לכאן) : (ט) ותיגע בה. עיין בסדרי טהרה שמוסיק לבסוף דלון לרך לגע בה וכן נראה מדברי רמ"א וחכמת אדם : (י) או סוס. עיין בש"ך מה שכתב בזה : (יא) או ע"ה. גמור שאינו קורא ק"ש (פסחי חסונכ בשם חמודי דינאי) : (יב) שלא נהגדל מחמת בוי. ואם נהגדל מעט מן המי גשמים בעיני שמו הכהר שכן מן המעיין הם הכוז נגדס אינו מזה (ש"ע ש"ך) ועיין במה שכתבתי בסמוך : (יג) וטובאם נאפשר. והש"ך כתב דבמקום שנתרחץ אין להסתיר למבול שם אף לדעת המקילין שנתבאר בסמוך ואף אם המי גשמים מועטים מן מי הכהר. והנבא"ט וחכמת אדם כשמיינו דברי הש"ך אלו ונאפשר דכניחא להו כדעת הר"ן והבב"א וש"ע דאם המי גשמים מועטים מותר למבול אף במקום שנתרחץ וכן נראה דעת רמ"א להקל במקום שאין שם מקוה כמו שסיים מותר למבול בו בכל מקום :

(תבא) **קסג** (ה) או לכבד. אם אינו יכול למול צעמו (עיין חכמת אדם) : (ב) וכן חסיד

קיצור שרזן ערוך קסג קסד הלכות מילה

לפרעה מברך האב אקב' להכניסו . ויש לאדם לחזור ולהדר אתר מוחל וסנדק הותר סוד צדיק . טהנין שאין נוהגין סנדקאות לאיש אשר כבר היה אצלו סנדק בן אחר . אם כיבר למוהל א' אסור לחזור בו וכבד לאחר שנאמר שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב . אם כיבר לאחר ובתוך כך הלך זה המוהל מן העיר וחשב האב כי לא יבא לזמן המילה ועל כן כיבר . לאחר ובתוך כך בא הראשון יסהלנו הראשון (ר"ס רס"ד רס"ה) :

ב נוהגין שכל העם שאצל המילה עומדים . שנאמר ויעמוד העם בבית . מלבד הסנדק שתופס את התינוק הוא יושב . ולאחר שביד האב להכניסו וענו אכן אומרים כולם כשם שנכנס לבית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים (רס"ה) :

ג המוהל צריך שידע הלכות מילה (ג) (המבוארין ביו"ד) וצריך שיחקור אם הילד הוא בריא . וגם להסילת יש להזהר שאם תראה איזה מיוחד בילד תודיע :

ד וצריכין לזהר במאוד מאוד שלא לפול ולד שיש בו השש חולי כי סכנת נפשות רוחה את הכל . שאפשר לו למול לאחר זמן ואי אפשר להחזיר נפש אחת מישראל לעולם . ועיין יו"ד סימן רס"ו רס"ז בתי מלך הניק שהיה חולה והבריא . וסיד כשהיטק ראו למול אסור לעכב את המצוה מאיזה טעם להרבות שבתה וכדומה אלא ימול מיד כשהוא ראו (תשו' רב"ש סי' קצ"ב) אך לא בשבת ולא ביום כמ"ש ביו"ד סימן רס"ו :

ה אשה שבתו שני בניה סחפת מילה שנראה כי המילה הכחישה את כחם אין מלין את השלישי עד שיגדל ויתחזק כמו . וכן אשה שמת לה יולד א' סחפת מילה וגם לאחרות אירע כן אזי גם שאר האחיות לא ימולו בניהן עד שיגדלו ויתחזקו (רס"ז) :

ו תינוק שנולד בן השמשות או קצת קודם יעשו שאלת חכם מתי יומל (לוח סימן של"ג יולד סימן רס"ז רס"ח) :

ז תינוק שמת קודם שנימול (ובין בתוך ה' ימים בן אה"כ) מלין אותו אצל קברו להסיר חרפתו ממנו שלא יקבר בערלתו כי חרפה הוא לו . ואין מברכין על המילה אבל קוראין לו שם לזכר שירחמנו מן השמים ויחיה בתחיית המתים ויהיה בו דעה להכיר אביו ואמו (ואם מת ביום ע"ל סימן ר' ס"ח וס"ט) אם שכחו למולו וקברוהו בערלתו . אם נזכרו מיד שצדיקין הן לחוש שנתנוול בקבר צריכין לפתוח את הקבר ולמולו . אבל אם לא נזכרו עד איזה ימים לאחר מותו אין לפתוח את הקבר (נזב"ח סימן קס"ד) (רס"ז) :

ח נוהגין לעשות סעודה ביום המילה . שכל מצוה שקבלו בשבתה (כמו מצות מילה) עדין עושין בשבתה ובתיב שש אנכי על אמרתך ונ"ו ודרש' זו מילה . ובי שאפשר לו לעשות סעודה הגונה ומקבין ואינו עושה אלא בקאפ' ומיני מתוקה וכדומה לא יפה עושה .

ט שסומכין אותו לסעודת ברית מילה וידע שיש שם אנשים מהגונים כחייב גם הוא ללכת . עוד נוהגין לעשות סעודה ביום פירות ומשקן כליל שבת שקודם המילה . וגם זהו סעודה מצוה (רס"ה) . עוד נוהגין שכלילה שלפני המילה מתקבצין בבית התינוק ועוסקין בתורה ועושין קצת סעודה וזו אין לה דין סעודת מצוה שאינה אלא מנהג בעלמא (מהר"ע ע"כ) :

קסד הלכות פדיון בכור . וכו' מעיפים :

א מ"ע על כל איש מישראל שיפדה מכהן את בנו שהוא בכור לאמו ב' סלעים . ובמטבעות שלטו צריך שיהיו כ"כ עד שיהא בכולם חמישה ליש ושליש כסף צרוף (בראנדזילבער) (עין חת"ס סופר סי' רפ"ט) ויכול ליתן לכהן אפי' שאר המצויים שיהיו שוים כך אבל לא קרקעות או שטרות . ולכן אין פורין בבאנקנאטן (*) ונוהגין לעשות סעודה למצוה זאת :

ב אמר לכהן אחד שיפדה ממנו את בנו אסור לחזור בו . ואם חזר ופדה אותו מכהן אחר הרי זה פדוי :

ג אין פדיון את הבכור עד שיעברו עליו שלשים יום וביום שלשים וא' יפדוהו מיד שלא להשהות את המצוה ואין פדיון בשבת וביום אבל בהוצאת פורין . נוהגין לעשות הפדיון

ביום

בסגרת השלחן

יהם הפנים

* זה התינוק מאהבה חלק שלישי סי' ש"ה בזה וזל נתיק' פשוט שאם פדאו בבאנקנאטעל וזו בבאנקנאטעל וזכר' כהן אפילו המה מלך העירל שנתהלים ביום השבתו שאין הכנסתו ע"י התינוק ב"א בנספ' או בשות' כסף (פעצמות) והדברים ששומים מאד

דע . וצארת חיים סימן של"א . ועיין בהקמת אדם כן קמ"ט וצביות אדם שם ונספר גמ' שור בשבת דף קל"ז

יש

קיצור שרן ערוך קסר קסות הרכות פדיון הבן

ביום וס'ס אם עבר יום ל'א ולא פדה או שחל בשבת ובי'ט או בתענית (ה) יש לפדותו תיבן בלילה שלאחריו ולא ימתינו עז' לפחד להשהות המצוה יותר :

ך האב מיתו ליה לבכור קמיה כהן ומודיע לו שהוא בכור פטר רחם לאמו הישראלית ומיתו כסף או שיה כסף חמשה סלעים

ואח'כ מניחו לפני הכהן . והכהן שואל אותו מאי בעית טפי וכו' . והוא משיב לו ואומר הפץ אני לפדות את בני וכו' . ובעוד שהאב מחזיק את המטבעות בידו קודם שיתנם לכהן מברך אקב'ז על פדיון הבן וגם שהחיינו ונותן מיד את המטבעות להכהן . ונוטל את הכסף ומליכו בידו על ראש הבן ואומר זה תחת זה וכו' . ואח'כ נותן את ידו על ראש הבן . ומברכו . ואומר ישיבך אלהים וגו' יברכך ה' וישמך וגו' כי אורך ישיב ושנת חיים וגו' . ה' ישמך מכל רע וגו' . והכהן מברך על כוס יין ואם אין יין מברך על שאר משקה שרניליק לשמות שם . אבל אז צריכין לעשות הפדיון קודם נטילת ידים לפעודה כי בתוך המעודה אין מברכין על שאר משקים משא'כ כשיש יין שאר עושינו הפדיון אחר ברכה המוציא :

ה אם אין האב במקום הילד יכול ג'כ לפדותו מכהן באשר הוא שם ואומר לכהן יש לי בן בכור לפדותו והכהן אומר לו מאי בעית טפי וכו' :

ן בענין מה שנוהגין שהכהן מחזיר אח'כ את דמי הפדיון כולו או מקצתו להאב כתב המ'ז טעם (וצ'ע) ומי שרוצה לעשות המצוה בדרכי למיתו יבחר לו כהן עני בעל תורה ויראה והאב גם הכהן ינצרו בדעתם שלא להחזיר או יתן לו במתנה על מנת להחזיר (עין סנדיל עז' לפהריעב'ץ ו'ל) :

ז האם אינה חייבת לפדות את בנה ואם מה האב הב'ד פדיון אותו (עין נה'כ) :
ח עבר האב ל'א פדה את בנו וא שמת האב והב'ד לא פדי אותו חייב הוא בעצמו לפדות א'ע כשיגדיל ומברך אקב'ז על פדיון בכור ושהחיינו (ועין בס' תשובה מאהבה) :
ט כהנים ולויים פטורים מפדיון הבן . ואפי' בת כהן או בת לוי נישאת לישראל הבן פטור מפדיון ואם בת כהן נבעלה לעכו'ם ונתעברה מכנו וא אפי' נתעברה אח'כ בהיתר הבן חייב בפדיון שהרי אמו נתחללה מן הכהונה על ידי בעילת העכו'ם וכן ע'י שאר בעילת איסור שהיא מתחללת :

י אשה שהפילה ואחר כך ילדה בן קיימא צריכין לעשות שאלה (סין ט'ס) :

קס'ה דין הניוך קמנים וקצת דיני מלמד . ובי ט'ז טעמים :

א כל אב חייב להנך את בנו הקמנים בכל המצות בין במצוה דאורייתא בין במצוה דרבנן כל מצוה ומצוה לפי דעת הקמן והקמנה וכן להפרישם מכל דבר איסור כמט'ה חנוך לנער על פי דרכו וגו' ואם לא יוסר בדרכים יכהו בשבט וכדומה אבל לא יכהו מכות אסורות כמו השוטנים וכל ערום יעשה בדעת וביותר צריכין להשגיח עליהם שלא ידברו שקרים וללמד לשונם דברי אמת . ולהרחיקם מן השבעות (עין לעיל סימן ס'ז ס'ט) ודברים אלו מוטלים על האבות ועל המלמדים (ה'ח סימן טמ'ז ו'ז סימן טל'ז) :

ב הגעת זמן החינוך למצות עשה הוא בכל הניוך לפי חכמתו והבנתו . כגון היודע טענין שבת חייב לשמוע קידוש והבדלה וכל כיוצא בזה והחינוך במצות לא תעשה בין בדאורייתא בין בדרבנן הוא בכל הניוך שהוא בר הבנה שמביין כשאומרים לו עשה אסור לעשות או אסור לאכול ויש להנך הקמנים שיענו בבהכ'נ אמן ושאר הדברים ומשעה שהחינוך עונה אמן יש לו חלק לעוה'ב וצריכין לתנכם שיעמרו בבחכ'נ באימה וביראה אבל אותן שהם רעים ושבים ומבלבלים מוטב שלא להביאם (ה'ח סימן קמ'ז טמ'ז) :

ג אמילו מי שאינו אביו של קסן (ה) אסור לו שיתן לו דבר איסור לאכלו או לצוותו שיעשה

איה

רחם הפנים

בסגרת השרהן

קס'ד (ה) יש לפדותו . ומדברי הס'ך סימן ט'ס ומג'ה ודגול מרעבה סימן תקס"ח אינו נראה בן רק אם חל יום ל'א בהענית ים

לפדות ביום ההענית ולעשות הסעודה בלילה ואם חל בשבת יפדנו ביום א' רק אם חל בשבת וזכר א' הוא חענית יעשה הפדיון עם הסעודה בליל מולאי שבת (וכענין זה כתב בגליון רעק'ה בח'ד גם בשם תשובה ט"ז אבל ביום ו' אי אפשר לפדותו כלל כל זמן שלא הגיע ליום ל'א כמו שכתבו מג'ה וד'ח סימן טל'ט) :

קס'ה (ה) אסור לו שיתן לו . אפילו אין המיטק עדיין בר הכנה כלל (מגן אברהם וד'ט) :

אמר ומתבתי לזכרון בשביל מורה אחר שהיה סו'ה לפדות בן עכ'ל . ועין בשו'ת חת'ם סופר ו'ז סימן קל'ד כתב גם כן דבאנקאט'ן ידים בשמחות לענין זה עין שם ביאור רחב :

קיצור שלחן ערוך קסה דיני חינוך קטנים

אזה איסור ולרוב הפוסקים אפילו דבר האסור רק מדרבנן אסור ליתן לו לאכול או נצותו שיעשה ואם התינוק חולה קצת וצריך לאכול דבר איסור יש להתיר לתת לו (ג) ע"י זבובים דבר שאינו אסור רק מדרבנן (ולענין חמץ בפסח עיין בהל' פסח (טז"א) :

ד דבר שאין בו איסור מצד עצמו אלא שהיה גורם אין בו מצות חינוך ולפיכך מותר ליתן התינוק לאכול קודם קידוש אע"פ דחייב לחנוכו בקידוש. אבל (ג) אסור ליתן לו לאכול חוץ לסוכה דדוקא בקידוש שהוא כמי איסור לאו שאסור לאכול קודם קידוש בזה קיל אבל לעבור על עשה אסור ליתן לו (סימן קס"ט סמ"ג חמ"ג ונהי"א) :

ה (ד) אסור ליתן לתינוק אפי' הוא פחות מ"ט שנים שיוציא אזה דבר בשבת אפי' לצורך מצוה כגון מידור וחושש לבהכ"נ וכדומה (תשו' רע"ק איג"ר סימן ט"ז ע"ט) :

י קטן שנכח אזה דבר אם הוא בעין מחוייבן להחזירו ואם אינו בעין פטור מדיני אדם אם לאחר שיגדיל אך לצאת יד ששלים חייב לשלם כשיגדיל. וכן אם עשה שאר עבירות בקטנותו כשהיה בר הבנה טוב שיקבל עליו אזה דבר לתשובה. ועי' נאמר גם בלא דעת נפש לא טוב (א"ח סימן ס"ג חמ"ג סימן סמ"ג וסמ"ב ונהי"א) :

ז לא יאיים על התינוק שיכחז וכן אלא אם רואהו עושה אזה מעשה יכחז מיד או ישתוק לגמרי. מעשה בתינוק שכתב סביר הספר והפחידו אביו שיכחז הלך התינוק והביא את עצמו (ס"ט שמונת פ"ב) אסור ר"ל יצר התינוק ואשה תהא שמאל דוחה וימין מקרבת (סוף דף מ"ז סוהרין דף ק"ז ע"ב). לא יעשה מורא לתינוק בדבר טמא כמש"ל סי' ל"ג סעיף י"ד :

ח מדינא מותר לתינוק ישראל לינק מעכ"ם (וע"ל סי' קס"ז סעיף י"ח) מ"מ אם אפשר ע"י ישראלית לא יניחוהו לינק מעכ"ם שהוא דמטמא את הלב ומוליד כוזר ע וכן מינקת ישראלית שצריכה לאכול מאכלי איסור לרפואה אם אפשר לא תניק בימים ההם את התינוק (תורה דעס סימן ס"א) :

ט כל אב מחויב ללמד את בנו תורה שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם וכשם שמצוה ללמד את בנו כך מצוה ללמד (ס) את בן בנו שנאמר והורעתם לבניך ולבני בניך : **י מיד כשהתינוק מתחיל לדבר ולמדו הפסוק תורה צוה לנו משה וגו' וכן פסוק שמע ישראל וגו' (רק יחדד מאוד שיהא התינוק נקי כשעה שהוא לומד אותו ע"ל סימן ה' ס"ג י) וכן מלכו :**

מסגרת השרתון

דתם הפנים

(ב) ע"י נכרי ב"ר רק מדרבנן. וזה אין שם נכרי יש להקל להאכילו חף ע"י ישראל אם התינוק חולה קצת וצריך לכן (ח"ס וכו' דעת החי"א) :
(ג) אסור ליתן. כן כתב בחי' ארס וכו' מספר תרומת הדשן שהביא הח"א סימן תר"מ וכתב שם דאע"פ שאין אביו כחן אין להקל שיהא חף לסוכה דיש אומרים דבמלות עשה מחוייב גם כב"ד לחנוכו כמו שכתבו שם א"ח ורצא ומהלית

(*) בשו"ת דברי חיים חלק ב' סוף סימן ט' היה לשינוי וזה שחששתי אם לענות אמן על ברכות קטנים טעם שארם נקים. והנה כ"ו מותר לענות אמן אחר ברכת הקטן. והא' ליתן לא איכפת דין מה שבפי שבעתו אינו נקי והקטן גופו אינו בר חיובא ולכן מותר בודאי וחייב לענות אמן אחר ברכתו כ"ו ע"ב. והנה כבר שמעתי מפי גאון אחר שחיה דהוראה זאת אינה נראית לו. וגם דפי' עניות דעתי יש לפקפק דמה בכך שהקטן אינו בר חיובא. (א) סבל מקום הבדיקה יוצאה מגוף מנוקב וגרע מפי מוכרה דכפלה שאסור לענות אמן לאחריה. ועוד הרי הא' דענין אמן אחר ברכת קטן אינו

השקל אבל ח"ס פסק שם כמו שכתב המג"א סימן תרי"ז דלא שייך חינוך כי אם בלב ולכן מותר לאחר ליתן לפניו לאכול חוץ לסוכה כיון שאינו אומר לו שיהא חף לסוכה וגוף המאכל אינו אסור. ומי' להאכילו בידים מננה אסור לכוני עלמא ולא דמי למי שמוחר להאכילו קודם קידוש או ביום הכפורים דאין לר"ך לענומו אבל כסוכה יכול ליכנס לחוץ הסוכה (עיין במג"א ור"י סימן רס"ט סמ"ג חמ"ג חמ"ד ובלבושי שרד ופרמ"ג שם ולי"ע) : (ד) אסור ליתן לתינוק. ובט"ו סימן שמו' מחיר מטעם דתרי"מ תרי"מ ובלבושי שרד ופרמ"ג שם ולי"ע) : (ה) א"ח בן גט. ולא לבן בנו בלבד אלא מאי על כל חכם מישראל ללמד בלתי שם ולי"ע) : (ו) א"ח בן גט. ולא לבן בנו בלבד אלא מאי על כל חכם מישראל ללמד לתלמידים שגם הם יקראו ביום א"ח שמתור להקדים בניו וכל יולאי יריבו לתלמידים אחרים (ש"ס ב"ד ח"ס פתחי תשובה שם חכם לבי ועיין שם בח"ס הלכות תלמוד תורה שם לו סעיף

קיצור שדה ערוך קסה קסו דיני חינוך קמנים

(ו) מלמדו מעט מעט איזה פסוקים עד שיגיע בכחו אל בית הספר. ואז ישכור לו מלמד. וידקדק לבחור בלמד שהוא ירא שמים למען התינוק מנעוריו ביראת שמים וכשהגיע התינוק ללמוד מקרא נוהגין להתחיל עמו מ' ויקרא שהוא מ' הקרבנות דאמרו רז"ל יבאו מהורים (היינו תינוקות של בית רבן) ויעסקו בטוהרים: **יא** המלמד צריך לישב וללמד את התינוקות כל היום וקצת מן הלילה כדי להנכם ללמוד ביום ובלילה. ולא יבטלו התינוקות כלל היום מערב שבת (י) וערב יום טוב בסוף היום. אף במסלן את התינוקות אפילו לבנין בית הכדוש:

יב מלמד תינוקות שפניה את התינוקות ויוצא או שעושה מלאכה אחרת עשהם או שמתרשד בתלמודו הרי זה בכלל ארור עושה מלאכת ה' רמיה לפיכך אין להושיב מלמד אלא בעל יראה מהיר לקרוא ולדקדק ואין להמלמד להיות נעור בלילה יותר מדיאי שלא יהיה עצל ביום ללמד וכן לא יתענה או לעצור את עצמו ממאכל ומשתה או לאכול ולשתות יותר מדיאי כי כל אלו הדברים גורמים שלא יוכל ללמד היטב וכל המשנה ידו על התחתונה ומסלקין ליה:

יג לא יכה אותם מכת אויב מוסר אכזרי לא בשושים ולא במסל אלא ברצועה קמנה: **יד** אין מלמדין את התינוקות בשבת דבר חדש מה שלא למדו עדיין משום מורה שבת אבל מה שקראו פעם אחת שונים אותו להם בשבת (עין עוד יו"ד סימן רמ"ה ועין לעיל סי' קנ"ב סי"ו) (סימן רמ"ס):

טו קמן שמצא מציאה ומכ"ש אם נתן לו אחר איזה דבר במתנה אסור לטולו ממנו (מ"מ סימן דס"ג ע"ה):

טז אין מוסרין תינוק ישראל לעובד סוככים ללמדו ספר או ללמדו אימנות ומכ"ש דאסור למוסרו לאפיקורם ישראל דגרע מפי ואיכא למיחש דילמא מסשיך אברתיה (יו"ד סימן קנ"ג א"כ סימן כ"ב תמ"א כלל פ"ט):

קסו שרא לנחש דעונן ולכשף. ובו ה' סעיפים:

א כתוב לא תנחשו ולא תעוננו. כיצד הוא מנחש. האומר הואיל ונפל פתי מפי או נפל מקלי מדי או בני קרא לי סאהורי עודב קרא לי צבי הפסקני בדרך נחש מימיני שועל משמאלי לא אקד בדרך הזה כי לא אצליח וכן אלו ששומעים (ה) צפצוף העוף ואומרים יהיה כך ולא יהיה כך. טוב לעשות דבר זה ורע לעשות דבר זה וכן מי שמבקשין ממנו מעות (ג) ואומר בבקשה ממך הניחתי עתה שחרית הוא ולא אהיהיל תהלת היום בפרעון או פוצאי שבת הוא ר"ח הוא וכן אלו שאומרים צריכין לשהות תרנגול זה מפני (ג) שקרא ערבית או תרנגולת זאת מפני שקראה כמו תרנגול וכן כל כיוצא בדברים אלו הכל אסור והעושה דבר מדברים אלו עובר בלאו. י"א דאם אינו אומר הטעם למה הוא מציח לשהות את התרנגולת או התרנגול (ד) אלא אומר סתם שהטו תרנגולת זאת או התרנגול זה מותר לשחטם

ד"ה הפנים וכן

מסגרת השלדון

אינו אלא כשהוא מברך לפיכך את עצמו והטעם חינוך (עין בש"ע אות סימן רמ"ו) וכשהוא מסגף אין כאן חינוך. ופשיטא שהמברך אי הקטן צריך להנכו במצוה ולא בעבירה וכשהוא מברך בהיותו כסופק אין זאת הברכה ראויה לפטור את עצמו. ואסור לענות אמן לאחריו. כן מצינו לפי ענין. וקצת הוכחה ב"ל לזה מהא דקטנים פסוקים מן התפילין. ואין כאן מקום להאריך ודו"ל:

הנהגות מהרב בעל מחבר ספר מסגרת השלחן:

(א) מכל מקום הברכה יוצאת בו. לפי עניות דעתי יש לתרץ דברי רבינו בעד דברי חיים וזה"ל. ונעתיק דברי השאלה והתשובה שם. וזה לשון השואל. עוד ענין אחר שאני מספק בענין עניתי אמן אחר ברכות של קטנים כי צוהה בפי מבעת אסור לאותו אדם. וקפ"ה:

קסו (ה) לנפץ העוף. עין בסור ובית יוסף סימן קע"ט: (ב) ואומר בו' שחרית הוא בו'. ואף אם אינו מוסיף הדברים בפיו אלא מחשב בלבו ומנמנע מעסקיו על ידי הנחשים הא"ס

אסור (ט"ו) ובהז הפתחי תשובה דכ"ז דעת הכוספת) ויש מחזיקין בה (שם בשם ש"ג): (ג) שקרא ערבית. פי' שקרא כעורב (טו"ע): (ד) אלא אומר סתם. כיון שיש שינוי טבע לפניו ויש מקומי חרדה

קיצור שרזן ערך קסו שלא נחש לעונן ורכשן

(ס) וכן הוא המנהג :

ב בית הינוק ואשה אע"פ שאין ניהוש יש סימן פ"י שאם בנה בית או נולד לו הינוק או נשא אשה אם הצליח אח"כ ג"פ או לא הוא סימן לו להבא ויכול לומר בית זה מצליח לי יכיר וכן מותר לשאול להינוק איזה פסוק למד ולסמך עליו לעשות מעשה דחשיב קצת כמו גבוהה . י"א דמותר לעשות לו סימן בדבר שיבא לעתיד כמו שעשה אליעזר עבד אברהם או יהונתן בן שאול ויש אומרים וההולך בתום ובטח ב' חסד יסובבנו :

ג (ו) איזהו מעונן זה שנותן עתים שאומר באצטגנינות יום פלוני טוב ויום פלוני רע יום פלוני ראו לעשות בו סלאכה פלונית . שנה פלונית או חדש פלוני רע לדבר פלוני ומה שנוהגין שאין נושאים נשים אלא במילוי הלכנה אין זאת בכלל מנחש ומעונן שאין עושין זאת אלא לסימן טוב כדרך שמושחין את המלכים על המעין לה' שתמשך מלכותו כן עושין לסימן טוב כמו שהלכנה הולכת ומתמלאת ופ"ס אין לעכב את הנישואין בשביל זה ומכ"ש שאין לעשות תופת נדה בעבור זה וכן נוהגין להחליף ללמוד ברה"ט ומה שנוהגין שאין מתחילין בב' ובר' *

(ז) יש מהירין גם כן :

ד עוד אמרו ח"ל איזהו מעונן זה האותות את העינים . פ"י שהוא כאילו אותו עיני ב"א ומונחן שהוא מתעה אותן שנדמה להם כאילו עושה דברים נפלאים חוץ מדרך הטבע ובאמת אינו עושה כלום (ח) אלא בקלות ידיו ובתחבולות הוא מטעה אותן . והבדחנין שעושין כמעשים אלו על התהנות עובדים בלא והמצוה לעשותן עובר על לפני עור . ולכן מי שיש בידו לפחות מהחייב לפחות וכ"ש שאסור להסתכל ולראות . אבל אם נכרי עושה כן מותר לראות :

ה אסור לדרוש במשפטים אלא במקום סבבה נפשות . או אם בא לו איזה חלול ע"י בישוף או מקרה ורוח רעה מותר להתרפאות ע"י מכשף עכ"ל (י"ד סימן קע"ט) :

קסו הנכות עבודה כוכבים ומזלות . ובז"ש מעיפים :

א אילולים אסורה בהנאה היא ותשמישה גויה ותקרובתה . ואם נתערב מדברים אלו אפילו אחד באלף של היתר אסור כל התערובות בהנאה . איזהו תשמישה הכלים שהבהן מקפיד בהם לפניו כגון המחתה והגביעים . וכן הבית שמיחרים לה . והבסיס שמעמידין אותה עליו . וכן הבלי שיר שמזמרים בהם לפניו וכדומה . ואיזהו נוי כגון הנרות שמדליקין לפניו והמלבושים שבלבשים אותה או שחז לפניו בנדים וכלים נאים לנוי . וכן האילנות שרגילין ליטע לפני האילל להיות לו לנוי חוץ ניה ואסורין בהנא' ולכן אס' לישב בצילן ואיזה תקרובתה כגון מיני מאכל שמוניחין לפניו (ועיין י"ד סימן קל"ט) (ק"ט ק"ט קמ"ג קמ"ד קמ"ה) :

ב אילולים של עכ"ל וכן תשמישה גויה יש להן ביטול שכשעבטל אותה (ה) העכ"ל בידים

שלא

מסגרת השלחן

לחם הפנים

הדרה על האדם הוזהר לו לעשות בלי חמירה (ט"ז) : (ס) וכן הוא המנהג . ועכשיו ראינו המנהג שחומרי' בפירוש שחטו התרגומה שקראו כהתרגול ונראה דסבירא לכו כחוסן שגורסין כגמרא דמותר (ט"ז) : (ו) לחזקו מעונן סי' שחומר באצטגנינות כו' . כן דעת הרמב"ם ועיין בית יוסף שמביא דעת החולקים בזה : (ז) א"ש מחירין ג"כ . וכן כתב בש"ע בסכסם והטעם לפי שהכוכבים הנומחים בהם הם קשים (רמב"ן ט"ז חמ"א) . מה שחלם יודע שחז כנגד המל לא יעשה ולא יסמוך על הכס חלל שאין לחקור אחר זה משום שהאחר חמים חסיד עם ה' חלדי' (רמב"ן רמ"א חמ"א) ולכן אין שאלין בחמים כוכבים ולא בגורלות (ש"ע) : (ח) חלל בקלח ידיו . ומכ"ש חס הוא על ידי כישוף (ע"ז) וב"ח ואחרונים) :

קסז (ח) חלל . חלל ישראל חס יכול לבטל (ש"ע) חפילו הוא מומר לש"י (פתחי תשובה

נש

קיצור שרתן ערוך קסו והכות עכו"ם

שלא תהא עוד עבודה זרה או חשמיש או נוי לעבודה זרה הותרו. (נ) ושל ישראל **מותר** אין להן ביטול (קל"ט קמ"ו) :

ג גרות שהדליקו לפניו ואחר כך כיבן העכו"ם לצורך עצמו ומכרן לישראל מותרין וימין שכיבן לצורך עצמו והו' ביטולן. ומ"מ אין לעשות מהן גרות של מצוה וכן כל דבר של ע"ז אף ע"פ שנתבטל ומותר להדיות אסור לדבר מצוה משום דמאיס לנבזה (ל"ח סימן קמ"ד יו"ד סימן קל"ט) :

ז המלבושים שלובשים הכהנים כשנכנסים לבית אילנים ו'א דנוי שלהם הן ולא נוי של אילנים ואינן צריכין ביטול ויש מי שמצריך ביטול (ס"ה קל"ז עיין הכמ"א ובינה ח"ס) :

ח אסור לעשות שום דבר לצורך האילנים ואפי' חלונות להבית ואסור למכור להם ספרים המיוחדים **למלכות** :

יכן למכור להם דבר לצורך עבודתם אסור אם לא יוכלו לקנות במקום אחר. ויש אומרים אפי' אם יוכלו לקנות במקום אחר. וכל בעל נפש והסיר לעצמו (קל"ט קמ"ג קמ"ד) :

י אסור להסתכל באילן ובנוי שלו שנאמר אל תפנו אל האילנים. וצריכין להרחיק מן הבית ומכ"ש מן האילן עצמו ד' אמות שלא לעבור שם. ואסור לשמוע הכלי שיר או להריח בריח שלהם ואם שומע הכלי שיר יאמץ אותו וכן אם באה ריח ויכין שלא להנות ממנו (קמ"ז) :

י הרואה בתי עכו"ם ביישובן אומר בית גאים יסת' ה' (משלי ט"ו) בחורבן אומר אל נקמות ה' אל נקמות הופיע (תהלים צ"ד) (ל"ח ח"ס סימן רכ"ז) :

יא יאב לוקח ברגלו או נתפורו לו פטות בפני אילן לא יטוח להסיר את הקוץ או ליטול את המעות מפני שנראה כמשתתף לו ואפי' אין אדם רואה כ"מ אסור. אלא ישב או יפנה אתוריו או צרו לצד האילן ואחר כך יטול (יו"ד ס"ו ק"ז) :

יב יש מי שאומר שאסור להלוות לצורך בנין אילנים או לחבשימים או למשכשים וכל שכן דאסור למכור להם תשישיים והמונע מצליח. ואין לקשר ספרי עכו"ם ה"ן מספרי הדיינים והסופרים. ואם הושש שום איבה עכ"פ כל מה שיכול להשמיט ישמט (קל"ט) :

יג מקום שמתקבצים עכו"ם ואומרים ששם מוחלים להם עונותיהם אסור לשאת ולתת שם עמהם (כ"ב ה"ז ובחכמת אדם כלל ס"ז סימן ה' קנ"ב רצ"ט) (קמ"א) :

יד אסור להוכיח שם אילנים בין לצורך כנון לומר לחבירו הבהן לי בצד ע"ז פרוגי בין שלא לצורך שנאמר ושמ' אלהים אחרים לא תוכירו. ואסור לגרום לעקומ' שוכר שם אילנים שנאמר לא ישמע על פיך. לא ישמע בגרמא שרף. ואם נתחייב לו עבומ' שבועה יש מקילין להניח לו לישבע (עיין או"ח סימן קנ"ו). שם החגים שלהם שהם כשמות בני אדם אין חשש להוכיחם והוא שלא יקראו כמו שהעכו"מ מוכיחים אותם בלשון חשיבות (ל"ח סימן קנ"ו יו"ד סימן קמ"ו ח"מ סס"י קמ"ו) :

יז כש ליצננהא אסורא חוץ מליצננהא דאילנים דשריא (פסחדרין דף ס"ז ע"ב) :

יח אסור ליתן מתנת חנם לעכו"מ שאינו מכירו דכתיב לא תחנם ודרש' לא תתן להם מתנת חנם אבל אם הוא מכירו לא הוי מתנת חנם שגם הוא יושלם נמולו או כבר שלם לו והוי כמו מכירה :

אסור

לחם הפנים

חמצות. סמילא מחויב האב לחנכו בכל מה דאפשר. דהיינו ללמדו שיכר. וגם לומר לו שיקנה עצמו או לומר לאבן שתקנה וכדאי גוונא. אבל במה שאינו יכול לחנכו כגון מחויב בו. וגם הקטן בעצמו פטור. סמילא בזה חוץ המוסכם באותו חיים סימן קנ"ו בצוהר בפי המבעת כשנאמר כשהוא יושב דאסור לקרות דבר שבקדושה בדואי אין יכולין לדקדק בזה עם הקטן עד שיגדל עד לערך ששה שנים עכ"פ. ויהיה לו דעת לקיים זה מעצמו כשיצדק. אבל בפסחור מזה כשאין בו דעת כל כך אין האב יכול לדקדק בזה. ובתבין דרכיה דרכי נעים. ומסילא כשאין האב מחויב לחנכו בדקדוק זה סמילא הקטן פטור מזה. והוי כמו שאר מצות הקשים ביותר על הקטן ואי אפשר לו לקיים עדיין. שאין האב מחויב לחנכו בזה. והקטן פטור מזה. עיין ברכות דף כ' סוף עמוד א' בפרש"י שם לא הסתיו על אביו דהיינו ללמדו וכמ"ס הסג"א וי"ש סימן רס"ט. וזה מירוש לשון חינוך שאינו עדיין דבר שלם רק הוא מתחיל לכבול ע"ל העבודה כפי כחו (עיין פרש"י בראשית י"ד בפסוק וירק את חניכיו) וכדאי באותן מצות שיוכר לקיים מחויב לחנכו שיעשה כמו גדול וכמו שכתבתי דע"ל ריש סימן קי"ט. אבל באותן שאינו יכול לקיים עדיין כראוי מחנכו מעט עד שיגדל קצת ויקיים פטור. ומסילא **ק**

מסגרת השלח

בכ"ס תפארת למשה) וזכרי שאינו עובד ע"ז גי' אינו יכול לבטל (ש"ע רמ"א ש"ך הכמה ח"ס) :
בחסמיסה ונוייה יס להקל בשעת כדחק דהמכירה שמכרם לישראל הו' ביטול (רמ"א חכמ"א עיין בש"ך סימן קל"ט) : (ב) ושל ישראל. ואפילו אילן של ע"ז שכל ליד ישראל שוב אין לה ביטול אפילו לא זכה בה כנון שמנאח לפני יחוש לא גזלה אבל משמשי ע"ז ונוייה שכל ליד ישראל וביטולם אי' מותרין (כ"ה ש"ך חכמת אדם) ומ"מ **א**

ט'. וכמו שפורש ליתן לו לאכול קודם קידוש או ביום כבוד וכמ"ס הסג"א וי"ש סימן רס"ט. וזה מירוש לשון חינוך שאינו עדיין דבר שלם רק הוא מתחיל לכבול ע"ל העבודה כפי כחו (עיין פרש"י בראשית י"ד בפסוק וירק את חניכיו) וכדאי באותן מצות שיוכר לקיים מחויב לחנכו שיעשה כמו גדול וכמו שכתבתי דע"ל ריש סימן קי"ט. אבל באותן שאינו יכול לקיים עדיין כראוי מחנכו מעט עד שיגדל קצת ויקיים פטור. ומסילא **ק**

קיצור שלחן ערוך קסו קסח הלכות עכו"ם

יד אסור לספר בשבת אפילו לומר כמה נאה עכו"ם זה בצורתו ימכ"ש שלא לספר בשבת טעמיו או שיחבב דבר מדבריו שזהו ג"כ בכלל לא תחנם לא תתן להם חן. אבל אם כפיך בשבתו להודות להקב"ה שכרא בריה נאה כזו מותר :

מז מותר דפנים עניניהם ולבקר חוליהם ולקבור מתותם ולהספידן ולנהם אבליהם משום דרבי שלום (י"ד ס' ק"א) :

מז לא יהיה ישראלי עם עכו"ם מפני שהם חשודים על שפיכת דמים ועיין י"ד ס' קנ"ג :
ין עכו"ם לא תניק לילד ישראל בביתה ואפי' אחרים עומדים על גבה. אבל בבית ישראל מותרת להניקו (ועיין לעיל סימן קס"ה ס"ח) אם אחרים עומדים על גבה או יוצאים ונכנסים והוא שלא יצינו עמה לבדו בלילה :

יד ישראלית לא תילד לעכו"ם אלא אם היא ידועה כמילדת שאו מותרת (משום איבה) ודוקא בשכר ובתול. ולא תניק ישראלית לבן עכו"ם אפי' בשכר אלא אם כן יש לה חלב הרבה ומצערת אותה או מותרת להניקו :

יז אסור ללמד אומנות לעכו"ם (ס' ק"ד) :

קס"ח צורות האסורות. ובי' ד' סעיפים :

א כתיב לא תעשון אתי אלהי כסף וגו' וקבלו ר"ל דווחי אזהרה שלא לצייר צורות שבמדות העליון ושבמדות התחתון. והיינו לא תעשון כדמות שמי השמששן לפני ולכן אסור לצייר צורות ד' פנים שבמרכבה וצורות שרפים ואופנים. ובמלכי השרת וכן אסור לצייר צורות חמה ולבנה (ב') וכוכבים. ואפי' אינן בולטות (ג') אסור לעשותן. ואפי' בשביל אי. אבל להשתוקק בבית אם אינן בולטות מותרין רק שלא יאמר להאי לעשותן משום דאסורה לאי אסור בכל האיסורין כמו באיסורי שבת :

ב וכן אסור לצייר צורה אדם. ואפי' רק פרצוף פני אדם לחדד נטי אסור ואפילו להשתותה אסור (ג') עד שיקלקל אותה קצת. ודוקא בצורה שלמה דהיינו בשתי עינים והומום שלם. אבל אם אינו (ד') רק חצי הצורה כפי אחר כדרך קצת המציירים צד אחד של הצורה זה אינו אסור :

טבעת

מסגרת השלחן

לחם הפנים

אם זכה כהן ישראל מדינא גכ משמשים אין להם ציטול (כ"ח ט"ד) :

קסח (ה') וכוכבים. וה"ל צורת י"ב מזלות אם הם ביחד (ט"ד חמ"א) : (ב') אסור לעשותן. זה קאי לצורת חמה ולבנה וכוכבים

דנראים בעינינו שנקעים ברקיע הילכך בשוקעין נמי אסור לכל. שאר צורות שבסעיף זה ולורת אדם דבסעיף ב' אינו אסור חלל בנפשות אב :

אם הם שוקעות מותר (ט"ט חמ"א) (ש"ע ט"ד חמ"א) ומ"מ ראוי להחמיר בדברי האוסר עשיית כל חלל

הצורות אף בשוקעת (ט"ז חמ"א) ומ"מ המחבר סעיף ג' לזרית אדם מותר בשוקעת הוא מפני

שגם דעת הרמב"ם מסכמת לזה כמבואר בבית יוסף. אריגה שארונים בבגד ומש שמליירים

בכותל או לוח בסממנים אין דינו כצורה בולטת חלל בשוקעת (ש"ע ט"ד חמ"א) ויש אומרים

דמה שמליירין צלצל בסממנים מותר בכל ענין דלית לא בולט ולא שוקע (ד"מ כ"י הובא בפח"ש

וק נראה דעת הט"ז) ויש להחמיר כסברה כראשונה (פח"ש בשם דברי יוסף). וצדית הכנסת ראוי להחמיר שלא לזרז מוס לזרז אפילו של כסמות ומיות שלא יכא נראה כמשתחוה להם (סג"ל

ט"ז חמ"א ועיין כלא"ח סימן ל') : (ג') עד שיקלקל. דהיינו שיסמא עיט וכיוצא בו (חמ"א) :

ומסלח כשהוא פסור מהחל מותר לו לזרז ולומר כל דבר שבקדושה כשנפגמים אותו כפי הדרך לקחת קטן צה. אע"פ שישן כדקדקם שלא יאמר כ"ל. ומסלח פחיתות לענות אמן על ברכתו. דומה לזה חולה שיש בו כפנה שאוכל ביום הכפדות וסבין. גורא מחיתים לענות אמן על ברכתו. כיון דלדויה מותר לאכול. גם כן בקטן לענין זה כ"ל. וכן הסתג כל המצות ישראל להקטן קטן בן ג' שנים כשמתחיל לדבר בכל ידבר שבקדושה כמבואר בורה דעת סימן ס"ח. וה"ל דברי המחבר כאן היה אסור לומר עם שום קטן וקטנה דבר שבקדושה עד שיהיו בן שש שנים או יותר שיעק לקטן עצמו הישב. ואטו כדילמא אימרא עבדי. ולא מצינו בשום מקום שצריך להסתיין על זה. ויבדא אם היו מסתמיים עד שש שנים היה הניק פורש עצמו לתרבות אמן ח"ו אלא היו מחבבים אותו חייב כשהחל לדבר בדברים שבקדושה. ועיקר סעודה חניך הקטן הוא כשמתחיל אותו סנקוריו לדברים שבקדושה. וכמו שכתב חניך הנז' על פי דרכו וגו'. ומה שכתב המחבר הוכחה מה דקטנים פסורין מן התמליין. שם הוא רק סעודה אחת. וראיה דעכשו מסתמיים בזה עד שיהיה קרוב לזרז שנים (יש עוד לומר בזה ואין להאריך). אבל שלא לומר עמו שום דבר שבקדושה עד שידע לקטן ויטב זה הוא דבר שאי אפשר כ"ל. ומסלח כשהוא דבר שאי אפשר לדקדק כל כך בזה עם הקטן אינו מוסר על האב רק לומר לו שיקטן או לומר דאטו שחקנת

קיצור שרן ערוך קסח קסט קע דיני צורות האמורות

נ טבעת שיש עליה חותם שהוא צורת אדם אם היתה הצורה בולטת אסור להשהותה וסותר להותם בה מפני שנעשה שקוע. ואם היתה הצורה שקועת סותר להשהותה ואסור לחתום בה מפני שנעשה בולטת (ק"ה):

ך (ט) אסור להשתכל בצורת אדם שהרי נקרא פסל ועובר כשום אל תפנו אל האלילים אבל בצורות שעל הטבעות כיון שרנלין בה מותר. והחסיד נזהר גם כזה (הספס חמ"א):
ו אסור לעשות בית הבנית היכל כשיעור גבוה וארכו ורחבו. אבסדרה הבנית אולם. הצד הבנית עורה. שלחן הבנית השלחן שהיה בבית המקדש. מנירה הבנית המנורה שהיתה בבחמ"ק אבל עושה של המשה קנים או שר ששה או של שמונה. אבל של שבעה לא יעשה אפי' משאר מיני מתכות ואפילו בלא גביעים וכפתורס ופרחים. ואפי' אינה גבוה ית מפרחים משום דכל אלו דברים גם במנורה שבמקדש לא היו מעבדין:

ז יש נזהגין לעשות מנורה לשבעה נרות דהיינו ששה בעיגול וא' באמצע אבל הרבה פוסקים אוסרים זאת על ההחזיר בספק איסור דאורייתא (ק"ה):
ז העושה שכן המנורה בפעשה ובשקל האסור בתורה חייב כרת וכשנגזג חייב המאת והוא עושה אותו כדי להמשת. והעושה קמורת מי"א סימנין שבתורה לפי המשקולת אפי' לא עשה אלא חציו או שלישיתו חייב כרת. עשה להתלמד בה פסור (למנ"ס ה' כל' סקדס ס"א ב'):

קסט איסור כתיבת קעקע וקריחה על מת. ובו ג' סעיפים:

א כתוב בתורה וכתובת קעקע לא תהנו בכס. מהו כתובת קעקע. כתב המחוקה ושקוע שאינו נמחק לעולם. והו' השורש על בשרו ומסלא מקום השריפה בבחול או בדיו או בשאר צבעונים הרושמים. וכן אם צובע החלה בצבע ואח"כ שורט במקום הצבע עובר בלאו. ומ"ס מותר ליתן אפר ושאר דברים על המכה לרפואה אע"פ שישאר הרושם כי גם ממכתו ישאר רושם ומוכיח עליו שלא עשה משום כתובת קעקע:

ב כתוב ושרט לנפש לא תהנו בבשרם וכתוב לא תהגודרו ולא תשימו קרחה בין עיניכם לבת וגרידה ושריפה ארת הן ואסורין בין בפני המת בין שלא בפני המת (ה) ואפילו להכות בידו על בשרו עד שדם יוצא אסור (ז) ואפילו על צער אחר אסור:
ג קרחה הוא שתורש משער ראשו על מת ואפילו בעתה אחת איכא איסורא וגם הנשים מהירות בכל יקרוהו ומכ"ש בכל ישרמו (י"ד סימן ק"ס):

קע איסור גילוח פאות הראש והזקן. ובו ב' סעיפים:

א פאות הראש הם שתיים בכוף הראש והוא מקום חיבורו ללחי מימין ומשמאל אצל האוזן ואפילו לגלחם במספרים כעין תער דהיינו סמוך לבשר ולא משייר כלום מן השערות סמוך לבשר

מסגרת השלחן רחם הפנים

שקבת אותו. ואחר כך מותר לומר עמו דבר שבקדושה ומותר לכתבו בה. ומסילא אסור לאביו לומר על ברכתו:

אבל אם אין מקנחים אותו כלל בזה יש לומר דבריו המקנה כגון דכשהוא מטונף אין כאן חינוך. כיון שיכול לצוות לקנותו עכ"ל. ומסילא אסור לאביו לומר עמו דבר שבקדושה קודם הקינוח. ומ"ס אם אין אביו כאן וחפסן סבך מעצמו על פי החינוך שחנכו אביו סבך ואחר שומע ממנו דבריה צדקו דברי רבינו בעל דברי חיים וזה"ל שמתיר חייב לענות אמן על ברכתו. ואין צורך לחוש להקנות כלל כמבואר במג"א ודו"ש מימן שם"צ תרי"ו חר"ם ולעיל במסג"ש סק"ג רלא שייך חינוך כי אם באב וזהו ההחלקים שם באיזה פרט יש לומר דמורי כאן ודו"ק"ג גם מבואר שם דקטן אוכל גבילה אין ב"ד מצווין להפרישו. ומסילא כיון דקטן מעצמו (כלא מצות חינוך דאב) פסור מצווה זו דקינוח. וגם על אלו אינו מוטל אין כאן מצוה הבאה בעבירה כלל. ושפיר מותר חייב לענות אמן על ברכתו שמתיר סתם חינוך שחנכו אביו סבך. ונמצא דברי רבינו בעל דברי חיים וזה"ל עירי' כהנא. והורה"ק שפירא י"ל:

(ד) רק חלי. ומ"מ אם היה שלימה צד הפנים אף ע"פ שאינו עשוי פנים ולאחר מ"מ אסור כדנכסמן ס"ג כהוהם (חכמת אדם): (ה) אסור להסתכל. כן כתב בחכמת אדם מדברי החוספת בע"ז דף כ' אצל הכית יוסף סוף סימן קמ"ב הכי' בשם חוספת והר"ש דפרק שולל דדוקא געשיי' ג"כ ע"ז אסור אצל אדם הוא לני מותר כדמשמע מנן של קדושים דנא הי' מסתכל בלורתא דזוזא מכלל דלחיים היו מסתכלים (וכן כתב הש"ך שם לפסק הלכה ומ"ס החוספת בע"ז היה רק דרך שמה בעלמא):

(גצבים) קסט (א) ואפילו להכות בו יאלא אסור. געושה ס על המת אצל אדם עשוי כן בשביל החורס כלומר אדם גדול שמת ומנטער על החורס מותר (ר"ש ש"ך):

(ב) ואפי' על צער אחר אסור. לשחט כשחזו (ב"מ ש"ך ועמ"ס בסמוך):

150 קיצור שלחן ערוך קע קעא קעב איסור גירוח פאות הראש והזקן

לבשר יש אוסרין. ולכן אם צריך לגלחם לרפואה יזהר שלא לגלחם סמוך לבשר ממש. ושיעור הפאה מכנגד שער שער פדחתו ועד לגיטה מן האוזן מקום שהלחי התחתון יוצא ומתפרד שם :

ב פאות הזקן לא אסרה תורה להשחית (ה) אלא בהער. והפאות הן חמש ורבו בהן הדעות. לפיכך ירא שמים (ג) לא יעביר הער על כל זקנו כלל ואפילו על השפה העליונה או תחת הגרון (סימן קפ"א). ואין חילוק בין הער לאבן. חד שחוקך את השערות כגון פיגמאנט או פיסמקנשמיך שאסור גם כן. ואותן שמעבירין שער הזקן על ידי משיחה מסיד עם אוירעם. יש להם ליהדר שלא לגרור את המשיחה בסכין שמה יתחדך שער רק יגדלו בקיפם וכדומה (נודע ביהודה הניחא סימן פ"א) :

קעא דברים האסורים משום לא ילבש גבר שמלת אשה. ובו ג' סעיפים :

א אסור לאיש לרכוש אפילו מלבוש אחד של אשה ואף ע"פ שהוא ניכר בעיני מלבושיו שהוא איש. וכן אסור לאשה ללבוש אפילו מלבוש אחד של איש. ולא לבר מלבושים אסורים אלא אפילו כל תבשית וכל תבן נוי ויופי המיוחד לאשה לפי מנהג המקום אסור לאיש שיתקטט ויתופה בו. וכן כל מה שמויחד לאיש אסור לאשה :

ב אסור לאיש להעביר שער בית השחי ובית הערוה אפילו במספרים כעין הער דהיינו שגלחין סמוך לבשר ממש. מפני (ה) שזהו תיקון לגשים. ואסור לחד בידו בשער בית השחי ובית הערוה כדי להשחין אבל (ג) ע"י בגד מותר. ומי שיש לו חמטין בבית השחי ובבית הערוה ומצטער מהפכת השערות מותר להעבירן (קפ"ב) :

ג אסור לאיש לרקם אפילו שיערה אחת לבנה כתוך השחורות שזהו נוי אשה ואסור משום לא ילבש גבר. וכן אסור לו לצבוע אפילו שיערה אחת לבנה שתהא שחורה. וכן אסור לאיש להסתכל במראה. יאם רואה כשם רפואה או שמכפר עצמו או כדי להסיר הכתמים מעל פניו או הנוצות מראשו מותר. ובמקום שהדרך הוא שגם האנשים רואים במראה בכל ענין מותר (קפ"ב קפ"ג) :

קעב הלכות וודש. ובו ג' סעיפים :

א כתיב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה וגו'. פי' שאסורין לאכול מתבואה חדשה מחמישה המינים עד לאחר הקרבת העומר שהקריבו בששה עשר בניסן. ובזמן שאין עומר כל היום אסורין. ואנו בני חול שערשין יומם שני ימים מהפכת הפיקא גם כל יום י"ז אסורה

מסגרת השנה

לחם הפנים

קע (ה) חלל בזהר. ומ"מ מחרין כשמסתפרין במספרים שיעשה סיקק בגילוח בחלק

העליון מן המספרים ולא בתחתון פן יעשה הכל עם חלק התחתון והי כחער (הכ"ד רמ"א הכמת חדס) : (ב) לא יעביר הער. והכ"ד ז"ל לא יסר מגלח כלל לא בזהר ולא במספרים זולת בשער בעל השפה המעבד החלילה סיה חוקך במספרים (באר הטוב) :

קעא (ה) שזה תיקון לגשים. ולכן מותר להעבירו במקום שמעבירין אותו גם

האנשים (רמ"א ש"ך) רק החברים מנמנים בכל מקום (רמ"א). ושער בלר חברים מותר להעביר במספרים כעין הער בכל מקום חלל לא בזהר (ש"ע ש"ך הכמ"א) : (ב) על ידי גידו מותר. ובכית הערוה דוקא בבגד עבה שאינו מתחם כלל (הכמ"א עיין ש"ך וט"ז סימן קפ"ג ונחל"ח סוף סימן ג') :

שמרעס

אכן מה שכתב בחשובת דברי חיים שם דבע"ה ודאי לא חיישין להוציא דש"ס סני בג' אבנים דזה עושה אפילו ע"ה צריך עיון דכפי הנראה מי שאינו יודע הדיו המבואר כגמרא ובאור חיים סימן ע"ז דצוהה כפי המנהג כשנראה אינו מרדק בזה. ובגמרא מספרים מוסי' שחזקה מאד על זה. סביל דע"ה שאינו יודע ואינו גיור מה אינו מקיפו. ואמאי ענין אסן אחריו. וגמרא לעני' להלך בין גידו דין לסבך ברכה שאנה צריכה בדאור חיים סימן רמ"ז. בדשלתא ברכה שאנה צריכה דגוף הברכה נעשית כאסור. וזין פה שום צד מצוה. ואינו יוצא בה לשום דבר משום דהי אסור לענות אחריו אסן. אבל בגידו דין לא עדיפא מצוה כגולה שאסור לקרות כנגדה. ואף על פי כן אם קרא כנגדה ולא ידע שהיא שם יצא בדעבר וא"צ להזהר ולקרות אם אין מקום זה ראוי להסתפק בצוהה. דלא שפע בכת שרא ברכ. וממילא כשיצא בדעבר בורא עשה קצת מצוה ע"כ בקריאתו בדעבר. הגם דלכתחילה אסור מוואריה. מכל מקום כיון דלא ידע אין זה ענין אל הברכה. ושכרו אותו מהברכה. וה"ה בגידו דין בעם הארץ דאינו יודע דין. ואף אם נאמר לו לא יאמין שכן הוא הדין (חשבו שאלו מחמירין בזה מנה חסידות) ולכן אינו מקיים בה כראוי. הוי דיריה כמו אין מקום זה ראוי להסתפק בצוהה. וצדאיהו בגמרא כבא מציעא דף ל"ז ע"ב. ולפי זה יעקב

השאתם

עו קיצור שלחן ערוך קעב הלכות חרש

אסורה עד תחלת ליל י"ח. ותבואה שנורעה ונשרשה * קודם י"ז ניסן העומר הזה התירה ומותרת מיד לאחר קצירתה אבל אם לא נשרשה קודם ששה עשר בניסן אסורה עד שיבא עומר הבא :

ב לדעת רוב גדולי הפוסקים איסור זה גם בחוץ לארץ הוא מן התורה. ולכן צריכין להשגיח מאוד בתבואה (ה) שנורעה לפעמים אחר הפסח או סמוך לפני הפסח שלא השרישה קודם י"ז ניסן כגון שעורים ושבלת שיעל ובקצת מקומות גם חטים. שהם אסורים עד לאחר י"ז ניסן הבא. (ואם השרישה ביום י"ז (ג) מותרת בתחלת ליל י"ז ניסן הבא מכה כמ"ז) וגם השכר שניעשה מתבואה זו אסור עד לאחר פסח הבא. וכן השמרים אסורים. ואם חיסצו בהם עיסה אפילו מתבואה ישנה כל העיסה אסורה מחמת השמרים. תבואה שמתפסקים בה אם היא ישנה או חדשה יעשו עליה שאלה חכם :

ג י"א דאין איסור חרש אלא מתבואה (ב) שגדלה ברשות ישראל. ואפילו השדה שייכת לעכו"ם אלא שהישראל שבה יש בתבואה זו איסור חרש. אבל בתבואה שגדלה ברשות עכו"ם אין בה איסור חרש. ועל זה סומכים הרבה בשעת הדין. ומ"מ בתבואה שגדלה ברשות ישראל (ד) אין שום היתר. אבל רבו החולקים ואומרים דגם בשכר עכו"ם איכא איסור חרש והסתמיר תבא עליו ברכה (יו"ד סימן קנ"ג ל"ח ס"א פ"ה) :

קעג הלכות ערלה. ובו ד' סעיפים :

א זל עץ מאכל בין של ישראל בין של עכו"ם ואפילו בעציץ שאינו נקוב ג' שנים הראשונים מנטיעתו הפירות והגרעינים והקליפות הכל אסור בהנאה. וג' שנים אלו אין מנינים מיום ליום. אלא אם נטע קודם מ"ז באב כיון שיש מ"ד יום עד ר"ה נחשב לו השנה. משום דיד יום המה ימי קליפה ואח"כ ל' יום בשנה נחשב שנה. ושבו מונה ב' שנים מתשרי. אבל אם נטע מיום מ"ז באב ואילך לא נחשב שנה זאת לכלום וכונה כתשרי ג' שנים :

ב בשנה הרביעית נקראו הפירות נטע רבעי וצריכין פדיון. כיצד פודה אותן. תולשן לאחר שנגמרו כל צרכן ונוטל (ה) בטבע כסף או פירות של היתר שוות פרוטה. ואוכר בזה אני פודה פירות נטע רבעי אלו. ונוטל המטבע או הפירות ושוחקן וזורקן בנהר. ואין מברכין כחול על הפדיון : אחר הנוטע גרעין או ענף או שעקר אילן ונטעו במקום אחר חייבים בערלה. אבל המרכיב ענף באילן אחר וכן המברך רהיניו שעושה נוסא בארץ ובשפיל אחד מענפי האילן ומטמין

אמצעות דהם הפנים

מבגרת השהחן

חסאמם אלו ע"ה שדונתו נעשות להם כשגגות. ומסילא כשיצא בית הברכה אף שלא היה כראוי מחמת שאינו נקי ככל מכל מקום יש בזה קצת מצוה עכו"ם שהרי יצא בה. ומסילא מחויבין לענות אמן על ברכתו. ובפרט דמבואר באר"ח סימן קפ"ה בבירך במקום שהיה שם צואה אף אם הוא סמך. שאינו להסתפק בו בצואה ופסע ולא ברכי יש ספק אם צריך לחזור ולברך. וכתב ר"ש יום דפסק ברכות להקל. ואף שברכת המזון הוא מן התורה. מכל מקום זה שיעטף לחזור ולברך משום שזבח רשעים הועבה שפסע ולא ברכי המקום אינו אלא מדבריהם עכו"ם. וכן פסק החי אדם כלא ג' דאין צריך לחזור ולברך. ובגמטא אדם שם כתב וזה לשון נראה לי דאף ברכת המזון שהוא דאורייתא וצריך במיד אסור הכי א"צ לחזור בו. דמן התורה בודאי אף ע"פ שחשט מ"מ יצא. וגם בחפלה אינו אלא קנסא דרבנן כיון שפסע. ואפי' לדעת הרמב"ם דאין מברכין באכל איסורין משום מצוה הבאה בעבירה. מ"מ הכא אין כאן מצוה

קעב (ה) שמרעה לפעמים. עיין ברמ"א ושי"ך יו"ד סימן קנ"ג ובאחרונים בל"ח סוף סימן תפ"ט : (ב) מותרת כו' מוכח ממ"כ. וזכרים אלו לריך עיין ולפי שכוף דבר שאינו שכיח לא הארכתי בו : (ג) שגדלה ברשות ישראל. זה לבן רז"ש שסוברים שחדש אינו מוכח אלא בתבואות שהוא של ישראל כשעת קצירה אבל לא בשל נזרים עד כאן לשונו ועיין בש"ך ביוזק דעם מה שכתב בשם הירושלמי : (ד) אין שום היתר. עיין בלחמנוס בלורח חיים שם לחם היתר גם לתבואה של ישראל. וכל זה אינו אלא ליישב מהגה העולם שאינם מזהרים בלחמנוס חדש וגם מפני שהוא שעת הדחק ביותר שאי אפשר ליחזר ממנו במדינות אלו. אבל כל בני נפש יחמיר לעלמו בכל מה שאפשר לו כסבכמת רוב הראשונים ובאחרונים שחדש מוכח מן הסתם אף בחוץ לארץ ואף בשל נזרים כי כן עיקר (ר"ש ולאחרונים) :

קעג (ה) מטבע כסף. לאו דוקא דה"ס מטבע של נחושת אם הוא שיהי' חלה פרוטות (פיין בש"ך סימן קנ"ד דכונן הוא שאין יכולין לקנות בפרוטות כי הם מטבע מטבע י"ז דלא בני פרוטות

(*) נהדושי' בזהו ח"ל כי נראה מדעת רמב"ם ז"ל שאין שיעור ידוע לזמן שהיה אב ס"א ימים או י"ד יום כי לא כל פעמים ולא כל כמות ואף לא כל בתבואות שזה ח"ל בכל לפי ראות העין אם בהרבה או לא :

קיצור שלחן ערוך קעג קעד קעה קעו הלכות עררה

אמצעיתו בארץ וראשו מצד האחר אף ע"פ שחתכו מעיקר האילן. בחוץ לארץ אין בו משום ערלה :

ד אילן שנקצץ אם נשאר גובה מהארץ טפח . אוי מה שנדל אח"כ אינו חייב בערלה . אבל אם לא נשאר טפח חייב בערלה ומונח השנים משעת הקציצה . ואילן שנעקר ונשאר משרשיו מתובר אפי' רק כעובי המחט שזאתהין בו הבגר לאחר אריגה בידוע שיכול להיות בלי תוספת עפר ופסור אפילו הוסיף עליו עפר הרבה (וי"ד סימן נ"ד) :

קעד הלכות כלאי אילן . ובו ג' סעיפים :

א כלאי אילנות הרי הם בכלל מה שנאמר שוך לא תזרע כלאים . וע"כ אסור להרכיב מין בשאינו מינו כגון ענף של תפוח באתרוג או אתרוג בתפוח ואפי' מינים הדומים זה לזה כגון תפוח בתפוח יערי וכיוצא כיון שהם שני מינים אסורים זה בזה ואסור לישראל להניח לא"י שירכיב לו אילנו כלאים :

ב אסור לקיים המורכב כלאים אבל הפרי הגדל ממנו מותר . ומותר ליקח ענף מן המורכב ולנמטו במקום אחר (ר"ס) :

ג כלאי הברם וכלאי זרעים אינם אסורים בחוץ לארץ אא"כ זרע ב' מיני תבואה או ב' מיני ירק עם זרע הברם ביחד (נ"ז ר"ס) :

קעה הלכות כלאי בהמה . ובו ו' סעיפים :

א אסור להרכיב זכר על נקבה משני מינים בין בבהמות בין בחיות בין בעופות (ה) ואפילו לגרום שירכיבו אסור :

ב אסור לעשות מלאכה בב' מינים כגון לחרוש או שימשכו את הקרן ואפי' להנתיבם בקול בלבד שהוא צועק עליהם אסור (ג) אם הם קשורים יחד ולכן עגלה של עכרים שכלאים מושכים אותה ומשא של ישראל על העגלה (ג) אסור לישראל שילך סמוך להעגלה דחיישין שמא יצעק עליהם שילכו מהר וזה אסור משום מנהיג בכלאים :

ג עגלה שהכלאים מושכים אותה (ד) אסור לישב בה אפילו אינו מנהיג :

ד עגלה שמושכים אותה מין אחד לא יקשור מין אחר לא בצדה ולא לאחריה :

ה אסור לקשור ב' מינים יחד (ה) אפילו רק משום שמירה שלא יברחו ויש לזהר בזה (ו) בעופות שלא לקשור ב' מינים יחד שקצת טועין בזה :

ו פרד הוא הבא מן הסוס והחמור ויש בו ב' מינים יש שאביו סוס ואמו חמורה ויש שאביו סוסיה ואביו חמור והם כלאים זכ"ו ולכן הבא לקשור ב' פרדות בודק בסימני אוננים וזנב וקול אם דומין זה לזה בידוע שאמן ממין א' ומותרים (נ"ז). (ז) וי"א דאפי' פרד א' הוא כלאים משום דבא מב' מינים ואסור לעשות בו מלאכה או לרכוב עליו (ויטלמי) :

קעו הלכות כלאי בגדים . ובו ח' סעיפים :

א צמר רחלים ואידים עם פשתן אסור משום כלאים . בין שתפר בגד צמר עם בגד פשתן

אפילו

מסגרת השלחה

רחם הפנים

בפרוסה ולפי זה יש לומר דגם צפודה צפודה פירות לרין שיהיה שוים לזה פרוטות ולרין עיון :

קעה (ה) ואפילו לגרום . כגון שעוררם בקול (ש"ע חכמ"א) : (ג) אם הם קשורים יחד . ויש לומר להסכים אפילו אינם קשורים יחד ולכן אסור לרכוב למשך בחבל כלב אלל

הסוס (רמ"א ש"ך חכמת אדם בשם י"א) וכ"ע דאסור לקשור בחבל שקשר בסוס שום שף או

כלב (ש"ך חכמ"א) : (ג) אסור לישראל . דכיון

דהמשה של ישראל יש לחוש שילעק על הבהמות (ש"ך) : (ד) אסור לישב . מפני שישבחו גורמת

לכם שימשכו העגלה (ש"ע חכמ"א) : (ה) אפי' רק משום . דהרי נושאים החבל הקשורים זו

(ט"ז חכמ"א) : (ו) בעופות שלא לקשור . דכשנמנעמי עלמם כדרך הטופות שמוזים עליהם ממקום

למקום אפילו כשהם כפופים נושאים חוט המשיכה שנקשרים בזה (ש"ס) : (ז) ויש לומר דאפילו

מצוה הבאה בעבירה כלל כמו שכתבו תוספת דרוקא באוכל כל דעל ידי האכילה הוא יוצא ידי מצוה וכן בכל האיסורים . וה"ה דכרן שאם לא אבל לא היה מוכרן אבל הכא לא שייך זה עכ"ל . עין שם שהארץ וספיך דאף אם נעשה עבירה עם המצוה יצא . הו"ו מוכרן שעל ידי המצוה נקבה לו כמו במצוה גזולה דבעינן לכם ולא נקבה לו כקורם אלא על ידי מעשה שלו שאוכל עכשיו . ובמצוה שלול עבירה לא היה יכול לקיים המצוה ולכן לא יצא עכ"ל . והפרי מודים באשר סימן ע"א כתב דהרי ספק ובברכות אוליין לקולא משום דחומר לא חשא ע"ש . ובסימן ע"ט במשכנות גושה לדעת הנשמת אדם עין שם שכתב ומהו המעין בסמ"ע ח"ט כ"י דוקא אם לא

קיצור שדהן ערוך קצו הזכות כלאי בגדים

עו

אפילו בחושי משי או בחושי קנבוס בין שתפר בגד צמר בחושי פשתן או בהיפוך בין שקשר חושי פשתן עם חושי צמר או שקלען יחד כל אלו אסורין משום כלאים. (ה) התוקף הכיפה אחת יקשרו או שתקף שתי תכופות אע"פ שלא קשר היו חיבור לכלאים. ועל כן אסור לחבר בגד צמר בבגד פשתן אפי' ע"י מחט (שפענארל) בלא חוט (חוט יאיר סי' קמ"ג) (י"ד סימן ל"ח ט'): **ב** עורות הכבשים שעושין מהן בגדים מותר לתפור בחושי פשתן ואין חוששין לנימוט של צמר אף ע"פ שמתחברים בחוט הפשתן משום דאלו הנימוט של הצמר אינן חושיין ולא חשיבי ובטרי (ל"ט):

ג לחבר צמר ופשתן ע"י אמצעי דהיינו חתיכת עור לתפור או לקשר מצדו האחד צמר ומצדו השני פשתן להרמב"ם אסור מן התורה ויש מקילין. ולכן לדירתו עורות התפורות יחד בחושי פשתן מותר לחברם תחת בגד צמר (ואע"פ שאפשר שהחוט של קנבוס שהוא תופר את העורות תחת הבגד של צמר יכנס בתוך חושי פשתן שתפורין בהן העורות לית לן בה) והכי נהגין אבל בעל נפש יש לו להחמיר כדעת הרמב"ם (ט'): **ד** אפילו עשר מצעות זו ע"ז והתהנותן כלאים (ב) אסור לישב על העליון:

ה בגד גדול שכלאים מקצה אחד מכני אסור לכסות עצמו בו אפילו בקצה השני אף ע"פ שהכלאים מונח על הארץ:

ו התופר כסות כלאים בשביל עכו"ם תופרו כדרכו אע"פ שהכסות מונח על ארכבותיו ובלבד שלא יכין להנות משה שמונח עליו וכן מוכרי כסות שנושאין אותן על כתפיהן למכרן מותר ובלבד שלא יכונו שיגינו עליהם מפני הצינה או מפני הגשמים ומכל מקום היראים נושאין אותן ע"ג מקל:

ז מטפחת הידים (ג) וכן מטפחת שמקנתין בו אחר הרחיצה ומטפחת השלתן שאוכלין עליה כיוצא בזה וכן שעל השלתן בבה"ב שקורין עליו (ד) אסורים משום כלאים (ה) וכן וילקן אסור לעשות מכלאים אבל פרוכת עלפני ארון הקודש מותר:

ח ענלות שיש להן מכסה (קומש קאלעס) שהשרים הולכין בהם ויש מהם חופים מבפנים בבגד צמר שהם כלאים כי מטמא נתפרו בחושי פשתן מותר ללכת בהם ובלבד שיזהר (ו) שלא להשען בצדדין שיש שם כלאים. ומכל שכן שיזהר (ו) שלא לשבת על הכרים (ו) שהן כלאים (ט"ז):

ישראל

לחם הפנים

מסגרת השרתן

לא יצויר בענין אחר מה שאין כאן שהמקום גורם. וראה דהוה דרבנן כו' עכ"ל. ועיין בנשמת אדם בס"ק הקודם דכתב בצואה כפי טבעה א"צ לחזור אף בתפלה דקל מן מצא כנגדו צאה צריך לחזור ולהתפלל כשפסע מפני שהוא דאורייתא כשא"כ בזה שהוא דרבנן כפי הנראה ע"ש. ואף דחולקין עליו בזה האליהו רבא ומצינו וסידור דרך החיים ודעתם דצריך לחזור ולהתפלל מ"ם לא עדיפא עכ"ל מן מצא בנקטמו צואה מגולה דכתבתי דיש לומר דבאן הוי כאונס בעם הארץ דלא ידע הדין. והוא הוין בקטן שאי אפשר לדקדק עמו כל כך בגל' נב הבאתי לעיל דבברכת המזון ושאר ברכות פסקו להקל דא"צ לחזור ולברך אף אם פסע מטעם הגל' בשם ר"ש ונשמת אדם. ומכל וכן מוכח דבגידול דיון עכ"ל עשה קצת מצינו בדיוקד בזה שבידן. ומצינו לחובב האחר לענות אחריו אמר כיון דלגבי האחר הוי המקום נקי לגבינו בגל' בחשובת דברי חיים. ודוק.

ונש"ע פסק בסנהם כדעת רמב"ם וגם האחרונים לא הביאו יס' אומרים אלא כלל רק הברטנורה ככלאים פרק ח' הביא בברא"ז בשם הירושלמי וסיים דלון מהנין כן ע"ש ובחיו"ט בשם הרא"ם: **קצו** (ה) המוכף. עיין ברמ"ל ומהר"ם סימן ט' שכתבנו דעה הרא"ם דלפנימנים

לריך שני תכופות וקבירה ומ"מ לריך להחזיר כמו שכתב המחבר (עיין פרי מגדים בפתיחה ליו"ד בכללי הוראה). וכן נחזר שם ללבוש ב' כתי שוקים או אנפלוות (שקורין זאקנין) אחד של פשתן ואחד של צמר זו על זו דמאחר דאי אפשר לפסוק התחנות בלא העלונת הוי כחיבור

ולא דמי לבי' חלוקים זו על זו דאפשר בדומק לפשוט התחנות בלא העליון על ידי ביכנים ארוכותיו לפנים ויפשוט התחתון והעליון ישר עדיון על גופו (רמ"א ומהר"ם): (ב) אסור לישב. עיין בש"ע ומהר"ם סימן ט"ז דבגדים הקשים שהיו לחוש בכן שמה חכרן נימא עליו יס' היתר לפעמים לישב עליהן רק משום דלון חנו בקילין מהו דך ומהו קשה יס' לאסור בכל גווי (עיין פתחי חשונה סעיף קטן ט' וצדית יוסף וס"ך סק"ג) ועיין במה שכתבתי לקמן סעיף ח': (ג) וכן מטפחת. ומטפחת שמקנחים בהם הכלים והקרקות (ש"ע חכ"א): (ד) אסורים משום כלאים. שהרי הידים נוגעות בהם והם נכרכין על היד תמיד ומתחממין (ש"ס): (ה) וכן וילקן אסור. מפני שהשם מתעטף בגופו ומתחמם בו לפעמים (רש"י ט"ז): (ו) שלא להשען בלדדין.

קיצור שיהן עירך קעז הלכות בכור בהמה

קעז הלכות בכור בהמה מהורה • ובו מ"ז מעיפים :

א ישראל שילדה לו בהמה מהורה שלו בכור מצוה להקדישו ולומר הרי זה קודש שנאמר תקדיש לה' אלהיך. ואם לא הקדישו מתקדש מאליה מרחם ונותנים אותו לכהן בין שיהא חם. בין שנפל בו מום ואפילו נולד במוטו אבל לא יתנהו לכהן בעודו קטן מאור. שאין זו גדולה לכהן אלא הבעלים משפלין בו עד שיגדל מעט דהיינו ברקה ל' יום. ובנסה נ' יום. ואם אין לו כהן מצוי חייב למפל בו עד שיזדמן לו כהן :

ב אמר לו הכהן תוך הזמן תגדל לי ואני אטפל בו אם אין בו מום איתו רשאי ליתנו לו מפני שהוא כמו שעושה לו טובה לישראל (שהוא יטפל בו תחתיו) בשביל שיתנהו לו והוא אסור דהוי כנחל אחרים אבל אם נפל בו מום תוך הזמן ואמר לו הכהן תגדל לי שאוכלנו מותר שהרי יכול לשפשו מיד :

ג אם הכהן אינו רוצה לקבלו מפני כי בזמן הזה יש בו טוהר גדול נדלו עד שיפול בו מום אינו רשאי מפני שנראה כמבזה מתנות כהונה. ומצינו ישראל אסור לו ליתנו לכהן כדי להקניטו או לנקום ממנו. ואם עושה כן אין הכהן צריך לקבלו וכן אם פשע ישראל שהיה יכול למכור את הבהמה לעכו"ם קודם שילדה ולא מכרה אין הכהן צריך לקבל את הבכור אלא הוא מעצמו יטפל בו עד שיפול בו מום ואז יתנהו לכהן (עין חומ השני ס"ו כ"ו) (ס"ו) :

ד הבכור בזמן הזה צדיקין להשהותו עד שיפול בו מום וכנגדל בו מום מראין אותו לנ' בעלי תורה ואחד מהם יהיה בקי לדעת אם הוא מום קבוע ומתירין אותו. ואח"כ שוחטין אותו ואם הוא כשר אוכלין אותו ומותר גם לישראל אבל אינו נמכר במקולין ואינו נשקל בלישראל ואין נותנין ממנו לכלבים ואין מוכרין או נותנין ממנו (ה) לעכו"ם (ז' ז' ע"ג) :

ה הבכור שגדל בו מום אם יש במקום ההוא אנשים הראויים להתירו מראין אותו להם מיד ומשהותר אין שוחקין אותו הרבה אלא אם הותר תוך שנתו יכולין להשהותו (ג) עד שיהא לו שנה. ואם הותר סמוך לשנתו או לאחר שנתו אין שוחקין אותו (ג) יותר מל' יום עבר ושהה אותו יותר אינו נפסל בכך (ז' ע"ג) :

ו הכהן צריך לגדל את הבכור עד שיפול בו מום ויכול למכרו לישראל בקי שיש בו מום בקי שאין בו מום רק שהישראל ינהוג בו בקדושת בכורה וגם לא יקנהו לסחורה :

ז אין מרגילין בבכור דהיינו להפשיט עורו שלם דרך מרגלותיו דנראה כביון שבעור שהעור על הקדשים חושב לעשות ממנה מפוח :

ח שחטו ונמצא מרפה עורו ובשרו אסור בהנאה וטעון קבורה. וה"ה אם מת מעצמו טעון קבורה ונוהגין שבורכים אותו בסדין וקוברין אותו בביתו בעומק (תש"מ) (ס"ו ע"ג) :

ט הבכור בין חם בין בעל מום אסור בגיזה ועבודה ואפי' נתדש ממנו צמר מעצמו אותה הצמר אסורה בהנאה לעולם אבל הצמר שעל גופו אם נשחט במוטו השחיטה מתרת גם את הצמר כמו שהיא מתרת את הבשר ואת העור (ז' ע"ג) :

י הבכור אין לו היתר אלא בכוס ואסור לכנסו לכיפה כדי שימות מעצמו משום דמפסיד קדשים (ס"ו ע"ג) :

יא אסור לעשות מום בבכור ואפי' לגרום לו מום כגון ליתן בצק על גבי אוזנו כדי שישלנה הכלב משם ויקטע אוזנו עמו וכיוצא בזה או שאמר לעכו"ם לעשות לו מום אסור ומותר ליתנו

מסגרת השנה

וצ"ח וחכמת חכם כתבו שצריך לחכר שלא ליגע בלוחו הלדדן. גם צריך לחכר שלא ליגע בהמכסה שהוא כל כלאים (חכ"ה) גם שלא ליגע בגד היוצא של הקאטש שהוא כלאים (פחמי) חסונה בשם שו"ח פנים מאירות) : (ז) שלא לבשת. ויש חומרים דמוהר ליכב ע"י כרים התפורים בכלאים הנחומים בתוך הקאטשין לפי שחלוק כרים ממולא' בשער דמוהר עד שזי אפשר להם להיות נכפפים על צדי חכם ואלף סדק ליכב עליהם חין חכם. וצ"ח מוהר ליכב על כסאות התפורים בכלאים שהם נחמדי נעץ ע"י מסמורים ולי אפשר בשום דל לבוא על צדי חכם. וז"ה חס קבע בגדי קאמ בכולאים ומהדרס למעלה ומטה וכן הלד בהסמורים דמוהר ליכב בהמך להם ולסמך עליהם (פחמי חסונה בשם שו"ח פנים מאירות). ויש להחמיר :

קעז (ה) לאי. וצ"ח מוהר להכניע לאי דרך צמון שיהל הא"י עמו (דש"ל צ"ד) : (ג) עד שיהל שנה. מיוס ח' לליתו שזי נלד להקדש (ש"ך סימן ש"ז ועין בש"ע שם דלס מלד בעל מום לפעמים מוהר הכנס מיוס שט"ד) : (ג) יותר מל' יום. מיוס שפסל בו המום

קיצור שלחן ערוך קעו קעה הלכות בכור בהמה

ליהנו לעכו"ם לגדלו או לשמרו (ט"ז) :

יב הלוקח בהמה מעכו"ם ואין ידוע אם ילדה כבר או לא וילדה עתה בבית ישראל (ד) הרי זה ספק בכור ואפילו העכו"ם מסית לפי חומשו שכבר ילדה לא מהני וגם הסימנים שבחזקת קדושים לא מהני ואפילו אם היא חולבת לא מהני אלא אם רואין שמניקה עגל ואם היא חולבת וגם העכו"ם מסית לפי חומשו שלא להשביט את מקומו ואומר שכבר ילדה (ס) מהני בפרות אבל לא בעוים (פ"ז) :

יג כהנים ולוים חייבים גם כן בבכור בהמה טהורה . אלא שהכהן מפרישו ומעכב לעצמו ומחזיקו בקדושת בכור :

יד אם יש לעכו"ם שותפות עם ישראל בבהמה וכן המקבל בהמה מן העכו"ם לגדלה ושיחלקו בולדות פטורין מן הבכורה שנאמר פטר רחם בבני ישראל עד שיהיה הכל מישראל ונכרי המקבל בהמה מישראל לגדלה ושיחלקו בולדות להרבה פוסקים לא מהני אלא צריך הישראל למכור את האם לעכו"ם :

מז מצוה למכור לעכו"ם את הבהמה הטהורה או להשתתף עמו בה קודם שתלד כדי לפטרה מהבכורה ואע"פ שספקי קדושת הבכור חבי עדיף מפי שלא יבא לירי מכשול בגיזה ועבודה . ואם יקנה לעכו"ם את העובר לא מהני כיון דהוי דבר שלא בא לעולם אלא צריך להקנות לו את האם (י) והקנין יהיה באופן זה . יטוה א"ע עם העכו"ם על מחיר הפרה וגם ישכיר לו את המקום אשר הפרה עומדת שם . והעכו"ם יתן לו פרומה . ויאמר לו הישראל בזה הפרומה תקנה את המקום אשר הפרה עומדת שמה . והמקום הזה יקנה לך את הפרה . או יעשה כן . שלאחר שהשוו א"ע על מחיר הפרה יתן לו העכו"ם פרומה וגם ימשיך העכו"ם את הפרה לרשותו או לסימטא . וקנה אותה במשיכה ומעות . ואפילו אם מחזירה אחר כך לרשות ישראל לא איכפת לן (ט"ח) :

קעה הלכות פטר חמור . ובו ה' סעיפים :

א ישראל שיש לו חמורה וילדה בכור מצוה לפרותו . ובמה פודה אותו בשנה מן הכשבים או מן העוים בין זכר בין נקבה בין גדול בין קטן בין תם בין בעל מום ובלבד שלא יהא טרפה ולא שחוט ולא בן פקועה . ויתן את השנה לכהן . ומאיפתי חייב לפרותו משולר עד שימות אלא שמצוה לפרותו ביד שלא להשהות המצוה . ולאחר שפדה אותו הרי הוא ביד הישראל חולין גמורים וגם השנה הוא ביד הכהן חולין גמורים :

ב מיד כשהפריש את הטלה שיהא תחת הפטר חמור . נעשה הפטר חמור חולין אפי' קודם שנתן את הטלה לכהן לפיכך מיד כשהפרישו מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון פטר חמור :

ג קודם שנפדה אסור בהנאה ואפילו נתנו לכהן . (ה) גם הכהן אסור להשתמש בו עד שיפדה אותו ויקח את השנה לעצמו ואם מת קודם שנפדה יקבר :

ד אם אינו רוצה לפרותו מכרו (ז) בקופץ בערפו עד שימות ויקברנו מפני שאסור בהנאה . ובצוה

מסגרת השלחן

(טו"ט) : (ד) הרי זה ספק בכור . ויחלל בנזופו לעוים ואינו לכהן כהמולח מחזירו עליו הרח"ט (ט"ט) : (ס) מכני בפרות . במקום שלא נמצא מחלבת בלא ולד לכל בעים שדרך מחלבות בלא ולד לא סמכין על כך (רמ"א) : (י) והקנין יסיח . עיין במה שכתב רח"ט סוף הלכות מכירת חמץ להחמיר בקנין זה עיין גם ח"ך להבדיל . ובחשבות דברי חיים ח"ב סימן ק"ז מהחמיר ג"כ בענין מכירת בהמה במכירת דבכסף ובהגדש'אלו בלא משיכה דין בכור על כולד ואסור עד שיפול בו מום ממילא . ובהצ עד שם על הלמח דרך שמחמיר חס חמס ויציב שסמימחא וקנין דרבנן לא מהני בבכור לרוב הרמב"ם עכ"ל . ועיין בפתחי תשובה דפוס ווילנא החדש סימן שכ"ז . ועיין עוד בה"מ סימן ק"י דין משיכה בהמה :

קעה (ה) גם הכהן אסור . והבכורים חסודים על דבר זה (ט"ט) מפני שאומרים מה חגי לייך להפדים עליו שם כיון שהוא לעמי (ט"ז) לפיכך אסור לישראל ליתן פטר חמור לכהן אלא אם כן פדה החמור בפניו או יערפטו לפניו (ט"ט) : (ז) בקופץ . ואין ממתיק אותו במקל או במגל או בקורדס אלא בקופץ (ט"ט) שהוא סמך גדול ודרך לערוך בו (רש"י ע"ז) ומה שכתב במהר"ם דבזמן הזה יש לומר דמלת ערופה קודמת לדרך עיין דהא עיקר מלות הספדים

מסגרת השלחן קעח הלכות שירות הקן

ה יח. זיתה מעופפת על הקן אם כנפיה נוגעת בקן חייב לשלח ואם לאו פטור :

ז יט. היתה יושבת בין הביצים או בין האפרוחים אפילו נוגעת בהן פטור :

י כ. היתה יושבת על שני ענפי האילן והקן תחתיה רואים כל שאלו תשמש ונופלת עליהם חייב כח (דסקרי רובצת עליהם ואף ע"פ שאינה נוגעת כלל כיון שיש לה מושב על גביה) כג. ואם לאו פטור :

יא איחא. במדרש פרשת תצא דקיום מצות שילוח הקן מסהר ביאת אליהו הנביא ול' ובקך המשיח שיבוא במהרה בימינו אמן (וע"ש עוד דברים שזוכים ע"י מצוה זו) :

קצור שלחן ערוך

קע"ח הלכות הלואה. ובו מ"ז סעיפים :

א מצוה עשה להלוות לעניי ישראל שנאמר אם כסף תלוה את עמי את העני עמך וגו' . ואע"ג דכתובים אם קבלו חו"ל דאם זה אינו רשות אלא חוב . הביאמרינו במכילתא אם כסף תלוה את עמי חובה . אתה אומר חובה או אינו אלא רשות (פדכתיב אם) תלמוד לומר העבט העבטנו חובה ולא רשות והא דכתוב בלשון אם פירושו אם כסף תלוה את עמי תלוהו ולא לעבט (ה) ולאיהו בעמי לאתו שיעך מכאן אמרו עמי שהוא קרובו קודם לעניים אחרים ועניי עירו קודמים לעניי עיר אחרת . וגדולה מצות הלוואה לעני יותר ממצות צדקה לעני השואל שזה כבר נצרך לשאל חת עדיו לא הניע למדה זו . והתורה הקפידה על מי שהוא מונע מלהלוות לעני שנאמר ודעה עינך באחיק האביון וגו' והשלוח לעני בשעת דחקו עליו הכתוב אומר או תצא ות' יענה (ח"ט סימן ל"ז סוסמין דף ע"ז ב') :

ב אפי' עשיר אם צריך ללוות מצוה להלוות ולהתנותו אף בדברים ולתעצו עצה ההוגנת (ס' ז"ל) :
ג אסור להלוות בלא עדים ואפילו לתלמיד חכם . אלא א"כ מלווהו על המשכון . והמלווה בשטר משובה ביותר (סימן ע') :

ד אסור לנגוש את הלוה כשיודע (ג) שאין לו לפרוע . ואפילו לעבור לפניו אסור מפני שהוא נכלם בראותו למלוה ואין ידו משנה לפרוע . ועל זה נאמר לא תהיה לו בנושה :

ה וכשם שאסור למלוה לנגוש את הלוה כך אסור ללוה לכבוש ממון חבירו שבידו ולומר לו לך ושוב כשיש לו שנאמר אל האסר לרעך לך ושוב (י"ג) :

ו אסור ללוה ליקח את ההלוואה ולהוציאה שרא לצורך עד שתוכל להאבד ולא ימצא המלוה מטה לגבות . ואפי' אם המלוה הוא עשיר גדול . והעושה כן נקרא רשע שנאמר לוח רשע ולא ישלם . וצו חכמים יחי ממון חבירך חביב עליך שחקך . וישתמטת ממנו את הלוה שהוא בעל מרה ואת שלא להשטות על ממון אחרים מוטב שלא להלוות לו מטה שילווהו ויצטרך לנגשו אח"כ ויעבור בכל פעם משה לא תהיה לו בנושה (ס' ז"ל . למה ז"ל) :

ז המלוה על המשכון צריך לזהר (ג) שלא ישכיש בו מפני שהוא כמו ריבית ואם הלוה לעני על מרא וקדרום וכו' צ"ל בו ששכרו מריבה ואינו נפחת אלא מעט ויכול להשכירו אף בלי נטילת רשות מהלוה ולנכות לו המי השכירות בחיבו . דמסתמא נהא ליה להלוה בכך . ויש מי שאומר דדוקא לאחריו יכול להשכירו אבל לא לעצמו . שלא יחשדוהו דמשתמש בו בהגם רק בשביל ההלוואה (ע"ג) :

ח אם רוצה המלוה ליקח משכון מן הלוה שלא בשעת ההלוואה אלא אחר כך (ד) לא יעשה כי אם ע"פ ב"ד (י"ג) :

ט לעולם ירחיק אדם א"ע (ס) מן הערבות (ו) ומן הפקדנות בכל מה דאפשר (יבמות דף ק"ט) :

מסגרת השלחן

(וילד) **קע"ח** (ה) ולחיה מעמי . את העני להקדים עני נעשיר ולחיה עמי ללווהו עמך וכו' (גמרא סמ"ע ר"ט) : (ג) שהן לו לפרוע . לא מעות ולא מטלטלין (ר"ט) :

(ג) שלא ישתמש בו . אלא"כ מחנה עם הלוה שינכח לו מנוף החיוב דבר מועט בכל שנה או בכל חדש עבור מה שמשתמש בו (רמ"א ולחיה חייב ב"ד סימן קע"ג ובח"מ סימן ע"ג) . ואף שהמשכון נפחת יותר ממה שמנכח לו מותר רק שיכח בענין שאם ירדע חו"ס למשכון וגל' ישתמש בו רק מקלה השנה או אפילו רק יום אחד ינכח לו גם כן מה שפסק עמו בעד כל השנה (ר"ט ולחיה חייב ב"ד ס"ט) ועיין לעיל סימן ס"ה סי"ג : (ד) לא יעשה . עיין ר"ט ר"ט הלכות הלואה פרטי ד"ס אל' : (ס) מן הערבות . במקום שמתחין הלוה וחופסין הערב (גמרא רש"י) : (ו) ומן הפקדנות : שלא יחבל פקדון מן עירו דכיון שרגיל אל' ויכול את שלו ויחזיר

קיצור שדח ערוך קצט קפ הלכות הלוואה

י מי שיש לו שטר חוב על חברו והשטר בלתי והולך להמחק יבא לב"ד ויעשו לו קיום (ס' מ"א):
יא אכור להשהות (ז) שטר פרוע בתוך ביתו שנאמר אל תשכן באהלך עולה (נ"ז):

יב כמו שצריך לזוהר בשמירת פקדון כך צריך לזוהר בשמירת המשכון ביותר מפני שהוא כמו שומר שטר על המשכון. וכשם שהנפקד אינו רשאי למסור את הפקדון לאחר לשמור כמשי"ת בסי' קפ"ח כך אין המלוה רשאי להפקיד את המשכון ביד אחר או למשכנו שלא מדעת הבעלים (סימן ע"ב ר"א ור"ס).

יג המלוה את חברו על המשכון שאם לא יפרענו לזמן פלוני יהא המשכון חלום לו. **יח** לומר לו בשעת הלוואה אם לא תפרה אותו עד זמן פלוני יהא קנוי לי מעכשיו (סי' פ"ג ר"ז ור"ס):

יד (ח) מי שהוא יודע שחייב לחברו וחברו אומר לו ודאי לי שאינך חייב לי פטור מלשלם לו שהרי מחל לו (נ"ב):

טו לזה שבא לפרוע להמלוה ע"י שליח. מיד כשפטר את המעות לידי השליח זכה השליח במעות עבור המלוה וכשהלוה מתחרט ורוצה לקחתו מיד השליח ושיפרע לו אח"כ אסור משום דהוי לזה שלא מדעת וגם על השליח יש איסור להתווירו להלוה (קכ"ט):

קפ הלכות שמיטת כספים. ובו מ"ז מעיפים:

א הסכמת רוב הפוסקים רשמיטת כספים נזהגת גם בזמן הזה ואפילו בחוץ לארץ. והעולם נהגו להקל. וכבר הרעישו על זאת גדולי ישראל ז"ל וקצת מהם טרחו ללמד זכות על הסנהגה שסומכין על קצה מקלן אבל מי שרוצה לדקדק במצות בוודאי מחוייב לעשות כדעת רוב הפוסקים ז"ל ובפרט שיוכל לתקן את הדבר ע"י פרוזבול ולא יבא לידי פסידא. ושנת השמיטה היתה בשנת הר"ה ותחיה איה בשנת תרמ"ב:

ב שביעית משמטת את כל מלוה בין מלוה על פה בין מלוה בשטר ואפי' יש בו אחריות נכסים ומי שנחן לחברו מעות בבורח עיסקא שהדין הוא שתחזי מלוה ותחזי פקדון (ה) התצי שהוא מלוה משמטת והתצי שהוא פקדון אינה משמטת:

ג המלוה את חברו על המשכון אינו משמט. ואם הלווה על משכון קרקע יש בזה חילוקי דינים:

ד ערב שפרע לגלוה וקודם שפרע לו הלוה להערב הגיע שנת השמיטה משמט:

ה מי שנתיחייב לחברו שבועה על סמך שאילו היה בורה לו היתה שביעית משמט את המסון משמטת גם כן את השבועה:

ו מי שהיה חייב לחברו מסון וכפר ועמדו דין ונתחייב ובתו פסק דין ונתנוהו לידי המלוה אין השביעית משמטתו:

ז המלוה את חברו והתנה עמו שלא תשמיטנו שביעית אפ"ה משמטתו אבל אם (נ) התנה עמו שלא ישמיט הוא חוב זה אפי' היתה זאת בשנת השמיטה אינה משמטתו. וכן אם כתב בשטר לשון פקדון אינה משמטת:

ח המלוה את חברו לאיזה שנים והגיע זמן הפרעון לאחר השמיטה אינה משמטתו כיון שלא היה יכול לתבעו כודם:

ט המוסר שפירותיו לב"ד ואמר להם אתם גבו לי חובי אינו נשמט:

המוכר

מסגרת השרה

ויתבענו (ס"ט): (ז) שטר פרוע. ואם השאר חייב לו קצת מהחוב מותר להשכותו עד שיפרענו בולו (ש"ך ר"ט) ואם אין הלוה מלאמינו יתן לו שובר על מה שפרענו (תומים ר"ט) ונתיבות סימן קצ"ח כתב דכשהוא אחר זמן פירעון של כל השטר וכבר פרע לו מקצת כיון שיכול לכופו על הפירעון יכול לעכב השטר בלא שובר כדי שיפרע לו אפילו בלא רא"ה הלוה. וכשלא הגיע עדיו זמן פירעון על הכשאר דלא אינו יכול לכופו על הפירעון מחוייב ליתן לו שובר ואסור להשכותו בלא שובר אפילו ברא"ה הלוה (וע"ש הטעם): (ח) מי שהוא יודע. המחבר השמיט כאן איזה דינים הנלכדים ולכן אעתיק דברי ר"ט על פי ש"ע ואחרונים סימן ע"ה. מי שנסתפק לו אם לזה מחבירו וחבירו חובצו ברי חייב ללכת ידי שמים ולשלם לו אף ע"פ שפטור בדיי חדש ואם חובצו בספק פטור אף ללכת ידי שמים. ואם ידוע לו שלם ממנו או שנתיחייב לו מחוב אחר ואינו יודע אם פרעו חייב ללכת ידי שמים ולשלם לו אף ע"פ שאינו חובצו כלל. ואם הלא משיב לו ודאי שאינך חייב לי ברי מחל לו ופטור אף אם ידוע לו שהוא חייב לו עדיין:

קפ (ה) החזי שהוא מלוה משמטת. ויש אומרים דגם החזי של מלוה אינו משמט (רדב"ז עין תומים וקצ"ה החזן סימן ס"ז שט"ז קצ"ה לדעתו וע"ש הטעם): (ב) התנה עמו שלא

קיצור שרתן ערוך קפ הלכות שמיטת כספים

המוכר איזה דבר לחבירו בהקפה ה"ל כאילו הלווה מעות ומשמש . אבל חנוני המוכר לאחרים בהקפה ואין דרכו לתבוע עד שמתקבץ איזה סך אינו משמש . (ג) ואם זקפן עליו במלוה דחינו שהשב הכל ביחד וכתב בפנקסו סך המלוה . אזי הוי כהלואה ומשמש :

יא שבר שכיר אינו משמש ואם זקפו עליו במלוה משמש .
יב הבא מבית עבדים הרי הוא בעבדים לבן (ד) מי שקנה מעבדים שט"ה על ישראל אינו משמש שהרי העבדים היה גובה בשטרם לעולם וכן מי שערב לעבדים בעד ישראל ולא פרע הישראל והוצרך הישראל הערב לפרוע להעבדים ונטל מן העבדים את השטר שעל הלוה אינו משמש אבל אם (ס) לא היה שטר אלא שהובע לחברו בע"פ על שהוצרך לפרוע בעדו לעבדים הרי זה פטור :
יג אין שביעית משכמת כספים אלא בסופה לפיכך המלוה את חברו בשנת השמיטה עצמה גובה חובו כל השנה וכשתשקע החמה בערב ראש השנה אבר החוב :

יד לזה שבא לפרוע המלוה חוב שעבר עליו שמיטה יאמר לו המלוה משמט אני את החוב וכבר נפטרת ממני . אם אמר לו הלוה אם על פי בן רצתה אני שתקבל ממני מותר להמלוה לקבל ממנו . ואל יאמר הלוה בחובי אני נתן לך אלא יאמר לו שלי הם ובמתנה אני נוחם לך ויכול המלוה לעשות השתדלות והתפעלות שיאמר הלוה שהוא נותנם לו בסתנה ואם אינו יכול לפעול זאת אל יקחם :

טו פרוחבול אינו משמש . ומהו פרוחבול . המלוה הולך אצל שלשה בני תורה שיהיו ב"ד ואומר אדונים אתם דיינים (ו) מוסר אני לכם שכל חוב (ז) שיש לי על פלוני ועל פלוני שאגבה אותן חובות כל זמן שארצה . והמה בותמים לו פרוחבול בזה הלשון במתב תלחא כידא הוינא ואחא פלוני המלוה ואומר פלוני מוסר אני וכו' . ושלשתן הותמין למשה (ח) בל' דיינים או בלשון עדים . (ט) ויכולין לעשות זאת גם בסוף השנה דחינו בערב ר"ה קודם שקיעת החמה . ויא' שאינן צריכין דוקא לכתוב את הפרחבול (י) אלא די במה שהוא אומר לפניהם ואמר אם אין במקומו ב"ד (יא) יכול לומר אני מוסר שטרותי לב"ד שבמקום פלוני .

לא

במסורת השלחן

ישמטין כספיהם וכו' והיינו שבשביעית תחלו קיים (כן הוא לשון הרמב"ם וס"ע) פירוש שמהנהג עם הלוה שלא ישמט נפשו ממשלם לו חוב זה אפילו בשביעית דלא קרוי התנאי השביעית כי אם אהבה וכו' לזה כתיב אחר הלוה אף על פי שהשביעית משמט ואין אחר רשאי לתבעני אני מקבץ על לשלם לך והלם יכול לחייב נפשו בזמן שכל חייביו מוסר (סמ"ע ושאר פוסקים . והנה המנהג כזה לרוב עיין : (ג) ואם זקפן . וקצת זקופה משנה שקבע לו זמן לפרועו (רמ"א ור"ם) וכגיע הזמן לפני השמיטה (ב"י ר"ס) ויש אומרים משנה שכתב בפנקסו כל החשבון ביחד (רמ"א ור"ם) בשם יש אומרים) וכתב בתומים לדעתם וכו' הדין כך אם נבעה שהקיפו לזה הזכיר כסוס משנה רק כך וכך מדותיו כך וכך ליתרואתו אינו משמט הכל אם אחר כך וכן מדותיו כך וכך ליתרואתו גמר שסיכמו כך וכך משנה כיון שהזכיר משנה משמט . ולאו דוקא כתב לאלו אחר כך וכן פה גם כן הדין כן ואם קבע זמן אימת יפרע לו משמט אף דה הזכיר לו כסוס מעות כלל : (ד) מי שקנה . ואם זקפו עליו במנהג משמט (רשב"א סמ"ע) : (ה) לא היה שטר . עיין ביח יוסף סוף הסימן בשם הרשב"א : (ו) מוסר אני . וא"ל למסור להם השטר חוב ולפלוני אין לו שטר כלל אלא חוב בעל פה מועיל פרוחבול (סמ"ע חומים ר"ס) : (ז) שיש לי על פלוני . כן הוא הכוונה בגיטין דף ל"ו וכן הביא הרמב"ם במשניות שם וכן כתב הטור אבל הרמב"ם וס"ע כתבו הלשון : המשנה דמסכת שביעית פרק י' כל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה וכן כתב בנדרים ס"ק י"ז וכן כתב ר"ם זה לשון הרמ"ם מוסר לכם כל חובות שיש לי שאגבה אותם כל זמן שארצה עכ"ל . וכפי הכרח דנ"י להקל בשביעית בזמן הזה דרבנן : (ח) בלשון דיינים . ר"ל פלוני דין ופלוני דין תלחא (סמ"ע) וטוב יותר שיחתמו בלשון דיינים (עיין טור) : (ט) ויכולין נעשות . ומ"ל לכתחילה יש להחמיר לעשותו בסוף שנה ששית (חומים ר"ס) דיש אומרים שמתכנסה שנה השביעית תאון לחביו חוב רק כשהלוה פרע מעלמו אין לרד לומר משמט אני כמו שלרד לומר אחר שביעית (ר"ם טור) ואם לא עשה פרוחבול בסוף ששית יעשה בשביעית עד סוף השנה (ס"ע ור"ם) וכן על כלוהות שהלוה בשביעית יעשה בשביעית (תומים) : (י) אלא די . וכן פסק ר"ם בסתם וכן נראה דעת התומים כעיקר ל"ב : (יא) יכול לומר . ובתומים חולק על זה עיין שם . וכן נראה דעת

קיצור שדחן ערוך קפ קפא הלכות שמיטות כספים

מז לא מהני פרוזבול (יב) אלא אם יש להלוה קרקע . ואפי' כל שהוא מני . ואפי' אין לו אלא עציץ נקיב מני . ואפי' אין ללוה כלום אלא (יג) שיש להעריב או שיש למי שהוא חייב לו ללוה זה נמי מהני . ואם גם לאלו אין להם כלל . אם יש להמלוה קרקע ביש יכול לזכות לו להלוה ואפי' ע"י אחר ואפי' שלא בפניו ומהני לפרוזבול (סיון ס"ז) :

קפא הלכות טוען ונמקן ועדות . וכו' ב"ב סעיפים :

א כשנפל בין שני בני אדם איזה סכמך ראוי להם להתפטר בטוב ושיותר כל אחד נגד חברו כדי להתרחק מוילותא דבני דינא בכל מה ראפער :

ב אם אי אפשר להם להתפטר בטוב ובוכרהים לבא בשטמט יבאו לפני בית דין ישראל . ואסור לדון בפני דיני עובים ובערכאות שלהם אפילו בדין שרונים בדני ישראל ואפילו נתרצו שני בעלי דינים לדון בפניהם אסור . ואפי' נתקשרו בקנין על זה או שכתבו בן בשטר אינו כלום וכל הבא לידון בפניהם הר"ר רש"י ואפילו הרף גורף והדים יד בחזרת משה רבינו ע"ה . ואפילו בדבר המותר למיבעד דינא לנפשיה כאשר יתבאר ה"ה בסעיף ט' מכל מקום אסור לעשותו ע"י עובים . ואפילו אינו דין לפני עובים אלא שכופהו על ידי עובים שיעמזו עמו לדון ישראל ראוי לסתמו על העמוד :

ג היתה ידם תקיפה ובעל דינו גבר אלם יתבענו לדיני ישראל תחלה . אם לא רצה לבא נוטל רשות מבית דין ומציל בדיניהם (סיון ס"ז) :

ד מי שהובעים אותו מסין שהוא מוחזק בו . אסור לו לבקש צדדים להשמש כדי שיתרצה הלה לעשות עמו פשרה ויפחול לו על השאר . ואם עבר ועשה כן אינו יוצא ידי שמים עד שיתן לו את שלו (סיון י"ב) :

ה אסור לבעל דין לספר ענין השטמט לפני הדין שלא בפני בעל דין חברו . ולא יקדים א"ע לבא לפני הדין קודם לחברו שלא יהא נחשד שמקדים כדי לסדר טענותיו שלא בפני חברו (ס"ט) (סיון י"ז) :

ו כשם שהדין הלוקה שוהר אפילו לזכות את הוכאי עובר בלא תעשה כך הנותן את השוהר עובר בלא תעשה דלפני עור לא תתן מכשול (ס"ט) :

ז אסור למקן שקר בכל ענין . אפי' אם יודע בעצמו שהוא זכאי ואם ימקן האמת יתחייב בדין מ"ם לא ימקן שקר הכי איתא בנפרא ה"ר מנין לנושה בחברו (פי' שהלוה להבירו) מנה שלא יאמר אטעננו במאתים כדי שורה לו במנה ויתחייב לו שבועה ואגלגל עליו שבועה כמקום אחר הלמוד לומר מדבר שקר תרחק . מנין לנושה בחברו מנה וטענו מאתים שלא יאמר הלוה אכפרנו בב"ד ואורה לו חוץ לב"ד כדי שלא יתחייב לו שבועה ולא יגלגל עליו שבועה כמקום אחר הלמוד לומר מדבר שקר תרחק . מנין לשלשה שנושין מנה באחד שלא יחא אחד בעל דין ושנים עדים כדי שיוציאו המנה ויתחילו תל כדבר שקר תרחק (פנעוה דף ל"א ח"א ס"י ע"ס) :

ח לפעמים הבעלי דינים מורדים להם אנשים שיעשו פשרה ביניהם אם בצירוף הב"ד או שלא בב"ד ודבר זה ה"נן הוא שכל אחד הוא (ה) סצדד בוכותו של זה אשר בחרו ויצא הפשר כראוי ודוקא לצדד בדרך הישר . אבל חלילה לו לעוות את הפשר . שכשם שמוזהרין שלא להטות את הדין כך מזהרין שלא להטות את הפשר (ס"ז) (ס"ז) :

ט יכול אדם לעשות דין לעצמו אם רואה חפץ שלו ביד אחר (ג) שגולו יכול לקחתו מידו ואם האחר עומד כנגדו יכול להכריחו עד שיתנונו אם לא יוכל להציל בענין אחר . אפי' הוא דבר שאין בו הפסד אם יסתין עד שיעמידנו בדין . ואם יש עדים הרואים שהוא חופס את החפץ מיד האחר . אינו יכול להפסו (ג) ע"י הכאה אפי' יכול לבדד אח"כ שנמל את שלו . כי אם לא יכיר לא מהני ליה תפיסתו כיון שהיו עדים בדבר . אבל אם אין עדים דאז מהני תפיסתו יכול לעשות כן אפי' שלא יוכל לבדד (ס"ד) (ד) :

י בני העיר שמעטידין להם ב"ד . צריכין לידע שיש בכל א' מהם שבעה דברים אלו . הכמה בתורה . עונה . יראה . שנאת מסין אפי' שלהם . אהבת האמת . אהבת הבריות להם . בעלי

מבגרת השדחן

ח"ט : (יב) ח"א חס יס . אפילו אינו עלו לגמרי ח"א כסירות או בשלח (ש"ע וחי"ט) :
(יג) ש"ס להעריב . או למי שחייב לו (טור שלחן ערוך) :

קפא (ה) מלמד בזכותו . ומימ אסור לו לשנוע דברי בעל דין כאלה שלא בפני חבירו כדלפני סעיף ה' (כנ"ג חומים נתיבות סימן י"ז) : (ב) שגולו . או שרואה לבגלו (רמ"א סמ"ד ח"ט) : (ג) על ידי הכאה . עיין באתרוגים סימן ד' : (ד) עד אחר עמו . אפילו אינו כדלפני ח"ט יוכל

פיצור שיחן ערוך קפא הלכות טוען ונמנע

בעלי שם טוב במעשיהם. וכל המעמיד דין שאינו הנון עובר בלא תעשה שנאמר לא תכירו פנים במשפט. כלומר לא תכירו פני האיש לומר פלוני עשיר הוא קרובי הוא אושיכנו בדין וכל דין שנהמנה בשביל כסף וזהב אסור לעמוד לפניו או לבדו בשאר כבוד. ועליו דרשו רז"ל אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשה לך (סו"א מ'):

יא עיירות שאין בהם חכמים הראויים להיות דינים ממנים הטובים והחכמים שבהם לדעת אנשי העיר והם ידונו אע"פ שאינם ראויים לדינים. וכיון שמקבלים עליהם בני העיר אין אחד יכול לפוסלן (ס' מ'). וכל מעשיהם יהיו לשם שמים:

יב כל מי שידוע עדות לחברו וראוי להעידו ויש להכירו תועלת בעדותו והוא תובעו שיעיד לו בפני ב"ד חייב להעיד לו בין שיש עוד (ז) עד אחר עמו בין שהוא לבדו ואם כבש עדותו חייב בדיני שמים. ואסור לאדם להעיד בדבר שאינו יודע אע"פ שאמר לו אדם שידוע בו שאינו משקר. והאפילו אמר לו הבעל דין בא ועכור עם עד א' שיש לו ולא תעיד רק שיפחד בעל חובו ויכבוד שיש לו שני עדים ויודה לו לא ישמע לו שנה' מדבר שר' תרחק:

יג הא ידע א' מעיד והו דוקא בדבר שבמסמך. רמזנו גם עד א' לענין שבועה. וכן בדבר אסור אם עדין לא נעשה האיסור יעיד כדי לאפשרו מאיסורא. אבל אם כבר נעשה האיסור לא יעיד ע"א. דכיון דעד אחד (ה) אינו נאמן אינו אלא כמזגא שם רע על חברו (כ"ט): **יד** הנוטל שכר להעיד עדותו בשלה ודוקא שכבר ראה המעשה דמחוייב להעיד בחנם. אבל לילך לראות את הענין שיהיה אח"כ עד בדבר מותר לו ליקח שכר. אבל רק שכר הראוי לפי המירחא שלו ולא יותר. וכן אם יש לו מירחא ללכת לפני הב"ד יכול ליטול שכר מירחא כפי הראוי בעד מירחא זו ולא יותר (ז'): :

טו כל עדות שיש לאדם הנאה בה ואיזה צד נגיעה אפ"ל בדרך רחוקה. פסול להעיד (ל"ז): **טז** כתוב ואשר לא טוב עשה בעמיו ודרשין זה הכא בהרשאה ומתעבר על ריב לא לו. ודוקא כששני בעלי הדינים המה בעיר אלא כגון (ו) שהלוח הוא אלם ובעל טענות וירא המלות למען עמו ומרשה לאחר זהו מתעבר על ריב לא לו אבל אם הנהגע הוא (ו) בעיר אחרת והתובע אינו יכול למרות אע"פ. ומרשה לאחר זה המרשה מצוה קעביר להציל העשוק מיד עושהו (ה) וי"א דתבא בהרשאה כדי ליהנות מן השכר לא בשביל אלמות מותר (קכ"ג):

יז לעולם ירחיק אדם אע"פ משובעת אמת בכל מה ראפשר (מדרש תנחומא פ' ויקרא): **יח** מי שחברו נחתיב לו שבועה ורואה בו שהוא רוצה לישובע בשקר ה"ו יתפשר עמו כפי האפשרי ולא יניחנו לישובע לשקר שנאמר שבועת ה' תהיה בין שניהם ודרשין פלמל שהשבועה הלה על שניהם (שנעונו דף ל"ט פ"ג סמ"ע ס' פ"ו וז"ל):

יט ישראל הודיע עדות לעכורים שיש לו דין עם ישראל בערכאותיהם אם יגדלו בעדותו לזייב את הישראל יותר ממה שהיה חייב בדיני ישראל אסור להעיד לו ואם לאו מותר להעיד לו. ואם מתחלה יהיו העכורים להישראל שיהיה לו עד הואיל ויהיה חילול השם אם לא יעיד לו. יעיד לו בכל ענין:

כ כל זמן שהאדם זוכר יכול להעיד לעולם ואינו הושש שם מתוך שנהי'ן הדבר הרבה אינו זוכרו על בוריו אפ"ל אינו זוכר לעדות אלא מתוך הכתב שכשכסרוהו לו כתבו בפנקסו לזכרון דברים ושכת את הדבר ואינו זוכר אלא מתוך הכתב יכול להעיד. ודוקא שכאשר ראה את הכתב זוכר לדבר. וכן אם זוכר לדבר ע"י אחר שהזכירו לו יכול להעיד אפילו היה המזכיר העד השני. אבל אם הבעל דין בעצמו מזכירו וזוכר לא יעיד. אך יכול הבעל דין למסור את הדברים לאחר והוא יזכירו דה"ל זוכר ע"י אחר (כ"ט):

כא עד שהוא קרוב לאחד מבעלי הדינים או לא' מהדיינים או שהעדים קרובים זה לזה. ואפ"ל קורבה ע"י נשותיהם לפעמים פסולים להעיד. ואפ"ל קרובים רק להעבר ויא להלוח גם כן פסולים להעיד להלוח וזה שפסלה התורה עדות הקרובים לא מפני שהזקתם אוהבים זה את זה שהרי פסולים להעיד בין לזכותו בין לחובתו אלא גזירת הכתוב הוא ואפ"ל משה

ואחר:

מסגרת השדה

יכול להמתיק עד גזנות ויעידו יחד חלף חייב להעיד מיד (סמ"ע תומים נתיבות): (ה) חינו נאמן. להעניש אדם על פיו (ח"ט): (ו) כהלוך הוא א"ס. כן כתב בס"ך אבל בתומים הכיז על זכ דזה מנוח קעביר. והכל עשוק מיד עשוק וכן פירש הוא כמו שכתבו רמ"א ור"ם שהכל כהרש"א הוא א"ס והמלוה מרשה את זה מפני שהוא בעל טענות יותר וממלא שהוא מתעבר על ריב לא לו: (ז) בעיר אחרת. או אפילו בעיר זו ואין ריחוק יכול לטרוח בעמלו לדון עמו כרי זה עושק ממנו כו' (ס"ך ח"ט):

קיצור שרדן ערוך קפא קפב הלכות טוען ונמען

ואהרן לא היו כשרים להעיד זה לזה לכן כל עד שהוא איזה קרוב לאחר מן הנזכרים או שהיה קרוב ונתרחק והדיינים אינם יודעים צריך להדיע להם והם יגידו לו ע"פ התורה אם יש בקרובה זו כדי לפסלו או לא (ל"ג) :

כב שני עדים שאחד יודע בהרבה שהוא רשע ופסול לעדות מה' ואין הדיינים מכירים ברשעו אסור לו להעיד עמו אף ע"פ שהוא עדות אחת שנאמר אל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס וגזירת הכתוב הוא (ט) שכל העדות במלה אפילו הם רבים אם אחד ביניהם פסול . ואיזהו רשע (י) שפסול לעדות מן התורה כל שעבר על דבר שפסמ בישראל שהוא עבירה והוא דבר (יא) שבלא תעשה מה' ועבר בזדון ולא עשה תשובה אבל אם יש לתלות שעשה בשגגה או בטעות שלא ידע את האיסור לא נפסל לעדות (סימן ל"ד ו"ז) :

קפב הלכות גניבה וגזילה . ובו ט"ז סעיפים :

א אסור לגזול או לגנוב אפי' כל שהוא בין מישראל בין מנכרי (ש"ח ט"ז) . איתא בתנא דבי אליהו מעשה בא' שספר לו שעשה עולה לנכרי במדידת המטרם שמכר לו ואח"כ קנה בכל המעות שמן ונשכר הכר ונשפך השמן ואמרתו ברוך המקום שאין לפניו משוא פנים . הכתוב אומר לא תעשוק את רעך ולא תגזול וגזל הנכרי גזל :

ב אם הוא דבר מועט כל כך שאין מי שיקפיד עליו כלל כגון ליטול מהחבילה קיסם לחצוץ בו שינוי מותר . ומדת הסירות למנוע גם מזה (ט"ט) :

ג אפי' לגנוב על דעת להחזיר אלא שרוצה לצער קצת או בדרך שהוק ג"כ אסור (ש"ח) :
ד אסור לעשוק את חברו אפילו כל שהוא שנאמר לא תעשוק את רעך ואיזה עושק זה שבא ממון חברו לידו ברצון חברו כגון שיש לו בידו הלואה או שכירות ואינו רוצה לשלם לו או שמדחהו בלך ושוב לך ושוב (ס' ש"ח ט"ט ו"ז) :

ה כל החומד ביתו או כליו של חברו או כל דבר שאין ברעתו חברו למכרו והוא הרבה עליו ריעים או שהפציר בו בעצמו עד שמכרו לו הרי זה עובר בלא תחמוד . ומשעה שנפתה בלבו וחשב האידן יקנה הפין זה עבר בלא תתאוה כי אין תאוה אלא בלב בלבד . והתאוה מביאה לידו היסוד . (ב) והקונה את הדבר שהתאוה לו עובר בשני לאוין . ולכך נאמר לא תחמוד ולא תתאוה סי' (ט"ט ו"ז) :

ו מצות עשה על הגזול להחזיר את הגזילה עצמה אם היא בעינה ולא נשתנית שנא' והשיב את הגזילה אשר גזל וה'ה לגנב . ואינו יוצא ידי חובתו בנתינת דמים אפילו אם כבר נתייאשו הבעלים . אבל אם אבדה או שנשתנית בשינוי (ג) שאינו חוזר לבריותיו או ששקעה בבנין שיהיה לו הפסד גדול לסתור את הבנין יוצא י"ח בנתינת דמים כמו שהיתה שזה בשעת הגזילה . ואם הגזול הוא במקום אחר אינו צריך לשלוח את המעות למקומו אלא מודיעו שיבא וישלם לו . אם מת הגזול יחזור ליורשיו (ש"ח ט"ט ט"ז) :

ז הגזל את הרבים כגון שהיה חנוני ומדד במדה חסרה או ששקל במשקל חסר וכדומה או שהיה ממנה בקהל והקיל על קרוביו והכביר על אחרים וכן מי שנמל ריבית מרבים משובתו קשה לפיכך יעשה צרכי רבים שגם הגזולים יהיו מהם ומ"מ אותן שהוא יודע שזול מהם מחוייב להחזיר להם ואינו יוצא י"ח במה שעשה צרכי רבים (ל"א ט"ז ו"ז) :

ח אסור לקנות מהגנב או מהגזול את החפץ שנגב או גזל ואין חילוק בין שהוא ישראל או נכרי כי גם הנכרי נצטוו על איסור גניבה וגזילה אפילו מנכרי חברו והוא משבע מצות שנצטוו עליהם . ועון גדול הוא לקנות מן הגנב או מן הגזול שהרי הוא מחזיק ידי עוברי עבירה ועל

מסגרת השלדן

דלם הפנים

הנהות מבעה"מ מסגרת השלדן

(ט) שכל העדות בטילה . עיין בשלחן ערוך ואלהוים סימן ל"ו . (י) שפסול לעדות מן החור . אבל הפסול לעדות מדברי סופרים כיון שעדותו כשרה כל זמן שלא הכריזו עליו מחויב זה להעיד אחריו (ר"ש בגליון ט"ז) : (יא) שבלא תעשה . עיין בש"ע ונתיבות סימן ל"ד לזה לא תעשה שלא נפסל על ידי מן החור :

קפב (ה) והקונה את הדבר שהתאוה לו . בהפ"ר שפ"ר בו עובר בשני לאוין (ש"ע ו"ז) : (ב) שאינו חוזר לבריות . עיין בש"ע סימן ט"ט פרטי דברים אלו :

קיצור שדהן ערוך קפב הלכות גניבה וגזילה

ועל זה נאמר חולק עם גנב שונא נפשו. ונדרס לגנב שיגנוב עוד נם גניבות אחרות ואם לא ימצא לוקח לא יגנוב. ואעפ"י שאפשר לו להוליד את הגניבה למקום שאין מכירין אותו אין זאת מצויו לו כ"כ. ואם הקנה מתכוין למטות הכעלים להתחירו להם כשיתחירו לו מעותיו מותר. ודוקא כשלא היה באפשרי להכעלים בעצמם להציל. וכן אסור לקבל בפקדון דבר שנראה שהוא גנוב או נוזל (פי' שלזי וזו"ל):

אפילו ליהנות שום הנאה מן הנגיבה או מן המילה כל זמן שהוא (ג) ביד הנגב או הנוג
אסור ואפילו הנאה טועמת שגם בעליה לא היו מקפידים עליה כגון הילוף משבעות בשוין
אסור במעות נגוב או נוזל. וכן ליכנס בבית נוזל בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים
או לעבור בשדה נוזלה אסור :

י ולכן מי שהוא גנב או נזלן מפורסם שאין לו מלאכות אחרות אלא זאת וכל פסונו בחזקת גנב או נזלן אכזר ליהנות מפסונו, ואסור לגני לקחת מפניו צדקה (פס"ט):

י"א וכן אם אחד רוצה לטכור איזה חפץ שנראה שהוא נגזב כנגד (ז) שומרי פירות שמכורים פירות במקום צנוע. או מוכר אחר שנושא איזה דבר בהצנע למכרו או שאומר להקונה המסמן אכור לקנות. ואפילו לקנות מאשה איזה דבר שיש לחוש שהיא מוכרת (ב) שלא מרעת בעלה. או לקנות מאיש דבר מרכישי האשה ומלבושיה שיש לחוש שהוא מוכרם שלא מרעת אשתו אכור (ס') מלמ ושמן (לפס' סין') :

יב מי שנתחלפו לו כליו בבית המשתה וכדומה. הרצו לא ישתמש בכלים אלו שבאו לידו ואינם שלו. וכשיבא בעל החפץ צריך להחזירו לו ואעפ"י שהחפץ שלו נאבד. וכן כובסת המכבסת לרבים והביאה לו חלוק שאינן שלו אסור ללבוש שלא צריך להחזירו לבעליו. ואעפ"י ששלו נאבד אך אם מונח אצלו מ"מ רב"ע עד שאי אפשר שלא תקרו הבעלים בינתיים אחר שלהם או מותר לו ללבוש כי מסתמא מקרה הכובסת את בעליו ושלמה בעד החלוק הזה (חומ"ס ס' קל"ז): אסור ליהנות משום דבר של חברו שלא מדעתו. אעפ"י שברור לו שכשיודע לבעליו ישימחו וינילו מפני אהבתם אותו מ"מ אסור. לפיכך הנכנס לפרדס או לגינת חברו אסור לו ללקוט

פירות של מדעת בעלים אעפ"י שבעל הפרדס ובעל הגינה אוהבו ורצו אשר כנפשו ובודאי ישמח אילו כשיורע לו שנהגה זה מפרדותיו מ"מ כיון שעשיו אינו יודע מזה הרי הוא נהנה באימרו וצריך להחזיר לרבים שנכשלו בזה מחמת חסרון ידיעה (מס' ור"ס ס' מ"טכ) :

יד ומים מותר לכן ביתו של אדם לית פרוסה לעני או לבנו של אוהבו של בע"ב שלא מדעתו לפי שכן נהגו בע"ב ואין זה נקרא שלא מדעת הבעלים כיון שכן נהגו והבעלים יודעין מזה הימנה. ומשעם זה מותר לקבל צדקה מן הנשים דבר מועט שלא מדעת בעלים הואיל וידרכן בכך ויודעין הבעלים שדרכן בכך. וכן בפרדס אם הוא רגיל בזה אכול מפירותיו מדעת הבעלים מותר וכן כל מיצא בזה (ויל' סימן כ"מ"ה וכו') ה"ל מעילה :

מן המוצא פירות בדרך החתה אילן שהוא נוטה להדרך. אם הם פירות שדרגן ליפול מן האילן ובנפילתן אין נמאסות או אפילו אינן נמאסות אלא שריב העוברים שמה המה **א"י**. או שהן פירות שדרך הבהמות לאכול אותן והן עוברות דרך שם הרי הבעלים כבר נתראשו כדן ומותרות. אבל אם הן פירות שאינן נמאסות ורוב העוברים שמה המה יישראלים אסורין משום גזל. ואם הן של יתומים קטנים אסורין בכל ענין כי הקטנים אין היואוש ומחילה שלהם כלום (ח"מ סי' ר"ט וז"ל):

מִן דִּינָא דַּמְלֻכוּתָא דִּינָא (ס' רנ"ט ע"ג ס"ט ע"ד) :

לחם הפנים **אסור**

הגהות מבעהמ"ח מסגרת השלחן

(ג) **שלא מדרת**, יש אנשים ששחרתם שלא לררע ליהם אדם ומטיבים עמם ומכבדים אותם. אבל מקרים כבאיתם אוקלים ושחרתם שטלהם בחוקי ויקחו את מטונם ברגעם ושלא ברגעם. ואומרים אין בזה עון כעבור שאנו הכנים וכל העושר אשר לאבינו לנו הוא ולבנינו מחי ימותו הוקיעם האל לבוא לרשת אותם. ועי' כל אחי חובב את כל הרע המצוי ידו ואמר לאבינו ולאנו לא ראינו את גוול אביו ואמר איך פשע. ובאמת הוא בכלל אירור כל ב'ם כי ישבו אהים יחדו את ואחרת ופרדו ויש טעם אחי כלב ולב וישנאו זה את זה וחושבים

על כיוסמבן אחר וצאו אין עוברים על טעם עוהבת לרעך כמון וטל אל תאשה את חסר לב חסר לב כל ישראל אהם וכל בני אדם רועים ובהם אלה שנהנים בהם בריה אחים . ולכן אל תקשו לבבכם במדינה . והאמת והשלום אהבו והתקינו על רוב שלום (ספר הברית) :

מפגרת השבת

(ג) ביד הנגזר. פיין ר"ס הלכות גזילה סעיף
 ר"א: (ד) שומרי פירות. וכן חייט או אומן אשר
 שומר דברים שחייב להחזירם מהמת שגשתייח
 מהדבר שנתנו לו לעשות ודרך צנע הכית להקפיד
 עליו אבוד ליקח ממנו י"ט ור"ס) ומה שכתב
 המחבר או מוכר אחר שגשש איזה דבר בלגז
 המוכר לא מלחצו בפוסקים :

על כי מבין אחר יצאו אין עוברים על מצוה ואהבת לרע
ישראל אהים וכל בני אדם רעים ומה גם אלה שנתוסף
והאמת והשלום אהבו והרעים:

קיצור שלחן ערוך קפג הלכות נזקי נזקין

קפג הלכות נזקי נזקין וכו' סעיפים :

א אסור להזיק ממון חברו אפילו על דעת לשלם כמו שאסור לנגוד ולגזול ע"ד לשלם. ואפי' לזנות נזק לחברו בין במעשה בין בדבור אסור. וכל העדים נזק לחברו אפי' בענין לשמור מדיני אדם חייב בדיני שמים עד שפיים את חברו (פ"ט פ"ג ו"ז).

ב אפי' מי שבא איזה נזק עליו אסור לסלקו מעליו אם ע"י זה יגרם שיבא על חברו. כי אסור להציל את עצמו אפילו בגרם נזק ממון חברו. אבל קודם שבא הנזק עליו כותר להזותו שלא יבא עליו אפי' שיעליו יבא על חברו כגון אמת המים שבא לשטוף שדהו. עד שלא נכנסה לשדהו מותר לגדור בפניה אפי' שיעזיז היא שוטפת שדה חברו. אבל משנכנס לשדהו אסור להוציאה בענין שתגיע לשדה חברו שזיון שהנזק מוטל עליו אינו ראוי לסלקו מעליו ולהטילו על חברו (ס' פ"ט ו"ז).

ג וכן חיל טלך שבא לעד רבני העיר מרזיבים רחוק להם אכסניא אסור לא' ליהן שבר לשר החיל לפטרו כי ע"י יגרם נזק לישראל אחר. וכן בבל שאר עניני כספים אסור להשתדל אצל השר לפוטרו אם ע"י יכבדו על אחרים והעושה כן נקרא מאור (ס' ק"ג ו"ז פ"ג) :

ד אסור לזנוז על שדה חברו להסתכל בה בשעה שהיא עומדת בקטניות שלא יזיקנה בעין הרע ומכ"ש (א) שאסור להסתכל בהם בענין שיש לחוש שזיוקו בעין הרע. ואפילו בעסקיו ובמעשיו שאין בהם חשש הזיק עין הרע אם עושה בביתו וברשותו אסור לראות שלא מרענו כי שמא אינו חפץ שידעו אחרים במעשיו ועסקיו. ודרך ארץ הוא כשנאמר רואה (ב) שחברו עוסק במלאכתו וברכנו (ו) ואמר לו תצלה במלאכתך (ח"א ס' ק"ד פ"ט ו"ז פ"ג) :
ו אפילו לעשות ברשות שלו דבר שהוא מזהב לשכנו אסור. לא ינחם בחצרו סמוך לכותל של חברו כל דבר שיש בו הסיכות ומציא הכל וזיוק את החיטה כגון זבל וכדומה אפי' הרחיק ג' טפחים. וכן צריך להרחיק שלא לשפוך מים סמוך לכותל חברו. ולכן צנור הנקלה כן הנג צריך להרחיקו מכותל חברו ג"מ (ג) ומכ"ש שלא לשפוך עיבש של מי רגלים בסמוך לכותל חברו. ולהשתין מים סמוך לכותל חברו אם הוא כותל של אבנים או של עץ בלי שיטדי בשמירתו טפח' ואם היו האבנים צורה של א"צ להרחיק כלל ובשתין אפי' על הכותל. ואם היא כותל של לבנים. או של עץ מחוץ בטיט. צריך להרחיק ג"מ (וע"ע בס' שאח"ז) (ח"א ס' ק"ד ו"ז פ"ג) :

קפד הלכות נזקי נזקין וכו' סעיפים :

א אסור לאדם להכות את חברו. ואם הכהו עובר בלא תעשה שנאמר והיה אם בן הכות הרשע וגו' ארבעים יכנו לא יוסף פן יוסיף וגו' אם הקפידה תורה בהכאת הרשע שלא להכותו יותר על רשעו ק"ו בהכאת צדיק. וכל המרים יד על חברו להכותו אפי' שלא הכהו נקרא רשע שנאמר ויאמר לרשע למה תכה רעך. למה תכה לא נאמר אלא למה תכה אפי' שעדיין לא הכהו נקרא רשע (פ"ט פ"ג) :

ב אפי' משרתו שאינו שומע בקולו אסור להכותו. אבל מותר להכות בניו הקטנים או יתום שהוא מצול בתוך ביתו כדי להדריכם בדרך ישרה שזהו מביחם (ח"א) :

ציד

מסגרת השלחן

דחם הפנים

קפג (ה) שחזירו עוסק. ואפילו לא"י (מ"א ו"ז פ"ג סימן שצ"ו) משום דרכי שלום (ח"א) : (ב) ויאמר לו. אבל מי שטוסק במלחמה חיסור אסור לומר לזכך (מ"א ו"ז פ"ג) : (ג) ומכל שק שלא לשפוך. אלא אם כן כרחיק ג' טפחים (ח"א ו"ז פ"ג) :

הנהגות סבעה"ת מסגרת השלחן

(א) שאסור להסתכל. איתא בזה"ק פירוש סברא האו סאן ראשו שבחא דחבריה דכניו או דמסמיה בעי לברא ליה ולאודאה עליה ברכאן מכל' טסיה דחביב דהנכס היום ככוכבי השמים לרוב. לבתר מה כתיב ה' אלהי אבותינו יוסף עליכם ככס אלף פעמים וגו' תרין ברכאן הוו. חד ה' אלהי אבותינו וגו'. דכתיב ויברך אהבהם כאשר דבר לכם לאודאה עליהו. ברכאן על ברכאן. ואי איהו מני שבחא דחבר' ולא אודי עליה ברכאן. הוא נחמס בדמיה מלפניו ואי איהו מוכיך ליה הוא סתברך מלפניו וברכתא בעי לברא ליה בעינא טבא. לא בעינא פייא. ויברא בעי קיב"ה דחבריה דליבא וסה סאן דסברך לחבריה בעי קיב"ה דכתיב ליה העינא

מסגרת השלחן קפד קפה הלכות נזקי הנזק

ג צריך לזהר שלא להשליך שכרי בלי זכויות וכדומה במקום שיוכלו להזיק (פ"ו ח"י) : אם יש לשכנו חולי הראש ר"ל וקול ההכאה מוזק לו לא יכתוש אפי' בביתוריות וכו' וצא בהם דברים שקול הכאדם מפני לבית שכנו ומוזק לו (ק"ס) :

ד יש עוד הרבה דברים בענין נזקי שכנים או לבני רשות הרבים . והכלל הוא שאסור לעשות שום דבר אפי' ברשות ובכ"ש ברה"ר דבר שיכול להזיק ממנו איזה היתר לשכנו או להעובדים ברה"ר . אם לא בדבר שפשוט המנהג עושה כן כל כי שרצה . שהרי זה כאילו מחלו כל אנשי העיר כדי שיוכל כל א' לעשות כן כשיצטרך לזה . הוא או בנו אחריו (ק"ס ח"י) : **ה** המבעית את חברו כגון שצדק עליו מאחריו או שנראה לו באפילה וכיוצא בזה חייב בדיני שמים (ח"י) :

ו ההיכל בחברו אפי' שנתן את המטון להנחיל מה שנתחייב לו עובר החבלה וכן גנב או גזל אפי' שהחזירו או שלמו מ"ט אין מתכפר להם עד שיבקשו מחילה מאת הנחבל או הנגול או הנגנב על הצער שהיה להם (א) והם ימחלו ולא יהיו אכזרים . ע"י ס' קל"א (ה"פ ו' ח"י) : **ז** הרואה את חברו בצרה ר"ל ויכול להצילו הוא בעצמו או לשכור אחרים להצילו חייב למרות ולשכור ולהצילו והחזר ונפרע ממנו אם יש לו ואם אין לו מ"מ לא ימנע בשביל זה ויצילו במטון שלו . ואם נמנע עובר על לא העמוד על דם רעך . וכן אם שטע מאיזה רשעים מחשבים רעים על חברו או מימינם לו פחול גילה אונו להודיעו או שיכול לפייסם במטון בגלל חברו ולהסיר מה שבלבם ולא פייסם וכיוצא בדברים אלו עובר על לא העמוד על דם רעך . וכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא (ועיין יו"ד ס' קנ"ה) (פ"ו וס' סד"ה ד' ל"ז) :

ח מי שעוסק ביופיים ויש לחוש שיסכן בזה רבים דינו כמו רחף וחרקין בו שלא יעשה ואם אינו משגיח מותר למסרו לשלכות ולומר שאין אחר מתעסק בזה אלא פלוני לבדו . וכן יחיד שמעלילים עליו בגללו יכול לומר להם אני איני עושה אלא פלוני לבדו (פ"ה ח"י) : **ט** נוהגין ששבעה טובי העיר דנין דיני קנסות כגון על החלות וחירופים וכדומה ואין להם לעשות דבר בלי ב"ד כי יש בענינים אלו הרבה הילוקי דינים ואין לעשות יותר מן הראוי עפ"י הדת ואל יהי קל בעיניהם כבוד הבריות (ס' ח' ח"י ח"י) :

י מעוברת שהיא מקשה לילד כל זמן שהעובר בתוך מעיה מותרין לחתכו בין בסם בין ביד . שכל שלא יצא לאור העולם אין שם נפש עליו ובשביל להציל את האם מותרין לחתכו משום דהו"ל כמו רודף אחר חברו להרגו . אבל כשהוציא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחק נפש מפני נפש (ה) וזהו טבעו של עולם (ח"י) :

קפה הלכות : שאלה ושכירות . וכו' סעיפים :

א השואל או השוכר בהמה או מכללית מחברו אינו רשאי לא להשאלים ולא להשכירם לאחר שלא מרעת בעלים . אפי' כפרים שיש מצוה בהשאלתן אין אומרים מן ההסכמה להאכל בבעלים שהעשה מצוה במימנם כי שם אין רצונם שהיה דבר שלהם ביד אחר שאינו נאמן בעיניהם אבל מותר להשואל ספר להניח לאחר ללמוד בו בתוך ביתו . ובלבד שלא ילמוד רק יחיד ולא שניהם ביחד . ואם ידוע שדרךן של הבעלים להאמין לזה השני בדברים כאלו מותר השואל (ה) להשאל לו והשוכר להשכיר לו (פ"ה ח"י ח"י ח"י) :

ב מצוה לתת שכר פעולת שכיר בזמנו ואם איתר עובר בלא תעשה שנאמר ביוםו תתן שכרו ולא תבא עליו השמש . וכמו כן מצוה לתת שכר בהמה או כלי בזמנו ואם איתרו עובר בלא (ג) שנאמר לא תעשוק שכר עבד ואביון וגו' ביוםו תתן שכרו ואיזהו זמנו אם בלילה המלאכה ביום זמנו כל היום ואם עבד היום ולא נתן לו עובר על ביוםו תתן שכרו ולא תבא עליו השמש . ואם בלילה המלאכה לאחר שיצא היום (ג) ונכנסה הלילה זמנו כל הלילה עברה הלילה

רחם הפנים

מסגרת השלחן

פ"א מאן דמבר לקוב"ה על אחת כמה וכמה בעני עינא טבא ולבא טבא ורחמינו דלכא . בנ"ך כד ואהבת את ה' אלהיך ככל לבבך וגו' ע"ל :

הנהגות מבעה"מ מסגרת השלחן

(א) והם ימחלו . אל תעניש ישראל ואל תחזקו . אל תחזקו . עליו שישלם הקב"ה לבו והחזיקו לו .

קפד (ח) זהו טבעו . וכיון שטבע כל עולם כדך אין דין חודף עליו (סמ"ע) ועיין עוד בס"ע ח"י ס' ס' מדיני חודף :

קפה (ה) להשאל לו . אבל לא להשכיר כיון שממנעט בממירתו כהשואל חייב בלונסין

קיצור שדחן ערוך קפה קפו הלכות שאבות ושבירות

הלילה ולא נתן עובר על לא תלין פעולה שכיר אחד עד הבוקר. וכן שכיר שבוע שכיר חדש שכיר שנה. יצא ממלאכתו ביום יש לו זמן כל היום יצא ממלאכתו בלילה יש לו זמן כל הלילה ולא יותר :

ג וכן אם נתן (ד) מלתו לאוכן להקנה בקבלנות והביאה לו ביום יש לו זמן כל היום בלבד. הביאה לו בלילה יש לו זמן כל הלילה בלבד. אבל כל זמן שהמלית ביד האומן אע"פ שנגמרה וכלתה מלאכתו אין הבעה"ב עובר אפי' הוא אצל האומן כמה ימים ואפי' הודיע שיביא לו מעות וישול את שלו מ"מ אינו עובר :

ד (ה) אינו עובר משום בל תלין ולא תבוא עליו השמש אפי' תבעו השכיר ויש לו מעות או שתבעו ואין לו מעות אינו עובר ונ"מ מדת חסידות היא ללות ולפרוע לשכיר בזמנו כי הוא עני ואילו הוא נושא את נפשו ואותן שדרך: שלא לפרוע להפועלים עד לאחר החשבון אפי' תבעו ממנו דבר מעט שבדאי מגיע להם מ"מ אינו עובר שכיון שידוע שדרכם כן ע"ד כן נשכרו אצלם (פ"ט) :

ה שכיר שעשה מלאכה לבעה"ב והפסידה אפי' בפשיעה באופן שצ"ע הדין הוא חייב בתשלומי מצוה על בעה"ב להכנס עמו לפני משורת הדין ולמחול לו שנאמר למען תלך בדרך טובים ואם השכיר עני הוא ואין לו מה יאכל מצוה ליתן לו שכרו שנאמר וארחות צדיקים תשמר. וזו היא אורח צדיקים לשמור דרך ה' לעשות צדקה ומשפט לפני משורת הדין (כ"מ דף ע"ג ור"מ ונחמ"מ סימן ד"ט) :

ו בדרך שבעה"ב מוזהר שלא לגזול שכר העני ולא לאחרו כך העני מוזהר שלא יבטל ממלאכת בעה"ב. והייב לעבוד בכל כחוכמו שנאמר יעקב עבדנו ע"ה כי בכל כחי עבדתי את אביך. לפיכך אין הפועל רשאי לעשות מלאכה בלילה ולהשכיר עצמו ביום (שכבר נחלש מהלילה) וכן אינו רשאי לעשות מלאכה בבהמתו בלילה ולהשכירה ביום. ואין הפועל רשאי להרעוב ולסגף עצמו שהרי מחליש כחו ולא יוכל לעשות מלאכת בעה"ב כראוי. וכן הוא דין המלמד ע"ל סימן קס"ה סעיף י"ב (פ"ז של"ז) :

קפו הלכות לא תחטום. וכו' ד' סעיפים :

א כל המונע את הבהמה מלאכול בשעת מלאכתה לוקה שנאמר לא תחטום שור בדישו. אחד שור ואחד כל מיני בהמה וחיות בין טמאים בין טהורים ואחד הדישה ואחד כל שאר מלאכות (ב) של גידולי קרקע. ולא נאמר שור בדישו אלא בהיותו ואפי' חסמה בקול דהיינו שצ"ע עליה ועליו לא תאכל חייב מלקות :

ב ישראל חדש (ג) אפילו בפרתו של עכו"ם תבואה של עכו"ם עובר משום לא תחטום :

אם

מסגרת השלחן

רחם הפנים

הזה ששכירי יום שלמו חו"ס עובדים עד הלילה לר"ך ליתן להם שכרם קודם הלילה שלא לעבור על ולא תבוא עליו השמש. ואם עשו מלאכה עד הלילה אף ע"פ שלא נתחייבו כרי זה אינו עובר עד הבוקר בכיון שכלתה מלאכתם בלילה יש לו זמן לפרועם כל הלילה (ס"ט) : (ד) טליתו. אבל מי

ואל המסור עליו דין לומר הציר ונכחני מידו וישגב דעושה הרע ברעו. כי כל המוסר דין עד חכירו באה מדת הדין לפני הקב"ה ואומר רבנו של עולם לזה העשה דין ראוי הוא שתענישו על כך וכך. כללו של דבר אל תקלל שום אדם. כי פסעים רבות הקלות חמורות והחלת כולן על ראשו ועל דעתו שכן מצונו שכל הקלות שקלה דוד את יואב נתקיים בדעתו. ואם תהי בו לכל אדם. שאין לך אדם שאין לו שעה (כפר חסידים סימן ע"ה) :

שאינו נותן לאומן כלום רק מלווהו לעשות דבר משלו אינו עובר בכל תלין (קלות החושן בשם מהר"א ששון) : (ה) אינו עובר משום. וס"ה אם המסור אלל חנוני או שלחני ליתן לו וקיבל עליו ליתן לו אינו עובר (ש"ע ור"מ) וגם השולחני אינו עובר שהרי אינו שכיר (ר"מ). וכן אם נותן משכון לפועל אינו עובר (ר"מ וקלות החשן). האומר לשלוחו לא ושכור לי פועלים ושכרם ואמר להם שכרם על בעל הבית שיהיה חייב עובדים בכל תלין ולא תבוא זה לפי שלא שכרם זה לפי שאין שכרם עניו אלא אמר להם שבעל הבית יתן להם (ש"ע וסמ"ע ור"מ). ולכן היו גדולי החכמים מהגנים לשכור פועלים על ידי שליח שיאמר שכרם על בעל הבית כדי שלא יצאו לעבור בלא תעשה אם יהיו עובדים ולא יהיה להם פנאי לפרועם בזמנו (גמרא חוספת ר"מ). וע"ל סימן קפ"ב סעיף ד' :

קפו (ה) של גידולי קרקע. עיין במה שכתב ר"מ מגמרא ופוסקים איזה מלאכות של גידולי קרקע שאינם עובר משום לא תחטום ולא העחקתם מפני שאינם שתיים נכנסה (ועיין עוד בדברי רמ"א ובאר הגולה סי' של"ה סעיף ה') : (ז) אפי' בפרתו. ואפי' חסמה הנכרי

קיצור שרחן ערוך קפו הלכות אבידה ומציאה

ג אם הבחנה אינה יכולה לאכול ספני שהוא צמאה (ג) צריך להשקותה :
ד בחכה שהיא עושה בדבר שהוא רע לבני מעיה (ד) סוהר לחסמה שלא הקפידה תורת
אלא על הנאה והרי אינה נהנית (שליט) :

קפו הלכות אבידה ומציאה . ובו ה' סעיפים :

א הוואה אבידת ישראל חייב ליטפל בה להשיבה לבעליה שנאמר השב תשיבם . וכן כל
מטן של חברו שאדם יכול להציל שלא יאבד חייב להציל והוא בכלל השבת אברה .
ב אף על פי שכן הדין (ה) במקום שרוב עכו"ם מצויים אפילו נתן בה ישראל סימן אינו
חייב להחזיר משום דסתמא (ג) כבר (ג) נתייאש הימנה . מכל מקום טוב וישר לעשות
לפנים משורת הדין להחזיר לישראל שנתן בה סימן וכופין על זה . ואם המוציא הוא עני
בעל האבידה הוא עשיר א"צ לעשות לפנים משורת הדין . ובמקום שיש דינא דמלכותא
להחזיר אברה חייב (ד) בכל ענין להחזיר (ה"ט) :

ג כל המוציא אברה בין שיש בו סימן בין שאין בו סי' אם מצאה דרך הנחה כגון מלית וקדרום
בצר הגדר . ואפי' יש להסתפק אם הניחם שם בכוונה או אברם שם (ס) אכור ליגע בהם (כ"ט) :
ד מי שהוא זקן מכבוד ומצא אברה של חברו והוא דבר מבוזה שאפילו היה שלו לא היה
נוספו להביאו לביתו משום דה"ל כזון . אינו חייב ליטפל בה . וס"מ יש לו לעשות
(ו) לפנים משורת הדין וליטפל בה אע"פ שאינה לפי בנדרו (ה"ט) :

ה מצא מציאה ואינו יודע מי אברה בין שיש בו סימן או אין בו סימן . יש בענינים אלו
הרבה הילוקי דינים ועשה שאלת חכם (י) אך יעשה :

המפקיד

משגרת השלחן

(ר"ט) . אכור לומר לא"י לחסום פרה ולדוש בה חס הפרה או הדישה של ישראל (ש"ס) דלחמיר
לא"י אכור בכל איכורין כמו בשבת (רמ"א ור"ט) : (ג) לריך להשקותה . וה"ל שריך להסיר
ממנה כל מניע קודם שיעשה בה חס יס דבר המונע מלאכול אכור לעשות בה (ש"ע ור"ט) :
(ד) מוהר להסמה . אף על פי שמטערת ממה שרואה ואינה אוכלת (גמרא) :

(ברכה) **קפו** (ה) במקום שרוב א"י מצויים . או שח"י יושבים שם בקביעות כגון א"י השומרים
בשערי העיר (ר"ט) : (ב) כבר נתייאש הימנה . ודוקא כשתמצא דבר חשוב

במעות שאלו רגיל למשמש בו בכל שנה ומסתמא כבר מודע לו שגפל ממנו או שהוא דבר כבד
שמן הסתם הוא מרגיש כסוד לפיכך שריקל ממשאו ונתייאש ממנו א"כ חס (יש להסתפק במה)
בשעה שבה האבידה ליד המוציא עדיין לא ידע זה בנפילה דבר זה לא ילדו בליכור וכו' אין
יאות מועיל בה ולכן חייב להחזיר (ש"ע וסמ"ע ור"ט סימן רנ"ט וסימן רס"ב) : (ג) נתייאש הימנה .
ומ"מ חס מלא ספרים וכיוצא בהן מדברים שבדלי יבואו ליד ישראל לקנותם אין האוהדס נתייאש
מהם אפילו ברוב א"י (רמ"א סמ"ע ר"ט) : (ד) בכל ענין להחזיר . ובקלות הכסף כתב אף כזה
ואין העני מחויב להחזיר במקום דאינו חייב מעיקר הדין וכן מלאה דעת ר"ט בדברים אלו
אין אומרים דמ"ד כמ"ס בהלכות גזילה סעיף י"ט רק דנסתפק בעיקר הדין דהמואל עני ח"ל
למעות לפנים משורת הדין דהמדרכי לא כתב כן רק על כפ"ה (עיין ר"ט הלכות מלאה סוף
סעיף כ"ו ונ"י) : (ה) אכור ליגע בהם . ודוקא כשתמצא במקום המשתמר לגמרי ואפילו הוא
מקום הפקר רק שהוא מקום לנוע שאין דרך בני אדם לילך שם כלל א"כ חס מלאו במקום המשתמר
שם קלת כגון שבילין שבשדות לריך ליטלו חס יס בו סימן כדי להשיב אבידה לבעלו (רמ"א ור"ט
ואחרונים ע"ש עוד מזה) : (ו) לפנים משורת הדין . ויש אומרים שהחכם אינו רשאי לגזול בכבוד
תורתו אלא חס זה לעשות לפנים משורת הדין יסלם מכיסו (רמ"א ור"ט בשם י"א) : (ז) אף
עשה . דיש חילוקי דינים בזה סימנים מחזירין עכשיו ולפעמים לריך להביא עדים (עיין בח"מ
סימן רס"ז ור"ט סכ"ה) וכל זמן שהאבידה א"ל לריך לשמרה כמו פקדון דבסי' שאלה זה (שם
ור"ט סעיף כ"ט) . גם לריך ליחזר מלא להסתמם זה ובלא למכרה בין שיש בו סימן בין שאין
בה סימן חס היא מהדברים שלא נתייאשו בעלים ממנה קודם שמתאבד זה (רמ"א ור"ט) ואחרונים
סימן ר"ס וס"י רס"ז) . ומ"מ לריך להסתמם זה לפעמים לזכרה שלא תחקלקל מחמת הכחשה
זמן מרוב כלא חשמים (כמבואר בש"ע ור"ט סימן רס"ז) ולריך לשלול לחכם פרטי דינים של כל
לשחמם

קיצור שלחן ערוך קפח הלכות פקדון

קפח הלכות פקדון. ובו ה' סעיפים :

א המפקיד מעות אצל חברו עתה בזמן הזה שכל עסקינו במשא ומתן והכל צריכין לשעות מן הסתם נהרצת המפקיד שהנפקד יוציאם כשיצטרך ולכן מותר לו להוציאם והרי הן אצלו כמו מלוה. וא"כ נילת המפקיד דעתו שאין רצונו בכך כגון שהתחיל א' עסקו בקשר משונה אז אין הנפקד רשאי להוציאן :

ב המפקיד שאר הפך אצל חברו אמור להנפקד (ה) להשתמש בהפך זה לצורכיו ואף ע"פ שאין ההפך מתקלקל כלל בתשמיש זה מ"מ הוי שואל שלא מדעת וישאל שלא מדעת מולן הוא. ואם ידוע בבירור שאין המפקיד מקפיד עליו מותר. ויש אוסרין גם כזה משום דפקדון אפי' בדבר שאין דרך בני אדם להפקיד אמור משום דהוי שילת יד בפקדון גם בכה"ג ויש להחמיר (ס') ול"ז (ור"ש) :

ג חייב לשמור את הפקדון באופן היותר טוב כפי הדרך לשמור הפצים כאלו. ואפי' אם הוא אינו מדקדק כ"כ בשמירת הפצים שלו. בפקדון חייב לדקדק יותר :

ד אין הנפקד רשאי להפקיד את הפקדון ביד אחרים אפי' בשרים וגאמנים יותר ממנו וא"כ המפקיד ג"כ הניל להפקיד דברים כאלו אצלם (ל"ז) :

ה כשבא להחזיר את הפקדון לא יחזירו לאחר מבני ביתו של המפקיד שלא מדעתו. וכן כשבא להחזיר לו אותו הפך שהשאל לו או לפרוע חובו אבל יכול להחזיר לאשתו כי מן הסתם היא נושאת ונותנת בתוך הבית והבעל מפקיד כל אשר לו בידה (פ"ג סי' ע"ג ור"ש) :

קפח הלכות פריקה ומעניה. ובו ו' סעיפים :

א מי שפעל בחברו בדרך ובחמתו רובצת תחת משאה בין שהיה עליה משא הראוי לה בין שהיה עליה יותר ממה שראוי לה הרי זה מצוה לסייעו לפרוק מעליה שנאמר עוזב העוֹב עמו. ולאחר שפרק לא יניח את חברו בצער וילך לו אלא יעזור לו לחזור ולמען עליו שנאמר הקם תקים. ואם הניח את חברו ולא פרק ולא טען ביטל מצות עשה ועבר על מצות לא תעשה שנאמר לא תראה את חמור אחיך וגו' :

ב פרק וטען והורה ונפלה. חייב לפרוק ולטען פעם אחת ואפי' מאה פעמים שנאמר עוזב העוֹב הקם תקים עמו לפיכך צריך לילך עמו עד פרסה שם יצטרך לו א"כ אומר לו בעל המשא איני צריך לך :

ג מצות פריקה צריך לעשות בהנ"ל. אבל למען אינו מחויב אלא בשכר וכן בעד מה שהולך עמו (ה) מחויב לשלם לו :

ד בהמת עכו"ם אם היה העכו"ם מחמר אחר בהמתו בין שהמשא היא של ישראל בין שהיא של עכו"ם אינו חייב רק לפרוק משום צער בע"ח וכולל לקבל שכר ע"ז. אבל למען אינו חייב כלל רק אי איכא משום איבה ואם אין שם הא"י אלא ישראל מחמר אחר בהמתו חייב ג"כ למען משום צער הישראל. וכן בהמת ישראל והמשא של עכו"ם חייב לפרוק ולמען משום צער הישראל :

ה כתיב כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וגו' שונא זה לא מהעכו"ם הוא (שהרי אינם במצות מעניה ופריקה אלא משום צע"ח) אלא מישראל והאיד יהיה ישראל שונא לישראל והכתוב אומר לא תשנא את אחיך בלבבך. אמרו חכמים כגון שהוא לברוראחו שעבר עבירה והתרה בו ולא חזר הרי מצוה לשנאתו עד שיעשה תשובה וישוב מרשעו ואע"פ שעדיין לא עשה תשובה אם מצאו בצער על משאו מצוה לפרוק ולמען עמו ולא ינהנו כי שם ישנה בשביל מטנו ויבא לידי טבחה והתורה הקפידה על נפשות ישראל בין רשעים

מסגרת השלחן

קפח (ה) להשתמש. והם כופקדו ספרים א"ל תלמיד חכם מותר ללמוד ולהשתוק מכן אם אין לו כיוולא כהסדעל דעת כן הפקיד אצלו מן הסתם (רמ"א ונחמיה). ומי"מ אם כלה מעות על ספרים אכור אפילו לתלמיד חכם ללמוד ולהשתוק מהם (ב"א נכיתא עיין במה שכתבתי לעיל סימן קע"ט סי') משום איסור ריבית (ר"ש וכן מראה דעת רמ"א ונחמיהם צידד סימן קע"ז ונחמיהם סימן ע"ב) אלא אם כן היה משאלם לו אף בלא הלוואה כמו שכתבתי בהלכות ריבית (ר"ש) עיין לעיל סימן ס"ח סעיף ח' ובמה שכתבתי שם.

קפח (ו) מחויב לשלם לו. ואינו חייב לילך עמו בהסם (ר"ש) ועיין לעיל סי' קפ"ו סעיף ד' דיין זקן מכיבד בלבידה והוא הדין כהן בפדיקה וטעניה (ש"ע ורמ"א ור"ש) :

רשעים בין צדיקים מאחר שהם נלווים אל ה' ומאמינים בעיקר הדת שנאמר אביר אליהם חי אני נאום ה' אלהים אם אחפון כמות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה :

בני הכורה שאירע להם שהם שרגלי המורו דעויות אין בני הכורה רשאים ליפרד עם הכוריהם ולהניחו לבדו אבל אם נפל המור ואינו יכול עוד לילך כלל רשאים ליפרד ממנו ואין צריכין להתעכב בשבילו יותר מדאיובן בני תורה שנוסעין בעגלות ואירע לאחד מהם איזה קלקול שצריך לשהות מעט לתקן אין חביריו רשאים ליפרד ממנו אלא אם כן צריך להזעזע הרבה יותר מדאי (סיון ע"ז) :

אין מצות עשה לעשות מעקה לנו שנאמר ועשית מעקה לנך . גובה המעקה אין פחות מעשרה
מפחים גבוה . ותהא חזקה כדי שישען אדם עליה ולא תפול . גגן שלנו שאין משתמשין
עליהם (ה) פשוטין (י) ואינם לא הגב בלבד חייב במעקה אלא כל דבר שיש בו סכנה שיכשל בו
אדם ויפול חייב במעקה ותיקון . וכל המניעה בלי מעקה ביטל מצות עשה ועבר על לא
תעשה שנאמר ולא תשים בתיך . כגון מי שיש לו בור בתוך הצירו חייב לעשות לו
הוליא גבוה (י) מפחים או לעשות לו כיסוי שלא יפול בו אדם :

ע כֹּסֶם שְׂצִירִק הָאֵרֶם לְחֹזֶר בְּנֵינּוּ שְׂלָא לְאִבְרֹו וְשְׂלָא לְקַלְקְלוּ וְשְׂלָא לְהוֹיֶקוּ כִּמּוּ שְׂנֵאֵר
הַשְׂמֵר לֶךְ וְשִׁמּוֹר נֶפֶשְׁךָ מֵאֹד כִּךְ צִירִק לִיחֹדֶר בְּמִסְנוֹ שְׂלָא לְאִבְרֹו וְשְׂלָא לְקַלְקְלוּ וְשְׂלָא
לְהוֹיֶקוּ. וְכֹל הַמְשִׁיבֵר מִלֵּי אוֹ קוֹדֶשׁ בְּגֵד אוֹ מֵאֵבֶד מֵאֵכֵל אוֹ מִיִּצְיָה אוֹ מִמַּחֲסֵם. אוֹ וְרוֹק מִעוֹת
לְאִיבֹוֶד (ג) וְכֵן הַתְּקַלָּף שָׂאֵר כֹּל דֶּבֶר שְׁהִיָּה רָאוּי שִׁיחַנּוּ בֵּי בְנֵי אָדָם עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה
(ז) שְׂנֵאֵר לֶךְ הַשְּׁחִיתוּ אֶת עֵצֶיךָ וְגו' (**) (מִפֵּי ס') מִלֵּי וְתִמְנִים וְזוֹלָה

אסור מן התורה לצער כל בעל חי. ואדרבא חייב להציל כל בעל חי מצער אפילו של הפקר ואפ' של נכרי. אך אם הם מצערין לאדם או שצריך לאדם להם לרפואה או לשאר דבר מהר אפ' להקין ואין חוששין לצערן שהרי התורה התירה שחיטה ולכן מותר למרוס נוצות מאות חיות אם אין לו נוצה אחת רק שהעולם רב משום אכזריות (אס"ט ס"ט) ח"פ סי' ס"א ונ"ל כללות נע"מ :

קצ (ה) פטורין. עיין בש"ע סימן הכ"ו וה"ט
עוד חיד גגין שפטורין ממעקה: (ב) כלב
יע. אשיתו איט נוסך חנא שמנכה שחא חפיל
אחבה מיראחו לכן יחדר (המגדלו מפני העורך
נגזן בכפרים) שיחא קשור בשללה של ברזל עד
שפעה שבני אדם אולכין ליטן (ח"ט): (ג) וכן
המקלן. ודוקא כשעשה דרך השחחה וקלקל
אצל על מנת לתקן מותר לקלקל אם אי אפשר
לתקן אלא ע"י קלקול זה כגון חילן מאלל שמכחיש
חם הקרקע ימזיק לאילנות אחרים הטובים
ממנו וכן אם כריך למקומו לבנות שם או שמאפיל
צדו הסתון מותר לקוללו. וכן אצל דמיון אקרים
לכניו

מקרה שכל הצדדים (בענין כרית המסקה עין חילא כלל מ"ו סימן כ"ד וסימן כ"ה) :

במ"ס שכתב דף ק"ה ע"כ איתא דאי עביד לסרסא אימחא אגוניו ביניה ידו והקנינו זאת ה"לף הדין הדין

והמס"ס א"ל הרמב"ם לא הוסיף וזאת ה"לף (ע"י במ"ס מ"ח סהלות שכתב הרמב"ם ז"ל) ומה שכתב

בענין תמיא וז"ל כתב שחייב להחליט אימח ע"כ בני אסור וכו' (וכ"ל סימן ע"ב) :

קיצור שרחן ערוך קצא קצב איסור צער בערי היים

ב מוסים המושכים בענלה והגיעו למקום מקולקל או להר גבוה ואין יכולין למשך בלי עזר מצוה לעזור אף לנכרי משום צער בעלי חיים שלא יכה אותם הנכרי מכה רבה למשך יותר כאשר בבחם (ר"ש טס) :

ג אסור לקשור רגלי בהמה היה ועוף בענין שיהיה להם צער (ע"ל ספ"ז ס"ז) (תפשתהו סמ"ח כלל ל"ז) :

ד אסור להושיב עוף על בצים משאניו מינו משום צער בעלי חיים (סמ"ג נ"ד ס' ר"ז) :

ה אסור לסרס בין אדם ובין בהמה היה ועוף אחד טמאים אחד טהורים בין בארץ ישראל בין בחוץ לארץ וכל המסרס חייב מלקות . ואפילו להשקות כוס של ערקן רביש או לשאר בעלי חיים (ה) הזכרים אסור :

ו אסור לומר לעבדים לסרס בהמה שלנו . וי"א דאפילו למכרה לעבדים או ליתנה לו למחצית שכר אם ידוע דיסרסה אסור משום דעבדים ג"כ מצווה על איסור סירוס וא"כ הישראל עובר על לפני עור . ומיהו אם אין העבדים הקונה מסרס בעצמו רק נותן לעבדים אחר לסרס לבד שרי דאז הוי לפני דלפני ומותר (אש"כ סימן ס') :

קצב דין החיות והרופא ובמה מתרפאין . וכו' סעיפים :

א א"ר יצחק בריה דרב יהודה לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם חלה אומרים לו הבא זכות והפטר אמר מר עוקבא מאי קרא כי יפול הנופל ממנו ממנו להביא ראייה מ"י מאחר שהוא נופל צריך למצוא ממנו וממעשיו ראייה לזכות . עוד איתא בגמ' חש בראשו יהי דומה בעיניו כמי שנתנהו בקולר עלה למטה ונפל למשכב יהי דומה בעיניו כמי שהעלהו לגדרים (מקום שדנים דיני נפשות) לידון שכל העולה לגדרים לידון אם יש לו פרקליטין גדולים ניצול ואם לאו אינו ניצול ואילו הן פרקליטין של אדם תשובה ומעשים טובים ואפי' תשע מאות ותשעים ותשעה מלמדים עליו חובה ואחר מלמד עליו זכות ניצול שנא' אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להניד לאדם ישור ויחננו ואמר פדונו מלפני מותו (סנה' ד' ל"ג) :

ב דרש"ר פנחס בר חמא לא מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים שנאמר המה מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה . ונוהגין לתת צדקה לעניים בעדו כי תשובה תפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה . גם נוהגין לברך את החולים בבית הבנסת ואם הוא מסוכן מברכין אותו אפי' בשבת ויום ודפעימים (ה) משנים את שם החולה כי גם שינוי השם קורע גזר דינו (נ"ג ד' קצ"ז י"ד ס' ש"ס) :

ג התורה נתנה רשות לרופא שירפא שנאמר ורפא ירפא . וכן אין לו להתחלה לסמוך על הנס אלא חייב להתנהג בדרך הנהלים לקרות לרופא שירפאהו . וכבר כנה חסידיו עולם נתרפאו ע"י רופאים . ומי שמונע את עצמו מלקרות לרופא שיתר רעותו הנה עושה . האחת דאסור לסמוך על הנס במקום שיש סכנה ודבר זה גורם שיזכרו עונותיו בשעת חליו . ועוד דהוי יתירה וגיאות שסומך על צדקתו שיתרפא בדרך הנס . ויש לו לקרוא להרופא היותר מומחה . ובכל זאת לבו יהא לשמים ויבקש רחמים מאת הרופא הנאמן ית"ש ואך בו יבטח לבו (בר"י וע"ל ס' ס"א סעיף ד') :

ד ומצוה הוא על הרופא הבקי לרפאות ובכלל פיקוח נפש הוא . ואם מונע א"ע הרי זה שופך דמים . ואפי' יש להתחלה רופא אחר . כי לא מן כל אדם זוכה להתרפאות ואולי הוא מן השמים שיתרפא על ידו אבל לא יתעסק ברפואות אא"כ הוא בקי ואין שם גדול ממנו שאם לא כן הרי זה שופך דמים (ס' ש"ז) :

ה חולה שאין בו סכנה אם יוכל להתרפאות בדבר היתר אף ע"פ שצריכין לשהות קצת עד שישנינוהו אין מתירין לו שום דבר איסוראם צריך דוקא לדבר אסור אם צריך לאוכלו כמשהדרך הוא לאכל דבר זה אסור לו לאוכלו אפי' הוא רק איסור דרבנן כיון שאין בו סכנה

אבל

מסגרת השרחן

לנבין יותר ממאכל וכן כל כיוצא באלו בקלקלי שאר דברים . ואין צריך לומר אם מקלקלו על מנת לתקן גופו כגון שגורף כסא ושלחן להתחמם בהם אם אין לו עדים אחרים וכן כל כיוצא בזה (ר"ש מגמרא ורמב"ם ור"ש) ועיין לעיל סימן ל"ג סעיף י"א :

קצא (ה) הזכרים אסור . ולסרס על ידי מעשה אסור אף לגבינות (ט"ע ואחרונים) :

קצב (ה) מתיים את שם . לבין הדרכי משה גם נוכחין לתת לו שם חדש וכן כחב בהגסת ט"ע : (ג) כשאין סכנה בדבר . הו' שיש שם רופא אחר בקי כמכש (רמ"א ואחרונים) כמו שכתבנו למעלה כוף סימן קצ"ג ע"ש :

קיצור שלחן ערוך קצב קצג דיני חולה ורופא

אבל שלא כדרך הנאתו כגון שמערב בו דבר טר . וכן לעשות מצנו ומסיה וכדומה מותר אפי' הוא דבר האסור בהנאה מדאורייתא הו"ל ככלאי הברם ובשר בחלב ש'מדין אפי' שלא כדרך הנאתו במקום שאין סכנה (דין הברכה על מה שאיכל ושותה לרפואה ע"ל סי' נ' מ"ח וס"י סי' ס"ד . ודין תינוק שצריך לאכול חמץ בפסח ע"ל סס"י ק"ז) (א"ח סי' מס"ו וי"ד סי' ק"ט) :
 ו' יא' דכל איסורי הנאה מדרבנן מותר להתרפאות בהן אפי' חולה שאין בו סכנה ואפי' כדרך הנאתו (ע"ל סימן מ"ז ס"ב) ובלבד שלא יאכל ולא ישתה את האיסור (ק"ט) :
 ז' חולה שיש בו סכנה מתרפא בכל האיסורין שאין לך דבר עומד בפני פיקוח נפש (וע"ל סימן צ"ב) חוץ מעבודה זרה גילוי עריות ושפיכת דמים שהן ביהרג ואל יעבור ואין מתרפאין בהן (ק"ט ק"ז) :

ח' מותר לרופא להקזי דם ולמשמש הדפס ושאר מקומות שבאשה אפי' באשת איש ואפילו במקום תורפה כדרך הרופאים כיון שאינו עושה דרך תאוה וחבה אלא שבמלאכתו הוא עוסק . ואך באשתו נדה יש להתחיר (ג) בשאין סכנה בדבר ויש שם רופא אחר בקי כמדתו (ק"ט) (וע"ל סימן קנ"ג סעיף י"ד ושם כבואר אם אשה נדה יכולה לשמש את בעלה כשהוא חולה או הוא אותה . וע"ל סי' קנ"ג סעיף מ"ז אם הבן מותר להקזי דם לאביו וכיוצא בו) :
 ט' בחולי מים אין האיש משמש את האשה פן יתגבר וצרו כיון שהוא בריא אבל האשה משמשת את האיש כיון שהוא חולה (סי' ג' ונמכת"ל) :
 י' מי שיש לו סמנים והברו חולה וצריך להם אסור לו להעלות בדמיהם יותר מן הראוי (סי' ט"ז) :

קצב הלכות ביקור חולים . ובו י"ד סעיפים :

א' כשהחלה האדם מצוה על כל אדם לבקרו שכן מצונו בהקב"ה שמבקר חולים כמו שדרשו רז"ל בפסוק וירא אליו ה' באלוני סמרא מלמד שבא אליו לבקר החולה . הקרובים והחבירים שרגילים ליכנס לביתו תמיד המה חולכים לבקרו מיד כששמעו שהוא חולה אבל הרחוקים שאינם רגילים הבית לא יכנסו מיד כי הויכ' דלא ליתרע מזליה להטיל עליו שם חולה ואינם נכנסים עד לאחר ג' ימים ואם קפץ עליו החולי גם הרחוקים נכנסים מיד . אפי' הגדול ילך לבקר את הקטן ואפי' כמה פעמים ביום . וכל המוסף הרי זה משובח ובלבד שלא יהיה למורע על החולה . השנא לא יבקר שונאו החולה ולא יתחמו כשהוא אבל שלא יחשוב ששמה לאירו אבל מותר ללוותו וליכא למחשש שיאמרו כי הוא שמה לאירו כאשר זהו סוף כל אדם (ע"ל סי' ר"ז ס"ב הנהגות אינו צריך לעמוד אפי' מפני נשיא ואם רוצה לעמוד אין אומרים לו שבו) :
 ב' כשהחולה שוכב על הארץ לא ישב המבקר ע"ג כסא שנבנה ממנו . לפי שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה . שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוד . אבל כשהחולה שוכב במטה מותר להמבקר לישוב על כסא וספסל (ע"ל סי' ר"ז ס"ב) :

ג' עיקר מצות ביקור חולים הוא לעיין בצרכי החולה מה הוא צריך לעשות לו . ושימצא נחת רוח עם חבריו וגם שיתן דעתו עליו ויבקש רחמים עליו . ואם ביקר ולא ביקש לא קיים את המצוה . ולכן אין מבקרים בג' שעות ראשונות של יום מפני שאז כל חולה מיקל עליו חלו ולא יחוש לבקש עליו רחמים . ולא בג' שעות אחרונות של יום שאז מכביר עליו חלו ויהאש מלבקש עליו רחמים :

ד' כשמבקש עליו רחמים אם מבקש לפניו יכול לבקש בכל לשון שירצה שהרי מבקש כביכול לפני השכינה שהוא אצל החולה . אבל כשמבקש שלא בפניו . דאז מלאכי השרת נזקקין להעלות תפלתו ואינם נזקקין לכל הלשונות ע"כ יבקש בלחץ ויכלול אותו בתוך כל חולי ישראל שמתוך שכולו עם האחרים תפלתו נשמעת יותר בכוונת של רבים . ויאמר המקום (ה') ירחם עליך בתוך כל חולי ישראל . ובשבת יאמר שבת הוא מלועוק ורפואה קרובה לבא (ג) ורחמי מרובים ושבתו בשלום :

ה' המבקרים ידברו אתו בהשכל ודעת ויאמרו לו לא דברים טחיים ולא דברים ממהים ויאמר לו שיתן דעתו על עניניו אם הלזה או הפקיד אצל אחרים או אחרים אצלו ואל יסור מפניו זה המצות (סי' ג' ונמכת"ל) :

ו' אין ליתן נכסיו בתחנה לאחרים ואפי' לצדקה ולחניה את הוורשים כך . וכל העושה כן אין דות הכסים נזרה היטב ואפי' אין הוורשים נזהגין כשורה . אבל אם מניה גם ליורשים דבר המספיק להם מותר (וע"ל סי' ל"ד) . ומדת חסידות שלא לתתם א"ע עד . ולא להיות בעצה

בסגרת ויגלה

קצג (ה') ירחם עליך בתוך . הרי יסדה (ט"ז) (כמות אדם) : (ג) ורחמי מרובים . ויש לחזקם דאין לחזק לומר ורחמי מרובים כי וכן נכנו (דמ"א ור"מ בל"ה סימן דפ"ז) .

קיצור שולחן ערוך קצנ קצד הכרות ביקור חולים

בעצה בצוואה שמעבירין בה את הירושה מהורש . ואפילו מבן שאינו נזהר כשורה לאחז
וזכס ונזהר כשורה כי שגא יצא ממנו זרע טוב והטן . ואפילו למעט לזה ולהכרות לזה **יש**
מי שאסור וראוי להוש לדבריו . עין סוף סי' כ"ו (מ"ט סימן כ"ז ע"ה) :

ז אם יש לו בנים קטנים או קטנים וגדולים או שאשתו מעוברת . צריך למנות אפטרופוס
שיתעסק בשביל הקטנים עד שיגדלו (כ"ז) :

ח חולה שבקש לעשות קבלת קצן לחוק את הצוואה קונן ממנו אפילו בשבת וכן אם
מבקש לשלוח לקרוביו סתור לשכור עכ"ל בשבת ולשלחו (ועין לעיל סימן צ' סעיף
י"ג) (ס' כ"ד וכו"ה ס' ס"ז) :

ט חולה שמת לו מת אין מודיעין לו . שלא תטרף דעתו עליו . ואפילו נודע לו אין אומרים
לו לקרוע שמא תגדל דאגרו . ואין בוכין ואין מספידין . גפניו . בין על מתו בין על
מת אחר אף על פי שאינו קרובו פן יסתד שגס הוא ימות . ומשתוקין את המנחמין בפניו
(יודס דעס סימן ס"ז) :

אין מבקרין לא לחולי מעיים משום כיסופא . (נ) ולא לחולי העין ולא לחולי הראש
וכן כל חולה דהקוף ליה ערמא וקשה ליה דיבורא אין מבקרין אותו בפניו אלא נכנסין
לביט החיצון ושואלין ודורשין בו אם צריך לאיזה דבר ושומעין צערו ומבקשין עליו רחמים :
יא מי שיש לפניו שתי מצות . ביקור חולים וניחום אבלים . אם אפשר לו לקיים שניהם
ביקור חולים קודם כדי לבקש רחמים עליו . ואם א"א לו לקיים שניהם ניחום אבלים
קודם שהוא גמילת חסד עם החיים ועם המתים :

יב מבקרין חולה עכ"ל מפני דרכי שלום (סימן ס"ה) :
יג תניא בספרי ר' נתן אומר ואשמה הנפש ההוא והתורה זה בנה אב על כל המתים
שימענו וידיו . ואיזה במשנה שכל המתורה יש לו חלק לעולם הבא . שכן מצינו
בעין שאמר לו יהושע בני שים נא כבוד לאלהי ישראל והן לו תורה והנה נא לו מה
עשית אל תבחר ממני ויען עכן את יהושע ויאמר אמנה אנכי חסאתי וכוונת וכוונת עשיתי .
ומנן שכיפר לו וידיו . שנאמר ויאמר יהושע כה עברתנו יעכרך ה' ביום הזה ביום הזה
אתה עכור ואי אתה עכור לעולם הבא לכן חולו שרואין בו שהוא נטה למות . מסבבים
עמו בדברים ואומרים לו התורה ואל תדאג מזה . הרבה התירו ועבדו מחללים והמה בחיים
והרבה שלא התירו ושתו ובשכר שאתה מתורה אתה חי וכל המתורה יש לו חלק לעולם
הבא . ואם אינו יכול להתורה בפני יתורה בלבו (ד) ואם יכול לדבר אך סעט אומרים
לו אסור ההא מתתי כפרה על כל עונותי . וגם יאמרו לו שיקבש מחילה מכל אדם
שחטא כנגדו בין במזון בין בדברים וכל אלו הדברים אין אומרים לו לא בפני ע"ה ולא
בפני נשים ולא בפני קטנים שמא יבכו וישכרו לבי (סנהדרין ד' מ"ג נ"ח ס' ס"ה ומהמ"א) :
יד סדר הדין בקצרה . מודה אני לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שרפואתי בידך ומיתתי
בידך יהי רצון מלפניך שתרפאני רפואה שלמה ואם אמת תהא מיתתי כפרה על
כל המאסר ועונות ופשעים שהמאתי וטעויתי ושפשעתי לפניך והן חלקי בנן עדן וחנני
לעולם הבא הצפון לצדיקים . ואם רוצה להאריך בוידוי ויהכ"פ הרשות בידו . וכבר
סבדדס הדין בספר היקר מעבר יבק . ובספר הכמת אדם העתיק גם כן סדר הדין
מהרמב"ן ז"ל (ס' ס"ה) :

קצד דיני נוסם ושמירת הכות . וכו' י"ב סעיפים :

א הגוסס (פי' המעלה ליהה בגרונו כפני צורת החזה וזה יקרה סמוך למיתה ולשון גוסס
הוא מלשון מנים בקדרה שהלחיה מתהפכת כגרונו כמו המנים בקדרה) (תוספות יום
טוב פרק קמא דערכין) הרי הוא כחי לכל דבריו . ולכן אסור ליגע בו שכל הנוגע בו חרי זה
שוף דמים . למה הדבר דומה לגר מטמא שביין שנוגע בו אדם מיד נכבה . ואף ע"פ
שהוא גוסס זמן ארוך ויש צער גדול לו ולקרוביו מכל מקום אסור לגרום שימות מהר
כגון להשמיט הכר והבסת מתחתיו ממת שאומרים שיש ויצות מקצת עופות שגורמים
לעכב את המיתה או לשום מפתחות בהכנס תחת ראשו . כל זאת אסור . אבל אם יש
שם

מסגרת השרחן

(ג) ולא חולי כ"ה . שדכדכר קשה להם (טור ס"ך) : (ד) ואם יכול . לשון הטור ורמ"א וזכחה
חלם ואם לאנו יודע : (התורה) : (עד כאן לסדר בריכה) :

קיצור שרחת ערוך קצר קצה דיני גוסס

שם דבר שגורם עיכוב יציאת הנפש כגון קול רופק וכיוצא בזה מותר להסירו דאין בזה מעשה (ה) אלא שמסיר את המונע ואינו נוגע בו :

ב אף על פי שאסור ליגע בגוסס מכל מקום אם נפלה דליקה אין מניחין אותו בבית אלא מוציאין אותו והוא קורם להצלת כפרי קודש , ועל כיון פ"ה כפ"ז :

ג העומדים אצל הגוסס ישגורו שלא יוציא שום אבר חוץ למטה , כמ"ש ביעקב ויאסוף רגליו אל המטה ולכן יעמידו כסאות אצל המטה שלא וכל להוציא יד או רגל , ובכל מקום אם לא עשו כן והוציא , אסור ליגע בו להחזירו :

ד (ז) כיון שנמנה אדם למות אין שום אדם רשאי ליפרד ממנו שלא תצא נפשו והוא יחיד , מפני שהנפש משתוממת בשעת שיוצאת מן הגוף , מצוה לעמוד על האדם בשעת

יציאת נשמה , שאסור יהי עוד לנצח לא יראה השחת כי יראה החיים ויגורו , ואין לקבץ עשרה שיחיו בשעת יציאת נשמה ולא יעסקו ה"ו בדברים בטלים אלא יעסקו בתורה ובתהלים ובשאר מזמורים כמסודר בספר מעבר יבך , ונזהרין להדלוס נרות בפני הגוסס :

ה לאחר יציאת נשמה מניחין אצל חוטמו נוצה קנה , ואם אינה מתגדרת כדורע שמת , ואז פותחין את ההלכות , (ג) והאבלים אומרים צדוק הדין וכשמוענים לברוך דין אמת אומרים (ד) בשם ומלכות וקורעין דין שיתבאר כפ"י שלאח"י (ס"ו פלג ופמח"א) :

ו וכל העומדין על המת בשעת יציאת נשמה חייבין לקרוע , הא למה זה דומה לספר תורה שנשרפה שאין ריק בישראל שאין בו תורה ומצוה , ואפילו על קטן שלמד מקרא או על אשה חייבין לקרוע ואפילו היה זה המת לפעמים עושה עבירה לחיובן חייבין לקרוע עליו אבל אם היה רגיל לעשות עבירה אפילו רק לחיובן הריו זה בכלל הפורשים מדרבי הצבור שאין קורעין עליו וקריעה זו שעל המת שאין מתאבלין עליו אלא שקורעין מפני שעומדין בשעת יציאת נשמה מני בקריעה מועשת ואפילו מן הצד או בשורו הבנה מני (ס"ו פ"ה) :

ז מעצמן עינו של מת , ומי שיש לו בנים יעשה זאת בנו כמ"ש ויבך ישיבת ידו על עיניו , ואם יש בכור יעשה הוא (סמן מ"ב ופמח"א כל ק"י) :

ח כשנושאין אותו ממטרו להשכיבו על הארץ ישגורו שהוא כמסה כי כל מה שנוהג ברי ששום צניעות נוהג גם במת :

ט מנהג לשפוך כל המים שאובים שבשכינת המת (*) דהיינו ג' בתים (עם הבית אשר שם המת) ואפילו מת ילד בתוך ל"ו יום ללידתו , ובשבת אין צריכין לשפוך (והבר"י כתב דיש להתמיר גם בשבת) (י"ד סמן מ"ט) :

י המשמר את המת אפילו שאינו מתו כמור מקריאת שבע ומתפלה ומכל מצות האסורות בתורה כי העובד פטור ממצוה אחרת (ועל סמן קצ"ו ס"ב) היו שנים זה משמר וזה קורא ומתפלל (אל"ה סמן מ"ז פ"ה מ"א) :

יא אסור לאכול בחדר ישיבת שם אם לא ע"י מחיצה (כדלכמן סי' קצ"ו ס"א) ואפי' אכילת ארעי ואפילו אכילת פירות או שהיה מים אסור , וצריכין להזהיר את השומרים על זאת וגם אסור לברך שם איזה ברכה ועיין לקמן סימן קצ"ב סעיף מ"א (באמת חזק לנאמן מהפמח"א) :

יב אסור לשלטל את המת בשבת (עין לעיל סימן פ"ה סעיף מ"ו ס"ז) אפילו לצורך כהנים או לצורך מצוה רק על ידי עבדים או הקרובים הוצים , ועיין לקמן סימן ר"ב סעיף מ"ז (פמח"א סמן מ"ה) :

קצה הלכות קריעה , ובו י"ד סעיפים :

א מי שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו (ועיין לקמן סימן ר"ג) חייב לקרוע עליו וחייב לקרוע מעוכד , שנאמר ויקם דוד ויקרע את בגדיו ואם קרע מיושב לא יצא וצריך לחזור ולקרוע

לחם הפנים

מסגרת השרתן

קצד (ה) א"ה ממכור , משל"י לסחמים הכר מתחתיו (דכסונך פנטי) שאסור מפני שמתנוטע הגוסס (ט"ז ס"ד) : (ב) כיון

מנחה אדם למוח , אין רחוקין לפרד ממנו (כ"גו ש"ע) : (ג) והאבלים אומרים , ועכשו מוכנן לעמר לידוק הדין בבית הקברות ומ"מ האבלים יאמרו ח"ו כי כן עיקר הדין (הכמה אדם) : (ד) בשם ויגלוה , עיין לעיל סימן ל"ט סעיף ו' :

קיצור שרחן ערוך קצה הלכות קריעה

ולקרוע מעומר. לכתחלה צריך לקרוע קודם שיסתום פני המת בקבר (ה) בעוד חימום צערו :
ב על המתים שהוא מתאבל עליהם צריך לקרוע בבית הצואר לפניו וצריך לקרוע מן
השפה ולמטה ולא לרוחב הבגד וצריך לקרוע במקום שהבגד שלם מתחלתו ולא
במקום ההפרק (*):

ג חילוקים יש בין הקריעה שעל אביו ואמו להקריעה שעל שאר קרובים. על כל המתים
קורע מפת בבגד העליון ודיו ואין לקרוע יותר משום בל תשחית ועל אביו ואמו צריך
לקרוע כל הבגדים עד כנגד לבו (ועין לעיל סימן י' סי' שחלב הוא כנגד הפשר הגבוה
שעל הזרוע) חוץ מן הכתונת שאינו קורע וכן הבגד שהוא לובש רק לעתים למעלה מכל
בגדיו ולפעמים הוא יוצא לשוק גם בלעדיו (כגון מאנטיל) בגד זה גם כן אינו צריך לקרוע.
ואם לא קרע כל בגדיו שהוא צריך לקרוע (ג) לא יצא. והאשה משום צניעות תקרע תחלה
את הבגד התחתון לפניו ותחזור את הקרע לצדדין ותאחר כך תקרע את הבגד העליון שלא
יתגלה לבו (ואף שהיא לבושה בחלוק מ"ס איכא משיב פריצות):

ד נוהגין שעל שאר קרובים קורעין בעד ימין ועל אביו ואמו בצד שמאל. לפי שצריך
לנלות את לבו שהוא בצד שמאל ובצד ימין אין זה מעבב:

ה (נ) על כל המתים רצה קורע ביד רצה קורע בבלי. על אביו ואמו דוקא ביד. והמנהג
שאוחד מאנשי הח"ק חותך קצת בסכין והאבל תופס במקום החתך וקורע וצריך להשגיח
שיקרע באורך הבגד ולא ברחבו:

ו על כל המתים אם מחליף בגדיו בתוך שבועה אינו צריך לקרוע באלו שהוא לובש עתה.
ועל אביו ואמו אם הוא מחליף בגדיו בימי החול שבתוך שבועה (ז) צריך לקרוע בהם.
אך לכבוד שבת יחליף בגדיו ולא ילבוש בגד הקרוע. ואם אין לו בגדים אחרים להחליף
(ס) יחזיר את הקרע לאחוריו. והא' דמחליף בשבת היינו שלובש בגדיו חול אחרים אבל
ללבוש בגדיו שבת אסור כדלקמן סימן ר"א סעיף י':

ז על כל המתים (מצד הרין) שולל (דהיינו שהופך הפירה בלתי שוה) לאחר שבועה ומאחה
(דהיינו שתפרו כראוי) לאחר ל'. על אביו ואמו שולל לאחר ל' ואינו מאחה לעולם. ואפילו
אם בא לחתוך סביבות הקריעה ולשום שם חתיכת בגד אחר ולתפרו אסור אבל נוהגין כי
תוך ל' אפילו על שאר מתים אפילו לשלול אסור ואפילו לחבר ראשי הקריעה ע"י מחט אסור
ואשה אפילו על אביה ואמה שוללת לאחר ספני הצניעות וכל הקרעים שאסורין לתפרן
אפילו אם מכר את הבגד לאחר אסור הלוקח לתפרו. ולכן צריך המוכר להודיע ללוקח.
ואסור למכרו לעכו"ם:

ח על כל המתים אם לא שמע עד אחר ל' אינו קורע. על אביו ואמו קורע לעולם בגדיו
שהם עליו בשעת שמועה. אך הבגדים שהוא מחליף אחר כך. א"צ לקרוע:

ט הרגל מבטל גזירת ל' גם לענין קריעה. ולכן אם פגע הרגל תוך ל' בשאר קרובים יכול
להפוך לגמרי בערב הרגל לאחר מנהגו על אביו ואמו יכול לשלול:

י קרע על מת ובתוך שבועה כח לו מת אחר. מרחיק כטו ג' אצבעות מן הקרע הראשון
וקורע מפה. או שמוסיף על הקרע הראשון מפה אבל לאחר שבועה כל זמן שהבגד
הקרוע עליו מוסיף עליו כל שהוא ודיו אך אם הראשון היה משאר הקרובים והשני הוא
אביו או אמו או אפילו לאחר שבועה צריך להרחיק שלשה אצבעות ולקרוע כרינא שאין דין
אביו ואמו בתוספת (**). וה"ל במת אביו תחלה ואח"כ אמו או בהיפוך:

שמע

מסגרת השרחן

דחם הפנים

קצה (ה) בעוד חימום צערו. גדול ומ"מ
כדיעבד כל ז' כ"ה שעת חימום. וכמונהג

הנכון שיאמרו לידוק הדין בשעת יליאת נשמה

(פ') תיקף אחר יליאת נשמה עיין בית יוסף כ"ה

שליט וחכמה אדם כלל ק"ל סימן י"ח ולבסוף

בהכנה סומן ג') וכשיגיע לדין אמת קורע

(חכמה אדם כלל קריע) כדלעיל סימן ק"ל סעיף ה': (ג) לא יא. ומ"מ חס יש עליו בגד

שחם עליו לקרוע מותר להחליף וללבוש בגד אחר (מכח"ל חכמ"א): (ג) על כל. על כל המתים

יש לו לקרוע בפנים שלא בפני אדם לפיכך יש לו להכניס ידו בפנים וקורע בלינעה אבל על אביו

ואמו ח"ש קורע אלא מנחן בפני כל אדם (ש"ע חכמת אדם): (ד) לריך לקרוע צדס. ומ"מ

בגדים

(*) מתוך תפירה אלכסנדרי מותר אלא שיש בזה
הרבה פירושים:

(**) זהו שיטת הרמב"ם. וצ"ע לפענ"ד במה"א הסקפה
למ"ד כל שלשים וכו' אלא לאביו ולאמו וכו' אמאי
לא מקשה הכי מיד דע"ד כח שבועה וכו' אלא לאביו
ולאמו דאינו שולל תוך שלשים ה"ל. ואף דאיכא נמי
לשנוי דחם משום כבוד אביו ואמו הוא מ"ס הסקפה
אמאי לא מקשה קודם ובשלמא לשיטת הר"י סי' ש"כ"ה

שיטה

קיצור שדחן ערוך קצה קצו הלכות קריעה

יא שמע בפעם אחת שמתו אביו ואמו או שני קרובים אחרים קורע קרע אחד לשניהם . אבל אביו או אמו עם א' משאר הקרובים קורע תחלה על אביו או אמו ואח"כ סרחיק ב' אצבעות וקורע על האחר (ויד' סימן ט"ז) :

יב הולח שמת לו מת אם דעתו צלולה אלא שאינו יכול לקרוע מחמת שהוא מטומן בחליו (ו) פטור אחר כך מלקרוע אלא אם כן הוא עדין בתוך שבועה דחשיב שעת הימים . אבל אם לא יכול לקרוע מחמת שלא היתה דעתו צלולה או כשתבא לו דעה צלולה הו' או שעת הימים שלו והייב או לקרוע אם הוא תוך ל' יום ואם לעולם (פ"ט מ"ז) : **יג** קמן שמת לו מת אפילו לא הניע לחינוך מקריעין לו קריעה קצת משום עגמת נפש להרבות האבל ואם הניע לחינוך מצוה לקרוע כמו גדולים :

יד בחוה"מ נוהגין במדינות אלו שאין קורעין כ"א על אביו ואמו בין ביום הקבורה בין ביום השמיעה (ו) ואפילו בשמועה רחוקה אך (ח) אם מתו אביו או אמו ביום טוב הואיל ונרחח הקריעה לא יקרע בחול המועד עד לאחר הרגל כשמתחיל להתאבל ועל שאר קרובים אין קורעין בחול המועד עד לאחר הרגל אך אם שמע בחול המועד שמועה קרובה שלאחר יום טוב תהא רחוקה בכה"ג יקרע בחוה"מ (ט"ז) (איסור ערשתו וקרחתו על המת כתוב בסימן קס"ט) :

קצו הלכות אונן בחול ובשבת ויו"ט . ובו כ"ב סעיפים :

א מי שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו הרי זה אונן עד לאחר הקבורה לא ינהוג קלות ראש כדי שלא יאמרו על המת שהיה אדם קל ולכן אין זה טרוד בקבורתו ובאבולו ואינו חושש במיתתו וזהו גנאי גדול להמת והוא בכלל לועג לרש אלא יתראה לכל שהוא טרוד ונבהל על מיתתו וקבורתו . לא יאכל בחדר שהמת בו אלא בחדר אחר ואם אין לו חדר אחר יאכל בבית חברו ואם אין לו בית חברו יעשה בפני המת מחיצה גבוה עשרה טפחים ולא יהא פתוח תחתיה שלשה טפחים והוא ראויה לעמוד בפני הרוח ואם אין לו דבר לעשות בו מחיצה מחזיר פניו ואוכל . בין כך ובין כך ואפילו הוא בעיר אחרת אינו מיסב ואוכל דרך קביעות אלא דרך ארעי ואינו אוכל בשד ואינו שותה יין :

ב אונן פטור מכל המצות שבתורה ואפילו אם אינו צריך לעסוק בצרכי המת כגון שיט לו אחרים שעוסקים בשבילו . ואפילו אם רוצה להתחזיר על עצמו אינו רשאי מפני כבוד המת (*) אינו מברך לא המוציא ולא ברכת המזון . ואפילו אם אחרים אוכלין ומברכין אינו עונה אמן . ואינו מצטרף לא לזמון ולא לעשרה אבל מה שהוא מצוה לא תעשה אפילו מדרבנן אסור גם לו . ולכן אם בא לאכול פת צריך ליטול ידיו . ולא יברך על נטילת ידים כמו שאינו מברך המוציא וכן בנטילת ידים שהריט נטול ידיו שלשה פעמים כדרכו ואינו מברך (עין בהלכות אונן להנאון מהרא"ז מהלכות יצי' אות ו') :

ג אם אבל קודם שנקבר המת ולאחר שנקבר עדיין (ז) לא נתעבל המזון יכרך ברכת המזון .

מסגרת השדחן להם הפנים

שיטת התוספות הרב"ם פלג אישא דרשא יל דא מצי לאקשוויי הוי למיך כל ז' משום דיל דס"ל בהלכה דער קרע אביו אינו מוסף כלל ולכן פסוק וקאמר בה שבעה וכו' אבל למיך כל שלשים שפיר משקל דהא עכ"ל הדין להאן קאמ' דקתני אביו לאו אביו וקרע ס"ל כנו והוסף וכו' והס"ר כל שלשים לא משכחת דה (משא"כ למיך כל ז' יל דבאמת טיור לאחר שששים השולל) כן יל לשמות הר"י מנ"ש ותוספת וכן יל גם לשמות רש"י (עין רש"י שאצל הר"ף) אבל לשיטת רמב"ם וכן להרמב"ם צע"ג לפע"ד :

(*) המוסף הביאו כן מהירושלמי וכן הוא גם בספכת שבתה פ"ט :

כז"ה ופ"ך דחייב כמו בלח דעתו לילה דכסמוד בפנים : (ז) ואפילו בשמועה רחוקה . ודעת רס"ל וז"ה וט"ז ופ"ך וסד"ה דכשמועה רחוקה אינו קורע במועד אפילו על אז ואם חלל קורע אחר הרגל דמלאהר בנפסק ממנו חבילות לא הנמיר הקריעה לדחות הרגל (וכן נראה מסקנת החכמ"א) : (ח) אם מתו אביו או אמו . ונקברו ביו"ט (פה"מ תשובה בשם משנה למך וכן כתבו בהמריצים בלח"ה סימן תקמ"ז בשם מהר"ם לובלין) :

קצו (ז) לא נתעבל . עין פס"ל סימן מ"ד סעיף ח' שיעור עיטול : (ז) אין פלי דין חזק .

קיצור שדח ערוך קצו הלכות אבילות

וכן אם עשה צרכיו קודם הקבורה יבדק אחר כך ברכת אשר יצר אפילו כל היום :
ד אם האונן הוא בעיר אחרת ובמקום המת יש גם כן קרובים שחייבים להתאבל או
 על זה שהוא במקום אחר (ג) אין עליו דין אונן. אבל אם אין קרובים במקום המת.
 הל על זה דין אונן :

ה במקום שיש חברה קדישה ולאחר שהקרובים נתעסקו בצרכי הקבורה והתפשרו עם אנשי
 החברה קדישה אין עליהם שום דבר לעשות אך אנשי הח'ק עושין הכל . או אין עוד
 על הקרובים דין אונן ומותרין בבשר וביון . ומכל שכן שמותרין והיובים בקריאת שמע
 ובתפלה ובכל המצות ומכל מקום נוהגין שאין האוננים מתפללין עד לאחר הקבורה . והיינו
 מפני שגם הם חולקין ומלוים את המת עד הבה'ק . והרוצה להחמיר ולהתפלל תיכף לאחר
 שניסר את המת לאנשי הח'ק יכול להחמיר על עצמו :

ו כל זמן שלא נקבר המת אינו חולץ מנעלו . ומותר לצאת מביתו (ג) לצרכי המת אבל
 אסור לישב או לישן על כסא או כסה . וכל שכן שאסור בתשמיש המטה ואסור ברחיצה
 וסיכה ושמחה ושאיפת שלום ובתספורת ובתלמוד תורה (ז) ואסור במלאכה אפילו על ידי
 אחרים ואפילו בדבר האבוד . ובהפסד גדול יעשה שאלת חכם (עין הכ"א) . ובקונטרס האנן
 מהרא"ז מרגליות זצ"ל שנרפס בסוף היורה החדש הל' אונן סעיף י"ח . ובתחת סופר ס"ו
 שכת' וצריך עיון :

ז מי שהוא אונן בשעת קריאת שמע ותפלה ולאחר שנקבר המת עבר רביעית היום (שהיא
 זמן קריאת שמע) מכל מקום אומר גם קריאת שמע וברכותיה (כלא תפילין) עד שליש
 היום . אבל אם עבר גם שליש היום אומר קריאת שמע בלא הברכות (עין לעיל סימן
 י"ז סוף ס"א וצ"ל) ותפלה שכונה עשרה מותר להתפלל עד חצות היום . ומסבף בראש
 חרש יכול להתפלל גם אחר כך שזמנה כל היום . ומברכות השחר לא יאמר כ"א שלש
 ברכות . שלא עשני עובד . שלא עשני עבד . שלא עשני אשה . וברכת התורה שאלו
 זמנם כל היום . (ז) ושאר הברכות לא יאמר אחר שעבר זמנם . מן שבשעת חובתם הדינו
 בבוקר היה פטור . ואם נקבר המת קודם שליש היום וביתו רחוק מבה'ק שבעור שיגיע
 לביתו יעבור שליש היום . טוב יותר שיכנסו לאיזה בית סמוך לבה'ק לירוא ק"ט ולהתפלל
 כזמן הראוי או אפי' בחוץ במקום נקי . ומיד כשמתחילין להשליך עפר על המת יכול לקרוא ק"ש
 ולהתפלל אעפ"י שהאבילות עדיין אינו חל (בדלקמן רס"ז ד"ד) :

ח מי שמת לו מת ונעשה אונן לאחר שכבר הגיע זמן תפלת השחרית או מנחה או ערבית
 והוא לא התפלל קודם שנעשה אונן . ונכשר האנינות עד לאחר זמן תפלה . (ס) אעפ"כ
 אינו צריך תשלומין להתפלל בתפלה שלאחריה שהם (**) :

ט מי שמת לו מת בשבת . כיון ראסור לקברו היום לא חל עליו אנינות . ומותר בבשר ויין
 וחייב בכל המצות . חוץ מתשמיש המטה שאסור לו . וגם אסור בתלמוד תורה .
 דהויין דברים שבצינועה . ואם הוא ש"ץ . אם יש אחר להתפלל לא יתפלל הוא . ואי ליכא
 אחר יתפלל הוא . אם המת הוא אביו או אמו יכול לומר קדיש במקום שאין שאר אבילים .
 אבל במקום שאר אבילים לא יאמר קדיש קודם הקבורה (עין בספר שערי דעה) . ואם
 האונן הוא אבל מכבר על אביו או על אמו או שיש לו יא'צ יאמר קדיש כמו שאר אבל או יא'צ :

לחם הפנים

סכוד

מסגרת השדח

כן דעת ר"ח וז"ח וכן נראה דעת כס"ך סימן
 שמ"א וחכמת אדם . חל דעת כס"ע כס ורז"ס
 בלוי"ה סימן ע"א כדעת כר"ח"ס דגם כס"א יש
 עליו דין אונן וכן נראה דעת כס"ז ופרמ"ג :
 (ג) ללכדי המת . ומדברי רמ"א סעיף ה' ה'
 וסד"ה נראה שזוהר חף שלא ללכד המת . ועל
 ריש ס"א : (ד) ושאר הברכות לא יאמר . חפילו
 נקבר קודם שעבר זמן ק"ש ותפלה כיון שבעש

(*) כבוד ידידי הגאון מוה' מנחם א"ש ז"ל אבד"ק יצ"ו
 בספר זכרון יתירה נסחפך במי שנעשה אונן ר"ל
 לאחר שכבר בירך ברכות התורה . אם כן ביום לאחר
 הקבורה צריך לברך שנית ברה"ח כיון שכל זמן שהיה
 אונן היה אסור בדברי תורה או לא . והפענ"ח נראה
 דאינו צריך לברך שנית . דהא ה"ב בסמן ס"ז הביא
 ס"ש ב"הגמ"י בשם הר"ם שלא היה רגיל לחזור ולברך
 אלא אחר התפסק של שינת קצת לפי שאינו מסתיר דעתו
 סלמ"ד אפילו בהפסק מרחץ ובית הכסא . ובכש האגור
 מכי"א שם טעם אחר לפי שאף כשהוא נפנה צריך ליהדר
 בדינים כמו כגילוי שפך וכו' צדקה . וא"כ כמ"ס באונן
 שאינו מסתיר דעתו מללמוד לאחר הקבורה . וגם בשעת
 אנינות צריך ליהדר בדיני אונן ובדיני קבורה . ופשיטא
 שאם נעלם ממנו איזה דין מדינים אלו שזוהר לו לעיין
 לא תעשה שייכי ביה (כס"ב) והרי הוא צריך ליהדר בהן . ועל סימן ו' בהערה כי נראה עיקר כדעת
 הפוסקים דגם ברה"ח הוי דרבנן ואין מברכין סס"א :

(**) ע' בהל' אונן להגאון מהרא"ז מרגליות זצ"ל וראיהו בספר לשון הכתוב סביא ראיה להסתייבס כהנ"ז
 בהערה

קיצור שלחן ערוך קצו הלכות אבידות

פ"ז

י סמך לערב קורא ק"ש בלא ברכות ואינו מתפלל ערבית. ואינו מבדיל במוצאי שבת. ומותר לו לאכול בלא הבדלה. ולאחר שיקבר המת יבדיל על הכוס (*). ואפילו לא נקבר עד למחר יכול להבדיל על הכוס ולא על הנר ובשמים. דמותר להבדיל עד יום ג' בשבת (כדלעיל סימן צ"ז) ובתפלה שחרית שהוא מתפלל כשלא עבר זמנה אינו אומר אתה חוננתנו :

יא אם צריך לעת ערב ללכת מביתו עד סמוך לתחום שבת כדי שילך במוצאי שבת למקום אחר בשכונ צרכי המת. או שהוא צריך לעת ערב לאסוף את הנבאים דח"ק להשוות עמהם בעד מקום הקבורה. אוי מיד כשהתחיל ללכת ולעסוק בצרכי המת חל עליו אנינות :

יב מה בערב שבת לעת מנחה בענין שאי אפשר לקבורו קודם שבת. מתפלל גם מנחה בערב שבת :

יג מה ביום ראשון של יום טוב. אם רוצה לקבורו היום על ידי עכוס' חל עליו מיד אנינות. ומכל שכן ביום שני שיכול לקבורו גם בעצמו החל עליו מיד אנינות. ואפילו הוא אינו רוצה לקבורו היום :

יד מי שמתו מוטל לפניו בליל יום טוב שני מקום שנהנו לקבורו על ידי ישראל נוהג דין אנינות אפילו בלילה ואינו אומר קידוש ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין. אבל בליל י"ט ראשון או אפילו בליל יום טוב שני במקום שנהנו להתעסק גם ביום טוב שני דוקא על ידי עכוס' אין לנהוג דין אנינות בלילה :

טו מי שהיה אונן במוצאי יום טוב יבדיל ביום שלאחריו אבל לא אחר כך. כי הבדלה של י"ט אין זמנה אלא עד סוף היום שלאחריה :

טז אונן שיש לו בן למלך. אם אפשר לקבור את המת קודם שיצאו מבהכ"נ שחרית אוי יתפללו הקברנים תחלה ויקברו את המת. ויטלו את התינוק. ואם אי אפשר מכל מקום יטלו את התינוק שחרית בבית הכנסת והסנדק יברך ברכת להכניסו משום דסת' ומילת מילה קורבת :

יז אונן באור לארבעה עשר בניסן. יעשה שליה לבדוק את החמץ. וכל חמירא וכו' יאמר בעצמו :

יח אונן בליל ספירת העומר. לא יספור בלילה אלא ביום לאחר הקבורה יספור בלא ברכה. ובשאר הלילות אחר כך יספור בברכה. ואם רואה ביום כי האנינות המשיך עד הלילה יספור אפילו באנינותו בלא ברכה. כדי שיספור שאר הלילות בברכה (אונן בפורים). ע"ל סימן קמ"א סעיף ב"א :

יט מי שמת בתפיסה והמושל אינו רוצה ליתנו לקבורה עד שיתנו לו ממון הרבה. לא חל על הקרובים אנינות. וגם אבילות לא חל עליהם כיון שלא נתיאצו מלקבורו ומצפים להתפשר עם המושל. וכן אם קרובי המת הם בתפיסה ואינם יכולים לעסוק בצרכי המת אין אנינות חל עליהם :

כ במקומות אשר ניתן הדת שלא לקבור את המת עד לאחר מ"ח שעות. אף על פי כן לא נפטר האונן מדין אנינות כיון שלאחר עבור הזמן ודאי יקברוהו. מוטל עליהם ביניהם להתעסק בכבודו להכין הכריבין וארון ולהבין אנשים אך ביום טוב שני יש להקל ולפטרו מדין אנינות כזה שאי אפשר לקבורו מחמת פקודת המלכות :

כא במקומות הנזכרים לפי שחוששין שלא ימצאו אנשים למהר את המת בקרוב שני מעל"ע לאחר מותו וע"כ המציאו למהר תיכף לאחר מותו ולשמוע בארון שלם ונקוב למטת אוי לאחר שהושם בארון פטורין מדין אנינות ונוהג דין אבילות ומכל מקום צריבין למטות שבעה

לחם הפנים

בוכרת השלחן

לחשים מתוספת פסחים דף צ"ד ה"א האונן. ובאחילת כבוד הורו לא קרב זה אל זה. ההם עיקר הפסח משום האכילה בדילה ע"ש בסוגיא דף צ"ח ובתוספת ד"ה הא חזיר וכו' :

(*) מסתימת לשון הפוסקים משמע אפילו על כוס משלו ולבוארה י"ל כי רק אכילה אסור לו משלו ולא שתייה. אולם ראיתי בספר דשון חכמים העניקו מספר יוסף אוביץ וספר בני יהושע דאפילו שתייה קאפע או מנהג

לחם חזיר הכרכות דכיוון שקסם ממטתו היה פטור מזה ח"ל להשלחן אחר כך ואם מנכך ברכה לבטלה הוא (ר"ש) וכן נראה ממח"ס ולנושי שרד בפירוש המ"א ועיין פרי מגדים במ"ז סק"ג :

(כ) אף על פי כן ח"ל. דעיקר שם החיוב על סוף הזמן ולא היה פטור מנחת החיובות ולכן

לחם חזיר להשלים (קוטרס מהר"א) שם בשם פוסקים) והרבה אחרונים חולקים על דין זה.

ומ"מ ספק ברכות להקל :

לסכר

קיצור שדכן ערך קצו קצו הלכות אבידות

שבעה משעה שיסתום הגולל בקבר :

כב מי שמת לו מת והוא אינו יודע . אם אין מי שיתעסק בו צריכין להגיד לו אבל אם יש מתעסקין אחרים אין להגיד לו עד לאחר שיתפלל . ומי שאשתו מת לה מת והיא אינה יודעת יש לו להבעל להחמיר שלא לשמש עמה (ע"ל סימן ר"ט ואיננות חמיר שפי) (ו"ד סימן סמ"א א"ח סימן ע"א מקמ"א ונקנעם מהר"א) :

קצו דין התכריכין והטהרה • ואיסור הנאה במת . ובו יג מעיפים :

א נוהגין להדר אחר בגדי פשתן לבנים לתכריכין . והיו נאים . לסימן שמורים בתחיית המתים דאמר רב חייא בר יוסף עתידין הצדיקים שיעמדו בלבושיהן . אבל לא יהיו חשובים יותר מדאי כי זה אסור . אין לעשות בתכריכין לא איכרא ולא שום קשר הן בחושין שתופרין בהם הן בלבישה . קוברין האיש במלית שיש בו ציצית אך שפוסלין אחת . והיותר נכון שנשמונת בקבר או יכניסו ציצית אחת בתוך הכנף . אם היה לו מלית נאה שהתפלל בו בחייו אינו ראוי להחליפו לאחר סתו במלית אחר שאינו נאה כי נייח לו להאדם להקבר במלית שהתפלל בו בחייו . כשמלבישין את המת יכוונו שבשם שהם מלבישים את הגוף כך התלבש נשמתו במלבושים רוחניים בנ עדן (מ"א ס"ז ונחמ"א) :

ב סדר הטהרה . מרחיצין במים חמים כל גופו וראשו . ומנקין אותו היטב בין אצבעות ידיו ורגליו ובכל מקום . וחופפין את ראשו וסורקין וגוזזין שערות ראשו ונוטלין צפורני ידיו ורגליו (ובמדינתנו אין נוהגין זאת) וצריכין ליהדר שלא יהפכו את המת על פניו שהוא דרך כיוון אלא ישו אותו על צדו ואחר כך על צדו השני . לאחר שנקו אותו היטב עוצפין עליו תשעה קבין מים רחוקין שמעמידין את המת על הקרקע או ע"ג קש ושופכין את המים על ראשו שידרו על כל גופו (כ"י ס"ז ונחמ"א) :

ג שיעיר תשעה קבין יש בו מחלוקת ויש ליקח לערך כ"ד קווארט פוליש . ואין צריכין שיהיו בלם בכלי א' דוקא אלא גם משני כלים או מנ' מצטרפין רק שהשני יתחיל ליצוס בעוד שלא הפסיק הראשון . וכן השלישי בעוד שלא הפסיק השני וגם אם סערה מכלי א' לא יפסיק הקולוח . ומתוך ד' כלים אפילו שופכין בפעם אחת אין מצטרפין (לורם מים סימן ס"ח מ"ו) :

ד אחר כך שורפין ביצה עם יין ביחד וטורפין הביצה בקליפתה לרמו שנלגל הוא שהודר בעולם (ובמקום שאין יין מצוי לוקחין מים) ומרחיצין בו ראשו . ומה שנוהגין באוזה מקומות . שכל א' לוקח מעט ומזה על המת אין זה נכון ויש לבטל מנהג זה כי דומה לחוקות העמים אלא ירחצו בו ראשו (ו"ד סימן ס"ז ונחמ"א) :

ה צריכין להשניח שלא יקמוץ המת אצבעות ידיו ומה שבקצת מקומות נוהגין לקמוץ את האצבעות יש לבטל מנהג זה . ומה שקצת אנשים שומרים בזה שמות קדושות דבר ברוי הוא . גם מה שנותנים בידו שרביטין שקורין געפליך מנהג שטות הוא ואם רוצים דוקא לתת אותן יניחום אצלו :

ו לאחר שטהרו את המת לא יניחו אותו במקום שטהרוהו אלא ישיבוהו כנגד הפתח לפנים מן הבית ואין מהפכין את הדף שטהרוהו עליו כי יש סכנה בדבר :

ז לא ינשק אדם ילדיו שמתו כי הוא סכנה גדולה . ומכל שכן שלא יאחו בידו של מת ויאמר שיוליכנה עמו (ס"ח ונחמ"א) :

ח כשמוציאין את המת מן הבית יש ליהדר שלא יצא אדם ראשון (ס"ח) . אך המתעסקים שצריכין לילך ראשון מן הבית כדי לנושאן אין קפידא :

ט מי שנפל מאליו ומת מיד אם יש פצעים בגופו יוצא ממנו דם וא"כ יש לחוש שמא יבצע דם הנפש בכגדיו ובכנעליו לכן אין מטהרין אותו ולא קוברין אותו בכגדיו ובכנעליו רק למעלה מכגדיו כורכין אותו בסדין שקורין סובב . ונוהגין לחפור בקרקע שנפל שם אם יש שם דם וכן בקרוב לו וקוברין עמו את כל העפר שיש בו דם . ודוקא בגדיו שהיה לבוש בהם קוברין עמו . אבל אם נתן מן הדם על שאר בגדים שאינו מלבוש בהם וכן אם הניחיהו על כרים וכסתות ועדיין הדם יוצא אינן צריכין כבורה אלא יכבסום היטב ע"י שלא יטארו בהם ריחם דם והמים ישפכו לתוך קברו . אם לא יצא מוטנו דש פושטין

רחם הפנים

סימן ס"ח פ"ח • חושש מאד כי בכל מקום שחזק
מכלי אבות . ומה שיש בו מן הראשונים
שירדו . שיש להאמר הוא נאמנה על מהו יאמר

חושש מאד כי בכל מקום שחזק
מכלי אבות . ומה שיש בו מן הראשונים
שירדו . שיש להאמר הוא נאמנה על מהו יאמר

קיצור שרחן ערוך קצו קצח הלכות אבילות

פושטין בנדרו ומטהרין אותו ומלבישין אותו תכריכין כשאר מתים וכן מי שנמבע במים פושטין בנדרו ודינו כשאר מתים. ויש מקומות נוהגין לקבור גם הנמבעים בבגדיהם שנמצאו בהם. והיכא דנהוג נהוג:

א אפילו אם יצא ממנו דם אלא שכבר פסק ופשטו את בנדרו וחי אחר זה איזה ימים ואחר כך מת מטהרין אותו ועושין לו תכריכין ואף על פי שהוא מלוכלך בדם שיצא ממנו אפיה מטהרין אותו כי אין להושי' לדם שיצא מכחו אלא לדם שיצא ממנו בשעת מיתה היישיגן שמא הוא דם הנפש או שמא נתערב בו דם הנפש:

יא יולדת שמתה מחמת לידה דינה כהרגו שאם ידוע שיצא ממנה דמים מרובים אין מטהרין אותה אבל אם כבר כלו הדמים לצאת ואחר כך מתה שאין לספק בדם הנפש עושין לה כמו לשאר מתים. ובהרבה קהלות נוהגין (ה) לטהר כל יולדות ועוד יש איזה מנהגים ביולדת והיכא דנהוג נהוג:

יב הנהרג על ידי עכו"ם אפילו לא יצא ממנו דם כלל כגון שנתקן קוברין אותו כמו שנמצא כדי להעלות המה (ס' פס"ד ונמנהל):

יג מת בין עכו"ם בין ישראל ותכריכוו אסורין בהנאה וכן נוי המת המחוברים בגופו כגון פאה נכרית שהן קשורין או קלושין בתוך שערהויו אסורין בהנאה וכן אם היה לו שן תותבת יקבר עמו. אבל נוי שאינו מחובר לגופו מותר וכן נוי שאינו כעין גופו כגון התכשיטין והכנדים מותרים בכל ענין (עיין פת"ש סימן שט"ז):

קצח הלכות הוצאת המת והקויתו וצידוק הדין. ובו ט"ז סעיפים:

א אם יש מת בעיר כל בני העיר אסורין במלאכה ואם יש בעיר סמונים להתעסק במת. אלו שאינן צריכין להתעסק בו מותרין במלאכה:

ב בכפר קטן אם יש שם סת אין שואלין בשלום זה ולא שכן שאין שואלין בשלום בבית הקברות כשיש שם סת אפילו בעיר גדולה אבל כשאינן שם סת שואלין ברחוק ר' אמות מן הקברים (שמ"ג):

ג אסור להליץ את המת שנאמר לא תליץ וגו' כי קבור תקברנו ביום ההוא. ואם מליץ משום כבודו להביא לו ארון ותכריכין או שיבאו קרוביו או ספדנים מותר דלא אסרה תורה אלא דומיא דהלוי שהוא דרך ביוץ. אבל לא כשהוא לכבודו. וכן אם נמצא איהו סת ולא נודע בבירור מי הוא מותר להלית עד שיבאו עדים או אשתו להכירו:

ד בכל המתים הממחר להוציאו למנוחתו הר"ז משוכה. אבל באביו ואמו שהי"ב להספידם ולקונן עליהם הרבה הממחר להוציאם הר"ז מגונה א"כ היה ערב שבת או ערב יום טוב או שהיו נשימים מולפ"ס על המטה (ש"ג):

ה אם יש שני מתים זה שמת תחלה מוציאין אותו תחלה ואחר כך את השני. ודאחר שקברו את הראשון אין עומדין עליו בשורה ואין אומרים עליו ברכת אבליים ותנהומי אבליים. כדי שלא לעכב קבורת השני. אם רוצין להליץ את הראשון מפני כבודו אין מעכבין את השני בשביל זה אלא קוברין אותו מיד:

ו אם אחד ת"ח וא' ע"ה מוציאין את הת"ח תחלה. אפילו אם הע"ה מת תחלה. איש ואשה (ה) מוציאין את האשה תחלה אפילו אם האיש מת תחלה דכתוב וחמת שם מרים והקבר שם סמוך למיתה קבורה (ס' מ"ד ונמנהל):

ז כל המוריד דמעות עד אדם כשר שמת. הקדוש ברוך הוא סופרן ומניחן בבית גנזיו. ויש בזה תיקון לעון קרי והצלה לבניו הקטנים מן המיתה ר"ל (שם דף ק"ט עמוד ב' וז"ל פ"ט א"ח):

ח הרואה את המת ואינו מלווה אותו עובר משום לועג לרש ובר נידוי הוא ולפחות ילווהו ארבע אמות. ובמקום שאינו צריך ללווהו (כדלקמן סעיף מ') מ"ם צריך לעמוד בפניו ולא לפני המת הוא עומד אלא מפני העוסקים בו שהם עוסקים במצוה וכן הדין בכל דבר מצוה שהאדם עוסק בו צריכין לעמוד בפניו. וכן היו בעלי אומניות עומדין בפני מביאי ביכורים:

ט בזמן הזה כסתמא כל איש ישראל למד סקרא ומשנה ולכן כשמה מבטלין אפילו תלמוד תורה

ביסגרת השרחן

קצו (ה) לטער כל יולדה. ולהלבישה תכריכין ולהלבישה בגדיה למעלה מהתכריכין ולמעלה מכס הסדין (ס"ד חכמה אדם):

קצה (ה) מוליחין את האטם תחלה. מפני שקריבה לבית הכינוח (ש"ע חכמה אדם סדיק). ומס

קיצור שלחן ערוך קצח קצח הלכות אבילות

תורה כדי ללוות אותו אך לאשה או תינוק נוהגין להקל שלא לבטל הלמוד תורה בשביל הדויה והינוקות של בית וכן לעולם אין מתבטלין כלל דאפי' לבנין בית המקדש אין מתבטלין אותם (סי' פס"ה) :

י צריכין ליוהר מאוד לכל יתראו הנשים עם האנשים כשהולכין לבה"ק ומכ"ש בהורתן מי יש ח"ו סכנה בדבר (סימן ס"ט ונזכ"ק סי' קכ"ב) :

יא נושאי הכטה אין להם להנעיל בגדילתם סנדלים (שהם בלא עקב ויכולין ליפול בקל מעל הרגל) אבל במנעלים אין קפידא (גמ' א) :

יב כשמוציאים עם המת לערך שלשים אמות מן הקבר יעמדו עמו כל ארבע אמות כדי שיעמדו ופ' כנגד ו' מעמדות שהם נגד ו' הבליים שבקהלת . וז' מדורי ניהגם וז' דינים וחולמים על המת . ובימים שאין אומרים תחנון אין צריכין להעמיד כיוצא אין הדין קשה . (ג) וישוה מעט שם שזהו קצת כפרה להמת (סי' ס"ח ונזכ"ק) :

יג כשבאים לבה"ק מי שלא ראה את הקברים ל' יום צריך לברך אשר יצר אהכם בדין וכו' (בב"א סי' ס"א) ואח"כ אומרים אהה גבור וכו' עד להחיות מתים (אורח סי' נ"ד ונזכ"ק) :

יד אח"כ אומרים צדוק הדין הצור המים פעלו וכו' (עיין בב"א שאח"כ סי' ט"ז) א' מן האבילים כתחיל ואם אין שם אבל המופלא אשר שם מתחיל . ובימים שאין אומרים בהם תחנון אין אומרים צדוק הדין לכן אין אומרים בע"ש לאחר הצות היום יכן בע"ש . אבל בער"ה וערב תנוכה וערב פורים . אומרים גם לאחר הצות היום . ועל הלמיד הכם אומרים גם בל"ג בעומר ובימים שלאחר ראש חודש סיון עד שבועות ובתשעה באב ובער"ה קודם הצות היום (אורח סימן ס"ח . יורה דעה סימן ס"א ונזכ"ק) :

טו בלילה אין אומרים לא צדוק הדין ולא קדיש בבית הקברות (ס"ט) :

טז על תינוק פירות מל' יום אין אומרים צדוק הדין (יורה דעה סימן ס"ח) :

קצח דין הקבורה ובית הקברות . וכו' יז סעיפים :

א קבורה האמורה בתורה הוא שיתן את המת בקרקע ממש . ובהרבה מקומות נוהגין להניח את המת בארון העשוי מנמרים וכן קוברין אותו . דאי אפשר שלא יהיו נקבים בארון זה וסני בהבי ויש מקומות שקוברין בלא ארון אלא מניחין אותו על הקרקע ממש בלא דף תחתיו אלא מן הצדדין נותנים שני דפים ועל אלו נותנים עוד דף אחד כדי שלא תפול העפר על גוף המת שזהו בזיון דו . ויש מקומות עוד שק בדין שאר מתים כך בלא ארון ורק לכהנים ובכורים שהם חשובים עושין ארון . כשעושין ארון יש ליוהר בשיווי הנסכים שלא לעשות מהן איזה תשמיש ויש להסיק בהן תחת הבלי שמתכסים את הטיט למחרת . טובי לבב שהאכילו עניים על שלהנם יש לעשות להם ארון מן השלחן כמ"ש והלך לפיך צדקך :

ב מניחין את המת על גביו ופניו למעלה . ויש שיש לו עבר ארץ ישראל מפורץ קצת תחתיו וקצת עליו . על שם וכפר אדמתו עמו . והעיקר לתת על הזכרית קודש וגם על פיו ועל עיניו ועל בפרו :

ג אין קוברין את המתים זה האצל זה אצל היה הדין . התפסיק ביניהם יכול לעמוד בפני עצמו והוא לפחות ו' אצבעות . ואם אפשר יש להרכיב ידיו ו' תפחים בין זה לזה . אבל האיש או האשה נקברים עם בנם ובתם או עם בן או בת בנם ובתם . זה הכלל כל קטן שישן עמו בחייו נקבר עמו במתו . אבל בן גדול עם אביו או בת גדולה עם אמה אינם נקברים יחד . ואב"י בקטנים דוקא לקבור שניהם בבית אחת . אבל אם כבר נקבר א' אביו לקבור אצלו את האחר :

ד כבר מבואר בב"א קס"ג ס"ז דהינוק שמת מלין אותו אצל קברו וקוראין לו שם וכן להינוקת ג"כ צריכין לקרוא לה שם וצריכין להחזיר את הקברנים על זה (השיב משה אורח סי' י"ג) :

ה אין נותנים ב' ארונות זה על זה אלא אם יש ביניהם עפר ו' טפחים :

ו אין קוברין רשע אצל צדיק שנאמר אל תאסוף עם השאים נפשי . ואפי' רשע חסור אצל רשע קל אין קוברים . וכן אין קוברין צדיק וכל שכן בינוני . וכשר אצל חסיד מופלא . שנים שהיו שונאים זה לזה אין לקברם יחד שנים בשמים אין להם מנוחה יחד (ספ"ק) :

המנהג

מסגרת השלחן

ומה סכנה הממחרת הוא ממחרת מועד קטן דף כ"ח עיין שם : (ב) וישבו מעט . זה ק"ל ימים שאומרים בהם תחנון בישרו מעט צעת שמעמידין אותו (כמו סכנה בדרכי מכה סימן ס"ג שמשם מקור דברים אלו) : (ג) אחד כך אומרים . עיין בזה בסכנתי לעיל סימן קל"ד כ"ח :

קיצור שרן ערוך קצט הזכות אבילות צא

ז המנהג להקפיד שלא ליקח מרא או חצינא מיד חברו כשקוברין את המת אלא זה זורק שידו וזה נוטלו (חכמ"א וסד"כ) :

ח לאחר שהניחו את הזבית בקבר מהפכין את המטה ג"פ. כי משה בגי' דין לרמוז שיתהפך הרץ לרחמים ויהפסד למחול. וזכר לדבר הפכת מספדי למחול לי (ספ). וביום שאין אומרים תחנון אין עושין זאת :

ט אם יש יתום בבה"ק אוי לאחר הקבורה (אם הוא יום) מרחיקין לכה"פ ר' אבות מן הקברים ואומרים את המזמור למנצח וגו' שמעו זאת וגו' (תהלים ס"ז) וביום שאין אומרים בו תחנון אומרים מכהם לדוד וגו' (תהלים ס"ז) והיה אם אומר קדיש שהוא עתיד לאתחדתא והקהל אומרים עמו עד ויקרה ויש מקומות נוהגין שגם הקדיש אומרים תחלה קודם הקבורה לאחר צדה"ר. ויש מקומות שגם צדה"ר אין אומרים עד לאחר הקבורה :

י נוהגין שכשהולכין בבה"ק (ב) תולשין עשבים ומשליכין אחרי גוים ואומרים וזכר כי עפר אנחנו וגם הוא רמו לתחיית המתים שיהיו מעפרם ע"ד ויציצו מעיר בעשב הארץ. ויכולין לעשות כן גם בחוה"מ (מכ"מ ח"א סי' ר"ג) ורוחצין ידיהם. ויש רבו שאין מומאה זאת נמחרת אלא בנ' דברים אלו. מים ואפר פרה ואזוב. אין לרחוץ את הידים בנהר אלא סכלי (א"ד סס"ר כ"ד) ואין לישול אה הכלי מיד מי שרחץ אלא זה מעמידו וזה נוטלו. ואין לנגב את הידים. י"א (ג) שיושבים ז"פ מפני שהרוחות מלוות אותו וכל זמן שיושבין בורחין מפניו. ובקצת מקומות נוהגין לישב רק ג"פ לאחר שרחצו את הידים ואומרים בכל פעם ויהי נועם וגו'. ונס כשנקבר המת ב"ט יכולין לישב כך ג"פ כמו בחול. ונוהגין להקפיד אם יכנסו אדם לבית קודם שירחוץ ידיו (ז) וישב. ומנהג אבותינו תורה (סע"ו) :

יא אין מוליכין את המת מעיר שיש בה קברות לעיר אחרת משום (ד) הה"ל ביוק לשלמלו מסקום למקום. אלא מח"ל לא"י או שמוליכין אותו למקום קברות אבותיו וכן אם הוא צוה להוליכו למקום למקום מותר :

יב אסור לפתוח קבר לאחר שנחתם הנוול. דהיינו שכבר נתנו עפר על כיסוי הארון. אבל כל זמן שלא נתנו עפר מותר לפתחו משום איזה דבר. ואם מחמת איזה דבר (ס) צריכין לפנות את המת מקברו יעשו שאלת חכם (סס"ג) :

יג אם חפרו קבר לא יניחוהו פתוח כלילה כי יש סכנה בדבר (ס"ח). ואם אין פנאי לקבור את המת עד למחר ימלאו את הקבר בעפר :

יד אסור לדרוך על גבי קברים משום ד"א דאסור בהנאה. וס"ס אם צריך לאיזה קבר ואין לו דרך אלא ידרוך ע"ג קברים מותר (סס"ד) :

טו לא ילך בבה"ק או בתוך ד"א של מת וכן בכל החדר שהמת הוא שם בשתפילין בראשו או ציצית כבגדו משום לועג לרש. ואם הם מכוסים מותר. וכן לא יתפלל שם ולא יאמר שם מזמורים אלא מה שהוא לכבוד המת (ו"ד סימן ס"ד מ"ס"א ח"א סי' כ"ג מ"ה ע"א) :

טז בה"ק אין נוהגין בו קלות ראש מפני כבודן של המתים. בנזק לאכול ולשתות שם או לפנות

בסוגרת השרת

קצט (ה) תולשין. עפר ותולשין עשבים ומשליכין כו' (ש"ע חכמת אדם) והכלבו כתב תולשין עשבים בלחור עפרם וזרקם על ראשו דרך לער על דרך וזרקו עפר על ראשיהם

השמימא (ש"ך חכמת אדם). חיצו על כל אדם לומר כשנפטר מן המה מה דלחחא בגמרא לך בשלם והנח ותעמוד לגדלך (חכמת אדם וסידור) : (ב) שיושבים ז' פעמים. ויש לומר ז' פעמים

יהי נועם כו' וישב בסתר עד הפסוק כי מלאכיו יאזכרו וגו' דהיינו בפעם אחת אומרים עד מלח כי וגם המלה. ובפעם הב' עד כי מלאכיו. וגו' עד כי מלאכיו יאזכרו. ובד' עד יאזכר לך. ובה'

עד לך לשמך. ובז' עד לשמך בכל. ובז' עד בכל דרכיך. ויאמר אתה גבור וכו' ויש בזה סוד הקבלה להבדיל כוחות העומא (רש"י לבוש וחזונוס) : (ג) וישב. ג' פעמים (רמ"א חכמ"א

סד"כ) ויש לרחוק גם הפנים (רוקח מהרי"ל מנ"מ חידושי רעק"א סד"ה) ומ"מ נראה דכל זה דוקא כשהחזרין מניח הקברות עושין כן אבל כשמלוה וחרח ומכ"ס כשלא היה בחוף ד' אמות

כל מה ח"ל (חכמ"א) : (ד) דכ"ל בזיון. ויש עוד טעם משום כבוד המתים הקבירים בלחור העיר שגזר מותם שלא להניח אלס את זה (ס"ח ש"ך חכמ"א ומה שכתב בפתחי השופט סימן

שס"ג יש לתקן כמ"ס בסק"א שם ע"ש) : (ה) לריכין לפנות. לו נמחה הקבר (עין בחכמת אדם ופתחי השופט) :

קיצור שדהן ערוך קצמ'ר הלכות אבירות

לפנות שם. ואין מרעין שם בהמות ולא ילקט ממנו עשבים. אבל אילנות הנמועין בבה"ק ואינן על הקברים מותר ללקט פירותיהן (וי"ד סי' פס"ח):

יין יש מקומות נוהגין שאין מצויין מצבה עד לאחר י"ב חדש. משום דהמצבה נראה דהשיבותא ובתוך י"ב חדש יש לו צער ועוד מעט המצבה שלא ישבה מן הלב והכת אינו נשכח עד לאחר י"ב חדש (א"ד סס"י רכ"ד) ויש מקומות שאין מדרקין בזה:

ך דין הקבורה ביום טוב • ובו י"א סעיפים:

א מה המוטל לקברו ב"ט. ביום הראשון לא יתעסקו בו ישראל. אפילו אם אי"א לקברו ע"י עכו"ם ואיכא חשש שמא יסריח עד למחר מ"ט לא יקברוהו ישראל ביום הראשון. אך אם אפשר לקברו ע"י עכו"ם דהיינו שהעכו"ם יעשו את הקבר ויהתכו את הדפין של עץ או יעשו ארון במקום שנחנו (ב) וגם יתפרו את התכריכין אם צריכין. אבל להלבישו ולחטם מים ולמהרו ולהוציאו ולשומו בקבר מותר ע"י ישראל. והכיסוי בעפר יעשו ג"כ ע"י עכו"ם ואם אפשר יש לומר למהרו בלא בגד שלא יבאו לידי סחיטה:

ב י"א דאם אפשר לעשות ע"י עכו"ם כמ"ט אסור להשהותו עד למחר כדי שיתעסקו בו ישראל ואפי' מת היום ויכולין להשהותו עד למחר שלא יסריח מ"ט יקברוהו היום ע"י עכו"ם. אך ילד שמת אף ע"פ שהי יותר מל' יום שידוע שאיט נפל מ"ט אם העת קר ואין בוין להשהותו דלא אשתהי אין לקברו ב"ט א' אלא משהינן ליה עד י"ט ב'. וי"א דגם בגדול אי לא אשתהי משהינן ליה עד י"ט ב'. ובמקום שאין מנהג ידוע נראה דיש לנהוג כן (*):

ג ביום שני של י"ט ואפי' של ראש השנה אם אפשר לעשות כלי שיהיו על ידי עכו"ם דברים הנזכרים לעיל יעשו ע"י עכו"ם ושאר הדברים יעשו ישראלים כמ"ט ויכולין למהרו גם ע"י בגדים וסריגים רק שיהיו שלא לעשות סחיטה בידים. ואם אי אפשר ע"י עכו"ם יתעסקו בו ישראל לכל מה שצריך כדרכם כחול כי י"ט שני לגבי מת כחול שויהו רבנן. ומכל מקום אם יש במקום ההוא מי שהיין לו תכריכין יקחו אותן המתוקנים שלא יצטרכו להפוך והוא דמותרין להתעסק בו דוקא כשרוצין לקברו בו ביום. אבל אם אין רוצין לקברו בו ביום אין עושין בו שום דבר ואפי' בטמול אסור:

ד הא דשויהו רבנן י"ט שני לגבי מת כחול. זהו מפני כבודו של מת שלא יהא מוטל בבויין אבל לעשות שאר דבר אסור. ולכן אסור לקצוץ עם בעל החנות דמי הפשתן שלוקחין תכריכין אם לא בשאי אפשר בענין אחר כגון שלוקחין מעכו"ם. והקברנים (ג) אסורין ליקח שכר קברנות ב"ט כי שבר שבת ושבר י"ט אסור ואם אינם רוצים לעשות בחנם יתנו להם שכר: והם עתיד' ליתנאן הדין ואנשי הה"ק בעד הקרקע לא יקחו מעות רק משכנות בלי קציצת רמים: **ה** אם אין בעירו קברות ישראל אע"פ שיכולין לקברו שם זה המת מ"ט מותר להוליכו לעיר אחרת ב"ט הראשון ע"י עכו"ם וב"ט שני גם ע"י ישראל לקברו בקברות ישראל אבל אם לא יקברוהו היום אסור לישראל להוליכו ב"ט לקברו לאחר י"ט:

ו מותר ללות את המת ב"ט א' בתוך התחום וב"ט ב' אפי' חוץ לתחום ומותרין גם כן להזיז לביתם בו ביום. אבל אסור לרכוב ע"ג בהמה כדי ללוות את המת ביו"ט אפי' ב"ט שני ואפי' האבלים. אבל הקברנים אם אי אפשר להם לילך ברגליהם מותרים לרכוב ב"ט ב' וב"ט לא ירכבו בתוך העיר:

ז מה בליל י"ט ב' דמתעסקין בו ישראל אם אין עכו"ם משימין עשרה בני אדם וקוברים אותו בשעה שהש"ץ אומר פיומים ואם הוא אדם חשוב שרבים צריכין ללוותו קוברים אותו לאחר יציאה מבהכ"ז קודם האכילה דאיתא במדרש לא תאכלו על הדם (ג) שאסור לאכול מעורה קבועה קודם שנקבר המת. ואם אי"א להכין כל צורכי הקבורה עד הזמן ההוא קוברים אותו לאחר אכילה:

וי"ד

מסגרת השרתן

דחם הפנים

ך (ה) וגם יתפרו. וס"ס שאסור לישראל לחתוך כנגד פשתן של התכריכין בין מה שחוטכין במדה מן החתיכה גדולה או שמחטכין לחתיכות קטנות כדי לתפרם יחד כדרך העושים נגד (חכמת אדם): (ג) אסורין ליקח • ונ"מ אם אין קולצין לו שכר ביו"ט אין לנמות ביד מי שמיקל ליטול שכר ערמו לאחר יום טוב שיש אומרים שבמקום מזה לא מרע על שכר שבת ויום טוב (מ"א ור"ש) כמו שנתבאר למעלה סוף סימן ע"ג:

(ג) שא"א חביל • וכתב במור וקיעה וכו' לכל אדם ולא לאבלים בלבד וגרסה דוקא היכא דליהא

קיצור שדהן ערוך ר רא רב הלכות אבילות

ה ילד שמת לאחר שלשים יום שידוע שאינו נפל דינו כמו שאר מת אך אם הוא זכר ומחמת איזה סיבה עדיין לא נסמל אליו דאשתהו אין קוברין אותו ביום א' משום דצריכין להסיר ערלתו (ברע"ל סי' קס"ג) ואין לעשות זאת ע"י עכו"ם אלא משהינן ליה עד י"ט ב' דמותר להלינו לכבודו וביום ב' מסירין ערלתו וקוברין אותו :

ט תינוק שמת כשהוא ספק נפל (ע"ל סי' ר"ג ס"ג) אי לא אשתהי אין קוברין אותו ביום א' אפי' ע"י עכו"ם ומשהינן ליה עד י"ט ב' וקוברין אותו ע"י עכו"ם ולא ע"י ישראל ואי אשתהי קוברין אותו ביום א' ע"י עכו"ם ואם מת ביום ב' קוברין אותו בו ביום ע"י עכו"ם ולא ע"י ישראל . אם הוא זכר ועדיין לא נסמל אפי' אשתהי אין קוברין אותו אפי' ביום ב' אפי' ע"י עכו"ם אלא משהינן ליה עד לאחר י"ט ומסירין ערלתו וקוברין אותו :

י בשבת וביהמ"ק לא יתעסקו במת כלל אפי' ע"י עכו"ם ועל סמך קצ"ד (ל"ה סי' הקט"ו וסל"ה) :
יא בחו"מ אין להוציא את המת לבה"ק עד שהקבר מתוקן שלא יצטרכו להצמיד את המטה (קמ"ז ונ"ד סימן ה"א) :

רא דין המאבד עצמו לדעת ושאר רשע שמת . ובו ד' סעיפים :

א המאבד עצמו לדעת הוא רשע שאין למעלה ממנו שנאמר ואך את דמכם לנפשתיכם אדרוש ובשביל יחיד נברא העולם (י"ב המאבד נפשו א' מאבד עולם הלא ולכן אין מתעסקין עמו לכל דבר . לא קורעין ולא מתאבלין עליו ואין כבוד דין אחר . אבל קוברין אותו ומטהרין אותו ומלבישין אותו תכריכין . כללו של דבר כל שהוא (כ' משום כבוד הדין) יושבין לו . (ולענין אמירת קדיש עיין בהת"ס סופר י"ד סי' שכו' ואמרי אע"פ ק"כ ועיין השו"ר דרך בית ל') :

ב מסתמא לא מחזקין אנשי ברשעיה . ולכן אם נמצא א' הנוק או תלוי וכדומה כל שאפשר לחלות שמה אחר עשה לו זאת לא הלינן ביה :

ג קמן המאבד את עצמו השוב כשלא לדעת וכן גדול אם נראה שעשה הדבר מחמת רוח רעה או שנגען וכדומה הוי שלא לדעת . וכן אם עשה את הדבר מחמת אונס שהיה מתירא מעינויים קשים כמו שאלו שהיה מתירא שמה יעשו בו הפלשתיים כרצונם הרי הוא כשאר מת ואין מונעין ממנו שום דבר :

ד כל הפורשים מדרכי הצבור והם האנשים . צריקו עול הניצות מעל צווארם ואין נכללים בכלל ישראל (ג') בעשייתם אלא הרי הם כבני חורין לעצמן אין אוננים ואין מתאבלין עליהם אלא אחיהם ושאר קרוביהם לובשים לבנים ומתעסקין לבנים ואוכלים ושתיים ושמיים על שאבדו שונאו של מקום ועליהם הכתוב אומר הלא משנאך ה' אשנא ואומר באבדו רשעים רנה (י"ד סימן ש"ה) :

ה אם נהרג בין בדינא דמלכותא בין בענין אחר אפי' היה סוטר מתאבלין עליו דכיון שנהרג בדין אדם ולא מת בדרך כל הארץ הול' כפרה :

ו מי שהיה רגיל לעשות עבירה אפי' רק לתיאבוק ומת אם לא התורה קודם מותו אין מתאבלין עליו אבל אם התורה מתאבלין עליו אפי' היה נגב אי גולן :

ז קמן בן שנה או שנתים שהמיר עם אביו או עם אמומתו אין מתאבלין עליו (ט"ז ע"ה) :

רב הלכות מונצאת בהן . ובו ט"ז סעיפים :

א הכהן מוזהר שלא ליטמא למת ואפי' נפל שעדיין לא נתקשרו איבריו בנידון חשוב מת (אך אם הפילה (ה) תוך ט' יום לא חשיב אלא כמיא בעלמא וזוא דוקא למת שלם אלא אפי' לדברים

לחם הפנים .

מסגרת השלחן

חזרתה דוקא ביום שקוברים אותו עד כהן לשוט (עיין דגמ"ר ולפענ"ד מהו הש"ע בפי' שמה' והרמ"א בפי' ש"מ הוא משום דבפ' היו בורקין מיס' המדרכי מזה דבר אומר ר"ת שאין סנהג' להתאבד עליו עכ"ל :

(שערי תשובה) :

רא (ה) וכל המאבד נפשו אחס . מעלה עליו הכתוב כאלו איבד עולם מלא (סנהדרין דף ל"ז) :
(ב) משום כבוד החיים . זה לא קאי על הקבורה וכלבשת תכריכין רק על מה שכתב

נצור ש"ע ובמסכת שמחות שם שטומדים עליו בשורה ואומרים עליו ברכת אלוים מפני שהוא כבוד לחיים (כדליתא שם להדיא והקבורה וכלבשת התכריכין הוא מתשובת הרשב"א שהביא בדקדק הבית וד"מ וס"ך) : (ג) בעשייתם . ובכבוד המועדות ושיבת בני נכסיהם ובתי מדרשות (טו"ט ע"ה הכמת אדם) :

רב (ה) חזק מ' יום . עיין במה שכתבתי לעיל כוף סימן קל"ח : (ב) ליעזב לבית . ואף לא כוא

קיצור שרתן ערוז רב הלכות אבימות

לדברים שנפרשים ממנו כמו רם וכדומה. וכן אסור ליטמא לאכר שנחתך מן החי אם יש עליו בשר מ"ם שאם היה מחובר היה ראוי להעלו' ארוכה ואפי' לאכר של עצמי אסור לו ליטמא. ואסור לכהן לליכנס לבית שיש שם נוסם ואפי' שהנוסם היה הוא כהן לכל דבר ואינו מטמא מ"ם עובר הבתן על לא הולל שהוא מזהר שישמור כהונתו שלא יתהלך ושפא ימות זה היתקף (פס"ט ס"ט):

ב אסור לכהן לליכנס תחת אוהל שיש מת תחתיו אפי' הוא אהל גדול הרבה ואפי' יש שני הדרים אשר בחדר א' יש מת ויש במחיצה המפסקת (ג) נקב שיש בו טפה על טפת אסור ליכנס גם לחדר הב'. כי נקב טפה על טפה מביא את הטומאה וכן אם אצל החדר השני יש עור חדר שלישי וביניהם נ"ב נקב טע"ש הולכת הטומאה גם להחדר השלישי וכן לעולם ונקב העשוי לאורה אפי' אין בו אלא כפונדיון מביא את הטומאה:

ג ולכן במדינותינו שגזירות הבתים בולטין לחוץ ברוחב טפה וקי"ל ברוחב טפה מביא את הטומאה ואפי' זה הקצה מן הגג הוי אהל להביא את הטומאה. לפי"ז שני בתים סמוכין זה לזה אם יש מת באחד מהן הולכת הטומאה דרך פתח או חלקן תחת הקצוות מן הגגין שבולטין לחוץ ונכנסת גם לתוך הבית שני דרך הלון או פתח פתוח ואסור לכהן לליכנס גם לתוך הבית השני וכן אפי' כמה בתים הסמוכים זה אצל זה:

ד ואפי' הגגין אינן שוים אלא זה למעלה מזה ואפי' הגג שהטומאה שם בבית הוא גבוה הרבה מן הגג השני או בחיפוף הלבשה מסני היא דאמרי חבטו רמי. פ"י שאנו רואים כאילו העליין נחבט ונשפל עד למטה ומאחר שאם היה נשפל עד התחתון היה נוגע בו ע"כ הולכת הטומאה מזה לזה אבל אם יש הפסק ביניהם אפי' כל שהוא שוב אינה הולכת הטומאה: והן כשיש קורה מונחת על המבוי כמו שעושים לעירוב והיא רחבה טפה (*) והגגין מאהילין עליה טפה מבין וטפה מבין. א"כ באה הטומאה מן תחת הגג אל תחת הקורה והיא מביאה את הטומאה אל תחת גג הבית שמצד השני ומתפשטת בבית שיש אהל טפה עד המקום שיש הפסק. וכן כשיש בין שני בתים כיפה מבנין (נעוועלבינג) סדרה

הדין כן הוא ואפי' שאין לה כיפה גג בולט מ"ם הרי באה הטומאה מתחת גג הבית לתחת הכיפה ואולם לפעמים בונין את הכיפה שיש לה כמו רגלים מן הקרקע ולמעלה וא"כ יש סתירה אצל כותלי הבתים אם אין עריה גג בולט והסתירה שמן הצד נמשך כזה יותר מן הגג שלמעלה בזה הענין אין מקום לטומאה שהבא כיון שיש קצת הפסק בלי אהל. ולפעמים יש בין בית לבית כותל סתומה בלי פתח אלא שיש עליה גג בולט והטומאה באה מנג' לנג' להסיר את הרעפים במקום אחד שיהיה צורכין להשניה אם אין מהחומה עצמה

לפעמים בליטה להומה (נעיוסם):

יש תקנה לעת הצורך קצת הפסק בלי אהל טפה. בולט טפה בדרך שעושים

ה הלכה למשה מסיני היא שהפתח אשר עתידים להוציא דרך שם את המת מן האהל אשר הוא שם שני' הוצאה זאת הטהר האהל. אפי' שהפתח הזה הוא סתום מ"ם גרון כאילו היה פתוח. ולכן אסור לכהן שיעמוד שם תחת המשקוף אף ע"פ שהדלת נעולה מבפנים וכן אם יש שם גג בולט טפה נגד הפתח מביא את הטומאה לכל מקום שאפשר כאילו היה הפתח

מסגרת השרתן פתוח

לחם הפנים

כוח שם מכבד נכון לסחמור וללחם. ומ"מ אם סכסכן יסן ח"ל להקילו ולהכבד לו כמו שצריכין להקילו כשיש מת (כדלקמן ס"ט) וכן אם הכידו לו וזכור ערום מזהר לסחמין עד שילבש עליו ואחר כך ילא (פ"ך הכמת אדם): (ג) נקב שיש. עיין ביוזכר דעה סימן טע"א ונחמנה אדם כלל

הדחבת אדם מ"ל כיון דאמרין חבטו רמי אם כן נחשך הכל כחד. אלא דלפי"ז לכאורה אפילו אם אין בקורה בשר מקום רוחב טפה אלא אסור ללכוד שם שרתין לעשות עירוב בתוך כדול הולל דמביא את הטומאה. וחי' השום דההוא מטפה כיון שאינו שיעור אהל לא אמרין חבטו רמי. עיין סוכה דף כ"ב) אם כן אף אם מצד הטומאה יש טפה אין מביא את הטומאה אל תחת הגג שמקצה השני שאין שם בקורה רוחב טפה. וי"ל בדוחק דעין שכבר באה השואה תחת הקורה במקום טפה וכל משך הקורה נחשב כרוחב טפה לענין הבאת הטומאה שיעתתיו כמילא גם הבית רמי. וצ"ע מ"ל הא. ובפעם כ' לקמן ברין שבטוף סעף

צנ קיצור שלהן ערוך רב הלכות אבירות

פתח . אך אם נפתח מצד אחר פתח או חלקו שהוא ר' מפתח על ד"מ או לא נחשב הפתח הסתם כאילו היה פתוח ומותר לבחן לעמוד שם אם אין המומאה יכולה להניע אליו דרך הפתח או החלק הפתוח :

ז כהן שהוא בבית או במדר שהלליות והחלונות סגורים באופן שאין בפתח פתוח טפח ובחלקו אין נקב כפונדיון ושפע שיש בעכונו מה באופן שאם יפתח פתח או חלקו תהא מקום למומאה שתבא עליו אסור לפתוח אלא ישאר שם כמו שהוא עד שיוציאו את המת . כי כל זמן שאין פותח טפח אין המומאה נכנסת וכשיופתח הכנוס :

ח אסור לבחן לקרב ביהוד ר"א של מת או (ד) של קבר . ודוקא כשהמת מונח במקום קביעתו אבל כשהוא במטה שמוציאין אותו ובעת אמירת צדוק הדין אף בשמעמידין אותו אין שם קביעתו ואין צריכין להרחיק ב"א ר' משה' (פ"ט) :

ט כהן שהוא ישן באהל שיש בו מת שהמומאה נכנסת בו ואי אפשר למגר בעדי למנוע את המומאה (ברע"ל ס"ז) צריכין להקיצו ולהפרישו שולך משם . ואם הוא שוכב ערום אין להגיר לו אלא יקראו לו סתם שיצא בכדי שילביש את עצמו תחלה . דגדול כבוד הכהנים . וסבל מקום לאחר שגורע לו מן המומאה אסור לשהות שמה עד שילביש את עצמו אלא צריך לצאת מיד (פ"ט) :

י י"א דגם מת עומם מטמא באהל ויש ליוהר כדבריהם שלא לילך על קבר עומם ומכ"ש כשיש לחוש שמא גם מימר נקבר שם שהמומר דינו כישראל וגם הולך שילדה מוסרה מעכו"ם דינו כמו ישראל (ק"ט פ"ט) :

יא מותר הכהן ליטמא לקרובים . ופצוה לו ליטמא להם ואלו הן הקרובים אשתו הראויה לו (שאנינה פסולה לו) אביו ואמו . בנו ובתו . ואחיו ואחותו מאביו שהיו בני קיימא . אבל לספק נפלים אינו מטמא (וע"ל ס"ז ר"ג ס"ג) ואינו מטמא אחרות שנתקדשה לאיש . י"א הא דמותר ופצוה ליטמא לקרובים ודקא לצורך קבורה או להביא לו ארוך ותכריכין וכדומה . ולכן בשבת שא"א לקברו בו ביום אסור למטאות לו אפי' כדי לשמרו ונכון להחמיר כן . מיהו לצרכי קבורה ודאי מצוה ליטמא להם ואפי' יש ח"ק המתעסקים והוא אינו מתעסק כלל מותר לו להיות שם בבית שמא יצטרכו איזה דבר . ואינו מיטמא לקרובים אלא עד שיסתום הגולל ולא אח"כ :

יב כהן שפירשו אחריו מדרכי הצבור אינו מיטמא להם . ולא למי שהאביר עצמו לדעת וכן כל מי שאין מתאבלין עליו אין הכהן מיטמא לו (וע"ל סימן ר"א) :

יג אין הכהן מיטמא לקרוב אלא כשהוא שלם (ס) ולא כשהוא חסר ולכן י"א דאינו מטמא להרונ דמקרי חסר ונכון להחמיר (פ"ט) :

יד יש כהנים הדיומים נוהגין ללכת על קברי צדיקים באמרם שקברי הצדיקים אינם מטמאין ופסעות הוא בידיהם וצריכין למחות להם (עיין בספר פאת השלחן) (פ"ט) :

טו כשם שהכהן מוזהר שלא ליטמא . כך מוזהרים הגדולים על הקטנים שנאמר אסור אל הכהנים ואמרת ומרכיב שתי אמרות דרשו ר"ל להוזהר גדולים על הקטנים ודוקא למטאותן בידים דהיינו להכניסם לאותה המת (*) אבל אם הקטן מיטמא מעצמו (ו) אין צריכין להפרישו אך אם הגיע לחינוך יש להפרישו . ואשת כהן מעוברת מותרת ליכנס באהל המת (א"ח סימן פ"ג י"ד סימן פ"א פ"ט פ"ט) :

טז מן הכהנים אינם יכולין לכוף קרובי המת שימחרו להוציא את המת ממקומו כדי שיכנסו לבתיהם

מסגרת השלחן לתם הפנים כלל ק"ט בלויז דברים שמועיל לסתום הקב סכוא ולחך יסוד הסתומה : (ד) של קבר . כמה דברים אמורים שחין הקבר מסויים במחילות גבוהות י' טפחים אב"ה הם הוא מסויים במחילות גבוהות עשרה טפחים לו בחרין עמוק י' טפחים אל להרחיק ממנו אלא ד' טפחים (בלחן ערוך חכמת אדם) : (ב) ולא כשהוא חסר . ואפילו אם כל המת שלם אלא שחסר ממנו כל שהוא אפילו הוא מונח אצלו אינו מטמא לו (ש"ע חכמת אדם) ויש מי שאומר דהני מילי כשהסר לאחר מיתה או כשהסר בשעת מיתה כגון שחתכו ראשו שאינו עשוי כמו שהיה כחיים אלא אם חסר ממנו אבר בחייו ומת מיטמא לו אף ע"פ שאינו שלם (ש"ע ש"ך חכמת אדם כשם יש מי שאומר) : (ו) אין צריכין להפרישו . ומ"מ אביו מטמא להפריש ולבטלו

זה ליקח הרעמים מן החופים באמצע וגם יראה שהרעמים לא יראה כולל שם טפח . ומסמך דאם הענינים חווא פחות מטפח לא איכפת לן אעפ"י שרוב אשר בקצת החופים יש בו טפח ולפענ"ד צ"ע לדעת :

(*) בא"ר סימן ש"א פ"ק י"ד כתב וז"ל שוב ראיתי באמונה שמואל סימן ג' שנהגין להחזיר היקר (כהן) אחר המיתה לבית שאצל בית המה ע"ש ואפשר דהני כמו סכנה אם אין מחזירין אותו לביתו עב"ל . וע"ע מאי סכנה יש הלא יכול לינב טאשה אחרת . ומכ"ש אם האם אינה טניקה ואין אחי בעת המ' אמונה שמואל לעין בו :

קובור שדחן ערוך רג רד הלכות אבידות

לבתיהם אם לא כשהכהן הוא חולה שאינו יכול לצאת מביתו כופין את הקרובים להוציא את המת כדי שלא יבא החולה לירי איסור דאורייתא. ואם המת הוא נפל כופין אותו בכל ענין ואפי' בשבת להוציאו ע"י עכו"ם (א"ח סימן ס"א ו"ד סימן סע"ה).

רג על איזה קרוב ותינוק מתאבדן. ובו ה' סעיפים :

א על שבעה קרובים חייבים להתאבל. אביו ואמו. בנו ובתו. אחיו ואחותו בין מן האב בין מן האם. ואפילו היתה אחתו נשואה לאיש. האיש על אשתו והאשה על בעלה :

ב נוהגין שגם שאר קרובים מראין קצת אבלות בעצמן שבוע הראשונה עד אחר השבת שאין רוחצין בחמין ואין משנין קצת בגדיהם כמו בשאר שבת ואין כל הקרובים שוין בזה אם היו שני בשני או בן בנו או בן בתו לובש כל בגדי שבת חוץ מבגד העליון ועל (ה) חסיו וחמרתו או אבי אביו ואבי אמו וכן האשה על חמיה וחמותה ואבי אביה או אבי אמה אינן לובשין רק כתונת לבן והאשה גם צעיף לבן וכן המנהג שלא לילך לבית המרחץ (ג) ולא להקף את הראש גם אין לאכול חוץ לביתו לא בסעודת מצוה ולא בסעודה סריעים ולאחר שבת מותר בכל דבר (שע"ד) :

ג תינוק שאינו יודע אם בלו חרשיו אם לא. אם מת בתוך ל' יום ואפי' ביום שלשים אפי' גמרו שערו וצפרניו אין קורעין עליו ואין אונגין עליו ואין מתאבלין עליו משום דהוי ספק נפל ואם מת לאחר שלשים יום ואפי' ביום שלשים וא' קודם השעה שגולד בו (עיין חת"ם סופר סי' שמ"ג) קורעין עליו ואונגין עליו ומתאבלין עליו אא"כ נודע בבירור שהוא רק בן ח' חרשים (רלאו בר קייטא הוא) ואם ידוע בבירור שהוא בן תשעה חרשים נקטן שבעל ופירש גולד חי לתשעה חרשים גמורים אפי' מה ביום שגולד בו קורעין עליו ואונגין עליו ומתאבלין עליו (ש"מ סמ"ח סע"ד) :

ד תאומים שמת א' מהם תוך ל' ואפי' ביום השלשים והשני חי לאחר ל' לא אמרו' מדרה חי לאחר ל' גם הראשון היה בן קיימא אלא אין מתאבלין עליו (*) :

ה גר או גיורת שנתיירו עם בניהם אין מתאבלין זה על זה. דגר שנתייר קמין שגולד דמי. וקורבה שהיתה בגיורת אינה קורבה (שע"ד) :

רד אימתי מתחיל האבדות. ובו י"א סעיפים :

א משנקבר המת ונגמר סמיכת הקבר בעפר מיד מתחיל האבדות והולץ המגעלים שם בבה"ק ואם צריך לילך לביתו בין שכונת עכו"ם יכול להגעילם אלא שיתן בהם קצת עפר (כדלקמן סימן ר"מ ס"ו) (סי' שס"ט ס"ב וסכ"ה) :

ב אם הבית הקברות הוא סמוך לעיר והאבל לא הלך שמה אלא חזר לביתו א"צ לנהוג אבלות אלא משעה שאמרו לו שנסתם הקבר. ומ"מ אם הוא כסוד ללילה ורוצה שיעלה לו יום זה אוי משעה שהוא משער שנסתם הקבר יכול לנהוג אבלות (עיין לשון הריטב"א בסמכת מועד קמן דף כ"ב שכתב אלא ממתין עד כדי שיעור וכו'). ואם יאמרו לו אח"כ שנסתם הקבר קודם הלילה עולה לו זה היום ואם הוא ערב הרגל שבטל הרגל את האבילות של שבעה :

ג במקומות ששולחין את המת לקברו בעיר אחרת ואינם יודעים מתי יקברוהו או האבלים הנשואים בעירם מיד כשהורו מן הלוייה מתחילין להתאבל ומונין מאז שבעה וגם שלשים וההלכים עם המת עד מקום קבורתו מונים משקבר. (ה) וי"א דאם גדול הבית הולך עם המת

מסגרת השלחן

לחם הפנים

ולחלו"ל משם חס הקטן כולו בר הכנה (מ"א ורז"ט) כמו שנחבאל בסיון קס"ה ס"ב ככל מלכות לא תעשה ועיין ס' ונמה שכתבתי שם ס"ד :

רג (ה) חמיו וחמותו. וז"ל חס משה חשת לחיו בחיי אביו או בעל אמו בחיי אמו (עיין

פתיחי תשובה סימן שע"ד) : (ב) ולא לחוף את הראש. רק בלון או במים פזורים (מ"ב ש"ז ש"ך סד"ה). ועיין בש"ך ודגול מרבה וסידור בשבת (ודברי המחבר הם מדברי ההכחם אדם

(*) בסיון שצ"ז סביא חפ"ז בשם תשובת מהר"ם מינץ דרוה דוקא כשהראשון מת ביום ליתרומשום דהוי' אח"כ כמו שמועה דחוקה. אבל מ"ל הש"ע כס' שע"ד מוכח להראי דאפילו מת אח"כ אין מתאבדין עליו. ולכאורה י"ל הטעם משום דהואיל ואידתו אידתו כדאמרי' במנהגין דף מ"ז ע"ב. אך לפי' אכתי אם מת ביום ל' ונקבר ביום ל"א כיון דבשעת הקבורה שזו חל תאבדות יודע שיהיה בן קיימא היה רבו לומר דיתאבל אבר מדברי חפ"ז בסיון שע"ד נראה דגם בבה"ג אינו מתאבל. והאמת כן הוא לפי הטעם שכתב באור ודוע דאיכא למיטר דהפסח נחלקה מקצתה נקלטה מיד ובקצתה לאחר יום או ימים :

ודך חיים חילוקי דברים לענין לבישת הנגדים ונחל כנוסה) וכבר כיים הס"ך שהלכים דדברים אלו אחר המנהג :

קיצור שלחן ערוך רד החכות אבידות

אמת אזי גם הנשואים אינם כונן אלא משיקבר * ומשערין לפי אופד הדעת מתי נקבר מתחילין להתאבל והימים שבעתים דינם כדלעיל ס' קצ"ו ס"ה וס"ו ודוקא לחוברא אולי בטר גדול הבית דגם הנשואים אינם מונים אלא משיקבר. אבל אם גדול הבית נשאר בביתו ההולכים עם המת נגדו אינן נגדו אלא משיקבר :

ב מי שטבע במים או שהרגוהו עכו"ם ואינו נמצא לקברו כל זמן שלא נתייאשו מלבקשו אינו הל לא אנינות ולא אבילות ומותרין אפילו בתשיש ומשעה שנתייאשו מלבקשו עוד מתחילין להתאבל. ואם לאחר ימי האבל נמצא והובא לקבורה אינן צריכין להגות אבלות עוד אלא שאם הוא (ג) אביו או אמו (ג) צריך לקרוע. ומי שנטבע במים ויש לו אשה והוא בענק שאין מתירין אותה להנשא. אין נוהגין עליו אבלות. ואין אומרים אחריו קדוש. ומ"ם ישתדלו לעשות נד' להנשמה. ולהתפלל לפרקים לפני התיבה ולקרוא ההפטורה ולברך ביומן וליתן צדקה ולמזון או לשכור מי שימזון עשרו :

ה מי שמת לוקרוב והוא אינו שם ונודע לו במקום אשר הוא שם מונה לעצמו משעה שנודע לו. ואפי' בא אח"כ למקום המת אל שאר האבלים שהתחילו מקודם להתאבל לא יקצר אבלו בשביל זה. וכן אפי' אם לא נודע לו עד שבא אל האבלים אלא שהאבלים אינם במקום שמת המת ולא במקום קבורה ג"כ מונה לעצמו משעה שנודע לו :

ו אבל אם לא נודע לו עד שבא אל האבלים שהם במקום המת או במקום הקבורה איך אם היה בשעת קבורה במקום קרוב דהיינו לא יותר ממהלך י' (ד) פרסאות שהוא מהלך יום א' הרי זה כאילו היה באן בשעת קבורה ומונה עמהם. ואפי' בא ביום ז' קודם יציאת בהכ"ז כיון שעדיין נוהגין קצת אבלות מונה עמהם ז' ול'. ודוקא כשגדול הבית אצלם שכולם נגדו אחריו. אבל אם (ה) לא היה שם גדול הבית מונה לעצמו. וכן אם בא במקום רחוק אל"פ שיש שם גדול הבית מ"ם מונה לעצמו :

ז וזה שהוא מונה עם הנמצאים אפילו הוא חוזר לביתו מ"ם מונה עמהם :

ח (גדול הבית שבא במקום קרוב אינו נגדו אחר הקטנים ומונה לעצמו) (טעם) :

ט מי הוא נקרא גדול הבית. זה אשר ע"פ האומדן אם היו עוסקין בעובון המת היו הדברים נותנין על פיו והיו כולם הולכין אחר עצתו אפי' הוא קטן בשנים נקרא גדול הבית. ואפי' אינו

לחם הפנים

מבגרת השלחן

(*) כתבתי דין זה בדשן ו"א וכו' מפני שהרי"ף והרמב"ם והסמ"ג לא הלכו בזה. וגם דעת הרמב"ם נראה לפענ"ד כן. ודברי הש"ך בסימן שע"ה ס"ק ב' אינן מוכרחין. גם דבריו שבס"ק ג' וס"ק י"ב וי"ג לפענ"ד אינן מוכרחין ואמ"ל :

י (א) ויש אומרים דאם. וכן פסקו בש"ע

ואחרונים בזהם. ודוקא אם יוכלו לבוא

אל הקבר חוץ ג' ימים אבל אם אינם יכולים לבוא

אל הקבר חוץ ג' ימים. אלו שבכאן מוה"ר מיד

ללא מסתבר אם יקבר המת במקום רחוק שאלו שבכאן יצטו ימים רבים ולא יתחילו אבילות עד שיקבר (ש"ך חכמ"א סד"ה). וכל זה דוקא כשגדול הבית דר שם במקום שקוברין ונשאר שם אבל אם לא נשאר שם ח"פ שדר שם כיון שכל לכאן אפילו ביום ז' (קודם יציאת בית הכנסת בדבסמוך) גם הוא וכל ההולכים עמו מונה עם הנשואים כאן משעה שהחזירו פניהם מן הלוי' (ש"ך סימן שע"ה בע"פ קטן י"ב י"ג חכמ"א חידושי רעק"א). וכן מה שנחבאר בסמוך בפנים דההולכים עם המת נעיר אחרת מונים משיקבר הוא דוקא שלא חזרו אותן שהלכו לצית הקברות אלא אותן שנשאר צבית אבל אם חזרו אל"ס אפילו אם בלא מציית הקברות אלא אבילים הנשואים ביום כז' למזין אבילות שלכן קודם יציאת בית הכנסת (עיין לקמן ריש סימן רע"ו) שהנשואים מודין טעמין ק"ה אבילות גם אותן שבאו מוה"ר עמבן. ואין חילוק בין אם גדולים בין אם הקטנים הלכו לצית הקברות וחזרו וכן אם הבית הקברות רחוק או קרוב. אבל אם בלא ביום כז' אחר יציאת בית הכנסת שפסק אבילותם מלוחן הנשואים צבית אזי הבאים מבית הקברות מוה"ר לעמ"מ משעה שנסתם הגולל (ש"ך סד"ה חכמ"א. והמחבר כאן ובלח"פ דחה כל דברים אלו מהלכה בלי טעם ודל"ה) : (ב) אביו או אמו. עיין בש"ך ס"ח ט' דה"ה לשאר קרובים הנרצים לקרוע במיתתו : (ג) צריך לקרוע. ואם הוא שם בשעה שנמצא או ששמע בלוחו יום לר"ך להתאבל כל לוחו היום אבל אם אינו שם ושמע אחר שערב ביום ח"ל להתאבל (ש"ע ש"ך חכמ"א דא"ס) ויש אומרים דה"ה שאר קרובים לריכ"ס להתאבל בלוחו יום (כמו בליקוט עזמות דבש"ע סימן ח"ג) (ש"ך) : (ד) פרסאות. וצריך לשער דוקא בפרסאות שהם שמונה אלק אמה (עיין פתחי תשובה) כמבואר בכללים : (ה) לא

י מי ששמע שמת לו מת וכבר התפללו הצבור ועדיין הוא יום אם הוא עדיין לא התפלל ערבית אינו נגדר אחר הצבור ואותו היום עולה לו . אבל אם התפלל ערבית שוב אינו עולה לו אותו היום . ומנהג שבעה ושמיים מיום המהרה . ודוקא לחומרא אכרינן הכי ולא לקולא שאם שמע ביום שלשים לאחר שהתפלל ערבית לא אכרינן שכבר הוא לילה והל' שמועה הרוקה (שית' כס' ר"ו) להקל עליו . אלא השכינן ליה ליום והל' שמועה קרובה . ויום זה (ו) עולה לו כמ"ז . ולענין תפילין בשאר הימים אם שמע לאחר שהתפלל ערבית ועדיין הוא יום יניחם למחר בלא ברכה ויבסס אותם . ואם היה כן ביום ל' מניח למחר תפילין ומסביר עליהם כמ"ז . ואשה ששמעה שמת לה מת וכבר התפללו הצבור ערבית אלא שעדיין הוא יום . אם אין רובה להתפלל ערבית נגדרת אחר הצבור לחומרא ואותו היום אינו עולה לה (ספ"ט ספ"ט ח"ב) :

ל' צריך להתאבל או . אבל אם לא עבר עד לאחר ל' או שהפסיק רגל בינתיים אינו צריך להתאבל אה"כ (עין חת"ם סופר ט"מ ש"ב) :

ר' דין מעודת הבראה . ובו ט' עיפים :

האכל ביום הראשון אסור לו (ה) לאכול סעודה הראשונה משלו. ומצוה על שכנו שישלחו לו לסעודה הראשונה. ונקראת סעודת הבראה. ותחלת הסעודה תהא בביצים או עדשים שהם ענולים ואין להם פה כמו האכל שאין לו פה. ואחר זאת מותר לאכול כל מאכל ואפילו בשר, ויותר לשתות קצת יין בתוך הסעודה כדי לשתות המאכל במעיו אבל לא לנהוג (וגא דרל היום הראשון אסור לו לאכול משלו אפי' אישול כמה פעמים ביום):

לא לרעות (י"א דכל היום הראשון אסור לו לאכול משלו אפי' אכל נכח העצם ביום).
 אם אינו רוצה לאכול ביום עד הלילה כגון שגבר היום הגדול לו לאכול משלו, ולכן מי
 שהוא דר יחידו בכפר ואין מי שישלח לו סעודה הבראה נכון שיתענה עד הלילה, ובכל
 מקום אם אינו יכול להתענות אינו מחוייב לצער את עצמו ומותר לו לאכול משלו:

מקום אם אינו יכול להתחתן אתו מחוייב לעזוב את אשתו והוא חייב להחזיר לה כל המצויות שהיו לה. ואם אינו יכול להחזיר לה את המצויות חייב להחזיר לה את המצויות שהיו לה. ואם אינו יכול להחזיר לה את המצויות חייב להחזיר לה את המצויות שהיו לה.

ד אשה אין לאנשים להברות אותה אלא נשים מברות אותה :
ה אם נקבר המת בלילה . אם רוצה לאכול בלילה אסור לו לאכול משלו אלא מברין אותו .
 ואם אינו רוצה לאכול בלילה אסור לו לאכול ביום מעודה הראשונה משלו משום דהיום
 תולד אחר הלילה וה'ל יום ראשון :

אם נקבר חמץ בערב שבת מט' שעות ולמעלה (ג) שאז אסור לקבוע מעודה אין מברין אותו מפני כבוד שבת ולא יאכל כלום עד הלילה :

מברין על שמועה קרובה ואין מברין על שמועה רחוקה (עין סימן שאה"ו) שמע שמועה קרובה בשבת אין מברין אותו ואוכל משלו. ונס ביום א' שלאחריו אין מברין אותו מפני שכבר נדחה יום השמועה (פ"ח):

ח. וכן מי שמת לו מת ונקבר ב"ט אין מברין אותו וגם לאחר י"ט אין מברין אותו כיון שכבר נדחה. אבל אם נקבר ביהמ"מ מברין אותו אלא שאוכל יושב על הספסל אצל השלחן כדרכו כי אין אבלות ביהמ"מ (* (סי' ס"ח ח"א וכו' ח"א סימן קמ"ז):

מן דעו נוהגין להתענות ביום מיתת תלמיד חכם (שע"ח) :

כל דין שמועה קרובה ושמועה רחוקה . ובו יא סעיפים :

❖ מי שבאה לו שמועה שמת לו קרוב שהוא חייב להתאבל עליו אם באה לו בתוך ל' ואם ביום

מסגרת השלחן

לחם הפנים

* כן פסק בש"ע א"ח סימן תקס"ז ס"ח וב"ד סימן
 ת"א ס"ד. ובסימן ש"ע ס"ף י"א כתב והוא
 שצריך

הוא יום שלם לו ליוז אחד ואם הוא לילה אין כאן אבילות לגמרי (כח סדרה) :

(א) לזכר סעודה. עיין במה שכתב במחבר סימן קל"ו סי' בלחסי"פ דאף שתיית קאפס

קיצור שרחן ערוך רו רז הלכות אבידות צח

ביום ל' עצמו הרי זו שמועה קרובה וקורע וחייב לנהוג ז' ימי אבלות מיום שהגיע לו השמועה
וגם אבלות שנהג בשלשים מונה מיום השמועה וזו' השמועה דינו כיום הקבורה לכל דבר ואותן
ל' יום שנקראה בהן שמועה קרובה (ה) מונה מיום הקבורה ולא מיום המיתה :

ב באה לו השמועה לאחר שלשים יום וזהו שמועה רחוקה ואינו צריך לנהוג אבילות רק
שעה א' לא שנה שמע ביים ולא שנה שפע בלילה ונהג שעה אחת דיו ואפי' על אביו ואמו
(ולענין קריעה י"ל ס' קצ"ה ס"ח) אך בדברים שנוהגין על אביו ועל אמוכל י"ב חדש נוהג גם
בשמועה רחוקה ומנה י"ב חדש מיום המיתה . ואם באה לו השמועה מאביו ואמו לאחר י"ב
חדש אינו נוהג אבלות אלא שעה א' גם בדברים שנוהגין כל י"ב חדש :

ג השומע שמועה רחוקה אינו צריך לנהוג כל דין אבלות אלא דיו בהליצת טענל לבד .
(י') ומותר במלאכה וברחיצה וסיכה ותשמיש הסמטה ותלמוד תורה ואם אין טענלים כרגליו
בשמועה רחוקה צריך לעשות מעשה אחרת שיהא ניכר שהוא עושה משום אבלות כגון שישב
על הקרקע שעה אחת :

ד באה לו שמועה קרובה בשבת יום השבת עולה לו ליום א' ולמזאי שבת קורע ומטת
לו עוד ששה ימים :

ה באה לו שמועה קרובה בשבת או כרגל ולמזאי שבת או למזאי הרגל נעשה רחוקה אסור
יום השבת או ימי הרגל בדברים שבצינעא . ולמזאי שבת והרגל נוהג שעה א' אבלות
כמו בשמועה רחוקה :

ו באה לו שמועה קרובה בשבת והוא ערב יום טוב כיון שדברים שבצינעא נוהג בו מבטל
הרגל את השבועה :

ז השומע שמועה רחוקה בשבת או כרגל אינו נוהג אבלות ואפילו בדברים שבצינעא מותר
למזאי שבת ורגל נוהג שעה אחת ודיו :

ח מי ששמע לאחר הרגל שמת לו מת קודם הרגל אע"ג דלאותן שנהנו אבלות קודם הרגל
בא הרגל והפסיק מ"מ לדידה כיון שלא נהג כלל קודם הרגל כל ששמע אפי' ביום ל' יום
הקבורה הוי אצלו שמועה קרובה וצריך לנהוג ז' ול' :

ט מי שמת לו מת ולא נודע לו אין להניד לו ועל הסניד נאמר מציא דבה הוא כסיל ומותרין
להומינו לסעודת אירוסין ונישואין ולכל שמחה כי כל זמן שהוא אינו יודע הרי הוא כשאר כל
אדם וכן בעל שהוא יודע שמת איזה קרוב ראשתי מותר לו לשמש עמה כיון שאינה יודעת :
י אבל מי שאחד שואל אותו על קרובו (שמת) אם הוא חי אין לו לשקר ולומר חי הוא
שנאמר מדבר שקר תרחק . אלא יאמר בלשון דמישתבע בתרי אנפין וישער בעצמו שמת :
יא לבנים וזכרים נוהגין להודיע כשמת האב או האם כדי שיאמרו קדיש (סימן ט"ג) :

יב דיני נתיים אבלים . וכו' ז' סעיפים :

א מצוה גדולה לנחם אבלים ומצינו בהקב"ה שניחם אבלים דכתיב ויהי אחרי מות אברהם
ויברך אלהים את יצחק בנו והוא גטילות חסד עם החיים ועם המתים (ועל ס' קצ"ג
פ"א) אין המנחמין רשאים לפתוח פיהם עד שיפתח האבל החלה כדמצינו באיוב . שנאמר
ואין דובר אליו דבר ובתיב אחרי כן פתח איוב את פיהו והדר יען אליפו התימני . כשרואים
המנחמים שהאבל פוטר אותם אינן רשאים לישב אצלו (טעם דף י"ד יו"ד ס' פ"ה ע"ג) :

ב אבל או הורה אינן צריכין לעמוד אפילו מפני נשיא . דרך ארץ הוא שאם אחד רוצה
לכבד את חברו ולקום מפניו אומר לו חברי שכ . אבל לאבל או להולה לא יאמר ק
משום

דלים הפנים

מסגרת השלחן

א צריך לכבד ז' אחר הרגל וכו' צריך להברותו הכראח
ראשונה שבימי אבלות . והוא דעת י"א בסרדני . וחמשה
לפענ"ד כי כפי הנראה י"א אלו ס"ל דאין מברין
בתוחם . ועין שם בש"ך ס"ק י"א דקשיא ליה סיפא
שכתב וכן אם שמע שמועה בשבת וכו' (ובב"ש ח' ואת ע"ש)
והפענ"ד דאין מברין קשיא (בש"ך שם מצוין
ס"ק ז' בשמעה כי שייך לאח"כ על דברי הרמ"א ח"בא
דעולה לו וכו') :

ב ט"א אסור משלו : (ב) שאז אסור לקבוע .

ג פנין לעיל סימן ע"ב ס"י וזמנה כסתנתי שם :

ד (ה) מונה מיום הקבורה . כן פסק הסד"ה
ואהע"ז ולזה נוסח דעת הס"ך צ"ח כ"כ :

ה מלאכה מסקנת הדגומ"ל וכן כחנ בסקנות יד
שאל והאמר ברוך כסס שריה פ"י . ויש לומר

דמונין מיום המיתה (רש"ל צ"ח דריש"ק ט"ז ש"ך חכמת אדם) : (ב) ומותר במלאכה . ואם
בא לו שמועה בשעה שכיב עוסק בתורה או במלאכה או שכיב רוחן מפסיק שעה אחת משום
אבלה ומוציא למע שנידו . ומ"מ אין יולא ידי אבילות בהפסק זכ ולר"ד שיעשה מעשה שניכר ששכח

קיצור שדהן ערוך רו רח הלבות אבילות

משום דמשמע שב באבלות שלך . שב בחולי שלך :

נ לא יאמר אדם לא נפרעתי כפי מעשי הרעים ופוצא דברבים אלו שלא יפתח פה לשון (עין סוף סימן ל"ג) :

ד לא יאמר אדם לאבל מה לך לעשות אי אפשר לשנות מה שעשה הקב"ה . כי זהו כעין גידוף דמשמע הא אם היה אפשר לשנות היה משנה אלא צריך האדם לקבל עליו גורל השי"ת באהבה (שע"י) . (ע"ל סי' נ"ט ס"ב) :

ה האבילי יוש להם להתאבל במקום שיצאה נשמתו של המת . כי באותו מקום נפש המת מתאבלת ושם צריכין ליתן לתנחומין ומצוה להתפלל שם בעשרה שחרית וערבית (וע"ל סי' כ"ו שאין אומרים בבית האבל אור"ה ברכנו בברכה וכו') ואפי' אין שם אבל . כי יוש בזה נחת רוח להנשמה ואם יש אבל מצטרף לסמך ויביאו לשם ס"ת מקודם ויכניסו לו מקום כראוי על זמן שיתפללו שם . אם יש בשני בתים תמים באחד יש שם אבל ובאחד אין שם אבל ואין בעיר ההוא כדי לחלק שיתפללו כאן וכאן בעשרה יתפללו בבית שאין שם אבל . ונהנין לומר בבית הנפטר לאחר תפלת שחרית ומנחה את הממזר תהלים מ"ט למנחה וכו' שמעו זאת כל העמים וכו' ומה טוב ללמוד שם משניות לתיקון הנשמה (משנה אותיות נשמה) (שע"י סוף סימן ל"ג) :

ו אין אומרים הלל בבית הנפטר אם יש שם אבל תוך שבעה (משום דהוי כמו לועג לרש שאומרים בו לא המתים יהללוה) ואם יש שם חדר אחר ילך האבל לחדר אחר והצבור יאמרו הלל ואם אין חדר אחר אוי בר"ה אין צריכין לומר אחר כך הלל בביתם אבל בחנוכה צריכין לומר הלל בביתם . ואם מחפליין בבית הנפטר ואין שם אבל או בבית האבל שאינו בבית הנפטר אומרים גם בר"ה הלל אלא שהאבל לא יאמר (משום שנאמר זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו) . (ה) אם יום השביעי הוא בחנוכה או לאחר שהלכו המנחמים שפסקה האבלות יאמר גם האבל הלל מפני שהוא חיוב . (עין בפ"מ סימן ע"ז סק"ג) . ויא' דבחנוכה אומרים הלל גם בבית האבל בצבור . ראש חודש (ב) שחל בשבת אומרים הלל בצבור גם בבית האבל דאין אבלות בשבת (א"ח סימן קל"א . וי"ד סימן ע"ז) :

ז ברכת אבילים שבברכת המזון לא נהיגי עכשיו כי סימכין על הפוסקים דמ"ל דלא נתקנה אלא כשסבירין בעשרה (עין באר הגולה) (*) (שע"י) :

רח שהאבל אסור במלאכה . ובו מ"ו סעיפים :

א אלו דברים שהאבל אסור בהם כל שבעה . במלאכה ברחיצה בסוכה בנעילת הבגד בתשיש המטה . ואסור לקרות בתורה ואסור בשאלת שלום ואסור בניהוץ ובתספורת ובכל מיני שמה ואסור להניח תפילין ביום הראשון :

ב מלאכה כיצד כל שלשה ימים הראשונים אסור במלאכה . אפילו הוא עני המתפרנס מן הצדקה . מיום הרביעי ואילך אם הוא עני ואין לו מה יאכל עושה בצניעה בתוך ביתו (ה) וכן האשה עושה מלאכתה בתוך ביתה בצניעה כדי שרגמנה . אבל אסור חכמים תבא מארה לשכניו שהצריכוהו לכך כי עליהם מוטל להשגיח על העני ומכ"ש בימי אבלו : נ אפילו לעשות מלאכה ע"י אחרים ואפילו ע"י עבדים אסור (**) ואם המלאכה דבר נחון מאד

רח הפנים

א ואם אירע ברית סילה בבית האבל שסבירין בעשרה היה כראוי לעני' לברך ברכת אבילים . אך ראוי כפרט"ג אור"ה משבצות ס"ס קפ"ט שבתכ דגם אז אין לומר אותה משום דהוי יום טוב ואין אבלות כפרסומי . והנכסה לו אי הוי יום טוב אסור אנו כמסל א"ת והאבלות . אמנם ראיתי בספר תשובה מאהבה ח"ג סימן ש"צ דיש לדחות ידו של צבור מפניק אבלות ולא ידע של יחיד . ואם הערה שם דלא הוי יום טוב . וכן כתב בא"ר סימן קל"ב ס"ק ד' דאין מותר לו רק ללכת לבדו ללכת בנו אבל כל שאר אבלות נהנין בו . והביא בן כשם כמה גדולים ובשם תשובת מהר"ם סיני סימן מ"ג ע"ש :

(**) בשו"ת השיב משה נשאה בא' שנוע לו שהוא אבל על אביו והוא בידן וכו' וכו' אינו אומר דאם מחייב

אין דעת ה"ה בלוי"ה סימן קל"א דבר"ה ים בנשמה לעניים הלל גם בבית האבל ציבור . וגם האבל חייב בו בחנוכה עכ"ד : (ב) חל בשבת . ויבא דין הקודם מהו ברגל (פרמ"ג וט"ד) :

קיצור שרן ערוך רח הלכות אבילות

צו

מאד ויכול לבא לידי הפסד יעשה שאלת חכם :

ד כשם שאסור במלאכה כך אסור לו לישא ולהיך בסחורה . ואם יש לו סחורה שאם לא ימכרנה עכשיו יהיה לו הפסד מן הקרן יעשה נ"כ שאלת חכם . ואם באו שיירות או ספינות שמוכרים עתה (ג) בוזל ואחר כך לא ימצא . וכן אם הוא בידיר ושמע שמועה קרובה . ויכל לזכור ולקנות על ידי אחרים :

ה מותר להלוות בריבית ע"י אחרים לעבדים שרגילים ללות ממנו . וה"ל למכור סחורה לרגילים אצלו שלא ירגילו א"ע אצל אחרים :

ו מותר לו לשלוח לגבות חובותיו שיש בהם חשש שמא יתקלקלו :

ז כתיבה המותרת בחול המועד מותרת גם לאבל אם אי אפשר לו ע"י אחרים :

ח אבל ששרהו ביד אחרים באריסות (דהיינו לשריש או לרביע) או בחכירות (שנותן המקבל לבעל השרה סכום קצוב מפירות השרה) או בקבלנות (שנותן לו מעות בשבירות) הרי אלו עובדין כדרכן בימי האבל של בעל השרה דכיון שהעבודה היא לתועלת שלהם אין להם להפסיד בשביל אבלו . אבל אם יש לאבל שכיר יום לעשות בשדהו אסור אפילו אם השרה בעיר אחרת . כיון שעבודה זאת היא לתועלת האבד והיא בפרהסיא (וע"ל סעיף י"ג) :

ט אם האבל הוא ארץ בשדה של אחר . אסור לו לעבוד בו בעצמו אבל ע"י אחרים מותר משום דאין זאת נקראת מלאכת האבל אלא מלאכת בעל השרה . ואם יש שאר דבר של אחרים ביד האבל לעשותו . לא יעשה אפילו על ידי אחרים אך כשהוא דבר האבוד יעשה על ידי אחרים :

י בהמות של האבל המושכרים לאחר . מותר השוכר בהם מלאכה כיון ששכרם קודם שנעשה אבל ושכירות קניא והיוין של השוכר . ולאחר כלות ימי השכירות אסור : **יא** מותר האבל לקבל מלאכה לעשותה אחר ימי אבלו . ובלבד שלא ישקול ולא ימרוך כדרך שהוא עושה בשאר פעמים :

יב היה להאבל איזה מלאכה ביד אחר כיון שהוא בקבלנות וקבל את המלאכה קודם שנעשה אבל וגם היא בצינעא בביתו של הבעל מלאכה . לכן מותר לו לעשותה :

יג מלאכת בנין של האבל אפי' ע"י עבדים ובקבלנות (ג) ובסמוך רחוק שאין ישראלים דרים שם אסור . ומלאכת שדהו ביד אחרים בקבלנות דהיינו שהוא נותן להפועל שכר קצוב בעד כל עבודת השרה חרישה וזריעה וקצירה וכדומה . יש מפרשין ויש אוסרין :

יד מלאכת הבית אין בהן משום מלאכה לאבל . ומותר לאשה בימי אבלה לאפות ולבשך ולעשות כל צרכי הבית מה שצריך לה . אבל מה שאינו צריך לה אסור וכן משרתת שאירע לה אבל אעפ"י שהיא משרתת בשכר מותר לה לעשות כל צרכי הבית . אבל לא תעשה מה שאינו צרכי הבית אלא להריוח . וכ"ש שלא תצא מן הבית כמו שאר אבל :

טו שני שותפין חנונים שאירע אבל לאחד מהם נועלים חנותם שלא יעשה השותף בפרהסיא אבל יכול לעשות בצינעא בתוך ביתו האבל בעסק השתותפות . ואם האבל הוא אדם חשוב והשותפות נקרא על שם שיש להאבד חלק בו אסור לשני לעשות אפילו בתוך ביתו (ובמקום שיש הפסד גדול אם גם השותף של האבל לא יפתח החנות יעשו שאלת חכם אם להתיר לאחר שלשה ימים . ועיין בהנהגת הגאון מהר"ב וצ"ל ובס' חכ"א קונטרס מצב"ח משה סי' ד' . ועיין בספר ברכי יוסף) (סימן ס"ט) :

טז איסור רחיצה וטיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה וכו' ח' סעיפים

א אסור לרחוץ כל גופו אפילו בצונן . אבל פניו ידיו ורגליו בחמין אסור ובצונן מותר . ורחיצה

רחם הפנים

מסגרת השרן

רח (ה) וכן כהנה . אין מתירין לה אלא מלאכה של זינעה ושל חרע כגון להיות טווח בפלך בתוך ביתה ואם אינה מספקת בזו עושה הוונתה מלה בלינעה תוך ביתה (כור ש"ך)

מחויב לשלוח שליח דהרוע לאשתו ונ"כ שלא יתעסק בפרקמטיא או לא . והשיב שא"צ להרוע להם . דהא איסור מלאכה באבל נפקא דין מתח ואם כן לא חסיר סתח דהיינו דאין מצינו לאותו שהוא מותר במלאכה (בגון כבדן) עושה מלאכתו שלא בדיעבד ורצונו דהוא לא עבד ולא מיד ה"ל ל"ש (ולפי דבריו ה"ל אפילו כשתן בעיר אחת) ולפענ"ד ע"ע מוכא דהא הכי באותו סימן בהם (דכתיב גבי י"ט) לא יעשה אתה ולא יעשה הבשר ולא יעשה הנפשו מלאכתך משמע מכאן דאסור לישראל להניח לנכדו לעשות מלאכתו בין בי"ט בין בשבת וכו' ע"ש . והוכיח שאפילו אם הנכד מעצמו בא לעשות מלאכת ישראל צריך לפחות בידו . וכן מוכח לשי"ת מהקדמם בבמה דוכתי הכל מלאכה האסורה בשבת על ידי נכדו גם אם הנכד מעצמו בא לעשותה צריכין לפחות בו . עיין סימן רמ"ד (ועיין מן אברהם סי' של"ד ס"ק כ"ז וצ"ע לפענ"ד) :

ה הרמ"א חתם דמותר . וצ"ע מאי משא"י ר"ח האסור . וכתבתי"ל מותר באבל אסור והיינו משום דהאבל

קיצור שחן ערוך רט רי חלכות אבירות

יחיצה בחמין אסור כל שלשים. ואפילו לחוף הראש. וגם רחיצה כל הגוף בצונן אם היא לתענוג אסור כל שלשים. ואשה לצורך חפיפה שקודם טבילה מותרת לרחוץ בחמין לאחר שבעה. ולענין לבישת לבנים על פי קנ"ט ס"ה :

ב יולדת שאירע לה אבל והיא צריכה לרחוץ. מותרת גם בתוך שבעה. אך ביום ראשון יש להחמיר אם אין לה צורך כל כך. וכן מי שהוא אסמנים שאם לא ירחוץ יצטרע הרבה ויכא לירי מוחש מותר לו לרחוץ. וכן מאן דאית ליה ערבוביא ברישיה מותר לו לחוף ראשו בחמין :

ג אסור לסוך אפילו כל שהוא אם מכין לתענוג אבל אם הוא מכין להעביר הוזהמא מותר ומכ"ש משום רפואה כגון שיש לו חמטין בראשו :

ד מי שתכפהו אבדלו שאירע לו שתי אבלות זו אחר זו מותר לו לרחוץ בצונן (ס"ה) :

ה אסור נעילת הסנדל הוא דוקא בשל עור. אבל בגד או של גמי או של שער או של עץ מותר. דלא מקרי מנעל אלא של עור. מנעל של עץ ומחופה עור אסור. אע"פ שהאבה אסור בנעילת הסנדל מ"ט עכ"פ בבב"ק שיעשה לו כל צרכו :

ו יולדת כל שלשים יום ללידה מותרת בנעילת הסנדל. (ה) וכן חולה שיש לו סכה כרגלו מפני שהצינה קשה להם :

ז אבל שהולך בדרך מותר בנעילת הסנדל וישים קצת עפר בסנדליו. וכן בכל מקום שצריך לנעול סנדל יעשה כן (ס"ג) :

ח אסור בתשמיש המטה. וגם בחיכוך גנישוק. אבל שאר דבר קרבה כגון מונית הכוס והצעת המטה וכדומה מותר בין באבלות ו' ד' בין באבלות דירה (ס"ג) :

רי איסור תלמוד תורה ושאלת שלום. וכו' ט' סעיפים :

א אסור בתלמוד תורה משום דכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב ואבל אסור בשמחה. (ה) ואסור בתורה נביאים וכתובים משנה תלמוד הלכות ואגדות. אבל מותר לקרות באיוב ובקינות ובדברים הרעים שבספר ירמיה ובנמרא פירק אלו מנלחין דמירי מדיני מנודה ואבל.

ובסמ' שמחות ובספרי פוסקים מותר ללמוד הלכות אבלות. וגם בדברים שהוא מותר ללמוד אסור לעיין קושיא או תירוצ :

ב מלמד שהוא אבל לאחר ג' ימים מותר לו ללמוד (ג) עם התינוקות כל הדברים שצריכין ולא יתבטלו מלימודם. כי תינוקות של בית רבן אשר הכל פיהם נקי מחטא חביב יותר מלימוד של גדולים. וכן אבל שיש לו בנים קטנים לא יתבטלו מלימודם. שהרי אינם חייבים באבלות :

ג אפילו האבל הוא כהן ואין בבהב"נ כהן אחר אסור לו (ג) לעלות לתורה (ס"ד) :

ד בתפלתו כל שבעה לא יאמר פיוטם הקשורות גם לא יאמר סדר מעשרות ובפרק איהו מקומן לא יאמר יהי רצון כאילו הקרבתיו וכו' (ראב"א אינו משלח קרבנותיו). וכשעושה הברלה במוצאי שבת על הכוס לא יאמר פסוקי שמהה שקודם לה אלא יתחיל מן הברכות (ס"ה ס' ע"ז וס' ס"ד) :

ה אבל תוך שבעה אין לו להתפלל לפני התיבה אלא אם אין שם אחר מי שיתפלל אך אם הוא אבל על אביו או אמו נוהגין שמתפללין לפני התיבה אף על פי שיש שם אחר.

ובשבתות

מסגרת השלחן

דחם הפנים

דהובל אפשר לו לעשות ע"י אחר כמ"ש ולכן י"ל דגם (ז"ך) : (ב) כזל. או לוקחים ציורק (ש"ע הרמ"א מירי באי אפשר ע"י אחר :

חכמת אדם) : (ג) ובמקום רחוק. עיין בש"ע

וחכמת אדם סימן ש"פ איזה אופנים שמותר כזה לפעמים :

רט (ה) וכן מולד. ומי שיש לו מכה כרגלו (אחרונים) :

רי (ה) ואסור בתורה. ומ"מ חס שאל לו אדם איזה דין באיסור וסימך מותר להזכות לו חס

אין אחר ח"ל הוא ולריכין לו (רמ"א ואחרונים) : (ב) עם התינוקות. וכו' מי שלומה עם

גדולים וחס לריכין לו (סד"ס וכן נראה דעם החכמת אדם להחיר כזה לאחר ג' ימים עכ"פ) ועם

קטנים יש להחיר גם כיום ה' (כמו שכתב בסד"ס ועיין בחכמת אדם בקונטרס מלכת משה

אות ד' מה שכתב בדעת הרמ"א לחלק בין דבר מלוך ובז"ל נראה דעם הס"ך והכמ"ל כאלו

לסמור בקטנים אף ביום ראשון כמ"ש רש"י בחשונה ועיין בהגהות יד שאלו שתמה על סמ"א

שכתב לקטנים דוקא אחר ג' ימים) : (ג) לעלות לחורס. עיין לקמן סימן רי"ט ס"ב לענין שבת

קצוצר שרן ערוך רי ריא הלכות אבידות

בשבתות ויום טוב נוהגין שאינו מתפלל לפני התיבה כל השנה אלא בדליכא אחר. ואם היה דרבו להתפלל לפני התיבה גם קודם שנעשה אבל יש להתיר בכל ענין (סאיר נתינים סימן פ') ועל סי' קכ"ה סעיף ח' (שע"ז פ"ז):

ו שאלה שלום כיצד שלשה ימים הראשונים אינו שואל בשלום כל אדם ואם אחרים שלא ידעו שהוא אבל שאלו בשלום לא ישיבם שלום אלא יודיעם שהוא אבל ולאחר שרשה עד שבעה אינו שואל ואם אחרים שלא ידעו שאלו בשלום משיב להם. משבעה עד שלשים הוא שואל בשלום אחרים שהרי האחרים שרוין בשלום. ואין אחרים שואלים בשלום שהרי הוא אינו שרוי בשלום ואם לא ידעו ושאלו משיב להם. לאחר שלשים הרי הוא כשאר כל אדם (שפ"ה):

ו כיון שהוא אסור בשאלת שלום מכל שכן שאסור בשתוק. ולכן כל ז' לא יאחזו תינוק בידו כדי שלא יביאנו לירי שותק. וכן אסור לו להרבות בדברים עם הבריות אך אם עושה לכבוד רבים כגון שרבים באים לנחמו מזהר לו לומר להם לכו לבתיכם לשלום ולכבוד רבים שרי (שפ"ה ש"א ונרמ"ג):

ה מקום שנהגו להיות שואלים בשלום אבלים בשבת שואלים. והאכל נתן שלום לכל אדם בשבת כי דבר שבפרהסיא הוא (שפ"ה):

ט מזהר לברך שהחיינו אפילו תוך שבעה כשהוא צריך כגון בתוכה או על פרי תרש וכדומה (קנעסס מהל"ז):

ריא שאר דברים שהאכל אסור בהם. וכו' מ"ז סעיפים:

א אסור לישב כל ז' ע"ג ספסל או ע"ג כרים וכסתות כ"א ע"ג קרקע אך חולה וזקן שיש להם צער בישיבה ע"ג קרקע מתירין להשיבם כד קמן תחתיהם מיהו יכול לילך ולעמוד ואינו צריך לישב כלל רק כשהמנחמין אצלו צריך לישב. וכן אסור לישן ע"ג מטה או ספסל רק ע"ג קרקע אבל יכול להציע תחתיו כרים וכסתות על הקרקע כמו שהוא רגיל לשכב במטה (תש"ס בשם הגאון בעל נז"ב) ויש מתירין לישן במטה וכן נוהגין קצת מפני שמבקע הלשן והיוין כמו חולים לענין זה (שפ"ז):

ב אבל ביום הראשון אסור להניח תפילין בין שהוא יום מיתה וקבורה בין שהוא יום קבורה (לחור *) ואם נקבר בלילה אסור להניח תפילין ביום שלאחריו וביום השני מניחן לאחר הנץ החמה ויום שמועה קרובה כיום מיתה וקבורה דמי. אבל מי שמט לו מ"ז ברגל או שבאה לו שמועה קרובה ברגל אזי ביום הראשון שלאחר הרגל מניח תפילין (סי' שפ"ה ובסד"ה הלכות חלק וקנעסס מהל"ז):

ג עשיית תראש אין נוהגין בפריות אלו ומכל מקום יש לנהוג בעטיפה קצת דהיינו למשוך את הכובע למטה לפני. והענין כל ז' היום משבת משום דהוי דבר שבפרהסיא (סי' שפ"ז וכו' ח').

ד אסור ללבוש בגד מכובס ואפילו כהנות בתוך שבעה ואפילו לכבוד שבת. אפילו מדינים ומצעות המטה ומספחות ידים אסור להציע המכובסין אך לכבוד שבת מותר להציע על השלחן מספחות מכובסות מכבד:

ה לכבס כמותר בעצמו אפילו להניחו עד לאחר שבעה אסור משום מלאכה. ואם היה כמותר בידי אחרים מותרין לכבסן כמו שאר מלאכה בקבלנות (לעיל סי' ר"ח סעיף י"ב):

ו מי שתכסהו אבלות זה אחר זה מותר לכבס כמותר במים לבד (אבל לא באפר ובורח וכדומה) וללבוש:

ז לאחר שבעה עד שלשים מדינא אינו אסור ללבוש א' להציע תחתיו אלא בגד מזהק (ניהוץ י"א דהיינו נעמאנגעלט. נעראלט. גיבילגט. וי"א דהיינו כיכוס במיח ואפר או כנתר ובורית) והוא שיהא לבן וחדש. אבי נוהגין לאסור גם במכובס אפילו בלא ניהוץ אא"כ לובשו אדם אחר תחלה זמן מה. אך אם אינו מכובס אלא בטיס לבד אין צורך שילבישו אחר תחלה:

ח אם אינו מחליף לתענוג אלא לצורך כגון שהכתונת שעליו מלוכלך או משום צרכותא מותר אפילו תוך שבעה ובחול אם לבשו אחר תחלה:

ט מותר ללבוש ולנהג לאחר שבעה ללבושם לאחר שלשים או ללבושם אפילו תוך שלשים לאחר שילבשם אחר:

אמנו

דהם הפנים

י' ולא כס"ש בספר ח"י אדם רינתם בלא בריכה. וכבר הנחתי שם בדבריו דהא אימורא איכא:

קיצור שרץ ערך ר"ב הלכות אבינו

אסור ללבוש תוך ל' בנדי שבת אפילו בשבת ומכל שכן ללבוש בנדים חרשים. ועל אביו ואמו נהגו אסור ללבוש בנדים חרשים כל ר"ב חורש (ע"ל סי' רס"ז ס"ז) אך אם צריך להם יתנם לאחר ללבוש תחלה ב' או ג' ימים (סי' שס"ט וז"ל נכ"ל סי' ח' דהמיר ללבוש בנדי שבת) :
יא אשה בתוך שלשים ואפילו בתוך שבעה לאכלה להניע זמנה ללכת בשבת דבהכ"נ לאחר לידתה ונהגות שאורו שבת הוא לה כס' י"ט ללבוש בנדי יקר ועדי זוב. מותרת ללבוש בשבת זה בנדי שבת אך לא בנדי י"ט שלא הוות דעתה ותשכח האבלות. נאמנה צריכה לשנות מקומה (שו"ת פמ"א ח"ב סי' קכ"ג) (ה' רוסד"ה) :

יב אסור לגלח שערו כל שלשים בין שער ראשו בין שער וקנו בין שער שעד כל מקום (*) ועל אביו ואמו אסור לגלח עד שיעורו בו חבריו. ושיעור גערה יש בו מחלוקת הפוסקים ונהגין במדינות אלו שאין מלחין כל ר"ב חדש אם לא לצורך כנון שהכביר עליו שער או שהולך בין האבות ומתגלח ביניהם בשערותיו (ה) או מותר לגלח. כי אין צריכין התערה כפי' אלא שיגדל שער עד שיהיה משונה מחבריו שראוי לומר עליו כמה משונה זה או מותר לגלח ובלבד שיהא לאחר שרשים (ע"ל) :

יג כשם שאסור לגלח כל שלשים כך אסור לקצוץ צפרניו בכלי. אבל בידיו או בשיניו מותר אפילו תוך שבעה. ואפילו אם הוא מוהל אסור לו להקן את הצפרנים לצורך הפרעה אא"כ שאין כאן מוהל אחר ואז מותר אפילו תוך שבעה. ואשה שאירע מבלתה לאחר שבעה תוך שלשים האמר לאשה נכרית שתקוץ צפרניה ואי ליכא נכרית תקוץ לה ישראלית (סי' ע"ט ס"ג) :

יד מותר לסרוק ראשו במסרק ואפילו תוך שבעה (פ"ז) :
טו נהגין שהאכל משנה מקומו בבית הכנסת כל שלשים. ולאחר אביו ואמו י"ב חדש. ושנוי מקום הייט לכל הפחות ודווקא ארבע אמות ממקומו ולמקום שהוא יותר רחוק ושנוי מקום הייט כלל הפחות ודווקא ארבע אמות ממקומו ולמקום שהוא יותר רחוק מארץ הקודש ממקומו (פ"ז) :

ר"ב דברים האסורים משום שמחה גם לאחר שבעה. ובו ה' סעיפים :

א אסור לאכול בסעודת ברית מילה או פדיון הבן (א) וסיום מסכתא וכו' בסעודת נישואין כל שלשים על שאר קרוביו וכל ר"ב חדש על אביו ואמו (ואפילו בשנה מעוברת מני ר"ב חורש) ובתוך ביתו אם יש סעודת מצוה מותר לו לאכול. אך בסעודת נישואין יש להחמיר אפילו בתוך ביתו אם לא כשהוא משיא יתום או יתומה שאם לא יאכל שם יחבטל המעשה או מותר לו לאכול אפילו אינה בביתו וגם ללבוש בנדי שבת לאחר שרשים ואפי' על אביו ואמו (**) (ה) ולשאר קרובים גם תוך שלשים (סי' ע"ט ונסד"ה) :

ב אינו רשאי להזמין לאחרים או להזמין עם אחרים. לא ישלח מנות לאחרים ואחרים לא ישלחו לו כל שלשים. וה"ה כל ר"ב חדש על אביו ואמו ובשבת תליא בסנהג דלעיל סימן ר"ב ס"ח (פ"ה) :

ג אבל שהוא סנדק או מוהל לאחר שלשים אפי' על אביו ואמו ילבוש בנדי שבת עד לאחר המילה ויכול לאכול גם בסעודה :

ד אסור ליכנס לבית נישואין כל שלשים על שאר קרובים וי"ב חדש על אביו ואמו אפילו לשמוע את הברכות שמסבכין שם. אבל בחופה שעושין בחצר בהכ"נ ומסבכין שם ברכת אירוסין ונישואין מותר לעמוד ולשמוע את הברכות לאחר שלשים אפי' על אביו ואמו. וגם הוא בעצמו יכול לברך את הברכות וגם יכול להיות שושבין להכניס את ההתן החתן

לחם הפנים

מסגרת השלחן

רי"א (ה) לו מותר לגלח. ומ"מ יש להמניין עכ"ל עד שלשם חרשים (דמ"א סיפור דרך כחשים וחרחומים) :

ר"ב (ה) ולשאר קרובים גם תוך שלשים. ודעת הס"ך והכחמא דרם לחסור בזה וגם המחבר בלח"פ החזיק דבריהם ולכן לחד נקדק

אכן מדברי הרמל מרבבה סי' עצ"א והכחמא דרם כלל קצ' אינו נראה כן לכאורה. וע"ז קצת :

ר"ג עין ש"ך סימן שצ"א ס"ג ג' ובדג"מ ובנב"ק סימן ק' והמח"נ שלא הביאו לשון הראב"ד בהשגות שהוא מבוטא כהש"ך ע"ש. ומה שהקשה בדג"מ ובנב"ק י"ל עין כספר חכמת אדם :

(*) עין ש"ך סימן שצ"א ס"ג קמ"א. ולפענ"ד היות אסאילא תביא ככ"י שגם הרי"ף והרא"ש והמס"נ כהרמב"ם והראב"ד מ"ל. וכן מוכח דעת רבינו יוחנן וכן נראה דעת המדריכי ע"ש :

הנחת סעודה מ"מ מסגרת השלחן

(א) וסיום מסכתא. וכי"ש הש"ך בסימן רמ"ז ס"ג כ"ז היינו דסיום מסכתא הוא ג"כ סעודת מצוה. אבל לה' מסגרת שבה רש"א בס"י שפ"א שלא לאכול בשום פסדה עולם כל ר"ב חורש על אביו או אמו אם הוא תוך לביתו. אפילו בסעודת ברית מילה. גם סעודת סיום בכלל. אכן מדברי הרמל מרבבה סי' עצ"א והכחמא דרם כלל קצ' אינו נראה כן לכאורה. וע"ז קצת :

(*) עין ש"ך סימן שצ"א ס"ג ג' ובדג"מ ובנב"ק סימן ק' והמח"נ שלא הביאו לשון הראב"ד בהשגות שהוא מבוטא כהש"ך ע"ש. ומה שהקשה בדג"מ ובנב"ק י"ל עין כספר חכמת אדם :

קיצור שלחן ערוך ריב ריד הלכות אבירות

צח

נחת החופה ויכול ללבוש בגדי שבת ובלבד שיהא לאחר שלשים . אבל לא יכנס לאכול על הסעודה . ויש בקילין גם לאכול על הסעודה :
ה סוד לאבל ללכת אל המשתה לשמש . ואוכל בביתו מה ששולחין לו מן הסעודה (ט"ז) :

ריב שהאבד אסור לישא אשה ודין התן או כלה שנעשו אבר . ובו ה' סעיפים :
א כל שלשים (ה) אסור לישא אשה וכן אשה שהוא אבלה אסורה שהנשא עד לאחר שלשים ולאחר שלשים מתירין אפילו על אב ואם . אבל להתקשר בשידוכין ובלא סעודה מותר אפילו תוך שבעה :

ב מתה אשתו לא ישא אחרת עד לאחר שלשה רגלים כדי שיעי שמחה הרגלים תשתכח כמנו אהבת הראשונה בשעה שיהיה עם השניה שלא ישתה בכוס זה ויתן דעתו על הראשונה . ויה' ויהי' אינם חשובים כרגלים לענין זה (גם שמיני עצרת אינו נחשב לרגל בפ"ע לענין זה עיין חת"ס סופר סי' ש"ג) ואם עדיין לא קיים מצות פריה ורביה (עיין לעיל סימן קמ"ה ב"ב) או שיש לו בנים קטנים או שאין לו מי שישימשנו אינו צריך להמתין ג' רגלים ימי' נראה דיש להמתין (ג) עד לאחר ל' . ואשה שמת בעלה צריכה להמתין צ' יום (כדלעיל סימן קמ"ה סעיף י"ג) (ט"ז) :

ג מי שהבין צרכי חופתו ומת א' מן הקרובים של החתן או של הכלה ואפילו אבי החתן ואם הכלה . בזמן הזה שיכולים גם אחרים להבין צרכי נישואין דוחין את הנישואין עד לאחר ימי האבל :

ד ואפילו מתו לאחר שהעמידו את החופה אסור לו לבעול עד לאחר ז' ימי האבל וכן שעדיין לא בעל ואסור לו לבעול אסורין להתיחד בלי שומר (כדלעיל סי' קנ"ז) ולאחר ז' ימי האבל בעל בעלת מצוה ונוהג ז' ימי משתה :

ה אבל אם לאחר שבעל מת קרובו של החתן או של הכלה כבר הלך עליהם ימי המשתה והמה להם כמו רגל שאין אבילות נוהג בהם ועוד קלים יותר שמתירין בניהוץ ותספורת (**) ואין אסורין אלא בדברים שבצינעא . ולאחר ז' ימי משתה או מתחילין ז' ימי אבילות וגם שלשים אינו סינה אלא מימי האבילות ואילך (ואע"פ דרגל עולה למנן שלשים כדלקמן סי' ריש ס"ז . ו' ימי המשתה אינן עולין כיון שמתיר בתספורת) (פ"ח ס"ג) :

ריד מתי האבל יכור לצאת מביתו . ובו ג' סעיפים :

א כל שבעה אינו יוצא מביתו . אך אם מת לו סת . או אפילו אצל אחר אלא שאין שם כדי מטה וקובריה יוצא אפילו ביום הראשון . אם שלח המושל לקרוא לו . או שצריך ללכת לשאר דבר שצריך לו הרבה כגון דבר האבוד מותר לו לצאת ויתן עפר במנעלו :

ב אפילו לבהי' להתפלל אינו יוצא בתוך שבעה רק בשבת אך אם אי אפשר לו לאסוף עשרה ויהא מוכרח להתפלל ביחידית . ובשבתו יש מנין . יכול לצאת ללכת להתפלל שם שלא להתבטל מחפלה בצבור :

אם

דחם הפנים

מסגרת השלחן

(*) עיין תוספת ביבמות דף ס"ג ע"ב ד"ה שאני וכו' שהביא הא דהגיא במסכת שמחות . ופשוטו הלשון . וכן כדעת הרשב"א דבכל ענין אסור לישא תוך שלשים . וכן הוא דעת חז"ל במסכת ס"ק . ולפי מה שפירשנו שם התוספת הך דמסכת שמחות מוכח עכ"פ כדעת הרמב"ם דאסור לבא עליה תוך שלשים אפי' עדיין לא קיים מצות פ"ז (וע"ש ס"ז ע"ד בשם הר"י ובכתובות דף ז' דבלא קיים מצות פ"ז אפי' לישא אסור) ומ"ש הרא"ש בתשובה כדל ב"ז סימן ה' דמדברי הר"ף משמע דלא בהיבט"ם (אשר ע"כ כ' ה"ב) ולענין הלכה כיון שר"ף וכו' לא זכירין להבין . דהא מה שחזר וכתב אין לו בנים וכו' מפני ביטול פריה ורביה . זהו כדי להסמך וכמה בנים יהיו לו וכו' דלהרשב"א והנ"ל אסור לישא . ולהרמב"ם והתוספתא אסור על כל פנים לבעול . וא"כ איכא חשש יחוד . לכן נראה לפענ"ד דאם אפשר יש להמתין שלא לישא עד לאחר שלשים :

(**) דין הקיעוץ לא מצאנו מפורש בפוסקים . ונראה לפענ"ד מדרכבו דמותר בניהוץ והספורת ביום הכתוב מלך ביומו וגו' . מכ"ש דשינו קרע מהא' פ"ח ס"ח :

לדקדק בזה עכ"פ אם הוא כן בודאי שם לא יאכל שם יתבטל המעשה אבל אם יוכל להסגות את עולמו שלא לאכול שם לרין לעשות כן :

ריג (ה) אסור לישא חש . ואם עדיין לא קיים מצוה פריה ורביה מותר לישא

(ולבא ע"י) תיכף אחר השבעה אפילו באבילות

דלצו ואינו (רמ"א סד"ה חכמת אדם) : (ב) עד

לאחר שלשים . ובש"ע ואחרונים פסקו בסתם

דאם לא קיים מצוה פריה ורביה דמותר לישא

ולבוא עליה תיכף אחר השבעה (וכדברי המחבר

בנחמ"ס אין כח לדחות דבריכם ז"ל מה' שפסקו

בדעת ריה וברא"ב יברא"ש בשם שם

מקילים מ"ב) :

קיצור שדהן ערוך ריד רמז חלכות אבילות

נ אם האבל צריך למלא את בנו הולך לבית הכנסת אפילו תוך שלשה ימים * ואם האבל הוא (ה) סנדק או כוהל לא יצא תוך שלשה ולאחר שלשה יתפלל בשבתו וכשמביאין את התינוק למול הולך לבהכ"נ. ואם אין סנדק אחר בעיר הולך אפי' ביום ראשון (פ"ג) :

רמז שלא להתקשות על המת יותר מדאי • ובג' סעיפים :

א אין מקשים על המת יותר מדאי שנאמר אל תבכּוּ למת ואל תנוּדוּ לו. ואמרו חז"ל וכי אפשר לומר כן אלא אל תבכּוּ למת יותר מדאי ואל תנוּדוּ לו יותר מכשיעור. הא כיצד שלשה ימים לבניה ד' להספד ושלישים לגיהוץ ותספורת (וכמבואר לעיל) מכאן ואילך אמר הקב"ה אי אתם משלים לרעים עליו יותר ממני. ואמרו חז"ל כל המתקשה על הכת יותר מדאי על מת אחר הוא כופה. כמה דברים אמורים בשאר העם אבל תלמיד חכם הכל לפי חכמתו ומכל מקום אין בוכין עליו (ה) יותר משלישים יום דלא עדיף ממרע"ה דכתיב בו ויבכו את משה שלשים יום :

ב אמרו חז"ל א' מבני המשפחה שמת יראנו כל המשפחה משל למה הדבר דומה לכיפה של אבנים כיון שנודעו עז אחד מהם נודעו כולם כלומר שמדת הדין מתוחה כנגדם עד שיתרפה מעט מעט כי כל שבעה החרב שלופה ועד שלשים היא רופפת ואינה חוזרת לתערה עד אחר שנים עשר חדש לפיכך שלשה ימים הראשונים יראה האבל כאילו חרב מונחת לו בין כתפיו משלשה ועד שבעה כאילו זקוף כנגדו בקרן זווית משבעה ועד שלשים כאילו עוברת לפניו בשוק ואחר כך כל אותה השנה עדיין מדת הדין מתוח כנגד אותה משפחה ואם נולד בן וזכר באותה משפחה נתרפאה כל המשפחה ודוקא זכר דזכר בא לעולם שלום בא לעולם וכן א' מהחבורה שמת מה"ד מתוחה כנגד כל החבורה ויראנו כולם :

ג כל שאינו מתאבל כמו שצונו חכמים הרי זה אכזר אלא יעור משנתו ויפחד וידאג ויפשפש במעשיו ויחזור בתשובה אולי ינצל מחרבו של בלאך המת הרי הוא אכזר הכריז אורח ולא חלומכלל שצריך להקיץ ולחול ולחזור בתשובה (סי' פ"ד ובהמש"ל וממ"ס) :

רמז דין מקצת יום שביעי ומקצת יום שלשים ודין י"ב חדש. ובג' סעיפים :

א ביום השביעי לאחר שהלכו המנחמין מן האבל מותר בכל הרברים שהיה אסור תוך שבעה ראמינן מקצת היום ככולו חוץ מהשמיש המטה (ה) שאסור כל היום (אפילו בבית אפל) ובמדינות אלו שאין המנחמין רגילים לבא ביום השביעי צריך להסתין עד שעה שרגילים לבא בשאר הימים דהיינו לאחר יציאה מבית הכנסת שרגילים לבא מנחמין וכן אם חל יום השביעי בשבת אזי לאחר יציאה מבהכ"נ שחרית מותר בח"ל (פ"ה פ"ג) :

ב ביום שלשים אמרין גם כן מקצת היום ככולו וכיון שאין באין מנחמין לבן הורף כשתלך החמה במלה ממנו נזירת שלשים. חל יום שלשים בשבת מותר לו להחזיק בערב שבת בחמין לכבוד שבת ולבוש בגדי שבת וחזור למקומו בבית הכנסת אבל אסור בגילוח (דחמיר ספי) (פ"ה פ"ג) :

ג ב"ב חדש שעל אביו ואמו לא אמרין מקצת היום ככולו. ואורבה נזהגין להוסיף גם יום היא"צ לנהוג בו כל דין י"ב חדש ואפי' חל בשבת אך אם היה השנה מעוברת גם כן אין נזהגין באבלות שלכבוד אביו ואמו כ"א י"ב חדש ומאחר שכבר כלו הי"ב חדש קודם היא"צ אז ביום היא"צ אינו חוזר עוד לאבילות (פ"ה) :

אבל

מסגרת השדהן

לחם הפנים

ריד (ה) סנדק. ונ"מ אין ראוי לקבל את האכל לכוין סנדק (בכחות יד ש"ל) :

רמז (ה) יותר משנים יום. ואין מספ דין עליו יותר משנים עשר חדש (ש"ל) ערוך חכמ"ל) :

רמז (ה) שאכור כל יום. כן כתבו בט"ו אורח חיים סוף סימן תקנ"ה ולאוני ברוך ב"ד ג"ס ספר חסידים (ומשכח מהר"ם וסגרת מהר"ל ועיין בהכחמ"ל אדם בקוטרם מלכת משה לוח"ד) :

ואפי' על אביו ואמו עד שמתחיל להתאבל. ובדין אם מנחמין אותו בימי המשתה נסתפק אחרונים ז"ל ע' בהנחת הגאון מהר"ם זצ"ל. ומה שרובם לחביא ראה מה"ש במנהגין דף ס"ז ע"כ ד"ה הואיל ונדרשו. דאי אין מנחמין לתוך תקשה הא איכא חזון. לפענ"ד י"ד דהא מהר"ם ז"ל בספר תה"א (מובא גם כן שם) פ' תחלוץ על רש"י דלא אמרין הואיל ונדרשו אלא בהריוני כ"ד דאין המת ראוי לאכיל אבל בהרגל הרי המת ראוי לאכול וי"ל אף דרש"י לא ס"ל בהרמב"ם היינו משום דלא ג"ל לחלוץ בין אם המת אינו ראוי לאכול בין אם הימים אינם ראויין לאכול. אבל בחזון הרי המת וגם הימים אינם ראויין לאכול אלא אם כן מתאבלים ימים רש"י דלא דמי להריוני כ"ד. ועיין נה"כ פ"ה פ"ג :

קיצור שלחן ערוך רי"ח רי"ט הלכות אבילות

צ"ח

רי"ח דין מי שרא נהג אבילות . ובו ג' סעיפים :

א אבל (ה) שלא נהג אבילות תוך שבועה בין בשוגג בין במזיד משלים אותו כל שלשים חוץ מן הקריעה שאם לא קרע בשעת חימום אינו קורע אלא בתוך ד' יחשיב שעת חימום ועל אביו ואמו קורע לעולם :

ב קמן שמת לו מת אפילו הגדיל תוך שבועה בין שבשעת מיתה היה פטור במל סמנן כל דין אבילות . אך באבילות רי"ב חודש על אביו ואמו שהוא משום כבודם יש לו לנהוג (ס' ע"ז ונחמ"א) :

ג חולה שמת לו מת שחייב להתאבל עליו ונודע לו אם הכריא תוך שבועה נומר הימים הנשארים . וכן תוך שלשים נומר הימים הנשארים אבל אינו צריך להשלים הימים שעברו בחוליו משום דאז נהג ג"כ מקצת אבילות ודמי לשבת דעולה ואינו מפסיק (ולענין הקריעה עיין לעיל סימן קצ"ה) וכן היולדת ג"כ אינה צריכה להשלים הימים שעברו עליה בלידתה רק נומרת הימים הנשארים (סד"ה) :

רי"ח דין עדות לאבילות . ובו ב' סעיפים :

א מתאבלין ע"פ עד אחד . ועד מפי עד . ובגמרי (ה) מסית לפי תוסו :

ב מי שקבל אגרת שמת קרובו ואינו מבוזר בו אם הוא עדיין תוך שלשים או לאחר שלשים אם הכותב אינו בעל תורה מוקמי' להאדם בחזקת חי ואמרינן שלא מת עד סמוך לכתובת איגרת וחייב להתאבל אבל אם הכותב הוא בעל תורה אמרינן מסתמא הוא לאחר שלשים ראם איתא שהיה אפשר שיעניע האגרת לידו תוך שלשים לא היה כותב בסתם אך אם הוא אביו או אמו כיון שהסנהג הוא להודיע מיד (לעיל ס"ס ר"ח) חייב להתאבל (ע"ז) :

רי"ט דין אבילות בשבת וי"ט . ובו ט' סעיפים :

א שבת שבתוך השבועה נוהג בו דברים שבצינעא דהיינו שאסור בתשמיש המטה ורחיצה אבל דברים שבפרהסיא אינו נוהג ולכן קודם מומר שיר ליום השבת נועל את המנעלים ויושב על כסא ומהליף את הבגד הקרוע כדלעיל ס' קצ"ה ס"ז ותלמוד תורה הוי דבר שבצינעא אבל לחזור את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום מותר דכיון שחייב אדם להשלים פרשיותיו הו"ל בקורא את שמע וכדומה מסדר היום :

ב אם קראו את האבל לעלות לתורה צריך לעלות כי אם היה נמנע הוי דבר שבפרהסיא ורבינו תם הוי קורין אותו בכל שבת לשלישי ואירע בו אבילות ולא קראו החזן ועלה הוא מעצמו ואמר כיון שהרגל לקרע שלישי בכל שבת הרואה שאינו עולה היום ידע שהוא מחמת אבילות והוי פרהסיא . וכן אם הכהן הוא אבל ואין כהן אחר בבהכ"נ צדיקין לקרותו אבל יותר טוב שיצא מבהכ"נ קודם הוצאת הס"ת . וכן אם יש להאבל בן למול והסנהג שהוא חיוב לעלות לתורה יקראוהו ראם לא יקראוהו הוי פרהסיא . ויותר טוב שלא יהא בבית הכנסת בשעת קריאת התורה . (אשה שהניע זמנה ללכת לבית הכנסת בשבת שבימי אבילה על סימן רי"א ס"א) :

ג המסייגה מהקהל להיות קורא בתורה בבית הכנסת בשבת ואירע לו אבר י"א ילך בשבת שבתוך שבועה לבית הכנסת זאת . כי אם יהיה שם יש להסתפק אם יקרא או לא (ס' מ' ונקודתם מהל"א) :

ד שבת עולה לו למנין ד' ואפילו שמע שמועה קרובה ביום שבת שלא התחיל עדיין כלל באבילות עולה לו ג"כ ובמ"ש קורע (ס' מ' מ"ג) :

ה הקובר את מתו או שמע שמועה קרובה (ע"ל ס' ר"ח) ברגל בין ביום בין בחוה"מ לא חלה עליו אבילות עד לאחר הרגל . (ודין אנינות ע"ל ס' קצ"ח) והני מילי בדברים של פרהסיא אבל

מסגרת השלחן

רי"ח (ה) שלא נהג . כמה דברים חמורים בשלל נכב אבילות כלל כל שבועה חלל אם חלל אמונת הימים ולא נכב בהם אבילות כגון שאמרו לו שמת לו מת ביום ח' ויכח בעיר אחרת ולא נכב אבילות וכיוס השני כל ימינו ונכב אבילות חזן צריך להשלים ומוכח שבעה ימים טרםאין (ס' ע"ז ונחמ"א) :

רי"ח (ה) מסית לפי תוסו . פ"ן כמ"ז ונחמ"א ח"ס ח"כ חילוקי דינים כ"ח :

קיצור שדכן ערוך ריש רב הלכות אבילות

אבל דברים שבצינעא נהג גם ברגל (ה) לא יתליף בגדיו דזהווי פרהסיא (ואעי'ג דשאר אביל משנה בגדיו גם ברגל מ"מ זה שלא התחיל עדיין אבילות אין לו לשנות ברגל) ומי שמניח תפילין בחוה"מ יניח גם ביום הראשון שלאחר הקבורה :

ו לאחר הרגל מתחיל למנות שבעה ימי אבילות ויום האחרון שר"ט עולה לו למנין וסוגה מאדריי ששה ימים ואפילו יום שני של ר"ה ג"כ עולה לו למנין :

ז אע"פ שאין אבילות ב"ט וחוה"מ ואפילו גזירת שלשים אין בהם ומותר לו ללבוש (ג) בגדים מנוהגים (י) מ"מ כיון דאסור בהם בגילות מחמת המועד (כדלעיל ס' ק"ד ס"יא) לכן עולין למנין שלשים וסוגה שלשים מיום הקבורה (ויום שמיני עצרת אע"פ שהוא בפ"ע מ"מ כיון שלא התחיל עדיין באבילות אינו מבטל וגם במנין השלשים אינו נמנה רק ליום א') :

ח אבל חתן שנשא אשה קודם הרגל וכא הרגל הוקדש שבעת ימי משתה ומת לו מת בתוך הרגל אזי כל שבעה ימי משתה שלו אינן עולין לו למנין שלשים (ועל ס' ס"א ר"ג) :

ט אע"פ שאין אבילות ברגל מתעסקין בו לנהגו (ואין בזה משום אבילות כיון דהאבל לא מידי קעביר) ולאחר הרגל כשיכחו שבעה מיום הקבורה אע"פ שעדיין לא כלו שבעה ימי האבילות . מלאכתו נעשית ע"י אחרים בביתיהם ועבדיו ושושן לו בצנעא בתוך ביתו . ואין צדיקין לנהגו אחר הרגל מנין הימים שנחמורו ברגל אבל (ג) מראין לו פנים . (דן אבל בפורים ע"ל ס' קמ"א סעיף כ' וס' קמ"ב סעיף ז') (א"ח ס' הקמ"א ויד' ס' ש"ט) :

רב דין שהרגלים מבמדין גזירת שבעה ושלשים . ובו י' סעיפים :

א הרגל מבטל גזירת שבעה וגזירת שלשים . כיצד . הקובר את מתו קודם הרגל ונהג אבילות כיון שבא הרגל מפסיק את האבילות . ואפילו נקבר בערב יו"ט לעת ערב בענין שחל עליו אבילות אפילו שחלץ מנעויו רק שעה מועטת קודם יו"ט מפסיק את האבילות ונחשב לו כאילו כבר נהג אבילות כל ז' ימים הראשון קודם יו"ט ומשלם עד שלשים (ועל ס' ס"ח) ואפילו אם היה עירב ביום שבת ושמע שמועה קרובה סמוך לערב אע"פ שבשבת אין נהג אלא דברים שבצנעא . כיון שנהג אפילו רק בזה ג"כ הרגל מבטל את השבעה :

ב שג או הוי' ולא נהג אבילות קודם הרגל או שנקבר המת סמוך לחשיכה ולא היה יכול לנהוג אבילות אין הרגל מבטל ודינו כדן קובר מתו ברגל :

ג אם חל א' מימי האבילות חוץ מן השביעי בערב הרגל (ה) יש מתידין לכבס כסותו ולא ילבשו עד הלילה כיון דהרגל יבטל גזרת שבעה וטוב לזהר מלכבס עד לאחר חצות כדי שיהיה ניכר שמפני הרגל הוא מכבס . ולרחוץ אסור עד הלילה ויש מתידין לרחוץ אחר תפלות המגתה סמוך לחשיכה . והיכא דנהג נהג . ובגילות לכ"ע אסור :

קבר

מסגרת השדכן

בהם הפנים

רי"ט (ה) לא יתליף בגדיו . גם אין משנה מקומו הוליל ולא שיהיה קודם יו"ט (פרמ"ג

בא"ח סימן תקמ"ח) : (ג) בגדים מנוהגים .

ובש"ע וחכמת אדם פסקו בזהם כדעת הרמב"ן

לאסור וכל גזרת שלשים מוכתה ביום טוב אס

לא נהג שבעה קודם הרגל וכן פסק בבית יוסף

וכן דעת הט"ז וכן נראה דעת האחרונים (ועיין

במג"א ופרי מגדים סימן תקמ"ח סק"ה שכתב

לכדאי מדבריהם כן ונאמנה קשה קשה על המחבר

שהעתיק בס"ה דברי המ"א שם דשאר אצל

משנה בגדיו גם ברגל וכלן פסק כדעת הרא"ש . ומי שכתב בלחסי' בזה אור זרוע כבר הביא

בדרכי משה סימן ט"ז סעיף קטן א' וכתב עליו דלון מוכנים כן ע"ש ובפרט לדידן דדברים

שנצטעק מגזרת ז' מוכנים ג"כ ברגל כדכסמוך ס"ה דלא כרמב"ם עיין (ב"י) ילקי יזכר עכ"פ

ליחסם לאחר ללובסם תחילה כמו שנחבאר בסימן רי"א ס"ה שמוחר ללובסם גם בחול אחר השבעה

יג ידי כו ע"ס : (ג) מרחין לו פנים . פירוש שמבקרין אותו כל ימי אבולו (ב"י באר הגולה) :

רב (ה) יש מתידין לכבס כ"י ולרחוץ כ"י . ומי' לאחר הרגל אסור בכל ז' עד שלשים (כדלעיל

י) כן העלה בחש' משאת בנימין סימן ע' שהעיקר

כדעת הרא"ש וסיעתיה . והפ"י בס"ס ש"ס סעיף

קטן ב' משיג עליו ודעתו להחמיר כדעת הרמב"ן .

ותמיהני שהרי המ"ב הביא דהרב מוסקס כהרא"ש

ס"ל (וכתב דגם דעת רש"י נראה כן עיין שם לשונו .

ולמע"ד יש להוכיח כן גם מדכתב רש"י בשלשים

ולא ב' מחמת שלשים . ועיין נב"ק אורח חיים סימן

יד הוכיח גם כן דרש"י כהרא"ש ס"ל) ולע"ד גם

דעת הר"ף ז"ל מוכח כן שכתב דהא אינו מכלל

ברגל . מכלל הוכיח רק גילוח מוכח דאינו אסור

בדבר אחר אלא בגילוח והיינו מחמת הסיעה . וכן

מוכח גם דעת הרמב"ם ז"ל ש"כ הקובר את מתו

בתוך הרגל לא חלה עדי אבילות כלל וכו' וסוגה

ל' מיום הקבורה ונהג בשאר הל' בכל גזירת

שלשים

קצור שדחן ערוך רב הלכות אבילות

קבר את מתו שבעה ימים לפני הרגל כיון שנהג שבעה קודם הרגל. והרגל מבטל גזירה שהמים ואפילו היה יום השביעי בערב י"ט. כיון דאמרין מקצת היום ככולו הרי לאחר יציאה מבהכ"נ נשלמו השבעה ושאר היום הוא בתורת ל'. ובא הרגל ומפסיק. ומותר לבסוף וירחוק ולגלח בערב הרגל סמוך לחשכה כיון שהוא עושה לכבוד הרגל והרגל מבטל גזירת ל'. ובערב פסח כיון דלאחר חצות שהוא זמן שחיטת הפסח נחשב קצת כמו יום מותר ברחיצה תיקף לאחר חצות קודם הרגל (כיון דלאחר חצות אסור לאחר שיגלח אותו *):

ה הל שביעי שלו בערב שבת ויום השבת יהיה ערב יום טוב מותר לבסוף וירחוק ולגלח בערב שבת:

ו אם לא גלח את עצמו בערב שבת או בערב י"ט אסור לו לגלח בתוה"מ כיון שהיה יכול לגלח מקודם. אבל מותר לו לגלח לאחר י"ט. ואם הל שביעי שלו בשבת שהוא ע"פ כיון שמצד האבילות היה יכול לגלח אלא שהשבת עכבו א"כ הו"ל אנוס ומותר לגלח את עצמו גם בתוה"מ (**):

ז הא הרגל מבטל גזירת שלשים דוקא על שאר מתים אבל על אביו ואמו (ג) שאסור לגלח עד שיגיעו בו חבריו. אין הרגל מבטל זאת (***):

ח נהג שעה אחת (לאו דוקא שעה אלא אפילו פחות) לפני פסח אותה שעה חשובה כמו שבעה ושמונה ימי פסח הרי לו מ"ו ימים ומשלים עוד מ"ו למנין שלשים. נהג שעה אחת לפני שבועות אותה שעה הוא כמו שבעה. ויום הראשון של שבועות נחשב ג"כ ל' ימים (כיון שקרבנותיו יש להם תשלומין כל שבעה) ויום שני של שבועות הוא לו יום מ"ו ומשלים אחר ג"כ עוד מ"ו ימים. נהג שעה אחת לפני חג המסכות הרי שבעה ושבעה ימי סוכות הרי י"ד יום. ושמיני עצרת נחשב ג"כ לשבעה (שהוא רגל בפ"ע). ויש לקרבנותיה תשלומין) הרי כ"א יום ויום שמחת תורה יום כ"ב ומשלים עוד ח' ימים:

ט ר"ה ויוה"כ נחשבים ג"כ כרגלים לענין ביטול שבעה ושלשים. נהג שעה אחת לפני ר"ה ביטול ר"ה גזירת שבעה ויוה"כ מבטל גזירת שלשים. נהג שעה אחת לפני ויוה"כ ביטול יוה"כ שבעה וחג המסכות מבטל שלשים:

מסגרת השדחן דתם הפנים

רס"י ר"ט וסיון ר"ח ס"ז) כיון דלא ביטל כרגל רק גזירת שבעה ולא גזירת שלשים (פ"ך סד"ז חכמת אדם): (ג) שאסור לגלח עד שיגיעו ט חבריו. אפילו פגע הרגל לאחר שלשים יום

והוכיח כן מלשון ה"ר"ף וגם מלשון רש"י. וכן הביא כן בשם השאלות פרישת תולדות: (א) בב' סיון שצ"ט כתב בשם התשב"ץ שפעם א' אירע לא' יום ל' לימי אבדו בערב פסח ואמר רבינו שיהיה זמן שחיטת פסח ואז יביאם היו קורין הלל ויהי יום טוב אין אבילות נהג בו. וכתב עליו הב"י דאין לדבר זה לא ספק ולא ראיה אבל בר"ס כתב שגם הא"ז כיצ' שאין אבילות נהג בערב פסח מוכן שחיטת הפסח ולמעלה ושראו לסמוך עליו ועל פי דברי הר"ם פסק כן בספר חכמת אדם שאף כשהל ערב פסח בתוך ז'. אין אבילות לאחר חצות (ועיין שם שהקשה בעצמו על זה דאם כן הקיבר אז מתו לא תחול עליו אבילות עד לאחר הרגל ונדחק מאד) ולפע"ד לא נהירא. ואף שבר"ס כתב שראוי לסמוך עליו מכל מקום כפי הנראה בהנהגת השולחן ערוך לא ספק עליו לגמרי אלא באם הל ז' בערב פסח ולא בתוך ז'. והנה בתשב"ץ לא מצאתי דבר זה אבל באור ודוע ראיתי שכתב כן. ואולם יסוד בנינו דמלאכת ערב פסח לאחר חצות אסור מן התורה. ובאמת אנו הא לא קיימ"ל הכי. ואדרבא קיל בכמה דברים מטלאת חול המועד ואפ"ל למ"ד מלאכת תוה"מ דרבנן כמ"ש בחוש"מ סנה"ל מ"ק ס"ט ד' ע"ן שם. וגם מה שסב"א ראיה רכל מה שחתוקין בזמן שביבת התעורר היה ק"ש ל"ט גם עתה מחזיקין ל"ט מהא דריתא בספכת עירובין דף ס"א א"א ברי"צ אני סבני סגאב כן בניסין פקס אחת הל חשעה באב להיות בשבת ודחינוהו לאחר השבת והתענינו בו ולא השלמנוהו מפני שיום טוב שלנו היה. פירוש שהיה להם י"ט לפי שהיו מכזבים ערבין בעשרה באב הרי שהיו דוחים חשעה באב ששנו י"ט זה. לפע"ד יש לדחות דהתם כיון דהת"כ נדחה קיל יותר מאבילות. ע"כ נראה לפע"ד דאין לחקל ערב פסח אחר חצית אלא כשהוא יום ז' ולא כשהוא תוך ז':

(**) עיין נזכ"ק אורח חיים סימן י"ז וכתבין דקדוק לשוני:

(***) מי שחל לו אב או אם שבעה ימים קודם הרגל ולאחר הרגל היה לו הגזירה אם נאמר שהרגל מבטל גזירת שלשים והו"ל הגזירה שלאחר שלשים דמהני או נאמר דאין הרגל מבטל לענין זה הגזירה סדרי הגזירות אורח חיים סימן י"ד נראה דמפסיק שישא ליה להרגל מבטל גזירת ל' ונהני אח"כ הגזירה. וכן נראה לפע"ד מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב וז"ל הקובר את מתו קודם הרגל שלשים יום וכו' ואם על אביו ואמו הוא מהאבל אפילו מזה קודם הרגל שלשים יום וכו' ומשמע דגם אם מתו שבעה ימים קודם הרגל מותר לו לגלח כשיגיעו בו ראוהי הרגל (קצ"ח י"ל דלשמינית מיל דפ"ל גם כאב ואם מותר נהניק לאחר שלשים

קיצור שלחן ערוך רב רכא חרכות אבילות

י אע"ג דרגל מבטל שבעה ס"מ מה שנחגג להדליק נר במקום שמת לכבוד הנשמה ידליקו גם ביום וס"מ טוב יותר להדליק בבהכ"נ (לוח ס' סקמ"ח יו"ד ס' ע"ט) :

רכא דין תענית יאר צייט • ובו ח' סעיפים :

א מצוה להתענות בכל שנה יום שמת בו אביו או אמו כדי להתעורר לחשיבה ולשפוש במקושרי באותו היום ולהתחרט עליהם וע"ז יזכה את אביו ואמו שיתעלו בגן עד. ולערב בתפלת המנחה אומר עננו כמו תענית יחיד. אם התענה פעם אחת מסתמא היה דעתו להתענות כל ימיו ואם כן הרי הוא עליו כמו נדר שהוא מן התורה וצריך להתענות לעולם. יבשהוא חולה או שהוא בענין אחר שהוא צריך לאכול. צריך התרה. (6) ואם פירש שאינו מקבל עליו בנדר אינו צריך התרה (נחגגין להדליק נר יאר צייט וע"ל סוף ס' צ' וס' צ"ח סוף סעיף א') :

ב מתענין לעולם ביום המיתה ואפילו בשנה הראשונה. ואפילו מת בסוף היום לאחר שהתפללו ערבית אם עדיין הוא יום נקבע זה היום ליא"צ אך אם הקבורה נמשכה מן המיתה איזה ימים או יתענה שנה הראשונה (3) ביום הקבורה ואח"כ תמיד ביום המיתה : א אם מת בשנה מעוברת באדר ראשון או באדר שני. או בשנה פשוטה מתענה כן באדר ובשנה מעוברת מתענה בזה האדר שמת אם בא' . ואם בב' בב' . ואם מת בשנה פשוטה. או בשנה מעוברת יתענה באדר א' . וגם באדר שני יאמר קדיש אך אל ישיג פשוטה. גבול אחרים (לוח ס' סקמ"ח יו"ד ס' ה"ז) :

ד חרש חשון לפעמים הוא מלא דהיינו שיש לו שלשים יום ואז ר"ח כסלו שלאחריו הוא ב' ימים. יום א' דר"ח הוא יום השלשים של חשון ושיד לו יום ב' דר"ח הוא יום הראשון של כסלו (וכן בכל ר"ח שהוא ב' ימים יום הראשון הוא יום ה' של חרש העבר ושיד לו) ולפעמים הוא חסר דהיינו שאין לו אלא כ"ט יום ודר"ח כסלו שלאחריו הוא ב' ימים וכן חרש כסלו לפעמים מלא וראש חודש שבת שלאחריו שני ימים ולפעמים חסר וראש חודש שבת שלאחריו הוא רק יום אחד. ופי' שמת בראש חרש כסלו כשהיה רק יום אחד או בשנה שזיהה ראש חרש כסלו שני ימים יחזיק את היאר צייט (3) ביום שני דראש חרש שהוא יום ראשון של חודש כסלו שנים המיתה היתה א' כסלו. ואמנם פי' שמת ביום א' דראש חרש כסלו כשהיה ראש חרש שני ימים הנה בשנה שראש חרש כסלו אינו רק יום א' יש להסתק מתי יחזיק את היאר צייט אם כ"ט חשון כיון שמת בסוף חשון. או כיון דבגדרים הולכין אחר לשון בני אדם יחזיק את היאר צייט בראש חרש כסלו כמו שקרין אותו. ויש לנהוג כן. אם בשנה הראשונה הבא ראש חרש כסלו הוא רק יום א' יחזיק את היאר צייט כ"ט חשון וכן לעולם כשהיה חשון חסר ומכל מקום אם למחרתו ביום ראש חרש אין שם אבילים יש לו גם כן לומר קדיש ולהתפלל לפני התיבה רק לא ישיג גבול אחרים. אבל אם גם בשנה הראשונה הבא ראש חרש כסלו הוא שני ימים. ואם כן קובע

מסגרת השרחן

רחם הפנים

יוס אינו מבטל (ש"ע וחסדיוס) השיעור נערה שנוכחין בשלש חרשים (סדרה) כמו שנחבאר למעלה סימן רי"א סי"צ (ועיין בפתיח תשובה סימן ש"ז) :

רכא (6) ואם פירש. ויש לעשות כן שהיה בתחילת הכנחתו שאיט מקבל עליו כן בנדר וגם יאמר שאין צדעתו לנכח כן אלא צדעם הכוא או צדעמים שירא ולא לעולם כדלעיל סימן ס"ז סעיף ז' ע"ש : (3) ביום הקבורה. כדי שיעשה היאר צייט בתשלים האבילות (ש"ד) ולכן אם היתה השנה מעוברת שכבר כלו סי"צ חודש קודם היאר צייט (כדלעיל סוף רע"ז) יתענה ביום המיתה (פתח תשובה) : (3) ביום

שד"ס וכיון דהאני הרגל לענין גיהנום אהני נמי להחמיר אבל בשעור כנסת הגדולה (הובא בספר שערי צדק סימן ש"ז וסימן שצ"ט) כתב בדיון זה אם הלכה דחפזת בירך פוק חיו מה עמא דבר שאין מסתמין ככה"א אבל הוא מסתמך ליה דאע"פ שאין הרגל מבטל מכל מקום במנין הימים נחשב לשבועה וימים. ויהיינו סדכתבו חפזים הימים של חקבור את מתו שעה אחת לפני חרגל וכו' בסתמא ולא חלקו בין שאר אבילים לאביו ואמו (ואך לסעשה לא רצה לחלק גם בזה) עיין שם. ולפי ע"ז אינו נחבאר דהרגל אינו מבטל גזירה שלשים לענין תפסורת באב ואם בע"כ צ"ל דגם במנין לא יחשבו רק לימים אחרים. מתא דנתקשו הראשונים ז"ל לסת ליה לר"ם לסימך יום אחד לפני ראש השנה ז' ויה"ו הרי י"ד. וסאי נפקא מינה מהא דנחשבים לר"ד יום והרי בלא"ה יהיה מבטל גזירה ולכאורה מאי קשיא ויהי נ"מ רבתי לענין אב ואם. ובע"כ צריך לומר או דל"ל דגם באב ואם הרגל מבטל גז"ל. או דל"ל דגם באב חזר אין הרגל נחשב רק ליום א' :

